

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2563)

ISSN 0859 - 3485

บรรณาธิการ

โกวิทย์ พิมพวง

**Faculty of Humanities,
Kasetsart University, Bang Khen**

Manutsayasad Wichakan

Volume 27 Number 2 (July - December 2020)

ISSN 0859 - 3485

Editor

Kowit Pimpuang

ที่ปรึกษาของบรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา อินทร์มพรรย

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พิมพวง

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและ
นวัตกรรม คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพวิ โชควดิน

ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิจัยและ
นวัตกรรม คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ:

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สดชื่น ชัยประสาธน์
ศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา สัจจานันท์
ศาสตราจารย์ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

ศาสตราจารย์ ดร.นรภฤต วันตะเมธ
ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตจรเจริญ
ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

ศาสตราจารย์พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นุ่มทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา กาญจนะวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ จุฬาพันธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี ตั้งพิชัยกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.วิรัช โอสถานนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ ตระกูลฮัน
รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช
สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ภูเจริญศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร.สายวรุณ สุนทโรทก
รองศาสตราจารย์ ดร.สิงหนาท น้อมเนียน
รองศาสตราจารย์ปราณี จงสุริตธรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดากร เจริญกิตบวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุตา รัชนี้ ณ อยุธยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บารมี อริยะเลิศเมตตา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ เดชะ ยง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภักดีอักษร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตรี คทวนิช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภูริวัจน์ เดชอุ้ม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัชรภรณ์ อาจหาญ
อาจารย์ ดร.วราพรณ อภิสุภะโชค
อาจารย์ ดร.วิไลพร สุจริตธรรมกุล
Professor Dana Healy, Ph.D.
Professor Kamil Deen, Ph.D.
Professor Kim Hong Koo, Ph.D.

Professor Low Kok On, Ph.D.

Professor William Chapman, Ph.D.
Professor Yoko Kikuchi TUFS, Japan, Ph.D.

Associate Professor Apisit Waraeksiri, Ph.D.

Paul Michael Taylor, Ph.D.

ผู้ช่วยบรรณาธิการการจัดการ:

ศรัววรรณ บุญประเสริฐ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
SOAS University of London
University of Hawai'i at Manoa
Busan University of Foreign
Studies
Universiti Malaysia Sabah
Kota Kinabalu
University of Hawai'i at Manoa
Tokyo University of Foreign
Studies
Institut National des Langues et
Civilisations Orientales
Smithsonian Institution

สถานที่ติดต่อ:

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์: 0-2579-5566-8 ต่อ 4345
โทรสาร: 0-2561-3485
เว็บไซต์: <http://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/index>

ศิลปกรรม:

วันัษฐพร โสภณณา

ภาพปก:

มหาโตรีอิ หรือ 大鳥居 Ootorii แห่งศาลเจ้าอิสุคุชิมะ (厳島神社) ตั้งอยู่บนเกาะมียาจิมาะ จังหวัดอิโรชิมะ ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะฮนชู ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของประเทศญี่ปุ่น โดยมหาโตรีอิจะตั้งอยู่ด้านหน้าทางเข้าศาลเจ้าชินโตหรือวัดพุทธบางแห่งในประเทศญี่ปุ่น คนญี่ปุ่นเชื่อว่าโตรีอิเป็นประตูสู่ดินแดนแห่งเทพเจ้า อาณาบริเวณพื้นที่หลังซุ้มประตูคือเขตแดนของเทพเจ้า เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ผู้คนที่กำลังจะเดินผ่านเข้าไปเกิดความรู้สึกสรวงทั้งกาย วาจา ใจ ใครก็ตามที่เดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่นจะมีโอกาสได้ชมโตรีอิอย่างแน่นอนเนื่องจากประเทศญี่ปุ่นมีศาลเจ้ามากกว่า 88,000 แห่ง โตรีอิอีกแห่งหนึ่งที่คุ้นตาคนไทยมากที่สุดก็คือ โตรีอิพันตัน (千本鳥居 Senbon-Torii) แห่งศาลเจ้าฟุชิมิอินาริในเมืองเกียวโต ที่นั่นมีโตรีอินับพันต้นตั้งเรียงรายตลอดทางเดินขึ้นภูเขาอินาริ

ถ่ายภาพ:

อาจารย์ ดร.ณรงค์ศักดิ์ พิษณุพิศุทธิ์

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แยกสีและพิมพ์ที่:

สายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

376 ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทร. 0-2422-9000, 0-2882-1010 โทรสาร 0-2433-2742

www.amarin.com

Member of the Advisory Board:

Associate Professor
Kitima Indrambarya, Ph.D.

Dean, Faculty of Humanities,
Kasetsart University

Editor in Chief:

Associate Professor
Kowit Pimpuang, Ph.D.

Associate Dean for Research and
Innovation, Faculty of Humanities,
Kasetsart University

Editorial Assistant:

Assistant Professor
Theptawee Chokvasin, Ph.D.

Assistant Dean for Research and
Innovation, Faculty of Humanities,
Kasetsart University

Members of the Editorial Board:

Amara Prasithrathsint, Ph.D.
Sodchuen Chaiprasathna, Ph.D.
Chutima Sacchanand, Ph.D.

Professor Emeritus, Chulalongkorn University
Professor Emeritus, Silpakorn University
Professor, Sukhothai Thammathirat Open
University

Therdchai Choibamroong, Ph.D.

Professor, National Institute of
Development Administration

Nottakrit Vantamay, Ph.D.

Professor, Kasetsart University

Pathom Hongsuwan, Ph.D.

Professor, Mahasarakham University

Watchara Ngamchitcharoen, Ph.D.

Professor, Thammasat University

Chuan Petkaew

Professor, Surattthani Rajabhat University

Pongsin Aroonrat

Professor, Silpakorn University

Kanokporn Numtong, Ph.D.

Associate Professor, Kasetsart University

Cholticha Bamroongraks, Ph.D.

Associate Professor, Thammasat University

Nitaya Kanchanawan, Ph.D.

Associate Professor, Ramkhamhaeng
University

Panjai Chulapan, Ph.D.

Associate Professor, Chulalongkorn University

Montri Tangpijaikul, Ph.D.

Associate Professor, Kasetsart University

Varisa Ostananda, Ph.D.

Associate Professor, Thammasat University

Wiboon Trakulhun, Ph.D.

Associate Professor, Rangsit University

Wilaisak Kingkham, Ph.D.	Associate Professor, Kasetsart University
Supakorn Phoocharoensil, Ph.D.	Associate Professor, Thammasat University
Saiwaroon Soontherotoke, Ph.D.	Associate Professor, Ramkhamhaeng University
Singhanat Nomnian, Ph.D.	Associate Professor, Mahidol University
Pranee Jongsutjarittam	Associate Professor, Kasetsart University
Kandaporn Jaroenkitboworn, Ph.D.	Assistant Professor, Chulalongkorn University
Jaruda Rajani Na Ayuthaya, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Baramee Ariyalardmetta, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Pim De Jong, Ph.D.	Assistant Professor, Prince of Songkla University
Panuwat Pakdeeaksorn, Ph.D.	Assistant Professor, Prince of Songkla University
Savitri Gadavanij, Ph.D.	Assistant Professor, National Institute of Development Administration
Puriwaj Dachum	Assistant Professor, Kasetsart University
Watcharaporn Arjharn	Assistant Professor, Kasetsart University
Warapan Apisuphachok, Ph.D.	Lecturer, Kasetsart University
Wilaiporn Suchariththammakul, Ph.D.	Lecturer, Kasetsart University
Dana Healy, Ph.D.	Professor, SOAS University of London
Kamil Deen, Ph.D.	Professor, University of Hawai'i at Manoa
Kim Hong Koo, Ph.D.	Professor, Busan University of Foreign Studies
Low Kok On, Ph.D.	Professor, Universiti Malaysia Sabah Kota Kinabalu
William Chapman, Ph.D.	Professor, University of Hawai'i at Manoa
Yoko Kikuchi TUFS, Ph.D.	Professor, Tokyo University of Foreign Studies
Apisit Waraeksiri, Ph.D.	Associate Professor, Institut National des Langues et Civilisations Orientales
Paul Michael Taylor, Ph.D.	Director, Asian Cultural History Program, Smithsonian Institution

Assistant Managing Editor:

Sriwan Boonprasert

Editorial Address:

Manutsayasat Wichakan,

Faculty of Humanities, Kasetsart University

50 Ngam Wong Wan Rd, Lat Yao, Chatuchak,

Bangkok 10900, THAILAND

Telephone: 0-2579-5566-8 # 4345

Fax: 0-2561-3485

Website: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/index>

Design and Artwork:

Wanatchaporn Somonta

Cover:

Great Torii or 大鳥居 Ootorii of Itsukushima Shrine (厳島神社) is located on the island of Miyajima, Hiroshima Prefecture, on the western side of Honshu Island. The Torii is registered as a precious cultural heritage of Japan. It is usually located in front of the entrance of Shinto shrines or some Buddhist temples in Japan. Japanese people believe it to be the gateway to the realm of gods. The area behind the arch is the divine territory, a sacred place for people who are about to walk through to be respectful physically, verbally, and mentally. Anyone who travels in Japan will definitely have a chance to see torii as there are more than 88,000 shrines in Japan. One of the most familiar toriis for Thai people is the thousand Toriis (千本鳥居 Senbon-Torii) of Fushimi Inari Shrine in Kyoto. There are thousands of torii gates lined up along the way up Mount Inari.

Photographer:

Dr.Narongsak Pitchayapisut

Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Printed and Bound:

Amarin Printing & Publishing Public Company Limited

376 Chaiyaphruk Road, Taling Chan, Bangkok 10170

Telephone: 0-2422-9000, 0-2882-1010

Fax: 0-2433-2742

www.amarin.com

ถ้อยแถลงจากบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ของปีที่ 27 ที่กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ร่วมกันดำเนินการจัดทำและจัดพิมพ์ต่อเนื่องจากวารสารฉบับก่อน ทั้งนี้ เพื่อเป็นเวทีสำหรับการเผยแพร่ผลงานและเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษา ค้นคว้างานวิจัยและงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป วารสารฉบับที่ 2 นี้ยังคงมีเนื้อหาอัดแน่นด้วยประเด็นความรู้ทางด้านวิชาการและข้อค้นพบวิจัยใหม่ๆ ดังเช่นวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการฉบับที่ผ่านมา

จำนวนบทความที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้มีทั้งหมด 15 บทความ โดยจำแนกบทความเป็น 3 ประเภท ได้แก่ บทความวิจัย จำนวน 7 บทความ บทความวิชาการ จำนวน 3 บทความ และบทความวิทยานิพนธ์ จำนวน 5 บทความ ในจำนวนบทความทั้งหมดนั้น แต่ละบทความที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์นี้ล้วนได้ผ่านการประเมินคุณภาพทางวิชาการอย่างเข้มข้นในประเด็นการนำเสนอเนื้อหาของงานวิจัย ข้อเท็จจริงและประเด็นข้อความรู้เชิงวิชาการ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นและการอภิปรายของผู้เขียนบทความแต่ละคน ทั้งนี้ เพื่อความถูกต้องด้านเนื้อหาและเพื่ออำนวยความสะดวกสูงสุดทางด้านวิชาการ

ปกวารสารฉบับนี้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนญี่ปุ่น เป็นภาพมหาโตรีอิซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของประเทศญี่ปุ่น โดยเชื่อกันว่าโตรีอิเป็นเสมือนประตูสู่ดินแดนแห่งเทพเจ้าและนับถือกันว่าเป็นสถานที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ของคนญี่ปุ่น และเหตุที่ปกวารสารฉบับนี้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นก็สืบเนื่องมาจากบทความฉบับแรกในวารสารฉบับนี้ซึ่งเป็นบทความเกี่ยวกับญี่ปุ่นนั่นเอง บทความแรกชื่อเรื่องว่า การสร้างความเป็นญี่ปุ่นในนามูโนะซังเงสึ ของอิวากิ ยูชิโร เขียนโดย ทนพร ตริรัตน์สกุลชัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่ง

ผู้เขียนได้นำเสนออย่างชัดเจนว่านักวรรณกรรมชื่อว่า อิวากิ ยูจิโร่ ได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณกรรม เรื่อง คู่กรรม ของประเทศไทย จึงได้เขียนวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวขึ้นเพื่อสะท้อนความเป็นญี่ปุ่นแก่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจน นับว่าเป็นบทความที่น่าสนใจมาก

บทความวิจัยที่มีความน่าสนใจคือบทความ เรื่อง การเลือกภาษาของป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยของไทย : การศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ของกิตตินาถ เรขาลิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยทั้งสอง ปรากฏข้อค้นพบว่า รูปแบบป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยไทยมีรูปแบบเดียวกับป้ายสาธารณะในงานวิจัยอื่นๆ ที่สำคัญคือผู้วิจัยได้ค้นพบรูปแบบของการเลือกภาษาที่แตกต่างไปจากผลวิจัยอีก 4 รูปแบบ ซึ่งผลวิจัยที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีความน่าสนใจเป็นอย่างมากเนื่องจากการนำเสนอประเด็นสำคัญที่ว่า การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะสะท้อนถึงนโยบายภาษาของมหาวิทยาลัย อีกด้วย

บทความต่อมาเป็นบทความวิชาการที่มีความน่าสนใจอีกเช่นกันคือ บทความวิชาการ เรื่อง อนุพากย์แสดงวัตถุประสงคในภาษาไทยตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษา ของพิรุฬห์ ปิยมหาพงศ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ความน่าสนใจของบทความนี้อยู่ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์และเปรียบเทียบโครงสร้างทางมโนทัศน์และอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงคในภาษาไทยตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษาในประเด็นที่ว่าผู้ใช้ภาษาไทยมีโครงสร้างทางมโนทัศน์รวมทั้งกลวิธีในการแสดงมโนทัศน์ดังกล่าวผ่านรูปภาษาในลักษณะที่คล้ายกันหรือแตกต่างกันจากภาษาอื่นๆ หรือไม่ ผลที่ผู้เขียนได้จากการศึกษาค้นคว้าแสดงให้เห็นว่าอนุพากย์แสดงวัตถุประสงคในภาษาไทยมีความคล้ายกันกับอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงคในภาษาอื่นๆ ทั้งด้านโครงสร้างทางมโนทัศน์และกลไกทางรูปนัย แต่ไม่พบการใช้ตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะเป็นหน่วยคำเติม จากการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการดังกล่าวนี้นับเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษารูปภาษาไทยหรือภาษาศาสตร์ภาษาไทยเป็นอย่างมาก

บทความวิทยานิพนธ์ เรื่อง ตัวอักษรและอักขรวิธีที่ใช้บันทึกภาษาเขมรในเอกสารตัวเขียนช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ที่เขียนโดย ชัชพิสิฐ ปาชนะนี้ นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจารึกศึกษา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ก็มีความน่าสนใจเช่นเดียวกัน เพราะผู้ศึกษาได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบตัวอักษรและอักขรวิธีที่ใช้บันทึกภาษาเขมรในเอกสารโดยใช้วิธีการทางอักขรวิทยาเปรียบเทียบกับภาษาเขมรปัจจุบัน งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้ศึกษาได้ค้นพบว่า มีการใช้รูปอักษรเขมรทั้งสิ้น 4 ประเภท รวมทั้งอักขรวิธีและข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการออกเสียงมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันกับภาษาเขมรปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าอักขรวิธีเขมรบางประการมีความสัมพันธ์กับอักขรวิธีไทยที่ใช้ในช่วงสมัยเดียวกันอีกด้วย บทความวิทยานิพนธ์นี้เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ โดยเฉพาะวงการเขมรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ประเมินบทความวารสารอย่างเข้มข้น ขอขอบคุณนักวิจัย นักวิชาการ ตลอดจนนิสิตนักศึกษาและผู้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการฉบับนี้ พร้อมกันนี้ กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้อ่านที่สนใจและติดตามอ่านบทความจากวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการมาโดยตลอด และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จักเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านตามสมควรอีกเช่นเคย

รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พิมพวง
บรรณาธิการ

สารบัญ Content

หน้า

เรื่องจากปก

Cover Story

การสร้างความเป็นญี่ปุ่นใน เมนามุโนะซังเงสึ ของอิวากิ ยูจิโร 1

The Construction of Japaneseness in Menamu no Zangetsu by Iwaki Yujiro

ทนพร ตริรัตน์สกุลชัย

Thanabhorn Treeratsakulchai

ยูซุเกะ โทมินางะ

Yusuke Tominaga

บทความวิจัย บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์

Research Articles, Academic Articles and Theses

ภาพ “แม่แอฟริกา” ในเรื่องสั้น “La mère” ของอูสมาน ของแบน 25

“Image of Mother Africa” in the Short Story “La mère” of Ousmane Sembène

ศิริวิจิตร ปานตระกูล

Sirivijit Pantrakul

พระยาศรีโคตรบอง: วีรบุรุษมอญ-เขมร 41

Phraya Sri Kodtrabong: Mon-Khmer Heroes

สุรัชย์ ชินบุตร

Surachai Chinnabute

การถ่ายทอดบทแหล่งเทศน์มหาชาติ กัณฑ์กุมาร 78

กับการสร้างศรัทธาผ่านอารมณ์สะท้อนใจ

The Recitation of Kumara Kanda through Bot Lae Thet

Mahachat and Faith Building through Emotions

ทศพล ศรีพุ่ม

Tossaphon Sripum

“เยอแนล” (Journal): ลักษณะเด่นของตัวบทและความแตกต่างกับงานประเภทอื่น ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน	127
Journals: Unique Characteristics of the Text and Differences from Similar Genres วรรณวิวัฒน์ รัตนลัมภ์ Wanwiwat Ruttanalum	
สภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต Skill Course in Bachelor of Education Program	163
พงศกร จอมแก้ว Pongsagon Jomkaew ยุพธนา ฉัพพรรณรัตน์ Yoothana Chuppunnarat	
ปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย	189
The Condence Factors Affecting the Online Purchasing Decision among Thai Youth ชลลดา มงคลวนิช Chollada Mongkhonvanit	
อุปถัมภ์มนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาจีน	215
Comparing the Conceptual Metaphor of “THE HEART IS SPACE” in Thai and Mandarin Chinese เหยา ซีอฉี Yao Siqi	
Move Analysis of Abstracts of Agricultural Science Articles	240
การวิเคราะห์ข้อถดถอกของบทคัดย่อในบทความวิชาการเกษตร Sompon Chanrit สมพล จันทร์ฤทธิ์ Bussba Tonthong บุษบา ตันทอง	

- การยอมรับและพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร** 258
 Acceptance of Netflix and Netflix Consumer Behavior in Bangkok
 ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว
 Saranthorn Sasithanakornkaew
 สุปรียา พัฒนพงศ์ธร
 Supriya Pattanapongtorn
 ชวิศา อุ่นยนต์
 Chavisa Ounyon
 นวพร ชัยทรัพย์
 Navapohn Chaisap
 สุทธญาณ์ บุญเต็ม
 Sutthaya Boontem
 ศุภดา แสงฉลาด
 Supada Sanchalard
- ตัวอักษรและอักษรวิธีที่ใช้บันทึกภาษาเขมรในเอกสารตัวเขียนช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25** 277
 Scripts and Orthography Used to Record Khmer Language in the Manuscripts in the Mid to Late 19th Century
 ชัชพิสิฐ ปาชนะ
 Chatpisit Pachanee
- การเลือกภาษาของป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยของไทย: กรณีศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์** 310
 Language Choice of Public Signage in Thai Universities: A Case Study of Chulalongkorn University and Kasetsart University
 กิตตินาถ เรขาลิลิต
 Kittinata Rhekhalilit
- อนุพจน์แสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษา** 342
 Purposive Clauses in Thai from Typological Perspective
 พิรุฬห์ ปิยมหพงศ์
 Piroon Piyamahapong

“บ้านกับความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต”: ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษา กับอุดมการณ์ในวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 387

“House and Self-actualization”: The Relationship between Linguistic Strategies and Ideologies in Real Estate Business Discourse Based on Critical Discourse Analysis Approach

ศิริวัธน์ กาวิละนันท์

Siravast Kavilanan

วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ

Wuttinun Kaewjungate

Chinese Cultural Diplomacy towards ASEAN Countries: Case Study of Confucius Institutes in Thailand 416

การทูตวัฒนธรรมของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อประเทศอาเซียน: กรณีศึกษาสถาบันขงจื้อในประเทศไทย

Siripetch Trisanawadee

ศิริเพชร ทฤษฎาวดี

การสร้างความเป็นญี่ปุ่นใน เมนามุโนะซังเงสึ ของอิวากิ ยูจิโร

ทนพร ตีรรัตน์สกุลชัย*
ยูซุเกะ โทมินางะ**

บทคัดย่อ

อิวากิ ยูจิโรได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่อง *คูกรรม* และเขียนวรรณกรรมเรื่อง *เมนามุโนะซังเงสึ* ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารสิ่งที่อยากจะพูดเกี่ยวกับ *คูกรรม* ผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างความเป็นญี่ปุ่นใน *เมนามุโนะซังเงสึ* จากการศึกษาพบว่าแม้ว่าวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้จะมี ความทับซ้อนกันของเรื่องราวและการสร้างตัวละครก็ตาม แต่การนำเสนอความเป็นคนญี่ปุ่นใน *เมนามุโนะซังเงสึ* ผ่านความทรงจำทางประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ในพื้นที่ขุนยวมนั้นได้โต้กลับวาทกรรมความเป็นคนญี่ปุ่นของโกโบริใน *คูกรรม* และได้เสนอความเป็นคนญี่ปุ่นแบบอุดมคติที่มุ่งทำความเข้าใจคนไทยและความเป็นไทยเพื่อนำมาสู่สัมพันธภาพอันดีของทั้ง 2 ชาติ ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอความเป็นญี่ปุ่นภายในพื้นที่ขุนยวมของวรรณกรรมเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ชาตินิยมของผู้เขียนอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: เมนามุโนะซังเงสึ; ความเป็นญี่ปุ่น; ขุนยวม; สงครามโลกครั้งที่ 2

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: Thanabhorn.t@cmu.ac.th

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: Yusuke.t@cmu.ac.th

The Construction of Japaneseness in *Menamu no Zangetsu* by Iwaki Yujiro

Thanabhorn Treeratsakulchai^{*}

Yusuke Tominaga^{**}

Abstract

Inspired by Thai novel *Sunset at Chaophraya (Khu Kam)*, Iwaki Yujiro wrote *Menamu no Zangetsu* with the aim to communicate what he wishes to convey about *Khu Kam*. The objective of this article was to analyze the construction of Japaneseness in *Menamu no Zangetsu*. The results indicated that although the story and characters in the two novels overlap to some extent, the representations of Japaneseness in *Menamu no Zangetsu* through memories of events during World War II in the Khun Yuam area counteract the discourse of Kobori's Japaneseness in *Khu Kam*. The author represents an ideal of Japanese man striving to understand Thai people and their Thainess in order to build good relations between the two countries. For these reasons, the presentation of Japaneseness in the Khun Yuam area in this novel obviously reflects the author's nationalistic ideals.

Keywords: *Menamu no Zangetsu*; Japaneseness; Khun Yuam; World War II

^{*} Assistant Professor, Japanese Section, Department of Oriental Languages, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: Thanabhorn.t@cmu.ac.th

^{**} Lecturer, Japanese Section, Department of Oriental Languages, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: Yusuke.t@cmu.ac.th

1. บทนำ

หากกล่าวถึงวรรณกรรมที่ถ่ายทอดเรื่องราวความรักของคนไทยกับคนญี่ปุ่นแล้ว *คู่กรรม* คงเป็นวรรณกรรมเรื่องแรกๆ ที่ทุกคนกล่าวถึง *คู่กรรม* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสารศรีสยาม เมื่อ พ.ศ. 2508 และถูกรวบรวมโดยสำนักพิมพ์ศิลปบรรณการ พ.ศ. 2512 ทมยันตีได้เคยให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแรงบันดาลใจในการเขียนเรื่อง *คู่กรรม* ว่าเกิดจากการสะดุดใจคำจารึกบนหลุมศพทหารสัณชาติเนเธอร์แลนด์คนหนึ่งที่สูงสามทหารสัมพันธมิตรดอนรัก จังหวัดกาญจนบุรี โดยคำจารึกนั้นมีใจความว่า ทหารผู้นั้นเป็นลูกชายเพียงคนเดียวของครอบครัวที่มาเสียชีวิตที่ประเทศไทย โดยที่ผู้เป็นพ่อแม่มีอาจมาร่วมฝังศพของลูกชายได้ (แวกะล่องหนังไทย, 2538) เพื่อบรรยายสภาพบ้านเมืองในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ให้สมจริง ทมยันตีไม่เพียงแค่อ่านคำหาข้อมูลเกี่ยวกับสงครามเพียงเท่านั้น หากแต่ยังอาศัยความทรงจำเกี่ยวกับสงครามในวัยเด็กและการพูดคุยกับคนรู้จักที่เคยเป็นทหารฝ่ายสัมพันธมิตรมาก่อน¹ แล้วสร้างตัวละครโกโบริขึ้นจากนายพลนากามูระ อาเกโตะ ผู้บัญชาการกองกำลังญี่ปุ่นประจำเขตประเทศไทยในสมัยนั้น โดยได้รับการบอกเล่าเรื่องราวของนายพลนากามูระมาจากบิดาที่รับราชการทหาร (สรรพสิริ วิริยศิริ, 2533)

ความรักของโกโบริและอังศุมาลินไม่เพียงแต่ครองความนิยมในหัวใจของชาวไทยเท่านั้น² แม้แต่ชาวญี่ปุ่นก็ให้ความสนใจต่อความโด่งดังและกระแสของ *คู่กรรม* อย่างมาก จากปรากฏการณ์ความนิยม *คู่กรรม* นี้ได้ทำให้ผู้หญิงไทยเห็นคนญี่ปุ่นแล้วเรียกว่า “โกโบริ” (高橋勝幸 2007) ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการผลิตซ้ำของ

¹ สามารถศึกษาเบื้องหลังเกี่ยวกับการเขียน *คู่กรรม* ของทมยันตีเพิ่มเติมได้ที่ วิศวานา. (2548). *กลวิธีการเขียนนวนิยายสไตน์ทมยันตี*. กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม, น. 152-165.

² โดยจะเห็นได้จากการที่ *คู่กรรม* ถูกตีพิมพ์ซ้ำ 16 ครั้ง นำมาสร้างเป็นละคร 6 ครั้ง (เมื่อ พ.ศ. 2513 พ.ศ. 2515 พ.ศ. 2521 พ.ศ. 2533 พ.ศ. 2547 พ.ศ. 2556) เป็นภาพยนตร์ 4 ครั้ง (เมื่อ พ.ศ. 2516 พ.ศ. 2531 พ.ศ. 2538 พ.ศ. 2556) และละครเวทีมิวสิคัล 2 ครั้ง (เมื่อ พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2550) (นัทธนัย ประสานนาม, 2559, น.448-449)

คู่กรรม ผ่านสื่อต่างๆ ได้ประกอบสร้างและหล่อหลอมภาพตัวแทนคนญี่ปุ่นและญี่ปุ่นลักษณะหนึ่งขึ้นในสังคมไทย จากประเด็นนี้ เอิวิตรา ศิริสาตร์ (2553) มองว่า ทมยันตีสร้างความญี่ปุ่นที่ใจไม่ลวงถึงพฤติกรรมด้านลบเกี่ยวกับญี่ปุ่นและนำเสนอภาพแทนด้านบวกผ่านตัวละครโกโบริ ในขณะที่นัทธนัย ประสานนาม (2559) เห็นว่า คู่กรรม ได้นำเสนอพฤติกรรมด้านลบของญี่ปุ่น เพียงแต่เลือกนำเสนอผ่านตัวละครที่ไม่สำคัญ แม้ความเป็นญี่ปุ่นในเรื่องคู่กรรมนั้นผูกอยู่กับอัตลักษณ์ของศัตรู แต่อัตลักษณ์ของศัตรูในเรื่องนี้กลับถูกสร้างความลึกโดยการบอกเล่าความคิดของศัตรู จึงส่งผลให้ความเป็นมนุษย์ของศัตรูปรากฏเด่นชัดกว่าความเป็นญี่ปุ่น

ค.ศ.1978 คู่กรรม ถูกแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นครั้งแรกโดยนิชิโนะ จุนจิโร่ (西野 順治郎) ใช้ชื่อเรื่องว่า เมนามุโอะซันโซ (『メナムの残照』) แนนอนว่าภายหลังจากการที่ฉบับแปลได้ออกสู่สายตาผู้อ่านชาวญี่ปุ่นแล้ว เสียงวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านชาวญี่ปุ่นต่อตัวละครโกโบริได้ปรากฏอย่างต่อเนื่อง เป็นต้นว่า ประเทศญี่ปุ่น “ไม่มีอาหารที่อ่อนแอเช่นนั้น” (くらゐ会館 n.d.) “โกโบริใจดีเกินไป เป็นทหารที่ไม่ดี” (ทมยันตี, 2547, น.129) จากความนิยมของ คู่กรรม ทำให้อิวากิ ยูจิโร่ (岩城雄次郎) มักถูกถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อคู่กรรมบ่อยครั้งจากผู้สื่อข่าวและนักเขียนชาวไทย ซึ่งอิวากิได้ตอบว่า “ผมมีสิ่งที่ยากจะพูดมากมายแต่ก็ได้แต่ตอบไว้เช่นนี้ว่า “เร็วๆ นี้ ผมจะเขียนเรื่องราวโศกนาฏกรรมความรักในสงครามแปซิฟิกที่ใช้จากประเทศไทย ผมคิดว่าเรื่องนี้จะป็นคำตอบได้” (岩城雄次郎 n.d. : 「序章」)

อิวากิ ยูจิโร่จบการศึกษาแผนกภาษาไทยที่ Tokyo University of Foreign Studies จากนั้นได้ทำงานสอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนเตรียมอุดมของเทศบาลโตเกียวเป็นเวลา 10 ปี ใน พ.ศ. 2513 อิวากิได้เดินทางมายังประเทศไทยเป็นครั้งแรกในฐานะผู้เชี่ยวชาญภาษาญี่ปุ่น โดยประจำอยู่กรมวิเทศสหการเป็นเวลา 3 ปี ขณะเดียวกันก็ได้สอนภาษาญี่ปุ่นที่สถาบันต่างๆ ใน พ.ศ. 2516 และได้เป็นอาจารย์ประจำที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงเวลาที่อยู่ประเทศไทยตอนนั้น อิวากิได้รู้จักกับนักวรรณกรรมคนสำคัญของไทยหลายคน แม้ว่าใน พ.ศ. 2521 อิวากิได้เดินทางกลับไปที่ประเทศญี่ปุ่นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงแปลวรรณกรรมไทยเป็นภาษาญี่ปุ่นและผลิตงานเขียนเกี่ยวกับประเทศไทยจำนวนมากทั้งในภาษา

ไทยและภาษาญี่ปุ่น ด้วยความทุ่มเทและมุ่งมั่นต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยโดยตลอดมา อิวากิจึงได้รับรางวัลเสจจิอวกะเสค-นาคะประทีป พ.ศ. 2537 รางวัลสุนทรภะ พ.ศ. 2551 จากสมาคมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย และรางวัลผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่น (ชาวต่างประเทศ) จากกระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. 2552

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 อิวากิได้เขียนนวนิยายเรื่อง *เมนามุโนะซังเงสึ* (「メナムの残月」) แปลชื่อเป็นภาษาไทยได้ว่า “จันทร์ค้างฟ้า ณ แม่น้ำเจ้าพระยา” นวนิยายเรื่องนี้ตีพิมพ์เป็นตอนในหนังสือพิมพ์ *บางกอกซูโฮ* หนังสือพิมพ์ภาษาญี่ปุ่นที่พิมพ์ในประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ถึงฉบับวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 *เมนามุโนะซังเงสึ* เป็นเรื่องราวโศกนาฏกรรมความรักระหว่างนายทหารญี่ปุ่นและหญิงไทยในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เขียนขึ้นจากชีวิตจริงของยายแก้ว จันทสีมา ยายแก้วเดิมเป็นแม่ค้าขายผลไม้ ได้พบกับนายทหารญี่ปุ่นชื่อว่าจ่าสิบเอกฟูกุตะ ฮิเดโอะ เมื่อครั้งที่หนีมาพักอาศัยอยู่ที่วัดโพธาราม ในครั้งนั้นจ่าสิบเอกฟูกุตะป่วยเป็นโรคบิด ยายแก้วได้ปรึกษาหาทางช่วยรักษาจ่าสิบเอกฟูกุตะกับพ่อจนจ่าสิบเอกฟูกุตะหายดี เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณจ่าสิบเอกฟูกุตะจึงช่วยงานต่างๆ ในบ้านยายแก้วมาโดยตลอด ด้วยความที่ยายแก้วเป็นสาวงามจึงมีชายหนุ่มมาสนใจหลายคน หนึ่งในนั้นเป็นลูกชายของตำรวจในขุนยวม ทว่าพ่อของยายแก้วไม่ชอบตำรวจจึงยกยายแก้วให้จ่าสิบเอกฟูกุตะเพราะประทับใจในความขยันทำงานของเขา จ่าสิบเอกฟูกุตะเดิมเป็นทหารฝ่ายซ่อมบำรุงไฟฟ้า จึงมีความสามารถประดิษฐ์ของต่างๆ รวมทั้งปืนเพื่อนำไปขายจนสร้างฐานะให้ครอบครัว ในด้านชีวิตสมรสทั้งคู่แต่งงานอยู่กินกันมาประมาณ 10 ปี ให้กำเนิดบุตรชาย 2 คน ใน พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นปีที่ให้กำเนิดบุตรชายคนที่ 2 มีตำรวจ 2 นายมาจับกุมจ่าสิบเอกฟูกุตะในข้อหาละเมิดกฎหมายไทยเนื่องจากไม่จดทะเบียนสมรส จึงไม่มีสิทธิอยู่อาศัยในแผ่นดินไทยต่อไป จ่าสิบเอกฟูกุตะจึงถูกคุมตัวไป เล่าต่อกัน

³ ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจาก *เมนามุโนะซังเงสึ* ยังไม่ถูกรวบรวมเล่มตีพิมพ์จำหน่าย และผู้เขียนไม่สามารถสืบค้นหนังสือพิมพ์ *บางกอกซูโฮ* ฉบับย้อนหลังได้ ผู้เขียนจึงได้ติดต่ออาจารย์อิวากิเพื่อขอรับต้นฉบับนิยายเรื่องนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์อิวากิเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์มา ณ ที่นี้

ว่าระหว่างถูกจับกุม จำลิสเอกพุทตะพยายามหลบหนีจึงถูกยิงก่อนถูกควบคุมตัวส่งไปกรุงเทพฯ ต่อมาถูกส่งตัวเข้าคุกและป่วยหนักจนเสียชีวิตในที่สุด (岩城雄次郎 2017年2月)

จากเรื่องราวความรักของยายแก้วและจำลิสเอกพุทตะ อิวากิได้นำมาเขียนเป็นเรื่องราวของโอโบริ ทหารญี่ปุ่นที่ได้รับคำสั่งให้ล่าถอยจากพม่าเข้ามายังอำเภอขุนยวมในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างรอคำสั่งจากกองทัพต่อไป โอโบริได้ใช้ชีวิตในขุนยวมและเรียนภาษาไทยจากกัญญา พยาบาลสาวไทย เมื่อสิ้นสุดสงคราม โอโบริตัดสินใจไม่กลับญี่ปุ่นและเริ่มชีวิตใหม่ที่ขุนยวม แม้ว่าจะต้องเผชิญกับศัตรูผู้หมายปองกัญญาและคนไทยที่ไม่พอใจต่อคนญี่ปุ่นก็ตาม โอโบริก็สามารถเอาชนะอคติเหล่านั้นด้วยความจริงใจ ความสัมพันธ์ของโอโบริและกัญญาได้ก่อตัวขึ้นเรื่อย ๆ จนทั้งคู่แต่งงานกันและมีลูกสาวด้วยกัน วันหนึ่งโอโบริถูกตำรวจจับกุมและถูกส่งตัวไปกรุงเทพฯ ด้วยข้อหาไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับกัญญา ขณะที่พยายามหนีกลับมายังขุนยวมอีกครั้ง โอโบริได้ถูกตามล่าโดยกลุ่มล่าขุมทองทหารญี่ปุ่นและถูกยิงจนเสียชีวิตในที่สุด

จากเรื่องย่อข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า *คู่กรรม* ได้ส่งอิทธิพลต่อ *เมนามุโนะซังเงสึ* โดยจะเห็นได้จากจุดร่วมในการถ่ายทอดเรื่องราวโศกนาฏกรรมความรักระหว่างทหารญี่ปุ่นและหญิงไทยและการจงใจตั้งชื่อตัวละครทหารญี่ปุ่นต่าง ๆ พ้องกับชื่อโกโบริ เช่น โคโบริ และ โอโบริ อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งนั้น ขณะที่ความเป็นญี่ปุ่นที่สะท้อนผ่านตัวละครโกโบริใน *คู่กรรม* นั้นคือ “คนดี” ที่ “พลัดบ้านเมืองมา” (ทมยันตี, 2537, น.69-70) และ “ไม่เคยมีข่าวคราวอันร้ายกาจใดๆ” ของกองทัพญี่ปุ่น (ทมยันตี, 2537, น.457) อีกทั้งญี่ปุ่นในฐานะผู้ถูกรานใน *คู่กรรม* นั้นยังถูกกลบเกลื่อนให้เป็นเพียงผู้ที่ “ไม่รู้ไม่เห็นอะไรด้วยนอกจากมาทำตามหน้าที่” “จะโทษว่าเป็นความผิดของแกไม่ได้” (ทมยันตี, 2537, น.241) ภาพประทับ (stereotype) ของกองทัพญี่ปุ่นที่โหดร้ายป่าเถื่อนในช่วงสงครามที่มักถูกนำเสนอซ้ำ ๆ ผ่านสื่อต่าง ๆ จึงถูกพรางด้วยความมีมนุษยธรรมและภาพด้านบวกตามที่เอวิตรา ศิริสาตร์ (2553) และนัทธนิย ประสานนาม (2559) ได้วิเคราะห์ไว้ก็ตาม แต่ในอีกด้านหนึ่งผู้อ่านชาวญี่ปุ่นกลับดูเหมือนจะไม่ได้พอใจภาพด้านบวกนี้ ดังเช่นอิวากิที่ลุกขึ้นมา

โต้ตอบความเป็นญี่ปุ่นที่หมยันตีสร้างขึ้นผ่าน เมนามุโนะซังเงสึ วรรณกรรมเรื่องนี้จึงเป็นวรรณกรรมที่น่าสนใจที่จะศึกษาการโต้กลับมายาภาพของโกโบริ และการนิยามความเป็นญี่ปุ่นในสังคมไทยที่ควรจะเป็นผ่านสายตาของนักเขียนชาวญี่ปุ่นที่เคยใช้ชีวิตในไทยและมีความสนใจในประวัติศาสตร์และวรรณกรรมไทยอย่างแนบแน่นภายใต้พื้นที่ขุนยวม ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งในความทรงจำช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ของไทยและญี่ปุ่น

2. ความทรงจำร่วมของชาวขุนยวมสู่วรรณกรรม

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นร่วมกับรัฐบาลไทยได้สร้างเส้นทางเดินทัพในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อผ่านไปยังพม่า 2 เส้นทางคือ 1) เส้นทางแม่มาลัย-ปาย-แม่ฮ่องสอน-ขุนยวม และ 2) เส้นทางแม่แจ่ม-ขุนยวม-ต่อแพ-ห้วยต้นนุ่น (รัศมี ชูทรงเดช, 2556, น.12) ช่วงปลายสงครามเกิดการปะทะรุนแรงที่เมืองอิมพาลและโคธิมาในประเทศอินเดีย กองทัพญี่ปุ่นถูกล้อมและตีแตก จึงได้ถอยร่นเข้ามาพักพิงและตั้งหลักในบริเวณอำเภอขุนยวมตั้งแต่กลาง พ.ศ. 2486 ทหารญี่ปุ่นเหล่านี้ได้อาศัยอยู่ที่ขุนยวมจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2488 (เชิดชาย ชมรัช, 2555, น.23-25)

ระหว่างช่วง พ.ศ. 2520-2521 คณะทหารผ่านศึกและญาติชาวญี่ปุ่นได้ประสานงานกับกระทรวงการต่างประเทศผ่านทางสถานทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย โดยขอเข้ามาสำรวจว่ามีศพทหารญี่ปุ่นถูกฝังที่ใดบ้างในประเทศไทยและขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการขุดโครงกระดูกทหารญี่ปุ่น ภายหลังจากการขุดค้นโครงกระดูกในครั้งนั้นอดีตทหารญี่ปุ่นก็ได้เข้ามาสร้างอนุสรณ์สถานต่างๆ ไว้ภายในอำเภอขุนยวม (เชิดชาย ชมรัช, 2555, น.396-400) ต่อมา พ.ศ. 2538 พันตำรวจโทเชิดชาย ชมรัชได้เข้ามาดำรงตำแหน่งที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอขุนยวม ระหว่างที่ออกพื้นที่ได้เห็นวัตถุสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มากมาย ด้วยความสนใจของเก่า จึงได้ซื้อเก็บสะสมไว้ จนกระทั่ง พ.ศ. 2539 พันตำรวจโทเชิดชายได้นำของสะสมส่วนหนึ่งมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ของขุนยวมและเริ่มสืบค้น

เรื่องราวของขุนยวมในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการพูดคุยกับผู้คนในท้องถิ่น⁴ พ.ศ. 2541 จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับงบประมาณจำนวน 138,470 บาทจากมูลนิธิเอโตะ ประเทศญี่ปุ่น (慧燈財団) สำรวจเส้นทางเดินทัพของทหารญี่ปุ่นสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 ที่อำเภอเมือง อำเภอปาย อำเภอปางมะผ้า และ อำเภอขุนยวม (ไทยรัฐ, 2541) พ.ศ. 2542 บริษัท เฌอ กรีน ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิเอโตะได้เข้ามาดำเนินโครงการศึกษาอนุรักษ์แหล่งฝังศพทหารญี่ปุ่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จังหวัดแม่ฮ่องสอนและออกแบบภูมิทัศน์รอบๆ พิพิธภัณฑฯ และสร้างวิถีทัศนความรักระหว่างทหารญี่ปุ่นกับสาวไทใหญ่จนทำให้ชื่อเสียงของยายแก้วโด่งดังทั้งในและต่างประเทศ⁵ (รัศมี ชูทรงเดช, 2556, น.33)

สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้การก่อตั้งพิพิธภัณฑฯ สงครามโลกครั้งที่ 2 ของขุนยวมได้รับความสนใจจากชาวญี่ปุ่นก็คือการ “เขียนประวัติทหารญี่ปุ่นไปตามความจริง ซึ่งไม่เหมือนกับพิพิธภัณฑฯ ที่จังหวัดกาญจนบุรี ได้เขียนเรื่องราวของทหารญี่ปุ่นไปในทางไม่ดีและไม่ตรงกับความเป็นจริง”⁶ ทั้งนี้เนื่องจากพิพิธภัณฑฯ แห่งนี้ “นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านมักสะท้อนออกมาในแง่บวกและโรแมนติก” ที่ “เน้นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนไทยและทหารญี่ปุ่นผ่านการบอกเล่า

⁴ ดูเพิ่มเติมได้ที่ เชิดชาย ชมรวัช. (ม.ป.ป.). “ทหารญี่ปุ่นในความทรงจำของชาวขุนยวมในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2.” *คู่มือนำชมพิพิธภัณฑฯ สงครามสงครามโลกครั้งที่สอง อำเภอขุนยวม จังหวัด แม่ฮ่องสอน*. (เอกสารอัดสำเนา) และ เชิดชาย ชมรวัช. (2555). *ย้อนรอยความทรงจำที่ขุนยวม*. เชียงใหม่: นันทกานต์กราฟฟิค-การพิมพ์. อนึ่ง ข้อเขียนบางส่วนก็ได้รับการแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นโดยทาเคดะ โคอิจิ (武田浩一) เผยแพร่ในรูปแบบหนังสือและโฮมเพจที่ชื่อว่า 「第二次世界大戦でのクンユムの人々の日本の兵隊さんの思い出」 ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 เข้าถึงจาก <http://www5f.biglobe.ne.jp/~thai/index.html> เดิมผู้ดูแลโฮมเพจคือสำนักงานเชิดชัย ชมรวัช สาขาประเทศญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการดูแลโฮมเพจนี้ได้ยุติลงเนื่องจากพันตำรวจโทเชิดชายได้เสียชีวิตแล้ว

⁵ โดยจะเห็นได้จากการเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับพิพิธภัณฑฯ ตามสื่อต่างๆ และการที่ NHK เข้ามาถ่ายทำสารคดีใน พ.ศ. 2543 (เชิดชาย ชมรวัช, 2555, น.135)

⁶ จดหมายของทาเคดะ โคอิจิเขียนถึงพันตำรวจโทเชิดชาย ชมรวัช เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 (เชิดชาย ชมรวัช, ม.ป.ป., น.101)

เรื่องของความรักของยายแก้ว จันทสีมากับนายทหารญี่ปุ่นสิบเอกฟูกูตะ” (รัศมี ชูทรงเดช, 2556, น. 41) นอกจากนี้พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ยังทำให้ “ทหารญี่ปุ่นกลายเป็นบุคคลที่ได้รับความชื่นชมจากคนในท้องถิ่น” “ภาพทหารญี่ปุ่นจากสายตาชาวบ้าน ขุนยวมกัตเซาะมโนทัศน์ “ทหารญี่ปุ่นที่โหดร้าย” ลงไป” (ชวสิทธิ์ บุญเกียรติ, 2556, น.65) ด้วยเหตุนี้ ความทรงจำของผู้คนในขุนยวมที่ถูกเลือกหยิบมารวบรวม คัดเลือก และส่งต่อผ่านพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งถูกผลักดันให้เกิดขึ้นโดยกระบวนการรื้อฟื้นความทรงจำของผู้คนในท้องถิ่นผ่านงบประมาณของผู้อุปถัมภ์ (agent) ชาวญี่ปุ่นนั้นได้ถูกนำมาจัดระเบียบใหม่จนกลายเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม⁷ กล่าวคือ ขุนยวมที่ถูกนำเสนอผ่านชีวิตรักของยายแก้วนั้นได้กลายเป็น “ภาพตัวแทนความจริงของมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น” (รัศมี ชูทรงเดช, 2556, น.42) ไม่ต่างจากเรื่องราวของโกโบริ และอังศุมาลินที่ผลิตซ้ำภาพแทนสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างไทย-ญี่ปุ่น โดยความทรงจำร่วมนี้ได้ถูกนำมาใช้ภายใต้เป้าหมายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวอำเภอขุนยวม⁸ (รัศมี ชูทรงเดช, 2556)

มีนาคม พ.ศ. 2547 อิวากิได้เดินทางมาเยือนพิพิธภัณฑสถานสงครามโลกครั้งที่ 2 ของขุนยวมครั้งแรกและได้บันทึกไว้ว่าขุนยวมเป็นสถานที่ที่ชาวญี่ปุ่นน้อยคนนักจะรู้จัก พิพิธภัณฑสถานสงครามโลกครั้งที่ 2 ของขุนยวมที่นำเสนอมิตรภาพระหว่างคนไทยและคนญี่ปุ่นนั้นทำให้เขารู้สึกประทับใจอย่างมาก แตกต่างจากพิพิธภัณฑสถานสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่กาญจนบุรีที่เน้นนำเสนอความโหดร้ายของทหารญี่ปุ่น โดย

⁷ ในงานของจุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม (2559, น.33-38) กล่าวถึงความทรงจำร่วม (Collective Memory) ไว้ว่า ความทรงจำของแต่ละบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมหรือบริบททางสังคม ด้วยเหตุนี้ความทรงจำจึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดยสังคม กล่าวคือ สังคมจะเป็นผู้ตัดสินว่าอะไรที่สามารถจดจำได้ หน้าที่หลักของความทรงจำร่วมคือทำให้คนในสังคมสามารถรวมกลุ่มและมีอัตลักษณ์ร่วมกันได้ อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้อย่างมีเป้าหมายตามความต้องการของแต่ละกลุ่มได้อีกด้วย

⁸ พ.ศ. 2552 จังหวัด เทศบาลตำบลขุนยวม และสมาคมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่นมีโครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีแผนพัฒนาให้ขุนยวมเป็นเมืองญี่ปุ่น (Little Japan) แต่ถูกต่อต้านโดยชุมชนท้องถิ่น (รัศมี ชูทรงเดช, 2556, น.34)

เฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวชีวิตรักของยายแก้วที่ฟังแล้วสะเทือนใจอย่างมากมายนั้นทำให้เขาไม่สามารถปล่อยให้เรื่องนี้ผ่านไปเฉยๆ ได้ (岩城雄次郎 2017年1月) หลังจากนั้นอีกได้เดินทางไปขุนยวมอีกหลายครั้งได้พบกับพันตำรวจโทเชิดชาย ชมธวัช ได้สัมภาษณ์ยายแก้วและครอบครัว พร้อมด้วยชาวขุนยวมอื่นๆ ที่เคยผ่านประสบการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 (岩城雄次郎 2017年6月) จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างจริงจังเช่นนี้ *เมนามูโนะซังเงสึ* จึงเป็นนวนิยายที่ก่อร่างจากเหตุการณ์จริงในประวัติศาสตร์และความทรงจำของชาวขุนยวม สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นจากชื่อเรื่องที่แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “จันทร์ค้างฟ้า ณ แม่น้ำเจ้าพระยา” ที่ซ้อนทับกับเรื่องเล่าความทรงจำได้ดวงจันทร์ของทหารญี่ปุ่นและของคนไทยในขุนยวม¹⁰ ที่เคยได้ใช้เวลายามค่ำคืนนอนดูดวงจันทร์และร้องเพลงร่วมกับเหล่าทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามฯ “ดวงจันทร์” สะท้อนถึงมิตรภาพของทั้ง 2 ชาติที่เกิดขึ้นในขุนยวมและยังคงกระจำค้างฟ้าให้เห็นเป็นร่องรอยความทรงจำของผู้คนจวบจนทุกวันนี้

แม้ว่า *เมนามูโนะซังเงสึ* จะผลิตซ้ำความทรงจำของชาวขุนยวมโดยนำเรื่องราวความรักโรแมนติกของยายแก้วและทหารญี่ปุ่นมาเล่าใหม่ไม่ต่างจาก “ภาพตัวแทนความจริงของมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น” ที่พิพิธภัณฑสถานสงครามโลกครั้งที่ 2 ของ

⁹ ชื่อเรื่อง *เมนามูโนะซังเงสึ* (『メナムの残月』) คาดว่าชื่อนี้ได้รับอิทธิพลมาจากชื่อ *เมนามูโนะซันโซ* (『メナムの残照』) ที่แปลจาก *Sunset at Chaophraya* อันเป็นชื่อฉบับภาษาอังกฤษของ *คู่กรรม* โดยนัยของชื่อนี้อาจสะท้อนถึงภาพโศกนาฏกรรมความรักของโกโบริ (ลูกพระอาทิตย์) และอังศุมาลิน (ดวงอาทิตย์)

¹⁰ เช่น การเล่าความทรงจำของ ร.อ.ดร. โทโมโยชิ อิโนอุเอะผ่านบทกวี “แต่เพื่อน.....ต่างแดน” ที่ประพันธ์ไว้เมื่อ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2529 และจารึกไว้หน้าพิพิธภัณฑสถานฯ ความว่า “เพื่อฝันปรารถนา ชีวิตพลีไปสู่สงคราม / หวงห้วง มาตุคาม แม้ถูกจองจำ ไร้เสรี / ถูกคนดูแลคนยากไร้ หักกอบอุ้มด้วยใจ เมตตาจิต / ๔๐ ปีก่อน....สี่ยวหนึ่งของชีวิต หากแจ่มกระจ่าง ในความทรงจำ / ความกรุณาที่มีให้นั้นเกินขอบเขตกันของภาษา / ใครเล่าจะลืมความเมตตา จวบจนสิ้น ชีวาวาย / ยามเหงา เสร้าโศกทุกข์ทน อดทนเงยหน้ามอง ฝันฟ้า / ด้วยความทรงจำ ที่ยังตรึงตรา เห็นฝันฟ้า ดวงจันทร์ สองงาม / ไม่ว่าอยู่ที่ไหน ญี่ปุ่นหรือไทย กันเล่า / ต่างมีพรณ ต่างเผ่า เราอยู่ใต้จันทร์เจ้า ดวงเดียวกัน (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน)

ขุนยวมได้นำเสนอกีตาม แต่ประเด็นที่น่าสนใจจากวรรณกรรมเรื่องนี้ก็คือการใช้พื้นที่ขุนยวมในการโต้กลับภาพตัวแทนทหารญี่ปุ่นในฐานะ “ผู้ร้าย” และนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นคนญี่ปุ่น” ของผู้เขียนไว้อย่างน่าสนใจ

3. ความเป็นคนญี่ปุ่นใน เมนามุโอะซังเงสึ

เมนามุโอะซังเงสึ ถูกเล่าผ่านมุมมองของโอโบริเป็นหลัก โอโบริได้ถ่ายทอดความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นระหว่างสงครามผ่านเรื่องเล่าต่างๆ (ที่ถูกเล่าผ่านความทรงจำของผู้คนในขุนยวมมาก่อน) เช่น เรื่องราวของโอยามะที่ได้ฆ่าคนรักชาวกะเหรี่ยงที่แม่น้ำสาละวินก่อนที่จะฆ่าตัวตายตามเนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตจากกองทัพให้พาคนรักมาที่ขุนยวมได้¹¹ เรื่องราวของอุราเบะที่ได้รับบาดเจ็บสาหัสหนีเข้ามายังชายแดนไทยและได้พบรักกับสาวกะเหรี่ยง อุราเบะตัดสินใจหลบหนีออกจากกองทัพ ปฏิเสธความเป็นคนญี่ปุ่นและใช้ชีวิตกับสาวกะเหรี่ยง¹² ผสมผสานกับเรื่องเล่าจากจินตนาการของผู้เขียน เช่น เรื่องราวของโอโบริที่ไม่กล้ายิงทหารฝ่ายสัมพันธมิตรที่กำลังนั่งดูรูปครอบครัว หรือการตั้งคำถามต่อเหตุการณ์ทั้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาและนางาซากิ

ทว่า สงครามนั้นทำให้การฆ่าคนชาติศัตรูเป็นสิ่งชอบธรรม การไม่ฆ่าทั้งๆ ที่สามารถฆ่าได้จึงเป็นสิ่งที่ผิดวิสัยจากสงคราม แต่การที่ญี่ปุ่นถูกทิ้งระเบิดปรมาณูอย่างรุนแรงที่ฮิโรชิมาและนางาซากิ จนทำให้ผู้คนบริสุทธิ์กว่าแสนชีวิตถูกสังหารในคราวเดียวนั้นเรียกว่า

¹¹ ถ่ายทอดจากความทรงจำของชาวขุนยวม ดูเพิ่มที่ “บางครั้งความรักก็อยู่เหนือกฎเกณฑ์ของสงคราม” (เชิดชาย ชมรวัช, 2555, น.244-251) และ 「タイ王国万華鏡 タイ緬国境の住民と日本軍將兵たち 第6話」 (岩城雄次郎 2017年6月)

¹² ถ่ายทอดจากความทรงจำของชาวขุนยวม ดูเพิ่มที่ “อุลาเฝ” (เชิดชาย ชมรวัช, 2555, น.380-391) และ 「タイ王国万華鏡 タイ緬国境の住民と日本軍將兵たち 第6話」 (岩城雄次郎 2017年6月25日)

เป็นเรื่องปกติสามัญของสงครามได้หรือ? ทหารญี่ปุ่นที่หนีจาก กองทัพที่พม่า พวกนี้นับได้ว่าเป็นพวกขายชาติ พวกทรยศชาติ แต่ ถึงแม้จะทรยศต่อชาติก็ตาม พวกเขาก็คือผู้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมนุษย์ คนหนึ่ง (岩城雄次郎 n.d.: 「敗戦の時」)¹³

นอกจากเรื่องเล่าต่างๆ เหล่านี้ อิวากิยังได้นำเสนอสมภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ ออกของผู้แพ้สงครามที่ไม่ต้องการกลับบ้านเกิดเนื่องจากไล่ล่าต่อผู้ที่อยู่เบื้องหลัง และองค์จักรพรรดิ ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถใช้ชีวิตต่อในขุนยวมได้เพราะเกรง จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้คนที่หนี ทหารหลายนายจึงเลือกที่จะปลิดชีวิตตนเอง ในที่สุด เรื่องเล่าต่างๆ เหล่านี้ได้ถูกเลือกมาโต้ตอบภาพตัวแทน “ผู้ร้าย” ของทหาร ญี่ปุ่นที่มักปรากฏในเรื่องเล่าหลักในประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่คนญี่ปุ่น ไม่มีสิทธิ์ที่จะได้เล่าประสบการณ์ของตนเอง การเล่าเรื่องภายในพื้นที่ขุนยวมหรือ การนำความทรงจำต่างๆ ของผู้คนในขุนยวมมาสวมใส่ในวรรณกรรมเรื่องนี้จึงไม่ใช่ เพียงแค่หลักฐานยืนยันความมีมนุษยธรรมของทหารญี่ปุ่นผ่านพยานในขุนยวม เท่านั้น หากแต่พื้นที่ขุนยวมยังเป็นพื้นที่ที่อิวากิใช้นำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นคน ญี่ปุ่น” ในสังคมไทยผ่านตัวละครทหารญี่ปุ่นที่อาศัยในขุนยวมอีกด้วย

ฟูนาบิกิ ทาเกโอะ (船曳武夫 2003) กล่าวว่าคนญี่ปุ่นได้เริ่มตั้งคำถามว่าคน ญี่ปุ่นหรือญี่ปุ่นคืออะไรเมื่อได้เริ่มพบปะกับ “คนอื่น” แม้ญี่ปุ่นจะมีการพบปะกับ “คนอื่น” อย่างประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน อินเดีย มาเป็นเวลานานแล้ว แต่การเปิด ประเทศในสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) อันเป็นยุคสมัยที่ญี่ปุ่นรับอารยธรรมจากโลก ตะวันตกและพัฒนาประเทศให้เทียบเท่ากับชาติตะวันตกนั้นได้ทำให้การตระหนัก เกี่ยวกับ “ความเป็นคนญี่ปุ่น” เกิดชัดเจนขึ้นเมื่อต้องรับรู้และสัมผัสกับชาติตะวันตก อย่างใกล้ชิดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มปัญญาชนที่มีโอกาสได้เดินทางออก

¹³ การอ้างอิงด้วยวรรณกรรม เมนามุโนะซังเงสึ ในบทความฉบับนี้จากนี้ไป ผู้เขียนจะอ้างอิงด้วย “(XXX)” โดย “XXX” จะแทนด้วยชื่อตอนของนวนิยาย เนื่องจาก นวนิยายเรื่องนี้ยังไม่ได้ตีพิมพ์จึงยังไม่มีเลขหน้าอย่างเป็นทางการ การอ้างอิงด้วยบท วรรณกรรมทั้งหมดแปลโดยผู้เขียน

ไปเรียนรู้วิทยาการต่างแดน การได้ปะทะสังสรรค์กับ “ความเป็นอื่น” ของปัญญาชนเหล่านี้ได้นำมาสู่ความสั่นคลอนต่ออัตลักษณ์ของตนเอง การตระหนักเกี่ยวกับตัวตนหรือความเป็นคนญี่ปุ่นของปัญญาชนเหล่านี้จึงเกิดขึ้นเพื่อที่จะสร้างความมั่นคงต่ออัตลักษณ์ของตนเอง

ในช่วงแรกของการเปิดประเทศ ญี่ปุ่นได้สถาปนาอัตลักษณ์ของตนเองผ่านสภาพทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ ลัทธิบูชิโด และวัฒนธรรมการชงชา สิ่งเหล่านี้จำแนกความแตกต่างระหว่างญี่ปุ่นกับโลกตะวันตก หลังจากชัยชนะจากสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น (ค.ศ. 1905) ญี่ปุ่นเริ่มชัดเจนกับอัตลักษณ์ของตนเองเนื่องจากสามารถยืนเทียบชั้นได้เท่ากับชาติตะวันตกมากขึ้น จนกระทั่งช่วงทศวรรษ 1930 การสั่นคลอนต่อความเป็นญี่ปุ่นได้เกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อคนญี่ปุ่นเริ่มตระหนักว่าตนเองเป็นเพียง “เด็กใหม่” (船曳武夫 2003:p.115) ที่ไม่ได้มีบทบาทเท่าเทียมชาติตะวันตกอย่างแท้จริงและนำมาสู่การตั้งคำถามว่าหากญี่ปุ่นสามารถก้าวข้ามชาติตะวันตกได้จะเป็นอย่างไรต่อไป คำถามนี้จึงได้นำมาสู่การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ของญี่ปุ่นในเวลาต่อมา

ภายหลังจากการถูกทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาและนางาซากิ จักรพรรดิอิโรโตะได้ประกาศยอมแพ้สงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างไม่มีเงื่อนไข ความเป็นคนญี่ปุ่นที่เคยถูกนิยามว่าต้องอุทิศตนเพื่อชาติ เพื่อจักรพรรดิอันเป็นสมมติเทพนั้นได้ถูกตั้งคำถามขึ้นอีกครั้ง ซึ่งเมนามุโนะซังเงสึก็ได้สะท้อนถึงประเด็นนี้ผ่านฉากที่โอโบริกล่าวว่า “น่าสงสารองค์จักรพรรดิ เพราะแพ้สงครามจึงนำมาสู่ผลเช่นนี้ ไม่ใช่สมมติเทพอีกต่อไปแล้ว (「敗残の兵」)” เมื่อได้เห็นภาพข่าวที่นายพลแมกอาเธอร์และจักรพรรดิอิโรโตะที่เขาค่ายกึ่งกว่าชีวิตยืนถ้ำรูปเคียงกัน ความพรัมพรุ้งของอัตลักษณ์ร่วมเดิมของคนญี่ปุ่นเช่นนี้ได้ทำให้คนญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น กลับมาทบทวนตนเองจากความพ่ายแพ้ต่อสงครามที่ผ่านมา และสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลขึ้นมาแทน

การตัดสินใจไม่เดินทางกลับญี่ปุ่นของตัวละครทหารญี่ปุ่น 3 นายในเรื่อง ได้แก่ โอโบริ (大堀) โคโบริ (小堀) และโฮริเบะ (堀部) สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นคนญี่ปุ่นในสังคมไทยในหลากหลายรูปแบบ อีวากิตั้งใจให้ตัวละครทั้ง 3 มีชื่อที่ใช้ตัวอักษร 堀 (โฮริ) ที่มีความหมายว่า “คลอง” ร่วมกันเพื่อเป็น “สัญลักษณ์” ของชายที่

สานสัมพันธ์อันดีกับหญิงต่างเชื้อชาติ” (「対決」) อย่างไรก็ตามลักษณะของตัวละครทั้ง 3 นี้กลับแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง โดยจะเห็นได้จากการสร้างตัวละครโอโบริและโอริเบะขึ้นมาในลักษณะตรงข้ามกัน กล่าวคือ ขณะที่โอโบริยึดมั่นในกฎกติกาของกองทัพ โอริเบะกลับฝ่าฝืนกฎกองทัพพาสาวพม่าหลบหนีเข้ามาในไทย โอโบริไม่เห็นด้วยกับการทำสงครามและรักสงบ โอริเบะกลับเลือกที่จะเลี้ยงชีพด้วยการค้าขายอาวุธปืนและไม่สนใจสิ่งใดนอกจากการหาเงินเข้ากระเป๋าตัวเอง พฤติกรรมของโอริเบะเช่นนี้ทำให้โอโบริเห็นว่าเป็น “คนที่ไม่อยากจะคบหาด้วย” (「決意」) “เป็นพวกประเภทเจ้าเล่ห์ เจนจัดโลก และไม่เข้าใจความรู้สึกของคนอื่น” (「対決」)

นอกเหนือจากโอริเบะแล้ว อีวากียังได้วางตัวละครโคโบริให้ซ้อนทับกับโกโบริ¹⁴ อีกด้วย ใน คูกรม โกโบริ “มีความสามารถหลายอย่างเกือบคล้ายผู้หญิง ทำกับข้าว จัดดอกไม้ เล่นดนตรี แต่ก็เป็นทหารที่ดี” (ทมยันตี, 2537, น.162) “หน้าตาดี นิสัยแกล้งดีพร้อม ไม่มีที่ติ” (ทมยันตี, 2537, น.412) อีกทั้งยังรวม “ความเข้มแข็งและความอ่อนโยนไว้ในตัวได้อย่างประหลาด” (ทมยันตี, 2537, น.227) เห็นได้ว่าโกโบริถูกสอดแทรกความอ่อนโยน “คล้ายผู้หญิง” อันเป็นลักษณะชายอุดมคติของหญิงไทย ความอ่อนโยนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นำมาสู่การละเลยหน้าที่และความรับผิดชอบต่อชาติเพื่อช่วยตัวละครไทยจากวิกฤตต่างๆ และการกระทำนี้ถูกมองผ่านสายตาคนไทยว่าเป็นการกระทำที่ดี อีกด้านหนึ่ง โคโบริใน เมนามุโนะซังเงสึ นั้นเป็นทหารหนุ่มรูปงามที่รักกับสาวกระเหรี่ยงระหว่างสงคราม ในสายตาของคนญี่ปุ่น การกระทำของโคโบรินับว่า “เป็นสิ่งที่ให้อภัยไม่ได้” (「実の戦況」) และเป็นพฤติกรรมของ “คนขายชาติ” (「芽生え」) เนื่องจากเป็นข้อห้ามของกองทัพญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้ความรักระหว่างโกโบริและอังศุมาลินระหว่างสงครามที่นำมาสู่การละเลยหน้าที่ทางทหารจึงไม่ต่างจากการฝ่าฝืนคำสั่งของกองทัพไปมีความรักกับหญิงชาวกระเหรี่ยงของโคโบริซึ่งก็เท่ากับว่าโกโบริเป็นได้แค่เพียง “คนขายชาติ” ในสายตาของคนญี่ปุ่นด้วยกัน

¹⁴ ชื่อ “โกโบริ” เขียนด้วยตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นเหมือนกับ “โคโบริ” คือ 「小堀」 เนื่องจากบทความนี้ใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นแบบสำนักงานราชบัณฑิตยสภา จึงขอทับศัพท์ชื่อตัวละครใน เมนามุโนะซังเงสึ เป็น “โคโบริ”

ด้วยเหตุนี้เราจะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ความเป็นคนญี่ปุ่นที่อิwaki ต้องการนำเสนอ นั้น ไม่ใช่ในคนญี่ปุ่นที่ละเลยต่อหน้าที่ที่ทหารไปหมกมุ่นกับความร่ำรวยอย่างโคโบริ (หรือ โกโบริ) หรือคนญี่ปุ่นที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หวังแต่ผลกำไรจากการขายปืนเพื่อเลี้ยงชีพตนเองอย่างโฮริเบะหรือทหารญี่ปุ่นคนอื่นๆ (รวมทั้งสามียายแก้ว) ที่อาศัยในขุนยวมหลังสงครามฯ ตัวละครทั้งสองนี้เป็นเพียงแค่ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาให้มีลักษณะตรงข้าม (Foil Character) เพื่อขับเน้นคุณลักษณะของโอโบริ คนญี่ปุ่นที่ตั้งปณิธานไว้ว่า “จากนี้ไปอยากจะค้นคว้าเกี่ยวกับเหตุการณ์ของคนไทยและคนญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นในประเทศนี้ต่างๆ อย่างละเอียดว่าคนญี่ปุ่นติดตรงไหน ไม่ติดตรงไหน คนไทยเข้าใจผิดเกี่ยวกับคนญี่ปุ่นอย่างไรบ้าง” (「決意」) ซึ่งก็คือคนญี่ปุ่นที่ควรจะเป็นในอุดมการณ์ของผู้เขียนนั่นเอง

4. การรื้อฟื้นบาดแผลในความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น

เมื่อโอโบริตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตที่ขุนยวมต่อไป เขาได้พบกับไมตรี ปัญญาชนคนไทยที่เดินทางมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช การได้พบกับไมตรีทำให้โอโบริได้รับรู้ถึงความทรงจำบาดแผลที่คนญี่ปุ่นได้ใช้ความรุนแรงกับคนไทยในเหตุการณ์ยกพลขึ้นบกที่หมู่บ้านท่าแพ จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เหตุการณ์นี้ทำให้ชาวนครศรีธรรมราชบอกเล่าเกี่ยวกับญี่ปุ่นต่อกันมาว่า “ญี่ปุ่นเป็นผู้รุกราน” “ญี่ปุ่นน่ากลัวมาก”¹⁵ (ดรุณี บุญภิบาล, 2537) นอกจากนี้ ไมตรียังย้อนกลับไปถึงความน่ากลัวของออกญาเสนาภิมุขหรือที่คนญี่ปุ่นรู้จักในนามของยามาตะ นางามาซะ เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยอยุธยา ความกลัวต่อออกญาเสนาภิมุขของชาวนครศรีธรรมราชสะท้อนผ่านเพลงกล่อมเด็ก¹⁶ ที่ร้องสืบต่อมา เรื่องราวความ

¹⁵ ความทรงจำนี้ยังคงสืบต่อมาจนถึงรุ่นหลังผ่าน “อนุสาวรีย์วีรชนไทย 2484” ที่ตั้งอยู่ที่บ้านท่าแพ ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อนุสาวรีย์นี้ได้นำอิฐของทหารที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนี้จำนวน 116 คนมาบรรจุไว้ที่ฐานของอนุสาวรีย์ และทุกวันที่ 8 ธันวาคมของทุกปีจะมีพิธีกล่าวสดุดี วางพวงมาลา และทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้เสียชีวิต (ดรุณี บุญภิบาล, 2537)

¹⁶ มีเนื้อเพลงดังนี้ “ไอ้ลูกเหอ ลูกไก่หางหล่น ข้าหลวงญี่ปุ่น ชันซีจับเด็ก จับพวกสาวสาว บ่าวบ่าวไว้ทำมหาดเล็ก ชันซีจับเด็ก จับสินทั้งเมืองเออ” (「決意」)

นำกลั้วของคนญี่ปุ่น เหล่านี้เป็นเรื่องราวที่โอโบริและคนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับรู้มาก่อน กล่าวคือวาทกรรมเกี่ยวกับยามาตะ นางามาชะถูกนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ของญี่ปุ่นในฐานะของวีรบุรุษผู้บุกเบิกและประสบความสำเร็จในดินแดนไกลโพ้น หรือผู้ปกครองที่มีเมตตาต่อชาวนครศรีธรรมราช (「決意」) ในขณะเดียวกัน เหตุการณ์การเข้ารุกรานแผ่นดินไทยของกองทัพญี่ปุ่นก็ไม่เคยปรากฏในหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2¹⁷

พ.ศ. 2533 อิวากิได้ตีพิมพ์นวนิยายเรื่อง *โบกุโมะ ซามูยุกิซัง* (『ぼくモ、シャム行きさん』) นวนิยายเรื่องนี้ได้ถูกแปลเป็นภาษาไทยในชื่อเรื่องว่า *ผมก็ไปสยาม* ลงพิมพ์เป็นตอนใน *มติชนสุดสัปดาห์* เมื่อ พ.ศ. 2537 และรวมเล่มออกจำหน่ายใน พ.ศ. 2538 นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเรื่องราวของญี่ปุ่นและไทยมาเล่าในด้านกลับกัน โดยอิวากิให้ประเทศไทยค้นพบแหล่งน้ำมันที่ใหญ่ที่สุดในโลกจนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่ทำให้คนต่างชาติ โดยเฉพาะคนญี่ปุ่นต้องหันมาสนใจเรียนรู้ภาษาไทยและตกเป็นเบี้ยล่างของคนไทย ภายในโลกที่กลับตาลปัตรเช่นนี้ ทำให้ “ผม” เห็นคนไทยที่ถูกคนญี่ปุ่น เห็นการประท้วงของคนญี่ปุ่นต่อการมาเยือนของนายกรัฐมนตรีไทย เห็นนักศึกษาญี่ปุ่นต่อต้านการขาดดุลการค้าไทย ฯลฯ *ผมก็ไปสยาม* จึงเป็นความพยายามอย่างยิ่งของอิวากิที่นำความไม่พอใจต่อคนญี่ปุ่นของคนไทยในช่วงทศวรรษ 1970-1980 มาเขียนยั่วล้อด้วยการทำให้คนญี่ปุ่นตกเป็นฝ่ายถูกกระทำจากคนไทยบ้าง

“ใช่ สิ่งนี้ละที่ผมอยากจะพูดให้คนญี่ปุ่นฟัง ตอนผมไปเรียนที่ญี่ปุ่นนั้นไม่มีใครเลยสักคนที่คิดจะถามว่า วรรณคดีของประเทศไทยเป็นแบบไหน คงจะคิดว่าประเทศไทยไม่มีวรรณคดีละมัง ถึงแม้จะมีคนญี่ปุ่นบางคนที่รู้จักเมืองไทยว่าเป็นประเทศที่ยากจน เชียงใหม่มีสาวเยอะ สกปรก และคนไทยสามารถมีเมียได้หลายคน ก็พาที่มีชื่อเสียง

¹⁷ จากการสืบค้น Database ของหนังสือพิมพ์โยมิอูริ (ヨミダス歴史館) และหนังสือพิมพ์อาซาฮี (朝日 I I ビジュアル) ไม่พบข่าวหรือบทความใดๆ เกี่ยวกับการรุกรานไทยของกองทัพญี่ปุ่นในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484

คือมวยไทย แต่ก็ไม่เห็นคนญี่ปุ่นคนไหนเลยที่คิดจะถามว่าเมืองไทย มีวรรณกรรมอะไรบ้าง คนไทยมีความคิดกันอย่างไร ที่แะไปกว่านั้น มีบางคนว่ากรุงเทพฯ อยู่ในป่า เดินไปไหนต้องระวังงูกัด เพราะมีงูพิษเลื้อยอยู่เต็มไปหมด นี่จะเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการต่อต้านญี่ปุ่น เกิดขึ้น” (ยูจิโร อิวากิ, 2540, น.182)

ผมก็ไปสยาม สะท้อนถึงความกลัว ความทรงจำที่เลวร้าย และความไม่พอใจ ต่อคนญี่ปุ่นที่เข้ามาใช้อำนาจทั้งในด้านการเมือง การทหาร และด้านเศรษฐกิจเหนือ ไทยในแต่ละยุคสมัยนั้นได้นำมาสู่การต่อต้านจากคนไทยซ้ำแล้วซ้ำเล่า ไม่ว่าจะเป็น ยามาตะ นางามาซะที่ถูกวางยาพิษ ขบวนการเสรีไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น ใน พ.ศ. 2515 อิวากิได้ตอกย้ำประเด็นนี้อีกครั้งใน *เมนามุโนะซังเงสึ* ไว้ว่า “เพียงแต่กำลังทหาร หรือพลังทางการเมือง ชาวนครฯ ไม่ยอมรับหรอกนะครับ” หากแต่สิ่งสำคัญที่จะทำให้คนญี่ปุ่นได้รับการยอมรับจากชาวไทยก็คือการทำความเข้าใจของคนไทย (「決意」) ตัวละครโอโบริจึงพยายามจะทำความเข้าใจต่อบาดแผลของคนไทยและพยายามชดเชยด้วยการขอโทษไมตรีและผู้คนในขุนยวมแทนประเทศญี่ปุ่นที่บีบให้ไทยเป็นชาติพันธมิตรในช่วงสงครามฯ พร้อมทั้งให้คนไทยเข้ามาทบทวนตีทำร้ายตนเพื่อชดใช้ต่อความผิดครั้งนี้ โอโบริ “ไม่รู้สึกเจ็บแสบแต่หน่อยที่ถูกไมตรีทำร้าย แต่กลับรู้สึกดีใจเหลือเกินที่คนไทยเข้าใจความรู้สึกของเขา” (「対決」) บาดแผลที่โอโบริได้รับการถูกทำร้ายร่างกายนั้นแม้จะเทียบไม่ได้กับบาดแผลที่คนไทยได้รับจากการกระทำของญี่ปุ่นก็ตาม แต่บาดแผลนั้นก็ได้สร้างโอกาสให้คนในขุนยวมได้ทำความเข้าใจความเป็นคนญี่ปุ่นของโอโบริ การรื้อฟื้นบาดแผลในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นในครั้งนี้ได้ทำให้โอโบริตั้งใจอย่างยิ่งที่จะนำความรู้ภาษาไทยของตัวเองมาแปลวรรณกรรมไทยเป็นภาษาญี่ปุ่น และให้กัญญาแปลวรรณกรรมญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยเพื่อสร้างความเข้าใจของทั้ง 2 ชาติ มากขึ้นผ่านงานวรรณกรรม (「月光を浴びえ」)

5. ขุมทองทหารญี่ปุ่น: มายาคติความเป็นญี่ปุ่นที่ยังคงอยู่ในสังคมไทย

หลังจากที่ใช้ชีวิตที่ขุนยวมกับกัญญา 6 ปี วันหนึ่งโอโบริก็ถูกตำรวจจับกุมในข้อหาอาศัยในประเทศไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตเนื่องจากไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับกัญญา ระหว่างถูกจับกุม โอโบริได้หนีกลับมายังขุนยวมและได้พบกับเกรียงศักดิ์นักล่าขุมทองทหารญี่ปุ่น เกรียงศักดิ์ชักชวนโอโบริให้เข้าร่วมทีมด้วยเพื่อให้อยู่ตามหาโฮริเบะ ผู้ที่คาดว่าจะรู้ที่ซ่อนของสมบัติ แต่โอโบริกลับปฏิเสธ จึงถูกเกรียงศักดิ์ตามล่าและถูกยิงจนเสียชีวิตในที่สุด จะเห็นได้ว่าตอนจบของ *เมนามุโนะซังเงสึ* แม้จะจบโดยให้โอโบริถูกจับเนื่องจากอาศัยในประเทศไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตเช่นเดียวกับสามีของยายแก้วก็ตาม แต่อวากิก็ได้เพิ่มเติมจินตนาการของตนเองโดยให้โอโบริถูกฆ่าจากนักล่าขุมทอง เพราะเหตุใดอวากิจึงต้องหยิบยกเรื่องการล่าขุมทองทหารญี่ปุ่นในไทยเข้ามาใส่ในวรรณกรรมเรื่องนี้และการล่าขุมทองของคนไทยเชื่อมโยงสัมพันธ์ถึงความเป็นคนญี่ปุ่นในสังคมไทยอย่างไร

กระแสต้นขุมทรัพย์ทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย¹⁸ เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึงปี พ.ศ. 2544 ที่มาของกระแสต้นทองนี้เกิดจากข่าวลือการขุดพบทองคำที่ จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2538 (ไทยรัฐออนไลน์, 2561) ในเดือนเดียวกัน ร.ต.ท.เชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ ได้นำบริษัทเอกชนเข้าขุดหาสมบัติที่บริเวณถ้ำลิเจีย จ.กาญจนบุรี จนกระทั่งถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2539 แต่ก็ไม่พบสมบัติใดๆ จนกระทั่งในเดือนเมษายน พ.ศ. 2544 ร.ต.ท.เชาวรินอ้างว่าพบสมบัติและพัชรบัตรจำนวนมหาศาลภายในถ้ำ แต่เมื่อนำไปตรวจสอบก็พบว่าเป็นของปลอม (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) จนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังไม่พบรายงานว่ามีการพบขุมทองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยแต่อย่างใด การล่าขุมทรัพย์ทหารญี่ปุ่นไม่ได้เกิดเป็นกระแสเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น พ.ศ. 2514 ที่ประเทศฟิลิปปินส์มีข่าวการขุดพบพระพุทธรูปทองคำโดยคาดว่าเป็นส่วนหนึ่งของสมบัติใน “ขุมทองยามาซิตะ” ขุมทองนี้สื่อกันว่า เป็นมหาสมบัติของนายพลโทะโมะยุกิ ยามาซิตะ ผู้บัญชาการกองทัพญี่ปุ่นในเวลา

¹⁸ ดูเพิ่มเติมได้ที่ วรุฑ สุวรรณฤทธิ์. (2554). *สงครามมหาเอเชียบูรพา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, น. 113-132.

นั้นที่ได้รับรวบรวมสมบัติจากการยึดจากชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ ใน พ.ศ. 2529 มีข่าวลือว่าประธานาธิบดีเฟอร์ดินานด์ มาร์กอสรวบรวมขึ้นจากการค้นพบสมบัตินี้ และใน พ.ศ. 2535 อีเมลดา มาร์กอส¹⁹ ได้ให้สัมภาษณ์ว่าเงินส่วนหนึ่งที่ใช้ในการเลือกตั้งของสามีมาจากสมบัติจากขุมทองยามาชิตะ แต่จนถึงปัจจุบันนี้ก็ไม่มีใครทราบความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ (師田史子 2018)

คากิฮาระ คาเงอากิ (梶原景昭 1995) วิเคราะห์ว่ามายาคติเกี่ยวกับขุมทองยามาชิตะสะท้อนถึงความทรงจำที่โหดร้ายต่อญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ของชาวฟิลิปปินส์ ความทรงจำนี้ยังสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันผ่านข่าวลือเกี่ยวกับญี่ปุ่นต่างๆ เช่น การเข้ามาขุดโครงกระดูกของทหารที่เสียชีวิตเพื่อนำกลับไปทำพิธีที่ประเทศญี่ปุ่น การเข้ามาให้การช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแบบให้เปล่าของญี่ปุ่นโดยการขูดวงท่อประปา ฯลฯ ล้วนทำให้ชาวฟิลิปปินส์เกิดความระแวงสงสัยว่าคนญี่ปุ่นจะเข้ามาเอาประโยชน์จากการขุดสมบัติมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ มายาคตินี้ยังแสดงให้เห็นถึงการสร้างอุดมการณ์ของรัฐผ่านข่าวลือหรือเรื่องราวชวนเพื่อฝืนเกี่ยวกับสมบัติมหาศาลนี้ กล่าวคือ ในฐานะของประเทศกำลังพัฒนาที่ตกอยู่ภายใต้ผู้นำเผด็จการอย่างมาร์กอส ขุมทองยามาชิตะเป็นการสร้างความหวังให้แก่ผู้คน สร้างจินตนาการเกี่ยวกับอนาคตของชาติในทางดี โดยการสร้างจินตนาการเกี่ยวกับขุมสมบัติเช่นนี้มักพบในชาติที่ประสบภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจที่ชนชั้นล่างในสังคมไม่เห็นหนทางที่จะลืมตาอ้าปากแม้ว่าจะพยายามดิ้นรนเพียงใดก็ตาม เช่นเดียวกับมายาคติขุมทองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยที่เริ่มแพร่กระจายในช่วงที่เกิดวิกฤติต้มยำกุ้ง ด้วยความหวังของผู้คนที่จะสร้างความร่ำรวยและกอบกู้วิกฤติเศรษฐกิจให้แก่ประเทศชาติจากขุมทองนี้ (กองบรรณาธิการ, 2539)

กระแสตื่นขุมทองทหารญี่ปุ่นในไทยเกิดขึ้นพร้อมข่าวลือต่างๆ นานา เป็นต้นว่า สมบัติที่ทหารญี่ปุ่นนำมาฝังไว้คือสมบัติที่ปล้นมาจากชาวบ้านและหน่วยงานรัฐต่างๆ ข่าวลือจากชาวบ้านที่เคยทำงานให้กับทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามฯ ว่าได้รู้เห็นการขนทองคำในเวลานั้น ข่าวลือที่เกิดจากร่างทรงและพระป้าที่อ้างว่าสามารถติดต่อกับวิญญาณทหารญี่ปุ่นได้ (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) ข่าวลือเหล่านี้จึงเป็นการสร้าง

¹⁹ ภรรยาของประธานาธิบดีเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส

มายาคติต่อภัยความชั่วร้ายของทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เข้ามาหาผลประโยชน์ในแผ่นดินไทย ตลอดจนสร้างความชอบธรรมของคนไทยในการเข้าชุดหรือครอบครองสมบัติเหล่านี้ ยิ่งไปกว่านั้นการไม่พบสมบัติทหารญี่ปุ่นแม้ว่าจะพยายามขุดค้นเท่าใดก็ตามกลับถูกอธิบายด้วยข่าวลือผีทหารญี่ปุ่นหลงสมบัติ หรือข่าวลือโรงงานหน่อไม้ปื๊บของนักธุรกิจชาวญี่ปุ่นที่แอบเข้ามาขุดสมบัติกลับไปก่อนหน้านั้นแล้ว (ไทยรัฐออนไลน์, 2561) จึงเห็นได้ว่า ข่าวลือเหล่านี้เกิดขึ้นจากความทรงจำร่วมในประวัติศาสตร์ของผู้คนในสังคม (วิศรุต พึ่งสุนทร, 2553, น.55) สะท้อนถึงการกล่าวหาโจมตีในทางลบที่ขาดหลักฐานอันสามารถยืนยันข้อเท็จจริงได้ และแพร่กระจายในวงกว้างจนกลายเป็นที่ยอมรับทั่วไปในที่สุด (วิศรุต พึ่งสุนทร, 2553, น.5) ข่าวลือเช่นนี้ก็มีบทบาทต่อการควบคุมค่านิยมของสังคมและ “มีบทบาทในการสร้างแผน que การรับรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางสังคมและการรู้ที่ทางสถานภาพของบุคคลทุกระดับ” (วิศรุต พึ่งสุนทร, 2553, น.51) ด้วยเหตุนี้จุดจบของโอโบริผู้ที่พยายามสร้างความเข้าใจอันดีระหว่าง 2 ชาตินั้น อาจสะท้อนให้เห็นว่าตรรกะใจที่ข่าวลือเกี่ยวกับขุมทองของทหารญี่ปุ่นยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย นั่นก็หมายความว่ามายาคติเกี่ยวกับคนญี่ปุ่นยังคงผูกติดกับภาพของผู้ร้ายที่ชุกช่อนสมบัติมหาศาลที่ปล้นมาจากชาติที่อยู่ใต้อาณัติในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และการรับรู้เกี่ยวกับคนญี่ปุ่นเช่นนี้ยังเป็นการสืบทอดความชอบธรรมของคนไทยในการ “เอาคืน” คนญี่ปุ่นจากการถูกสร้างบาดแผลในประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจทำให้เกิดโศกนาฏกรรมต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นต่อไปเช่นเดียวกับความรักของโอโบริและกัญญา

6. บทสรุป

จากแรงบันดาลใจที่ได้รับจากเรื่อง *คู่กรรม* อิวากิได้สร้าง *เมนามุโนะซังเงสึ* ขึ้นโดยหวังที่จะสื่อสารบางสิ่งที่ยากจะพูดเกี่ยวกับ *คู่กรรม* ผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ แม้ว่าวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้จะมีความทับซ้อนกันของเรื่องราวความรักของหญิงไทยและทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่จบลงแบบโศกนาฏกรรม มีตัวละคร

ที่ผู้เขียนจงใจตั้งชื่อให้คล้ายคลึงกัน และนำเสนอภาพทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีมนุษยธรรมเช่นเดียวกันก็ตาม แต่การนำเสนอความเป็นคนญี่ปุ่นใน *เมนามุโนะซังเงสึ* ผ่านความทรงจำทางประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ในพื้นที่ขุนยวมนั้นได้สะท้อนอุดมการณ์ความเป็นคนญี่ปุ่นในสังคมไทยที่แตกต่างจากความเป็นคนญี่ปุ่นของโกโบริใน *คู่กรรม* โดยสิ้นเชิง กล่าวคือผู้เขียนได้วิพากษ์ความเป็นคนญี่ปุ่นของโกโบริที่หมั่นตีสร้างขึ้นว่าเป็นเพียง “คนขายชาติ” ในสายตาของคนญี่ปุ่น ในขณะเดียวกัน *เมนามุโนะซังเงสึ* ก็ยังตำหนิคนญี่ปุ่นที่คิดถึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตน พร้อมทั้งรื้อฟื้นความบาดหมางและบาดแผลในความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่สะท้อนถึงการใช้อำนาจเหนือคนไทยที่ปราศจากการทำความเข้าใจคนไทยอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่อิวากิได้สื่อสารผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้คือการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นคนญี่ปุ่นที่มุ่งทำความเข้าใจคนไทยและความเป็นไทยเพื่อนำมาสู่สัมพันธภาพอันดีของทั้ง 2 ชาติ โดยความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและญี่ปุ่นนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากคนไทยยังคงสืบทอดมายาคติเกี่ยวกับคนญี่ปุ่นในฐานะ “ผู้ร้าย” อันแตกต่างจาก “ภาพตัวแทนความจริงของมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น” ณ ขุนยวมตามที่คนญี่ปุ่นอยากให้เชื่ออยากให้เป็น

แม้ว่า *เมนามุโนะซังเงสึ* จะขบเน้นการสร้างทำความเข้าใจอันดีระหว่างไทยและญี่ปุ่นผ่านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมก็ตาม หากมองอีกแง่หนึ่ง การจงใจเลือกใช้พื้นที่ขุนยวมที่ถูกรับรู้โดยชาวญี่ปุ่นว่าเป็นพื้นที่ที่ถ่ายทอดเรื่องราวของ “ทหารญี่ปุ่นตามความจริง” อันเป็นความจริงที่แตกต่างจากความจริงที่ถูกนำเสนอใน จังหวัดกาญจนบุรี (武田浩一 2003) มาผลิตซ้ำเรื่องเล่าเพื่อให้ผู้อ่านทั่วไปได้รับรู้มากขึ้นตามความตั้งใจของผู้เขียนนั้น อาจตีความได้ว่าเป็นเสมือนการพยายามโต้แย้งวาทกรรมทหารญี่ปุ่นที่โหดร้ายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ถูกเล่าในพื้นที่อื่นเช่นใน จังหวัดกาญจนบุรีในทางอ้อม ในขณะเดียวกัน ผู้เขียนก็ได้ก้าวข้ามการผลิตซ้ำวาทกรรมนี้ไปอีกชั้น กล่าวคือ การนำเสนอของผู้เขียนไม่ได้หยุดอยู่แค่เรื่องเล่าของยายแก้วหรือการเชิดชูความดีงามของทหารญี่ปุ่นในขุนยวมเท่านั้น หากแต่ได้พยายามชำระเรื่องราวความโหดร้ายของกองทัพญี่ปุ่นในฐานะผู้กระทำที่ถูกรับรู้ในประวัติศาสตร์กระแสหลักให้สวยงามขึ้นด้วยการยอมให้คนไทย “กระทำ” ต่อร่างกายของคนญี่ปุ่นคืน เพื่อ

ประสานบาดแผลทางประวัติศาสตร์จนเกิดเป็นความเข้าใจกันเป็นอย่างดีของทั้ง 2 ชาติ ยิ่งไปกว่านั้นผู้เขียนยังพยายามจัดระเบียบความเป็นคนญี่ปุ่นแบบผู้มีอารยธรรมในสังคมไทยผ่านการขบเน้นลักษณะของตัวละครเอกอีกด้วย สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ชาตินิยมของผู้เขียนที่พยายามสร้างการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นญี่ปุ่นในไทยที่ถูกต้อง ปลดพันนาการจากการรับรู้ความเป็นญี่ปุ่นผ่านภาพของโกโบริ ภาพทหารญี่ปุ่นที่โหดร้ายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และญี่ปุ่นในฐานะสัตว์เศรษฐกิจนั่นเอง

รายการอ้างอิง

- กองบรรณาธิการ. (2539, 30 ธันวาคม). 2539 ปีแห่งข่าวประหลาด. *ข่าวสด*, น. 16-17.
- แกะกล่องหนังไทย. (2538). *บทสัมภาษณ์พิเศษเจาะลึกภาพยนตร์เรื่อง “คู่กรรม” คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) นักเขียนและนักประพันธ์*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2562 จาก https://www.youtube.com/watch?v=lw_spokDWcc.
- จุฬารัตน์ ดำรงวิถิธรรม. (2559). *ถังแดง: การซ่อมสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอนในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชีวลสิทธิ์ บุญเกียรติ. (2556). *พิพิธภัณฑสถาน บาดแผล และการเยียวยา: สองเรื่องเล่าที่แตกต่างว่าด้วยทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2*. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, 32(1), 56-86.
- เชิดชาย ชมธวัช. (2555). *ย้อนรอยความทรงจำที่ขุ่นแวม*. เชียงใหม่: นันทกานต์กราฟฟิค-การพิมพ์.
- เชิดชาย ชมธวัช. (ม.ป.ป.). *ทหารญี่ปุ่นในความทรงจำของชาวขุขุแวมในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 คู่มือนำชมพิพิธภัณฑสถานสงครามสงครามโลกครั้งที่สองอำเภอขุขุแวม จังหวัด แม่ฮ่องสอน*. ม.ป.ท.. (เอกสารอัดสำเนา)
- ทมยันตี. (2537). *คู่กรรม*. กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- ทมยันตี. (2547). *ตามรอยโกโบริ*. กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.

- ไทยรัฐ. (2541, 3 มกราคม). แม่ฮ่องสอนทุ้มคนกว่าครึ่งร้อยสำรวจเส้นทางเดินทัพทหารญี่ปุ่น. ไทยรัฐ, น.10.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558, 15 ธันวาคม). ย้อนรอยต้นทองมหาขุมทรัพย์ ‘ถ้ำลิเจีย’ กับ ‘ความลับ’ ของ ‘โกโบริน’. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2562 จาก <https://www.thairath.co.th/content/548853>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561, 20 พฤศจิกายน). อภรรพณ์! ย้อนมหากาพย์ ล่าขุมทองทหารญี่ปุ่น รถไฟสายมรณะ สมบัติลับถ้ำลิเจีย!. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2562 จาก <https://www.thairath.co.th/content/1424723>.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2559). ศัตรูที่รัก : คุณค่าสงครามกับสงครามคุณค่าในคู่กรรมของทมิฬย่นตี. ถกเถียงเรื่องคุณค่า. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ดร.ณิ บุญภิบาล. (2537). นครศรีธรรมราชในสงครามโลกครั้งที่สอง. ภาริชาติ, 7(2), 27-35.
- ยูจิโร อิวากิ. (2540). ผมงก็ไปสยาม. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- รัศมี ชูทรงเดช. (2556). ใครเป็น “เจ้าของ” มรดกวัฒนธรรมสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ขุนยวม แม่ฮ่องสอน? วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา, 32(1), 9-55.
- วิศรุต พึ่งสุนทร. (2553). กอสนธิป ขาวลือและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรม: กรณีศึกษาจากประวัติศาสตร์ยุโรปต้นสมัยใหม่และสมัยใหม่. ปทุมธานี: กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สรพสิริ วิริยศิริ. (2533). สัมพันธมิตรถล่มบางกอกน้อย. ศิลปวัฒนธรรม. 11(8).
- เอวิตรา ศิระสาตร์. (2553). “คู่กรรม” กับความคิดของผู้เสพที่มีต่อภาพลักษณ์ของชาวญี่ปุ่นและความเป็นญี่ปุ่น” วารสารภาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 23(2).
- 岩城雄次郎 (2017年1月25日). 「タイ王国万華鏡 タイ 緬国境の住民と日本軍将兵たち 第1話」. 『ちゃ～お』.
- 岩城雄次郎 (2017年2月25日). 「タイ王国万華鏡 タイ 緬国境の住民と日本軍将兵たち 第2話」. 『ちゃ～お』.
- 岩城雄次郎 (2017年6月25日). 「タイ王国万華鏡 タイ 緬国境の住民と日本軍将兵たち 第6話」. 『ちゃ～お』.

- 岩城雄次郎 (n.d.).『メナムの残月』．(原稿).
- 梶原景昭 (1995).「『山下財宝』の行方」.『年報人間科学』16: 21-37.
- くるぞう会館 (n.d.).「『メナムの残照』考」,[online]<http://kuruzou.zero-yen.com/sunset.htm> (参照2014年9月20日).
- 高橋勝幸 (2007).「タイにおける第二次大戦の記憶—自由タイ、『メナムの残照』、『王朝四代記』を中心に」(「地球宇宙平和研究所所報」2007年12月).
- 武田浩一 (2003).「日本語版にあたって」『第二次世界大戦でのクンユアムの人々の日本の兵隊さんの思い出』.(武田浩一 訳), 東京: 武田浩一.
- 船曳健夫 (2003).『「日本人論」再考』．東京: NHK出版.
- 師田史子 (2018).「〈フィールドワーク便り〉「山下財宝」にとり惹かれる人々」.『アジア・アフリカ地域研究』, 18(1), 86-89.

Received: July 1, 2019

Revised: May 14, 2020

Accepted: August 19, 2020

ภาพ “แม่แอฟริกา” ในเรื่องสั้น “La mère” ของอุสมาน ซองแบน

ศิริวิจิตร ปานตระกุล*

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของอุสมาน ซองแบนในฐานะนักผู้ร้อยสร้างมายาคติความเป็นแม่แอฟริกาในรูปแบบดั้งเดิมและประกอบสร้าง “แม่แอฟริกา” รูปแบบใหม่ขึ้นมา เพื่อท้าทายความเชื่อของสังคมเซเนกัลในอดีตที่ว่าบุคลลวรรณะสูงเท่านั้นที่มีศีลธรรมอันดีงาม มีบุคลิกภาพที่สง่างาม มีวัฒนธรรมและประเพณีสูงส่ง และเพื่อตอบโต้เลโอปอลด์ เซดาร์ ซองกอร์ กลุ่มปัญญาชนชั้นสูงชาวเซเนกัลที่นำแนวคิด “แม่แอฟริกา” มาใช้ต่อสู้กับเจ้าอาณานิคม เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของประเทศเซเนกัลว่าเป็นดินแดน “แม่แอฟริกา” ที่มีความสวยงามอุดมสมบูรณ์ และมีความสุข แต่ภาพ “แม่แอฟริกา” ซึ่งซองแบนประกอบสร้างนั้นคือ “แม่แอฟริกา” ที่กล้ำหาญ และสามารถนำสังคมสู่ความเท่าเทียมกันของคนทุกคนในสังคม

คำสำคัญ: แม่แอฟริกา; สังคมเซเนกัล; อุสมาน ซองแบน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ติดต่อได้ที่: sirivijit@eau.ac.th

“Image of Mother Africa” in the Short Story “La mère” of Ousmane Sembène

Sirivijit Pantrakul^{*}

Abstract

The objective of this article is to study the role of Ousmane Sembène as a bard who deconstructed the former notion of African motherhood and constructed the new image “Mother Africa” in order to challenge the old beliefs in Senegalese society that it was only people of high caste who had good morals, good personalities and high culture. Sembène challenged the concept of “Mother Africa” which has been formulated by Léopold Sédar Senghor and other intellectuals of the Senegalese elite to fight against coloniists and to create an identity of Senegal as the land of “Mother Africa” who was beautiful, fertile and happy. However, the image created by Sembène was a “Mother Africa” who was brave and able lead society to equality among all its members.

Keywords: Mother Africa; Senegalese Society; Ousman Sembène

^{*} Assitance Professor, Business English Department, School of Liberal Arts, Eastern Asia University, e-mail: sirivijit@eau.ac.th

1. บทนำ

เรื่องสั้น “la mère” หรือ “แม่” ของอุสมาน ซองแบน ปรากฏอยู่ในรวมเรื่องสั้นชุด “le voltaïque” ในภาษาโวลอฟซึ่งเป็นภาษาประจำชาติของชาวเซเนกัล รวมเรื่องสั้นชุดดังกล่าวถูกนำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษมีชื่อว่า “tribal scars” ประกอบด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 12 เรื่อง รวมเรื่องสั้นชุดดังกล่าวถูกตีพิมพ์เมื่อปีค.ศ.1971 สามารถแบ่งออกเป็นสามแก่นเรื่อง ได้แก่ 1) ความทุกข์ของสตรีจากการถูกลุมถูข่มขืน การหย่าร้าง การดำรงอยู่ในครอบครัวแบบพหุภรรยา และการกดขี่ข่มเหงในครอบครัวแบบปิตาธิปไตย 2) ความทุกข์ของชาวแอฟริกาในประเทศฝรั่งเศสซึ่งถูกเหยียดสีผิว และถูกกดขี่ข่มเหงจากนายจ้าง 3) ความทุกข์ของชาวแอฟริกาในประเทศของตนเองซึ่งต้องเผชิญกับระบบการปกครองของเจ้าอาณานิคม

ในเรื่องสั้น “la mère” ซองแบนบอกเล่าเรื่องราวของกษัตริย์ทราซองค์หนึ่งซึ่งสืบสันตติวงศ์จากพระราชบิดาโดยสายเลือด เขาวิพากษ์เรื่องการดำรงอยู่ได้ของระบอบกษัตริย์ มีสาเหตุหนึ่งมาจากวณิพกซึ่งเป็นผู้ขับขานเพลงสรรเสริญกษัตริย์ตลอดหลายศตวรรษที่ระบอบนี้ดำรงอยู่ และยังชี้ให้เห็นพฤติกรรมต่างๆ ของกษัตริย์ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับ อาทิ การข่มขู่ให้ขุนนางส่งลูกสาวมาบรรณาการ การสั่งฆ่าประชาชนอย่างไม่มีเหตุผล เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น เมื่อวันหนึ่งกษัตริย์ได้เดินทางไปยังเมืองหนึ่ง ได้พบกับหญิงสาวสวยซึ่งมาถวายเครื่องดื่มให้กับกษัตริย์ กษัตริย์พยายามล่วงละเมิดหญิงสาว ทำให้เธอตะโกนเพื่อขจัดขึ้น การเผชิญหน้าระหว่างแม่ผู้กล้าหาญซึ่งต้องการปกป้องลูกสาวและกษัตริย์ทราซซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนได้เกิดขึ้น การต่อสู้ของแม่ซึ่งไม่มีอาวุธจึงใช้เพียงภาษากายและคำพูดเพื่อแสดงความไม่พอใจและการไม่ยอมจำนนต่อกษัตริย์ ในท้ายที่สุดแม่สามารถปกป้องลูกสาวให้พ้นภัยได้ด้วยความกล้าหาญของแม่

2. ภูมิหลังของอูสมาน ซองแบน

ซองแบนเป็นกรรมกรนักต่อสู้จากเมืองคาสมันส์ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศเซเนกัล เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม ปีค.ศ. 1923 เมืองคาสมันส์เป็นเมืองแรก ที่กลายเป็นศูนย์กลางอำนาจของเจ้าอาณานิคมที่เข้ามาครอบครองโดยชาวตะวันตก นับตั้งแต่ปีค.ศ.1645 และเป็นเมืองที่มีเรื่องราวการต่อสู้ระหว่างชนพื้นเมืองกับเจ้าอาณานิคมมายาวนานที่สุดแห่งหนึ่ง อุดมการณ์การต่อสู้เพื่อความยุติธรรมถูกจุดประกายขึ้นในช่วงวัยเรียนของเขา จากเหตุการณ์ที่เขาถูกลงโทษโดยไม่ยุติธรรมจากครูประจำชั้นทำให้เขาถูกไล่ออกจากโรงเรียนเอกอล เอสกาล (École Escale) ประสบการณ์ดังกล่าวทำให้เขาชื่นชมวีรบุรุษนักต่อสู้ อาทิ เช เกวารา (Che Guevara) นักปฏิวัติชาวละตินอเมริกา

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการเผชิญหน้าระหว่างชาวแอฟริกาและชาวยุโรป และเกิดการแบ่งขั้วระหว่างเจ้าอาณานิคมและชาวแอฟริกา โดยต่างฝ่ายมองอีกฝ่ายในฐานะคนอื่นเพราะมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง โดยเจ้าอาณานิคมเชื่อว่า วัฒนธรรมของตนนั้นเหนือกว่าและสูงส่งกว่า ซองแบนเป็นนักเขียนรุ่นบุกเบิกในการตอบโต้เจ้าอาณานิคม เขาใช้ทฤษฎีมาร์กซิสต์และเชื่อมโยงกับประเด็นทางวัฒนธรรม และเพศวิถีในผลงานของเขา เพื่อนำมาสู่การวิพากษ์สังคมเซเนกัลในยุคการครอบครองของเจ้าอาณานิคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ชาติพันธุ์และเพศวิถี เพื่อแสวงหาอัตลักษณ์ของตนภายใต้อำนาจของเจ้าอาณานิคม อีกทั้งเปิดเผยให้เห็นอำนาจของเจ้าอาณานิคมที่แฝงเร้นอยู่กับสถาบันต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อนำไปสู่การตระหนักตัวของประชาชนในการต่อต้านอำนาจดังกล่าวทุกรูปแบบ

ซองแบนเสียชีวิตเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน ค.ศ.2007 ก่อนเสียชีวิตเขาได้รับการยกย่องโดยรัฐบาลเซเนกัลเมื่อปี ค.ศ.2006ว่าเป็นบุคคลอันทรงคุณค่าของประเทศ ผลงานวรรณกรรมของซองแบนส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคมเซเนกัล อาทิ การเปลี่ยนให้ภาษาของชนกลุ่มน้อยเป็นภาษาประจำชาติ การปรับเปลี่ยนตำราเรียนของนักเรียนโดยให้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับต่อสู้ของสตรีกับเจ้าอาณานิคม การนำชื่อวีรสตรีมาใช้เป็นชื่อสถานที่ราชการ

3. จากแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” แบบดั้งเดิมสู่ยุคการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคม

สังคมแอฟริกาในยุคบุกพาล ผู้คนยึดโยงกับอาชีพเกษตรกรรมและเชื่อในเรื่องภูตผีวิญญาณบรรพบุรุษ ตามคติความเชื่อสตรีจะมีภาพความเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ได้นั้นจะต้องเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร เธอจึงมีอำนาจในครอบครัว เนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ ประการแรกอำนาจในฐานะนายของบ้าน กล่าวคือในยุคบุกพาลมีความเชื่อในเรื่องการบูชาแม่ผิวดำ ดังปรากฏชื่อเทพีในตำนานมากมายซึ่งถูกเคารพบูชาและรูปปั้นเทพีในมหาวิหารในประเทศอียิปต์ ความเป็นแม่แบบแอฟริกาสัมพันธ์กับแนวคิด “แม่ผู้ยิ่งใหญ่” และหมายถึงการเป็น “นายของบ้าน” และการเป็น “ผู้เสียสละ” ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถูกถ่ายทอดจากรุ่นมาสู่รุ่น ประการที่สอง อำนาจจากพลังศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือสตรีในสังคมแอฟริกาซึ่งถูกยึดโยงกับผืนดินนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์เพราะผืนดินคือแหล่งกำเนิดชีวิต พลังศักดิ์สิทธิ์ของสตรีมาจากความสามารถของสตรีซึ่งทำหน้าที่ในการให้กำเนิดและการให้นมบุตร ซึ่งบุรุษไม่มีความสามารถดังกล่าว สตรีผู้ให้กำเนิดจึงเปรียบเสมือนเทพีอันนำมาซึ่งความสงบสุข ความไว้วางใจของสังคม ประการที่สาม อำนาจในการเป็นผู้บริหารและผู้จัดการ กล่าวคือมีคำกล่าวที่ว่า “มนุษย์ดำรงอยู่ได้บนผืนดิน” (Ba, 1972, p.130) นั้นตรงกับสภาวะจิตของชาวเซเนกัลซึ่งมีนัยหมายถึงความยิ่งใหญ่ของผืนดินหลายสภาวะ อาทิ “คนที่ไม่มีเท้าอยู่บนผืนดินนั้นคือคนที่ไม่ได้ทำหน้าที่” (Ba, 1972, p.130) จากคำกล่าวนี้อาจตีความได้ว่า ทุกชีวิตจะดำรงอยู่ได้นั้นต้องอาศัยอยู่บนผืนดิน หากขาดผืนดินซึ่งอัมชรรพสิ่งต่างๆ บนโลก ก็ไร้ชีวิต ไร้ตัวตนดังนั้นเมื่อการดำรงชีวิตของทุกสรรพสิ่งขึ้นอยู่กับผืนดิน สตรีผู้เป็นแม่ย่อมหมายถึงผู้บริหารหรือผู้จัดการโลกใบนี้ ประการที่สี่ อำนาจในการสร้างเอกภาพ กล่าวคือ นับตั้งแต่ยุคบุกพาล สังคมแอฟริกาเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ผู้คนมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ซึ่งต่างจากสังคมที่ดำรงชีพด้วยการเลี้ยงสัตว์และมีการย้ายถิ่นฐาน นอกจากนี้ ผืนดินยังเป็นทรัพย์สินส่วนรวมไม่แบ่งแยก ดังนั้นการมีถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งทำให้เกิดการขยายเผ่าพันธุ์ และการมีอาณาเขตที่กว้างขวาง ไม่แบ่งแยก ทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน จึงหมายความว่า

ความเป็นแม่แบบแอฟริกา คือศูนย์กลางการสร้างเอกภาพของชุมชน

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เลโอปอลด์ เซดาร์ ซองกอร์¹ (Léopold Sédar Senghor) ในฐานะผู้นำกลุ่มเนกริตูว์ด² (Négritude) ริเริ่มนำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากคติความเชื่อที่ว่า “สตรีเปรียบเสมือนผืนดิน” ที่มีมาตั้งแต่ยุคบุพกาล มาใช้เพื่อการตอบโต้เจ้าอาณานิคม ผู้เขียนพบว่ามันียหลายประการ ประการแรก เพื่อแสดงให้เห็นความผูกพันระหว่างกวีในฐานะลูกของแม่กับแผ่นดินแม่ ซึ่ง

¹ ซองกอร์เป็นกวีผู้มีสายเลือดผสมผสาน เขามีชาติกำเนิดในวรรณะสูงของประเทศเซเนกัล สืบเชื้อสายมาจากบิดาซึ่งเป็นกษัตริย์ พ่อของเขาชื่อบาซิล ดีโอกัว ซองกอร์ (Basile Diogoye Senghor) นามสกุลของพ่อเขาคือดีโอกัว (Diogoye) หมายความว่ากษัตริย์แห่งสิงห์ ส่วนคำว่าซองกอร์ (Senghor) หมายความว่าเกียรติยศ เขาเป็นลูกชายคนโตของครอบครัว เขาจึงถูกเรียกว่าเซดาร์ในภาษาท้องถิ่น (Sédar) ซึ่งหมายความว่า “ภูมิใจ” ส่วนชื่อของเขาลีโอปอลด์ (Léopold) มาจากภาษายุโรป คาดว่าซองกอร์มีเชื้อสายผสมผสานระหว่างยุโรปและแอฟริกา ดังปรากฏในบทกวีของเขาชื่อ “บทกวีแห่งการทวนรำลึก” (Élégie de saudades) ที่ซองกอร์นำเสนอผ่านบทกวีว่าเขามีเชื้อสายมาจากยุโรป ซองกอร์คือประธานาธิบดีคนแรกของประเทศเซเนกัล เขานำทฤษฎีการผสมผสานมาใช้เป็นยุทธศาสตร์เพื่อการยกระดับพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยการหยิบยืมวัฒนธรรมของผู้คนมาใช้โดยเสรีและเจือจางวัฒนธรรมนั้นลงไปในที่สุด และสร้างวัฒนธรรมในอุดมคติขึ้นมาเรียกว่า “อารยธรรมสากล” มีการใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นสิ่งขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าว การนำ “ความเป็นฝรั่งเศส” ผสมผสานกับ “อารยธรรมสากล” จึงหมายถึงการเผชิญหน้า ความร่วมมือและการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมของชาวแอฟริกาผิวดำและวัฒนธรรมยุโรป (Vetinde and Fofana, 2015, p.6)

² คำว่า “Négritude” (เนกริตูว์ด) เป็นคำภาษาฝรั่งเศส แปลเป็นภาษาอังกฤษคือ “Being Negro” หรือ “สภาวะการเป็นคนดำ” ในภาษาไทย เนกริตูว์ดเป็นแนวคิดเชิงอุดมการณ์และสุนทรียะเพื่อยืนยันคุณค่าทั้งหมดของคนผิวดำ นักเขียนในกลุ่มเนกริตูว์ดได้นำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” มาใช้เพื่อตอบโต้การเหยียดสีผิวของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส ด้วยการสร้างขั้วสองขั้วขึ้นมาคือขั้วหนึ่งคือคนผิวดำ อ่อนไหว ใช้อารมณ์และเป็นผู้สร้างศิลปะ ส่วนอีกขั้วหนึ่งคือคนผิวขาว มักใช้เหตุผล เป้าหมายของนักเขียนกลุ่มนี้คือการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมเพื่อนำผู้คนไปสู่วิธีการเข้าใจโลกในแบบคนผิวดำ และท้าทายวิธีการให้คำจำกัดความของความเป็นมนุษย์ (Diop, 1979, p.55)

หมายถึงแผ่นดินของชาวเซเรร์เพื่อบอกอัตลักษณ์ของกวีในฐานะเป็นผู้สืบเชื้อสายกษัตริย์และเจ้าของดินแดนอันมั่งคั่ง มีความอุดมสมบูรณ์ เต็มไปด้วยความสุข ประการที่สอง เพื่อแสดงความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นระหว่างกวีและแผ่นดินตามคติความเชื่อของสังคมแอฟริกาที่เชื่อในการเป็นอมตะของวิญญาณแห่งบรรพบุรุษซึ่งผูกพันกับลูกหลาน ประการที่สาม การนำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” มาใช้สามารถนำกวีกลับสู่ความเป็นชุมชนเพราะแม่ถือเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในสังคม แม่จึงสัมพันธ์กับกิจกรรมทั้งหมดในสังคมของชาวแอฟริกาผิวดำ ประการที่สี่ การนำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” มาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน สามารถสะท้อนสุนทรียะแบบชาวแอฟริกาผิวดำ เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวภาพของสตรีและภาพแม่เป็นภาพของความงาม ความอบอุ่น ซึ่งช่วยบรรเทาความเจ็บปวดของกวีในฐานะกวีพลัดถิ่น อย่างไรก็ตาม การสร้างภาพสตรีแอฟริกาในลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดภาพสตรีแอฟริกาในแบบอุดมคติซึ่งเป็นแนวคิดเดียวกับเจ้าอาณานิคม (ศิริจิตร ปานตระกูล, 2560, น. 209-210)

ของกอร์นำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” เพื่อตอบโต้เจ้าอาณานิคมมาใช้ในมุมมองแบบตะวันตกทำให้แม่แอฟริกาเป็นแผ่นดินแม่ ดินแดนที่มีความบริสุทธิ์ เปรียบเสมือนเรือนร่างของสตรีที่มีความเย้ายวนทางเพศ ความพยายามของของกอร์แสดงให้เห็นว่าความดำนั้นเป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นสิ่งปกติ อย่างไรก็ตามการใช้ความเปรียบระหว่างสตรีกับผืนดินในลักษณะดังกล่าวเพื่อตอบโต้เจ้าอาณานิคมนั้น ทำให้เกิดแนวคิดขัดแย้งตรงข้ามระหว่างเจ้าอาณานิคมในฐานะนักรบผู้กล้าหาญ ส่วนประเทศที่อยู่ภายใต้อาณานิคมอยู่ในฐานะสตรีผู้อ่อนน้อม ทำให้เกิดภาพสตรีแอฟริกากลายเป็นผู้ที่ไร้พลัง

ของแบนซึ่งมีแนวคิดแบบมาร์กซิสต์จึงปฏิเสธอัตลักษณ์ของชาวแอฟริกาแบบหยุดนิ่ง ไร้การเคลื่อนไหว เขาได้วิพากษ์ผลงานของกลุ่มเนกริตูว์ด์ว่าเป็นวรรณกรรมที่ไร้พลัง ด้วยการรื้อสร้างภาพ “แม่แอฟริกา” ในอุดมคติและประกอบสร้างภาพ “แม่แอฟริกา” ในรูปแบบใหม่ ดังปรากฏในผลงานของเขา

4. แนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” กับวัฒนธรรมมุขปาฐะในประเทศ เซเนกัล

วัฒนธรรมของชาวแอฟริกาผิวดำถูกเรียกว่า “วัฒนธรรมมุขปาฐะ” เมื่อต้นศตวรรษที่ 19 ชาวยุโรปยอมรับว่าการเขียนคือสิ่งสำคัญทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์และปฏิเสธการมีตัวตนของชาวแอฟริกาผิวดำเนื่องจากพวกเขาไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่สำหรับชาวแอฟริกาผิวดำ การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตผ่านการพูดไม่ได้แตกต่างจากการถ่ายทอดแบบลายลักษณ์ ในสังคมของพวกเขาผู้คนถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ผ่านคำพูดตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในรุ่นอดีตและรุ่นปัจจุบัน ความเป็นเอกภาพระหว่างคนจากรุ่นสู่รุ่นทำให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และอารยธรรม

หัวใจของวัฒนธรรมมุขปาฐะของชนผิวดำคือจังหวะ ซึ่งตรงข้ามกับวัฒนธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของการเขียน จังหวะที่กล่าวถึงคือการร้องรำ การเต้นประกอบจังหวะดนตรี การพูดผ่านบทกวี ซึ่งจะนำไปสู่สมดุลและเอาชนะความสับสน วุ่นวายและไร้ระเบียบ คุณค่าทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนแอฟริกาผิวดำขึ้นอยู่กับจังหวะที่สมดุล เนื่องมาจากพวกเขาได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโลกโดยไม่มีหลักเกณฑ์เหตุผลอื่นใด นอกจากคำพูดซึ่งเต็มไปด้วยสัญลักษณ์และความหมายซึ่งประกอบด้วยจังหวะที่ช่วยให้ถ้อยคำเหล่านั้นสมบูรณ์ รวมทั้งจังหวะที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ซ้ำ ๆ กัน จะทำให้เกิดพลังขับเคลื่อน นอกจากนี้การพูดเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของชาวแอฟริกาผิวดำยังเป็นการสะท้อนว่ามีการดำรงอยู่ของสังคมแอฟริกา เนื่องจากการบอกเล่าเป็นการทำให้ผู้คนในสังคมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้คนทำความเข้าใจความแตกต่างในสังคม และได้ตระหนักว่ามนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่เพียงลำพังในสังคมไม่ได้ แต่มนุษย์ต้องหาหนทางที่จะทำให้สังคมของตนดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

วรรณกรรมมุขปาฐะในสังคมแอฟริกาเป็นวรรณกรรมแบบกลุ่ม เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งมีวิถีแบบเกษตรกรรม นิทาน ตำนาน และบทกวีพื้นบ้านซึ่งถูกเรียบเรียง

และซับซ้อนเป็นการแสดงออกเพื่อสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของชุมชนที่มีต่อสิ่งรอบตัวอาทิจักรวาล หรือสิ่งเร้นลับ อีกทั้งเป็นการแสดงออกถึงพลังของสตรี พลังความรัก และพลังของบรรดาแม่ในชุมชน บรรดาแม่แอฟริกาเฝ้าเฝ้าคือผู้ทำให้เด็กๆ ชาวแอฟริกาได้รู้จักกับงานวรรณกรรมจากนิทาน ตำนานต่างๆ รวมทั้งเกมส์ถาม-ตอบ (Ibáñez, 2009, p.90)

ภายใต้สภาวะการคุกคามและการเหยียดสีผิวดำของชาวยุโรป ซึ่งมีการเปรียบเทียบชนชาติแอฟริกาผิวดำคือชนชาติที่ “ไร้การพัฒนา” “ป่าเถื่อน” “ไร้อารยธรรม” และ “มีสภาวะเหมือนเด็กแรกเกิดไร้ประสบการณ์” เลโอปอล เซดาร์ ซองกอร์ซึ่งร่วมมือกับกลุ่มผู้ชำนาญด้านชาติพันธุ์วิทยา พยายามจะตอบโต้มายาคติที่ว่า ชาวแอฟริกาต่ำต้อย และชาวยุโรปมีเหตุผล ด้วยการสะท้อนวัฒนธรรม “แม่แอฟริกา” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมมุขปาฐะ ด้วยการสร้างคำเปรียบเทียบระหว่างแม่และแผ่นดิน เพื่อแทนที่ภาพแอฟริกา ซึ่งเป็นดินแดนที่ป่าเถื่อน ด้วยภาพแผ่นดินแอฟริกาที่อบอุ่น มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแผ่นดินที่ปกป้องชาวแอฟริกา และมีความอ่อนไหว ซองกอร์จึงเขียนบทกวีซึ่งถือเป็นชนวรรณกรรมแบบมุขปาฐะในฐานะชาวแอฟริกาซึ่งได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตก ในฐานะนักเขียน ในฐานะศิลปิน และผู้มีความรู้ด้านการเมืองและสังคม ซองกอร์และกวีในกลุ่ม “เนกริตูว์ด” บอกเล่าประสบการณ์ของตนผ่านบทกวีและแสดงอัจฉริยะทางด้านภาษา ด้วยการบรรยายเรือนร่างของสตรีซึ่งสัมพันธ์กับแผ่นดินแอฟริกาที่พวกเขาสำรวจและค้นพบ มีการประกอบสร้างเรือนร่างของสตรีหรือแม่ขึ้นมา โดยสัมพันธ์กับแผ่นดินถูกเรียกว่า “Mother Africa trope” หรือในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า “Mère/terre trope” อาทิในบทกวี “สตรีผิวดำ” (Femme noire) ในรวมบทกวีชุด “บทเพลงแห่งร่มเงา” (Chants d'ombre) ซึ่งถูกตีพิมพ์เมื่อปีค.ศ.1945 ซองกอร์ได้บรรยายความงามของเรือนร่างสตรีผิวดำ ทำให้เกิดจินตนาการเห็นภาพสตรีผิวดำนอนเปลือยกายท่ามกลางทุ่งหญ้าอยู่ภายใต้เรือนร่างอันแข็งแกร่งของบุรุษ (Pierre Brunel, 2007, p.20)

อย่างไรก็ตาม ภาพแม่และภาพสตรีในบทกวีของซองกอร์เป็นภาพแม่หรือสตรีชนชั้นสูงเท่านั้น การใช้คำว่า “ร่มเงา” เป็นชื่อชุดบทกวีมีความสัมพันธ์กับ

ประเพณีดั้งเดิมของเผ่าเซแวร์ เพื่อแสดงถึงเรื่องราวของกวีในบ้านเกิด ว่ากวีนั้นมีชาติกำเนิดอันสูงส่ง สืบเชื้อสายจากกษัตริย์ ในบทกวี ของกอร์ได้บอกเล่าถึงความงามของประเพณีและเทศกาลต่างๆ ตามประสบการณ์ของเขา อาทิ ประเพณีเกี่ยวกับการถือกำเนิดของทารก ตามประเพณีแอฟริกาดั้งเดิม เมื่อมีทารกคนหนึ่งถือกำเนิดขึ้นมา ผู้ใหญ่จะทำพิธีบัพติศมาด้วยกรวยการวางเปลทารกข้างๆ มารดา ภายใต้ร่มเงาต้นอาคาเซียหรือต้นบาวบาบ การทำพิธีกรรมดังกล่าวเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และพระเจ้าสูงสุดซึ่งมีชื่อเรียกว่า “รูก ชีน” (Roog seen) ในพิธีกรรมดังกล่าว สตรีสูงวัยหรือหมอตายบางส่วนจะทำหน้าที่ฝังรกของทารกไว้ในแผ่นดินแม่ และอีกส่วนหนึ่งจะประกาศว่า “ต่อหน้าพระเจ้ารูก ชีน เราได้รวมทารกคนนี้ไว้ด้วยพรของบิดาและโชคชะตาของมารดา” หลังจากนั้นบรรดาสตรีเหล่านั้นจะประกาศว่า มีการถือกำเนิดด้วยเสียงกระแทกสะกกระเบื้องและเมล็ดข้าวมีลสามครั้ง เพื่อปิดเปาความโชคร้ายให้ห่างไกลจากทารก (Pierre Brunel, 2007, p.1005)

ในการบอกเล่าเกี่ยวกับประเพณีการให้กำเนิดทารก กวีนำเสนอเหตุการณ์สำคัญผ่านบทกวีของเขา กล่าวคือในคำคืนก่อนวันที่เขาจะถือกำเนิด มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นที่บ้านของเขา คือ กษัตริย์กูบวา แอ็นโดเฟน ดิอุฟ (Koumba Ndofène diouf) เสด็จมาเยี่ยมเยือนบิดาของเขา ซึ่งต้อนรับและสนทนากัน กวีได้รับรู้จากการบอกเล่าต่อกันมาของวณิพก (griot)³ ว่าบรรพบุรุษของพวกเขา คือ เจ้าชายแห่งอาณาจักรมาลี และทหารกล้าแห่งตระกูลเกลลา ดังนั้น การกล่าวถึงพิธีกรรมดังกล่าว เพื่อเป็นการแสดงถึงความผูกพันกับศาสนา ซึ่งของกอร์มีความเชื่อลักษณะเดียวกับชาวเซแวร์ว่าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไป มีความเป็นอมตะ และยังคงปกป้องคุ้มครองลูกหลาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ก่อตั้งอาณาจักรและทายาทของเขาจะมาคุ้มครองลูกหลานของเขาผ่านการทำพิธีกรรมของลูกหลาน ดังในบทกวีอื่นๆ ของกอร์มักกล่าวถึง “Pangool” ซึ่งหมายถึงร่างกายผู้ล่วงลับที่ถูกฝังอยู่ใต้พุ่มไม้ หุบเขา มีความ

³ Griot (กริโอ) หมายถึง วณิพกผู้บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ในสังคมของชาวแอฟริกาผิวดำในแถบแอฟริกาตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องตลกขบขัน ประวัติศาสตร์และประเพณีวัฒนธรรมอื่นๆ การบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ หรือวรรณกรรมแบบมุขปาฐะจึงถือเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมของชาวแอฟริกาผิวดำ (The editors of Encyclopedia Britannica, 2019)

ศักดิ์สิทธิ์และมีเกียรติ ส่วน “Pangool” ของผู้ก่อตั้งอาณาจักรถือว่า มีความศักดิ์สิทธิ์ที่สุด ของกอร์ได้เล่าให้ฟังในบทกวีของเขาทำให้เรารู้ว่าเขาคือเหลนของเมซา วาลิ ผู้ก่อตั้งอาณาจักร หลุมศพของวาลิถูกฝังที่สุสานกอลโนดิก (kolnodick) ซึ่งเป็นไร่นาขนาดใหญ่ของพ่อของชองกอร์ ตั้งอยู่ไม่ไกลจากเมืองโจอาลบ้านเกิดของชองกอร์ (Pierre Brunel, 2007, p.1005)

ในสังคมเซเนกัลแบบดั้งเดิม วณิกถือเป็นผู้มีบทบาทคำจุนระบบกษัตริย์ และทำให้ระบบการแบ่งวรรณะดำเนินอยู่ในสังคมเซเนกัล แม้ว่าในปัจจุบัน การแบ่งวรรณะจะไม่ได้เป็นสิ่งที่ชัดเจนเหมือนสมัยก่อน แต่ยังคงส่งผลต่อลูกหลานชาวเซเนกัล ทำให้การแต่งงานข้ามวงศ์ตระกูลระหว่างบุคคลที่เคยมีบรรพบุรุษอยู่ในวรรณะสูงกับบุคคลที่มีบรรพบุรุษในวรรณะต่ำยังคงทำได้ยากลำบาก กล่าวคือ วณิกมีหน้าที่ในการกล่าวสดุดีกษัตริย์และเจ้าชายในพิธีการต่างๆ และกล่าวลำดับสายตระกูลของผู้ที่อยู่ในวรรณะสูง การทำหน้าที่ของวณิกเพื่อให้บุคคลในวรรณะสูงสามารถลำดับสายตระกูลของตนได้ เพื่อหลีกเลี่ยงและไม่สมรสกับบุคคลที่อยู่ในวรรณะต่ำกว่า เนื่องจากตามความเชื่อของสังคมเซเนกัลแบบดั้งเดิม บุคคลที่อยู่ในวรรณะต่ำนั้นไม่มีศีลธรรม คุณธรรมและพฤติกรรมอันสง่างามเช่นเดียวกับบุคคลวรรณะสูงด้วยความเชื่อเหล่านี้ ทำให้สตรีในวรรณะสูงต้องดำรงชีวิตอยู่ในขนบธรรมเนียมที่เข้มงวด เพื่อรักษาเกียรติของสายตระกูลที่ดำรงมาช้านานจากยุคอดีต ความเชื่อดังกล่าวเป็นสิ่งที่ควรถูกรื้อสร้างในมุมมองของชองแบน เขาได้ประกอบสร้างภาพ “แม่แอฟริกา” ในรูปแบบใหม่ขึ้นมาดังปรากฏในเรื่องสั้น “La mère”

5. อูสมาน ชองแบนในฐานะวณิกกับการประกอบสร้างภาพ “แม่แอฟริกา”

ศิลปินต้องเป็นปากเป็นหูของประชาชนทุกวิถีทาง (Leymarie, 1999, p.25)

ในเรื่องสั้น “la mère” ชองแบนทำหน้าที่เป็นวณิกของประชาชน เขาได้ทำหน้าที่ของศิลปินที่จะเป็นปากให้กับประชาชนดังคำกล่าวของเขาข้างต้นเพื่อเปิดเผยถึงความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ของระบบกษัตริย์ทรราชและการทำหน้าที่ของ

วณิพกแบบดั้งเดิมในสังคมเซเนกัล ซึ่งทำให้กฎเกณฑ์ในระบอบปีตาธิปไตยสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น วณิพกเหล่านี้ต้องทำหน้าที่สรรเสริญเยินยอถึงวีรกรรมของบรรพชนของกษัตริย์ซึ่งล่วงลับไปแล้ว ทั้งที่กษัตริย์บางส่วนที่เหล่าวณิพกสรรเสริญเป็นกษัตริย์ทรราช มีสิทธิ์ขาดในการขึ้นและขึ้นตายชีวิตของประชาชน

ของแบบประกอบสร้างภาพ “แม่แอฟริกา” ในฐานะแม่ผู้กล้าหาญ ที่สามารถต่อกรกับกษัตริย์ทรราชซึ่งไม่มีใครกล้าต่อกรแม้แต่เหล่าเสนาบดีซึ่งเป็นบุรุษผู้มีอำนาจในแผ่นดิน ที่ต้องยอมจำนนต่ออำนาจของกษัตริย์ด้วยการส่งลูกสาวของตนให้กับกษัตริย์ก่อนคืนวันส่งตัวของลูกสาวกับเจ้าบ่าวของตนตามคำสั่งของกษัตริย์ที่ว่า “ไม่มีชายคนใดจะได้แต่งงานกับหญิงสาวบริสุทธิ์โดยที่เขาจะเป็นชายคนแรกของหญิงสาวผู้นั้นในคืนวันส่งตัว” (Sembène, 1962, p.38)

ความกล้าหาญของ “แม่” ถูกเชิดชูเนื่องจาก “แม่” คือสตรีผู้เดียวซึ่งไม่ยอมจำนนต่อกฎเกณฑ์อันชั่วร้าย ท่ามกลางความหวาดกลัวของทุกคน ซึ่งไม่กล้าที่จะปฏิเสธสิ่งที่ทุกคนเชื่อว่าเป็น “หน้าที่” ดังข้อความที่ว่า “แต่ลูกสาวของพวกเขาต้องตกเป็นภรรยาของกษัตริย์ โดยไม่มีใครกล้าปฏิเสธสิ่งที่เป็น “หน้าที่” ของพวกเขา” (Sembène, 1962, p.38) การที่ของแบบใช้คำว่า « Ses » obligations เพื่อบ่งบอกคำว่า “หน้าที่ของพวกเขา” อาจมีนัยสองประการ ประการแรกคือประชาชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเสมือนว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยปกติในสังคม เนื่องจากไม่สามารถปฏิเสธกฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ ประการที่สองคือ ประชาชนควรต้องตระหนักว่าสิ่งนั้นคือหน้าที่ของประชาชนจริงหรือไม่

ภาพของ “แม่แอฟริกา” ซึ่งถูกประกอบสร้างขึ้นมาได้รับแรงบันดาลใจจากคติความเชื่อเรื่อง “แม่แอฟริกา” ในรูปแบบเดิม กล่าวคือ “แม่แอฟริกา” ไม่เพียงแต่มีความกล้าหาญ แต่ “แม่แอฟริกา” ยังมีความอ่อนโยน นุ่มนวลและมีเมตตาต่อลูก จากข้อความที่ว่า “ขอสรรเสริญแด่เธอ สตรี ผู้มีความนุ่มนวลประดุจมหาสมุทรอันยิ่งใหญ่” (Sembène, 1962, p.39) อาจกล่าวได้ว่าการที่ของแบบใช้คำว่า “สตรี” หรือในภาษาฝรั่งเศสคือคำว่า “femme” แทนคำว่า “แม่” อาจเป็นการสะท้อนมุมมองของของแบบว่าสตรีแอฟริกายังคงสัมพันธ์กับความเป็นแม่ และการยึดโยงในลักษณะดังกล่าวเป็นการสะท้อนว่าสตรีแอฟริกายังไม่สามารถหลุดพ้นจากการเป็นแม่ซึ่งเป็นภาระหนักของสตรี

คำสวดแม่ผู้กล้าหาญถูกกล่าวขึ้นหลังจากซองแบนได้บรรยายสภาพเมืองที่นองเลือด จากคำสั่งฆ่าประชาชนของกษัตริย์ทรราช เป็นการสะท้อนความเชื่อในเรื่อง “แม่แอฟริกา” สองประการ ประการแรก ได้แก่ความเชื่อที่ว่าบุรุษเปรียบเสมือนฟากฟ้า อำนาจของบุรุษเป็นอำนาจความรุนแรง เปรียบเทียบได้กับสายฟ้าฟาด ส่วนสตรีเปรียบเสมือนผืนดิน พลังของสตรีคือพลังของความรัก ซึ่งสามารถปกป้องลูกจากภัยอันตรายต่าง ๆ เช่นเดียวกับตัวละครแม่ซึ่งปกป้องลูกจากอำนาจของกษัตริย์ทรราช

ภาพของแม่ผู้กล้าหาญถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยการบอกเล่าของนักเขียนโดยเปรียบต่างกับภาพของกษัตริย์นักล้าซึ่งลำพรมจรรย์ของสตรีในเมืองทุกคนที่เขาปรารถนา ซองแบนบรรยายภาพตัวละครทั้งสองในการพบกันครั้งแรก กล่าวคือภาพของกษัตริย์เป็นภาพชายขี้เหล้า มีอุปนิสัยก้าวร้าว ละโมบ ตัวละครทั้งสองพบกันตอนที่กษัตริย์เดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ เพื่อขอกำลังไพร่พลจากผู้นำหมู่บ้าน การเดินทางครั้งนี้ทำให้กษัตริย์ได้พบกับสตรีรูปร่างงาม และต้องการตัวเธอ จึงใช้กำลังข่มขู่ภาพของแม่ที่ปรากฏตัวเมื่อได้ยินเสียงร้องขอความช่วยเหลือจากลูก เป็นภาพของสตรีชาวบ้านที่กล้าจ้องตากับกษัตริย์ทรราชที่จะทำร้ายลูกสาวของตน อาทิกริยาของแม่ต่อกษัตริย์ทำให้กษัตริย์รู้สึกโกรธและรังเกียจเธอมาก และมองเธอว่าเป็น “สตรีแก่” และ “น่าเกลียด” (Sembène, 1962, p.40) ภาพดังกล่าวตรงข้ามกับภาพแม่ในบทกวีของซองกอร์ซึ่งมีความสวยงามตามวัย

อาจกล่าวได้ว่า การที่ซองแบนให้ตัวละครแม่เป็นผู้สะท้อนความรู้สึกของสตรีซึ่งอยู่ฐานล่างสุดของโครงสร้างทางสังคมเพื่อแสดงให้เห็นความจริงในสังคมที่ไม่ปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมของกลุ่มชนชั้นปัญญาชนของประเทศ การพูดของแม่กับกษัตริย์อาจเป็นการสื่อสารระหว่างคนชนชั้นล่างกับคนชนชั้นผู้นำซึ่งมองข้ามการมีตัวตนของพวกเขา และต้องการสร้างอัตลักษณ์ของชาติโดยมองข้ามความรู้สึกของคนเหล่านั้น ดังข้อความที่ว่า

“นี่นะ ฉันอยากบอกท่านว่า ท่านน่าจะไม่มีแม่หรอก ตั้งแต่เกิดจนมาถึงวันนี้ ท่านทำร้ายแต่ผู้หญิง เพราะเขาอ่อนแอ ความสุขที่ท่านได้รับจากการกระทำในลักษณะนี้มันแย่มากเกินกว่าที่จะรับได้ ฉันไม่โกรธท่านที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ เพราะ

ท่านคือบุรุษ ส่วนสตรีก็ยังคงเป็นสตรีอยู่วันยันค่ำ และธรรมชาติก็ต้องการเช่นนั้นฉันไม่โกรธท่าน เพราะท่านมีแม่ ฉันเคารพทุกคน ไม่ว่าจะถูกของกษัตริย์ลูกทาส แม่ผู้ให้กำเนิดบุตรด้วยความรัก ด้วยความเจ็บปวด และยอมทำหน้าที่นี้ด้วยความสุขจากกันทั้งของหัวใจ ฉันอภัยให้เพราะแม่” (Sembène, 1962, p.42) ข้อความดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อในสังคมและข้อเท็จจริงบางประการในสังคมเซเนกัลดังนี้

- 1) สังคมเซเนกัลดำรงอยู่ได้ด้วยการทำหน้าที่ของแม่ เนื่องจากแม่คือผู้มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูบุตร
- 2) คุณค่าของชาวเซเนกัลทุกคนขึ้นอยู่กับแม่ ไม่ว่าจะเป็นมาจากชนชั้นใดก็ตาม จากข้อความในฝรั่งเศสที่ว่า “*filis de roi, fils d’esclave*” ซึ่งหมายถึงลูกกษัตริย์และลูกทาส ดังนั้น ทุกคนในสังคมควรมีความเท่าเทียมกัน
- 3) สังคมมักมองว่าสตรีคือคนอ่อนแอ ส่วนบุรุษคือคนแข็งแรง ทำให้บุรุษกระทำความรุนแรงต่อสตรีจนกลายเป็นสิ่งที่ปกติของสังคม

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของความเป็นแม่ในแอฟริกาอาทิ เทอรี อารีเนเดล ได้กล่าวไว้ในบทความชื่อ *Conceiving and Investigating Motherhood* ว่า “ความเป็นแม่” ถูกแบ่งแยกจากงานที่ทำ แม่มีบทบาทสามประการได้แก่การเลี้ยงดู การปกป้องและการอบรมบุตร ในสังคมแอฟริกามุมมองของความเป็นแม่แตกต่างจากในสังคมอื่น เนื่องจากบรรดาสตรีหมายถึงแม่ภรรยา แม่สามี น้องสาว พี่สาวของภรรยาและสามี จะเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในการดูแลบุตร พวกเขาจะร่วมกันสร้างบรรยากาศในสังคมของสตรีชาวแอฟริกาที่ตั้งครรภ์ และจะเป็นผู้รับผิดชอบการสร้างสังคมเมื่อเด็กเกิด สตรีกลุ่มนี้จะถือเป็นแม่ของสังคม (collective mothers) ดังนั้น หากพิจารณาจากคำพูดของแม่ที่กล่าวหาว่ากษัตริย์มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว หยาบคายอาจเป็นเพราะเขาไม่มีแม่ หรือไม่ได้รับการอบรมจากแม่ ถือเป็นคำพูดที่รุนแรงเพราะการที่ชาวเซเนกัลคนหนึ่งถูกกล่าวหาว่าไม่มีแม่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในสังคมแอฟริกา แสดงว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลไร้วงศ์ตระกูล ไร้เกียรติ การที่กษัตริย์ซึ่งถูกกล่าวหาโดยฉกฉวยถึงสายตระกูลที่ยิ่งใหญ่และสืบทอดกันมายาวนาน กลับถูกต่อว่าเป็นบุคคลไร้เกียรติ ไร้วงศ์ตระกูลเพราะพฤติกรรมที่เลวทราม ถือได้ว่าเป็นการตอบโต้ความเชื่อดั้งเดิมของสังคมที่ว่าบุคคลผู้อยู่ในวรรณะสูงเท่านั้นที่เป็นผู้มีพฤติกรรม และมารยาทอันดีงาม อีกทั้งยังเป็นการชี้ให้เห็นว่าความดีงามของคน

ไม่ได้อยู่ที่วรรณะแต่อยู่ที่การกระทำมากกว่า (Arendell, 2002, p.1207)

สังคมเซเนกัลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยอำนาจของแม่ กล่าวคือ แม้ว่าข้อความที่แม่พูดกับกษัตริย์จะทำให้กษัตริย์โกรธจนทำร้ายแม่ แต่ทหารทุกคนที่เคยจงรักภักดีต่อกษัตริย์ไม่อาจทนให้กษัตริย์แสดงอาการที่หมิ่นเกียรติแม่ได้อีก พวกเขาจะต่อต้านกษัตริย์ไม่อาจทนให้กษัตริย์เป็นครั้งแรก และหยุดการกระทำดังกล่าวด้วยการใช้กำลังกับกษัตริย์

6. สรุป

การนำเรื่องราวของสตรีชาวบ้านมาบอกเล่า และสะท้อนความทุกข์ของคนกลุ่มนี้ เป็นการแสดงให้เห็นพลังของวัฒนธรรมมุขปาฐะในรูปแบบของซองแบน ที่ได้เปลี่ยนแปลงขนบวรรณกรรมของกลุ่มเนกริตูว์ด์ที่บอกเล่าเพียงเรื่องราวของสตรีชั้นสูงและสร้างเรื่องราวดังกล่าวให้กลายเป็นตำนานและเป็นอัตลักษณ์ของประเทศเซเนกัล ว่าเป็นดินแดน “แม่แอฟริกา” ดินแดนแห่ง “ความสุข” “ความสวยงาม” และ “ความรื่นรมย์” แต่ “แม่แอฟริกา” รูปแบบใหม่คือ “แม่แอฟริกา” ผู้กล้าหาญสามารถนำสังคมเซเนกัลที่เคยแบ่งชั้นวรรณะไปสู่สังคมที่มีความเท่าเทียม

อย่างไรก็ตาม ซองแบนถูกตอบโต้โดยกลุ่มสตรีนิยมอาทิ มาเรียม บา (Mariame Bâ) นักสตรีนิยมชาวเซเนกัลว่าผลิตซ้ำภาพ “แม่แอฟริกา” ในอุดมคติเนื่องจากซองแบนได้มีการนำแนวคิด “แม่แอฟริกา” มาใช้ในลักษณะที่เชื่อมโยงระหว่างสตรีกับผืนดินซึ่งให้กำเนิดสรรพสิ่งบนโลก ทำให้คุณสมบัติความเป็นแม่ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดเป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับสตรีทุกคน สตรีจึงยังคงเป็นผู้แบกรับหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคมเพื่อดำรงความอยู่รอดของสังคม การนำเสนอภาพ “แม่แอฟริกา” ในฐานะเสาหลักของสังคม ยังเป็นการสะท้อนอุดมการณ์ปีตาธิปไตยของซองแบน ซึ่งบุรุษเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์ด้วยการใช้ความแตกต่างทางชีวภาพมากำหนดบทบาทและหน้าที่ และทำให้ความเชื่อดังกล่าวกลายเป็นความเชื่อสากลที่ทุกคนในสังคมต้องยอมรับและปฏิบัติตาม

รายการอ้างอิง

- ศิริวิจิตร ปานตระกูล. (2560). แนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” กับสตรีเซเนกัลในผลงานของอูสมานซองแบน (วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต หลักสูตรวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Arendell, T. (2000, January). Conceiving and Investigating Motherhood: The Decade's Scholarship. *Journal of Marriage and the Family*, 62 (4). Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/1566731>
- Bâ, A. H. (1972). *Aspects de la Civilisation Africaine*. Paris: Présence Africaine.
- Brunel, P. (2007). *Léopold Sédar Senghor Poésie Complète*. Paris: CNRS.
- Diop, Anta (1979). *Nations nègres et culture*. Paris: Présence Africaine.
- Ibáñez, M.C. (2009). *Tradition Et Littérature Orale en Afrique Noire*. Paris: L'Harmattan.
- Leymarie, I. (1999). *Les griots wolof du Sénégal*. Paris: Présence Africaine.
- Pfaff, F. (1984). *The Cinema of Ousmane Sembene: A pioneer of African Film*. California: Greenwood Press.
- Sembène, O. (1962). *La mère, Voltaïque* (37-42). Paris: Présence Africaine.
- The editors of Encyclopedia Britannica, (2019), *Griot: African troubadour-historian* [online], Available from: [http://www. Britanica.com/art/griot](http://www.Britanica.com/art/griot)
- Vetinde, L, Fofana, A.T. (Eds.). (2015). *Ousmane Sembène and the Politics of Culture*. London: Lexington Books.

Received: July 5, 2019

Revised: May 15, 2020

Accepted: December 14, 2020

พระยาศรีโคตรบอง: วีรบุรุษมอญ-เขมร*

สุรัชย์ ชินบุตร**

บทคัดย่อ

ในยุคก่อนประวัติศาสตร์บริเวณที่เรียกว่าประเทศไทยในปัจจุบัน มีกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ใช้ภาษามอญ-เขมร บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าพระยาศรีโคตรบองคือใคร และเป็นวีรบุรุษของกลุ่มใด ผู้วิจัยรวบรวมเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระยาศรีโคตรบองทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและมุขปาฐะทั้งในประเทศไทย แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และที่เมืองบัตัมบอง ประเทศกัมพูชา และเก็บข้อมูลในพิธีบูชาพระยาศรีโคตรบองทั้ง 3 ประเทศด้วยเช่นกัน

ผลการศึกษาพบว่า พระยาศรีโคตรบองเป็นวีรบุรุษทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีบทบาทอยู่ในดินแดนที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งครอบคลุมดินแดน เวียงจันทน์ เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม ประเทศไทย ซึ่งแต่ก่อนเคยอยู่ในอาณาจักรล้านช้าง เรื่อยไปถึงดินแดนภาคกลางของประเทศไทย ในแถบจังหวัดพิจิตร ลพบุรี สุโขทัย และยังเข้าไปมีอิทธิพลในเมืองพระตะบอง ประเทศกัมพูชา ผ่านตำนานและเรื่องเล่าในแต่ละพื้นที่ การรับรู้เรื่องราวของพระยาศรีโคตรบองมีอยู่ 2 ลักษณะคือ ประการแรกพระยาศรีโคตรบองเป็นคณาธิปไตยที่มีความกล้าหาญสามารถปราบศัตรูลงได้และได้รับการยกย่องเป็นปรัมภชาติวิบุติ ประการที่สอง พระยาศรีโคตรบองเป็นกษัตริย์ที่มีอำนาจจนคนส่วนใหญ่เกรงกลัวและ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง พระยาศรีโคตรบอง: ความสัมพันธ์และบทบาทของเรื่องเล่าพื้นบ้านในชุมชนลุ่มน้ำโขง ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2559 โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ติดต่อได้ที่: surachai.ch@snru.ac.th

สามารถขยายแผ่นดินไปยังที่ต่าง ๆ ความสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้จากแต่ละกลุ่มชน ได้สร้างอนุสาวรีย์ขึ้น เพื่อกาบไหว้บูชา มีการสร้างเครื่องรางไว้บูชา กลุ่มชาวลาว ที่ สปป.ลาว จัดให้มีพิธีกรรมบูชาพระยาศรีโคตรบอง อย่างยิ่งใหญ่ ผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งพ่อเมืองพิจิตรจะต้องมากกราบไหว้พระยาศรีโคตรบอง และที่เมืองบัตตัมบอง ประเทศกัมพูชา พระยาศรีโคตรบองได้กลายเป็นผีอารักษ์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเมือง สะท้อนให้เห็นว่าในขณะที่ไม่มียุทธชาติเกิดขึ้นพระยาศรีโคตรบองได้รับการยกย่อง เป็นวีรบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ ดังนั้นพระยาศรีโคตรบองจึงเรียกได้ว่าเป็น วีรบุรุษกลุ่มมอญ-เขมร

คำสำคัญ: พระยาศรีโคตรบอง; วีรบุรุษท้องถิ่น; เรื่องเล่าพื้นบ้าน

Phraya Sri Kodtrabong: Mon-Khmer Heroes.

Surachai Chinnabutr**

Abstract

During prehistoric times in the area known today as Thailand, there lived various ethnic groups, especially peoples who spoke Mon-Khmer languages. This paper then aims to investigate who Phraya Sri Kodtrabong was and of which ethnic groups he was a hero. The researcher compiled stories about Phraya Sri Khodtrabong, both written and oral, in Thailand, Khamuan Province of the Lao People's Democratic Republic and in Batdambang Province of Cambodia and collected data on the worship of Phraya Sri Khodtrabong from the three countries as well.

It was found that Phraya Sri Kodtrabong was a legendary hero influential in an area covering the plain of the Mekhong Basin including Vientiane, the town of Tha Khaek, and Khammoun Province of the Lao PDR and Nong Khai and Nakhon Phanom Provinces of Thailand, which formerly were the Kingdom of Lan Xang, extending into the Central Region of Thailand to what is today the provinces of Phichit, Lopburi, and Sukhothai, and reaching Batdambang in Cambodia. Data from the field reveals that today in the three

* This article is part of research paper on "Praya Sikhottabong: The Relationship and the role of Folk Narratives in the Mekong Riverine Communities.

** Assistant professor, Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University, e-mail: surachai_ch@snru.ac.th

countries, there are two types of perception of Phraya Sri Kodtrabong. In the first, Phraya Sri Kodtrabong was an ordinary person who had courage and was able to subdue his enemies and so was proclaimed the founder of a kingdom; in the second, Phraya Sri Kodtrabong was a king so powerful that most people were afraid of him and he was able to expand his realm. Importantly, it was found that each group of people constructed a shrine and made amulets to worship Phraya Sri Kodtrabong. People in the Lao PDR. people hold grand ceremonies to express their reverence for Phraya Sri Kodtrabong. Those who are to become the governor of Phichit Province have to pay homage to Phraya Sri Kodtrabong. In Cambodia, Phraya Sri Kodtrabong became a guardian spirit which symbolizes the city of Battambang. This indicates that while associated with no particular nation, Phraya Sri Khotrabong was regarded as a hero of ethnic groups in mainland Southeast Asia. Therefore, Phraya Sri Kodtrabong is the Mon-Khmer hero.

Keyword: Phraya Sri Kodtrabong; Local Heroes; Folk Narrative

1. บทนำ

จากหลักฐานทางโบราณคดีเชื่อได้ว่าเมื่อ 4,000 ปีที่แล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ เช่น มอญ ลาว เขมร ไทย ล้วนมีบรรพบุรุษร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดวัฒนธรรมและความเชื่อหลายอย่าง คล้ายๆ กัน จนเมื่อชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้รับเอาอารยธรรมจากจีนและอินเดีย กลุ่มคนเหล่านี้จึงได้มีการผสมผสานวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของตนเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ จนกลายเป็นอัตลักษณ์ประจำเผ่าของตน และมีเรื่องเล่าประจำกลุ่มสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

เรื่องเล่าพื้นบ้าน ตำนาน พงศาวดาร และพิธีกรรม จึงเป็นหลักฐานสำคัญอีกรูปแบบหนึ่งที่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีใช้เหมือนกันหรืออาจจะแตกต่างจากกันไปบ้างตามบริบทของท้องถิ่น เรื่องเล่าที่ปรากฏว่าส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะเป็นอุดมคติมีความหมายในทางนามธรรมมากกว่ารูปธรรม ซึ่งในแต่ละสังคมได้นำเอาเรื่องเล่าดังกล่าวมาใช้บอกเล่าเรื่องราวของบุคคลสำคัญเพื่อให้ง่ายต่อการบอกเล่าและสืบทอดเรื่องเล่า นิทาน ตำนานส่วนหนึ่ง จึงสร้างบุคคลอันเป็นสัญลักษณ์ของอุดมคติขึ้นมา โดยที่บุคคลดังกล่าวอาจเคยมีหรือไม่มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ บุคคลดังกล่าวจึงถูกเรียกว่า “วีรบุรุษ” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536, น. 1-3)

สุกัญญา สุจนายา (2556, น. 21) กล่าวว่า เรื่องเล่าพื้นบ้าน (Folk narrative) หมายถึงการเล่าเรื่องด้วยร้อยแก้วที่เล่าสืบทอดกันมาโดยมีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนง่ายต่อการจดจำ เป็นสมบัติของชุมชนไม่มีใครเป็นเจ้าของ แต่ทุกครั้งที่มีการเล่าผู้เล่าจะเป็นเจ้าของเพราะมีการผูกเรื่องขึ้นใหม่ถึงแม้จะใช้โครงเรื่องเดิมก็ตาม

ศิราพร ณ ถลาง (2558, น. 13) ให้ความหมายของเรื่องเล่าพื้นบ้าน ว่า หมายความว่ารวมถึงนิทานพื้นบ้าน (Folktale) ที่สืบทอดกันอยู่ในสังคมประเพณีเช่น นิทานจักรๆ วงศ์ๆ นิทานประณิณ ตำนานพื้นบ้าน และเรื่องเล่าของชาวบ้านหรือคำบอกเล่าของชาวบ้านที่ใช้อธิบายประวัติและความเป็นมาของประเพณีพิธีกรรมของท้องถิ่น

เมื่อกลุ่มชนมีการก่อตั้งบ้านเมืองของตนเองขึ้นมา ในประวัติศาสตร์และความ

เป็นมาจะพบว่ามีเรื่องราวเกี่ยวกับผู้นำของแต่ละชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้อง สุกัญญา สุธงษา (2542) พบว่าผู้นำชุมชนหรือวีรบุรุษโบราณจะพบได้ใน 2 ลักษณะ ประการแรกเรียกว่า วีรบุรุษในทางประวัติศาสตร์ คือบุคคลที่ถูกบันทึกไว้ในทางประวัติศาสตร์ พงศาวดาร สามารถระบุได้ว่ามีชีวิตอยู่ในช่วงใด มักมีการกล่าวขานของวีรกรรมในด้านต่างๆ เช่น การศึกสงคราม การขยายดินแดน ประการที่สอง เรียกว่า วีรบุรุษทางวัฒนธรรม เป็นผู้วางรากฐานทางวัฒนธรรมบางอย่างให้กับชุมชน เพื่อให้เป็นแบบแผน พฤติกรรม วิถีชีวิต จารีตประเพณี และความเชื่อแก่ชุมชน วีรบุรุษประเภทนี้จะไม่ปรากฏชื่อในทางประวัติศาสตร์ จะพบในเรื่องเล่า ตำนาน นิทานประจำถิ่น ซึ่งไม่สามารถระบุคุณสมบัติได้อย่างแน่ชัด เพียงประมาณคร่าวๆ ว่า น่าจะอยู่ในยุคใดสมัยใด มักมีประวัติชีวิตที่โลดโผน เต็มไปด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์จนกลายเป็นกึ่งเทพกึ่งมนุษย์

พระยาศรีโคตรบองเป็นวีรบุรุษที่มีตัวตนและมีเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องนำศึกษาเป็นกษัตริย์ที่ปกครองเมืองในดินแดนที่เรียกว่า อุษาคเนย์ โดยเฉพาะบริเวณอาณาจักรโคตรบองในเขตลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง ซึ่งอยู่บริเวณประเทศลาวและบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่อยมาจนถึงภาคกลางของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดพิจิตร ที่ก่อตั้งมาเมื่อตั้งกรุงสุโขทัย เรื่อยไปจนถึงจังหวัดพระตะบอง (บัตตัมบอง) ในประเทศกัมพูชา และครั้งหนึ่งเคยอยู่ภายใต้การปกครองของสยาม แต่ละพื้นที่มีเรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองเหมือนกัน มีการบอกเล่าและถ่ายทอดเรื่องราวของพระยาศรีโคตรบองเหมือนกัน จนไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ว่าศูนย์กลางการเล่าเรื่องพระยาศรีโคตรบอง อยู่ที่บริเวณใด บทความนี้ต้องการที่จะศึกษาว่าพระยาศรีโคตรบองคือใคร และเป็นวีรบุรุษของชนกลุ่มใด มีบทบาทและอิทธิพลอย่างไรต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชนนั้นๆ

2. นาค ขอม กรอม กะหลอม กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในดินแดนสุวรรณภูมิ

บริเวณดินแดนลุ่มน้ำโขง มีอาณาจักรที่เก่าแก่หลายอาณาจักรที่สถาปนาขึ้น ณ บริเวณดินแดนแถบนี้ “นาค” เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณดินแดนแห่งนี้เป็น

กลุ่มแรก แต่ต่อมาจึงได้มีกลุ่มคนอีกหลายกลุ่มที่เคลื่อนย้ายเข้ามาครอบครองบริเวณนี้เพิ่มขึ้น จิตร ภูมิศักดิ์ (2540, น.257-261) ได้กล่าวถึงคนกลุ่ม “นาค” ว่าเป็นคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่บริเวณประเทศอินเดียติดกับประเทศพม่า ที่เรียกว่า เทือกเขานาค (Naga Hills) แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของรัฐอัสสัมของอินเดีย แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2507 รัฐบาลอินเดียจึงยินยอมให้ พวกนาค ให้จัดตั้งเป็นรัฐ “นาค” (Nagaland) ขึ้นชนเผ่านาคเป็นชนชาติที่อยู่ในกลุ่มตระกูลภาษา ธิเบต-พม่า เป็นกลุ่มชนที่ล่าสัตว์และล่าห้วยมนุษย์ ต่อมาเมื่อมีคนกลุ่มต่างๆ เพิ่มมากขึ้น พวก นาค จึงได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามายังดินแดนที่เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” สอดคล้องกับ ศรีศักร วัลลิโภดม (2540, น. 11-13) กล่าวว่า “นาค” เป็นกลุ่มชนดั้งเดิม ที่มีถิ่นฐานอยู่ที่หนองแสตอนต้นน้ำของแม่น้ำโขงมาก่อน ต่อมาจึงเคลื่อนย้ายตนเองตามลำน้ำโขง เพราะถูกรุกรานจึงอพยพลงมาตามลำน้ำโขงจนถึงแก่งหลี่ผีในประเทศลาว เพราะพื้นที่ที่อยู่ได้แก่งหลี่ผีไปจะเป็นที่อยู่ของกลุ่มคนพื้นเมืองกลุ่มอื่น หนังสือ อู้งครธาตุ ตำนานพระธาตุพนม กล่าวถึงพระพุทธรูปเจ้าทรงเสด็จจากดอยนันทกักริเพื่อปราบนาคทั้งหลาย ซึ่งการอธิบายครั้งนี้ คำว่า “ นาค” มีความหมายว่าเป็นทั้งคนและ สัตว์ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วน่าจะเป็นคนมากกว่าสัตว์ เพราะมีการรบกันระหว่างนาคกับนาค และนาคกับคนซึ่งน่าจะเป็นคนเช่นเดียวกัน

พงศาวดารเขมร (สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร เล่ม 12, 2549, น.18-20) เรื่องพระเจ้าประทุมสุริยวงศ์ ได้กล่าวถึงกลุ่ม “นาค” ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของชาวเขมรไว้ว่า พระเจ้าประทุมสุริยวงศ์ทรงมีพระมเหสีเป็นธิดาพระยานาค และได้สมรสกันมีลูกหลานออกมามากมาย ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่า “นาค” เป็นกลุ่มคนพื้นเมืองที่มีอยู่แล้วนั่นเอง

สรุปว่า “นาค” นั้นเป็นกลุ่มคนคนพื้นเมืองที่อยู่ในบริเวณดินแดนแห่งนี้ ซึ่งเชื่อว่าคนกลุ่มนี้มีมากพอสมควร ถึงแม้ว่าเรื่องราวของกลุ่มนาคนั้น หลายคนอาจจะเข้าใจว่าหมายถึงสัตว์ แต่อย่างไรก็ตาม นาค ก็ปรากฏหลักฐาน จากเรื่องเล่า ตำนานที่ผู้คนในดินแดนแถบลุ่มน้ำโขงได้รับรู้ร่วมกัน

เป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า บริเวณดินแดนสุวรรณภูมิตั้งแต่ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงเรื่อยมาจนถึงดินแดนตอนกลางของประเทศไทยบริเวณลุ่มน้ำน่านในเขตจังหวัด

พิจิตร มีตำนานปรัมปราอธิบายถึงกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่บริเวณนี้เรียกว่า “ขอม” เอกสารต่างๆ กล่าวตรงกันว่า “กลุ่มชาติพันธุ์ขอม” เป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพล ก่อนตั้งอาณาจักรล้านนาและได้เข้าครอบครองบริเวณแม่น้ำ “ชลนที”(แม่น้ำโขงในปัจจุบัน) ดินแดนแห่งนี้จึงมีทั้งเรื่องเล่าและตำนานต่างๆ ที่เล่าสืบต่อกันมาว่า ดินแดนแห่งนี้มีกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “กรอม” ตำนานเมืองสุวรรณโคฒคำ (องค์การคำครุสภา, 2512, น. 167-168) กล่าวถึงชนกลุ่มนี้ว่า เมืองโพธิสารหลวงเป็นเมืองของ กุรุงศากุมาร ชาวกรอมหลวง ซึ่งบุตรของเจ้าเมืองปาฏลบุตร เมื่อเกิดโรคอันตราย ได้เข้าไปอยู่ในป่า จนกระทั่งมารดาและบิดาเสียชีวิตลง ก็อาศัยอยู่ในป่า ใกล้กับเมืองโพธิสารหลวง กุรุงศากุมารได้ชนก้อนหินมาทำกำแพงเมือง ชาวได้ยินถึงชาวเมืองจึงเกิดการลือเข้าไปถึงพระภรรณของพระยาโพธิสารหลวงจึงแต่งไพร่พลออกไปรบกับกุรุงศากุมาร แต่สู้ไม่ได้ พระยาโพธิสารหลวงยอมแพ้และยกเมืองโพธิสารหลวงให้และได้นางอินทปัทมบุตร เป็นภรรยา เมืองโพธิสารหลวงจึงได้ชื่อว่า เมืองกรอมหลวง ตั้งแต่นั้นมา นอกจากนี้เมืองโพธิสารหลวงยังได้ชื่อว่า เมืองอินทปัทมบุตร ซึ่งสอดคล้องกับตำนานสิงหนวัติ ที่กล่าวถึงเมืองขอมแห่งเมืองอุโมงค์เสลานคร ที่พ่ายแพ้ให้แก่สิงหนวัติกุมารและได้ยกเมืองขอมให้ครอบครอง

นอกจากนี้ จิตร ภูมิศักดิ์ (2540, น. 420) กล่าวว่า เมืองโพธิสารหลวงนั้นก็คือบริเวณประเทศกัมพูชาปัจจุบัน และครอบคลุมไปถึงปากแม่น้ำโขงในยุคนั้น ซึ่งก็ตรงกับบริเวณอาณาจักรเขมรสมัยโบราณ และเมืองสุวรรณโคฒคำคือที่อยู่ของพวก “กรอม” และกลุ่มคนเหล่านี้มีผิวดำจึงเรียกว่า “กรอมดำ” จิตร ภูมิศักดิ์ เชื่อว่า ชื่อของชาติพันธุ์ขอมนั้นมีทั้งที่เรียกว่า กรอม นั้นเป็นรากศัพท์เดิมของคำว่า ขอม โดย จิตร ภูมิศักดิ์ ให้เหตุผลว่า ชนพวกที่ในตำนานเขียนชื่อ กรอม จึงเป็นการเขียนเพื่อกำบังรูปศัพท์เดิม และเวลาอ่านต้องอ่านออกเสียง ขอม ตามภาษาพูด

3. ศรีโคตรบูร สุโขทัย : อาณาจักรก่อตัวขึ้นเป็นรัฐชาติในดินแดนสุวรรณภูมิ

หลังจากอาณาจักรพูนันทกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจนละ ซึ่งมีอาณาเขตอยู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางและตอนล่าง มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองจำปาศักดิ์ และบริเวณปากแม่น้ำมูล อาณาจักรเจนละมีอำนาจอยู่ในศตวรรษที่ 10-13 จากนั้นจึงเริ่มเสื่อมอำนาจลง อาณาจักรศรีโคตรบูรซึ่งเป็นอาณาจักรหนึ่งที่มีเนื้อที่บริเวณตอนกลางของแม่น้ำโขง ตั้งแต่เมืองเวียงจันทน์ หลงคาย อุดรธานี จนถึงอุบลราชธานี โดยมีเมืองมรุกขนคร เป็นเมืองหลวง ได้ก่อตัวขึ้น โดยกลุ่มคนเหล่านั้นนับถือพุทธศาสนา เมื่อมีผู้นำเข้มแข็งอาณาจักรศรีโคตรบูรจึงได้ตั้งตนเป็นอิสระ

คณะกรรมการค้นคว้าและเรียบเรียงประวัติศาสตร์ แขวงคำม่วน (2558, น. 10-11) กล่าวว่าผู้ปกครองอาณาจักรศรีโคตรบูร คนแรกคือพระยาศรีโคตรบอง เป็นผู้นำที่สร้างอาณาจักรขึ้น และรวบรวมหัวเมืองต่างๆ เข้าด้วยกันตั้งเป็นอาณาจักรศรีโคตรบูร พระยาศรีโคตรบองจึงเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริงทั้งในตำนานและพงศาวดาร เมื่อพระยาศรีโคตรบองสิ้นชีวิตลงก็มีผู้ปกครองขึ้นครองเมืองต่อกันมาเรื่อยๆ นั่นคือ พระเจ้านันทะเสนซึ่งเป็นอนุชาได้ครองเมืองแทน ครั้งแรกนั้นเมืองหลวงของอาณาจักรศรีโคตรบองตั้งอยู่บริเวณปากน้ำเซบั้งไฟทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับอำเภอราทูพนม แต่ต่อมาได้มีการย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่เมืองมรุกขนคร ซึ่งอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง อาณาจักรศรีโคตรบูรมีความเจริญสูงสุดในสมัยพระยาสุมิตตทามะวงศา และสิ้นยุคของพระยาสุมิตตทามะวงศา อาณาจักรศรีโคตรบูรเสื่อมอำนาจลงและต่อมาจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรเจนละ

พระยาศรีโคตรบอง เจ้าเมืองคนแรกที่รวบรวมเอาดินแดนที่อยู่ตอนกลางแม่น้ำโขง เป็นปีกแผ่นและรวบรวมเข้าเป็นอาณาจักรซึ่งเรียกว่า “อาณาจักรศรีโคตรบูร” จากนั้นจึงตั้งตนขึ้นเป็นผู้ปกครอง ซึ่งเรื่องราวของพระยาศรีโคตรบองนั้น มีทั้งที่เป็นเรื่องเล่า และพงศาวดารของชุมชนชาวลุ่มน้ำโขง เรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองมีความเกี่ยวข้องกับคนหลายกลุ่ม ทั้งที่อยู่ในดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง ดินแดนภาคเหนือของไทยในจังหวัดพิจิตร ลพบุรี ตลอดจนจนในประเทศกัมพูชา โดยเฉพาะที่เมืองพระ

ตะบอง หรือ บัดตัมบอง จึงทำให้เห็นถึงกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่อาณาบริเวณเหล่านี้ทั้งหมด

สรุปได้ว่า เรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง และแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้น่าจะเป็นกลุ่มมอญ-เขมร แม้กระทั่งกลุ่มคนที่เรียกว่า “นาค” ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มคนดั้งเดิม ดังนั้นพระยาศรีโคตรบองจึงเป็น “วีรบุรุษทางวัฒนธรรม” ที่มีเรื่องเล่าที่มีความสำคัญต่อภูมิภาคแห่งนี้ ซึ่งการที่บุคคลใดได้รับสมญานามว่า วีรบุรุษ นั้นต้องเป็นบุคคลสำคัญในดินแดนแห่งนั้นเป็นอันมาก

ภาพที่ 1. แผนที่อาณาจักรศรีโคตรบอง

(<http://www.nakhonphanom.go.th/nakhonphanom/>)

พงศาวดารเหนือ (องค์การคำครุสภา, 2505, น. 34-43) กล่าวว่าประวัติความเป็นมาของเมืองพิจิตรแทรกอยู่ในตำนานพระยาแกรก สันนิษฐานว่าชื่อเมืองพิจิตรปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 1400 ซึ่งเป็นสมัยเดียวกันกับอาณาจักรละโว้ลพบุรี สอดคล้องกับเรื่องเล่าท้องถิ่นของชาวบ้านเมืองพิจิตรเกี่ยวกับการสร้างเมืองพิจิตร กล่าวว่า

“...ครั้นเมื่อพระยาโคตมเทวราชเสด็จมาถึงบ้านโกณฑัญญคาม มีพราหมณ์ชื่อโกณฑัญญพราหมณ์เป็นหัวหน้า ได้ออกมาต้อนรับพระยาโคตมเทวราช พระองค์

ทรงรับสั่งว่าจะสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณนี้ พราหมณ์ทั้งหลายก็เห็นด้วยจึงได้สร้างบ้านเมืองขึ้น พระยาโคตมเทวราชก็ได้ปกครองบ้านเมืองประชาชนมีความสุขตลอดมา” พงศาวดารเหนือกล่าวต่ออีกว่า พระยาโคตมเทวราชมีพระราชโอรสองค์หนึ่งชื่อ เจ้ากาญจนกุมาร เมื่อบิดาเสียชีวิตจึงได้ขึ้นเป็นพระยาแทนบิดา ชื่อว่า “เจ้าไวยยักษา” ครั้นใหญ่มาชื่อ “เจ้าโคตรตะบอง” ได้ไปสร้างเมืองพิจิตร์ จึงมีชื่อพระยาโคตรตะบอง เจ้าไวยยักษา ได้ไปสร้างเมืองพิไชย จึงได้ชื่อพระยามือเหล็ก

หมู่บ้านโกณฑัญญคามนั้น สันนิษฐานว่าจะจะเป็นบริเวณที่เรียกว่า “บึงไชยบวร” เพราะพบว่าลักษณะการสร้างเมืองจะพบว่าพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกมีกำแพงจากหัวบึงด้านเหนือไปจดหัวบึงด้านใต้ และมีประตูอยู่ตรงกลาง โดยพระยาโคตมเทวราชทรงขนานนามเมืองนี้ว่า “นครไชยบวร” ปัจจุบันนี้ นครไชยบวรเป็นเมืองร้าง ซึ่งเรียกว่า เมืองเก่า เพราะแม่น้ำมีลักษณะต้นเขินผนวกกับเมื่อแม่น้ำน่านเปลี่ยนทิศทางการไหล ชาวบ้านจึงเรียกที่ตรงนี้ว่า บึงชีบวน (ฉลอง สุวรรณโรจน์, 2542, น.4371-4378)

“เมื่อพระยาโคตมเทวราชเสด็จสวรรคต เจ้าไวยยักษา บางครั้งเรียกว่า เจ้ากาญจนกุมาร ผู้เป็นโอรสขึ้นเป็นกษัตริย์แทน และเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า พระยาโคตรบอง ต่อมาได้เสด็จทางชลมารคตามแม่น้ำน่าน ไปทางทิศเหนือไปเจอหมู่บ้านที่เรียกว่า “บ้านสระหลวง”และในบริเวณนี้มีบึงขนาดใหญ่ที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล มีสัตว์น้ำชุกชุมมาก โดยเฉพาะปลาชนิดต่างๆ นอกจากนี้ ภายในบึงนี้มีดอกบัวกำลังออกดอกเป็นสีชมพูสวยงามมาก จึงมีดำริว่าจะย้ายเมืองมาอยู่ที่บริเวณนี้เพราะอุดมสมบูรณ์ และเป็นบริเวณที่มีชัยภูมิดี หากเวลาเกิดศึกสงครามข้าศึกจะเข้าตีลำบาก และอีกประการหนึ่งบริเวณสองฝั่งแม่น้ำน่านเก่าเป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง ราษฎรสามารถทำกินได้ และเมื่อราษฎรมีรายได้ก็สามารถเก็บภาษีบำรุงบ้านเมืองได้ ดังนั้นพระองค์จึงให้พราหมณ์ผังหลักเมืองที่บริเวณนี้เหนือบ้านดงข่อยขึ้นไป พราหมณ์จึงทำพิธีฝังเสาหลักเมืองในปีชวด เดือน 12 ขึ้น 13 ค่ำ ซึ่งตรงกับปีพุทธศักราช 1601 และให้ทำกำแพงเมืองด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้ยาวด้านละ 10 เส้น และด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ยาวด้านละ 35 เส้น ด้านนอกกำแพงให้ขุดคูลึก 6 ศอก เพื่อป้องกันข้าศึก และด้านที่เป็นทางเข้าเมืองหรือด้านหน้าเมืองให้ทำประตูทางเข้า

ให้ห่างจากลำน้ำนาน 15 วา ภายในบริเวณกำแพงให้สร้างปราสาทราชวังขึ้นและภายในยังให้สร้างวัดขึ้นด้วย เมื่อสร้างเมืองเสร็จแล้วพระยาโคตรบองเทวราช ได้เสด็จประทับเมืองที่เมืองใหม่นี้และตั้งชื่อเมืองว่า “เมืองพิจิตร” ที่แปลว่า “เมืองงาม” เนื่องด้วยแต่เดิมตรงบริเวณที่สร้างเมืองนั้นชาวบ้านเรียกว่า สระหลวง แต่เมื่อสร้างเมืองขึ้นจึงเรียกว่า “เมืองสระหลวง” ตามชื่อบึงนั้น ต่อมาในปี 1800 พระยาโคตรบองเทวราชสวรรคตลง พระองค์ไม่มีพระโอรสสืบต่อราชวงศ์ “โคตรบองเทวราช” ก็สูญสิ้นไป พร้อมกับอำนาจของขอมบริเวณนี้ก็เสื่อมลงด้วย เมื่ออาณาจักรสุโขทัยรุ่งเรืองขึ้น เมืองพิจิตรจึงตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรสุโขทัย (เก็บความจาก ฉลอง สุวรรณโรจน์, ประวัติเมืองพิจิตร 2542, น.4371-4378 สรุปได้ว่า เจ้าไวยยกษา ได้ย้ายเมืองจากเดิมไปตั้งที่บ้านสระหลวง เพราะทรงเห็นว่าเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ จึงให้พราหมณ์ฝังเสาหลักเมืองเพื่อตั้งเป็นเมืองขึ้น และให้ชื่อว่า เมืองพิจิตร และพระองค์ได้เสด็จขึ้นครองเมืองและสถาปนาตนเองเป็นพระยาโคตรบองราชา)

เวลาต่อมาอาณาจักรสุโขทัยได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นนั้น เมืองพิจิตรก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของสุโขทัย เนื่องจากภูมิศาสตร์ของเมืองพิจิตรนั้นเป็นเมืองสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของเมืองพิจิตรนี้ จึงได้ถูกยกขึ้นให้เป็นเมืองลูกหลวง หรือเมืองหน้าด่านของสุโขทัยในเวลาต่อมา เมื่ออาณาจักรสุโขทัยอ่อนแอลง อาณาจักรทางใต้ซึ่งเรียกว่า “อาณาจักรศรีอยุธยา” มีกำลังเข้มแข็งขึ้น อาณาจักรสุโขทัยจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอยุธยา หัวเมืองต่างๆ ก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรอยุธยาเช่นกัน ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระองค์ได้เสด็จมาประทับที่เมืองพิษณุโลก ทรงเห็นว่า เมืองพิจิตรเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งจึงจัดให้เป็นหัวเมืองชั้นตรี ซึ่งเทียบเท่ากับเมืองนครสวรรค์ นอกจากนี้พระองค์ทรงพบว่าเมืองพิจิตร เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยน้ำเพราะมี ห้วย หนอง คลอง บึงที่สำคัญคือบึงสีไฟที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก และแม่น้ำซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน จึงทรงเรียกเมืองพิจิตรว่า เมือง “โอฆบุรี” ที่แปลว่า “เมืองแห่งห้วยน้ำ” ซึ่งมีชื่อเรียกคล้ายกับเมือง พิษณุโลกโอฆบุรี” (เก็บความจาก สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549, ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมเมืองพิจิตร.สรุปว่าเมืองพิจิตรอยู่ภายใต้การปกครองของสุโขทัย และต่อมาเมืองสุโขทัยตกอยู่ภายใต้การปกครองของ กรุงศรีอยุธยา และ

ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงเห็นว่าเมืองพิจित्रนั้นอุดมสมบูรณ์เพราะมีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน จึงเรียกเมืองพิจित्रว่า เมืองโอฆบุรี ซึ่งมีชื่อเมืองใกล้เคียงกับเมือง พิษณุโลกโอฆบุรี)

อีกเหตุผลหนึ่งนั้นสรุปได้ว่าเมื่ออาณาจักรสุโขทัยอ่อนแอลง เมืองพิจित्रจึงตกอยู่ภายใต้การปกครองอาณาจักรอยุธยาโดยเป็นหัวเมืองชั้นตรี มีตำแหน่งเจ้าเมืองปรากฏตามพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหาร หัวเมืองว่า ออกญาเทพาธิบติศรีธรรมรงค์ไชยอภัยพิริยภาหะ ศักดินา 5,000 ไร่ ซึ่งถือว่าเป็นขุนนางบรรดาศักดิ์ระดับสูง ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีหัวเมืองชั้นตรีเพียง 7 เมืองเท่านั้น คือ เมืองพิชัย เมืองพิจित्र เมืองนครสวรรค์ เมืองพัทลุง เมืองชุมพร เมืองจันทบูร และเมืองไชยา จึงนับว่าในสมัยโบราณ พิจित्रเป็นเมืองที่ค่อนข้างจะมีความสำคัญสูง ตำแหน่งเจ้าเมืองมีการตราไว้ในพระไอยการฯ ซึ่งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงตราไว้ (จังหวัดพิจित्र, ความเป็นมาจังหวัดพิจित्र[ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.phichit.go.th/phichit/>)

ความสำคัญของเมืองพิจित्रในสมัยอยุธยาอีกอย่างคือ ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อครั้งเสด็จไปนมัสการพระพุทธชินราช พระเพทราชาพระโอรสได้เสด็จตามไปด้วยพร้อมกับพระสนมชื่อ เจ้าจอมสมบุญ หรือมีชื่อเรียกอีกว่า นางกุสาวดี ซึ่งเป็นพระราชธิดาในพญาแสนหลวง เจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้ตามเสด็จด้วยเช่นกัน ในขณะนั้นพระนางทรงมีพระครรภ์แก่ ในขณะที่ประทับอยู่ที่บ้านโพธิ์ประทับช้างได้คลอดทารกออกมาเป็นชายและได้นำรักไปฝังไว้ระหว่างต้นโพธิ์กับต้นมะเดื่อ และตั้งชื่อทารกนั้นว่า “มะเดื่อ” สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้พระราชทานพระสนมดังกล่าวให้แก่พระเพทราชา เมื่อครั้งที่ดำรงตำแหน่ง (เจ้ากรมช้าง) โดยในคำให้การขุนหลวงหาวัดและคำให้การชาวกรุงเก่า มีเนื้อหาสอดคล้องกัน กล่าวคือนางเป็นสนมลับของพระนารายณ์แต่แตกต่างกันเพียงชื่อของนาง และเหตุผลในการพระราชทานพระโอรสแก่พระเพทราชา แต่พระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ (ศานติ ภักดีคำ 2558, น. 239-340) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระชาติกำเนิดว่า เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงทำศึกสงครามชนะเมืองเชียงใหม่แล้วได้พระธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่เป็นสนม เมื่อนางตั้งครรภ์ พระองค์ได้ทรงละอายพระทัยเพราะ

นางสนมเป็นนางลาว พระองค์จึงได้พระราชทานพระราชโอรสให้แก่พระเพทราชา ต่อมา มะเดื่อจึงได้ชื่อว่าเป็น สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 เป็นพระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 29 แห่งอาณาจักรอยุธยา หรือเป็นที่รู้จักคือ “พระเจ้าเสือ” หรือพระเจ้าสุริยเณทราธิบดี แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง และได้เป็นกษัตริย์สืบต่อจาก พระเพทราชา พระบิดาบุญธรรม ซึ่งในขณะที่พระเจ้าเสือทรงเป็นกษัตริย์พระองค์ก็ได้เสด็จบ้านโพธิ์ประทับช้าง เพื่อเยี่ยมเยียนมาตุภูมิตนเองเสมอมา

ต่อมาอาณาจักรอยุธยาอ่อนแอลง เมืองพิจิตรก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของ กรุงรัตนโกสินทร์ จากหลักฐานเชื่อได้ว่า รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดให้ย้ายเมืองพิจิตรมาตั้งที่บ้านคลองเรียง ซึ่งเป็นคลองขุดใหม่ลัดแม่น้ำน่านที่ตื้นเขิน คลองเรียงจึงกลายเป็นแม่น้ำน่านไป ส่วนบริเวณเมืองพิจิตรเก่ายังปรากฏโบราณสถานอยู่หลายแห่ง ต่อมา พระยาเทพาธิบติ (พุ่ม) เจ้าเมืองพิจิตรในขณะนั้นพบว่า แม่น้ำน่านได้เปลี่ยนทิศทางการเดินทางของน้ำ เนื่องจากชาวจีนซึ่งเป็นเกษตรกรทำไร่น้ำได้ขุดร่องน้ำให้ลึกเพื่อต้องการระบายน้ำไว้นานฤดูแล้ง ซึ่งบริเวณบ้านดงเศรษฐี ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรเป็นคิ่งดินต่ำ พอถึงฤดูน้ำจะไหลแรงเซาะดินพังลง ดังนั้นคลองจึงกว้างออกกลายเป็นแม่น้ำไหลลงไปบรรจบกับแม่น้ำยม ที่ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนลำน้ำเก่าที่ตื้นเขิน พระยาเทพาธิบติ จึงได้เกณฑ์คนไปขุดคลองเพื่อให้ลึกอีก เพราะเมื่อถึงฤดูฝนน้ำหลาก น้ำได้ไปท่วมไร่น้ำของชาวจีนอีกตามเดิม ต่อมา หลวงจรณนทร์ (แจ่ม) ได้ย้ายเมืองมาอยู่ที่บริเวณบ้านปากทาง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำน่าน ต่อมาบริเวณนั้นเมื่อถึงเวลาน้ำหลากน้ำจะท่วมจึงได้ย้ายเมืองมาอยู่ที่บริเวณบ้านท่าหลวง และได้สร้างศาลากลางประจำจังหวัดบริเวณนี้ซึ่งอยู่ทางฝั่งสีไฟ และมีสัญลักษณ์ต้นโพธิ์ตั้งอยู่ที่หน้าศาลากลาง ซึ่งเข้าใจว่าหลวงจรณนทร์อาจจะใช้เป็นสัญลักษณ์เมื่อครั้งพระเจ้าเสือได้มาประสูติที่จังหวัดพิจิตรนั่นเอง

สรุปได้ว่า จังหวัดพิจิตร เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน เพราะเป็นเมืองที่สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรละโว้ (ลพบุรี) ซึ่งเป็นอาณาจักรของกลุ่มชาติพันธุ์ขอม อันเป็นคณพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ และต่อมาเมื่อ

อาณาจักรของไทยเข้มแข็งขึ้น อาณาจักรละโว้อันแอลง เมืองพิจิตรจึงตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรของไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

4. พระยาศรีโคตรบองวีรบุรุษกลุ่ม มอญ-ขอม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ. 2554 (2556, น. 1127) ให้ความหมายของคำว่า วีรบุรุษ หมายถึง ชายที่ได้รับการยกย่องว่ามีความกล้าหาญ ดังนั้น “วีรบุรุษ” จึงต้องเป็นบุคคลที่มีความพิเศษแตกต่างจากคนทั่วไปในเรื่องของความกล้าหาญ ความแข็งแกร่งมีพลังสร้างสรรค์ และมีคุณสมบัติที่พิเศษกว่าผู้อื่น นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536, น. 5-7) กล่าวว่า วีรบุรุษ เริ่มต้นจากการจำลองเอาอุดมคติของคุณธรรมมาไว้ในตัวบุคคล ซึ่งทำให้สามารถย้าและสืบทอดได้ง่ายซึ่งการสืบทอดนั้นอาจจะเกิดจากการสร้างพิธีกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องเล่า (Narratives) ของตัววีรบุรุษผ่านภาษาที่มีประสิทธิภาพและสละสลวย ดังนั้นการศึกษาวีรบุรุษจึงเป็นการศึกษาแนวคิดอุดมคติของคุณธรรมที่วัฒนธรรมนั้นยึดถือ ที่จริงแล้วแนวคิดเรื่อง วีรบุรุษนั้นไม่ใช่แนวคิดของไทย เพียงแต่บัญญัติศัพท์ให้ตรงกับภาษาอังกฤษเท่านั้นเอง วีรบุรุษที่อยู่ในจาริตประเพณีของไทยนั้นถูกยกย่องขึ้นเป็นเทพ หรือผู้พิทักษ์ หรือเจ้าพ่อ เจ้าแม่ซึ่งมีการสร้าง “อนุสาวรีย์” แล้วสุดท้ายก็แปรสภาพเป็น “ศาล” สุดแต่แต่ความสำคัญของวีรบุรุษนั้นๆ ในสังคมไทยนั้น ก่อนที่จะมีรัฐชาติหรือการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ซึ่งมีลักษณะการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง มีการสร้างจาริตเกี่ยวกับวีรบุรุษไว้ 4 แบบ คือ วีรบุรุษทางวัฒนธรรม วีรบุรุษของประชาชน วีรบุรุษของราชสำนัก และวีรบุรุษทางพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น ขุนบรม พระร่วง พระเจ้าอยู่ทอง พระนเรศวร พระเจ้าตากสิน สุกัญญา สุธงษา (2542, น. 203) กล่าวว่า วีรบุรุษ ในวัฒนธรรมไทยตั้งแต่สมัยโบราณแบ่งออกได้ เป็น 2 ประเภท ประเภทแรก ได้แก่ วีรบุรุษในประวัติศาสตร์ (historic hero) มีชื่อเสียงและมีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ พงศาวดาร สามารถระบุได้ว่ามีชีวิตอยู่ในช่วงใดสมัยใด มักกล่าวถึงเรื่องของวีรกรรมด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการศึกสงคราม การขยายดินแดน เช่น พ่อขุนรามคำแหง พระนเรศวร พระเจ้าตากสิน พระยาพิชัยดาบหัก

ประเภทที่สอง ได้แก่ วีรบุรุษทางวัฒนธรรม (culture hero) ซึ่งเป็นผู้วางรากฐานทางวัฒนธรรมบางด้านแก่ชุมชน เช่น การสอนให้รู้จักใช้ไฟ รู้จักปลูกข้าว ทอผ้า ฟ้อนรำ และการดนตรี สอนความคิดความเชื่อบางอย่าง หรือนำกลุ่มชนมาสร้างบ้านแปงเมือง ซึ่งวีรบุรุษประเภทนี้จะไม่ปรากฏในประวัติศาสตร์แต่ก็มีชื่ออยู่ในตำนาน (myth) พงศาวดาร นิทานประจำถิ่น (legend) หรือในพิธีกรรมบางอย่างไม่สามารถระบุยุคสมัยได้แน่ชัด ได้แก่ประมาณเพียงคร่าว ๆ ว่าจะอยู่ในยุคใดสมัยใดเท่านั้น มักมีประวัติโลดโผนเต็มไปด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ จนกลายเป็นกึ่งเทพกึ่งมนุษย์ ดังนั้นความเป็นวีรบุรุษจึงต้องมีพฤติกรรมการเป็นผู้นำที่ชัดเจน โดยเฉพาะผู้นำทางวัฒนธรรมซึ่งล้วนแต่ปรากฏเรื่องเล่าอยู่ในตำนาน หรือพงศาวดาร ส่วนใหญ่แล้วจะมีบทบาทในการสร้างบ้านแปงเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้นำทางวัฒนธรรมได้สร้างชุมชนให้เป็นปึกแผ่น และเผยแพร่วัฒนธรรม คติความเชื่อต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน เปรียบได้กับการสร้างวัฒนธรรมเมือง (urban culture) ขึ้น เกิดการตั้งหลักแหล่งถาวร เผยแพร่พิธีกรรมความเชื่อ เลือกทำเลสร้างเมืองที่ส่งผลต่อชุมชน บางครั้งการสร้างเมืองสำเร็จด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของผู้สร้าง เช่น ฤๅษี นาคราช ตามที่ปรากฏในตำนาน ผู้นำที่ก่อสร้างเมืองก่อตั้งชุมชน สร้างสรรค์วัฒนธรรมตามที่ปรากฏในจารีตบอกเล่า และตำนานปรัมปรา เรียกว่า ผู้นำทางวัฒนธรรม (ธิดา สาระยา, 2539, น.100) ผู้นำทางวัฒนธรรมนี้เปรียบได้กับกุญแจไขสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมในยุคโบราณ พระยาศรีโคตรบอง ได้ชื่อว่าเป็นวีรบุรุษทางวัฒนธรรมมีพฤติกรรมที่เหนือกว่าคนปกติโดยทั่วไป ประกอบวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่เหนือคนธรรมดา จึงถือได้ว่าเป็นภารกิจสำคัญของวีรบุรุษ

เรื่องราวที่เกี่ยวกับพระยาศรีโคตรบองทั้ง 3 แผ่นดินกล่าวไว้อย่างหลากหลาย ส่วนของกลุ่มล้านช้างกล่าวว่า พระยาศรีโคตรบองเป็นสามัญชน ในวัยเด็กได้รับความลำบากต้องติดตามดาตองนำไปบวชเป็นสามเณร แต่เกียจคร้าน วันหนึ่งทางวัดได้ให้ชาวบ้านช่วยตัดไม้มาสร้างศาลา เณรศรีโคตรบองมีหน้าที่หุงข้าว เมื่อข้าวจะสุกเณรศรีโคตรบองได้ใช้ไม้จั่วตักคนข้าวทำให้ข้าวมีสีดำจึงกลัวความผิด เณรศรีโคตรบอง จึงกินข้าวดำหมดหม้อและรู้สึกว่ามีกำลังมาก จากนั้นจึงหุงข้าวใหม่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อชาวบ้านเข้ามากินข้าวจึงกลับบ้านต่อมาตอนเย็นเณรศรีโคตรบองจึงไปแบก

ต้นไม้มานี้ไว้ที่วัดคนเดียวจนเสร็จ ทำให้หลวงพ่อดกใจว่าเณรทำได้อย่างไร ต่อมาที่เวียงจันทน์มีข่าวเกี่ยวกับช้างเข้ามาทำลายสิ่งของ พระยาอนุพาววันดีจึงประกาศหาคนปราบช้างพร้อมกับยกลูกสาวและเมืองให้ ศรีโคตรบองเมื่อสักแล้วจึงรับอาสาและปราบช้างได้ จึงได้ครองเมืองเวียงจันทน์และได้นางเขียวค่อมเป็นเมีย ต่อมาพระยาอนุพาววันกล่าวว่าพระยาศรีโคตรบองจะครองเมืองทั้งหมด เพราะเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ เพราะไม่สามารถฆ่าให้ตายได้จึงออกอุบายตามความลับกับนางเขียวค่อม จึงได้รับความจริง วันหนึ่งพระยาอนุพาววันดีจึงเชิญพระยาศรีโคตรเข้ามากินข้าว ครั้น พระยาศรีโคตรบองเข้าห้องน้ำเพื่อขับถ่าย พอขับถ่ายออกมาจึงถูกหอกยนต์แทงทะลุทวารถึงปาก ก่อนจะตายได้สาปแช่งชาวเมืองเวียงจันทน์ไว้ไม่ให้เจริญรุ่งเรือง พระยาศรีโคตรบองจึงเหาะกลับไปตายที่เมืองเปงจาน

แต่เรื่องเล่าของจังหวัดพิจิตร กล่าวว่าพระยาศรีโคตรบองเป็นเจ้าเมืองอยู่แล้ว ต่อมาพระยาแกรกซึ่งเป็นผู้มีบุญมาปรากฏตัว พระยาศรีโคตรบองกล่าวว่าพระยาแกรกจะมาแย่งเมืองจึงวางกระบอกออกไป แต่ไม่ถูก กระบอกไปตกที่เมืองเวียงจันทน์ พระยาศรีโคตรบองกลัวจึงเสด็จไปตามหากระบอกที่เมืองเวียงจันทน์ต่อไป

เรื่องเล่าของเมืองพระตะบอง (ปัตตัมบอง) กล่าวว่า พระยาตะบองขยุง ถูกเกณฑ์แรงงานไปตัดฟันเพื่อมาทำเมรุให้กับเจ้าเมืองที่เพิ่งเสียชีวิตไป แต่ถูกจัดให้อยู่ฝ่ายอาหาร เมื่อเวลาหุงข้าวเมื่อข้าวจะสุกใช้ไม้ส้อมคนข้าว ข้าวจึงดำ ตะบองขยุงกลัวเพื่อนจะกินข้าวดำหมดหม้อ และหุงใหม่ เมื่อสุกแล้วจึงแขวนหม้อข้าวไว้ที่กิ่งไม้ พอเพื่อนๆ มาจึงเหนียวกิ่งไม้ลงมาเพื่อนำหม้อข้าวมาให้ พวกกลุ่มตัดไม้เห็นดังนั้นอัศจรรย์นั้นก็จึงกล่าวว่าน่าจะเป็นเจ้าเมือง หลังจากนั้นตะบองขยุงจึงได้นำพรรคพวกเข้ารบกับเจ้าเมืองคนเดิมๆ สู้ไม่ได้จึงยอมยกเมืองให้กับตะบองขยุงเป็นเจ้าเมือง

5. การผจญภัยและการทำสงคราม: พุทธิกรรมของวีรบุรุษทางวัฒนธรรมของพระยาศรีโคตรบอง

ความเป็นวีรบุรุษนั้นอธิบายได้จาก การกระทำหรือพฤติกรรมที่วีรบุรุษผู้นั้นกระทำขึ้นผ่านเรื่องราวที่รับรู้กันในแต่ละสังคม พระยาศรีโคตรบอง มีวีรกรรมที่ปอง

บอกถึงความเป็นวีรบุรุษคือ การรบ ซึ่งสังคมในสมัยโบราณนั้นผู้ที่แข็งแรง และสามารถรบชนะศัตรูได้คือบุคคลที่จะได้รับการยกย่อง เช่น พระนเรศวรของไทย หรือ แม่ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจือง ที่ปรากฏในวรรณกรรมของกลุ่มชนลุ่มน้ำโขง การทำสงคราม ถือได้ว่าเป็นการผจญอย่างหนึ่งของวีรบุรุษทางวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับ กรอบแนวคิดเรื่อง การผจญภัยของวีรบุรุษ (monomyth) เป็นเรื่องราวของการผจญภัยของตัวเอกของเรื่อง จนได้รับชัยชนะและเดินทางกลับบ้าน ซึ่งผู้ที่เสนอกรอบแนวคิดนี้ได้แก่ โจเซฟ แคมป์เบลล์ (Joseph Campbell, 1973 น.47-243) อธิบายถึง พฤติกรรมขั้นตอนของการผจญภัยของวีรบุรุษไว้ชัดเจน (ผู้สนใจอ่านได้จากบทความเรื่อง การผจญภัยของวีรบุรุษ: กรณีศึกษาจากพระอภัยมณี ปักษีธรร ธรรมกวิน ทิพย์ และบาร์นิ บุญทรง.2557) พฤติกรรมออกเดินทางเพื่อไปผจญภัยหรืออีกนัยหนึ่งคือการทำสงครามของพระยาศรีโคตรบองที่สอดคล้องกับแนวคิดนั้น จะปรากฏเฉพาะบางขั้นตอนเท่านั้นและขั้นตอนต่างๆ นั้นปรากฏมากน้อยต่างกันไป พฤติกรรมของการทำสงครามของท้าวศรีโคตรบองคือการสู้รบกับช้างจนได้รับชัยชนะ ซึ่งปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าของกลุ่มชนลุ่มแม่น้ำ

“...แต่นั้นพระบ่ข้ารับราชนิมนต์ พระก็ด้วยเสียงว่าดี ๆ แล้ว แต่
นั้นพระยาสีโคตรเจ้าบายจิกดูसान

ก็จึงเห็นเวียงจันทน์มาด้วยช้าง พระก็อันละหันรวมในใจแก้ว
โกด พระจึงบายเอาของทั้งดาบ มีด กันใช้ทะยานเวหาขึ้นไปตามยาม
เดียวได้ เมื่อนั้นศรีโคตรเจ้าใจกำเป่าไป ก็จึงย้ายจากห้องสนามใหญ่
โขงเวียง แล้วจึงเอาตนเข้าไปสู่พายสาน แต่นั้นพายสานเห็นหอบ
ทะยานมาให้ บาคานท้าวยืนตนตั้งต่อ ช้างก็ได้บาท้าวท้าวก็บ่ดิ่ง ท้าว
ก็บายเอาค้อนเลยฟาด ช้างก็มอระนาตายจากันรามร้าง ผูกหมูช้างบ่ม
ม้วยแตกพ่ายพังหนี ยิ่งแต่กุมชะโลช้างพายสานช้างเผือก พญาช้าง
ก็มาก้มขาบไหวยอมท้าวก็ว่ากลัว”

(ดวงไซ หลวงพะสี, 2554, น.294-295)

ภาพที่ 2. พระยาศรีโคตรบองรบชนะช้าง

เรื่องเล่าของกลุ่มคนภาคกลางของไทย ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือประชุมพงศาวดารเล่ม 1 กล่าวถึงต่อสูระหว่างพระยาศรีโคตรบองกับพระยาแกรก และฝ่ายแพ้ด้วยอิทธิฤทธิ์ของเทวดาที่คุ้มครองพระยาแกรก จนต้องหลบหนีไป ปรากฏในหนังสือ พงศาวดารเหนือ สอดแทรกอยู่ในตำนานพระยาแกรก ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการผจญภัย โดยกล่าวไว้ว่า

“... เมื่อพระยาโคตรตะบอง มองเห็นผู้มีบุญเหาะมาจับม้า จึงใช้ตะบองขว้างไป หากถูกพระองค์ไม่ ไปตกที่เมืองล้านช้าง พระยาโคตรตะบองก็หนีไป ...พระยาโคตรตะบองตามตะบองไปถึงเมืองล้านช้าง เจ้าเมืองสั่งจนาหะกลัวบุญญาธิการพระยาโคตรตะบอง จึงยกพระราชบุตรให้เป็นน้องเขย”

(องค์การคำของคุรุสภา, ประชุมพงศาวดารเล่ม 1, 2505, น.36-37)

ที่กล่าวมานั้นเป็นพฤติกรรมของการผจญภัยหรือการสู้รบในฐานะที่พระยาศรีโคตรบองดำรงสถานะเป็นกษัตริย์แต่ในส่วนเรื่องเล่าของชาวเมืองพระตะบอง (ปัตตัมบอง) เล่าในฐานะพระยาศรีโคตรบองหรือพระยาตะบองขยุง เป็นคนธรรมดาสามัญกล่าวถึงการผจญภัยว่า

“...หลังจากที่ได้กินข้าวที่คืดด้วยไม้ด้าแล้ว บุรุษนั้นก็แข็งแรงมาก บรรดาพวกตัดไม้เห็นดังนั้นก็มีความเกรงกลัวบุรุษผู้นั้นพร้อมกับพูดขึ้นว่า “ถ้ามีฤทธิ์มากถึงเพียงนี้จะเป็นกษัตริย์จะไม่ได้หรือ ขอแต่อย่าให้เราได้รับความสุข อย่าให้ทุกข์ลำบากก็แล้วกัน” บุรุษนั้นจึงตอบว่า ต้องยกเป็นกองทัพไป แล้วก็ตัดไม้ทุงเป็นกระบองอย่างใหญ่โต จึงมีฉายาว่า พระยาตระบองทุง จากนั้นจึงยกพวกไปที่นครหลวง ฝ่ายกษัตริย์ที่ครองราชย์กับเสนาทหารจึงยกทัพเข้าต่อสู้ แต่ทหารต้านทานพระยาตระบองทุงไม่ไหว จึงแตกพ่ายไป กษัตริย์ผู้ครองเมืองได้ยินดังนั้นตกใจจึงทิวคงคต”

(พันตรีหลวงเรื่องเดชอนันต์, 2550, น. 45-46)

สรุปว่าพระยาศรีโคตรบองทั้ง 3 แผ่นดิน มีการผจญภัยต่างรูปแบบ และต่างสถานะกล่าวคือทั้งที่ดำรงตำแหน่งกษัตริย์และชาวบ้านธรรมดา แต่สามารถต่อสู้กับข้าศึกศัตรูจนได้รับชัยชนะและได้รางวัลแห่งความดี คือได้ครองเมืองแทนกษัตริย์คนเดิมนั่นเอง

6. สร้างบ้านแปงเมืองภารกิจของวีรบุรุษทางวัฒนธรรม

สิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการถูกเรียกให้เป็น “วีรบุรุษทางวัฒนธรรม (Culture hero)” คือ การทำให้คนเชื่อมั่นในตัวผู้นำ จากสถานะต่าง ๆ ที่ผู้นำกระทำขึ้นทำให้กลุ่มคนเชื่อว่าผู้นำสามารถนำกลุ่มให้พ้นภัยมีความปลอดภัยต่อชีวิตของตน (สุกัญญา สุจฉายา, 2542, น.75) พระยาศรีโคตรบองเป็นผู้มีพลังกำลังและมีอาวุธวิเศษ เมื่อกลุ่มคนเห็นก็ช่วยกันยกย่องขึ้นเป็นเจ้าเมือง ภารกิจสำคัญของเจ้าเมืองคือ การสร้างบ้านแปงเมือง

เรื่องราวของพระยาศรีโคตรบองแห่งลุ่มแม่น้ำโขง ในการสร้างบ้านแปงเมืองนั้นกล่าวว่า เมื่อพระยาอนุพาวันตี ผู้ปกครองเมืองเวียงจันทน์ เมื่อเหล่าช้างเข้ามา

ทำอันตรายแก่ผู้คนในเวียงจันทน์ จึงได้ปรึกษาเหล่าเสนาอำมาตย์ทั้งหลายว่ามีคน
ดีมีฝีมือคนใดบ้างที่จะสามารถต่อกรกับช้างได้ พวกเสนาจึงบอกว่าให้ไปเชิญท้าวศรี
โคตรแห่งเมืองเปงจานมาช่วยรบกับช้าง โดยพระยาอนุพาว์นั้นจะยกเมืองให้ครึ่งหนึ่ง
พร้อมกับยกลูกสาวให้เป็นมเหสีด้วย

ภาพที่ 3. การสร้างบ้านแปงเมืองของพระยาศรีโคตรบอง

เรื่องราวของพระยาศรีโคตรบองเมืองพิจิตรได้กล่าวถึงการสร้างบ้านแปง
เมืองไว้ว่า

“...พระยาโคตมเทวราชเสด็จมาถึงบ้านโกณฑัญญคาม
พราหมณ์ชื่อโกณฑัญญพราหมณ์เป็นใหญ่กว่าพราหมณ์ทั้งหลาย
ครั้งเห็นพระยามาแต่ไกล พราหมณ์ทั้งหลายก็ไปต้อนรับพระมหา
กษัตริย์ จึงมีพระบรมราชโองการตรัสถามว่า ดูราชีพ่อพราหมณ์ทั้ง
หลาย บ้านท่านนี้ชื่อใด ชีพ่อพราหมณ์ทูลว่า บ้านนี้ชื่อโกณฑัญญคาม
แต่ดูข้าเป็นชีพ่อพราหมณ์ได้ 500 คน จึงมีพระราชโองการว่า เราจะ
สร้างเมืองในสถานที่นี้ ท่านทั้งหลายจะยินดีหรือไม่ พราหมณ์ทั้ง
หลายก็ยินดีด้วยกันทั้งสิ้น...พระยาได้ฟังดังนั้นก็ยินดี ให้เสนา

อำมาตย์ตั้งพลับพลาทอง แล้วให้ชีพ้อพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ กับเศรษฐี
ประชุมพร้อมกัน จึงให้ชีพ้อพราหมณ์ตั้งพิธีกินบวชทั้งสิ้น และรำเชนง
เจ็ดวันแล้วสระเกล้าขึ้นโล้ล้มพวย ถวายแก่พระอิศวร พระนารายณ์
แล้วไปเรียบที่จะตั้งพระราชวังให้พราหมณ์เป่าเทวดา เป่าสังข์ทั้งสาม
รอบและปักไม้และเชนสรวงให้พราหมณ์เสียจัญไร”

(องค์การคำของคุรุสภา, 2505, น.35-36)

พระยาศรีโคตรบองหรือตระบองขยงแห่งเมืองพะตะบอง มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการ
การสร้างบ้านแปงเมืองไว้ว่า เมื่อกินข้าวดำมีพละกำลังแล้ว กลุ่มชาวบ้านเห็นว่าเป็น
ผู้มีอิทธิฤทธิ์จึงพร้อมใจกันยกทัพเข้าตีเมืองหลวงจนชนะเจ้าเมืองคนเดิม ประชาชน
ทั้งหลายจึงพร้อมใจกันสถาปนาตนพระยาตระบองขยงขึ้นเป็นกษัตริย์และจัดการ
บ้านเมืองให้ประชาชนมีความสุข โดยกล่าวไว้ว่า

“...พระราชบุตรพระมหาจักรพัทธราชาเมื่อได้ดำรงให้ตัดไม้
มาทำพระเมรุนั้น บรรดา เจ้าเมืองกรมการก็เกณฑ์ชาวเมืองไปตัด
ไม้ในป่า ครั้นนั้นมีคนๆ หนึ่งไม่ทราบว่ามีมาจากไหน กรมการได้เกณฑ์
ให้ไปตัดไม้ในป่า ครั้นวันหนึ่งบุรุษผู้นั้นถูกให้เฝ้าชุมชุม มีหน้าที่หุง
ต้มอาหารให้บรรดาผู้ที่ตัดไม้บริโศค ครั้นเวลาหุงข้าว หม้อข้าวเดือด
จึงฉวยได้ไม้จั่วตำท่อนหนึ่งมาคนข้าว เมื่อคนเสร็จแล้วปรากฏว่าข้าว
มีสีดำ ครั้นข้าวสุกบุรุษนั้นก็ รับประทานข้าวเกือบหมดหม้อ เพราะ
กลัวพวกตัดไม้ดำ เมื่อเห็นว่าข้าวเหลือน้อยจึงหุงขึ้นใหม่แล้วท่อนไม้
จั่วตำท่อนนั้นก็หายไป ข้าวที่สุกจึงมีสีขาว พวกคนตัดไม้เมื่อกินข้าวอิ่ม
แล้ว เห็นบุรุษนั้นมีแรงมากเกินกว่ามนุษย์จึงอัศจรรย์ใจยิ่งนัก จึงพูด
ขึ้นพร้อมกันว่า “ถ้ามีฤทธิ์ถึงเพียงนี้แล้ว จะเป็นเจ้าแผ่นดินมิติฤา ขอ
ให้แต่พวกเราทุกคนได้รับความสุขอย่าให้ทุกข์ลำบากก็แล้วกัน” บุรุษ
นั้นจึงตอบว่า ถ้าตั้งนั้นก็ยกเป็นกองทัพไป แล้วก็ตัดไม้ท่อนทำเป็น
ตระบองอย่างใหญ่โตผิวดินที่มนุษย์จะถือได้ จึงมีฉายาว่า พระยา

ตระบองทะยุง (คือพระยาศรีโคตรตระบองนั่นเอง) ครั้นได้คณาทรเป็น
ไม้ทะยุงเป็นอาวุธแล้ว ก็พากันยกพวกตรงไปยังพระนครหลวง ฝ่าย
กษัตริย์ผู้ครองราชย์กับเสนาโยธาหาญ ครั้นได้ข่าวว่าพระยาตระ
บองทะยุงยกมาตั้งนั้นก็จัดให้ทหารออกมาต่อสู้ แต่ทหารเมืองหลวง
ต้านทานพระยาตระบองทะยุงไม่ได้ ก็แตกพ่ายพากันหนีเอาตัวรอด
กษัตริย์ผู้ครองราชย์ตกพระทัยถึงกับทิวคงค พระยาตระบองทะยุงก็ได้
เสวยราชสมบัติปราบดาภิเษกทรงพระนามว่า พระโคตมเทวราช”

(พันตรีหลวงเรืองเดชอนันต์, 2550, น. 45-47)

พฤติกรรมการสร้างบ้านแปงเมืองของพระยาศรีโคตรบองเป็นภารกิจสำคัญ
ของวีรบุรุษทางวัฒนธรรม ที่พบได้ทั้งในลุ่มแม่น้ำโขง ลุ่มแม่น้ำน่าน และที่เมืองพระ
ตะบอง ประเทศกัมพูชา ผู้นำที่สามารถนำความเจริญมาสู่ชุมชนกลุ่มนี้จะพบได้ใน
สมัยก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นที่รับรู้ของกลุ่มคนและได้รับการยกย่องสืบต่อกันมา
จะเห็นว่าวีรบุรุษวัฒนธรรมจะปรากฏเฉพาะในตำนานหรือนิทานเท่านั้น เช่นขุนบรม
ของชาวล้านช้าง หรือแม่แต่ว่า พระร่วง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นวีรบุรุษของชาติไทย ก็ไม่รู้ได้
ว่าเป็นพระร่วงองค์ไหน เช่นเดียวกับพระยาศรีโคตรบองซึ่งมีชีวิตในยุคก่อน
ประวัติศาสตร์ ซึ่งเราจะรับรู้ได้จากการบอกเล่าผ่านนิทาน เรื่องเล่าต่างๆ แต่ทั้ง 3
ประเทศรับรู้ร่วมกันว่า มีวีรบุรุษที่ชื่อ พระยาศรีโคตรบอง เหมือนกันจึงเชื่อได้ว่า
เป็นกลุ่มคนที่มีเรื่องเล่าคล้ายกัน หรืออันเดียวกันเพียงแต่ลด หรือเพิ่มความเพื่อให้
เข้ากับบริบทของแต่ละสถานที่

7. อนุสาวรีย์และพิธีกรรม การสถาปนาเรื่องเล่าวีรบุรุษทางวัฒนธรรม ให้เป็นจริง

เป็นที่รับรู้กันได้ว่า วีรบุรุษ ที่ทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมใดสังคมหนึ่งเมื่อ
เสียชีวิตแล้ว มักจะได้รับการยกย่องของกลุ่มชนนั้นๆ พระยาศรีโคตรบองถือได้ว่าเป็น
วีรบุรุษทางวัฒนธรรมร่วมชาติ กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นประเทศไทย ประเทศ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือแม้แต่ประเทศกัมพูชา ก็ดี ต่างมีอนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบองทั้งสิ้น การสร้างอนุสาวรีย์ให้กับวีรบุรุษทางวัฒนธรรมนั้น สวนใหญ่จะเกิดขึ้นภายหลังจากวีรบุรุษนั้นเสียชีวิตลง สิ่งก่อสร้างที่เป็นเครื่องหมายน้อมนาให้ระลึกถึง วีรกรรม หรือคุณความดีของบุคคลที่ได้ประกอบกรณียกิจ เป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่ไว้แก่ บ้านเมือง สมควรจะสร้างอนุสาวรีย์ไว้ให้ปรากฏเพื่อเป็นที่รวมพลังใจ พลังศรัทธา และความนิยมนับถือ ของประชาชน เพื่อให้เป็นแบบฉบับแก่บุคคลสืบต่อไป อนุสาวรีย์นอกจากจะมีความหมายทางด้านความเชื่อความศรัทธาแล้ว อนุสาวรีย์ยังกลายเป็นสิ่งก่อสร้างที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาของคนในอดีตซึ่งมีคุณค่า โดดเด่นจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ ในระดับสากลโลก นอกจากนี้ยังมีลักษณะเป็นสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้เรื่องราวในอดีตจนถึงปัจจุบัน อนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบอง ถูกสถาปนาขึ้นทุกแห่งที่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระองค์ เนื่องจากพระองค์ทรงมีความสำคัญกับสถานที่นั้นๆ โดยเฉพาะในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้สร้างอนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบองไว้ที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน ซึ่งอยู่ด้านหน้าของพระราชานุสาวรีย์โคตรบองซึ่งเป็นพระราชานุสาวรีย์สำคัญของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 4. อนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบอง
บ้านเมืองเก่า เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว

อีกที่หนึ่งที่มีความยิ่งใหญ่เช่นเดียวกับพระราชอุทลวงเวียงจันทน์ บริเวณพื้นที่ที่สร้างอนุสาวรีย์นี้เคยเป็นอาณาจักรศรีโคตรบูรมาก่อน ถ้าข้ามฝั่งมายังฝั่งขวาแม่น้ำโขงบริเวณอำเภอธาตุพนม นอกจากจะมีองค์พระธาตุพนมซึ่งเป็นที่เคารพของคนสองฝั่งแม่น้ำโขงแล้ว ใกล้ๆ กับองค์พระธาตุพนมนั้น มีอนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบองตั้งอยู่ภายในสวนสาธารณะเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริเวณนั้นนอกจากจะมีพระธาตุพนมเป็นที่เคารพแล้ว ผู้คนเหล่านี้ยังระลึกถึงพระยาศรีโคตรบองผู้ครองอาณาจักรศรีโคตรบูร ซึ่งครั้งหนึ่งเคยรุ่งเรืองอยู่บริเวณนี้เช่นกัน นอกจากนี้ที่จังหวัดฟิจิตร อันเป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย ก็มีอนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบองเช่นกัน ซึ่งบริเวณจังหวัดฟิจิตรนี้สร้าง อนุสาวรีย์แปลกกว่าที่อื่นเพราะว่าสร้างเสาหลักเมืองไว้ข้างบนและด้านล่างเป็นรูปปั้นของพระยาศรีโคตรบองคอยค้ำเสาหลักเมืองไว้ ซึ่งชาวจังหวัดฟิจิตรให้ความนับถือมาก ส่วนอนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบองที่ประเทศกัมพูชานั้น สร้างไว้ที่เมืองบัตตัมบอง (พระตะบอง) บริเวณวงเวียนกลางเมืองบัตตัมบอง มีลักษณะเด่นเป็นสง่าหันหน้าไปทางทิศตะวันออกสู่ถนนหมายเลข 5 ทางไปกรุงพนมเปญ ชาวเขมรเชื่อว่าที่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเพราะจะได้ให้พญาโคตรตะบองช่วยปกป้องรักษาเมืองพระตะบองให้รอดพ้นจากการรุกรานของศัตรู

8. พระยาศรีโคตรบอง : ตัวแทนของพระพุทธเจ้าของชาวล้านช้าง ลุ่มน้ำโขง

อาณาจักรศรีโคตรบูร เป็นอาณาจักรหนึ่งที่อยู่ระหว่างตอนกลางประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และดินภาคอีสานของไทยบางส่วน โดยอาณาจักรนี้จะมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตั้งแต่จังหวัดหนองคายไปจนถึงดินแดนแถบจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจากหลักฐานปรากฏเรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบอง ทุกที่ปรากฏให้เห็นตลอด ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่าพื้นที่ตรงนี้เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีโคตรบูร พระยาศรีโคตรบองเมื่อเสียชีวิตไปแล้วกลุ่มคนที่อยู่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเชื่อว่า จะคอยดูแลความสงบสุขให้กับชาวลาว

อาณาจักรศรีโคตรบูร ซึ่งเป็นอาณาจักรโบราณที่ปรากฏขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 11-15 มีพระยาศรีโคตรบองเป็นกษัตริย์พระองค์แรก และต่อมามีกษัตริย์ผู้ปกครองแต่บางครั้งก็ยังใช้ชื่อว่าพระยาศรีโคตรบอง กษัตริย์พระองค์ต่อมาคือพระเจ้านนทเสน ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่ออุบมุงองค์พระธาตุพนมร่วมกับกษัตริย์อีก 4 พระองค์เรื่องราวของพระยาศรีโคตรบองถูกกล่าวไว้ในอุรังคราตุตำนานพระธาตุพนม (กรมศิลปากร, น.2483: 16-17) โดยกล่าวว่า

“... พระพุทธองค์ชำระแล้วก็ทรงบาตรผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก แล้วก็เสด็จไปประทับบึงตันรังต้นหนึ่งใต้ปากเซเล็กน้อย ทอดพระเนตรเมืองศรีโคตรบอง เพื่อจะเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในพระนคร ครั้งนั้นพระยาเจ้าเมืองศรีโคตรบองนั้น ได้ทรงบำเพ็ญบุญสมภารมาเป็นอเนกประการ เหตุนี้จึงได้มาเสวยราชสมบัติในเมืองในชมพูทวีปเป็นครั้งที่ 3 เพื่อจักได้โชตนาพระพุทธศาสนา จึงได้ชื่อว่าพระยาโคตรบูร พระยาโคตรบูรเมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นพระศาสดามาดังนั้น ก็ได้ทูลอาราธนาพระศาสดามารับเอาบิณฑบาตในพระราชฐาน เมื่อพระศาสดาทรงรับเอาข้าวบิณฑบาตแล้ว ก็ส่งบาตรให้พระยาโคตรบูร แล้วก็เสด็จกลับมาประทับที่ตันรังตามเดิม เมื่อพระยาโคตรบูรรับเอาบาตรจากพระศาสดาแล้ว ก็ทรงยกบาตรขึ้นเหนือพระเศียร ทรงกระทำความปรารถนา แล้วจึงทรงนำบาตรไปถวายพระศาสดา ณ ที่ประทับ พระศาสดารับบาตรแล้วก็เสด็จมาที่ประทับทางอากาศ ลงประทับที่ภูกำพร้าว ดังเก่า พระยาโคตรบูรเมื่อเห็นพระศาสดาเสด็จมาทางอากาศดังนั้น ทรงปิติยินดี ยกพระหัตถ์ขึ้นประนม ทอดพระเนตรพระศาสดาไปสู่ด้าวพระเนตร จึงทรงคำนึงในพระทัยว่า อยากเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งแล้วจึงเสด็จกลับมาสู่พระราชฐาน ครั้งนั้นพระศาสดาทรงทราบเหตุพระยาโคตรบูรดังนั้น จึงตรัสกับพระอินทร์ว่า ดูราอินทราชิต ตถาคตเสด็จมาประทับ ณ ที่นี้ราตรีหนึ่งด้วยเหตุอันใด พระอินทร์ทูลตอบว่า พระศาสดาเสด็จมาประทับที่ภูกำพร้าวราตรีหนึ่งนั้น พระองค์ทรงอาศัยซึ่งอดีตเหตุแห่งพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ มาประดิษฐานไว้ ณ ที่แห่งนี้ เพื่อเป็นที่สักการบูชาแห่งท้าวพระยาทั้งหลาย ในอนาคตกาลนี้เป็นประเพณีแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายสืบๆ มา เฉพาะที่พระศาสดา ทรงฉันข้าวบิณฑบาต ของพระยาโคตรบูรมานั้น คนทั้งหลายเรียกว่าเมืองศรีโคตรบอง ผู้เข้าทั้งหลาย อินทร์ พรหม เทพบุตร เทวดา เรียก

ว่าเมือง ศรีโคตโม เหตุพระองค์ทรงพระนามว่าโคตมะ หากให้ศรีสวัสดิ์แก่พระยาศรีโคตรบูร ผู้เข้าทูลถวายเรียกดังนี้ พระยาอินทร์ทูลขอบพระพุทธรูปของพระศาสดา ดังนั้น พระพุทธรูปองค์นี้ทรงดูมีภาพ”

ภาพที่ 5. พระธาตุศรีโคตรบอง หรือพระยาศรีโคตรบอง
เปรียบได้กับเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า

9. พระยาศรีโคตรบอง: จากวีรบุรุษทางวัฒนธรรมกลายเป็นผีบ้านผีเมือง

ความเชื่อของคนในดินแดนอุษาคเนย์เชื่อว่า เมื่อบรรพบุรุษเสียชีวิตลงไปแล้ววิญญาณย่อมคอยปกป้องคุ้มภัยให้กับลูกหลาน เพราะต่างมีความเชื่อว่า บนฟ้ามีผีฟ้าเป็นเทพสูงสุด บนดินมีผีน้ำ ผีป่า ผีนา ผีประจำต้นไม้ และมีผีบ้านผีเมืองซึ่งจะคอยดูแลให้ผู้คนในบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากภัยพิบัติใดๆ ทั้งสิ้น (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2554, น.187) พิธีบูชาผีบรรพบุรุษเป็นความเชื่อของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณที่มีความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ (Animism) ดังที่ปราณี วงษ์เทศ (2543, 260-262) กล่าวว่า คนเมื่อตายไปแล้ว ส่วนที่ไม่ใช่ร่างกายของผู้ตายยังอยู่ซึ่งเรียกว่า วิญญาณหรือขวัญ ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ต้องคอยดูแลให้ ความ

สำคัญของผู้ตายเมื่อตอนมีชีวิตอยู่ถ้ามีฐานะทางสังคมและมีบทบาทมากก็ยิ่งนับว่ามีความสำคัญ

ดังนั้น เมื่อคนตายไปแล้วก็มีพิธีกรรมการเช่นไหว้ เพราะถือได้ว่าเป็นการให้ความเคารพและความสำคัญต่อคนตาย ซึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กันระหว่างผู้เสียชีวิตและผู้มีชีวิตมากน้อยแค่ไหน และในมุมมองว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่ผู้ตายคอยช่วยเหลือ แก้ปัญหากลุ่มชนมากน้อยอย่างไรบ้าง ดังนั้นจึงถูกมองว่าผู้ตายมีอำนาจบารมี เคยเป็นผู้นำในการสร้างบ้านแปงเมือง หรือทำคุณประโยชน์ให้กับชุมชนมากน้อยเพียงไร การกราบไหว้บูชาชุมชนจึงร่วมกันประกอบพิธีกรรมอย่างยิ่งใหญ่และสืบทอดมาจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป

ผู้วิจัยพบว่า พระยาศรีโคตรบอง เป็นบรรพบุรุษของกลุ่มของกลุ่มชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในดินแดนอุษาคเนย์ เป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก ซึ่งอาจเป็นกลุ่มขอม หรือกลุ่มเขมร หรือละว้า ซึ่งอยู่ร่วมกับคนไทกลุ่มต่างๆ ดังนั้นความเชื่อ พิธีกรรม จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีที่เห็นได้อย่างชัดเจน พระยาศรีโคตรบอง เมื่อเสียชีวิตไปแล้วได้รับการยกย่องเป็นผีบ้านผีเมือง ชาวบ้านเชื่อว่าผีพระยาศรีโคตรบองยังไม่ได้ไปเกิด ยังคงคอยปกป้องคุ้มครองลูกหลานของตนอยู่ แต่ถ้าหากลูกหลานประพฤติไม่เหมาะสม จะต้องทำการขอขมา จากผีบรรพบุรุษจึงถูกยกฐานะให้เป็นผีอารักษ์ประจำเมือง หรือผีเสื้อบ้านเสื้อเมือง เพราะเมื่อสังคมขยายกลายเป็นสังคมขนาดใหญ่จึงต้องมีการสร้างศาล เพื่อให้เป็นที่สิงสถิตของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไป ดินแดนเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว มีพิธีไหว้ผีพระยาศรีโคตรบองร่วมกับงานนมัสการพระธาตุศรีโคตรบอง เพราะในสมัยก่อนยังไม่มีการสร้างอนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบอง ชาวลาวจึงใช้องค์พระธาตุเป็นตัวแทนพระยาศรีโคตรบอง เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้กับบ้านเมืองในยุคนั้น ซึ่งต่อมาจึงได้สร้างอนุสาวรีย์ขึ้นภายในบริเวณพระธาตุศรีโคตรบอง และเฉลิมฉลองไปพร้อมกันกับพิธีนมัสการพระธาตุ เช่นเดียวกันกับพิธีบูชาพระยาโคตมเทวราช ของชาวจังหวัดพิจิตรที่จัดขึ้นทุกปี ซึ่งถือว่า เป็น “พ่อปู่ของชาวพิจิตร” ซึ่งนั่นคือเป็นผู้มีความสำคัญและทำคุณประโยชน์ต่อชาวเมืองเป็นอย่างยิ่ง จึงได้มีการสร้างศาลและมีรูปปั้นให้ให้ได้กราบไหว้กันทั้งเมือง ในเมืองบัตดัมบอง หรือเมืองพระ

ตะบองในอดีตกเคยเป็นเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของสยามมีรูปปั้นพระยาศรีโคตรบอง (ตะบองขยุง) ที่ใจกลางเมือง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเมือง ชาวเมืองได้กราบไหว้บูชาขอพร เพื่อให้ดวงวิญญาณของท่านได้คุ้มครองให้อยู่รอดปลอดภัย ชาวพระตะบองจึงได้ไปบนบานเพื่อขอในสิ่งต่างๆ โดยจุดธูปบอกกล่าวและเมื่อคำบนบานนั้นประสบผลสำเร็จจึงได้มาทำพิธีแก้บน ผู้วิจัยพบว่า การเซ่นไหว้พระยาศรีโคตรบองในแต่ละพื้นที่ศึกษานั้นแตกต่างกันออกไป แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน ทั้งนี้สิ่งที่เหมือนกันนั้นคือดวงวิญญาณของพระยาศรีโคตรบองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นอารักษ์เมืองให้อยู่รอดปลอดภัยตามความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

10. พระยาโคตรบองเทวราช : ฝักรักษ์เมืองพิจิตร

จังหวัดพิจิตรของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน โดยตำนานของเมืองพิจิตรไปผูกกับตำนานพระยาแกรก ซึ่งอยู่ในหนังสือประชุมพงศาวดารเล่ม 1 (พงศาวดารเหนือ) โดยกล่าวว่าพระยาโคตรตะบองเป็นโอรสของพระยาโคตรมเทวราช เมื่อยังเยาว์วัยชื่อว่า เจ้ากาญจนกุมาร พอนานเข้าเรียกว่าเจ้าไวยยักษา โตขึ้นมาเรียกว่า พระยาโคตรตะบอง ไปสร้างเมืองพิจิตร นอกจากนี้ยังได้ไปสร้างเมืองพิชัย ได้ชื่อว่า พระยามือเหล็ก

ประวัติเมืองพิจิตรได้เริ่มศึกษาจริงจังกจากคำบอกเล่าของหลวงปู่โง่น โสรโย โดยการสร้างศาลหลักเมืองพิจิตร ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลเมืองเก่า ห่างจากตัวจังหวัดพิจิตรประมาณ 5 กิโลเมตร ติดกับแม่น้ำน่าน ซึ่งศาลหลักเมืองของจังหวัดพิจิตรจะแตกต่างจากที่อื่น เพราะจะมีเสาหลักเมืองอยู่ด้านบนและข้างล่างจะเป็นรูปปั้นของพระยาโคตรตะบองเทวราช คำเสาหลักเมืองไว้ ลักษณะรูปปั้นของพระยาโคตรตะบองเทวราชนั้นอยู่ในลักษณะของการนั่งถือกระบอง ซึ่งในช่วงเวลาในการสร้างเสาหลักเมืองนั้นมีการกล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผู้สร้างคือหลวงปู่โง่น โสรโย ท่านได้กล่าวว่า “ทางบ้านเมืองท่านสร้างหลักเมือง ทางเราก็มีการสร้างหลักใจคู่กันไป” หลักใจของท่านหลวงปู่โง่น โสรโย ที่กล่าวถึงคือ รูปปั้นพระยาโคตรตะบองเทวราช ซึ่งชาวพิจิตรถือว่าเป็นพ่อปู่ของเมือง

ภาพที่ 6. พระยาโคตมเทวราช หรือพระยาศรีโคตรบอง
ผิอาร์กซ์แห่งเมืองพิจิตร

พิธีบูชาพระยาศรีโคตรบอง ซึ่งชาวพิจิตรถือว่าเป็นผู้ก่อตั้งเมืองพิจิตรขึ้นมา นั้น จะกระทำกันทุกปีในเดือนเมษายน และต้องทำก่อนพิธีสงกรานต์ และผู้เป็นพ่อเมืองหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ต้องมาเป็นประธานในพิธี เพราะชาวพิจิตรเชื่อว่า ถ้าไม่ทำพิธีกรรมบูชาพระยาศรีโคตรบองและเสาหลักเมืองแล้ว บ้านเมืองจะมีเหตุเภทภัยต่าง ๆ เกิดขึ้น และผู้ที่จะเป็นประธานในพิธีต้องเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเท่านั้น ส่วนสาเหตุที่ศาลหลักเมืองจังหวัดพิจิตรแตกต่างจากศาลหลักเมืองที่อื่นคือ มีสองชั้น ชั้นบนจะเป็นเสาหลักเมืองและชั้นล่างจะเป็นรูปพระยาศรีโคตรบอง ซึ่งได้คำอธิบายจากหลวงปู่โง่น โสรโย (2512, น.76-83) กล่าวว่า “... การสร้างศาลหลักเมืองนั้นเพราะเทวดาประจำเมืองมี 3 จำพวก คือพวกใต้ดิน เรียกว่า วาสูเทพ มีพระเพลิงเป็นหัวหน้าซึ่งจมอยู่ใต้ดิน พวกที่สอง คือพวกกรูทรเทพ มีพระวายุเป็นหัวหน้าพวกนี้จะอยู่ระหว่างอากาศกับพื้นดิน พวกที่สามคือพวกเทวดาประจำน่านฟ้า มีพระเป็นหัวหน้า เสาหลักเมืองเป็นเป็นเทวดาประเภทที่สอง คือประเภทกรูทรเทพ ส่วนพ่อปู่หลักเมือง เป็นเทพประเภท วาสูเทพภูมิบาล เป็นพวกเทวดาที่

ชอบอยู่ใต้ดิน ดังนั้นการเอาฟองหลักเมืองไว้ข้างล่างจึงเป็นความประสงค์ของเทวดาประเภท วสุเทพภูมิบาล เพราะเชื่อว่า ความศักดิ์สิทธิ์ของเสาหลักเมืองอยู่ใต้ดินนั่นเอง”

ในเดือน เมษายน ของทุกปี จะมีงานประเพณีสงกรานต์ สร้างน้ำพอง บูชาหลักเมือง และย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร จะจัดขึ้นประมาณวันที่ 6-10 เมษายน รวมทั้งหมด 5 วัน โดยวันสำคัญจะอยู่ที่ วันที่ 9 เมษายน ซึ่งเป็นวันที่ทำพิธีบวงสรวงพระยาโคตรบอง ภูเขาหลักเมืองและสร้างน้ำพอง พร้อมนำผู้ร่วมงานรดน้ำขอพรผู้สูงอายุวิถีไทย มีการประกวดอาหารไทย การเดินแบบผ้าไทย งานจะเริ่มด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดพร้อมด้วยคณะเข้าไปภายในชั้นล่างของศาลหลักเมืองเปลี่ยนพวงมาลัยพระยาศรีโคตรบอง และจากนั้นนำดอกไม้รูปเทียนมาบูชาพระยาศรีโคตรบอง เสร็จแล้วออกมายังหน้าศาลหลักเมืองนำเครื่องเซ่นไหว้มาตั้งไว้ข้างหน้าศาล พรหมณ์ทำพิธีสวดแล้วผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตรถวายเครื่องเซ่นไหว้แก่พระยาศรีโคตรบอง เสร็จแล้วมีการรำบูชา เป็นอันเสร็จพิธีภาคเช้า ส่วนภาคกลางวันนั้นมีการแสดงแสง สี เสียง ประวัติเมืองพิจิตร

11. บทสรุปและอภิปรายผล

บทความวิจัยเรื่อง พระยาศรีโคตรบอง: วีรบุรุษมอญเขมร เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง พระยาศรีโคตรบอง : ความสัมพันธ์และบทบาทของเรื่องเล่าพื้นบ้านในชุมชนลุ่มน้ำโขง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าพระยาพระยาศรีโคตรบองคือใคร และเป็นวีรบุรุษของกลุ่มใด ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบอง ในรูปแบบของเรื่องเล่าจากชาวบ้านที่เป็นมุขปาฐะ และเอกสารลายลักษณ์อักษร รวมทั้งเอกสารทางสื่ออินเทอร์เน็ต

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับเรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองในพื้นที่ 3 ประเทศ ได้แก่ประเทศไทย ที่จังหวัดนครพนม จังหวัดหนองคาย และจังหวัดพิจิตร ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เก็บข้อมูลที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน และที่เมืองพระตะบอง ราชอาณาจักรกัมพูชา ส่วนข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระยาศรีโคตรบองนั้นเก็บข้อมูลพิธีบูชาพระธาตุศรีโคตรประจำปีในเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

และ งานประเพณีสงกรานต์ สรงน้ำพ่อบุ บูชาหลักเมือง และย้อนรอยประวัติศาสตร์
ที่จังหวัดพิจิตร ประเทศไทย

ผู้วิจัยพบว่า พระยาศรีโคตรบองเป็นวีรบุรุษทางวัฒนธรรม ของกลุ่มคนที่อยู่
ที่สามแผ่นดินได้แก่ ในดินแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและ
ในบริเวณภาคอีสานของประเทศไทย บริเวณดินแดนจังหวัดพิจิตร ประเทศไทย และ
ที่เมืองบัตตัมบอง(พระตะบอง) ราชอาณาจักรกัมพูชา เพราะมีหลักฐานเชื่อได้ว่า
กลุ่มคนที่อยู่ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำน่าน ไม่ว่าจะเป็นอาณาจักรศรีโคตรบอง อาณาจักรละโว้
รัฐกัมพูชนคร และอาณาจักรขอมแห่งเมืองบัตตัมบอง ต่างมีความเชื่อมโยงกันทั้ง
สิ้น เรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองนั้นเป็นที่รับรู้ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน
ดังเช่นที่ ทองแถม นาถจำนง (ออนไลน์ <https://www.academia.edu>.) สรุปได้ว่า
ตำนานพระยาศรีโคตรบอง เป็นตำนานที่ร่วมกันทั้ง เขมร สยาม และลาว มีเรื่อง
คล้ายกัน เมื่อพิจารณาแล้วน่าจะอยู่ในยุคประวัติศาสตร์ช่วงมีตมม คือในช่วงล่มสลาย
ของยุคพระนครหลวง ร่วมสมัยกับการรุ่งเรืองขึ้นมาของนครรัฐที่ปกครองโดยสยาม
และลาว ดังนั้น เรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองจึงแพร่กระจายไปตามลุ่มน้ำโขง ทำให้
เห็นว่าเรื่องนี้ได้รับความนิยมพอสมควร ในเอกสารประวัติศาสตร์ของศรีโคตรและ
เวียงจันทน์ ซึ่งบันทึกด้วยตัวอักษรไทยน้อยเก่า กล่าวว่า พระยาศรีโคตรบองอาศัย
อยู่ที่เมืองเปงจาน ซึ่งเมืองนี้เป็นอีกเมืองหนึ่งที่ตั้งอยู่ในตำบลโพนแพง อำเภอรัตน
วาปี จังหวัดหนองคาย (ผู้วิจัย) ซึ่งมีอาณาเขตติดกับแม่น้ำโขง เมืองชนะคาม
ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งพระยาอนุพาวนต์ได้ให้ทหารไป
เชิญท้าวศรีโคตรมาช่วยปราบช้างที่ทำลายเมืองเวียงจันทน์ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าเชื่อได้
ว่าชื่อของพระยาศรีโคตรบองเป็นตำแหน่งเจ้าเมืองที่ปกครองอาณาจักรศรีโคตรบอง
ที่ครอบคลุมแม่น้ำโขงทั้งสองฝั่ง พระยาศรีโคตรบอง มีกระบองวิเศษซึ่งเป็นอาวุธ
ประจำกาย ซึ่ง พงศาวดารเหนือ ตำนานเมืองพิจิตร และตำนานเมืองพระตะบอง
กล่าวไว้ตรงกัน เรื่องของการตามกระบองไปถึงเมืองล้านช้าง และได้ปราบช้างที่เข้า
มาทำอันตรายแก่ชาวเมือง เจ้าเมือง ศรีสัตนาคนหุต จึงยกบุตรสาวให้เป็นมเหสีและ
ได้ครองเมืองครั้งหนึ่ง

เรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบอง : บทบาทในการสร้างสำนึกร่วมของคนทั้งสาม
ดินแดนให้มีความรู้สึกว่าเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมอันเดียวกัน

เรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบอง แพร่หลายในดินแดนหลายแห่งตั้งแต่ดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง (สปป. ลาวและในจังหวัดริมฝั่งขวาแม่น้ำโขงตั้งแต่จังหวัดหนองคายไปจนถึงจังหวัดอุบลราชธานีในภาคอีสานของไทย) ลุ่มแม่น้ำน่าน (จังหวัดพิจิตร ลพบุรี ภาคกลางของประเทศไทย) และบริเวณเมืองพระตะบอง (เมืองบาดำบองประเทศกัมพูชา) เป็นเรื่องเล่าที่เล่าสืบทอดกันมา ทำให้เห็นว่าการที่ใช้เรื่องเล่านี้เป็นคนกลุ่มเดียวกัน ซึ่งต้นกำเนิดหรือจุดเริ่มต้นของเรื่องเล่านี้ไม่สามารถที่จะบอกได้ว่ากำเนิดมาจากตรงบริเวณใด เพียงแต่บอกให้รู้ว่าเรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองได้รับความนิยมในดินแดนแถบนี้มานานแล้ว แล้วอีกอย่างคือเรื่องเล่านี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความมีตัวตนของอารยธรรมของกลุ่มชนเหล่านี้ ทำให้มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นพวกพ้องเดียวกัน ดังเช่น ปิยะพร วามะสิงห์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำนึกในชาติพันธุ์ของลาวพวน ที่แสดงให้เห็นถึงสำนึกความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันผ่านพิธีกรรม ส่วนงานของรุ่งนภา พรหมณวงศ์ (2544) ได้ศึกษา การธำรงชาติพันธุ์ของชุมชนชาวจีนคาทอลิกผ่านพิธีศพ: กรณีศึกษาชุมชนคาทอลิกบ้านบางนกแขวก ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งใช้พิธีกรรมเป็นการสร้างการรักษาชาติพันธุ์ไว้อย่างเหนียวแน่น แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มคนที่ใช้เรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองนั้น เป็นกลุ่มคนที่มีมาในยุคประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ซึ่งเมื่อสืบค้นขึ้นไปจะพบว่าเป็นยุคสมัยที่ยังไม่มีรัฐชาติ แต่จะเป็นอาณาจักรซึ่งทั้งหมดนั้นจะอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นผืนแผ่นดินใหญ่ หรืออาจกล่าวให้แคบลงได้อีกว่าเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองเดิมของประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศกัมพูชา ซึ่งคนทั้งหมดรับรู้เรื่องราวของพระยาศรีโคตรบองผ่านเรื่องเล่า โดยมีหลักฐานที่เป็นตำนาน นิทาน เรื่องเล่า ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวนี้ ชาลส์ เอฟ คายน์ (C. F. Keyes, 1982: 12-13 อ้างใน ปิยะพร วามะสิงห์, 2538: 4) กล่าวว่า ลักษณะเด่นของคนที่อยู่ในวัฒนธรรมอันเดียวกันนั้นจะสืบทอดมาจากบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม ซึ่งจะมีความผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมอยู่ด้วยพร้อมๆ กัน เป็นความรู้สึกที่ผูกพัน ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ในเรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบอง ยังก่อให้เกิดพิธีกรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้บุคคลสำนึกว่าเป็นกลุ่มคน

ร่วมวัฒนธรรมอันเดียวกัน โดยจะเห็นได้ว่า ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีพิธีนมัสการพระธาตุศรีโคตรบอง ซึ่งกลุ่มคนทั้งในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเอง หรือแม้แต่ประชาชนที่อยู่ในดินแดนของภาคอีสานของไทย ก็ยังไปร่วมงานนมัสการองค์พระธาตุศรีโคตรบองร่วมกัน นั่นก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่กล่าวว่าเราเป็นกลุ่มคนที่มีบรรพบุรุษอันเดียวกัน หรือแม้แต่ในบริเวณจังหวัดพิจิตรเอง พระยาศรีโคตรบอง อาจจะถูกเรียกต่างกันอย่างออกไป แต่ยังมีเค้าเดิมของคำว่า พระยาศรีโคตรบอง พิธีบูชาพ่อปู่โคตมเทวราช ถูกจัดขึ้นทุกปีก่อนจะมีประเพณีสงกรานต์ ชาวจังหวัดพิจิตรซึ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีแล้วเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งอยู่ในอาณาเขตของ อาณาจักรละโว้ ลพบุรี ซึ่งเป็นอาณาจักรของกลุ่มคนพื้นเมืองดั้งเดิมของคนที่อยู่ในบริเวณกลุ่มนี้ พิธีบูชาพ่อปู่โคตมเทวราชนั้นจัดขึ้นพร้อมกับการบูชาเสาหลักเมืองของจังหวัดพิจิตร งานจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่มีการแสดงแสง เสียง ซึ่งเป็นเรื่องราวประวัติความเป็นมาของจังหวัดพิจิตร ในงานบูชาพ่อปู่พระยาโคตมเทวราชนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคนเปลี่ยนมาลัยเพื่อคล้องพระบอง ซึ่งเป็นอาวุธของพระยาโคตมเทวราช เพราะพ่อปู่ได้กลายเป็นผีอารักษ์บ้านเมืองของชาวจังหวัดพิจิตร ในวันงานนอกจากประชาชนชาวจังหวัดพิจิตรมาร่วมงานแล้ว ชาวจังหวัดลพบุรี จังหวัดพิษณุโลก ก็ได้เดินทางมานมัสการและร่วมงานด้วย เพราะประชาชนเหล่านี้ล้วนมีความรู้สึกว่าเขาเป็นกลุ่มชนเชื้อสายทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำเดียวกัน มีบรรพบุรุษสายเลือดเดียวกัน แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานแล้วก็ตาม

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ในดินแดนประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นในลุ่มน้ำโขง หรือบริเวณลุ่มน้ำน่านล้วนใช้เรื่องเล่าพระยาศรีโคตรบองในการประกอบพิธีกรรม ส่วนวันเวลาในการประกอบพิธีกรรมนั้นอาจจะไม่ตรงกัน แต่ก็ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ เพราะว่ากลุ่มคนเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญร่วมกันว่า พวกเขามีบรรพบุรุษคนเดียวกันที่ทำให้พวกเขายังคงรำลึกอยู่เสมอว่า เป็นชาติพันธุ์อันเดียวกัน แม้แต่ในเมืองพระตะบอง (บัตตาบอง) ประเทศกัมพูชา ก็ตาม ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นดินแดนของประเทศไทยมาก่อน ก็สร้างรูปปั้นพระยาศรีโคตรบองไว้ตรงกลางใจเมืองเพื่อเป็นสัญลักษณ์สำคัญว่าเมืองนี้เป็นเมืองของพระยาศรีโคตรบองนั่นเอง

สรุปได้ว่าพระยาศรีโคตรบอง เป็นวีรบุรุษที่รับรู้กันทั้งในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกัมพูชา ซึ่งครั้งหนึ่งดินแดนแห่งนี้ไม่ได้มีความเป็นรัฐชาติ เพียงแต่เป็นอาณาจักรเท่านั้นเอง ดังนั้น กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ดินแดนที่อยู่ใกล้เคียงกันย่อมไปมาหาสู่กัน นิทาน ตำนาน หรือเรื่องเล่าต่างๆ จึงมีการหยิบยืมกันและกันและนำไปใช้ต่อๆ กัน จนแยกไม่ออกว่าใครเป็นเจ้าของ เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ถือว่า เป็นเครือญาติทางวัฒนธรรมกันอย่างผสมกลมกลืนจนหาร่องรอยไม่ได้นั่นเอง

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการค้นคว้าและเรียบเรียงประวัติศาสตร์แขวงคำม่วน. (2558). *ประวัติศาสตร์แขวงคำม่วน: ดินแดนแห่งอารยธรรม*. เวียงจันทน์: สำนักพิมพ์จำหน่ายหนังสือแห่งรัฐ.
- จังหวัดพิจิตร. (2561). *ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดพิจิตร*. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.phichit.go.th/phichit/>.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2540). *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ฉลอง สุวรรณโรจน์. (2542). *ตำนานพระยาศรีโคตรบองเทวราช*. ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่มที่ 9*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ทองแถม นาถจำนง. (2561). *ตำนานพระยาศรีโคตรบอง*. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.academia.edu>.
- ธิดา สาระยา. (2539). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ดวงไข หลวงพะสี. (2554). *อาณาจักรศรีโคตรบอง*. พิมพ์ครั้งที่ 4. เวียงจันทน์: นครศรีพินิต.

- นิติ เอียวศรีวงศ์.(2536). *วีรบุรุษในวัฒนธรรมไทย*. ปาฐกถาพิเศษป่วย อังภาภรณ์ ครั้งที่ 4 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (วันที่ 9 มีนาคม 2536).
- ปัทมกัฏฐ์ ธรรมกวินทิพย์ และบารณี บุญทรง. (2557). การผจญภัยของวีรบุรุษ: กรณีศึกษาจากพระอภัยมณี. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 11(1) มกราคม-เมษายน.
- ประคอง นิยมมานเหมินท์. (2554). *เจ้าเจื่องหาญวีรบุรุษไทลื้อ ตำนาน มหากาพย์ พิธีกรรม*. สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรานี วงษ์เทศ. (2543). *สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พันธุ์หลวงเรืองเดชอนันต์. (2550). *ราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ปิยพร วามะสิงห์. (2538). *ความสำนึกในชาติพันธุ์ลาวพวน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่งนภา พราหมณ์วงศ์. (2544). *การธำรงชาติพันธุ์ของชุมชนชาวจีนคาทอลิกผ่านพิธีศพ : กรณีศึกษาชุมชนคาทอลิก บ้านบางนกแขวก ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศานติ ภักดีคำ. (2558). *พระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพะพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ฉบับตัวเขียนพระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพะพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ตรวจสอบชำระจากเอกสารตัวเขียน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2558). *เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

- ศิลปากร.กรม. (2549). *ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 12*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- ศิลปากร.กรม. (2483). *อุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนม. ใน ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ อ.ต. หลวงประชุมบรรณาสาร (21 เมษายน 2483)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเชชม.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2540). *แอ่งอารยธรรมอีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุกัญญา สุจนายา. (2542). *พระร่วง: วีรบุรุษในประวัติศาสตร์และวีรบุรุษทางวัฒนธรรม. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย 16*.
- สุกัญญา สุจนายา. (2556). *วรรณกรรมมุขปาฐะ*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2549). *ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมเมืองพิจิตร*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงเทพ.
- โสโรโยภิกขุ. (2512). *ประวัติพ่อปู่หลักเมือง*. กรุงเทพฯ: ศรีไทยการพิมพ์.
- องค์การคำของคุรุสภา. (2512). *ประชุมพงศาวดารเล่ม 45 ประชุมพงศาวดารภาคที่ 71(ต่อ)-73*. กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์.
- องค์การคำของคุรุสภา. (2505). *ประชุมพงศาวดารเล่ม 1 (ประชุมพงศาวดารภาค 1 ตอนต้น)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- Campbell, J. (1973). *The Hero with a Thousand Faces*. 3rd ed. New Jersey: Princeton University Press.

Received: July 30, 2019

Revised: August 14, 2020

Accepted: December 14, 2020

การถ่ายทอดบทแหล่งเทศน์มหาชาติ กัณฑ์กุมาร กับการสร้างศรัทธาผ่านอารมณ์สะเทือนใจ*

ทศพล ศรีพุ่ม**

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการถ่ายทอดเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ผ่านบทแหล่งเทศน์มหาชาติในสังคมไทยร่วมสมัย โดยเก็บข้อมูลจากวีดิทัศน์จำนวน 20 ชุด และการเก็บข้อมูลภาคสนามในกรุงเทพมหานครระหว่าง พ.ศ. 2559-2562 จำนวน 10 ครั้ง ผลการศึกษาพบว่าบทเทศน์กัณฑ์กุมารในปัจจุบันมีระยะเวลาการเทศน์ลดลงเพราะต้องปรับให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนเมืองสมัยใหม่ โอกาสในการเทศน์เปลี่ยนไปเป็นการเทศน์นอกช่วงเวลาเทศกาลมากขึ้น และกลุ่มคนที่เข้าร่วมพิธีเปลี่ยนจากคนในชุมชนใกล้เคียงมาเป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ ที่จัดเทศน์มหาชาติมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลต่อการเทศน์กัณฑ์กุมารที่มีความยาวมาก ทำให้พระผู้เทศน์ต้องเลือกเทศน์เฉพาะเนื้อความสำคัญจากร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ประกอบกับบทแหล่งนอกที่ช่วยขยายความเหล่านั้นให้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง บทแหล่งเทศน์มหาชาติในสังคมไทยร่วมสมัย: บทบาทและความสำคัญในฐานะวรรณคดีประกอบพิธีกรรม มีศาสตราจารย์ ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในงานวิจัยนี้ ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ได้สนับสนุนทุนให้แก่ผู้วิจัยในโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) ประจำปีการศึกษา 2553-2554 และขอขอบพระคุณมูลนิธิ Khyentse Foundation ที่ได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่ผู้วิจัยในปีการศึกษา 2561

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: thosapel.sripum@gmail.com

โดดเด่น ตอนที่นิยมนำมาเทศน์ได้แก่ตอนพระเวสสันดรบริจาคพระชาติและพระกัณหา และตอนที่แสดงการพลัดพรากและคร่ำครวญของพระเวสสันดร พระนางมัทรี และพระชาติกัณหา การเทศน์มหาชาติยังใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ต่าง ๆ คือการละความ และขยายความ การเล่นเสียงและเล่นคำ และการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนที่มีวรรณศิลป์ ประสานกับทำนองและศิลปะการเทศน์ เพื่อช่วยสร้างเอกภาพในการเล่าเรื่อง สร้างจินตภาพที่แจ่มชัด และเน้นย้ำภาพจำของตัวละครและเหตุการณ์ในเรื่อง ให้ประทับในใจผู้ฟัง การประสานวรรณศิลป์เหล่านี้ช่วยสื่อแนวคิดเรื่องทานบารมีที่บำเพ็ญได้ยากยิ่งผ่านอารมณ์สะเทือนใจ ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาในการทำทาน บรรลุจุดประสงค์ของพิธีกรรมการเทศน์แม้ว่าจะอยู่ในบริบทที่ประเพณีเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต

คำสำคัญ: บทแหล่เทศน์มหาชาติ; เวสสันดรชาดก; กัณฑ์กุมาร

The Recitation of Kumara Kanda through Bot Lae Thet Mahachat and Faith Building through Emotions*

Tossaphon Sripum**

Abstract

This article aims to study the recitation of the Kumara Kanda in the Vessantara Jataka through Bot Lae Thet Mahachat (Mahachat recitative texts) in contemporary Thai society. It is based on a collection of 20 recordings from digital sources and data gathered in 10 field surveys in Bangkok during the 2016-2019 period. The result shows that the duration of the recitation of Kumara Kanda has been reduced to accommodate the modern urban lifestyle. The ceremony is now held outside of the traditional season more often than previously. Also, the audiences have changed from people in communities near the temple to persons affiliated with the organizations who held the ceremony. These changes have resulted in changes in the recitation of the

* This paper is based on my Ph.D. dissertation, "Bot Lae Thet Mahachat in Thai Contemporary Society: Roles and Significance as Ritual Literature". I would like to express my deep gratitude to Professor Dr.Cholada Ruengruglikit, my advisor, for her insightful advice. I also would like to thank to Office of the Higher Education Commission for "Royal Thai Government Scholarship: Project of Human Resource Development in the Humanities and the Social Sciences" (Year of 2010-2011) and to Khyentse Foundation for granting me research scholarship in 2018.

** Ph.D. student, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University,
e-mail: Thosapol.sripum@gmail.com

Kumara Kanda, which is quite long. The monk reciters chose significant episodes from Rai Yao Maha Vessandon Chadok, a standard text composed in Rai for Thet Mahachat recitation, and 'Lae Nork', oral texts composed in Klon, to narrate major scenes of Kumara Kanda, i.e. the donation of Jali and Kanha and the separation and lamentation of Vessantara, Maddi, Jali and Kanha. The recitation is elaborated with several literary techniques including the omission and addition of detail, the use of alliteration and word play, and the use of poetic expressions. These literary techniques are coupled with special melodies to create unity in the narration, invoke vivid images, and highlight memorable traits of characters and scenes in the minds of the audience. This interplay helps convey the Buddhist concept of heroic generosity through aesthetic emotions, inspires faith in the audience, and motivates them to make donations, hence accomplishing the goal of the ritual in the context of cultural change in Thai society.

Keywords: Bot Lae Thet Mahachat; Vessantara Jataka; Kumara Kanda

1. ความนำ

การเทศน์มหาชาติถือเป็นพิธีกรรม¹ ที่สำคัญพิธีหนึ่งในสังคมไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา มีแก่นสำคัญเป็นคติความเชื่อที่ว่าหากผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติ คือเรื่องเวสสันดรชาดก ครบทั้ง 13 กัณฑ์รวม 1 พันคาถาภายใน 1 วัน 1 คืน เมื่อสิ้นชีวิตจะได้ไปเกิดในสุคติภูมิและเกิดทันศาสนาพระศรีอารียเมตไตรย คนไทยในอดีตจึงสืบทอดพิธีกรรมนี้เป็นประเพณีมาจนถึงปัจจุบัน

บทแหล่งเทศน์มหาชาติเป็นต้นบทวรรณคดีที่ใช้อ่านเป็นทำนองในประเพณีเทศน์มหาชาติ ปัจจุบันเรียกวิธีการอ่านเป็นทำนองนี้ว่า “แหล” (นันทา ขุนภักดี, 2559: 166) พระครูโฆสิตธรรมากร (สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562) พระนักเทศน์และครูสอนเทศน์มหาชาติได้อธิบายว่า คำว่า “แหล” ยังอาจขยายเป็น “แหล่เทศน์” เพื่อให้ชัดเจนว่าเป็นการแสดงพระธรรมเทศนา

คติและพิธีกรรมดังกล่าวทำให้เกิดต้นบทมหาชาติสำนวนต่างๆ จำนวนมากทั้งในราชสำนักและในหมู่บ้าน เรียกว่า “บทแหล่เทศน์มหาชาติ” เมื่อ พ.ศ. 2453 กรมศึกษาธิการได้คัดเลือกบทแหล่เทศน์มหาชาติร่ายยาวของกวีสมัยรัตนโกสินทร์ที่แต่งไว้ดีเด่น รวมพิมพ์เป็นฉบับร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก และให้ใช้เป็นฉบับมาตรฐานสำหรับเทศน์เป็นทำนองโดยทั่วไปซึ่งสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน บทแหล่เทศน์มหาชาติร่ายยาวนี้ในหมู่พระนักเทศน์มหาชาติเรียกว่า “บทแหล่ใน” หมายถึงบทแหล่เทศน์ที่ดำเนินความตามเนื้อหาในพระคัมภีร์เวสสันดรชาดก² นอกจากนี้ ยังมี

¹ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524: 314) นิยามคำว่า “พิธีกรรม” ว่าเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์หรือธรรมเนียมประเพณีให้กระทำ และเพื่อให้มีความซึ้ง ในสังคมแบบดั้งเดิมจึงมักถือว่าการทำพิธีกรรมอย่างถูกต้องเคร่งครัด ยิ่งจะเป็นที่พอใจแก่เทพเจ้า ถ้าทำผิดพลาดหรือไม่ทำ เทพเจ้าก็จะทำโทษ พิธีกรรมอาจปรากฏในรูปแบบการเต้นรำทำเพลง การสังเวย ฯลฯ มีการสวด การขับร้อง หรือการแห่แหน พร้อมอุปกรณ์เครื่องยศและสัญลักษณ์ต่างๆ ประกอบ

² มหาชาติฉบับภาษาไทยทั้งหมดแปลมาจากอรรถกถามหาเวสสันดรชาดก ซึ่งประกอบด้วยเนื้อความที่ประพันธ์เป็นร้อยกรอง หรือที่เรียกว่า “คาถา” และเนื้อความร้อยแก้วที่อรรถกถาจารย์ในลังการจนาขยายความในราวพุทธศตวรรษที่ (สุภาพรณ ฒ บางช้าง, 2524: 5-13) แต่โดยทั่วไป พระผู้เทศน์มหาชาติถือกันโดยปริยายว่ามหาชาติภาษาไทยเป็นเรื่องที่มาจากคัมภีร์เวสสันดรชาดก ในงานวิจัยนี้จึงอนุโลมกล่าวถึง เวสสันดรชาดก เพื่อคงเค้าของธรรมเนียมแบบไทยดังกล่าวไว้

ตัวบทมุขปาฐะที่พระผู้เทศน์นำเรื่องราวต่างๆ นอกเหนือจากพระคัมภีร์เวสสันดรชาดกมาแต่งเป็นกลอน เพื่อใช้สำหรับเทศน์แทรกกระหว่างบทแหล่เทศน์ที่เป็นร่ายยาวเพื่อสร้างสีสันซึ่งเรียกกันว่า “บทแหล่นอก” ในอดีตมีธรรมเนียมแทรกบทแหล่นอกในการเทศน์กัณฑ์มหาพนและกัณฑ์มหาพรต ในกัณฑ์มหาพนนิยมแทรกในการพรรณนาป่าของอัจจุตฤๅษี ส่วนกัณฑ์มหาพรตนิยมแทรกในช่วงพรรณนabayศรีที่พระเจ้ากรุงสุโขทัยจัดขึ้นสมโภชสองกุมาร บทแหล่นอกนี้ถือเป็นเครื่องสร้างความสนุกสนานและแสดงฝีมือของพระผู้เทศน์ จนมีคำเรียกโดยเฉพาะว่า “เครื่องเล่นมหาพน” และ “เครื่องเล่นมหาพรต”³

ในมหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์ กัณฑ์กุมารเป็นกัณฑ์สำคัญกัณฑ์หนึ่ง มีเหตุการณ์บำเพ็ญบุตรทานอันแสดงทานบารมีซึ่งเป็นหัวใจของเวสสันดรชาดก มีบทพรรณนาครว้าครวญที่ลึกซึ้งกินใจของพระเวสสันดร พระนางมัทรี และสองกุมาร จนเป็นที่จดจำแพร่หลายและมีการตัดตอนส่วนหนึ่งไปใช้เป็นแบบเรียนระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้บทแหล่เทศน์ของกัณฑ์กุมารในฉบับร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกยังเป็นกัณฑ์ที่มีเนื้อความยาวที่สุดด้วย

ปัจจุบัน การเทศน์มหาชาติเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายด้าน กล่าวคือ การเทศน์มหาชาติมีระยะเวลาสั้นลง ทั้งยังนิยมจัดในโอกาสพิเศษอื่นๆ นอกเหนือจากจัดในช่วงเวลาออกพรรษาตามประเพณีดั้งเดิม บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์การถ่ายทอดบทแหล่เทศน์มหาชาติกัณฑ์กุมารในสังคมไทยร่วมสมัย โดยได้รวบรวมข้อมูลวิดิทัศน์ที่มีผู้บันทึกการเทศน์มหาชาติกัณฑ์กุมารไว้จำนวน 20 ชุด ประกอบกับข้อมูลบริบทพิธีกรรมที่เก็บเพิ่มจากภาคสนามในกรุงเทพมหานครระหว่าง พ.ศ. 2559-2562 จำนวน 10 ครั้ง รวมเป็นข้อมูลการเทศน์กัณฑ์กุมารจำนวน 30 ชุด มีจำนวนพระผู้เทศน์ 16 รูป ประกอบกับผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าสังเกตการณ์ใน “โครงการฝึกอบรมการเทศน์มหาชาติทำนองหลวง รุ่นที่ 5” โดยชมรมนักเทศน์มหาชาติทำนองหลวงซึ่งแผนงานพัฒนาศักยภาพพระนักเผยแผ่ธรรมะ คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร จัดขึ้นที่วัดสุวรรณารามราชวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 5-11

³ ตัวอย่างแหล่นอกที่มีกำกับไว้ว่าเป็นเครื่องเล่นกัณฑ์มหาพนและเครื่องเล่นกัณฑ์มหาพรตในหนังสือ ประชุมเครื่องเล่นมหาชาติ ของหริต เรืองฤทธิ์ (2504)

มีนาคม พ.ศ. 2561 ซึ่งมีพระผู้เทศน์เข้าร่วมอบรมประมาณ 80 รูป จึงได้นำข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะการเทศน์มาประกอบการอภิปรายด้วย วัตถุประสงค์การศึกษาคือ วิเคราะห์วิธีการถ่ายทอดกัณฑ์กัณฑ์การผ่านบทแหล่งเทศน์มหาชาติ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างอารมณ์สะท้อนใจกับการสร้างศรัทธาให้แก่ผู้ฟัง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นวิธีการถ่ายทอดกัณฑ์กัณฑ์การผ่านบทแหล่งเทศน์มหาชาติในสังคมไทยร่วมสมัย และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณศิลป์ในวรรณคดีโบราณกับศิลปะการเทศน์เพื่อสื่ออารมณ์สะท้อนใจที่ช่วยสร้างศรัทธาในพิธีกรรม

2. ความเปลี่ยนแปลงของการเทศน์มหาชาติในสังคมไทยร่วมสมัย

การเทศน์มหาชาติในสังคมไทยร่วมสมัยมีรูปแบบการเทศน์หลักๆ อยู่ 2 แบบ คือการเทศน์แบบเรียงกัณฑ์และการเทศน์แบบประยুক্ত การเทศน์แบบเรียงกัณฑ์เป็นการเทศน์ที่พระผู้เทศน์ต่างๆ จะเทศน์ทีละกัณฑ์จนครบ 13 กัณฑ์ โดยใช้เวลายาวมหาเวสสันดรชาดกเป็นดับบทหลัก การเทศน์รูปแบบนี้เป็นรูปแบบตามประเพณีที่คุ้นเคยกันทั่วไป อีกแบบหนึ่งเรียกว่าการเทศน์แบบประยুক্ত เป็นการเทศน์สรุปเรื่องเวสสันดรชาดก โดยใช้เวลา 2-4 ชั่วโมง และมักมีพระผู้เทศน์จำนวน 2-3 รูปดับบทที่ใช้เป็นหลักคือบทแหล่งนอกที่เล่าเรื่องเวสสันดรชาดกตามที่พระผู้เทศน์สืบทอดมา ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเก็บข้อมูลเฉพาะการเทศน์แบบเรียงกัณฑ์ เพื่อมุ่งวิเคราะห์ลักษณะการถ่ายทอดกัณฑ์กัณฑ์การโดยเฉพาะ

ข้อมูลที่ใช้ศึกษามาจากวัดที่ศรัทธาที่ผู้บันทึกไว้และเปิดให้เข้าชมได้เป็นสาธารณะ (Public) จำนวน 20 วัด เป็นการเทศน์ที่ไม่ได้ใช้ประกอบการแสดงอื่น และเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์ บันทึกตั้งแต่เริ่มต้นเทศน์จนจบ มีระยะเวลาประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง 20 นาที ข้อมูลวัดที่ศรัทธาทั้งหมดที่เลือกมาศึกษาสามารถระบุชื่อของพระผู้เทศน์ได้

อนึ่ง การเทศน์มหาชาติส่วนใหญ่มักไม่ได้ระบุชื่อพระผู้เทศน์แต่ละกัณฑ์ให้ทราบล่วงหน้า แต่จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่าการเทศน์กัณฑ์กัณฑ์การซึ่งเป็นกัณฑ์สำคัญ ผู้จัดงานมักนิมนต์พระผู้เทศน์ที่มีชื่อเสียงมาเทศน์ โดยในแต่ละท้องถิ่น

ที่จะมีพระผู้เทศน์ที่ได้รับนิมนต์เป็นประจำอยู่ 3-4 รูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีพระที่มักได้รับนิมนต์ให้เทศน์กัณฑ์กุमार เช่น พระเทพวิสุทธิดิลกแห่งวัดสามพระยา วรวิหาร และพระครูมงคลธรรมภาณแห่งวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง ซึ่งพระผู้เทศน์ทั้ง 2 รูปเป็นครูสอนเทศน์มหาชาติที่มีชื่อเสียงในเขตกรุงเทพมหานครด้วย ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บจากภาคสนามในกรุงเทพมหานคร จึงปรากฏว่ามีพระทั้ง 2 รูปเทศน์มากกว่ารูปอื่น

ข้อมูลการเทศน์มหาชาติที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ทั้ง 30 ชุด⁴ มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

⁴ การอ้างอิงข้อมูลที่ใช้ศึกษาตลอดบทความนี้จะใช้ตามลำดับที่ปรากฏในตารางเป็นสำคัญ

ตารางที่ 1

ข้อมูลวีดิทัศน์การเทศน์กัณฑ์กู่मारที่ใช้ในการวิเคราะห์ (เรียงตามพระผู้เทศน์)

ชุด ที่	พระผู้เทศน์	สถานที่และวันเวลาเทศน์	ระยะเวลา
1	พระมหาจารุวัฒน์ จรรย์มโม วัดบางรักใหญ่ จังหวัด นนทบุรี	งานเทศน์มหาชาติเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จังหวัดนนทบุรี วันที่ 26 กรกฎาคม 2556 [เข้าถึงได้ที่: https://www.youtube.com/watch?v=6hCzclR8yZw (สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562)]	40 นาที
2	พระมหาจารุวัฒน์ จรรย์มโม วัดบางรักใหญ่ จังหวัด นนทบุรี	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร วันที่ 25 กรกฎาคม 2561 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook.com/100004135325570/videos/1073808482766986/ (สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562)]	45 นาที
3	พระมงคลธรรมภาณ วัดเสมียนนารี กรุงเทพฯ	วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 29 กันยายน 2559 [เข้าถึงได้ที่: https://www.youtube.com/watch?v=q_DB8Yi_sy4 (สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562)]	50 นาที
4	พระมงคลธรรมภาณ วัดเสมียนนารี กรุงเทพฯ	วัดบางกร่าง จังหวัดนนทบุรี วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2562 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook.com/WatBangKrangNon/videos/794298414281223/ (สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง
5	พระทีนกร กตธมโม วัดเขื่อนเพชร จังหวัด เพชรบุรี	ณ หมู่ 8 บ้านไร่ ตำบลนายาง อำเภอบางแพ จังหวัด เพชรบุรี วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2557 [เข้าถึงได้ที่: https://www.youtube.com/watch?v=p2pyBP_gM0A และ https://www.youtube.com/watch?v=3kSohd6fTjI (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง
6	พระทีนกร กตธมโม วัดเขื่อนเพชร จังหวัด เพชรบุรี	วัดป่าชลประทานราษฎร์ จังหวัดเพชรบุรี วันที่ 8 พฤษภาคม 2557 [เข้าถึงได้ที่: https://www.youtube.com/watch?v=dntpLK-zPFw (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	40 นาที
7	พระครูอุปถัมภ์ วัชรกิจ วัดแก่งกระจาน จังหวัด เพชรบุรี	งานเทศน์มหาชาติ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเพชรบุรี 23 ธันวาคม 2559 [เข้าถึงได้ที่: https://www.youtube.com/watch?v=969Q2TnqTfo (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง

ชุด ที่	พระผู้เทศน์	สถานที่และวันเวลาเทศน์	ระยะเวลา
8	พระครูอุปถัมภ์ วัชรกิจ วัดแก่งกระจาน จังหวัด เพชรบุรี	งานเทศน์มหาชาติวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี 25 ตุลาคม 2561 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook.com/ Watmahathat.Vorlawiharn.Phetchaburi/videos/ 2187024198286170/ (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง
9	พระมหาโสภณ สุธีโร วัดบางรักใหญ่ จังหวัด นนทบุรี	งานเทศน์มหาชาติเฉลิมพระเกียรติ ณ โรงเรียนสุคนธีร วิทย์ จังหวัดนครปฐม วันที่ 5 สิงหาคม 2559 [เข้าถึงได้ ที่: https://www.youtube.com/watch?v=9dmcJgrATFg (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง
10	พระसार ปญญการี วัดปฐมบุตริศาราม กรุงเทพฯ	งาน “เทศน์มหาชาติ ถวายบรมนาถบพิตร ฐ สถิตใน ดวงใจไทย” ณ โรงพยาบาลศิริราช วันที่ 21 ธันวาคม 2560 [เข้าถึงได้ที่: https://iptv.mahidol.ac.th/topic/73166 (สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562)]	30 นาที
11	พระราชธรรมวาที วัดประยุรวงศาวาส วิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดนางนองวรวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 3 พฤศจิกายน 2560 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook. com/100010525025437/videos/vb.100010525025437/ 521775108183319 (สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง 10 นาที
12	พระครูกิตติธรรมานุกูล วัดกลาง จังหวัดอุดรธานี	งาน “ฟังมหาชาติ 13 กัณฑ์ ร่วมสร้างสังคมไทย” โดย องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวิหาร โรงแรมตะวัน นา กรุงเทพฯ วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557 [เข้าถึงได้ที่: https://www.youtube.com/watch?v=run71j5BsS8 (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง
13	พระปลัดวิทยา วิสุทธาจาโร วัดเทพากร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติถวายเป็นพระราชกุศล โรงเรียน สันติราษฎร์ กรุงเทพฯ วันที่ 9 สิงหาคม 2559 [เข้าถึงได้ที่: https://www.youtube.com/watch?v= h0tS5yRSing (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	40 นาที
14	พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยาวรวิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติ ในโอกาสครบรอบ 120 ปี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ วันที่ 1 มีนาคม 2560 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook.com/ 100011450109034/videos/vb.100011450109034/ 436874886704178/ (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	30 นาที

ชุด ที่	พระผู้เทศน์	สถานที่และวันเวลาเทศน์	ระยะเวลา
15	พระครูวินัยธรกิตติศักดิ์ โคตรมสิสโส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลา รามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดชุมพลนิกายาราม จังหวัด พระนครศรีอยุธยา วันที่ 29 ธันวาคม 2560 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook.com/watchumphon.bangpain/ videos/vb.100006263232714/2004072459811509 (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	45 นาที
16	พระมหาเรวัตร อาวุธปัญญา วัดทองนพคุณ กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดทองนพคุณ กรุงเทพฯ วันที่ 5 ตุลาคม 2560 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook.com/ 484870108335558/videos/605471036545579/ (สืบค้น เมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง
17	สามเณรมงคล นิลนาฏ วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี	งานเทศน์มหาชาติวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี วันที่ 3 พฤศจิกายน 2560 [เข้าถึงได้ที่: https://www. facebook.com/WadThxngnphkhunPhechruri/videos/ 909201005902412 (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	35 นาที
18	พระครูพิษณุกิตติธาดา วัดวังวรวิศริ์ศรัทธาธรรม จังหวัดพิษณุโลก	งานเทศน์มหาชาติวัดวังวรวิศริ์ศรัทธาธรรม จังหวัดพิษณุโลก วันที่ 9 ตุลาคม 2561 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook.com/541070649678880/ videos/169822680615592 (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง 10 นาที
19	พระอธิการวิโรจน์ วิโรจน์ วัดสว่างอารมณ์-หอมแก้ว อุทิต จังหวัดลพบุรี	งานเทศน์มหาชาติวัดน้อยนางหงส์ จังหวัดสิงห์บุรี วันที่ 10 ตุลาคม 2561 [เข้าถึงได้ที่: https://www.facebook.com/ watnoynanghong/videos/2136565959688152/ (สืบค้น เมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง 10 นาที
20	พระครูศรีธรรมประสิทธิ์ วัดหลักสี่พระอารามหลวง	งานเทศน์มหาชาติวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัด กาญจนบุรี วันที่ 5 เมษายน 2562 [เข้าถึงได้ที่: https:// www.facebook.com/rongmasomphan/videos/ 1631749413637566 (สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562)]	1 ชั่วโมง 10 นาที

ตารางที่ 2

ข้อมูลการเทศน์กัณฑ์กัณฑ์การจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ชุด ที่	พระผู้เทศน์	สถานที่และวันเวลาเทศน์	ระยะเวลา
1	พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยาวรวิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราช วรวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 11 กันยายน 2559	1 ชั่วโมง
2	พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยาวรวิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 1 กันยายน 2559	1 ชั่วโมง
3	พระมงคลธรรมาภรณ์ วัดเสมียนนารี กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ วันที่ 9 ตุลาคม 2559	1 ชั่วโมง
4	พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยาวรวิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 24 ตุลาคม 2559	1 ชั่วโมง
5	พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยาวรวิหาร กรุงเทพฯ	งาน “100 ปี จุฬายา เทศน์มหาชาติถวายพระราชกุศล” ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ วันที่ 22 พฤษภาคม 2560	1 ชั่วโมง
6	พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยาวรวิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดหัวลำโพง กรุงเทพฯ วันที่ 30 กันยายน 2560	30 นาที
7	พระครูวินัยธรกิตติศักดิ์ โคตรมลิโส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลา รามราชรวมหาวิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดสุทัศน์เทพวรารามราช รวมหาวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 14 เมษายน 2561	45 นาที
8	พระปลัดโสภณ สุธีโร วัดบางรักใหญ่ จังหวัด นนทบุรี	งานเทศน์มหาชาติวัดสุทัศน์เทพวรารามราช รวมหาวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 7 ตุลาคม 2561	1 ชั่วโมง 30 นาที
9	พระมงคลธรรมาภรณ์ วัดเสมียนนารี กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ วันที่ 17 ตุลาคม 2561	1 ชั่วโมง
10	พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยาวรวิหาร กรุงเทพฯ	งานเทศน์มหาชาติวัดหัวลำโพง กรุงเทพฯ วันที่ 20 ตุลาคม 2561	45 นาที

ผู้วิจัยพบว่า การเทศน์มหาชาติในสังคมไทยร่วมสมัยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตแยกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงด้านระยะเวลาในการเทศน์ ด้านโอกาสในการเทศน์ และด้านผู้จัดเทศน์และผู้เข้าร่วมฟังเทศน์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านระยะเวลาในการเทศน์

การจัดประเพณีเทศน์มหาชาติมีคติว่าต้องเทศน์ให้จบภายใน 1 วัน 1 คืน หรืออาจอนุโลมให้แบ่งเป็น 2 วันได้ แต่ต้องเทศน์คาถาพันให้จบภายในวันเดียว การเทศน์ในอดีตมักเริ่มตอนย่ำรุ่งเรื่อยไปและหยุดพักในช่วงเพลจึงหยุดพัก แล้วเทศน์ต่อตอนบ่ายไปจนค่ำ หรือบางแห่งก็เทศน์ไปจนถึงเที่ยงคืนหรือจวนรุ่งของอีกวันหนึ่ง (สุภาพรณ ณ บางช้าง, 2524: 70-71)

ผู้วิจัยสำรวจพบว่า การจัดเทศน์มหาชาติในปัจจุบันยังมุ่งดำเนินตามคติเดิมคือเทศน์ให้จบในระยะเวลา 1-2 วัน แต่ระยะเวลาการเทศน์แต่ละกัณฑ์ลดลง โดยทั่วไปนิยมเทศน์ประมาณวันละ 6-8 ชั่วโมง และนิยมจัดในวันเสาร์อาทิตย์ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ฟังที่ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงทำงานในวันจันทร์ถึงศุกร์และไม่ได้ผูกพันอยู่กับวัดโดยตลอด การเทศน์ส่วนใหญ่เริ่มตั้งแต่ 08.00 หรือ 09.00 ถึงประมาณ 17.00 น. ใช้เวลาเทศน์กัณฑ์ละ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง 30 นาที

ผู้วิจัยยังพบว่า การเทศน์เกือบทั้งหมดไม่ได้เทศน์เป็นทำนองโดยตลอด แต่มีแหล่งสลับกับการพูดสรุปความบ้าง โดยเป็นการกล่าวถึงเจ้าภาพ ให้พร หรือแทรกคำอธิบายและคำสอน เพื่อให้การเทศน์ไม่ราบเรียบเกินไปนัก ทำให้พระผู้เทศน์มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง และอาจเป็นการพักเสียงของพระผู้เทศน์ด้วย ทำให้ระยะเวลาที่จะเทศน์เป็นทำนองลดลง ในข้อมูลการเทศน์กัณฑ์กุมาร 30 ชุด ผู้วิจัยพบว่า พระผู้เทศน์ใช้เวลาพูดบรรยายเป็นร้อยแก้วเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 20-30 หากเทศน์ 40 นาที ก็จะพูดบรรยายประมาณ 5-15 นาที เทศน์ประมาณ 1 ชั่วโมง ก็จะพูดบรรยายประมาณ 10-20 นาที และเทศน์ประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ก็จะพูดบรรยายประมาณ 20-30 นาที

ด้วยเหตุที่ระยะเวลาการเทศน์ลดลง มหาชาติกัณฑ์ที่มีเนื้อความยาว ได้แก่ กัณฑ์กุมาร กัณฑ์ทานกัณฑ์ กัณฑ์ชูชก กัณฑ์กุมาร กัณฑ์มัทรี และกัณฑ์มหาราช จึงต้องปรับลดเนื้อความที่นำมาเทศน์เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาที่ลดลงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกัณฑ์กุมารซึ่งเป็นกัณฑ์ที่มีเนื้อความยาวที่สุด จำเป็นต้องละเนื้อความออกไปหลายส่วน ดังที่พระราชธรรมวาที (ข้อมูลชีวิตที่ศักราชที่ 11: 13.30-14.00) อธิบายให้ผู้ฟังทราบว่าการเทศน์กัณฑ์กุนารนั้น หากเทศน์เป็นทำนองอย่างครบถ้วน ต้องใช้เวลาถึง 3 ชั่วโมง ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงด้านเวลา มีผลต่อตัวบทแหล่งเทศน์กัณฑ์กุนารโดยตรง

2.2 ความเปลี่ยนแปลงด้านโอกาสในการเทศน์

ผู้วิจัยพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงด้านโอกาสการจัดเทศน์มหาชาติ เดิมประเพณีเทศน์มหาชาตินิยมจัดในช่วงออกพรรษาหลังฤดูเก็บเกี่ยว ประมาณเดือน 12 ส่วนการจัดนอกเทศกาลและมีวัตถุประสงค์เป็นการเฉพาะมีปรากฏอยู่บ้าง เช่น ในเรื่อง ขุนช้างขุนแผน กล่าวถึงการจัดเทศน์ในช่วงเทศกาลสารทเพื่อเรียกริเงินเข้าวัด ดังความว่า

อยู่มาประกาศปลื้มตก ทายกในเมืองสุพรรณนั้น
ถึงเดือนสิบจวนสารทยังขาดวัน คิดกันจะมีเทศน์ด้วยศรัทธา
(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, 2545: 53-54)

ในเรื่อง นิราศหนองคาย ของหลวงพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) (2498: 22) กล่าวถึงเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเมื่อครั้งเป็นพระยาราชสุภาวดีได้คุมทัพไปปราบฮ่อที่เมืองหนองคาย ถึงเดือนสิบเอ็ดเป็นฤดูน้ำหลาก จึงพักทัพที่สระบุรี ระหว่างนั้นถึงวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงจึงให้จัดเทศน์มหาชาติในค่ายทัพ เพื่ออุทิศถวายเป็นพระราชกุศล พร้อมทั้งจุดดอกไม้ไฟเป็นการฉลอง เทศน์ครบทั้ง 13 กัณฑ์และยุติในตอนพลบค่ำ

อย่างไรก็ตาม การจัดเทศน์มหาชาติในโอกาสพิเศษนี้พบหลักฐานไม่มากนัก

ปัจจุบัน การจัดเทศน์มหาชาตินอกเทศกาลมีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะเทศน์มหาชาติที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเนื่องในโอกาสพิเศษ เช่น การจัดเทศน์มหาชาติในโอกาสที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก่อตั้งมาครบรอบ 100 ปี เมื่อวันที่ 20-22 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 หรือโครงการ “เทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา” ซึ่งมูลนิธิโรงพยาบาลราชวิถี และชมรมพุทธศาสนโรงพยาบาลราชวิถีร่วมกันจัดขึ้นเพื่อสมทบทุนสร้างอาคารศูนย์การแพทย์ราชวิถี เมื่อวันที่ 23-24 สิงหาคม พ.ศ. 2561 วัดอุปสมงค์ของการเทศน์มหาชาติในโอกาสพิเศษเหล่านี้มีทั้งเรียไรเงินสำหรับสร้างอาคารหรือจัดกิจกรรมสาธารณกุศล เพื่อสืบสานประเพณีไทยในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่คำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศ์ ผู้พึงในงานเทศน์ประเภทนี้จึงเปลี่ยนแปลงไปจากการเทศน์ในชุมชนแบบดั้งเดิมด้วย

2.3 ความเปลี่ยนแปลงด้านผู้จัดเทศน์และผู้เข้าร่วมฟังเทศน์

เดิมการจัดเทศน์มหาชาติมักมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดและชุมชนรอบวัด ในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน กล่าวถึงการแบ่งหน้าที่จัดเครื่องกัณฑ์เทศน์ระหว่างคนในชุมชนละแวกเดียวกันว่า

พระมหาชาติทั้งสิบสามกัณฑ์	วัดป่าเลไลยก์นั้นวันพระหน้า
ตาปะขาวเฒ่าแก่แซ่ก้นมา	พร้อมกันหนึ่งปริษาที่วัดนั้น
บ้างก็รับทศพรทิมพานต์	บ้างก็รับเอาทานกัณฑ์นั้น
ที่ลูกดกรับชูชกกัณฑ์กลางวัน	ให้ยายศรีประจันกัณฑ์มัทรี

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, 2545: 53-54)

ปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีบทบาทในการจัดเทศน์มหาชาติมากขึ้น จากที่ผู้วิจัยสังเกตในภาคสนามและจากเอกสารประชาสัมพันธ์งานเทศน์มหาชาติ

ต่าง ๆ พบว่าหน่วยงานผู้จัดเหล่านี้มีทั้งที่รับเป็นเจ้าภาพการเทศน์มหาชาติตลอดทั้งงาน หรือรับเป็นเจ้าภาพเฉพาะกัณฑ์ กลุ่มผู้เข้าร่วมฟังเทศน์ก็มักมาร่วมฟังเทศน์เฉพาะในกัณฑ์ที่หน่วยงานของตนเป็นเจ้าภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟังจึงเป็นความสัมพันธ์ตามกลุ่มอาชีพ หรือเป็นคนที่รู้จักที่เชิญชวนกันมาทำบุญโดยอาจไม่ได้อยู่ร่วมในชุมชนเดียวกัน ต่างจากการจัดเทศน์มหาชาติในอดีตที่ผู้ฟังส่วนใหญ่มักจะอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันหรือใกล้เคียงวัด

ผู้วิจัยสังเกตพบว่าในการจัดเทศน์ของหน่วยงานราชการและเอกชนเหล่านี้ พระผู้เทศน์เน้นการเทศน์บทแหล่เทศน์ที่ถ่ายทอดเวสสันดรชาดกมากกว่าจะนำเนื้อหาอื่น ๆ เช่น วรรณคดี นิทาน หรือมุขตลกมาสอดแทรกเป็นแหล่นอกตามอย่างที่เคยปรากฏในงานเทศน์มหาชาติที่ชุมชนเป็นผู้จัด หรือหากจะถ่ายทอดเนื้อหาอื่น ๆ ก็มักเป็นคำสอนหรือให้พรเป็นหลัก นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตว่าพระผู้เทศน์มักอธิบายแทรกเรื่องขนบธรรมเนียมในการฟังเทศน์มหาชาติ เช่นอธิบายว่ากัณฑ์ที่กำลังเทศน์อยู่มีเนื้อหาตอนใดเป็นตอนสำคัญ ตัวละครในเรื่องมีลักษณะเด่นอย่างไร หรือสอดแทรกคติความเชื่อว่าการฟังเทศน์กัณฑ์นั้น ๆ หรือแหล่ที่พระกำลังเทศน์นั้น มีอานิสงส์อย่างไร

ความเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ประการข้างต้นมีผลต่อการถ่ายทอดกัณฑ์กุมาร ทำให้พระผู้เทศน์เลือกตัวบทบางส่วนมาถ่ายทอดเพื่อให้สอดคล้องกับเวลาและโอกาส ดังผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ต่อไป

3. การถ่ายทอดกัณฑ์กุมารผ่านบทแหล่เทศน์มหาชาติ

นอกจากคำ “แหล่” จะใช้เรียกวิธีการอ่านเวสสันดรชาดกเป็นทำนอง และเป็นคำเรียกตัวบทสำหรับอ่านแล้ว ยังเป็นคำเรียกเนื้อหาตอนหนึ่ง ๆ ในรายยาวมหาเวสสันดรชาดกซึ่งลงท้ายด้วยคำว่า “แล” หรือ “นั่นแล” ด้วย เช่นในกัณฑ์กุมารมีเนื้อหา 22 แหล่ หมายถึงมีเนื้อความอยู่ 22 ตอน

การจำแนกเนื้อเรื่องแต่ละกัณฑ์เป็นตอนที่เรียกว่าแหล่งนี้เป็นชนบสำคัญในการถ่ายทอดเวสสันดรชาดกที่ปรากฏคำมาตั้งแต่กาพย์มหาชาติซึ่งแต่งขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา⁵ พระผู้เทศน์จะเลือกถ่ายทอดตามเนื้อหาของแหล่งที่มีปรากฏในรายวามหาเวสสันดรชาดก แหล่งนอกที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อเล่าเรื่องเวสสันดรชาดกก็นิยมเล่าเนื้อหาตามที่มีในแหล่งตอนนั้นๆ อีกทั้งยังมี “แหล่งสำคัญ” ที่เป็นที่รู้จักและนิยมนำมาเทศน์ทุกครั้งด้วย แหล่งสำคัญเหล่านี้เป็นชนบที่สืบทอดกันมาแบบมุขปาฐะ มิได้มีผู้ใดกำหนดแน่ชัด แต่เป็นที่รับรู้กันทั้งในหมู่พระผู้เทศน์และชาวบ้านผู้ฟัง ดังในบทความเรื่อง “ประเพณีมีเทศน์มหาชาติ” ของเสฐียรโกเศศ (2540: 29-31) และบทความของสถิตย เสมานิล (2539: 120) ได้กล่าวถึงตัวอย่างชื่อแหล่งที่นิยมเทศน์กันในอดีต เช่น แหล่งหญิงหม้ายในกัณฑ์ทานกัณฑ์ แหล่งพราหมณ์ตีเมียและแหล่งสิบสองภาษาในกัณฑ์ชูชก และแหล่งยานนาวาในกัณฑ์กุมาร

ในการเทศน์กัณฑ์กุมาร พระผู้เทศน์ไม่ได้นำเนื้อหาทั้ง 22 แหล่งมาถ่ายทอดทั้งหมดเนื่องจากมีเวลาจำกัด ผู้วิจัยพบว่ามีเนื้อหาที่นิยมนำมาเทศน์ 3 ตอน ได้แก่ แหล่งที่ 2 “แหล่งพระนางมัทรีผืน” แหล่งที่ 13 “แหล่งยานนาวา” และแหล่งที่ 22 “แหล่งสองกุมารสั่งความ”

การเทศน์แหล่งสำคัญทั้ง 3 แหล่งข้างต้นมักมีการเทศน์แหล่งอื่นๆ ที่เป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องกันประกอบด้วย เพื่อให้เนื้อความสมบูรณ์หรือช่วยให้แหล่งสำคัญโดดเด่นยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอแสดงแหล่งทั้งหมดของกัณฑ์กุมารในรายชื่อด้านล่าง โดยแหล่งสำคัญทั้ง 3 แหล่งทำชื่อเป็นตัวหนา แหล่งอื่นๆ พบว่านิยมนำมาเทศน์ประกอบจะขีดเส้นใต้ชื่อ ได้แก่ แหล่งที่ 1 3 4 5 6 7 8 9 10 11 และ 12 ส่วนแหล่งที่พบว่าไม่นิยมนำมาเทศน์จะทำชื่อเป็นตัวอักษรปกติ ได้แก่ แหล่งที่ 14 15 16 17 18 19 20 และ 21 ดังนี้

แหล่งที่ 1 แหล่งต้น

แหล่งที่ 2 แหล่งพระนางมัทรีผืน

แหล่งที่ 3 แหล่งพระนางมัทรีทูลขอให้พระเวสสันดรทำนายฝัน

⁵ ดูการจำแนกเนื้อหาของกัณฑ์กุมารเป็นแหล่งได้ในหนังสือ วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1 (2540: 512-533)

- แหล่งที่ 4 แหล่งพระเวสสันดรทำนายฝัน
- แหล่งที่ 5 แหล่งชูชกเข้าพระอาศรม
- แหล่งที่ 6 แหล่งพระเวสสันดรต้อนรับชูชก
- แหล่งที่ 7 แหล่งชูชกทูลขอสองกุมาร
- แหล่งที่ 8 แหล่งพระเวสสันดรขอให้ชูชกรอพระนางมัทรี
- แหล่งที่ 9 แหล่งพระเวสสันดรขอให้ชูชกพาสองกุมารไปหาพระเจ้ากรุงสุโขทัย
- แหล่งที่ 10 แหล่งสองกุมารหนีไปซ่อนอยู่ในสระบัว
- แหล่งที่ 11 แหล่งชูชกตัดพ้อพระเวสสันดร
- แหล่งที่ 12 แหล่งพระเวสสันดรตามหาสองกุมาร
- แหล่งที่ 13 แหล่งยานนาวา
- แหล่งที่ 14 แหล่งพระเวสสันดรบริจาคสองกุมารให้เป็นทาน
- แหล่งที่ 15 แหล่งอัศวรย์ในปิยบุตรทานของพระเวสสันดร
- แหล่งที่ 16 แหล่งพระชาลีวิวงอนพระเวสสันดร
- แหล่งที่ 17 แหล่งพระชาลีปรับทุกข์กับพระกัณหา
- แหล่งที่ 18 แหล่งพระเวสสันดรหว่านไผ่ด้วยวิตถ์ถึงสองกุมาร
- แหล่งที่ 19 แหล่งพระชาลีทูลลา
- แหล่งที่ 20 แหล่งพระนางกัณหาทูลลา
- แหล่งที่ 21 แหล่งพระเวสสันดรฟังทูลลา
- แหล่งที่ 22 แหล่งสองกุมารสั่งความ

แหล่งที่นิยมนำมาเทศน์จำแนกลักษณะเนื้อหาได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม “แหล่งยานนาวา” ซึ่งมุ่งนำเสนอแนวคิดเรื่องทานบารมี และ กลุ่ม “แหล่งพระนางมัทรีฝัน” และ “แหล่งสองกุมารสั่งความ” ซึ่งมุ่งนำเสนอความโศกของตัวละคร มีรายละเอียดดังนี้

3.1 “แหล่ยานนาวา” กับการนำเสนอแนวคิดเรื่องทานและทานบารมี

“แหล่ยานนาวา” เป็นแหล่ลำดับที่ 13 กัณฑ์กุมาร เนื้อหาเป็นคำพูดของพระเวสสันดรเรียกสองกุมารขึ้นจากสระบัว ถือเป็นหัวใจของกัณฑ์กุมาร และเป็นเหตุการณ์สำคัญในเวสสันดรชาดก เพราะเป็นตอนที่ปมขัดแย้งของเรื่องพัฒนาขึ้นถึงจุดสูงสุด คือพระเวสสันดรจะบริจาคบุตรทาน อันเป็นเครื่องยืนยันว่าพระองค์จะได้สำเร็จพระโพธิญาณอย่างแน่นอนด้วยทานบารมีที่ได้ทรงบำเพ็ญ และแสดงแก่นเรื่องของเวสสันดรชาดกคือความสำคัญของพระโพธิญาณที่มีเหนือสายสัมพันธ์ทางโลก เพราะสามารถช่วยเหลือนิเวศน์โลกทั้งหลายให้พ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง แหล่นี้ยังมีธรรมเนียมในการเทศน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ทำทาน ซึ่งเชื่อว่าเป็นการได้ร่วมกับการทานบารมีของพระเวสสันดรด้วย โดยเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเรื่องทานซึ่งเป็นการให้ของบุคคลธรรมดา กับการบำเพ็ญทานบารมีซึ่งเป็นการให้ของพระโพธิสัตว์ที่มุ่งสละความผูกพันกับสมบัติทางโลกเพื่อปณิธานในการบรรลุพระโพธิญาณ (อาทิตย์ ชีรวณิชกุล: 2552, 79-81) การเทศน์แหล่ยานนาวาจึงเป็น “พฤติกรรมสัญลักษณ์”⁶ ที่สำคัญที่สร้างช่วงเวลาและพื้นที่พิเศษในพิธีกรรมที่เปลี่ยนความหมายของการให้ทานโดยทั่วไปของผู้ฟังเทศน์ให้มีความใกล้เคียงหรือหลอมรวมไปกับการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์

เนื้อความหลักของ “แหล่ยานนาวา” เปรียบพระชาติกัณฑ์หาเป็นเรือสำเภาทองที่พระเวสสันดรใช้พาหมู่สัตว์ข้ามวิภวสงสารไปยังพระนครนิพพานได้สำเร็จ ในขณะที่

⁶ พฤติกรรมสัญลักษณ์ เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในพิธีกรรม หมายถึงการกระทำท่าทาง หรือขั้นตอนต่างๆ ในพิธีกรรม ที่มีนัยความหมายพิเศษแตกต่างไปจากช่วงเวลาปกติ เป็นหนึ่งในแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาพิธีกรรมของวิกเตอร์ เทอร์เนอร์ โดยกล่าวว่าความหมายของสัญลักษณ์ในพิธีกรรมนั้นสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และระบบสัญลักษณ์ในพิธีกรรมนั้นก็สัมพันธ์กับระบบความหมายในสังคมที่จัดพิธีกรรมนั้นด้วย (Turner, 1967: 45-46) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนของพฤติกรรมสัญลักษณ์ในพิธีกรรมของไทยคือ การอ่านคำประกาศอัญเชิญเทวดาในพิธีต่างๆ การผูกข้อมือในพิธีทำขวัญ แม้แต่การตักบาตรบิณฑิงานในพิธีการต่างๆ ก็ถือเป็นพฤติกรรมที่มีนัยชัดเจนในตัวเอง

ที่เรือสำเภาธรรมดาของนายพาณิชย้อมอับปางลงเมื่อถูกพายุพัดกระหน่ำ ความเปรียบนี้ช่วยเน้นความสำคัญของการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดรว่าเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการช่วยผู้คนจำนวนมากให้พ้นทุกข์ มิได้หวังประโยชน์เฉพาะตนเหมือนนายพาณิชทั่วไป ทั้งยังแสดงวาทีลปของพระเวสสันดรที่โน้มน้าวให้ทั้งพระชาติภักดีเห็นว่า การเสียสละครั้งนี้มิใช่สิ่งเปล่าประโยชน์ แต่ทั้งสองกุมารจะได้เป็นผู้ช่วยเหลือหมู่สัตว์ทั้งหลายร่วมกับพระองค์ด้วย การพรรณนาภาพสำเภาทองอย่างงดงามวิจิตรจึงเป็นการยกย่องทั้งพระชาติภักดี และเชิดชูปณิธานของพระเวสสันดรซึ่งจะได้ประทับเรือสำเภาทองนั้นด้วย

สำนวนของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ที่ใช้เทศน์กันในปัจจุบันมีความดีเด่นยิ่งในเชิงศิลปะการประพันธ์ โดยเฉพาะการเลือกสรรคำเพื่อพรรณนาภาพสำเภาของนายพาณิชตามอย่างเรือสำเภาในสมัยต้นรัตนโกสินทร์อย่างละเอียด แสดงภาพสำเภาที่แข็งแรงมั่นคง แต่เมื่อออกทะเลกลับถูกพายุพัดจนเรือแตก ไม่อาจเทียบได้กับสองกุมารที่เป็นโลกุตตรนาวซึ่งทำด้วยทองและอัญมณี เป็นเรือที่มั่นคงแข็งแรง แม้ถูกคลื่นพายุคือกิเลสตัณหาคุกคามเท่าใดก็มีได้หัว้นไหว บทแหล่ในของแหล่ยานนาวาจึงเป็นการใช้วรรณศิลป์มาเชิดชูอุดมคติทางศาสนาได้อย่างโดดเด่น ดังตัวอย่างความว่า

... สำเภาลำไฉของพาณิช ซึ่งตกแต่งต่อติดเป็นกงวาน ประกอบ
 ประกับกระดานดอกรัดรีง ตะปูตะปริงยิงกรึงกระซบซิด พัดเหล็กดีติด
 ดอกรัดรีงโซมน้ำมันชันเคี้ยวแล้วเยียวยา กระดานดาดเป็นดาดฟ้า
 จังกอบกว้านสมอขัน เสากระโดงยืนยันยึดด้วยพืดพวนผูกขึง รัดรีง
 ตายติดกับเสารอกดุนี่เรียวแรง ... ครั้นได้ฤกษ์แล้วให้เลิกโหขึ้นสาม
 ลา ยินปืนปากปลาเสียงผางผิงตึงตัง คนการยืนสะพรั่งอยู่พร้อม
 เปรียง ... ครั้นบังเกิดลมสลาตันตั้งตีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นแครง สำเภา
 ก็โคลงเคลงไปตามคลื่นต้นต้น เสากระโดงหักกระเด็นกระดานแตก
 คลื่นใหญ่โยนกระแทกกระแทกกระทั้นผิงผาง สำเภาที่อับปางลงใน
 ท่ามกลางทะเลหลวง ... เจ้าจึงมาเป็นสำเภาทองธรรมชาติ อันนาย

ช่างชาวนาฉลาดจำลองทำ ด้วยกงแก้วประกอตั้งด้วยเพชรแน่นหนา
แก้วประพาฬแผ่เป็นดาดฟ้าผาระเบิดเปิดช่องน้ำ แก้วไพฑูรย์กระทำ
เป็นราโท โมราประดับสลักรัก กรอบลายรายดอกกรักเนาวรัตน์ ฉลุ
ฉลักเป็นรูปสัตว์ภาพเพชรนิลนม ...

(ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 179)

ผู้วิจัยพบว่าในข้อมูลการเทศน์ทั้ง 30 ชุด พระผู้เทศน์จะเทศน์แห่ล่ยานนาวา
ทุกครั้ง และใช้เฉพาะแห่ล่ใน ไม่ใช่แห่ล่นอก ทั้งมีธรรมเนียมว่าผู้ฟัง “แห่ล่ยานนาวา”
นิยมลุกขึ้นมาติดกัณฑ์เทศน์หรือถวายปัจจัยแด่พระผู้เทศน์ โดยมีคำอธิบายว่าเมื่อ
พระเวสสันดรได้อาศัยสองกุมารเป็น “สำเภา” ข้ามสังสารวัฏไปสู่พระนิพพาน ผู้ที่
ร่วมทำบุญในโอกาสนี้ย่อมถือว่าได้ร่วมลงสำเภาไปกับพระเวสสันดรด้วย พระผู้เทศน์
ส่วนใหญ่จะย่ำธรรมเนียมนี้เสมอ โดยใช้วิธีพูดบรรยายเชิญชวนให้ผู้ฟังมาร่วมทำบุญ
หรือใช้ศิลปะในการ “โห่” ซึ่งเป็นไปตามความในตอนหนึ่งของ “แห่ล่ยานนาวา” ว่า
“สำเภานี้ก็มาพาเบียบเพียงราโท ครั้นได้ฤกษ์แล้วให้เลิกโห่ขึ้นสามลา” (ร่ายยาว
มหาเวสสันดรชาดก, 2558: 179; ชัดเจนได้เน้นโดยผู้วิจัย) เมื่อถึงเนื้อความดังกล่าว
พระผู้เทศน์จะโห่ขึ้นหลายครั้ง แต่ละครั้งเปลี่ยนเสียงให้สูงแหลมขึ้นเป็นลำดับ และ
ให้ผู้ฟังร่วมรับเสียงโห่ด้วยคำว่า “อิ้ว” พร้อมกัน ถือเป็นพฤติกรรมซึ่งเป็นสัญลักษณ์
สำคัญที่ให้ผู้ฟังบำเพ็ญทานร่วมกับการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ด้วย

ภาพที่ 1. ผู้ฟังเทศน์ลุกมาทำบุญในระหว่างที่ฟังเทศน์แห่ล่ยานนาวา
(ภาพถ่ายของผู้วิจัย)

ส่วนการเทศน์แหล่อื่นประกอบกับแหล่ยานนาวา พบว่าพระผู้เทศน์จะสรุปเนื้อความตอนชุกกุกของสองกุมารก่อน โดยนิยมเทศน์แหล่นอกหรือสรุปความอย่างสังเขปสั้นๆ แล้วจึงค่อยเทศน์แหล่ยานนาวาต่อไป

ผู้วิจัยพบแหล่นอกตอนชุกกุกของสองกุมาร 1 ส่วนวน ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาตั้งแต่แหล่ที่ 5-12 ในร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก บทแหล่นอกชุกกุกของสองกุมารนี้ยังละเนื้อความจากบทแหล่ในบางส่วน เช่น ละตอนพระชาติออกไปรับชุก และตอนพระเวสสันดรตั้งราคาค่าไถ่ตัวสองกุมาร ส่วนเนื้อหาสำคัญที่มีตรงกับบทแหล่ในมี 3 ตอน ได้แก่ ตอนชุกกุกของสองกุมาร ตอนสองกุมารเดินถอยหลังหนีลงสระบัว และตอนชุกกุกปริภาษพระเวสสันดร ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างจากข้อมูลวิดิทัศน์ชุดที่ 12 ซึ่งเป็นสำนวนเทศน์ของพระครูกิตติธรรมานุกตแห่งวัดกลาง จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยผู้วิจัยขีดเส้นใต้เน้นเนื้อหาทั้ง 3 ตอนไว้ ดังนี้

จะรวบลัดตัดใจความ	เทศน์ไปตามกัณฑ์กุมาร
ไฉ่เฒ่าสาธุการ	ก็กราบกรานองค์พระเวสสันดร
ข้าแต่องค์ผู้ทรงศักดิ์	ไฉ่เฒ่ามันจนยากจึงหวังตั้งใจ
หวังจะมาทูลขอสองพระหน่อไท	ไปเป็นทาสใช้แม่เมื่อยมิตตดา
ฝ่ายพระเวสพิเศษสุด	เธอหมายวิมุติในภายภาคหน้า
มิได้หวั่นพรันอุรา	เมื่อได้ฟังวาจาเฒ่าผาจารย์
จึงผันแปรแลดูบุตร	ให้สิ้นสุดในสงสาร
ในมโนหวังโพธิญาณ	จึงได้โปรดประทานบุตรหญิงชาย
.....	
ฝ่ายชาติและกัณฑ์หาหน่อกษัตริย์	เมื่อได้ฟังตรัสวิจารณ์การ
จึงชวนกัณฑ์หาหนีไปพลัน	สะทกสะท้านด้วยความกลัว
จึงย่อนรอยแล้วถอยหลัง	เห็นละล้าละลังลงสระบัว
เอาใบบุษบงมาบังเกศี	แล้วเอาวารีมาบังตัว
หวังจะหลบซ่อนพระปิตุเรศกับพราหมณ์ด้วยความกลัว หนีลงสระบัวเงียบ	
หายกันไป	

ฝ่ายซุชกเห็นสองนัดดา
จึงตรัสพ้อเป็นข้ออภิปราย
ว่าโลกเขาลือกันมาแต่ก่อน
ประทานหัตถ์เงินมีชื่อ
มาประทานบุตรสุดสงสาร
จะเอาจริงจริงดูสิกลับมาหนึ่งมาลัก
มาทำเช่นนั้นมันจะดีที่ไหน

มาหลบหนีหาย
ว่านี่เ็นไม่เหมือนเขาลือ
ว่าพระเวสสันดรเป็นคนชื่อ
ผู้คนเลื่องลือในทางทาน
พระมาโปรดประทานไม่หวั่นวาย
มายุให้ลูกรักมาหลบหนีหาย
ใครจะเชื่อท่านได้เล่าพระเวสสันดร

.....
จึงเอื้อนโขนฐ์โปรดเมตตา
อย่าว่าแต่บุตรสุดที่รักเลย
ถึงแม้ตัวเราท่านจะเอาเลือดเนื้อ
ไอ้ข้อนั้นหนามันไม่เป็นไร
พระตรัสแล้วพิร่ำพิไร
เธอเรียกบุตรสุดสงสาร

.....
อนิจจาพ่อพราหมณ์เอ๋ย
ไอ้พราหมณ์เอ๋ยเราไม่เสียตาย
เอามิดมาเถิดเอาสิเราจะให้
เพราะเราหมายในพระโพธิญาณ
พระตรัสเรียกทราวม้วยสองกุมาร
ขึ้นจากริมสถานที่สระบัว

(ข้อมูลวิดิทัศน์ชุดที่ 12: 30.55-49.40)

เมื่อจบวรรคสุดท้ายว่า “ขึ้นจากริมสถานที่สระบัว” แล้ว พระผู้เทศน์ก็เทศน์
“แหล่งยานนาวา” ต่อทันทีเพื่อให้ข้อความที่พระเวสสันดรพูดเชื่อมต่อกับบทบรรยาย
เป็นเนื้อเดียวกัน

เนื้อหาทั้ง 3 ตอนที่ปรากฏซ้ำในบทแหล่งนอกข้างต้นมีทั้งส่วนที่เป็นการ
กระทำสำคัญของ

ตัวละคร คือซุชกทูลขอสองกุมาร และสองกุมารหนีไปซ่อนที่สระบัว ซึ่งจะ
เชื่อมเนื้อความไปยังแหล่งยานนาวา และมีส่วนเสริมที่แสดงลักษณะนิสัยและคำพูด
ของซุชกที่ดูหมิ่นพระเวสสันดรอย่างรุนแรง และแสดงลักษณะนิสัยของพระเวสสันดร
ที่มีใจโอบอ้อมอารี แม้ซุชกจะบริภาษอย่างไรพระองค์ก็ได้ทรงโกรธเคือง กลับยัง
ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญทานด้วยความมุ่งมั่น

เนื้อหาที่ถ่ายทอดเป็นบทแหล่งนอกทำหน้าที่เล่าเรื่องและแสดงลักษณะเด่น

ของตัวละคร ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องทานบารมีโดยตรง ในขณะที่เกี่ยวกับการละเนื้อความบางส่วนในรายยาวมหาเวสสันดรชาดกส่งผลให้ลักษณะการเล่าเรื่องต่างไปด้วย ดังจะวิเคราะห์ต่อไปในหัวข้อ 4.1.1 การละความและขยายความเพื่อสร้างเอกภาพของเนื้อเรื่องและอารมณ์

3.2 “แหล่งพระนางมัทรีฝัน” และ “แหล่งสองกุมารสั่งความ” กับการนำเสนอความโศก

“แหล่งพระนางมัทรีฝัน” ตอนต้นกัณฑ์ และ “แหล่งสองกุมารสั่งความ” ตอนท้ายกัณฑ์เป็นแหล่งสำคัญที่มุ่งนำเสนอความโศกเศร้าอาลัยของตัวละครเป็นหลัก แหล่งแรกถ่ายทอดความอาลัยอาวรณ์ของพระนางมัทรีที่มีต่อพระชาติกัณหาหลังจากพระนางฝันร้ายเป็นลางบอกเหตุ ส่วนแหล่งที่สองแสดงความทุกข์ทรมานและความสิ้นหวังของสองกุมารที่ถูกซุกซ่อนเย็นตื๊อขณะพาออกจากอาศรม

ผู้วิจัยพบว่าแหล่งทั้งสองเป็นการคร่ำครวญของตัวละครที่ไม่ได้มีผลต่อลำดับเหตุการณ์ในโครงเรื่องโดยตรง แม้จะไปก็ไม่กระทบต่อการคลี่คลายปมปัญหาในเวสสันดรชาดก แต่แหล่งทั้งสองนี้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างอารมณ์สะเทือนใจ และเสริมให้แนวคิดเรื่องทานและทานบารมีเด่นชัดยิ่งขึ้น

3.2.1 “แหล่งพระนางมัทรีฝัน” กับการเกริ่นการณีก่อนการพลัดพราก

แหล่งพระนางมัทรีฝันเป็นแหล่งลำดับที่ 2 ในรายยาวมหาเวสสันดรชาดก พระนางมัทรีฝันร้ายว่ามีชายนำกล้วยุกเข้ามาทำร้ายพระนาง ตัดแขนทั้งสองข้างและควักดวงตาของพระนางไป ซึ่งสื่อถึงซุกซกที่จะมาขอและพาพระชาติกัณหาไป เหตุการณ์นี้ทำหน้าที่เป็นการเกริ่นการณ⁷ ให้แก่เหตุการณ์ซุกซกทูลขอสองกุมาร และแสดงให้เห็น

⁷ J. A. Cuddon (1999: 326) นิยามความหมายของการเกริ่นการณ (Foreshadowing) ว่าเป็นกลวิธีการร้อยเรียงเหตุการณ์และข้อมูลในเรื่องเล่าที่เตรียมไว้สำหรับเหตุการณ์ที่จะเกิดตามมาในภายหลัง และยกตัวอย่างว่านวนิยายที่วางโครงสร้างไว้ดีจะวางร่องรอยของผลลัพธ์ตอนจบไว้ให้เห็นตั้งแต่เริ่มต้น

เห็นความผูกพันอย่างลึกซึ้งระหว่างตัวละครพระนางมัทรีกับสองกุมาร เมื่อเทศน์ถึงแหล่งสองกุมารสั่งความในภายหลัง ความผูกพันที่ปูพื้นไว้ตั้งแต่ตอนนี้ก็ขับเน้นความโศกของสองกุมารที่คร่ำครวญหาพระนางมัทรีให้ยิ่งรุนแรงขึ้น

เนื้อความที่บรรยายความฝันของพระนางมัทรีใช้คำแสดงภาพความเคลื่อนไหวอย่างชัดเจน ทำให้ผู้ฟังเกิดความเวทนาสาธุการพระนางมัทรีที่ถูกชายชั่วร้ายทำร้าย ผู้วิจัยพบว่าเมื่อพระผู้เทศน์ว่าถึงเนื้อความส่วนนี้ก็จะใช้น้ำเสียงที่เร่งเร้าและเร่งจังหวะการอ่านขึ้นเล็กน้อย เพื่อให้รู้สึกถึงการเคลื่อนไหวที่รุนแรงรวดเร็วด้วย ดังตัวอย่างความว่า

... อาวุธหุดโถ มีหัตถ์เบื่องขวานั้นถือดาบ คมเขี้ยวเป็นมัน
ปลาบปลื้มแสง แกว่งกวัดฉวัดเฉวียนวิ่งวู่วู่วเข้ามาถึง ถีบทวารตึง
ทำลายลู่ ตชเชนโต กระทีบเท้าตะคอกชูคำรามสำราญ ฉวยขวานาง
กระชากจุดให้หลุดพลัด รวบพระกรกระหวัดทั้งซ้ายขวา ให้พระนาง
เรออุตตานภาพ ฟาดด้วยดาบเหวี่ยงลงตรงพระพาหา ทั้งสองซ้าย
ขวาขาดเป็นสิน พระกรกระเด็นดินอยู่แดดาน ...

(ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 169)

ผู้วิจัยพบว่าพระผู้เทศน์เทศน์แหล่งพระนางมัทรีฝันทุกครั้ง และมักเทศน์แหล่งที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงชุกชุกรมำรังร่อนอยู่นอกอาศรม และแหล่งที่ 3 พระนางมัทรีทูลขอให้พระเวสสันดรทำนายฝันประกอบด้วย แหล่งที่ 1 แสดงความเจ้าเล่ห์ของชุกชุกรมำรังร่อนอยู่นอกพระอาศรม 1 คืน เพื่อคอยให้พระนางมัทรีออกจากพระอาศรมในรุ่งเช้า เพราะเกรงว่าพระนางจะขัดขวางการทำทาน ส่วนแหล่งที่ 3 พระนางมัทรีนำความฝันไปทูลขอให้พระเวสสันดรช่วยทำนาย แต่พระเวสสันดรตอบเลี่ยงไปว่าความฝันนั้นเกิดเพราะพระนางมัทรีได้รับความลำบากในป่า เนื้อความในตอนนี้จึงผูกปมให้เห็นว่าพระนางมัทรีถูกปิดบังไม่ให้ทราบว่าจะต้องพลัดพรากจากพระชาติกัณหา ปมนี้จะส่งต่อไปยังกัณฑ์มัทรี ซึ่งเมื่อพระนางกลับมายังอาศรมไม่พบกุมารทั้งสอง ก็เกิดความทุกข์อย่างรุนแรง แหล่งพระนางมัทรีฝันนี้จึงทำหน้าที่เชื่อมโยงการเล่าเรื่องไปยังกัณฑ์ต่อไปของเวสสันดรชาดกด้วย

3.2.2 “แหล่งสองกุมารสั่งความ” กับการสร้างอารมณ์โศกผ่านการคร่ำครวญ

แหล่งสองกุมารสั่งความเป็นแหล่งลำดับที่ 22 เป็นแหล่งสุดท้ายในร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ชูชกกำลังจะพาทั้งสองกุมารออกจากประตูป่าหิมพานต์ และเป็นคำพูดที่พระชาลิกัณหาพลอบประโลมกัน และคร่ำครวญสั่งความแก่เทวดาให้ไปบอกพระนางมัทรี เพื่อให้พระนางติดตามไปช่วย

แหล่งนี้แสดงความทุกข์ทรมานของสองกุมารเพราะถูกชูชกเยิ่นยื้อขยี้จนลากออกไปจากอาศรม ทั้งสองกุมารต่างพลอบประโลมกันและคร่ำครวญถึงพระนางมัทรีด้วยความสิ้นหวังว่า “ได้โปรดเกศเกล้ากระหม่อมฉันด้วยช่วยบอกพระมารดา ว่า ยังมีพราหมณ์ชราบุรุษโทษ พาลูกทั้งสองโสดมาทางนี้” เพื่อให้พระนางมัทรีติดตามมาให้ทั้งสองกุมารได้เห็นหน้าพระนาง ทว่าสุดท้ายเมื่อจะพ้นประตูป่า พระนางมัทรีก็มิได้ติดตามมา และชูชกนั้นก็ “... ดีพระพี่น้อง เทพเจ้าก็ร้องหวีดหวาดไม่เว้นองค์ ครั้นพราหมณ์ดาแก่ตีพระพี่เลี้ยงเจ้าก็ร้องอยู่กรีดๆ เทพเจ้าก็ร้องหวีดขึ้นพร้อมกัน เสียงสนั่นทุกอณู” (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 189-190)

ในข้อมูลการเทศน์ 30 ชุด มีการเทศน์แหล่งสองกุมารสั่งความเป็นทำนอง 20 ครั้ง ส่วนที่เหลือใช้วิธีพูดสรุป ที่เทศน์เป็นทำนองมีทั้งใช้บทแหล่งใน บทแหล่งนอก หรือใช้ตัวบททั้งสองประเภทประกอบกัน การเทศน์บทแหล่งในมักเริ่มต้นตรงส่วนที่เป็นคำประกาศสั่งเทวดาของสองกุมาร ตั้งแต่ “โขนโต เทวสงฆาโย ข้าแต่เทพยดาทั้งหลายเอ๋ยอันศักดิ์สิทธิ์” (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 190) ไปจนจบกัณฑ์ ถือเป็นเนื้อความส่วนสำคัญมากในการเทศน์กัณฑ์กุมาร

ส่วนแหล่งนอกตอนสองกุมารสั่งความ ผู้วิจัยพบบทแหล่งนอก 3 สำนวนทั้งหมดเห็นความล้อกับบทแหล่งใน แต่ใช้คำเรียบง่ายกว่า ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจนและรวดเร็วขึ้น ส่วนที่ต่างกับบทแหล่งในคือ มีการขยายเนื้อความตอนที่สองกุมารพลอบประโลมกัน และตอนที่ชูชกทำร้ายสองกุมารให้ชัดเจนขึ้นอีก บทแหล่งนอกสำนวนหนึ่งยังแทรกความเพิ่มว่า เหตุที่ชูชกมาทรมานสองกุมารให้เจ็บปวดนั้นเป็นเพราะบุญกรรมที่สองกุมารเคยเกิดเป็นพ่อค้าและทาสที่ชูชกที่เกิดเป็นโค

ผู้วิจัยขอเปรียบเทียบตัวอย่างบทแหล่งในกับบทแหล่งนอกสำนวนเทศน์ของพระเทพวิสุทธิดิลกแห่งวัดสามพระยาวรวิหาร จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในงาน

เทศน์มหาชาติ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2560 โดยจัดวรรคของบท
แหล่งในให้ตรงกับวรรคของบทแหล่งนอกที่มีเนื้อความตรงกัน ดังนี้

ตารางที่ 4

เปรียบเทียบเนื้อความแหล่งในกับแหล่งนอก “แหล่งสองกุมารสังคาม”

แหล่งใน	แหล่งนอก
เห็น คิริทวาร อสมปตดา เมื่อพราหมณ์ชุก ชราพาสองตรุดล้ำพาพงศ์ เกือบจะออกประตูตง พระหิมเวศ ขึ้น ควรจะสงสารเอ๋ย ด้วยนางกัณหาภูมาเรศเธอทรง พระกันแสง จนสิ้นสุดท้ายลงระงระทวยอ่อน เจ้าสะอึกสะอื้นอ่อนวอนพระพี่ยา ว่าข้าแต่พระ เชษฐาชาติของน้องเอ๋ย น้องนี้หิวอ่อนด้วยอดนม วิงเวียนเจียนจะล้มเสียจริงแล้ว พระชาติสิ่งปลอบแก้วกัณหา ว่ากัณหาเอ๋ย อุตส่าห์ เดินเถิดนะแม่ อย่าระย้อยต่อแท่นนี้ก็ยังไกล ใครจะ ช่วยเราได้ไม่มีเลย	ปางโฉมยงองค์กัณหา กับเชษฐาพระชาติ เมื่อเผ่าชราตัวกาลิ ดาแกดวนดีให้ดุ่มเดิน กัณหาน้อยละห้อยละเหี่ย กะปลกกะเปลี่ยระกระเหิน ผืนพระองค์ทรงดำเนิน ค่อยค่อยดุ่มเดินกับตาซี สะอื้นอ่อนให้อ่อนองค์ เธอก็ทรงกรรแสงศรี ว่าไอ้เชษฐาพระชาติ ชีวิตน้องนี้เห็นจะไม่คินคง น้องย่างเท้าก้าวสุดเจ็บ ทั้งหนามก็เหน็บบาทหงส์ เป็นเลือดไหลมาหลังโซมลง ทั้งบาทหงส์ดูสิแทบบรลย ชาติก็ตบน้องแก้วกัณหา น้องโคกกันแสงให้ ตัวพี่จะอ้อมก็ไม่ไหว ดาเผ่าจัญไรแก่เข็นดี
เจ้าเพื่อนยากของพี่เอ๋ย มาตราว่าพระน้องเจ้าจะวอด วาย ตัวพี่ก็จะขอตายไปตามเจ้า จะอยู่ไปใยเล่าให้ ทนทุกข์ทรมาน (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 189)	ถ้าแม้ตัวน้องมอดม้วย พี่จะขอตายด้วยเป็นคู่ชีวี ชีวิตของเราทั้งสองนี้ กรรมเรามีแม่ทรมวย (ข้อมูลการเทศน์มหาชาติภาคสนาม ชุดที่ 5)

จากตัวอย่างข้างต้น มีการเปลี่ยนถ้อยคำเช่นบทแผลในเรียกสองกุมารว่า “สองจตุรณล้าเพาพงศ์” บทแผลนอกเปลี่ยนเป็นออกชื่อสองกุมารโดยตรงว่า “...องค์กัณหา กับพระเชษฐาชาลี” หรือบทแผลนอกมักใช้คำซ้ำๆ เช่น “ตาแก่ด้วนตีให้ดุ่มเดิน” กับ “ค่อยค่อยดุ่มเดินกับตาชี่” เพื่อย้ำความให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ในขณะเดียวกันเป็นการเน้นภาพการเคลื่อนไหวของสองกุมารที่เดินไปอย่างเชื่องช้าเพราะความเจ็บปวดที่ถูกชุกเขี่ยนตีด้วย

แม้บทแผลนอกเลือกใช้คำที่เข้าใจง่ายกว่าบทแผลใน แต่เนื้อหาก็ยังเน้นการคร่ำครวญเป็นหลักเหมือนเดิม ทั้งยังอาจขยายความบางส่วนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นหรือเพื่อเน้นอารมณ์ให้เข้มข้นขึ้น เช่น ขยายความว่าพระกัณหาเดินจนเลือดโซมเท้า หรือเน้นย้ำความสิ้นหวังของสองกุมาร เช่นบทแผลในว่า “มาตรว่าพระน้องเจ้าจะวอดวาย ตัวพี่ก็จะขอตายไปตามเจ้า” ก็เป็น “ถ้าแม่ตัวน้องมอดม้วย พี่จะขอตายด้วยเป็นคู่ชู้ชีวิตของเราทั้งสองนี้ กรรมเรามีแม่ทราวม้วย”

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แผลพระนางมัทรีผืนและแผลสองกุมารสร้างความมีเนื้อหาหลักเป็นความรู้สึกลงและคำคร่ำครวญของตัวละคร หากละไปก็มิได้กระทบต่อโครงเรื่อง แต่การที่พระผู้เทศน์นิยมนำเนื้อความทั้ง 2 ส่วนนี้มาถ่ายทอดควบคู่ไปกับแผลยานนาวา เป็นการเน้นอารมณ์สะท้อนใจให้โดดเด่นใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่องทานและทานบารมี แผลพระนางมัทรีผืนทำหน้าที่เกริ่นการถึงเหตุการณ์ชุกชุกทูลขอสองกุมาร และแสดงให้เห็นความผูกพันของพระนางมัทรีกับสองกุมาร ซึ่งเป็นพื้นฐานให้การพลัดพรากและการคร่ำครวญในแผลสองกุมารสร้างความยังสะท้อนใจมากขึ้น ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์บางประการที่เชื่อมโยงระหว่างอารมณ์สะท้อนใจกับแนวคิดของกัณท์กุมาร ดังจะได้วิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

4. วรรณศิลป์ในบทเพลงเทศน์กัณฑ์กุมารกับการสร้างอารมณ์สะท้อนใจอันนำไปสู่ศรัทธา

เสฐียรโกเศศ (2546: 51-53) นิยาม “อารมณ์สะท้อนใจ” (Emotion) ว่า หมายถึงปฏิกิริยาทางอารมณ์ในใจที่เกิดขึ้นจากการกระทบด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากเห็นสิ่งที่งดงามก็รู้สึกเบิกบานสบายใจ เห็นสิ่งที่งดงามจนตะลึงตะลันก็เกิดความรู้สึกหวาดหวั่น (Moral emotion) หรือหากเห็นสิ่งที่รู้สึกว่าเป็นจริงก็เกิดปิติยินดี (Intellectual emotion) แม้นิยามนี้เป็นคำอธิบายอารมณ์สะท้อนใจในบริบทการวิจารณ์ศิลปะ แต่เมื่อนำมาพิจารณาการเทศน์กัณฑ์กุมารแล้ว ผู้วิจัยพบว่าอารมณ์สะท้อนใจในลักษณะเดียวกันนี้เองมีผลให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและประสงค์ที่จะทำทานด้วย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์สะท้อนใจที่เกิดจากการประสานระหว่างเนื้อหาที่แสดงการคร่ำครวญ วรรณศิลป์ในตัวบท และศิลปะการแหล่เทศน์ ซึ่งอารมณ์สะท้อนใจที่เกิดขึ้นนี้นำไปสู่การสร้างศรัทธาให้ผู้ฟังเทศน์ได้อย่างลึกซึ้ง มีรายละเอียดดังนี้

4.1 การประสานวรรณศิลป์กับการสร้างอารมณ์สะท้อนใจในการถ่ายทอดกัณฑ์กุมาร

การเทศน์มหาชาติเป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการถ่ายทอดนิทาน ดังนั้นเมื่อพระแต่ละรูปหรือแม้แต่พระรูปเดียวกันเทศน์ในโอกาสที่ต่างกัน สิ่งที่ถ่ายทอดออกมาก็อาจมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความเป็นศิลปิน ในที่นี้ผู้วิจัยจะประมวลวิธีการประสานวรรณศิลป์กับศิลปะการเทศน์กัณฑ์กุมารที่เป็นลักษณะร่วมเด่นๆ จำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การละความและขยายความเพื่อสร้างเอกภาพของเนื้อเรื่อง การใช้ทำนองพิเศษประกอบการเล่นเสียงเล่นคำเพื่อสร้างจินตภาพ และการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนเพื่อเน้นย้ำภาพจำ

4.1.1 การละความและขยายความเพื่อรักษาเอกภาพของเนื้อเรื่อง

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ - ไทย ของราชบัณฑิตยสถาน (2545: 459) ให้นิยามคำว่า “เอกภาพ” ไว้ว่า ลักษณะงานวรรณกรรมที่ทุกส่วนสัมพันธ์กันจนเป็นหน่วยที่สมบูรณ์ งานวรรณกรรมที่มีเอกภาพจะประสานสนิทกันทุกส่วน มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ในวรรณกรรมบางรูปแบบอาจมีเอกภาพโดยรูปแบบ โดยเฉพาะโดยแก่นเรื่อง โดยสัญลักษณ์ หรือโดยวิธีใดที่สามารถเชื่อมโยงและจัดลำดับส่วนประกอบทั้งหลายให้เป็นหน่วยเดียวกันอยู่สมบูรณ์

ในกรณีการเทศน์มหาชาติที่มีลักษณะเหมือนการเล่านิทาน พระผู้เทศน์สามารถแทรกเรื่องราวต่างๆ ผ่านบทแหล่บอกได้อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าในการเทศน์กัณฑ์กุมาร พระผู้เทศน์ได้ใช้ทั้งวิธีการละความ คือไม่เทศน์เนื้อหาส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อย โดยละไปทั้งหมดหรือเล่าเพียงสังเขปผ่านบทแหล่บอก และเทศน์เฉพาะเนื้อหาตอนสำคัญทั้ง 3 ตอนดังกล่าวไปแล้ว ส่วนอีกวิธีการหนึ่งคือการใช้บทแหล่บอกที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อขยายความเนื้อหาตอนสำคัญดังกล่าว โดยเฉพาะตอนสองกุมารสั่งความเพื่อขยายอารมณ์ความโศกเศร้าให้เข้มข้นยิ่งขึ้น

กลวิธีทั้งสองช่วยให้พระผู้เทศน์ถ่ายทอดกัณฑ์กุมารได้ในระยะเวลาที่ลดลง โดยยังคงเอกภาพของเนื้อเรื่องไว้ และทำให้ผู้ฟังเทศน์สามารถติดตามเนื้อเรื่องได้โดยไม่สับสน การละความช่วยให้พระผู้เทศน์เลือกนำเนื้อหาความสำคัญมาเล่าต่อเนื่องกัน โดยเน้นให้เห็นภาพตัวละครที่มีบทบาทแค่ 1-2 ตัว ทำให้ผู้ฟังสามารถติดตามการถ่ายทอดเรื่องแบบมุขปาฐะได้อย่างราบรื่น หลีกเลี่ยงความสับสนที่อาจเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดรายละเอียดมากเกินไปตามด้วยหลายลักษณะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. การละความ หมายถึงการที่พระผู้เทศน์มิได้เทศน์เป็นทำนอง มีทั้งการละทั้งแหล่ และละเฉพาะบางส่วนในแหล่ ผู้วิจัยพบว่าแหล่ที่ละไปทั้งแหล่คือแหล่ที่ 14-22 ซึ่งเป็นตอนที่พระเวสสันดรหลังนำทักขิโณทกบริจาคบุตรทาน ไปจนถึงพระเวสสันดรใช้ขันตีข่มโทษะหลังเห็นชุกชีเยนติสองกุมาร ข้อมูลทุกชุดที่ผู้วิจัยศึกษาละความส่วนนี้ทั้งสิ้น การละความทั้งแหล่ทำให้แหล่ยานนาวากับแหล่สองกุมารสั่งความได้ทันที กระแสการเล่าเรื่องจำกัณฑ์มมมของผู้ฟังอยู่ที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระเวสสันดรกับสองกุมาร และอยู่ที่การคร่ำครวญของสองกุมาร ส่วนบทบาทของชุกชีหลังจากทูลขอสองกุมารแล้วก็มีบทบาทรองลงไป

ส่วนการละเนื้อความบางส่วน ได้แก่ บทสนทนาระหว่างชูชกกับ พระชาลีที่ออกไปต้อนรับหน้าอาศรมซึ่งอยู่ในแหล่งที่ 6 บทแหล่งในบรรยายว่าชูชก ต้องการข่มขู่ให้พระชาลีเกรงกลัวไว้ก่อนเพื่อจะได้ใช้เป็นข้าทาสได้ง่าย แต่ในการ เทศน์จริงนั้น พระผู้เทศน์ไม่เคยนำส่วนนี้มาเทศน์และในบทแหล่งนอกก็ไม่ปรากฏเนื้อ ความตอนนี้

การละเนื้อความบางส่วนยังปรากฏตอนสองกุมารหนีไปซ่อนในสระ บัว บทแหล่งลำดับที่ 10 กล่าวถึงสองกุมารหนีลงไปในสระบัวโดยเฉพาะ เนื้อความมี โวหารบรรยายอาการหวาดกลัวของสองกุมารอย่างประณีตว่า “พระชาลีจึงกระซิบ บอกแก้วักกันหา ว่ากัณหาเอ๋ยเจ้าค่อยๆ ย่อง ครั้นเหยียบต้องใบไม้ไหวกรอบ เจ้า ขยิบตาให้แก้วักกันหาหมอบ ครั้นเหยียบใบไม้ไหวกรอบ เจ้าก็พากันหมอบอยู่แนหนึ่ง” (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 177) แต่ในการเทศน์จริง พระผู้เทศน์ละเนื้อ ความส่วนนี้ กล่าวแต่เพียงว่าสองกุมารหนีไปซ่อนในสระบัว ใช้ใบบัวบังศีรษะ และ ใช้น้ำในสระเป็นที่ซ่อนตัว บทแหล่งนอกสรุปความตอนนี้อย่างเดียวว่า “ฝ่ายชาลีและกัณหา หน่อขัตรีย์ เมื่อได้ฟังตรัสวโรกาส จึงชวนกัณหาหนีไปพลัน สะทกสะท้านด้วยความกลัว” จากนั้นก็กลับมากล่าวถึงชูชกบริภาษพระเวสสันดรซึ่งเป็นเนื้อความใน แหล่งที่ 11 ทันที

เมื่อนำเนื้อความที่ละส่วนต่างๆ ออกไปแล้วมาพิจารณาต่อเนื่องกัน ผู้วิจัยพบว่าลำดับเหตุการณ์ในกัณฑ์กุมารหลังจากละความเป็นดังนี้

ลำดับเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นช่วยให้ผู้ฟังติดตามการถ่ายทอดเรื่องแบบ มุขปาฐะได้ง่าย เพราะให้ความสำคัญแก่ตัวละครในแต่ละช่วงแยกจากกันค่อนข้าง ชัดเจน บทสนทนาระหว่างตัวละครแบ่งเป็นช่วงละ 2 ฝ่ายอย่างเด่นชัด สอดคล้อง กับลักษณะการเล่านิทานแบบมุขปาฐะในกฎข้อหนึ่งใน 12 ข้อของนิทานพื้นบ้านที่ แอ็กเซล โอลริก (Axel Olrik) เสนอไว้ คือกฎแห่งตัวละคร 2 ตัวต่อ 1 ฉาก ประคอง

นิมมานเหมินท์ (2551: 45) อธิบายกฎของโอลริกไว้ว่า ในนิทานพื้นบ้าน แต่ละฉาก มักมีตัวละครที่แสดงบทบาทเพียง 2 ตัว แม้ว่าบางฉากมีตัวละครมากกว่า 2 ตัว แต่จะมีตัวละครเพียง 2 ตัวเท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญ ถือเป็นกฎที่เคร่งครัดมาก

ข. การขยายความ หมายถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาจากที่มีอยู่ในบท แหล่งใน วิธีการนี้ปรากฏทั้งใน “แหล่งนอกซุกซุกทูลของสองกุมาร” และ “แหล่งนอกสองกุมารสั่งความ”

บทแหล่งทั้งสองขยายความทั้งภาพและความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ทำให้ผู้ฟังเกิดความสงสัยและเห็นใจสองกุมาร ดังตัวอย่างจากแหล่งนอกสองกุมารสั่งความที่ยกมาแล้วข้างต้น บทแหล่งในกล่าวว่าพระกัณหา “ทรงพระกันแสง จนสิ้นสุดกำลังแรงระทวยอ่อน...” (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 189) บทแหล่งนอกได้ขยายความเพิ่มว่า “น้องย่างก้าวก้าวสุดเจ็บ ทั้งหนามก็เหน็บบาทหงส์ เป็นเลือดไหลมาหลังโซมลง ทั้งบาทหงส์ดูสิแทบบรลย์” อาการบาดเจ็บที่เพิ่มมานี้ช่วยสร้างความต่อเนื่องกับภาพในแหล่งพระนางมัทรีฝันตอนต้นซึ่งมีเนื้อความเด่นที่การเน้นภาพพระนางมัทรีถูกทำร้ายอย่างน่ากลัว เกิดเป็นเอกภาพด้านอารมณ์ที่เน้นความน่าสงสารของทั้งพระนางมัทรีและสองกุมาร

การละความและขยายความข้างต้นปรากฏในข้อมูลการเทศน์ทุกชุด และมีลักษณะใกล้เคียงกัน ทำให้เห็นว่าลักษณะการเทศน์กัณฑ์กุมารมีแบบแผนที่ค่อนข้างชัดเจน มุ่งสื่อรักษาเหตุการณ์สำคัญคือการบำเพ็ญบุตรทานบารมี และชูความยิ่งใหญ่ของการบำเพ็ญทานนั้นผ่านความทุกข์ทรมานและทางใจที่พระเวสสันดรและสองกุมารต้องประสบ กระนั้นการถ่ายทอดก็ยังมีลักษณะเช่นนี้ยังแสดงให้เห็นการประสานมิติลายลักษณ์ของตัวบทร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกกับศิลปะการแหล่งเทศน์ที่เป็นการเล่นนิทานแบบมุขปาฐะ เพื่อสื่อแนวคิดสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้เกิดเอกภาพได้อีกที่น่าสนใจ

4.1.2 การใช้ทำนองพิเศษประกอบการเล่นเสียงเล่นคำเพื่อสร้างจินตภาพ

จินตภาพ (Imagery) ในการศึกษาวรรณกรรมหมายถึงการใช้ภาษาเพื่อสื่อถึงวัตถุ การกระทำ ความรู้สึกนึกคิด สภาวะของจิตใจ หรือประสบการณ์ทางผัสสะโดยไม่จำเป็นต้องเป็น “ภาพ” เสมอไป (Cuddon, 1999: 413)

ในการเทศน์มหาชาติ ทำนองเทศน์จะประสานเข้ากับการใช้ภาษาแสดงจินตภาพในมิติต่างๆ ทั้งแสง สี เสียง การเคลื่อนไหว ความรู้สึกนึกคิด และบรรยากาศ ทำให้เกิดเป็นจินตภาพที่พิเศษกว่าการอ่านบทแหล่เทศน์มหาชาติในฐานะวรรณคดีลายลักษณ์ ด้วยว่าจินตภาพดังกล่าวมิได้ถ่ายทอดมาด้วยนัยความหมายทางภาษาและเสียงประจำรูปเขียนที่รับรู้ผ่านการมองเห็น แต่ยังมีมิติของเสียงที่เปล่งออกมา ทำให้ผู้ฟังสัมผัสได้ด้วยผัสสะที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งประสาทการฟัง ประสาทสัมผัสที่รับแรงสั่นสะเทือนของคลื่นเสียง และประสาทการมองเห็นลีลาของพระขณะเทศน์ คำที่บันทึกอยู่ในหน้ากระดาษมีความหมายเพิ่มขึ้นผ่านน้ำเสียง การยืดระยะเวลาการออกเสียง หรือออกเสียงคำให้แปรเป็นหนักเบา ความหมายที่แตกต่างไปนี้ส่งผลต่อจินตภาพในใจผู้ฟังให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น ดังที่พระครูโฆสิตธรรมากรแห่งวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร ครูสอนเทศน์มหาชาติได้กล่าวว่าผู้ฟังเทศน์มหาชาตินั้น “ไม่ได้ต้องการให้อ่านหนังสือให้ฟัง เขาต้องการดูทำนอง...ดูคำว่านาถจะเอื้อนยังไง เป็นเรื่องของทำนองลีลา คำว่าดูนาถมันจะมีชีวิตขึ้นมา” (สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562)

การเทศน์มหาชาติโดยทั่วไปมีทำนองหลัก 2 ทำนอง คือทำนองขึ้นและทำนองเดิน^๘ ในกัณฑ์กุมารมีทำนองพิเศษเพิ่มมาในแหล่สำคัญทั้ง 2 แหล่ ในแหล่ยานนาวามี “ทำนองถกเขมรตีเหล็ก” แหล่สองกุมารสังความมี “ทำนองขึ้นสูง” ผู้วิจัยพบว่าพระผู้เทศน์ได้ประสานทำนองพิเศษเหล่านี้เข้ากับการใช้การเล่นเสียงที่เป็น

^๘ พระครูวินัยธรมานพ (2552: 365) อธิบายว่าทำนองเดินใช้ธรรมดา เน้นเสียงชัดจัดจังหวะให้พอดีไม่ช้าไม่เร็วเกินไป มีความกระชับเสมอดันเสมอลาย และมีเสียงเอื้อนตอนลงท้ายวรรค นิยมใช้บรรยาย ส่วนทำนองขึ้นมีระดับเสียงสูงกว่าทำนองเดิน ใช้เสียงเอื้อนยาวกว่า เน้นเสียงมากกว่า และจังหวะช้ากว่าทำนองเดิน ใช้ในบทสนทนาของตัวละครและพรรณนาอารมณ์

วรรณศิลป์ในตัวบท ได้แก่ การเล่นเสียงพยัญชนะ เสียงสระ เสียงวรรณยุกต์ และการเลียนเสียงธรรมชาติ ทำให้เกิดจินตภาพที่แจ่มชัด และอวดฝีมือการเทศน์ได้อย่างโดดเด่น มีรายละเอียดดังนี้

ก. ทำนองถกเขมรตีเหล็กในแห่ยานนาวา พระครูวินัยธรรมานพ (ปัจจุบันคือพระพิมลธรรมภาณ) (2552: 365) อธิบายว่าทำนองพิเศษนี้มีลีลาเทศน์แบบซ้ำไปหาเร็ว เหมือนช่างตีเหล็กตอนที่เหล็กกำลังร้อนก็ค่อยๆ ตี เมื่อเหล็กที่ตีใกล้จะเย็น ช่างก็จะรีบตีเร็วขึ้น

ในการเทศน์จริง ผู้วิจัยสังเกตว่าพระผู้เทศน์แต่ละรูปอาจเทศน์ทำนองถกเขมรตีเหล็กด้วยอัตราความเร็วต่างกัน แต่ทั้งหมดจะมีอัตราความเร็วมากกว่าและมีลีลาแตกต่างจากทำนองเดินและทำนองขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยจะยืดเสียงคำที่ต้นวรรคหรือท้ายวรรค เช่น “สำเภาลำไยของพาณิช” อาจทอดเสียงที่พยางค์ “สำ(เภา)” หรือ “พา(ณิช)” ประมาณ 1-3 วินาที ระหว่างทอดเสียงก็อาจจะสับัดเสียงให้โน้ตของคำเคลื่อนสูงหรือลงต่ำ ต่างไปจากเสียงวรรณยุกต์ปกติของพยางค์นั้น จากนั้นจึงกลับมาอ่านเร่งจังหวะในคำอื่นๆ โดยอาจเร่งอ่านถึง 3-5 พยางค์ต่อ 1 วินาที ทำให้จังหวะที่ทอดเสียงพยางค์กับจังหวะที่เร่งอ่านแตกต่างกันอย่างชัดเจน

ส่วนการเล่นเสียงเล่นคำในตัวบทแห่ยานนาวาเน้นใช้คำที่มีเสียงเบาหนักสลับกัน โดยเฉพาะคำ 2 พยางค์ที่พยางค์หน้าเป็นสระเสียงสั้น พยางค์หลังเป็นสระเสียงยาว และการเล่นเสียงพยัญชนะเดียวกันติดต่อกันหลายพยางค์ภายในวรรค เช่นข้อความว่า “สำเภาลำไยของพาณิช” ซึ่งตกแต่งต่อดิตเป็นกงวาน ประกอบประกับกระดานตอกตริง ตะปุดะปริงยึงกรึงกระซิบซิด พืดเหล็กตีติดตอกหมั่นโซมน้ำมันชันเคี้ยวแล้วเยียวยา กระดานดาดเป็นดาดฟ้าจังกอบกว่านสมอขัน” (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 178) ข้อความนี้มีลักษณะการเล่นเสียงและเล่นคำที่เด่นคือ

- การใช้คำ 2 พยางค์สลับเสียงเบาหนัก เช่น ประกอบ-ประกับ หรือ ตะปุดะปริง-กระซิบ

- การเล่นเสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน มักปรากฏในตำแหน่งที่

ใกล้เคียงกัน เช่น ตก-แตง-ต่อ-ติด ตี-ติด-ตอก (กระ)ดาด-ดาด-ดาด(ฟ้า)

- การเล่นสัมผัสสระในวรรค มักปรากฏในตำแหน่งที่อยู่ระหว่างกลุ่มคำที่เล่นเสียงเบาหนักและเสียงพยัญชนะต้น เช่น บริง-ยิง ใน “ตะปุตตะบริงยิงกริ่งกระซิบซิด” หรือ หมั่น-มัน-ชัน และ เคี้ยว-เยี้ยว ใน “พิตเหล็กตีติดตอกหมั่นโซมน้ำมันชันเคี้ยวแล้วเยี้ยวยา”

- การรับส่งสัมผัสสระข้ามวรรค มักปรากฏอยู่ในตำแหน่งที่อยู่ถัดจากกลุ่มคำ 2 พยางค์สลับเสียงเบาหนักหรือกลุ่มคำที่เล่นเสียงพยัญชนะ เพื่อให้จังหวะที่ส่งมาจากรวรรคก่อนหน้าต่อเนื่องกันกับส่วนที่มีการอ่านเร่งจังหวะคำ เช่น “ตะปุตตะบริงยิงกริ่งกระซิบซิด พิตเหล็กตีติดตอกหมั่นโซมน้ำมันชันเคี้ยวแล้วเยี้ยวยา กระดานดาดเป็นดาดฟ้าจังกอบกวันสมอขัน”

การเล่นเสียงเล่นคำข้างต้นทำให้เสียงคำในแหล่งยานนาวามีลักษณะคล้าย ข้อต่อของห่วงโซ่ที่เรียงร้อยกันไปเรื่อยๆ การเล่นเสียงเช่นนี้อื้อให้พระผู้เทศน์อ่านรวบคำได้ง่าย เกิดเป็นจังหวะเสียงหนักเบาชวนฟัง เมื่อประกอบกับทำนองยึดเสียงที่ต้นวรรคหรือท้ายวรรคสลับกับการอ่านเร่งจังหวะกระชั้น เสียงที่ถ่ายทอดออกมาทำให้เกิดลีลาการเทศน์ที่แสดงภาพการเคลื่อนไหวอย่างเร่งเร็วสอดคล้องกับการใช้คำกริยาแสดงภาพอย่างต่อเนื่อง การประสานวรรณศิลป์เช่นนี้เสริมให้เห็นความยิ่งใหญ่ของภาพพจน์เรือสำเภาที่แล่นฝ่าคลื่นลมซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดรผ่านสังสารวัฏเพื่อสัตว์โลกทั้งปวง

ข. ทำนองขึ้นสูงในแหล่งสองกุมารสังความ พระครูวินัยธรมานพ (2552: 364) อธิบายว่าทำนองขึ้นสูงเป็นทำนองที่มีระดับเสียงสูงกว่าทำนองขึ้น บางคราวก็เรียกว่า “ทำนองกล่อมลูก” และพระบางรูปก็อธิบายให้ผู้ฟังทราบว่าการเทศน์กัณฑ์กุมารนั้นมีทำนองลักษณะคล้ายทำนองกล่อมลูกด้วยเช่นกัน

ในการเทศน์จริง จุดเด่นของทำนองขึ้นสูงคือ การอ่านทอดเสียงคำต้นวรรคหรือท้ายวรรคให้ขึ้นสูงและสละเสียงให้เปลี่ยนระดับในตอนท้ายพยางค์ และเน้นพยางค์ที่ทอดเสียงให้เด่นด้วยการเอื้อนหรือใช้เสียงนาสิก เมื่อเทียบกับทำนองขึ้น พบว่าทำนองขึ้นสูงใช้ระดับเสียงสูงกว่าทำนองขึ้น และมีระยะห่างระหว่างเสียงต่ำกับเสียงสูงกว้างกว่าทำนองขึ้น แต่ทำนองขึ้นสูงมีอัตราเร็วกว่าทำนองขึ้น

ธรรมดา ลีลาของทำนองขึ้นสูงจึงมีความโหยหวนและบีบเค้นอารมณ์มากกว่าการเทศน์ทำนองขึ้นที่ใช้ในบทสนทนาทั่วไปของตัวละคร

ส่วนตัวบทแหล่งสองกุมารสร้างความมีจุดเด่นอยู่ที่การแสดงอารมณ์โศกเศร้าอย่างลึกซึ้งของสองกุมาร โดยใช้วิธีเลือกสรรคำแสดงอารมณ์หลายรูปแบบได้แก่

- การใช้คำร้องเรียกและคำแสดงอารมณ์ เช่น “ข้าแต่เทพยดาทั้งหลายเอ๋ยอันศักดิ์สิทธิ์” “โอ้พระชนนีศรีศุภมาตุของลูกเอ๋ย” “โอสงสารเอ๋ยด้วยสองจรรจนรามาสาพา” หรือ “ที่ไหนเลยจะได้เห็นหน้าพระลูกแก้วทั้งสองรา”

- การใช้คำแสดงอารมณ์และการเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเสียงพยัญชนะและเสียงสระ เช่น สะอึก-สะอื้น-อ้อนวอน และ วิงเวียน-เจียนจะล้ม ใน “เจ้าสะอึกสะอื้นอ้อนวอนพระพี่ยา น้องนี้หิวอ่อนด้วยอดนม วิงเวียนเจียนจะล้มเสียจริงแล้ว”

- การใช้กลุ่มคำไวยากรณ์ ประกอบการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะและเสียงสระ เช่น นีราศ-ร้าง-ห่าง ใน “เมื่อนีราศร้างห่างพระมารดา” และ โพล้เพล้-เวลาพลบ-คำ-ย่ำสนธยเขต ใน “พอโพล้เพล้เวลาคำย่ำสนธยเขต พราหมณ์ก็พาสองจรรจนเยาวเรศลับลวงประตูปา”

- การใช้โครงสร้างประโยคขนานความ เช่น “อันทรงทิพยกรรม // แลทิพยเนตร” หรือ “พราหมณ์ชราตาแก่ตีพระพี่น้อง เทพเจ้าก็ร้องหวีดหวาดไม่เว้นองค์ // ครั้นพราหมณ์ตาแก่ตีพระพี่เลี้ยง เจ้าก็ร้องอยู่กรืดๆ เทพเจ้าก็ร้องหวีดขึ้นพร้อมกัน”

การใช้ถ้อยคำเช่นนี้เอื้อแก่การสื่ออารมณ์โศก สอดคล้องกับเนื้อหาการคร่ำครวญของพระชาลิกลันทา พระผู้เทศน์จะเอื้อนและสะบัดเสียงในตำแหน่งคำแสดงอารมณ์และคำร้องเรียก เช่น “โอ้พระชนนีศรีศุภมาตุของลูกเอ๋ย” ส่วนกลุ่มคำแสดงกริยาและคำไวยากรณ์ เช่น “วิงเวียนเจียนจะล้ม” และ “พอโพล้เพล้เวลาคำย่ำสนธยเขต” เน้นภาพของสองกุมารที่กำลังเดินกะปรกกะเปลี่ยตามซอกในเวลาคงสนธยาซึ่งเป็นช่วงเวลาชวนให้รู้สึกว้าวุ่น ประกอบกับจังหวะอ่านซ้ำๆ เปลี่ยนระดับเสียงขึ้นสูงและลงต่ำอย่างเด่นชัด ทำให้เกิดจินตภาพของสองกุมารที่กำลังสร้างความ

ออกมาด้วยเสียงสิ้นหวังเหนื่อยอ่อน การใช้โครงสร้างประโยคขนานความยังเอื้อให้เห็นระดับเสียงในคำเดิมที่ซ้ำตำแหน่งเดียวกัน ช่วยเน้นย้ำความหมายให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับภาพสองกุมารที่ต่างสลับกันกรีดร้องไปในราวป่า แล้วมีเสียงเทวดาทิ้งหลายร้องตอบกลับ ทำให้เกิดจินตภาพเสียงสะท้อนในป่าและภาพความใหญ่โตของป่าหิมพานต์ที่ทำให้เสียงก้องสะท้อนกลับขึ้นมา ทว่ากลับไม่มีผู้ใดช่วยเหลือสองกุมารได้ มีเพียง “เสียงสนั่นทุกอากัฏฐ์” และ “ใบพฤกษาลิวร่วงระหุบเย็นทุกเส้นหญ้า” เท่านั้น

ทำนองขึ้นสูงที่ประกอบการเล่นเสียงเล่นคำนี้จึงช่วยให้เนื้อความของแหล่งสองกุมารสร้างความมีความสมจริงและสื่ออารมณ์ได้อย่างเข้มข้น ผู้ฟังที่ได้ทราบเค้าโครงของความพลัดพรากที่แหล่งพระนางมัทรีผ่นเกริ่นการณไว้วก่อน ก็ยิ่งรู้สึกเห็นใจสองกุมารที่ต้องพลัดพรากจากพระเวสสันดรและพระนางมัทรีโดยได้มีล่องรู้ชะตากรรมของตน การประสานวรรณศิลป์และทำนองในแหล่งนี้จึงทำให้มิติของความโศกที่ปรากฏในเนื้อเรื่องลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4.1.3 การเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนเพื่อเน้นย้ำภาพจำ

การเทศน์มหาชาติมีบทแหล่งในซึ่งเป็นวรรณคดีลายลักษณ์เป็นตัวบทหลัก ส่วนบทแหล่งนอกเป็นส่วนที่พระผู้เทศน์แต่งเสริมขึ้นภายหลังและถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ผู้วิจัยพบว่าสำนวนถ้อยคำที่มีวรรณศิลป์ในร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนของพระผู้เทศน์อย่างน่าสนใจ มีการนำถ้อยคำสำนวนจากบทแหล่งในมาใช้แต่งบทแหล่งนอก และใช้ในการบรรยายสรุปเป็นร้อยแก้วเพื่อเน้นย้ำภาพจำของตัวละครและเหตุการณ์ในเรื่องด้วย

ผู้วิจัยพบว่าเมื่อพระผู้เทศน์นำเวสสันดรชาดกมาถ่ายทอดเป็นบทแหล่งนอกปรากฏถ้อยคำสำนวนที่ได้รับอิทธิพลจากบทแหล่งในอย่างชัดเจน โดยเฉพาะที่ใช้บรรยายการกระทำ ลักษณะตัวละคร หรือบทโต้ตอบที่กินใจ ซึ่งมักเล่นเสียงสัมผัสหรือมีความเปรียบประกอบด้วย เช่น บทแหล่งในมีข้อความบรรยายตอนสองกุมารหนีลงสระบัวว่า “สองกุมารกุมารทรงผำการองเข้าใหล้นคง แล้วเสีรยอยถอยหลังลงสู่สระศรี เอวารีน้นม้งองค์ เอาใบบุษบงบังพระเกษ” (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก,

2558: 177) บทเหล่านั้นก็มีข้อความที่เล่นโครงสร้างขนานความเช่นเดียวกัน คือ “เอา...มาบัง...เอา...มาบัง” ดังว่า “ฝ่ายซาโลมอนกษัตริย์ได้ฟังคำรักกล่าวโอ้อวด จึงชวนกันหาหนีมวลัน ละลนละลานลงสระบัว เอาบุษบงมาบังเกศ แล้วเอวารีม่าบังตัว” (ข้อมูลวิดิทัศน์ชุดที่ 12: 25.03-25.42) ผู้วิจัยยังพบว่าพระผู้เทศน์มักยกข้อความนี้มาอธิบายว่าทั้งสองกุมารเป็นผู้มีปัญญาในฐานะลูกกษัตริย์ รู้จักวิธีการหลบหนี ทำให้ภาพของตัวละครสองกุมารชัดเจนขึ้น แม้ว่าในช่วงต้นกัณฑ์จะกล่าวถึงสองกุมารไม่มากนักตาม

หรือตอนที่สองกุมารถูกชูชกทุบตีในท้ายกัณฑ์ บทเหล่านั้นมีข้อความว่า “โอ้เวทนาด้วยนางกัณหากุมารี เธอทรงพระโคกักรแสงให้” (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 187) ส่วนบทเหล่านั้นสองกุมารสั่งความก็มีข้อความว่า “เธอก็ทรงกรแสงศรี” และ “ซาลิกก็ตบน้องแก้วกัณหา น้องโคกักรแสงให้” (ข้อมูลภาคสนามชุดที่ 5) จะเห็นได้ว่าลักษณะการใช้คำยังมีคำของบทเหล่านั้นชัดเจน และแม้เปลี่ยนคำบางคำแต่ก็ยังคงการเล่นเสียงพยัญชนะ /ซ/ และ /ก/ คือ “ทรงกรแสงศรี” และ “โคกักรแสงให้” ไว้

ส่วนการบรรยายเป็นร้อยแก้ว ผู้วิจัยพบว่าพระผู้เทศน์มักเลือกใช้กลุ่มคำที่เล่นเสียงสัมผัสหรือมีเสียงคล้องจอง เนื่องจากจดจำได้ง่าย เช่นเหตุการณ์ที่พระนางมัทรี ไปทูลขอให้พระเวสสันดรทำนายฝันในแหล่งที่ 4 เนื้อความตอนนี้นิยามเทศน์เป็นทำนอง แต่พระผู้เทศน์มักบรรยายสรุปเป็นร้อยแก้ว และข้อความที่พูดสรุปนั้นมีส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากบทเหล่านั้นอย่างเห็นได้ชัด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทแผลใน

ดูกรมัทรีเป็นเหตุทั้งนี้ด้วยเจ้าเป็นนางกษัตริย์เคยเสวยไอศุริยสมบัติอันอุดม เจ้าเคยสถิตบรรทมพระยี่ภู่ล่อสำอององค์... บัดนี้เจ้ามาตกไว้ในราศปราชจากที่อันเจริญ ออกมาโสกศลย์แสนกันดารเดินในดงดอนต้งแดดลม เสวยแต่ผลไม้อันเปรี้ยวขมฝื่อนฝาด นอนเหนียวใบไม้ปูดลาดล้นแต่ละอองทราย เทพยเจ้าย่อมยกย้ายซึ่งราศี ชาติทุกสิ่งสิ้นนี้วิปริต จึงเสวยสุบินนิมิตผิดประหลาดลามก ...

(ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, 2558: 170)

คำบรรยายสรุปเป็นร้อยแก้ว

- มัทรีเอ๋ย ไม่มีอะไรรอกน้อง เหตุที่เจ้าผ่นเช่นนี้คิดดูซิ เมื่อก่อนเรา
อยู่ยังงี้ เราเคยอยู่เวียงอยู่วัง อยู่ดีกินดีอยู่สุขสบายดีก่อน จะนั่งนอน
ยืนเดินแสนสะดวกสบายบาง ตอนนี้มาอยู่ป่าเสื้อสีกินหมอนสัก
ใบก็ไม่ได้เอามา ผลหมากรากผลไม้ก็มีแต่ของดิบของฝาดของขม ไม่
นิยมดังเก่าก่อน เทพดาเลยยกย้ายหาที่สัปรวนแปร คิดมากผ่น
มากไปเอง

สำนวนเทศน์พระครูกิตติธรรมานุยุต
(ข้อมูลวิดิทัศน์ชุดที่ 12: 26.30-27.00)

- น้องรัก เจ้าเคยสบายอยู่ในวัง เครื่องเสวยล้วนแต่ประณีต แต่ตอน
นี้มาอยู่ในป่า เครื่องเสวยเป็นผลไม้รสฝาดเปรี้ยวหวานต่าง ๆ กันไป
เป็นเหตุให้เกิดความผ่น และความผ่นนั้นย่อมเกิดจากเทวดาเจ้า
ยกย้ายราศี ชาติสุวิปริต มัทรี คนที่จะผ่นนั้น หนึ่งในบุญนิมิต สองจิต
อวรณ์สามเทพสังหารณ์สี่ธาตุกำเริบ สี่ประการนี้คงจะเข้าหลักธาตุ
กำเริบ

สำนวนเทศน์พระเทพวิสุทธิดิลก (ข้อมูลภาคสนามชุดที่ 5)

จากตัวอย่างข้างต้น ลักษณะเนื้อความคำสรุปเป็นร้อยแก้วใกล้เคียงกับบท
แหล่ใน และมีถ้อยคำสำนวนที่คล้ายกับบทแหล่ใน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นคำคล้องจอง
เช่น “พระยี่ภู่อ่อนลออสำอางค์” มีการเล่นเสียงพยัญชนะ /อ/ เมื่อแปลงเป็นคำสรุป
ร้อยแก้วก็เป็น “ยี่ภู่ปุละเอียดอ่อน” ซึ่งเปลี่ยนคำบางคำแต่ยังคงการเล่นสัมผัสเสียง
/อ/ และเพิ่มสัมผัสสระที่ ภู-ปุ ไว้ หรือบางวรรคมีใจความที่พระผู้เทศน์อธิบายเพิ่ม
เติมได้ เช่น “เทพยเจ้าย่อมยกย้ายซึ่งราศี ชาติทั้งสี่นั้นวิปริต” คำสรุปร้อยแก้วใน
สำนวนเทศน์ทั้ง 2 สำนวนก็ยังคงคำว่า “เทวดา” “ยกย้าย” “ราศี” และ “ชาติทั้งสี่วิปริต”
ไว้ เพราะนำมาอธิบายเพิ่มเติมเป็นเกร็ดความรู้ให้แก่ผู้ฟังได้ เป็นการแสดงภูมิรู้ของ
พระผู้เทศน์อีกทางหนึ่งด้วย ช่วยให้ผู้ฟังประทับใจทั้งในตัวพระผู้เทศน์ และจดจำเนื้อ

เรื่องได้ดีขึ้นเพราะเข้าใจรายละเอียดชัดเจนขึ้น

การเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนเช่นนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นคุณค่าทางวรรณศิลป์ในรายยาวมหาเวสสันดรชาดกที่ตกทอดมาสู่บทเพลงนอกและถ่ายทอดสู่ความรู้สึกของผู้ฟังทั่วไปแล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างภาพจำของเหตุการณ์และตัวละครในใจผู้ฟัง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประสานวรรณศิลป์ในตัวบทเพลงเทศน์มหาชาติกับศิลปะการแต่งเพลงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยถ่ายทอดอารมณ์สะท้อนใจให้แก่ผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะความโศกเศร้าจากการพลัดพรากที่เป็นอารมณ์หลักโดยใช้วิธีการสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง การใช้นาม และ การใช้ถ้อยคำประกอบกันอารมณ์สะท้อนใจนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่โน้มน้าวให้ผู้ฟังหรือผู้เข้าร่วมประเพณีเทศน์มหาชาติเกิดศรัทธา ดังจะได้อภิปรายต่อไป

4.2 อารมณ์สะท้อนใจที่เกิดจากการฟังเทศน์มหาชาติกับการสร้างศรัทธา

ศรัทธาในความหมายกว้างที่สุดคือ ความผูกพันตนอยู่ในความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งโดยปริยายคือความเชื่อในพระเจ้า อำนาจที่สูงส่งกว่าและควบคุมชีวิตมนุษย์ หรือเชื่อในคติที่อธิบายความเป็นไปของโลกและสิ่งต่าง ๆ โดยกว้างขวางกล่าวได้ถือก่ออย่างว่าเป็นความนับถือในศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง (Pelikan, 2005: 2955) อย่างไรก็ตาม ศรัทธายังมีความหมายแคบ คือหมายถึงความเลื่อมใส ซึ่งอาจมีขึ้นต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษกว่าอย่างอื่น เช่น เลื่อมใสศรัทธาพระภิกษุบางรูปเป็นพิเศษ หรือเลื่อมใสศรัทธาว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในพิธีกรรมจะส่งผลเฉพาะในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งความศรัทธาในความหมายนี้ไม่ได้มีอยู่ตลอด แต่อาจสร้างให้เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งตามคติความเชื่อหรือวัฒนธรรมนั้นๆ

เมื่อพิจารณาอารมณ์สะท้อนใจที่เกิดขึ้นในการเทศน์มหาชาติ ผู้วิจัยเห็นว่าการเทศน์กัณฑ์กุมารมีวิธีการสร้างศรัทธาด้วยอารมณ์สะท้อนใจจากตัวบท

วรรณคดี ซึ่งมีลักษณะบางประการสอดคล้องกับแนวคิดของฮาร์วีย์ ไวต์เฮาส์ (Harvey Whitehouse) นักมานุษยวิทยาที่ศึกษาพิธีกรรมในเชิงการแสดงและผัสสะ

ไวต์เฮาส์ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้างประสบการณ์ในพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านของชนเผ่าหนึ่งไว้อย่างน่าสนใจว่า หากสัญลักษณ์และความหมายที่เกิดขึ้นจากภาษาในพิธีกรรมนั้นทรงพลังเพียงพอ เหตุใดผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจึงยังต้องผ่านขั้นตอนที่สร้างประสบการณ์จริง ๆ อยู่ เช่น รู้สึกหวาดกลัวหรือเจ็บปวดจริง ๆ ไวต์เฮาส์เสนอว่า “ประสบการณ์” โดยเฉพาะประสบการณ์ทางผัสสะที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการเสนอความคิดความเชื่อ แต่ตัวประสบการณ์นั้นเองเป็น “สาร” สำคัญที่ประทับในความทรงจำของผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีเกิดความเชื่อมั่นในโลกทัศน์ที่เป็นรากฐานของพิธีกรรม และช่วยสร้างความศรัทธาอย่างมั่นคง ไวต์เฮาส์ได้สรุปเป็นทฤษฎี “วิถีแห่งศาสนิกภาพ” (Modes of religiosity) ซึ่งเสนอว่าการสืบทอดศาสนาและความเชื่ออาจแยกได้เป็น 2 วิถีหลัก คือ การสืบทอดแบบหลักคำสอน (Doctrinal mode) ผ่านเรื่องเล่าและคำสอนต่างๆ และการสืบทอดแบบจินตภาพ (Imagistic mode) ผ่านการสร้างประสบการณ์และความทรงจำในหมู่ศาสนิกในบริบทพิธีกรรม (Whitehouse, 1996, cited in Bull and Mitchell, 2016: 2-4)

แนวคิดของไวต์เฮาส์แม้เกิดขึ้นในต่างบริบทวัฒนธรรม แต่ก็ชวนให้พิจารณาว่าเหตุใดเวสสันดรชาดกซึ่งเป็นเรื่องราวที่รู้จักกันกว้างขวางในสังคมไทยจึงยังต้องถ่ายทอดเป็นทำนองในพิธีกรรมอยู่ และประสบการณ์ที่ได้ฟังท่วงทำนองและศิลปะการเทศน์สัมพันธ์กับอารมณ์สะเทือนใจที่ช่วยสร้างศรัทธาให้แก่ผู้ฟังในสังคมไทยร่วมสมัยที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางวัฒนธรรมและสังคมอย่างไร

ผู้วิจัยพบว่าลักษณะเด่นของการเทศน์มหาชาติคือการสร้างศรัทธาผ่านการใช้วรรณคดีในพิธีกรรมอย่างมีศิลปะ โดยเกิดจากการประสานวรรณศิลป์ คีตศิลป์ และความเชื่อ ทำให้อารมณ์สะเทือนใจที่ได้จากการฟังเทศน์มหาชาติมีลักษณะแตกต่างไปจากการถ่ายทอดเวสสันดรชาดกผ่านสื่อรูปแบบอื่น อีกทั้งยังมีปัจจัยด้านวัฒนธรรมวรรณศิลป์ของไทยที่สืบทอดมาแต่โบราณรองรับอยู่ มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ลักษณะของอารมณ์สะเทือนใจที่เกิดการพึ่งเทศน์มหาชาติ

ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของอารมณ์สะเทือนใจที่เกิดจากการพึ่งเทศน์มหาชาติ ขึ้นกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณศิลป์ คีตศิลป์ และความเชื่อ ซึ่งสรุปเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ได้ 2 มิติ

มิติที่ 1 คือการสร้างความสะดวกสมผลในเชิงเรื่องเล่า อันเป็นการประสานระหว่างวรรณศิลป์กับความเชื่อ มิติที่ 2 คือการสร้างประสบการณ์เชิงผัสสะที่มีความหมายเฉพาะทางวัฒนธรรม อันเป็นการประสานระหว่างคีตศิลป์เข้ากับความเชื่อ

อารมณ์สะเทือนใจในมิติแรกเกิดขึ้นในระดับเรื่องเล่า แก่นเรื่องของเวสสันดรชาดกเกิดขึ้นจากระบบคุณค่า 2 ระบบที่ขัดแย้งกัน ได้แก่สายสัมพันธ์ในครอบครัวแบบทางโลกกับอุดมคติทางศาสนาที่มุ่งช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งมวล ทำให้พระเวสสันดรพระนางมัทรี และพระชาลิทกันหาต้องประสบกับความเศร้าโศกจากการพลัดพราก การเลือกถ่ายทอดแหล่งที่เน้นความรักความผูกพันและการพลัดพรากของตัวละครในครอบครัวเป็นการเสนอให้เห็นชัดเจนว่า พระเวสสันดรในฐานะมนุษย์ผู้หนึ่งมีความผูกพันกับพระนางมัทรีและสองกุมารอย่างลึกซึ้ง การตัดสินใจบำเพ็ญทานของพระองค์จึงชี้ให้เห็นความสำคัญของพระโพธิญาณ เมื่อเปรียบเทียบกับชาดกบางเรื่องที่พระโพธิสัตว์ไม่ได้ผ่านประสบการณ์ความทุกข์เช่นนี้ การบริจาคทานกลับหย่อนพลังในการสื่อสาร เพราะไม่ได้โน้มน้าวให้ผู้อ่านเห็นว่าการบำเพ็ญทานบรรพชิตนั้นกระทำได้ยากยิ่ง อารมณ์สะเทือนใจจากการเรียงร้อยเหตุการณ์ในเรื่องจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าสร้าง “ความสะดวกสมผล” รองรับความยิ่งใหญ่ในการเสียสละของพระเวสสันดร

ส่วนอารมณ์สะเทือนใจในมิติที่สองเกิดขึ้นในระดับพิธีกรรม ดังที่ไวต์เฮาส์อธิบายว่า “ประสบการณ์ทางผัสสะ” เป็นส่วนสำคัญของพิธีกรรม เป็น “สาร” ที่มุ่งถ่ายทอดให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจดจำ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม สิ่งที่สังเกตได้ชัดเจนคือผู้ฟังส่วนใหญ่รับรู้เรื่องเวสสันดรชาดกอยู่แล้ว และทราบดีว่าเนื้อหาตอนใดเป็นตอนสำคัญในการเทศน์ สิ่งที่ผู้ฟังสนใจและคอยฟังคือศิลปะในการเทศน์ หรือแม้แต่กลุ่มผู้ฟังที่อาจไม่คุ้นเคยกับธรรมเนียมการพึ่งเทศน์มหาชาติ เช่น นักเรียนมัธยมหรือคนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เมื่อพระผู้เทศน์ได้แสดงความสามารถในการ

เทศน์ทำนองพิเศษที่ยกย่องปณิธานในการบำเพ็ญบุญมี พร้อมกับอธิบายเน้นย้ำความเชื่อเรื่องเรือสำเภา กลุ่มผู้ฟังเหล่านี้ก็จะลุกออกมาทำบุญด้วย

การฟังเทศน์กัณฑ์กุมารจึงเป็น “ประสบการณ์ทางผัสสะ” ตามแนวคิดของไวต์เฮาส์ที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ฟังเข้าถึงความคิดความเชื่อทางศาสนาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้วิจัยยังค้นพบเพิ่มเติมอีกว่า ประสบการณ์นี้ไม่ใช่เพียงการฟังทำนองที่ไพเราะหรือลีลาการเทศน์ที่น่าประทับใจเท่านั้น แต่ยังมีการ “แปล” ประสบการณ์ทางผัสสะเหล่านี้ให้มีความหมายในทางวัฒนธรรมและความเชื่อ หลักฐานที่เห็นได้ชัดเจนนี้อาจการสร้างคำอธิบายความหมายของทำนองพิเศษในเชิงเปรียบเทียบ เช่นการอ่านออกเสียงคำซ้ำสลับเร็วกลายเป็นจินตภาพของนายช่างที่กำลัง “ถกเขมรตีเหล็ก” ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญอย่างยิ่ง ส่วนแหล่งสองกุมารสั่งความที่ใช้การเอื้อนเสียงและมีลีลาการสับเสียงให้เกิดความรู้สึกโหยหวน ก็มีคำอธิบายว่ามีลักษณะคล้าย “ทำนองกลมมลูก” สะท้อนให้เห็นนัยทางวัฒนธรรมที่สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก สอดคล้องกับเนื้อหาบทเพลงเทศน์ที่แสดงการพลัดพรากของพระนางมัทรีกับสองกุมาร อารมณ์สะเทือนใจที่เกิดจากการฟังเทศน์มหาชาติจึงประกอบขึ้นทั้งจากเรื่องเล่าในบทเพลงเทศน์และประสบการณ์เชิงผัสสะที่ได้รับจากศิลปะการเทศน์ ไม่ใช่อาศัยเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น

4.2.2 ปัจจัยที่เอื้อให้อารมณ์สะเทือนใจสร้างศรัทธาในการฟังเทศน์มหาชาติ

เมื่อพิจารณาตามกรอบการศึกษาพิธีกรรมของไวต์เฮาส์ข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าอารมณ์สะเทือนใจที่เกิดจากการประสมวรรณศิลป์ในการเทศน์มหาชาติเป็นส่วนสำคัญที่สร้างศรัทธาเชื่อมโยงให้แก่ผู้ฟังนอกเหนือไปจากองค์ประกอบอื่นๆ ในพิธีกรรมทั้งการจัดสถานที่ บรรยายกาศ ตัวผู้เทศน์ที่เป็นพระภิกษุ เหตุที่เป็นเช่นนี้ได้มีปัจจัยมาจากพื้นฐานด้านวัฒนธรรมวรรณศิลป์ที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ขนบการใช้อารมณ์สะเทือนใจเพื่อสื่อหลักธรรมในวรรณคดีพระพุทธรศาสนา และมนต์เทศน์ “กุศลศิลป์”

ก. การใช้อารมณ์สะเทือนใจสร้างศรัทธาในการฟังเทศน์ การใช้
อารมณ์สะเทือนใจเพื่อสร้างศรัทธาในการฟังเทศน์ เป็นกลวิธีการสอนหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาที่มีต้นเค้าสืบมาตั้งแต่ชั้นพระไตรปิฎกและวรรณคดีพุทธประวัติ การนำเสนออารมณ์สะท้อนใจจากประสบการณ์โศกเศร้าเอื้อแก่การบรรลุธรรมได้ หลายลักษณะ เช่น ผู้ประสมทุกขพิจารณาความโศกว่าเป็นผลจากความไม่จริงของชีวิต ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในสังสารวัฏ ดังเรื่องเจ้าชายสิทธัตถะเบื่อหน่ายชีวิตทางโลกก่อนออกบวชในพระปฐมสมโพธิกถา หรือความโศกอาจเป็นประสบการณ์ชีวิตที่ปูพื้นฐานจิตใจให้พร้อมเข้าถึงและยอมรับสภาพที่แท้จริงของชีวิต ดังเรื่องของพระนางปฏาจาราและพระนางกิสสาโคตมีในอรรถกถาเถรคถา

วรรณคดีไทยจำนวนมากได้เลือกใช้อารมณ์สะท้อนใจเป็นวัสดุสำคัญเพื่อสื่อสารธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย เช่น การพลัดพรากของพระสมุทราโฆษกับนางพินทุมตีที่นำเสนอแก่นเรื่องเรื่องความพลัดพรากอันเป็นธรรมชาติของสัตว์โลกในสมุทรโฆษคำฉันท์ (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2562: 105-106) หรือการนำเสนอการคร่ำครวญที่นำไปสู่การเรียนรู้เข้าใจชีวิตและยอมรับชะตากรรมของสุนทรภู่ในนิราศภูเขาทอง (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2561: 102-107) ส่วนกัณฑ์กุมารมีลักษณะเด่นคือ ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกเป็นวัสดุสื่ออารมณ์ความสะเทือนใจ คล้ายคลึงกับเรื่องของพระนางปฏาจาราและพระนางกิสสาโคตมี ทำให้ผู้ฟังขมขื่นสามารถเข้าถึงได้ง่ายอีกด้วย

ข. มโนทัศน์ “กุศลศิลป์” เป็นลักษณะวัฒนธรรมวรรณศิลป์ไทย ถือว่าความ “สนุก” หรือความรื่นรมย์นั้นเป็นส่วนสำคัญในวรรณคดี และอาจใช้เป็นพุทธบูชาได้ ปรากฏทั้งในวรรณคดีราชสำนักและระดับชาวบ้านมายาวนาน (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2544: 21-27; 36-40) ความสนุกนี้อาจแสดงผ่านเนื้อเรื่องที่มีอารมณ์หลากหลาย หรืออาจแสดงผ่านการสร้างสีสันด้วยกลวิธีทางวรรณศิลป์ต่าง ๆ

การเทศน์มหาชาติกัณฑ์กุมารสะท้อนลักษณะ “ความสนุก” ข้างต้นได้เป็นอย่างดี คือมีการใช้ตัวบทวรรณคดีลายลักษณ์ประกอบกับบทแหล่อกที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมมุขปาฐะ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาอันเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้า แม้ในปัจจุบันวัฒนธรรมวรรณศิลป์ของไทยจะเปลี่ยนแปลงไป แต่การสร้างควมรื่นรมย์ผ่านเสียงเสนาะ การเลือกใช้ถ้อยคำที่แสดงจินตภาพและถ้อยคำที่แสดงอารมณ์เข้มข้น และการเล่าเรื่องที่น่าประทับใจ ยังเป็นลักษณะพื้นฐานที่คนใน

สังคมให้ความสำคัญ ดังเห็นได้จากที่พระผู้เทศน์นิยมแสดงฝีมือการเทศน์ด้วยบทแหล่ที่มีการเล่นเสียงอย่างแพรวพราว หรือบทแหล่ที่มีทำนองพิเศษ ซึ่งต้องใช้ทักษะในการควบคุมลมหายใจ จังหวะ หรือระดับเสียงตามทำนองไม่ให้ผิดเพี้ยน ทำให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลินและติดใจไปกับการแสดงพระธรรมเทศนา เมื่อผู้ฟังเกิดศรัทธาในความสามารถของพระผู้เทศน์แล้ว ก็มีศรัทธาในการทำทานต่อไป

จากคำถามของไวต์เฮาส์ในเบื้องต้นว่าประสบการณ์ทางผัสสะในพิธีกรรมมีความสำคัญอย่างไร ผู้วิจัยพบว่าอารมณ์สะท้อนใจเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บทแหล่เทศน์มหาชาติสามารถสร้างศรัทธาให้แก่ผู้ฟัง เป็นผลจากการประสานวรรณศิลป์ คีตศิลป์ และความเชื่อ ทำให้ประสบการณ์เชิงผัสสะที่ผู้ฟังได้จากฟังการถ่ายทอดกัณฑ์กุमारผ่านบทแหล่เทศน์มหาชาติในพิธีกรรมมีความแตกต่างจากไปจากการรับรู้เรื่องราวมหาชาติในบริบทอื่น เช่น หนังสือแบบเรียน หนังสือการ์ตูน หรือสื่อสมัยใหม่ และยังคงดำรงอยู่ในฐานะรูปแบบการถ่ายทอดเวสสันดรชาดกที่สำคัญในสังคมไทยร่วมสมัย

5. ความสรุป

การศึกษาการเทศน์มหาชาติกัณฑ์กุมารแสดงให้เห็นว่ามีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นตามบริบทสังคม ทั้งระยะเวลาการเทศน์ที่ลดลงเพื่อเอื้อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เข้าร่วมที่ทำงานในช่วงวันธรรมดา หรือมีระยะเวลาเข้าร่วมน้อย โอกาสในการจัดเทศน์เปลี่ยนไปเป็นการเทศน์ตามหน่วยงานราชการและเอกชนนอกเหนือจากการเทศน์ตามเทศกาลมากขึ้น และที่สำคัญทำให้กลุ่มผู้ฟังที่แต่เดิมเป็นคนชุมชนใกล้เคียงเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มคนที่มาฟังตามเครือข่ายของหน่วยงานมากขึ้น ปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างพระผู้เทศน์กับผู้ฟังที่เอื้อให้แทรกการ “เล่น” ต่าง ๆ โดยเฉพาะการแทรกบทแหล่ นอกประเภทอื่นๆ ได้จึงลดลง

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้พระผู้เทศน์ต้องลดเนื้อหาที่นำมาเทศน์ เน้นเฉพาะบทแหล่เทศน์ที่ถ่ายทอดกัณฑ์กุมารโดยตรง และเลือกเฉพาะแหล่ที่สำคัญมาถ่ายทอด ได้แก่ แหล่ยานนาวา แหล่พระนางมัทรีผืน และแหล่สอง

กumar สังคม ในการที่พระผู้เทศน์เลือกบทแหล่งสำคัญมาถ่ายทอดยังมีวิธีการต่างๆ มาช่วยรักษาเอกภาพ ให้ดำเนินเรื่องได้ราบรื่น ไม่สับสน แม้จะตัดความบางส่วนไป เหมาะแก่การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ในขณะเดียวกันก็มีการขยายความเนื้อหาส่วน ที่เป็นการคร่ำครวญด้วยบทแหล่งนอกที่ใช้ศัพท์ง่ายและเน้นรายละเอียดที่ช่วยสร้าง จินตภาพให้แก่ผู้ฟังได้อย่างแจ่มชัดในช่วงเวลาที่จำกัด

การเทศน์มหาชาติกัณฑ์กุมารจึงเป็นตัวอย่างการเทศน์มหาชาติที่มุ่งเน้น รักษาเนื้อหาตอนสำคัญของเรื่อง เป็นจุดเด่นแตกต่างจากกัณฑ์ที่เน้นการแทรกบท แหล่งนอกเช่นกัณฑ์มหาพน ทั้งยังมีการขยายความในส่วนที่จะสร้างอารมณ์สะท้อน ใจแก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะความเศร้าโศกที่เสริมให้เห็นความยิ่งใหญ่ของการบำเพ็ญ ทานบารมีของพระเวสสันดร และเกิดความรู้สึกสงสารพระเวสสันดร พระนางมัทรี และสองกุมารไปพร้อมกัน ในขณะเดียวกันพระผู้เทศน์ก็เลือกถ่ายทอดบทแหล่งที่มี ทำนองเฉพาะ สอดคล้องกับลักษณะวรรณศิลป์ที่มีอยู่ในตัวบท ทำให้เกิดจินตภาพ ที่ชัดเจนมากกว่าการอ่านร้อยยาวมหาเวสสันดรชาดกในฐานะวรรณคดีลายลักษณ์ ทั้งยังเป็นการอวดฝีมือทำให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธาเลื่อมใส เป็นอารมณ์ตั้งมั่นที่จะทำ ทานในช่วงสำคัญของพิธีกรรมโดยเชื่อว่าได้ร่วมบำเพ็ญทานบารมีไปกับพระ เวสสันดรด้วย

ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนที่เข้าร่วมงาน เทศน์มหาชาติเปลี่ยนแปลงไปมาก น่าสนใจยิ่งว่าการถ่ายทอดกัณฑ์กุมารกลับยัง เน้นการถ่ายทอดแนวคิดเรื่องทานบารมีผ่านการแสดงอารมณ์สะท้อนใจ โดยเฉพาะ อารมณ์โศก ผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะเช่นนี้เป็นจุดเด่นของการเทศน์มหาชาติที่ประสาน ความคิดความเชื่อทางศาสนาเข้ากับความงามทางวรรณศิลป์ของวรรณคดี ทั้งยังมี ศิลปะการถ่ายทอดด้วยทำนองที่สืบทอดมาช้านาน ทำให้การเทศน์มหาชาติยังคง เป็นรูปแบบการแสดงพระธรรมเทศนาที่สำคัญอยู่ในปัจจุบัน ในด้านหนึ่ง การเทศน์ มหาชาติแสดงให้เห็น “ชีวิต” ของตัวบทวรรณคดีโบราณที่ยังมีการใช้โดยคนในสังคม อย่างแท้จริง มีการอ่าน ตีความ ถ่ายทอด และขยายความเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับ รุสสีกนึกคิดและความนิยมร่วมสมัย ในทางกลับกัน ก็แสดงให้เห็นวัฒนธรรมไทยพุทธ ศาสนาที่ประสานวรรณศิลป์ กวีศิลป์ และความเชื่อเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้ฟังเทศน์

มหาชาติเข้าใจและตระหนักถึงหลักธรรมอย่างลึกซึ้งและซาบซึ้งมากยิ่งขึ้น การเทศน์มหาชาติกัณฑ์กุมารจึงเป็นตัวอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นลักษณะการถ่ายทอดวรรณคดีโบราณในสังคมไทยร่วมสมัย โดยมีพื้นฐานมาจากขนบวรรณคดีพระพุทธศาสนาและมโนทัศน์ “กุศลศิลป์” ในวรรณคดีไทยที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่งในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2561). *กลอนกานท์งานสุนทรภู่*. กรุงเทพฯ: บริษัทธนาเพรส จำกัด.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2562). *สมุทรโฆษคำฉันท์ คำฉันท์ซึ่งควรอุโฆษ*. กรุงเทพฯ: บริษัทธนาเพรส จำกัด.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2544). *คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทา ชุนภักดี. (2559). *การอ่านร้อยกรองทำนองไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด. (เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสสมหามงคลฉลองทรงพระเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา 2 เมษายน พ.ศ.2558)
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2551). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2524). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์), หลวง. (2498). *นิราศหนองคาย*. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์. (งานพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์โท ขุนสันตต์วุฒิวิถิ (สวน สันตต์วุฒิ) 20 มีนาคม พ.ศ. 2498).
- มานพ ปาละพันธ์, พระครูวินัยธร. (2552). *รูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนอง*

- แหล่งเทศน์ มหาชาติภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก. (2558). กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน. (จัดพิมพ์
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องใน
วโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ).
- วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1. (2540). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและ
ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- สถิตย์ เสมานิล. (2539). วิสาสะ. เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี.
เสฐียรโกเศศ. (2540). *ประเพณีต่างๆ ของไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: องค์การค้า
ของคุรุสภา.
- เสฐียรโกเศศ. (2546). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:
สยาม.
- เสภาเรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน. (2545). พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- สุภาพพรรณ ณ บางช้าง. (2524). มหาชาติและประเพณีการเทศน์มหาชาติ. ใน
ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. มหาชาติ. กรุงเทพฯ: ธรรมสถาน.
- หรีด เรืองฤทธิ์. (2504). *ประชุมแหล่งเครื่องเล่นมหาชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล. (2552). ทานและทานบารมี: ความสำคัญที่มีต่อการรังสรรค์
วรรณคดีไทยพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
ภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bull, Michael and Mitchell, Jon P., (ed.). (2016). *Ritual, performance and the
senses*. London: Bloomsbury Academic.
- Cuddon, J. A., (1999). *Dictionary of literary terms and literary theory*. 4th edition.
London: Penguin Books.

- Pelikan, Jaroslav. (2005). Faith. In Lindsay Jones, editor in chief. *Encyclopedia of religion*, pp.2954-2959. Vol. 5. 2nd edition. Macmillan Reference USA: Michigan.
- Turner, Victor. (1967). *The forest of symbols: aspects of Ndembu ritual*. New York: Cornell University Press.

ข้อมูลสัมภาษณ์

พระครูโฆสิตธรรมากร. (2562, 3 มีนาคม). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ. (บทสัมภาษณ์)

Received: August 22, 2019

Revised: August 19, 2020

Accepted: December 14, 2020

“เยอแนล” (Journal): ลักษณะเด่นของตัวบท และความแตกต่างกับงานประเภทอื่น ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน*

วรรณวิวัฒน์ รัตนลัมภ์**

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษา “เยอแนล” (Journal) ร้อยแก้วบันทึกการเดินทางส่วนบุคคลที่สร้างสรรค์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 จำนวน 16 เรื่อง เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นอันเป็นลักษณะที่ปรากฏร่วมกันในทุกตัวบท รวมถึงแสดงให้เห็นความเหมือนคล้ายและความแตกต่างระหว่าง “เยอแนล” กับงานที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ จดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า จากการศึกษาพบว่า “เยอแนล” มีลักษณะเด่น 7 ประการ ได้แก่ 1. เป็นบันทึกการเดินทางส่วนบุคคล 2. มุ่งถ่ายทอด

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “เยอแนล”: ลักษณะเด่นและคุณค่าในฐานะประเภทรวณคดี (“Journal”: Characteristics and Values as a Literary Genre) ซึ่งได้ปรับปรุงเพิ่มเติมจากการนำเสนอปกเกล้าในโครงการประชุมวิชาการระดับชาติด้านภาษาไทย “วิวิธวิจัยภาษาไทย” ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2562 ณ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการแก้ไขบทความนี้ให้ครบถ้วน ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์วรสารภรณ์ อาจหาญ ผู้วิจารณ์บทความ และขอขอบคุณโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ผู้สนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัย ประจำปี 2553-2554

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: w.ruttanalum@gmail.com

เรื่องราวแก่ผู้อ่านโดยไม่เจาะจงบุคคลหรือจำกัดกลุ่ม 3. จดบันทึกโดยระบุวันที่และเวลา 4. ระบุเส้นทางการเดินทางจริง 5. เล่าเรื่องที่กระทำหรือประสบระหว่างการเดินทาง 6. มีการแสดงความคิดเห็นแทรกในงาน และ 7. ถ่ายทอดเนื้อหาด้วยภาษาเล่าเรื่อง ลักษณะเด่นของ “เยอแนล” ข้อ 3-7 สอดคล้องกับลักษณะของจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่าซึ่งเป็นบันทึกการเดินทางที่เกิดขึ้นก่อนการปรากฏใช้คำว่า “เยอแนล” อย่างไรก็ตาม ลักษณะข้อ 1-2 ถือเป็นเส้นแบ่งที่ทำให้ “เยอแนล” แตกต่างจากจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่าอย่างชัดเจน เนื่องจากจดหมายเหตุเหล่านี้ไม่ใช่บันทึกส่วนบุคคล แต่มีสถานะเป็นรายงานราชการหรือเอกสารราชการ ส่งผลให้จดหมายเหตุดังกล่าวถูกจำกัดไว้ให้แก่อ่านเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะกลุ่มคือ พระมหากษัตริย์หรือข้าราชการผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับจดหมายเหตุนั้นโดยตรง ความแตกต่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า “เยอแนล” เป็นงานเขียนที่สามารถแยกออกจากงานประเภทอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้อย่างชัดเจน จัดเป็นงานวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะ

คำสำคัญ: เยอแนล; ร้อยแก้ว; บันทึกการเดินทาง; บันทึกส่วนบุคคล

Journals: Unique Characteristics of the Text and Differences from Similar Genres^{*}

Wanwiwat Ruttanalum^{**}

Abstract

This article examines 16 prose travel journals written in the reigns of King Rama V and King Rama VI in order to analyze the shared characteristics and highlight similarities and differences between journals and the literary genre with the most similar characteristics, namely traditional logs of journeys. According to the analysis, journals have seven unique characteristics: 1) they were personal travel journals, 2) they served as personal journals and addressed no specific audience, 3) the actual dates and time were recorded, 4) the actual travel routes were recorded, 5) actions and experiences during

^{*} This article is part of a Ph.D. thesis of the Department of Thai Language, Faculty of Arts, Chulalongkorn University entitled "Journal": Characteristics and Values as a Literary Genre as revised from the oral presentation at the International Conference on Thai Language, the second Thai Vithat Research on May 25, 2019, at the Faculty of Arts, Silpakorn University, Sanamchan Campus. The author would like to express heartfelt gratitude to Professor Chollada Ruengruglikit, Ph.D., and Assistant professor Watcharaporn Arjhan for their useful advice to improve this article and the Human Resource Development on Humanity and Social Science, (Office of the Higher Education Commission (OHEC), for sponsoring the grant to the researcher from the fiscal years of 2010-2011.

^{**} Ph.D. Student, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: w.rattanalum@gmail.com

the journeys were reported, 6) opinions were given in the journals, and 7) narrative techniques were used. The characteristics of journals in items 3-7 are similar to those of traditional logs of journeys, which originated before the term “journal” was first used in Thai language. However, the characteristics in items 1-2 are what distinguish journals from traditional logs of journeys. That is to say, these logs were not personal journals, but functioned as government reports or official documents. Therefore, they were limited to a specified audience or specific readers, namely kings or the government officials directly involved with the subject matter of these works. These differences indicate that journals have unique characteristics that differentiate them from other genres of writing. Therefore, journals can be considered a literary genre.

Keywords: Journal; Prose; Travel Journal; Personal Journal

1. บทนำ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงพระราชนิพนธ์งานไว้หลากหลายประเภท มีพระราชนิพนธ์ประเภทหนึ่งที่ทรงเรียกโดยทรงใช้คำทับศัพท์ว่า “เยอแนล” หรือ “เยอนัล” ซึ่งถอดเสียงมาจากคำภาษาอังกฤษว่า journal ทรงใช้คำดังกล่าวควบคู่กับคำว่า “ไดอรี” “ไดอารี” หรือ “ไดรี” ซึ่งถอดเสียงมาจากคำว่า diary ทั้งนี้เมื่อพิจารณาความถี่ของการใช้คำ พบว่า “เยอแนล” เป็นคำที่ทรงใช้มากที่สุด งานวิจัยนี้จึงเลือกใช้เฉพาะคำว่า “เยอแนล” เพียงคำเดียว

พระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเรียกว่า “เยอแนล” มีทั้งหมด 5 เรื่อง เป็นร้อยแก้ว 4 เรื่อง ได้แก่ 1. พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสจันทบุรี 2. พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค 3. ระยะเวลาเสด็จประพาสมณฑลอยุธยาเมื่อปีชวด พ.ศ. 2421 4. ระยะเวลาเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือรอบแหลมมลายู รัตนโกสินทรศก 109 และเป็นร้อยกรอง 1 เรื่องคือ ตามเสด็จไทรโยค ผู้วิจัยเห็นว่า “เยอแนล” ร้อยแก้วเป็นรูปแบบที่พบมากกว่าร้อยกรอง งานวิจัยนี้จึงเลือกศึกษาเฉพาะ “เยอแนล” ร้อยแก้วเท่านั้น

พระราชนิพนธ์ “เยอแนล” ร้อยแก้วข้างต้นเป็นบันทึกการเดินทางส่วนพระองค์ที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นระหว่างเสด็จประพาสทั้งในและนอกราชอาณาจักรจากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เคยมีผู้ศึกษาพระราชนิพนธ์กลุ่มนี้มาบ้างแล้ว เช่น อารดา กิระนันท์ (2542ข) ศึกษาเรื่องการบันทึกภาพเขียนด้วยถ้อยคำภาษาในงานพระราชนิพนธ์ระยะเวลาเสด็จประพาสไทรโยค โดยชี้ให้เห็นว่าลีลาภาษาร้อยแก้วในพระราชนิพนธ์ดังกล่าวแสดงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงใช้ภาษาถ่ายทอดสิ่งที่ทรงพบเห็นระหว่างการเดินทาง ได้อย่างชัดเจน สรติ ใจสะอาด (2542ก) ศึกษาเรื่องจดหมายเหตุรายวันพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: ต้นเค้าการเขียนสารคดียุคแรกของไทย โดยศึกษาพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุระยะทาง 4 เรื่อง ได้แก่ 1. จดหมายเหตุรายวันระยะเวลาเสด็จประพาสไทรโยค จ.ศ.1239 2. จดหมายเหตุรายวันระยะเวลาเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือรอบแหลมมลายู ร.ศ.109 3.

จดหมายเหตุรายวันระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน ร.ศ.115 และ 4. จดหมายเหตุรายวันระยะทางเสด็จประพาสชวากครั้งหลัง ร.ศ.120 โดยใช้กรอบความคิดเรื่องลักษณะของงานประเภทสารคดี เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระราชนิพนธ์ดังกล่าวเป็นต้นเค้าของการเขียนสารคดีในสมัยหลัง อาทิมา พงศ์ไพบูลย์ (2547) ศึกษาเรื่องคุณค่าของพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบันทึกประจำวันการเสด็จประพาสในประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้กลุ่มข้อมูลพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบันทึกการเดินทางรายวันส่วนพระองค์และพระราชหัตถเลขา งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าพระราชนิพนธ์กลุ่มนี้มีลักษณะเป็น “บันทึกประจำวันการเสด็จประพาสในประเทศ” (Diary-domestic travelogues) ที่มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาเห็นได้ว่า บางเรื่องศึกษาเจาะลึกเฉพาะพระราชนิพนธ์เพียงเรื่องเดียว บางเรื่องศึกษาโดยนำกรอบความคิดเรื่องสารคดีที่กำหนดขึ้นในยุคหลังมาใช้จัดประเภทตัวบท บางเรื่องศึกษาพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบันทึกประจำวันโดยจำกัดเฉพาะการเสด็จประพาสในประเทศ ทำให้เห็นว่ายังไม่มีงานวิจัยเรื่องใดศึกษาลักษณะเฉพาะของบันทึกการเดินทางส่วนพระองค์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเรียกว่า “เยอแนล” ในฐานะที่เป็นงานวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพระราชนิพนธ์ “เยอแนล” ร้อยแก้ว รวมถึงตัวบทของกวีอื่นที่สามารถจัดเป็นประเภทเดียวกับ “เยอแนล” แม้มิได้เรียกว่า “เยอแนล” ก็ตาม การศึกษานี้พิจารณาตัวบทที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสิ้นสุดสมัยรัชกาลที่ 6 โดยมีจุดประสงค์การศึกษา ได้แก่

1. วิเคราะห์ลักษณะเด่นที่ปรากฏร่วมกันใน “เยอแนล” ร้อยแก้วทุกเรื่อง
2. วิเคราะห์ความเหมือนคล้ายและความแตกต่างระหว่าง “เยอแนล” ร้อยแก้วกับงานประเภทอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมากที่สุดคือ จดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า

3. ขอบเขตการศึกษา

ข้อมูลที่ศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 16 เรื่อง แบ่งเป็นกลุ่มดังนี้

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)

- พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสจันทบุรี (พ.ศ. 2419)
- พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค (พ.ศ. 2420)
- ระยะทางเสด็จประพาสมณฑลอยุธยาเมื่อปีขาล พ.ศ. 2421
- ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือรอบแหลมมะลายูรัตนโกสินทรศก 109 (พ.ศ. 2433)
- ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน (พ.ศ. 2439)
- พระราชนิพนธ์จดหมายรายวันเมื่อเสด็จประพาสชวากครั้งหลัง (พ.ศ. 2444)

พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

- เที่ยวเมืองพม่า (พ.ศ. 2431)
- จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก (พ.ศ. 2444)
- จดหมายระยะทางไปแหลมมลายู ร.ศ.121 (พ.ศ. 2445)

พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

- ไปลังกาทวีป (พ.ศ. 2434)
- ไปเมืองเตอร์กี (พ.ศ. 2434)
- นิราศนครวัด (พ.ศ. 2467)

พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

- จดหมายเหตุรายวันการเดินทางในอินโดจีนฝรั่งเศส (พ.ศ. 2461)
งานเขียนของข้าราชการและราษฎร
- คนไทยในราชสำนักพระนางวิคตอเรีย (พ.ศ. 2427) โดย นายคราม

- ระยะทางไปมณฑลภาคพายัพ พระพุทธศักราช 2465
พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ)
- การเยี่ยมเมืองฮานอย (ตังเกี๋ย) โดยเครื่องบิน (พ.ศ. 2465)
พ.ท.พระภาสชาติวิรัตน์ (สุดใจ จันทรวะดิน)

4. ความหมายของคำว่า “เยอแนล” เมื่อพิจารณาจากบริบทการปรากฏใช้

คำว่า “เยอแนล” ปรากฏเฉพาะในพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบันทึกการเดินทาง ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจำนวน 4 เรื่อง ทั้งนี้ได้มีพระบรมราชาธิบายความหมายของคำดังกล่าว การนิยามความหมายของคำว่า “เยอแนล” จึงต้องพิจารณาจากบริบทการใช้ในพระราชนิพนธ์เหล่านั้น ซึ่งแต่ละเรื่องมีภูมิหลังและการใช้คำว่า “เยอแนล” ในบริบทต่างๆ ดังต่อไปนี้ (เรียงลำดับตามปีที่ทรงพระราชนิพนธ์)

1. คำว่า “เยอแนล” ในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสจันทบุรี (พ.ศ. 2419)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ “เยอแนล” เรื่องนี้เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองจันทบุรีใน พ.ศ. 2419 ทรงบันทึกการเดินทางโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน ทรงใช้คำว่า “เยอแนล” เรียกตัวบททั้งหมด 4 ครั้ง เช่น

...อันเมืองจันทบุรีนี้ มีชื่อปรากฏในพระราชพงษาวดารหลายแห่ง แต่ไม่เป็นการสำคัญที่จะยกขึ้นพูดในเยอแนลของเรา...แต่เมืองจันทบุรีนี้ ควรจะนับว่าเป็นเมืองสำคัญของพระเจ้ากรุงธนบุรี ด้วยเมื่อครั้งกรุงเสียแก่พม่ามานั้น พระเจ้ากรุงธนบุรียกมาแต่เมืองกำแพงเพชรรบกับพม่ามาโดยลำดับ...ฝ่ายขุนรามหมื่นช่องซึ่งเป็นศัตรูของพระเจ้ากรุงธนบุรีนั้น แดกไปแล้วอาศัยอยู่ ณ เมืองจันทบุรี ยุยงพระยาจันทบุรีมิให้อ่อนน้อมต่อเจ้ากรุงธนบุรี...เจ้ากรุงธนบุรีจึงให้ยกเข้าตีเมืองจันทบุรี...

(2484: 135-137)

...แล้วมาถึงเรือนเวล่าย่ำค่ำ 45 นาที เมื่อเวลาเรามาถึงสักครู่ มีฝนตกประปรายบ้างเล็กน้อยแล้วก็หายไป เราได้พบกับเจ้าปฤษฎางค์ ซึ่งออกมาด้วยเรือป่านมารุตในวันนี้ แล้วแต่งหนังสือเยอแนลอยู่จน 2 ยามเข้านอน คำวันนี้ลุ่มจืดมาก เสียงคลื่นดังสู้ๆ แต่ไม่สู้หนาวนัก พรอทเพียง 70 ดีกรี.

(2484: 153)

2. คำว่า “เยอแนล” ในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค (พ.ศ. 2420)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ “เยอแนล” เรื่องนี้เมื่อเสด็จประพาสเมืองไทรโยคครั้งที่ 2 พ.ศ. 2420 ทรงบันทึกการเดินทางโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน ทรงใช้คำว่า “เยอแนล” เรียกตัวบททั้งหมด 20 ครั้ง เช่น

...ได้มอบให้เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ แลเจ้าพระยามหินทร เปนผู้รักษาบ้านเมือง เยอแนลของเราตั้งหนึ่งแต่วันนี้ คือวัน 5¹⁴ 2 แต่ในครั้งนี้เราจะไม่มีความสุขจดชื่อผู้มาด้วยเหมือนเมื่อครั้งไปจับทุริครวก่อน เพราะต่างคนต่างมีเรือมากนัก จะจดแต่เรื่องของเราคนเดียว...

(2504ข: 3)

...อนึ่งวันนี้กรมพิชิตมีฉันทและโคลงมาให้ แต่ตัวเราเองยังนึกอะไรไม่ค่อยออกเลย เพราะต้องดูโน้ตดูนี้และเป็นธุระอยู่ด้วยจดหมายระยะทางมาก กรมพิชิตเขามาคราวนี้สบายกว่าทุกราวจึงคิดคล่อง ขอบใจที่ได้ช่วยให้เยอแนลมีบทกลอนขึ้น ได้คัดลงไว้ในนี้...

(2504ข: 87)

...อนึ่งวันนี้ลงเรือเล็กไปนั้น นั่งพิจารณาลำน้ำและป่าไม้เมื่อเวลาพระอาทิตย์ตกเสียงนกยูง นกกวก นกออก นกเงือก นกกระแตแต้แวต ร้อง ไม้ป่าขึ้นแข็งแซ่ไปดูสบายใจดี คิดโคลงให้เยอแนลหน่อยหนึ่ง...

(2504ข: 94)

...ไปเท่าใดก็ไม่รู้แน่ พบหลักก็เลอะเปื้อนไป เมื่อไปได้ 37 นาที
นั้นพบหลัก 1500 ครั้นไปอีกจนเวลา 2 โมงครึ่งพบหลัก 100 ไม่รู้ว่า
เรื่องราวเป็นกระไรกัน จะกำหนดในเยอแนลด้วยระยะเส้นนั้นเห็นจะ
เอาแน่ไม่ได้ คนที่จะอ่านเยอแนลแล้วขึ้นมาต่อไป ก็เห็นจะไม่มีใคร
มาตรวจสอบ ถ้าจะว่าก็จะเหลวหนักไป กำหนดเอาแต่เพียงว่าเรือเดิน
ตั้งแต่นั้นถึงนั้นเพียงเท่านั้นโมงก็เห็นจะตืออยู่แล้ว รู้เป็นแน่ ผู้ที่จะมา
ต่อไปคงไม่มีใครเดินช้ากว่าที่เรามานี้...

(2504ข: 97)

3. คำว่า “เยอแนล” ในระยะทางเสด็จประพาสมณฑลอยุธยาเมื่อปีขาล พ.ศ.
2421

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ “เยอแนล” เรื่อง
นี้เมื่อครั้งเสด็จประพาสมณฑลอยุธยาโดยใช้เวลาส่วนใหญ่สำรวจโบราณสถานใน
เมืองลพบุรี ทรงบันทึกการเดินทางโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน ทรงใช้คำว่า
“เยอแนล” เรียกตัวบท 1 ครั้ง ดังนี้

...พระนอนองค์นี้คือที่พระราชสงครามชโลในครั้งแผ่นดิน
สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 7 พระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ความพิสดารแจ้งอยู่
ในพระราชพงศาวดารนั้นแล้ว พระนอนองค์นี้ยาว 11 วา พระอุโบสถ
พระวิหารการเปรียญทั้งปวงในวัดนี้ สร้างครั้งแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว
ท้ายสระทั้งสิ้น ความแจ้งอยู่ในคำประกาศที่จารึกแผ่นศิลา ติดอยู่ใน
ผนังพระอุโบสถ ซึ่งคัดไว้ในเยอแนลนี้แล้ว...

(2470: 42)

4. คำว่า “เยอแนล” ในระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือ
รอบแหลมมะละยู รัตนโกสินทรศก 109 (พ.ศ. 2433)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ “เยอแนล” เรื่องนี้เมื่อครั้งเสด็จประพาสหัวเมืองประเทศราชในแหลมมลายูและเมืองสิงคโปร์ พ.ศ. 2433 ทรงบันทึกการเดินทางโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน ทรงใช้คำว่า “เยอแนล” เรียกตัวบท 1 ครั้ง ดังนี้

วันที่ 16 วันจันทร์เดือน 7 แรม 14 ค่ำ

เมื่อคืนนี้เขียนหนังสืออยู่จนดึกมาก เพราะจะตื่นสายได้ ไม่มีภาระอะไร ตื่นขึ้นก็เขียนหนังสือมาจนค้ำ ทำใบบอกและร่างหนังสือให้ลูกบ้าง เวลาบ่าย 2 โมงครึ่งทอดสมอที่แหลมไชยสน เป็นเขตแขวงเมืองกาญจนดิฐ พอจอดประเดี๋ยวเดียวมีพายุมิฝนพรั่เปร้อมาจนค้ำ จึงได้หาย แต่ลมยังมีอยู่เสมอ...ตั้งกองเขียนหนังสือมาแต่ต้นนอนจนค้ำแล้วนวด แต่งใบบอกพลาง เขียนเยอแนลต่อจนมาถึงวันนี้สำเร็จแล.

(2475: 346)

จากการใช้คำว่า “เยอแนล” ในบริบทต่างๆ ข้างต้น มีข้อสังเกตดังนี้

1. “เยอแนล” เป็นร้อยแก้วบันทึกการเดินทางที่ระบุวันที่และเวลา
2. “เยอแนล” เขียนขึ้นระหว่างการเดินทาง มีชิ้นงานที่แต่งขึ้นจากความทรงจำภายหลังการเดินทางสิ้นสุดลงแล้ว ดังปรากฏข้อความในพระราชนิพนธ์ว่า “เขียนเยอแนลต่อจนมาถึงวันนี้สำเร็จแล”
3. “เยอแนล” ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางที่เกิดขึ้นจริง อาจระบุเวลาเมื่อเดินทางถึงสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งหรือระบุชื่อสถานที่ตามระยะทางที่เดินทางผ่าน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเรียกข้อมูลดังกล่าวว่า “จดหมายระยะทาง”
4. ใน “เยอแนล” อาจแทรกร้อยกรองที่ผู้เขียนแต่งเองหรือที่ผู้อื่นแต่งให้ นอกจากนี้อาจมีการคัดลอกข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสถานที่ที่เดินทางไปถึงแทรกไว้ด้วย
5. ผู้เขียนใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “เรา” และเรียกตัวบทว่า “เยอแนลของเรา” แสดงให้เห็นว่า “เยอแนล” เป็นบันทึกการเดินทางส่วนบุคคล ไม่ได้มีสถานะเป็น

เอกสารราชการหรือเพื่อใช้ประโยชน์ในทางราชการโดยตรง

6. ผู้เขียนกล่าวถึง “คนที่อ่านเยอแนล” แสดงให้เห็นว่า “เยอแนล” เขียนขึ้นเพื่อเผยแพร่สู่ผู้อ่าน การใช้คำว่า “ผู้ที่อ่าน” ซึ่งเป็นคำกว้าง แสดงว่าผู้อ่านจะเป็นใครก็ได้ ผู้เขียนมิได้เจาะจงบุคคลหรือจำกัดกลุ่มผู้อ่าน

ข้อสังเกตจากพระราชนิพนธ์ข้างต้น กล่าวได้ว่า “เยอแนล” หมายถึง ร้อยแก้วบันทึกการเดินทางส่วนบุคคลซึ่งระบุวันที่และเวลา เขียนขึ้นเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวแก่ผู้อ่านโดยไม่เจาะจงบุคคลหรือจำกัดกลุ่มผู้อ่าน

หลังจากผู้วิจัยใช้นิยามดังกล่าวเป็นเกณฑ์เพื่อจำแนกว่าตัวบทใดเป็นหรือไม่เป็น “เยอแนล” พบว่าตัวบทที่จัดเป็น “เยอแนล” มีทั้งพระราชนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนิพนธ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ งานของข้าราชการและงานของราษฎร ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

5. งานประเภท “เยอแนล” ร้อยแก้วกลุ่มต่าง ๆ

แม้ว่า “เยอแนล” เป็นคำเรียกตัวบทที่ปรากฏเฉพาะในพระราชนิพนธ์บางเรื่องของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่จากการศึกษาพบว่ายังมีพระราชนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ของพระองค์ พระนิพนธ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ รวมถึงงานเขียนของข้าราชการและราษฎรที่สามารถจัดเข้าเป็นงานประเภท “เยอแนล” ได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้¹

1. กลุ่มพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากพระราชนิพนธ์ร้อยแก้ว 4 เรื่องที่ทรงเรียกว่า “เยอแนล” แล้วพบว่ายังมีพระราชนิพนธ์อื่นอีก 2 เรื่องที่สามารถจัดเป็นประเภทเดียวกัน แม้มิได้ทรงเรียก

¹ ชื่อ “เยอแนล” และตัวบทที่คัดลอกมาเป็นตัวอย่าง ผู้วิจัยรักษอักขรวิธีตามต้นฉบับและอ้างอิงโดยใช้ชื่อตัวบทแทนชื่อผู้เขียน เนื่องจากผู้เขียนบางท่านสร้างสรรค์ “เยอแนล” ไว้มากกว่า 1 เรื่อง ดังนั้นการใช้ชื่อตัวบทจะทำให้ทราบว่าตัวอย่างนั้นๆ มาจาก “เยอแนล” เรื่องใด

ว่า “เยอแนล” ก็ตาม คือ 1. ระยะทางที่ยาวกว่าสองเดือน (พ.ศ. 2439) ทรงจดบันทึกโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน 2. พระราชนิพนธ์จดหมายรายวันเมื่อเสด็จประพาสชาวครั้งหลัง (พ.ศ. 2444) ทรงจดบันทึกทุกวันแต่บันทึกขาดช่วงไประยะหนึ่ง เนื่องจากทรงเฝ้าไข้พระราชโอรส เมื่อพระอาการของพระราชโอรสดีขึ้นแล้ว ทรงกลับมาจดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวันอีกครั้ง จึงกล่าวได้ว่า “เยอแนล” ร้อยแก้วที่เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีทั้งหมด 6 เรื่อง

2. กลุ่มพระนิพนธ์ของพระบรมวงศานุวงศ์

บันทึกการเดินทางส่วนพระองค์ของพระบรมวงศานุวงศ์ที่จัดเป็น “เยอแนล” มีดังนี้

2.1 พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

“เยอแนล” พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เท่าที่พบมี 3 เรื่อง ได้แก่ 1. เที่ยวเมืองพม่า ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2431 (ทรงพระนิพนธ์ไม่จบเรื่อง) 2. จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2444 ขณะเสด็จขึ้นไปตรวจงานหล่อพระพุทธรูปราชจำลอง ทรงจดบันทึกโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน 3. จดหมายระยะทางไปแหลมมลายู ร.ศ.121 (พ.ศ. 2445) ทรงพระนิพนธ์ขณะเสด็จไปทอดพระเนตรกิจการวางสายโทรเลขและโทรศัพท์ในแหลมมลายู ทรงจดบันทึกโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน

2.2 พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

“เยอแนล” พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เท่าที่พบมี 3 เรื่องคือ 1. ไปลังกาทวีป ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2434 ขณะเสด็จประพาสเกาะลังกาเพียงระยะสั้นๆ เพื่อเปลี่ยนเรือโดยสารไปยุโรป ทรงจดบันทึกโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน 2. ไปเมืองเตอร์กี ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2434 ขณะเดินทางกลับจากยุโรป ทรงจดบันทึกโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน 3. นีราศนครวัด ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2467 ขณะเสด็จประพาสกรุงกัมพูชาเป็นการส่วนพระองค์ ทรงจดบันทึกโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน

2.3 พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชร อัครโยธิน

“เยอแนล” พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชร อัครโยธิน เท่าที่พบมี 1 เรื่องคือ จดหมายเหตุรายวันการเดินทางในอินโดจีนฝรั่งเศส ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2461 ขณะดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวงและเสด็จไปทอดพระเนตรกิจการรถไฟและการคมนาคมในอินโดจีน (ลาว กัมพูชา เวียดนาม) ตามคำเชิญของรัฐบาลฝรั่งเศสที่ปกครองอินโดจีนอยู่ในขณะนั้น ทรงจดบันทึกโดยระบุวันที่ต่อเนื่องกันทุกวัน

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า “เยอแนล” ร้อยแก้วพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์เกือบทั้งหมดเป็นบันทึกการเดินทางส่วนพระองค์ที่ทรงจดต่อเนื่องกันแบบรายวัน ยกเว้นพระราชนิพนธ์จดหมายรายวันเมื่อเสด็จประพาสชาวครั้งหลังซึ่งบันทึกขาดช่วงไประยะหนึ่งเนื่องจากทรงเฝ้าใช้พระราชโอรส ในวันใดที่มีได้เสด็จออกจากที่ประทับก็จะทรงระบุวันที่และบันทึกไว้สั้นๆ ว่ามิได้เสด็จออก ลักษณะดังกล่าวแตกต่างกับ “เยอแนล” ของข้าราชการและราษฎรซึ่งมิได้จดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวัน ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

3. กลุ่มงานเขียนของข้าราชการและราษฎร

บันทึกการเดินทางส่วนบุคคลของข้าราชการและราษฎรที่จัดเป็น “เยอแนล” มีดังนี้

3.1 งานของพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ)

“เยอแนล” ของพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ) เท่าที่พบมี 1 เรื่องคือ ระยะเวลาไปมณฑลภาคพายัพ พระพุทธศักราช 2465 เขียนขึ้นเมื่อครั้งติดตามเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยไปตรวจราชการมณฑลพายัพ แม้ว่าจะเป็นบันทึกที่เขียนขึ้นระหว่างปฏิบัติราชการ แต่ก็มีใช้รายงานราชการ เนื่องจากผู้เขียนชี้แจงไว้ในคำปรารภว่า “...การตั้งรูปที่จะเขียนดังกล่าวนี้นี้ จึงเป็นการที่น่าจะต้องพรรณนาถึงอะไรๆ หยุ่มหยมอยู่บ้าง ซึ่งไม่เหมาะแก่การที่จะเป็นรายงานในทางราชการ จึงได้ปลีกเสียคนละทางทีเดียว...” (2466: คำปรารภ) ด้วยเหตุนี้งานของ

พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์จึงเป็นบันทึกการเดินทางส่วนบุคคล แม้ว่าลีลาภาษาที่ใช้จะมีท่วงทำนองแบบหนังสือราชการก็ตาม บันทึกนี้มิได้จดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวัน เลือกบันทึกเฉพาะบางวัน

3.2 งานของ พ.ท.พระภาษาศรีรัตน (สุดใจ จันทรวะดิน)

“เยอแนล” ของ พ.ท.พระภาษาศรีรัตน (สุดใจ จันทรวะดิน) เท่าที่พบมี 1 เรื่องคือการเยี่ยมเมืองฮานอย (ตังเกี๋ย) โดยเครื่องบิน เขียนขึ้นใน พ.ศ. 2465 เมื่อครั้งผู้เขียนเป็นล่ามให้แก่นายทหารและตำรวจที่มีภารกิจนำแผ่นเงินจารึกคำไว้อาลัยทหารฝรั่งเศสที่เสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ 1 ไปวางที่อนุสาวรีย์เมืองไฮฟอง และดูกิจการต่าง ๆ ในประเทศอินโดจีน เป็นบันทึกการเดินทางโดยเครื่องบินเพียงเรื่องเดียวในขอบเขตการวิจัย ผู้เขียนมิได้จดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวัน เลือกบันทึกเฉพาะบางวัน

3.3 งานของนายคร้าม

นายคร้ามเป็นราษฎรสมัยรัชกาลที่ 5 เกิดในตระกูลช่างจึงมีความรู้ด้านการช่างหลากหลายแขนงรวมถึงวิชาดนตรี “เยอแนล” ของนายคร้ามเท่าที่พบมี 1 เรื่องคือ คนไทยในราชสำนักพระนางวิกตอเรีย เขียนขึ้นใน พ.ศ. 2427 เมื่อครั้งร่วมเดินทางไปแสดงดนตรีไทยในราชสำนักของพระนางเจ้าวิกตอเรียและเดินสายแสดงทั่วประเทศอังกฤษและสกอตแลนด์ บันทึกนี้เป็นงานของราษฎรเพียงเรื่องเดียวในขอบเขตการวิจัย เรื่องราวที่ถ่ายทอดไว้จึงเป็นมุมมองของสามัญชนที่มีต่อการเดินทางไกลและการแสดงความคิดเห็นเปรียบเทียบกับระบอบสังคมอังกฤษกับสยาม ผู้เขียนมิได้จดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวัน เลือกบันทึกเฉพาะบางวัน

6. ลักษณะเด่นของ “เยอแนล” ร้อยแก้ว

“เยอแนล” ร้อยแก้วมีลักษณะเด่น 7 ประการ ลักษณะเหล่านี้ปรากฏในตัวอย่างทั้ง 16 เรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เป็นบันทึกการเดินทางส่วนบุคคล

“เยอแนล” เป็นร้อยแก้วบันทึกการเดินทาง “ส่วนบุคคล” ที่ “เล่าเรื่องส่วนตัว” และแสดงให้เห็น “ตัวตน” ของผู้เขียนในบันทึกอย่างชัดเจน ลักษณะของบันทึกส่วนบุคคลในที่นี้ นอกจากจะหมายความว่า “เขียนด้วยตนเอง” หรือในกรณีที่เป็นพระราชนิพนธ์อาจให้ผู้อื่นเขียนตามที่ทรงเล้าแล้ว ยังหมายถึงมีอิสระในการนำเสนอเนื้อหา การใช้สืลาภาษา ตลอดจนการแสดงอารมณ์ความรู้สึกหรือทัศนคติ ลักษณะของ “บันทึกส่วนบุคคล” เห็นได้จากการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านมุมมองของผู้เขียน (author) ที่เป็นบุคคลเดียวกับผู้เล่าเรื่อง (narrator) โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ซึ่งมีทั้งคำว่า “เรา” “ฉัน” และ “ข้าพเจ้า” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...เวลาเช้า 4.35 ขึ้นรถไปที่ว่าการเมือง ข้าราชการคอยเฝ้าพร้อม
พระสกลอ่านแอดเดรสดีใจที่ได้มา แลขอความแนะนำ แลให้พร เรา
ตอบขอบใจแลคิดว่าจะช่วยอุดหนุน เสร็จแล้วพระสกลนำข้าราชการ
เฝ้าเรียงตัว...

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
จดหมายระยะทางไปแหลมมลายู ร.ศ.121, 2539: 18)

วันเสาร์ที่ 5 เมษายน วันนี้ทำงานตลอดวันจนไม่ลืมตาอำปาก
เพื่อจะให้งานแล้วเสียด เพื่อไปถึงกรุงเทพฯ จะได้เป็นแต่เพียงเปน
หน้าที่ของเสมียนทำการคัดลอก ฉันจะได้ทำราชการเรื่องอื่นต่อไป
วันนี้เรือเดินทางหน้าทวนลม เพราะฉะนั้นจึงเดินได้แต่เพียง 9.1 น็อต
เท่านั้น

(พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน
จดหมายเหตุรายวันการเดินทางในอินโดจีนฝรั่งเศส, 2486: 99)

...นายพันตรีหลวงเหี่ยมใจหาญร้องบอกให้พยายามค้นถนนให้
จงได้ ถึงแม้ข้าพเจ้าเป็นแต่ผู้โดยสารก็ดี แต่ถ้าสามารถช่วยนักบินได้
ในทางใดเพื่อความสะดวกของการเดินทาง ก็ยินดีช่วยจนสุดสติกำลัง
เพราะชีวิตร์ของนักบินก็คือชีวิตร์ของข้าพเจ้านั่นเอง.

(สุดใจ จันทรวะดิน

การเยี่ยมเยือนฮานอย (ตังเกี๋ย) โดยเครื่องบิน, [ม.ป.ป.]: 65)

ในตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าการใช้คำบุรุษสรรพนาม “เรา” “ฉัน” และ
“ข้าพเจ้า” ล้วนแสดงให้เห็นว่า “เยอแนล” เป็นบันทึกการเดินทาง “ส่วนบุคคล” ที่
ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านมุมมองของ “ผู้เขียน” หรือ “ผู้เล่าเรื่อง” ซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน
และมีตัวตนอยู่จริง มิได้สมมติขึ้น ที่สำคัญคือ บันทึกเหล่านี้มิได้มีสถานะเป็นรายงาน
ราชการหรือเขียนขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในทางราชการ

2. มุ่งถ่ายทอดเรื่องราวแก่ผู้อ่านโดยไม่เจาะจงบุคคลหรือจำกัดกลุ่มผู้อ่าน
แม้ว่าจะเป็นบันทึกส่วนบุคคล แต่ก็มิได้หมายความว่าเขียนขึ้นเพื่อเก็บไว้
อ่านเฉพาะผู้เขียนหรือเป็นบันทึกส่วนตัวอย่าง diary กล่าวคือแม้ว่า diary กับ journal
จะมีลักษณะใกล้เคียงกันมากหรือเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ แต่ก็มีความแตกต่างใน
ประเด็นที่ว่า journal เขียนขึ้นโดยมีเจตนาเพื่อเผยแพร่ ดังที่สารานุกรม The World
Book Encyclopedia 5 (อ้างถึงใน อาทิตมา พงศ์ไพบูลย์, 2547: 13) กล่าวว่า

*Diaries resemble journals, and the two words are often
used interchangeably. However, journals are generally less
personal than diaries, and many journals are written for other
people to read.*

(ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

เจตนาในการเผยแพร่ “เยอแนล” เห็นได้ชัดเจนจากการกล่าวถึง “ผู้อ่าน” ออกมาโดยตรง ผู้อ่านในที่นี้จะเป็นใครก็ได้ มิได้เจาะจงบุคคลหรือจำกัดกลุ่มผู้อ่านเหมือนจดหมายหรือเอกสารราชการบางประเภท ผู้เขียนอาจใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 เรียกผู้อ่านว่า “ท่าน” หรืออาจปรากฏคำเรียกรวมๆ ในลักษณะอื่น เช่น

...ประเดี๋ยวหนึ่งเสียงเหมือนไม้หักโผงแล้วหายเสียงไป แต่พวกคนที่นั่นเชื่อว่าเสียงโผงนั้นเป็นเสียงนกกละเราไปด้วยกันตกใจทุกคน แต่ 3 หนกอนนั้นเข้าใจว่าเป็นเสียงเสือแน่ ถึงคนที่นั่นเขาก็ว่าเสือกแล้วผู้ที่อ่านหนังสือนี้จะสงสัยว่าไม่จริง ตามแต่จะเห็นเถิด ถ้างลองไปดูเห็นจะได้ยินบ้าง...

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสจันทบุรี, 2484: 43)

...อันการเรื่องพระพุทธศาสนา จะเปนวัดก็ดี พระสงฆ์ก็ดี การเล่าเรียนพุทธวจนะ การปฏิบัติธรรมวินัยก็ดี ตลอดจนการอุปถัมภ์บำรุงบันดาการที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ ท่านทั้งปวงอย่าได้หมายว่าจะไปแลเห็นในบ้านหนึ่งเมืองใดในโลกนี้ที่จะวิเศษยิ่งไปกว่ากรุงสยามนี้เลย

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ไปลังกาทวีป, 2469: 32)

ต่อไปนี้อาจจะพูดถึงเมืองนครราชสีมา (โคราช) สักเล็กน้อย เพื่อผู้ที่ยังไม่เคยเห็นเมืองนี้เลยจะรู้สึกเป็นเลาๆ ว่า เมืองนี้มีลักษณะอย่างไรบ้าง

(สุดใจ จันทรวจิน
การเยี่ยมเมืองฮานอย (ตังเกี๋ย) โดยเครื่องบิน, [ม.ป.ป.]: 18)

ในกรณีที่ไม่ปรากฏคำเรียกผู้อ่าน ผู้เขียนอาจแสดงการสื่อสารกับผู้อ่านในลักษณะอื่นหรือปรากฏข้อความที่ทำให้อนุมานได้ว่า “เยอแนล” นั้นๆ จะได้รับการเผยแพร่สู่ผู้อ่านต่อไป เช่น

...แต่หมวกของพวกชาวต้องเข้าใจว่า โตกว่าหมวกทรง
ประพาสมาก เพราะเหตุว่าไม่ว่าหมวกอันใดเขาสวมทับผ้าโพกอีกชั้น
หนึ่ง เพราะฉะนั้นหมวกแก่ปที่พวกอุปตีสักดี หมวกทหารที่พวกเจ้า
แขกใส่ก็ดี จะเอามาใส่หัวใครๆ ที่ไม่ได้โพกผ้าไม่ได้เลย จึงต้องขอให้
เข้าใจว่าหมวกนี้ใหญ่โตมาก...

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชนิพนธ์จดหมายรายวันเมื่อเสด็จประพาสชาวครั้งหลัง,
2504ก:152)

...วันนี้ทำงานตลอดวันจนไม่ลืมตาอำปากเพื่อจะให้งานแล้ว
เส็ด เพื่อไปถึงกรุงเทพฯ จะได้ไปแต่เพียงบนหน้าที่ของเสมียน
ทำการคัดลอก ฉันจะได้ทำราชการเรื่องอื่นต่อไป วันนี้เรือเดินทวนน้ำ
ทวนลม เพราะฉะนั้นจึงเดินได้แต่เพียง 9.1 น็อตเท่านั้น

(พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน
จดหมายเหตุรายวันการเดินทางในอินโดจีนฝรั่งเศส, 2468: 99)

ในตัวอย่างข้างต้น บุคคลที่ผู้เขียน “ขอให้เข้าใจ” ก็คือผู้อ่าน ส่วนที่กล่าวถึง
การ “คัดลอก” ตัวบท ก็แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการให้ผู้อื่นได้อ่านงานของตนด้วย
เจตนาในการเผยแพร่ “เยอแนล” ที่แสดงให้เห็นจากการกล่าวถึงผู้อ่าน การ
สื่อสารกับผู้อ่านหรือการคัดลอกตัวบท ทำให้ “เยอแนล” แตกต่างจาก “ไดอริ” ซึ่งเป็นบันทึกที่ผู้เขียนต้องการเก็บไว้อ่านเป็นการส่วนตัว ไม่ต้องการเผยแพร่ แม้ว่าผู้
เขียน diary จะใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นว่ามี potential readers in mind หรือ “ผู้อ่าน
สมมติอยู่ในใจ” แต่ก็มิได้มีเจตนาจะให้ผู้อื่นอ่านบันทึกนั้นจริงๆ

3. จดบันทึกการเดินทางโดยระบุวันที่และเวลา การระบุวันที่และเวลาใน “เยอแนล” มีลักษณะดังนี้

3.1 การระบุวันที่

การระบุวันที่ใน “เยอแนล” มีทั้งแบบรายวัน คือระบุวันที่ทุกวันตั้งแต่เริ่มต้นไปจนกระทั่งสิ้นสุดการเดินทาง และแบบระบุวันที่เฉพาะบางวัน การระบุวันที่อาจใช้ระบบจันทรคติ สุริยคติ หรือทั้งสองระบบ ขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยหรือความละเอียดลออของผู้เขียน ผู้เขียนที่เคร่งครัดกับการจดบันทึกอย่างมากระบุวันที่แบบรายวัน แม้ว่าในวันนั้นๆ ไม่มีเหตุการณ์สำคัญหรือมิได้เดินทางไปแห่งใดก็ตาม เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงจดบันทึกทุกวันแม้มิได้เสด็จออกจากที่ประทับ ดังปรากฏในบันทึกความว่า

อาทิตย์ 29 มีย. 121 วันนี้ปริภาษาราชการไม่ได้ไปไหน

จันทร์ 30 มีย. 121 วันนี้ปริภาษาราชการต่อไป ไม่ได้ไปไหน

อังคาร 1 ก.ค. 121 เวลาเช้า 3.25 ขึ้นม้าไปวัดพระธาตุ ลา

พระบรมธาตุแล้วเที่ยวดูคัตเขียนอะไรต่างๆ ที่ชอบใจ...

(จดหมายระยะทางไปแหลมมลายู, 2539: 74-75)

ส่วน “เยอแนล” ที่มีได้บันทึกแบบรายวัน ผู้เขียนเลือกบันทึกเฉพาะวันที่มีเหตุการณ์หรือภารกิจสำคัญ กระนั้นก็ปรากฏวันที่อย่างสม่ำเสมอตลอดการเดินทาง ทำให้ทราบช่วงเวลาของการเดินทางได้ชัดเจน เช่น เรื่องระยะทางไปมณฑลภาคพายัพ พระพุทธศักราช 2465 ของพระยาสุนทรเทวกิจจารักษ์ บันทึกว่า

วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2465 เวลา 11. ก.ท. จากแพร่ไปเด่น
ไฮย เวลา 1.40 ล.ท.รถไฟจากสถานีเด่นไฮย (รถธรรมดาจากพิษณุ
โลกไปลำปาง) รถเดินมาในหว่างเขาสองข้างทางมีป่าไม้สัก...เวลา
2.54 ล.ท. ถึงสถานีบ้านปิน...ที่นั่นเขตรันครลำปาง...

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2465 เวลา 7 ก.ท. จากลำปางไปอำเภอบัว

เมืองจางโดยรถยนต์ ไปทางถนนสายไปเชียงราย...พักอยู่ที่อำเภอ
เมืองจางประมาณ 3 ชั่วโมง กลับถึงลำปางเวลาค่ำเศษ...

วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2465 เวลา 6.30 ก.ท.ขึ้นรถไฟจาก
ลำปางถึงสถานีบ่อแก้ว ลักษณะภูมิประเทศเป็นทุ่งนาป่ามะเขือ
คล้ายที่ใกล้สระบุรี...

(2466: 12-24)

3.2 การระบุเวลา

เวลาที่ผู้เขียนบันทึกลงใน “เยอแนล” คือ เวลาออกเดินทางในแต่ละวัน เวลาที่เดินทางไปถึงหรือผ่านสถานที่ต่างๆ และเวลาที่ทำกิจวัตรประจำวันหรือมีการกิจสำคัญ ผู้เขียนได้ข้อมูลเวลาจากการตรวจนาฬิกา การบันทึกเวลาอาจจะระบุเป็น “ทุ่ม” “โมง” และ “นาทีก” (มินิต) เช่น “2 โมง 20 นาทีก” หรือ ระบุเป็น “นาฬิกา” เช่น “9 นาฬิกา” และอาจกำกับด้วยคำอื่นๆ เช่น “ย่ำรุ่ง” “เช้า” “เที่ยง” “บ่าย” “ย่ำค่ำ” ประกอบหน้าหรือหลังข้อมูลเวลา อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เขียนจะมีได้ระบุค่าเหล่านี้กำกับไว้ ผู้อ่านก็สามารถทราบเวลาได้จากบริบทข้อความ

เวลาออกเดินทางในแต่ละวันมักปรากฏร่วมกับวันที่ เช่น “เวลา 11 ทุ่มเศษ สว่างพอเห็นหนทาง เรือใช้จักรออกจากบ้านยางกุนขึ้นไปตามลำน้ำ ในวันเสาร์เดือน 12 แรม 6 ค่ำนี้ ระยะทางตั้งแต่เรือออกจากบ้านยางกุนมา มีหาดทรายใหญ่หลายตำบลยิ่งกว่าวันก่อน...” (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เรื่องเที่ยวเมืองพม่า, 2550: 133) เมื่อเดินทางไปถึงหรือผ่านสถานที่ซึ่งเป็นจุดสังเกตสำคัญ ผู้เขียนจะระบุว่าเดินทางถึงหรือผ่านสถานที่นั้นๆ ในเวลาที่นาฬิกาก็นาทีก บางครั้งก็ใช้คำว่า โมง และอาจจะคำว่า นาทีก หรือ มินิต “...เวลา 10 นาฬิกา 40 นาทีก พบแม่น้ำสายใหญ่สาย 1 นี้คือแม่น้ำสงมา ทางทิศใต้ของแม่น้ำสายนี้มีเมืองๆ 1 เมืองนี้ใหญ่โตพุดเพราะมีดีกรามบ้านช่องอยู่มากมายกับมีถนนกว้างๆ...นี่คือเมืองทันหวา...” (สุดใจ จันทรวะดิน การเยี่ยมเมืองฮานอย (ตังเกี๋ย) โดยเครื่องบิน, [ม.ป.ป.]: 166) “เช้า 1 โมง 30 ไปปากทาง พระกาญูฯ อ่านรายงานเชิญเปิดทาง ตัดแถบแพร มีโหลพระชัยนโต” (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จดหมายระยะทางไปแหลมมลายู, 2539: 3)

เวลาทำกิจวัตรประจำวันของผู้เขียนบันทึกมักเป็นเวลาตื่นหรือเข้านอน นอกจากนั้น ยังบันทึกเวลาที่มีการกิจหรือเหตุการณ์สำคัญด้วย เช่น “ตื่นก่อน 2 โมง เข้า อยู่ข้างจะอาการหนักลูกไมไ่ใครขึ้น รีบตีสถานกินข้าว แล้วขึ้นรถไปลงไปบตเวีย เวลา 2 โมง 50” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ จดหมายรายวันเมื่อเสด็จประพาสชาวครั้งหลัง, 2504ก: 31) “ครั้นถึงณวันอังคาร แรม 9 ค่ำเดือน 8 เพลาย่ำรุ่งก็จัดแจงขนเครื่องดนตรีต่างๆ ขึ้นบรรทุกรถม้า...พอมมาถึงสเตรนรถไฟที่จะไปต่อนั้นอีกระยะหนึ่งแล้ว ก็ขึ้นรถไฟนั้นเพลาสองโมงเช้า... เล่นมาชั่วโมงเศษก็ถึงเกาะชายทะเล ที่ทำเปนวังฤดูร้อนของพระนางวิกตอเรีย...” (นายคร้าม คนไทยในราชสำนักพระนางวิกตอเรีย, 2478: 62)

4. ระบุเส้นทางการเดินทางจริง

“เยอแนล” เป็นบันทึกที่เขียนขึ้นระหว่างการเดินทางจริง มิใช่เรื่องแต่งจากความทรงจำภายหลังการเดินทางสิ้นสุดลงแล้ว อย่างไรก็ตาม ก่อนการเผยแพร่ “เยอแนล” ผู้เขียนอาจขีดเกลาดับทีกอีกครั้งเพื่อให้เนื้อหาสมบูรณ์และมีภาษาราวปรีณ กระนั้นเนื้อหาที่เป็นแกนหลักของบันทึกจะต้องเขียนขึ้นระหว่างการเดินทางจริงและระบุเส้นทางไว้ชัดเจน

การระบุเส้นทางปรากฏในลักษณะการบอกจุดเริ่มต้นการเดินทาง ซึ่งเป็นสถานที่แรกที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าการเดินทางเริ่มต้นขึ้นแล้ว ผู้เขียนจะให้ชื่อสถานที่ เวลาเดินทาง และพาหนะที่ใช้การระบุจุดเริ่มต้นการเดินทางจึงเป็น “การเปิดเรื่อง” ของ “เยอแนล” เช่น “วันที่ 17 พฤษภาคม ร.ศ.120 เวลาเช้า 2 โมง 35 นาที ลงเรือออกจากท่าพระ เรือไพลากเรือพวง 6 ลำ เข้า 5 โมง 45 นาที ถึงวัดปรมัย จอดเรือกินข้าว” (จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก, 2506: 1) “วันอาทิตย์ที่ 16 พฤศจิกายน ปีชวด พ.ศ. 2467 เวลาเที่ยงออกจากวังวรดิศ ไปลงเรือสุทธาทิพย์ของบริษัทสยาม สติมนาวีเคชั่น ที่ท่าเรือบริษัทอีสต์เอเชียติกข้างเหนือวัด (พระยาไกร) โชตนาราม...” (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ นิราศนครวัด, 2514: 3) “วันพุธที่ 29 มกราคม ได้ลงเรือเทวาสุรามที่ท่าช้างวังหลวง เวลา 8.40 น. เพื่อเดินทางไปขึ้นเรือโบนิคซึ่งออกไปจอดคอยอยู่ที่นอกสันดอนตั้งแต่เวลา 4 น. ล่วงแล้ว เรือเทวาได้

มาถึงเรือโบนิกเวลา 13 น. เสส..." (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน จดหมายเหตุรายวันการเดินทางในอินโดจีนฝรั่งเศส, 2486: 1) ลำดับต่อไป ผู้เขียนจะระบุชื่อสถานที่ที่ไปถึงหรือเดินทางผ่านซึ่งแสดง "การเคลื่อนไหว" จากสถานที่หนึ่งไปสู่อีกสถานที่หนึ่ง ผู้อ่านจึงเห็นพัฒนาการของการเดินทางเป็นลำดับอย่างชัดเจน เช่น เรื่องจดหมายระยะทางไปพิษณุโลก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงบันทึกว่า "เวลาบ่าย 3 โมง 35 นาที ถึงเมืองสิงห์ แวะขึ้นเยี่ยมผู้ว่าราชการ แลดูเมือง เวลาบ่าย 4 โมง 10 นาที ออกจากเมืองสิงห์ แต่มาหยุดซื้อปืนเดิมเสียเหนือเมืองอีกหน่อย จนบ่าย 4 โมง 25 นาที เวลาย่ำค่ำถึงบ้านสมรคเรือไฟติด ต้องแจวไป ถึงวัดกดังงาหยุดผูกเรือไฟ ลากมาถึงวัดบ้านไร่ เวลาทุ่ม 15 นาที จอดนอน" (2506: 7)

5. เล่าเรื่องที่กระทำหรือประสพระหว่างการเดินทาง

สิ่งที่ผู้เขียนกระทำหรือประสพระหว่างการเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยานพาหนะ สภาพเส้นทาง ที่พักอาศัย อาหารการกิน สถานที่แปลกใหม่ กิจกรรมน่าสนใจ ผู้คนที่ได้รู้จัก ทิวทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามภูมิศาสตร์ท้องถิ่นและฤดูกาล หรือแม้กระทั่งอุปสรรคที่ต้องเผชิญระหว่างการเดินทาง เป็น "วัตถุดิบ" ให้ผู้เขียนเลือกใช้ได้อย่างหลากหลาย เมื่อประกอบกับความพยายามในการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้โดยทันทีหรือเรียบเรียงบันทึกในช่วงที่ความทรงจำยังคงชัดเจนอยู่ ทำให้สามารถรักษาความ "สดใหม่" ของ "วัตถุดิบ" ไว้ได้ กล่าวคือ ผู้เขียนลำดับความและเก็บรายละเอียดของเหตุการณ์ไว้ได้อย่างครบถ้วน เรื่องราวที่ผู้เขียนกระทำหรือประสพจึงได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่สับสนหรือขัดแย้งกันเอง มีรายละเอียดที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงรูป รส กลิ่น เสียง ผัสสะ และสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างแจ่มชัด เช่น ในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบันทึกวีรกรรมของ "หลวงอุดม" หรือ พระพิชิตชลธาร ด้วยทรงเห็นว่าเป็นเรื่องสนุกสนาน ความว่า

...มาถึงท่าสำเภาแม่น้ำแควนักหรือเขาเรียกกันว่าเกาะน้ำเขียว ที่ตรงนั้นเรือเราถ่อไม่ขึ้น กลับลอยถอยหลังลงไปต้องเอะอะกันมาก แต่อยู่ข้างจะสนุกอยู่วันนี้ เดิมคนแจวเรือแจวมาพอถึงที่ที่เรือถอยหลังลงไป หลวงอุดมเอะอะให้จับถ่อ สั่งให้ถอดแจว ตัวเองก็เข้าถอดแจว ด้วย ครั้นถึงที่ถ่อก็เอะอะทำท่าว่าผีพายถ่อไม่เปนถ่อไม่ถูก ตัวก็จับถ่อเข้าถ่อเอง ต่ายไปบนกราบเรือ พอถึงหน้าแก่ง ดินพลาดลงจากกราบเรือ ไครมครามลงมาครั้งหนึ่ง นิ่งเงียบไปสักครู่หนึ่ง แต่เสียงยังร้องแรงผีพายชมอยู่ เห็นดูผีพายว่าถ่อไม่แข็งแรงถ่อไม่จริง ร้องแรงให้ปั่นขึ้นไปบนกราบ ตัวก็จับถ่อขึ้นถ่อใหม่ ทำท่าอย่างให้ผีพายร้องให้ออย่างนี้ๆ ประเดี๋ยวเสียงดังโพล่งใหญ่ เขาบอกว่าหลวงอุดมตกน้ำ สักครู่เห็นขึ้นมาเปียกทั้งตัว ตั้งแต่ตื่นตลอดหมวกแต่ไม่หลุดจากหัว คราวนี้ไม่จับถ่อเลย...

(2504ข: 91)

ในเรื่องจดหมายเหตุระยะทางไปพิษณุโลก พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงบันทึกเหตุการณ์เมื่อครั้งคณะเดินทางเผชิญกับฝูงเหลือบขณะเสด็จประพาสเมืองอุตรดิตถ์ ดังความว่า

วันที่ 10 เวลาบ่าย 50 นาที ขึ้นม้าออกจากที่พักเพื่อจะไปเมืองดัง เดินทางเมืองทุ่งยั้ง ถึงวัดมหาธาตุ แยกทางลงข้างซ้ายมือเข้านรกไป ม้าปั่นขึ้นบนกองแลง พระอุตรดิฐว่ากำแพงเมืองทุ่งยั้ง จริงเท็จอยู่กับพระอุตรดิฐ แต่กองแลงเปนป่าดง คราที่นั้นเจ้าเหลือบก็ออกมาจากดง กัดเอาเจ้าม้า บางทีคนด้วย แต่ม้ามากกว่า หลวงชำนาญเขาให้เส้หามม้าไช้อันหนึ่ง ด้วยรู้ว่าเหลือบชุม จึงเอาเส้บัดให้ม้าไป แต่ไม่หวาดไหว มาหนักเข้า แต่แรกที่แห่งจึงขับม้าวิ่งไป ถึงที่น้ำขังแลที่โคลนให้ม้าเดินไป ด้วยกลัวล้มหกละเม่น ครั้นเหลือบมาหนักเข้าเอามันมาไว้ให้เดินไม่ได้ มันวิ่งเสียเต็มฝีตีนทุกตัว ตัวม้าตัวคนเต็ม

ไปด้วยเลือบ คนที่ไม่ได้มีเครื่องกันแข่งถูกเลือบกัดหน้าแข่งปั่น ส่วนตัวข้าพเจ้าใส่บูตยาวนี้กว่าจะกันได้แต่หาไม่ มันคลานลงไปทาง ปากบูตกัดเอาแข้งแล่นองเข้าได้เหมือนกัน กลับบร่อยหนักขึ้นอีก ทำอะไรมันไม่ได้ ต้องเอาด้าแสกทุ้งนอกบูตให้มันปีตายน...

(2506: 54)

6. แสดงความคิดเห็นแทรกในงาน

ผู้เขียนไม่เพียงถ่ายทอดเรื่องราวที่กระทำหรือประสพระหว่างการเดินทางเท่านั้น แต่ยังแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์เหล่านั้นด้วย การแสดงความคิดเห็นจึงสะท้อนความรู้ความสนใจส่วนบุคคล รวมถึงอรรถาธิบายของผู้เขียน ที่สำคัญคือแสดงให้เห็น “การปฏิสัมพันธ์” กับเนื้อหาในงานของตน มิใช่เพียงบันทึกสิ่งที่ตาเห็นเท่านั้น การแสดงความคิดเห็นจึงทำให้การอ่าน “เยอแนล” เกิดอรรถรสมากยิ่งขึ้น

การแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่ได้กระทำหรือประสพระหว่างการเดินทางอาจปรากฏในลักษณะการให้ข้อเสนอแนะ การวิพากษ์วิจารณ์ หรือ การสันนิษฐาน ซึ่งอาจนำเสนอด้วยน้ำเสียงจริงจังและมีการขยายความขนาดยาวหรืออาจเป็นเพียงการปรารภขึ้นสั้นๆ ถึงกระนั้นก็เป็นไปโดยมีจุดประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งชัดเจนดังต่อไปนี้

6.1 การให้ข้อเสนอแนะ เช่น เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เสด็จตรวจกิจการโทรเลขและโทรศัพท์ในแหลมมลายู ทรงบันทึกพระวินิจฉัยและข้อเสนอแนะส่วนพระองค์เกี่ยวกับการทำถนนและขยายปากคลองสุทุม เมืองนครศรีธรรมราช ไว้ในพระนิพนธ์เรื่องจดหมายระยะทางไปแหลมมลายู ร.ศ.121 ความว่า

...พระยาสุขุมว่าแต่ก่อนบ้านที่ปากคลองข้างเหนือไม่มีฝิ่งมามีขึ้น จึงเห็นว่ต่อไปบ้านมั่นคงไหลเข้าไปในคลอง เพราะที่ข้างในมันก็มีขึ้นบ้างแล้ว อาไศรยที่มีนาและน้ำจืดด้วย มีทางเดินด้วย คนคงจะเข้าไปตั้ง แต่จะมีขัดข้องที่คลองแคบจอดเรือไม่ได้ ควรจะคิดขยายปากคลองให้กว้างสักสิบเส้น แลควรทำถนนต่อแต่ถนนริมคลอง

เรียงตามลำดับนำไปหลังบ้านด้วย จะได้ออกความเห็นแนะนำเทศา
ในวันกำหนดปรึกษาราชการ

(2539, 74)

6.2 การวิพากษ์วิจารณ์ เช่น เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จประพาสกรุงกัมพูชาเป็นการส่วนพระองค์เมื่อ พ.ศ. 2467 ได้ทอดพระเนตรพระที่นั่งในพระราชวังกรุงกัมพูชา ทรงมีพระวิจารณ์เกี่ยวกับรูปแบบการก่อสร้างของนายช่างฝรั่งเศสไว้ในพระนิพนธ์นิราศนครวัด ดังความว่า

...อันการช่างของกรุงกัมพูชาว่าที่แท้มีอย่างเก่าแลอย่างใหม่
อย่างเก่านั้นคือแบบปราสาทหิน ถ้านายช่างถ่ายแบบอย่างและ
ลวดลายกระบวนช่างเช่นที่นครมนครวัดมาคิดทำให้เป็นแบบช่าง
กระบวนเก่าเสียก็จะงาม แบบช่างอย่างใหม่ของกัมพูชานั้น ที่จริง
เลียนแบบอย่างของไทยมาแต่กรุงเทพฯ เมื่อครั้งสมเด็จพระนโรดม
ตั้งกล่าวมาแล้ว ถ้าจะทำอย่างใหม่ นายช่างควรไปดูแบบอย่างที่
กรุงเทพฯ เสียก่อน แล้วจึงมาคิดทำ เช่นนั้นก็จะมี นี้ไปหลงสำคัญ
เสียว่าของที่เขมรเลียนไทยมาทำนั้นเป็นแบบอย่างของเขมรเอง ไป
ทำเลียนของเลียนก็เลยละอะ จะดูยอดปราสาทหรือข้อฟ้าใบระกาเป็น
เครื่องรำคาญตาทั้งนั้น ถึงพวกฝรั่งที่ได้ไปรู้เห็นแบบอย่างการช่างที่
ในกรุงเทพฯ ก็เห็นเช่นเดียวกันดังกล่าวนั้น

(2514: 41-42)

6.3 การสันนิษฐาน เช่น เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสปราสาทเมืองสิงห์ ทรงให้ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้สร้างปราสาท ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค ความว่า

...ที่ปรากฏและกำแพงแก้วเรือนจันทร์ทั้งปวงนี้ก่อด้วยแลงแผ่นใหญ่ๆ แต่พิเคราะห์ดูมิใช่ศิลาแลงอย่างเช่นเคยใช้ในที่อื่น ต่อยออกก็เป็นกรวดเม็ดกลมๆ ต่ำๆ คล้ายๆ กับกรวดที่ทุ่งนาคราช จะประสมปูนหรือสิ่งใดติดเป็นแผ่นอิฐสีแดงคร่ำๆ เหมือนศิลาแลง ดูเป็นอาติพิเชียส² มิใช่ศิลาแลงจริง ถ้าจะประมาณการดูก็เห็นว่าจะจะเป็นของสร้างมาช้านานแล้ว จะเรื่องเดียวกันกับสร้างนครวัดหรือที่หลังมา เมื่อยังเล่นฝีมือช่างชนิดนี้อยู่ตามแถบนี้ คงจะเป็นเมืองใหญ่ในแผ่นดินสยามครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง แต่จะไม่สู้ใหญ่โตบริบูรณ์มากนัก แต่อยากจะได้ไว้เกียรติยศให้เลื่องลือต่อสู่ข้างฝ่ายตะวันออกเขาบ้าง ครั้นจะสร้างปราสาทขึ้นด้วยศิลาเช่นเขาทำกันทางโน้น อานุภาพผู้คนก็จะไม่บริบูรณ์ ทำไปไม่ได้ จึงได้คิดแบ่งเบาทำศิลาปลอมใช้ดังนี้...

(2504ข: 100)

7. ถ่ายทอดเนื้อหาด้วยภาษาเล่าเรื่อง

แม้ว่า “เยอแนล” จะเป็นงานเขียนร้อยแก้วที่เรียบเรียงขึ้นเพื่ออ่าน แต่ภาษาที่ใช้ถ่ายทอดเนื้อหาที่เป็นไปในลักษณะภาษาเล่าเรื่อง คือ “เขียนแบบเล่าให้ฟัง” มุ่งให้ผู้อ่านเห็นภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตามเสมือนร่วมอยู่ในการเดินทาง ผู้เขียนเลือกใช้คำศัพท์เข้าใจง่าย ใช้โครงสร้างประโยคไม่ซับซ้อน และมีภาษาพูดหรือภาษาระดับสนทนาปรากฏอยู่ในตัวบทเสมอ ไม่ว่าจะเป็นคำอุทาน คำอนุภาคหรือคำเสริม คำสแลง คำเลียนเสียง คำเสริมสร้อย สำนวน เป็นต้น การใช้ภาษาเล่าเรื่องในลักษณะดังกล่าวมีความยืดหยุ่น มิได้ยึดรูปแบบการเขียนที่เคร่งครัด ทำให้ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาได้อย่างราบรื่น อีกทั้งยังสื่อสารนำเสนอเสียงและอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างชัดเจน เช่น

² Artificial = เทียม, ซึ่งประดิษฐ์ขึ้น

...ออกจากหมู่บ้านก็เข้าทำยวัดราชวรบุรี³ พอถึงหลังโบสถ์โบสถ์ก็ดูดีจัง ต้องลงจากม้าเข้าทางหลังโบสถ์บานประตูสลักลายดอก 4 กลีบ ฝีมือดี แต่ลายเป็นตามธรรมเนียม ผันในโบสถ์เขียนรามเกียรติ์ แต่ไม่สู้เก่านัก แลไม่สู้เป็นนัก มีพระประธานใหญ่แต่ไม่เก่ง...ออกจากโบสถ์ พระยาเทพาชนไปดูการเปรียญ แต่ไปไม่รอด เพราะอ้ายธรรมาสน์เก่าที่ศาลาข้างโบสถ์ มันเหนียวเอาไปดูมัน ธรรมาสน์นั้นเก่ามาทีเดียว...

(2506: 26)

ตัวอย่างข้างต้นมาจาก “เยอแนล” พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศนานุวัดติวงศ์ เรื่องจดหมายระยะทางไปพิษณุโลก เห็นได้ว่า ทรงใช้ภาษาเล่าเรื่องที่กระชับแต่กินความมาก เช่น เขียนรามเกียรติ์ หมายความว่า เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ ใหญ่แต่ไม่เก่ง หมายความว่า สร้างพระได้องค์ใหญ่ แต่ฝีมือไม่ดี ทรงใช้ถ้อยคำว่า ดูจัง เพื่อแสดงว่าโบสถ์ที่ได้ทอดพระเนตร ตั้งดูความสนพระทัยอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ยังทรงใช้ภาษาปากว่า ไปไม่รอด และ มันเหนียวเอาไปดูมัน เพื่อแสดงความน่าสนใจของธรรมาสน์เก่าในศาลาข้างโบสถ์

...แต่ข้าวปลาและอาหารอื่นๆ นั้น อย่างนึกหวังว่าจะไปหาในแก่งได้ เพราะที่ว่างจากเขาไม่มี ไม่มีใครไปสร้างเคหสถานบ้านเรือน ส่วนปลานั้นหากินได้บ้างเล็กๆ น้อยๆ มีวิธีจับปลาของพวกล่องเรือในแก่งชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายและแก้รำคาญได้อยู่บ้าง คือ เอายาฉุนมาปั้นเป็นก้อนย้อมๆ เอาข้าวสุกพอกข้างนอกแล้วโยนลงในน้ำ ไม่ต้องรอเรือๆ ก็คงลอยไป ปลาตัวใดเจอเข้าก็สูบเหยื่อ แล้วเกิดเม้าลอยไปตามกระแสน้ำทันเรือเอง พอมองเห็นปลาเม้า คนก็โดดลงน้ำวิ่งไล่จับเป็นอันสำเร็จพิธี

(2465: 75)

³ ปัจจุบันเรียกวัดราชวรบุรี อยู่ริมถนนมิตรภาพ (เชิงอรรถตามตัวบท)

ตัวอย่างข้างต้นมาจาก “เยอแนล” ของพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ เรื่องระยะทางไปมณฑลภาคพายัพ พระพุทธศักราช 2465 เห็นได้ว่าผู้เขียนใช้ภาษาเล่าเรื่องถ่ายทอดการเปือปลาในแง่ได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนและเห็นภาพชัดเจน ภาษาปากที่ปรากฏในตัวบทไม่ว่าจะเป็น อย่างนี้หรือ

แก้รำคาญได้อยู่บ้าง เปนอันเสร็จพิธี ช่วยสร้างอรรถรสในคำบรรยายของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี

7. งานประเภทอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ “เยอแนล”

งานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ “เยอแนล” มากที่สุดคือ จดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า เป็นบันทึกการเดินทางที่เกิดขึ้นก่อนการปรากฏใช้คำว่า “เยอแนล” เรียงลำดับตามยุคสมัยได้ดังนี้

1. จดหมายเหตุระยะทางสมัยอยุธยา จดหมายเหตุระยะทางสมัยอยุธยาฉบับเก่าแก่ที่สุดเท่าที่พบอยู่ในปัจจุบันคือ บันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศสของโกษาปาน (ออกพระวิสุทสุนทร) เป็นบันทึกการเดินทางของคณะทูตชุดที่ 3 ที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงส่งไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. 2228 บันทึกของโกษาปานที่เหลืออยู่ไม่สมบูรณ์ มีเนื้อหาเฉพาะช่วงที่ผู้เขียนพำนักอยู่ในเมืองเบรสต์ก่อนอัญเชิญพระราชสาส์นเข้าไปยังกรุงปารีส ระยะเวลาในบันทึกส่วนที่เหลืออยู่คือ 15 วัน โกษาปานบันทึกโดยระบุวันที่ต่อเนื่องทุกวัน จดหมายเหตุระยะทางสมัยอยุธยาอีกฉบับหนึ่งคือจดหมายเหตุระยะทางพระอุบาลีปลั่งกาทวีป เป็นบันทึกการเดินทางของคณะสงฆ์ไทยและทูตานุทูตที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงส่งไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่ศรีลังกาเมื่อ พ.ศ. 2295 สันนิษฐานว่าผู้บันทึกจดหมายเหตุคือ พระธรรมโมตรี ราชทูต ผู้เขียนมิได้จดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวัน เลือkBันทึกเฉพาะวันที่มีเหตุการณ์สำคัญเท่านั้น

2. จดหมายเหตุระยะทางสมัยธนบุรีเป็นจดหมายรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรีคราวปราบเมืองพุทไธมาศและเขมร เมื่อพ.ศ. 2314 “ได้ฉบับมาแต่หอหลวง เป็นสมุดไทยดำดินสอขาวลายมือเก่า” (2512: คำนำ) ได้รับการรวบรวมไว้ในประชุม

พงศาวดารภาคที่ 66 จดหมายเหตุฉบับนี้เป็นบันทึกเหตุการณ์เมื่อครั้งกองทัพของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียกไปตีกัมพูชา เนื้อความในจดหมายเหตุไม่สมบูรณ์ ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้บันทึก และมีได้จดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวัน รายงานเฉพาะวันที่มีเหตุการณ์สำคัญในกองทัพ

3. จดหมายเหตุระยะทางสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ที่รู้จักกันดีคือ จดหมายเหตุราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษ (สมัยรัชกาลที่ 4) เขียนขึ้นเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งคณะราชทูตอัญเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปสู่ราชสำนักพระนางเจ้าวิกตอเรียแห่งอังกฤษใน พ.ศ. 2400 ผู้บันทึกจดหมายเหตุคือ หม่อมราโชทัย หรือ หม่อมราชวงศ์กระต่าย อิศรางกูร เป็นล่ามหลวง มีได้จดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวัน เลือkBันทึกเฉพาะวันที่มีเหตุการณ์สำคัญ จดหมายเหตุระยะทางอีกฉบับที่เกิดขึ้นในรัชกาลเดียวกันคือ จดหมายเหตุราชทูตไทยไปฝรั่งเศส (สมัยรัชกาลที่ 4) เขียนขึ้นเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งคณะทูตอัญเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้านโปเลียนที่ 3 จักรพรรดิแห่งฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. 2404 การเดินทางครั้งนี้พระณรงควิชาติ (จอห์น บุนนาค) ตำแหน่งตรีทูต เป็นผู้บันทึก จดหมายเหตุนี้ต้นฉบับไม่สมบูรณ์และมีได้จดบันทึกต่อเนื่องกันทุกวัน

8. ความเหมือนคล้ายและความแตกต่างระหว่าง “เยอแนล” กับ จดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า

เมื่อพิจารณาลักษณะเด่นของ “เยอแนล” ทั้ง 7 ประการเปรียบเทียบกับจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่าแต่ละสมัย พบว่า “เยอแนล” มีทั้งลักษณะเหมือนคล้ายและลักษณะแตกต่างกับงานเหล่านั้น ดังนี้

1. ความเหมือนคล้ายกับจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า

จากลักษณะเด่นของ “เยอแนล” ทั้ง 7 ประการ พบว่าลักษณะข้อ 3-7 เป็นลักษณะที่เหมือนคล้ายกับจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า กล่าวคืองานทั้ง 2 ประเภทต่างมีลักษณะเป็นบันทึกการเดินทางระบุวันที่และเวลา การระบุวันที่มีทั้งแบบราย

วันและเฉพาะบางวัน มีการระบุเส้นทางการเดินทางจริงและเล่าเรื่องที่กระทำหรือ ประสพระหว่างการเดินทาง มีการแสดงความคิดเห็นแทรกในงานและถ่ายทอดเรื่องราวด้วยภาษาเล่าเรื่องเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามลักษณะเหมือนคล้ายเหล่านี้ย่อมมีความแตกต่างในรายละเอียด ยกตัวอย่างในกรณีของการแสดงความคิดเห็นแทรกในงาน พบว่า “เยอแนล” จะมีเนื้อหาดังกล่าวนั้นสัดส่วนที่มากกว่าจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า เพราะผู้เขียนมักขยายความเพื่อให้การแสดงความคิดเห็นน่าเชื่อถือ และโน้มน้าวใจผู้อ่านให้คล้อยตามได้ ขณะที่การแสดงความคิดเห็นในจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่าจะปรากฏข้อความเพียงสั้นๆ

2. ความแตกต่างกับจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า

จากลักษณะเด่นของ “เยอแนล” ทั้ง 7 ประการ พบว่าลักษณะข้อ 1-2 คือ เป็นบันทึกการเดินทางส่วนบุคคลและมุ่งถ่ายทอดเรื่องราวแก่ผู้อ่านโดยไม่เจาะจงบุคคลหรือจำกัดกลุ่มผู้อ่าน เป็นลักษณะที่ทำให้ “เยอแนล” แตกต่างกับจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่าอย่างชัดเจน เนื่องจากเมื่อพิจารณาสภาพตัวบทของจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่า เห็นได้ว่าตัวบทเหล่านั้นมีสถานะเป็น “รายงานราชการ” หรือ “เอกสารราชการ” ที่เขียนขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการ ไม่ใช่บันทึกการเดินทางส่วนบุคคล สภาพภาพของตัวบททำให้ “ผู้มีสิทธิอ่าน” จำกัดอยู่เฉพาะบุคคลหรือเฉพาะกลุ่ม เช่นในกรณีของจดหมายเหตุระยะทางพระอุบลีโปลังกาทวีป ธรรมไมตรีผู้บันทึกใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “ข้าพระพุทธเจ้า” ดังความว่า “...ณ วันเสาร์เดือนยี่แรมค่ำหนึ่งปีวอกจัตวาศก ข้าพระพุทธเจ้าเร่งจัดกรมการให้ส่งนำส่งพิน มรดิงนายกำนันให้ลำเลียงฝางดีบุกอยู่ 5 วันจึงสำเร็จ...” (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2510: 63-64) แสดงให้เห็นว่าจดหมายเหตุนี้ต้องทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สันนิษฐานว่าบันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศสของโกษาปาน (ออกพระวิสุทสุนทร) ก็น่าจะเขียนขึ้นเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนารายณ์เช่นกัน ส่วนจดหมายเหตุราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษและจดหมายเหตุราชทูตไทยไปฝรั่งเศส ปรากฏข้อความตั้งแต่เริ่มบันทึกว่าเขียนขึ้นเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามที่ได้รับพระบรมราชโองการ ดังความว่า “ข้าพระพุทธเจ้า หม่อมราโชทัย กระต่าย ได้รับพระราชทานจดหมาย⁴

⁴ หมายความว่า ได้รับ (หน้าที่) ให้ “จด” หรือ “หมาย” เรื่องการเดินทาง

รายละเอียดตามระยะทางที่พวกราชทูตกราบถวายบังคมลาออกจากกรุงเทพมหานครไปจำเริญทางพระราชไมตรีพระเจ้ากรุงลอนดอน ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย...” (หม่อมราโชทัย, 2553: 181) และ “ข้าพระพุทธเจ้า พระณรงค์วิชิต ได้รับพระราชทานจดหมายระยะทาง ตั้งแต่ทูตานุทูตกราบถวายบังคมลาออกจากกรุงเทพพระมหานครไปเจริญทางพระราชไมตรีพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย...” (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 17, 2507: 241) ส่วนจดหมายรายวันทัพบในสมัยธนบุรี ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้บันทึก สันนิษฐานว่าเป็นอาลักษณ์ที่จดรายงานความเป็นไปต่างๆ เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานของทางราชการและผู้อ่านที่จะสามารถเข้าถึงเอกสารนี้ได้ก็น่าจะเป็นพระมหากษัตริย์และข้าราชการผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าจดหมายเหตุระยะทางแบบเก่าล้วนเป็นรายงานราชการที่จำกัดกลุ่มผู้อ่าน มิใช่บันทึกส่วนบุคคลที่มุ่งถ่ายทอดเรื่องราวแก่ผู้อ่านโดยไม่เจาะจงบุคคลหรือจำกัดกลุ่ม จึงเป็นงานเขียนต่างประเภทกับ “เยอแนล”

9. สรุปผลการศึกษา

“เยอแนล” เป็นคำทับศัพท์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถอดเสียงมาจากคำว่า journal ทรงใช้คำดังกล่าวเรียกพระราชนิพนธ์ประเภทบันทึกการเดินทางส่วนพระองค์ เหตุที่ทรงใช้คำว่า “เยอแนล” เรียกด้วยทออย่างจงใจหลายครั้งแทนที่จะเรียกโดยใช้คำไทยหรือคำภาษาอื่นที่สัมพันธ์กับภาษาไทยอย่างเขมรหรือบาลี - สันสกฤต สันนิษฐานว่าเป็นเพราะสังคมสยามไม่เคยมีงานเขียนประเภทนี้มาก่อน อีกทั้งในเวลานั้นยังไม่มีคำศัพท์ที่ให้ความหมายใกล้เคียงหรือสามารถใช้แทนที่คำว่า “เยอแนล” ได้อย่างแนบสนิท ดังนั้นการใช้คำว่า “เยอแนล” จึงแสดงความตระหนักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงสร้างสรรคงานที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก

บทความนี้แสดงให้เห็นว่าพระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเรียกว่า “เยอแนล” หมายถึง ร้อยแก้วบันทึกการเดินทางส่วนบุคคลซึ่งระบุวันที่และเวลา เป็นบันทึกที่เขียนขึ้นเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวแก่ผู้อ่านโดยไม่เจาะจง

บุคคลหรือจำกัดกลุ่ม เมื่อใช้นิยามดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการจัดประเภทตัวบท ทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมงานพระราชนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ของพระองค์ รวมถึงพระนิพนธ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ งานเขียนของข้าราชการและราษฎรที่สรางสรรค์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5-รัชกาลที่ 6 เข้าเป็นกลุ่มเดียวกับ “เยอแนล” ได้ถึง 16 เรื่อง

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า “เยอแนล” ในขอบเขตการวิจัยมีลักษณะเด่นทั้งหมด 7 ประการ อันเป็นลักษณะที่ปรากฏในทุกตัวบท ทั้งนี้ลักษณะข้อที่ 3 - 7 มีความเหมือนคล้ายกับจดหมายเหตุนะทางแบบเก่าซึ่งเป็นตัวบทที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ “เยอแนล” มากที่สุด ในประเด็นที่ต่างกันก็เป็นที่บันทึกการเดินทางระบุวันที่และเวลามีการระบุเส้นทางเดินทางจริง เล่าเรื่องที่กระทำหรือประสบระหว่างการเดินทาง มีการแสดงความคิดเห็นแทรกในงาน และถ่ายทอดเนื้อหาด้วยภาษาเล่าเรื่อง อย่างไรก็ตาม “เยอแนล” ก็มีความแตกต่างที่ทำให้สามารถจำแนกออกจากงานประเภทดังกล่าวได้อย่างชัดเจน นั่นคือลักษณะในข้อ 1 - 2 ที่ว่าเป็นบันทึกส่วนบุคคลและมุ่งถ่ายทอดเรื่องราวแก่ผู้อ่านโดยไม่เจาะจงบุคคลหรือจำกัดกลุ่มผู้อ่าน ลักษณะดังกล่าวไม่ปรากฏในจดหมายเหตุนะทางแบบเก่า เนื่องจากตัวบทมีสถานะเป็นรายงานหรือเอกสารราชการ ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า “ผู้อ่าน” คือพระมหากษัตริย์หรือข้าราชการผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง จึงเป็นงานต่างประเภทกับ “เยอแนล”

เมื่อ “เยอแนล” เป็นบันทึกการเดินทางส่วนบุคคลที่มุ่งถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้อ่านโดยไม่ได้เจาะจงว่าเป็นใครหรือเป็นคนกลุ่มใด ทำให้ผู้เขียนเลือกใช้ลีลาภาษา นำเสนอเนื้อหา และรักษา “ตัวตน” ในงานเขียนไว้ได้อย่างเต็มที่ เมื่อประกอบกับการถ่ายทอดเนื้อหาด้วยภาษาเล่าเรื่องที่เน้นการสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจ เห็นภาพ และรู้สึกเสมือนร่วมเดินทางไปกับผู้เขียน ทำให้ “เยอแนล” เป็นบันทึกการเดินทางส่วนบุคคลที่มีอรรถรส สามารถสร้างความสำเร็จอารมณ์ให้แก่ผู้อ่านได้เทียบเท่าวรรณคดี

“เยอแนล” เป็นงานเขียนที่มีลักษณะเฉพาะและสามารถแยกออกจากงานประเภทอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้อย่างชัดเจน จึงควรได้รับการศึกษาในฐานะวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่ง ทั้งนี้การศึกษา “เยอแนล” ในฐานะประเภทวรรณกรรม (Genre) ย่อมส่งผลให้ความเข้าใจที่เคยมีต่อตัวบทประเภทนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

กล่าวคือ “เยอแนล” มีลักษณะบางประการที่เหมือนคล้ายกับงานบางประเภท จึงอาจทำให้เกิดความเข้าใจว่า “เยอแนล” รวมอยู่ในกลุ่มของงานประเภทนั้น แต่เมื่อสามารถแยก “เยอแนล” ออกมาเป็นงานอีกประเภทหนึ่งเพื่อศึกษาลักษณะเด่นและคุณค่าในแง่มุมต่าง ๆ ก็จะทำให้ความเข้าใจที่มีต่องานประเภท “เยอแนล” รวมถึงความเข้าใจต่องานประเภทอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

กำแพงเพชรอัครโยธิน, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. (2486). จดหมายเหตุรายวัน การเดินทางในอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ.2461-2462. พระนคร: พระจันทร์. (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเล็ก อินทะรังสี (พระภิกษุประจักษ์) และในงานชาปนะกิจศพ นายเฉลิม อินทะรังสี นະวัดไตรมิตรวิทยาราม วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2486).

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2504ก). พระราชนิพนธ์จดหมายรายวัน เมื่อเสด็จประพาสชวาครั้งหลัง. กรุงเทพฯ: ศุภสภา.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2484). พระราชนิพนธ์เสด็จประพาส จันทบุรีและอักษรานุกรมภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรี. พระนคร: การพิมพ์ไทย. (พระยามโหสถศรีพิพัฒน์พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ คุณแม่เลื่อน แกล้ง แก้วกล้า ณ เมรุสุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2484).

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2504ข). พระราชนิพนธ์เสด็จประพาส ไทรโยค. กรุงเทพฯ: ศุภสภา.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2470). ระยะเวลาเสด็จประพาสมณฑลอยุธยา เมื่อปีชวด พ.ศ. 2421. พระนคร: โสภณพิพรรฒธนากร. (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรัสสั่งให้พิมพ์พระราชทาน ในางทรงบำเพ็ญพระราชกุศลศตมาศ พระศพสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2470).

- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2475). *ระยะทางเสด็จพระราชดำเนิน
ประพาสทางบกทางเรือรอบแหลมมลายู* รัตนโกสินทรศก 109. พระนคร:
โสภณพิพรรฒธนากร. (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตมงคล
ทรงพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้าฯ
กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส ปีกอก พ.ศ. 2475).
ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2514). *นิราศนครวัด*.
พระนคร: แพร่พิทยา.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2469). *เรื่องไป
ลังกาทวีป*. พระนคร: โสภณพิพรรฒธนากร. (พิมพ์ในงานศพ หม่อมเจ้าทรง
วุฒิภาพ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ ครบปัญญาสมวาร
เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2469).
- นริศรานุกัฏติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. (2506). *จดหมาย
ระยะทางไปพิษณุโลก*. พระนคร: พระจันทร์. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในการฉลอง
วันประสูติ ครบ 100 ปี วันที่ 28 เมษายน 2506).
- นริศรานุกัฏติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. (2539). *จดหมาย
ระยะทางไปแหลมมลายู ร.ศ. 121*. [ม.ป.ท.]. (พิมพ์เพื่อทูลนริศ 28 เมษายน
2539).
- นริศรานุกัฏติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. (2550). *เที่ยวเมือง
พม่า ใน เรื่องเที่ยวที่ต่างๆ ภาค 1-5*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- นายคราม. (2478). *คนไทยในราชสำนักพระนางวิคตอเรีย*. พระนคร: คณะเหม.
ประชุมพงศาวดาร เล่ม 17 (ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 28-30). (2507). กรุงเทพฯ:
คุรุสภา.
- ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40* (ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 65-66). (2512). พระราช
พงศาวดารกรุงธนบุรี จดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรี. กรุงเทพฯ:
คุรุสภา.

สรตี ใจสะอาด. (2542ก). จดหมายเหตุรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: ต้นเค้าการเขียนสารคดียุคแรกของไทย. ปรินญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2510). *ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา ภาค 1*. (ม.ป.ท.).

สุดใจ จันทรเวทิน. (ม.ป.ป.) *การเยี่ยมเมืองฮานอย (ตังเกี๋ย) โดยเครื่องบิน*. พระนคร: อัสสัมชัญ. (พิมพ์จำหน่ายเพื่อส่งเงินให้เป็นประโยชน์ในการบิน อุตศกแก่ทหารอาสาที่ได้เสียชีวิตในงานพระราชสงคราม).

สุนทรเทพกิจจารักษ์, พระยา (ทอง จันทรางศุ). (2466). *ระยะทางไปมณฑลภาคพายัพ พระพุทธศักราช 2465*. พระนคร: โสภณพิพรพจนการ.

หม่อมราโชทัย. (2553). *นิราศลอนดอน จดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

อาทิมา พงศ์ไพบูลย์. (2547). *คุณค่าของพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบันทึกประจำวันการเสด็จประพาสในประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปรินญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทยคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารดา กีระนันท์. (2542ข). การบันทึกภาพเขียนด้วยถ้อยคำภาษา ในงานพระราชนิพนธ์ระยะทางเสด็จประพาสไทรโยค. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย* 16 (ธันวาคม 2542): 94-108.

Received: September 18, 2019

Revised: May 15, 2020

Accepted: December 14, 2020

สภาพการจัดการเรียนการสอน รายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้าในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต*

พงศกร จอมแก้ว**

ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้าในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตใน 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประมวลรายวิชาและการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนและบัณฑิตวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้าในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต” สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ผลงานวิจัยและการตีพิมพ์เผยแพร่ฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน่วยปฏิบัติการวิจัย “วัฒนธรรมสยามศึกษา: การวิจัยและนวัตกรรมสังคม Siam Cultural Education: Research and Social Innovation”

** นิสิตระดับมหาดบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: Jk.Pongsagon@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: Yootthanac2@hotmail.com

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนด้าน 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ มุ่งพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการบรรเลงจะเข้า ครอบคลุมนววิธีการบรรเลงเพื่อพัฒนาไปสู่ทักษะการบรรเลงที่สูงขึ้นตามลำดับ การแสดงดนตรี การถ่ายทอดทักษะและความรู้ในการบรรเลงจะเข้า 2) การกำหนดเนื้อหาสาระ สอดคล้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ มุ่งเน้นบทเพลงในกลุ่มเครื่องสายและวิธีการบรรเลงตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยชั้นที่ 7 - 9 และบริบทที่เกี่ยวข้อง 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้การบรรยายประกอบการสาธิต การอภิปราย การวิเคราะห์ และการฝึกปฏิบัติ การกำหนดบทเรียนแต่ละครั้งยืดหยุ่นตามความสามารถของผู้เรียน 4) สื่อการสอน ได้แก่ เครื่องดนตรี สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อผสม และห้องเรียนดนตรี 5) การวัดและประเมินผล สอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระ ใช้การประเมินตามสภาพจริงโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และทดสอบ และวัดประเมินผล 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยเน้นพัฒนาการของผู้เรียนเป็นหลัก

คำสำคัญ: ดนตรีศึกษา; ดนตรีในระดับอุดมศึกษา; การจัดการเรียนการสอน; จะเข้า; ดนตรีไทย

The State of the Instructional Management of Jakhay Performance Skill Course in Bachelor of Education Program*

Pongsagon Jomkaew^{**}

Yoothana Chuppunnarat^{***}

Abstract

This research aimed to study the state of five aspects of the instructional management of a Jakhay performance skill course in a Bachelor of Education program: learning objectives, contents, instructional activities, instructional media, measurements and evaluations. The research employed a qualitative method by collecting data from the course syllabus and interviews of teachers and graduates. Data were analyzed by using interpretation for creating inductive conclusions and presented by the descriptive method.

* This paper is a part of the author's thesis entitled "Guidelines for Instructional Management of Jakhay Performance Skill Course in Bachelor of Education Program", Division of Music Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

** This research was funded by the Ratchadapisek Sompoch Endowment Fund, Chulalongkorn University "Siam Cultural Education: Research and Social Innovation"

*** Master's Student, Division of Music Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University, e-mail: Jk.Pongsagon@gmail.com

Associate Professor, Division of Music Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University, e-mail: Yootthanac2@hotmail.com

The findings showed that 1) the learning objectives aimed at developing the essential skills and knowledge of jakhay performance, connecting principles of the performance in order to improve performance skill, music performance and teaching skills and knowledge of jakhay performance, 2) the contents were consistent and linked to the learning objectives and focused on songs and principles of performance by the Thai classical string category of Thai classical music standard criteria at levels 7 - 9 and the relevant contexts, 3) the instructional activities were conducted by demonstration combined with lecture, discussion, analysis and practice, and adapted to students' abilities, 4) the instructional media consisted of musical instruments, published media, multimedia, and music classrooms and 5) the measurements and evaluations covered the learning objectives and the contents and used authentic assessment: observations, interviews, and examinations. There were three steps of assessment: namely, pre-test, in-class test and post-test assessment with concentration on the development of each student.

Keywords: Music Education; Music in Higher Education; Instructional Management; Jakhay; Thai Music

1. บทนำ

การเรียนการสอนดนตรีไทยนับตั้งแต่อดีตมานั้นเป็นการเรียนการสอนแบบระบบมุขปาฐะ (Oral transmission) โดยครูบาอาจารย์ ผู้สอน หรือผู้ถ่ายทอดความรู้และทักษะการบรรเลงต่าง ๆ นั้นมีตั้งแต่ระดับสามัญชนทั่วไปจนถึงระดับชนชั้นสูง เช่น ชาวบ้าน ช่างราชบริพาร พรหมณ์ (ในวัง) พระบรมวงศานุวงศ์และพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ซึ่งการเรียนการสอนดังกล่าวนี้เกิดขึ้นทั้งในบ้าน วัดและวัง และสถานที่เหล่านี้นับเป็นสถานที่ในการผลิตครูดนตรีออกสู่สังคมในครั้งสมัยก่อนอีกด้วย (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2562, น. 39-40; พูนพิศ อมาตยกุล, 2539, น. 38-40) เมื่อบทบาทและหน้าที่การเรียนการสอนในบ้าน วัด และวัง มีบทบาทน้อยลงตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเรียนการสอนดนตรีไทยถูกถ่ายโอนไปยังสถาบันการศึกษาในระบบมากขึ้น (กรรณิการ์ สัจกุล, 2532, น. 43) และผลของการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. 2503 เป็นเหตุให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการเรียนการสอนด้านดนตรีศึกษา เพื่อมุ่งผลิตครูดนตรีไปยังระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2513 มีการเปิดสอนวิชาชีพดนตรีไทยในกรมฝึกหัดครู ณ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเป็นแห่งแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 มีการเรียนการสอนที่มุ่งผลิตครูดนตรีโดยเป็นหลักสูตรปริญญาตรีเทียบ 2 ปี ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และต่อมาในปี พ.ศ. 2520 มีการเปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา เพื่อมุ่งผลิตครูดนตรีทั้งไทยและสากล ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มาศสุภา สีสุกอง, 2531, น. 154-162) จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของบ้าน วัด และวังนั้นเปลี่ยนแปลงสถานภาพเข้าไปสู่ในสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น กล่าวได้ว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมาถือว่าเป็นยุคแห่งการสร้างครูดนตรีในกรมฝึกหัดครู และต่อมาเข้าสู่ยุคแห่งการสร้างบัณฑิตปริญญาตรี ในปี พ.ศ. 2519 (Nantida Chandransu, 2010, p. 24-29)

ปัจจุบันมีการเปิดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนด้านดนตรีศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยหลักสูตรและการเรียนการสอนดังกล่าวนี้

พบทั้งในสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) ซึ่งแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนดนตรีเพื่อผลิตครูดนตรีนั้นพบว่า รายวิชาทักษะปฏิบัตินั้นเป็นหนึ่งในรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก ในรายวิชาของกลุ่มดนตรีศึกษา โดยรายวิชาทักษะปฏิบัติดนตรีมีสถานะเป็นรายวิชาบังคับของผู้เรียนวิชาเอกดนตรีศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ณัฐร สุธงจิตต์, 2561, น. 186-187) และนอกจากนี้ยังพบว่ากรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรห้าปี) ได้ระบุถึงรายละเอียดของวิชาเอกดนตรีศึกษา ในด้านการกำหนดขอบเขตความรู้ไว้อย่างชัดเจนว่า การจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชานี้จะต้องครอบคลุมในด้านทักษะดนตรีที่เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในเครื่องมือเอก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 20) ดังนั้นรายวิชาทักษะปฏิบัติจึงถือเป็นรายวิชาบังคับ สำหรับนิสิตนักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกดนตรีศึกษา

การจัดการเรียนการสอนในด้านทักษะดนตรีไทยในสถาบันระดับอุดมศึกษาเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย พุทธศักราช 2553 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และกรมศิลปากร, 2553, น. 10) ได้ระบุถึงทักษะดนตรีไทยซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1) เครื่องดนตรีกลุ่มปี่พาทย์ 2) เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสาย 3) การขับร้อง และ 4) เครื่องกำกับจังหวะหน้าทับ โดยพบว่าเครื่องดนตรี “จะเข้” ได้ถูกจัดอยู่ในเครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสาย ซึ่งจะเข้เป็นเครื่องดนตรีที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตสมัยกรุงศรีอยุธยา (ธนิต อยู่โพธิ์, 2551, น. 97-98) และได้รับความนิยมมาอย่างต่อเนื่อง โดยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) พบนักจะเข้ที่เป็นข้าหลวงทำงานในกรมมหรสพที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์คือ หลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทิน) (เหมราช เหมหงษา, 2541, น. 205) จากความนิยมในการบรรเลงจะเข้ตลอดจนการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นตลอดมา ทำให้เกิดเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในการถ่ายทอดจะเข้ตามสายสำนักครูจะเข้ต่างๆ และพบว่ามีภารกิจงานวิจัยในด้านกระบวนการการถ่ายทอดจะเข้เป็นจำนวนมาก (เหมราช เหมหงษา, 2541; ณวัฒน์ หลาวทอง, 2555; ไกรสิทธิ์ อัจฉริยะประสิทธิ์,

2560) แต่กลับพบว่างานวิจัยหรือการศึกษาดังกล่าวนั้น เป็นการเรียนการสอนหรือการถ่ายทอดทักษะปฏิบัติจะอยู่ในลักษณะของการศึกษาด้านปัจเจกเฉพาะบุคคล และเป็นไปในลักษณะของรูปแบบการศึกษานอกระบบ (Non-formal education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal education) ซึ่งทั้งนี้พบว่าไม่มีการศึกษาในด้านการเรียนการสอนจะอยู่ในลักษณะของการศึกษาในระบบ (Formal education) ในระดับอุดมศึกษาแต่อย่างใด

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในข้างต้นนี้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary data) และทุติยภูมิ (Secondary data) จากเอกสารที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้า ร่วมกับการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน และบัณฑิตที่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสะท้อนสภาพการณ์ในด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจริง และยังเป็นประโยชน์ต่อการนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตใน 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล

3. ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนตามองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน 5 ด้าน ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล (Bronfenbrenner, 1977, p. 514-515; ทิศนา ขัมมณี, 2560, น. 17; อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, น. 8) โดยเก็บข้อมูลการจัดการเรียนการสอนจากสาขาวิชาดนตรีศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) และ/หรือการศึกษาศาสตรบัณฑิต (กศ.บ.) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณาจากสถาบันอุดมศึกษาที่จัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในสาขาวิชาดนตรีศึกษา (ดนตรีไทย) ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน และเป็นสถาบันที่มุ่งเน้นผลิตครูดนตรีโดยตรงมาตั้งแต่อดีต ซึ่งพบว่ามี 3 สถาบัน (อนุรักษ์ บุญจะ และอนรรฆ จรรย์ยานนท์, 2558, น. 33-34; มาศสุภา สีสุทอง, 2531, น. 159-161; กรรณิการ์ สัจกุล, 2532, น. 46-49) ได้แก่ 1) วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา หรือมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ในปัจจุบัน) 2) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หรือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ในปัจจุบัน) และ 3) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อใช้กำหนดแนวทางในการศึกษา โดยครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้ 1.1) หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกดนตรีศึกษา 1.2) แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และ 1.3) แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติดนตรีไทย

2. กำหนดแหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามขอบเขตของการวิจัย จำนวน 3 สถาบัน ได้แก่ 1) สาขาวิชาดนตรีไทยศึกษา วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา 2) สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ 3) สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้าในหลักสูตรของทั้ง 3 สถาบัน และผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ บัณฑิตเครื่องมือเอกจะเข้าที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าวในปีการศึกษาล่าสุด (ปีการศึกษา 2560)

ตารางที่ 1

ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้า)

สถาบัน	ชื่อ-นามสกุล	ประวัติการศึกษา	วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา	ผศ.สุรพงษ์ บ้านไกรทอง	ด.บ. (ดนตรีศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	23 เมษายน 2562
		ศศ.ม. (ดุริยางค์ไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศป.ด. (ศิลปกรรมศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กำลังศึกษา)	
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ผศ.ดร.รุจี ศรีสมบัติ	กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์ไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	17 มิถุนายน 2562
		ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปร.ด. (วัฒนธรรมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	อาจารย์อาทร ธนวัฒน์ (อาจารย์พิเศษ)	กศ.บ. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	11 มิถุนายน 2562
		วิทยาเขตพิษณุโลก ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	อาจารย์ศักรินทร์ สุ่มบุญ (อาจารย์พิเศษ)	ด.บ. (ดนตรีศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	4 เมษายน 2562
		ค.ม. (นิเทศการศึกษา และ พัฒนาหลักสูตร) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

ตารางที่ 2

ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลรอง (บันทึกเครื่องมือเอกจะเข้)

สถาบัน	อายุ	เพศ	ปีที่เข้ารับการศึกษ	วัน เดือน ปี ที่ สัมภาษณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	24	หญิง	ปี พ.ศ. 2556 ถึง 2560	11 เมษายน 2562
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	24	หญิง	ปี พ.ศ. 2556 ถึง 2560	15 มิถุนายน 2562
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	24	ชาย	ปี พ.ศ. 2556 ถึง 2560	13 มิถุนายน 2562

3. สร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสารจำนวน 1 ชุด และแบบสัมภาษณ์จำนวน 2 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้ และบันทึกเครื่องมือเอกจะเข้ จากนั้นผู้วิจัยได้นำเครื่องมือในการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีศึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยเชิงคุณภาพ และอาจารย์ ดร.ดุชนิ สว่างวิบูลย์พงศ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนทักษะจะเข้ในระดับอุดมศึกษา และได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน

4. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลในการวิจัย โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารประมวลรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้ของหลักสูตรทั้ง 3 สถาบัน และลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ในลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) กับอาจารย์ผู้สอนและบันทึกในช่วงเวลาเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561-มิถุนายน พ.ศ. 2562 การสัมภาษณ์ใช้ข้อคำถามในลักษณะปลายเปิด (Open-ended question) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้ จำแนกตามองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน 5 ด้านตามขอบเขตของการวิจัย

5. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แบบการตีความข้อมูล (interpretation) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) (สุภางค์ จันทวานิช, 2559, น. 106-136) และตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Credibility) โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 วิธีการ ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) ในแหล่งบุคคล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอน และบัณฑิต และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์ (สุภางค์ จันทวานิช, 2559, น. 23-35)

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) การกำหนดเนื้อหาสาระ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) การใช้สื่อการสอน และ 5) การวัดและประเมินผล จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของทั้ง 3 สถาบัน พบดังนี้

ตารางที่ 3

สภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต

สภาพการจัดการเรียนการสอน	มหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้าน สมเด็จ เจ้าพระยา		มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิ โรฒ		จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	
	1	2	1	2	1	2
1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์						
1.1) การพัฒนาทักษะการบรรเลงจะเข้	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.2) การพัฒนาทักษะการแสดงดนตรี	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.3) การพัฒนาทักษะการสอนและการถ่ายทอด ทักษะและความรู้ในการบรรเลงจะเข้	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2) ด้านการกำหนดเนื้อหาสาระ						
2.1) ลักษณะการบรรเลงจะเข้	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.2) วิธีการบรรเลงจะเข้	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.3) ด้านบทเพลง	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.4) ด้านการแสดง	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.5) ด้านกระบวนการถ่ายทอด	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.6) บริบทด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน						
3.1) ใช้วิธีการสอนโดยการบรรยายประกอบ การสาธิต	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3.2) ใช้วิธีการสอนโดยการวิเคราะห์และเชื่อมโยง ระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ		✓		✓		✓
3.3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น โดยคำนึงถึงปัจจัยในด้านเวลาและความสามารถ ของผู้เรียน		✓		✓		✓
4) ด้านการใช้สื่อการสอน						
4.1) เครื่องดนตรี	✓	✓		✓	✓	✓
4.2) สื่อสิ่งพิมพ์	✓	✓	✓		✓	
4.3) สื่อผสม	✓	✓		✓	✓	✓
4.4) ห้องเรียนดนตรี		✓		✓		✓

(1 หมายถึง ข้อมูลจากเอกสาร และ 2 หมายถึง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์)

สภาพการจัดการเรียนการสอน	มหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้าน สมเด็จ เจ้าพระยา		มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิ โรฒ		จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	
	1	2	1	2	1	2
5) ด้านการวัดและประเมินผล						
5.1) ประเด็นในการวัดและประเมินผล ครอบคลุมและสอดคล้องตามการกำหนด วัตถุประสงค์	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5.2) ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริงโดย การสังเกต สัมภาษณ์ และทดสอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5.3) วัดและประเมินผลทั้ง 3 ช่วงเวลา (ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน)		✓		✓		✓
5.4) ใช้วัดและประเมินทักษะการปฏิบัติ แบบที่เน้นทั้งกระบวนการและผลงาน		✓		✓		✓
5.5) ใช้รูปแบบการประเมินผลผู้เรียนโดย อิงพัฒนาการของผู้เรียนเป็นหลัก		✓		✓		✓

(1 หมายถึง ข้อมูลจากเอกสาร และ 2 หมายถึง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์)

จากข้อมูลในตารางที่ 3 สภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติ จะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของทั้ง 3 สถาบัน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) และสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย (Analytic induction) ซึ่งพบว่าผลการศึกษาของสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตมีดังนี้

1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ พบว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ในรายวิชาทักษะปฏิบัติจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1.1) พัฒนาทักษะการบรรเลงจะเข้ โดยเน้นพัฒนาทักษะการบรรเลงที่จำเป็นตามแต่ละช่วงชั้นปีและพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งในช่วงชั้นปีที่ 1 มุ่งพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการบรรเลงในด้านต่าง ๆ ครอบคลุมวิธีการบรรเลงขั้นพื้นฐาน ทำนอง และการจับเครื่องดนตรี ทั้งนี้แม้ว่าผู้เรียนจะสามารถบรรเลงจะเข้ และผ่านการคัดเลือกมีสิทธิ์เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแล้ว อย่างไรก็ตามพบว่าอาจารย์ผู้สอนยังคงให้ความสำคัญกับทักษะขั้นพื้นฐานเพื่อ

เสริมสร้างและปรับปรุงแก้ไขในทักษะพื้นฐานที่จำเป็นให้แก่ผู้เรียน เพื่อที่จะสามารถพัฒนาไปสู่ทักษะการบรรเลงที่สูงขึ้น ในช่วงชั้นปีที่ 2 ถึง 3 มุ่งพัฒนาและต่อยอดทักษะการบรรเลงต่อจากช่วงชั้นปีที่ 1 ส่วนในช่วงชั้นปีที่ 4 มุ่งพัฒนาทักษะการบรรเลงขั้นสูงโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถบรรเลงจะเข้โดยใช้กลวิธีการบรรเลงต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน 1.2) พัฒนาทักษะการแสดงดนตรี เนื่องด้วยผู้เรียนจะต้องแสดงดนตรีเพื่อเป็นการวัดและประเมินผลปลายภาคการศึกษา ดังนั้นวัตถุประสงค์ในลักษณะนี้อาจารย์ผู้สอนจึงสอดแทรกและคอยชี้แนะประกอบในการจัดการเรียนการสอน 1.3) พัฒนาทักษะการสอนและการถ่ายทอดทักษะและความรู้ในการบรรเลงจะเข้ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนจะสอดแทรกหลักการในการสอนต่างๆ ควบคู่กับการสอนทักษะปฏิบัติจะเข้ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการสอนทักษะปฏิบัติและความรู้ในการบรรเลงจะเข้เพื่อประกอบอาชีพครูดนตรีในอนาคตได้

2) ด้านการกำหนดเนื้อหาสาระ พบว่ามีลักษณะที่สอดคล้องและครอบคลุมตามการกำหนดวัตถุประสงค์ ซึ่งพบดังนี้ 2.1) ด้านลักษณะการบรรเลงจะเข้ ได้แก่ ทำนองและทำนองจะเข้ โดยอาจารย์ผู้สอนได้มุ่งเน้นในด้านลักษณะการบรรเลงจะเข้ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและสำคัญสำหรับทักษะปฏิบัติจะเข้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้เรียนจะทราบและสามารถปฏิบัติตามได้เป็นอย่างดีแล้ว แต่เนื่องด้วยเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของอาจารย์ผู้สอนซึ่งได้สืบทอดการบรรเลงจะเข้มาในลักษณะสายสำนักต่างๆ จึงทำให้มีลักษณะในการบรรเลงที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นในด้านลักษณะการบรรเลงจะเข้ อาจารย์ผู้สอนจึงได้มีการปรับเปลี่ยนและถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนในช่วงชั้นปีที่ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการศึกษาต้น 2.2) ด้านวิธีการบรรเลงจะเข้ พบว่า เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมินการบรรเลงเครื่องดนตรีจะเข้ (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, น. 325-330) ได้ระบุวิธีการบรรเลงจะเข้ไว้ทั้งหมด 10 วิธีการหลัก ประกอบด้วย การดีดไม้ ออก การดีดเสียงทิงนอย การดีดเก็บ การดีดรัว การดีดครูด การดีดควบเสียง การดีดสะบัดเสียง การดีดตบสาย การดีดขยี้ และการดีดปับ อย่างไรก็ตามพบว่าลักษณะการเรียนการสอนสำหรับดนตรีไทยเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทางด้านบทเพลงเป็นหลัก ซึ่งวิธีการบรรเลงต่างๆ จะสอดแทรกและถูกบรรจุอยู่ในบทเพลง และยัง

ขึ้นอยู่กับทางเพลงของอาจารย์ผู้สอนที่ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย ดังนั้นวิธีการบรรเลงจะเข้ดังกล่าวจะพบอยู่ในทุกชั้นปีตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 โดยครอบคลุมเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมินการบรรเลงเครื่องดนตรีจะเข้ชั้นที่ 1 ถึง 9 ในลักษณะที่สอดแทรกอยู่ในบทเพลงต่าง ๆ (2.3) ด้านบทเพลง พบว่า มีการกำหนดบทเพลงตามเกณฑ์เพลงในเกณฑ์ภาคปฏิบัติของกลุ่มเครื่องสายของเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย พุทธศักราช 2553 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และกรมศิลปากร, 2553, น. 16-28) โดยช่วงชั้นปีที่ 1 ครอบคลุมเกณฑ์ในชั้นที่ 7 ช่วงชั้นปีที่ 2 ครอบคลุมเกณฑ์ในชั้นที่ 7 ถึง 8 ช่วงชั้นปีที่ 3 ครอบคลุมเกณฑ์ในชั้นที่ 8 ถึง 9 และชั้นปีที่ 4 ครอบคลุมเกณฑ์ในชั้นที่ 9 ซึ่งเน้นในกลุ่มเพลงประเภทเพลงเดี่ยวสำหรับจะเข้ (2.4) ด้านการแสดง พบว่า เนื้อหาสาระในลักษณะของการแสดงเป็นการสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน โดยไม่ได้เน้นเป็นสาระสำคัญของรายวิชาเหมือนในด้านลักษณะการบรรเลงจะเข้ ด้านวิธีการบรรเลงจะเข้ และด้านบทเพลง แต่อย่างไรก็ตามผู้เรียนจะต้องแสดงดนตรีตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้สำหรับการวัดและประเมินผลของแต่ละภาคการศึกษาหรือปีการศึกษา เพื่อเป็นการสอบทักษะปฏิบัติ (2.5) ด้านกระบวนการถ่ายทอด พบว่า อาจารย์ผู้สอนได้สอดแทรกสาระเนื้อหาซึ่งครอบคลุมทั้งด้านกระบวนการถ่ายทอด โดยมีลักษณะที่เชื่อมโยงกับบริบทด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (2.6) บริบทด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นบริบทของทักษะการบรรเลงจะเข้ในด้านต่างๆ อาทิ ศาสตร์การสอนเพื่อการถ่ายทอดทักษะและความรู้สำหรับการบรรเลงจะเข้ที่จำเป็น เพื่อการประกอบอาชีพครูดนตรีไทยในอนาคตของผู้เรียน และบริบทที่เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์และวรรณคดีของบทเพลงตามเนื้อหาสาระที่จัดการเรียนการสอน การวิเคราะห์โครงสร้างบทเพลง และการบันทึกโน้ตดนตรีไทย เป็นต้น

ตารางที่ 4

การกำหนดเนื้อหาสาระในรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้

เนื้อหาสาระ	รายละเอียด	ชั้นปีที่			
		1	2	3	4
ลักษณะการบรรเลงจะเข้	ทำนองและทำจับจะเข้	✓			
วิธีการบรรเลงจะเข้	วิธีการบรรเลงตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยชั้นที่ 7-9	✓	✓	✓	✓
บทเพลง	บทเพลงในกลุ่มเครื่องสายตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยชั้นที่ 7	✓	✓		
	บทเพลงในกลุ่มเครื่องสายตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยชั้นที่ 8		✓	✓	
	บทเพลงในกลุ่มเครื่องสายตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยชั้นที่ 9			✓	✓
การแสดง	ทักษะการแสดงดนตรีต่อหน้าสาธารณชน	✓	✓	✓	✓
กระบวนการถ่ายทอด	ทักษะการสอน การถ่ายทอดความรู้และทักษะการบรรเลงจะเข้	✓	✓	✓	✓
บริบทด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	ประวัติศาสตร์และวรรณคดีของบทเพลงตามเนื้อหาสาระที่จัดการเรียนการสอน การวิเคราะห์โครงสร้างบทเพลง การบันทึกโน้ตดนตรีไทย	✓	✓	✓	✓

นอกจากนี้ พบว่าการกำหนดเนื้อหาสาระในรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้ชั้นนั้นมีลักษณะที่ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของความสามารถของผู้เรียน โอกาส และปัจจัยต่างๆ จากการศึกษาพบว่าในกรณีของการปรับเปลี่ยนบทเพลงจากการกำหนดเนื้อหาสาระตามประมวลรายวิชา มีปัจจัยและข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติจะเข้ของผู้เรียน โดยพบว่าหากมีการจัดกิจกรรมหรือการแสดงดนตรีไทยที่ผู้เรียนมีความจำเป็นจะต้องไปร่วมแสดง อาจารย์ผู้สอนอาจมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระที่กำหนด เพื่อนำบทเพลงต่างๆ ที่ผู้เรียนมีความจำเป็นที่จะต้องนำไปบรรเลงและแสดงมาปรับสอน ทั้งนี้พิจารณาตามความเหมาะสมเพื่อนำไปสู่การวัดและประเมินผลการเรียนรู้แก่

ผู้เรียนด้วย

2) ความสามารถของผู้เรียน พบว่าอาจารย์ผู้สอนพิจารณาจากปัจจัยด้านนี้ประกอบการกำหนดบทเพลงเรียนในแต่ละปีการศึกษา เพราะจะยืดหยุ่นตามความสามารถของผู้เรียน หากผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และเรียนบทเพลงต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว อาจารย์ผู้สอนจะเสริมบทเรียนโดยการเพิ่มบทเพลงต่างๆ ที่มีลักษณะเหมือนและใกล้เคียงกับในบทเรียนให้แก่ผู้เรียน ในทางกลับกันหากผู้เรียนมีทักษะการบรรเลงและการเรียนรู้ที่ไม่มากนัก อาจารย์ผู้สอนจะปรับบทเรียนตามความเหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเช่นกัน ทั้งนี้ยังคงยึดสาระเนื้อหาที่ระบุไว้ตามประมวลรายวิชาเป็นหลัก 3) เวลาสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า โดยปกติการจัดการเรียนการสอนใช้เวลา 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้หากมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนการสอนในบางครั้ง อาจารย์ผู้สอนอาจปรับเพิ่มลดและยืดหยุ่นตามเนื้อหาสาระหรือจัดการเรียนการสอนเพิ่มให้แก่ผู้เรียนในภายหลัง เพื่อทดแทนเนื้อหาสาระที่ขาดหายไป

3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าการเรียนการสอนใช้วิธีการสอนแบบการบรรยายประกอบการสาธิต เนื่องจากการเรียนสอนในรายวิชานี้เป็นการเรียนการสอนทักษะโดยตรงดังนั้นวิธีการสอนดังกล่าวนี้จึงใช้เป็นวิธีการที่อาจารย์ผู้สอนยึดถือเป็นหลัก นอกจากนี้เนื่องด้วยมีการสอดแทรกสาระเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและเป็นบริบทที่สัมพันธ์กับทักษะปฏิบัติจะเข้า จึงมีวิธีการสอนที่นอกเหนือจากวิธีการดังกล่าวมาคือ การสอนโดยการให้ผู้เรียนได้อภิปรายในชั้นเรียน และการวิเคราะห์เนื้อหาสาระต่างๆ ร่วมกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับผู้เรียนภายในชั้นเรียน โดยเป็นการวิเคราะห์และเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนอาจารย์ผู้สอนจะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงปัจจัยในด้านเวลาและความสามารถของผู้เรียน โดยปรับเพิ่มลดเวลาเรียนในแต่ละครั้งตามความเหมาะสมซึ่งในการเรียนหนึ่งครั้งหากผู้เรียนสามารถเรียนรู้ไปได้อย่างรวดเร็วอาจารย์ผู้สอนจะสอนไปอย่างต่อเนื่อง แต่หากพบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ไม่เร็วนัก อาจารย์ผู้สอนจะสอนโดยแบ่งเนื้อหาสาระหรือบทเพลงออกเป็นวรรคเป็นตอนย่อยๆ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนก่อนที่จะเริ่มเนื้อหา

สาระหรือบทเพลงสำหรับบรรคหรือตอนถัดไป เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว และสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

4) การใช้สื่อการสอน พบว่ามีการใช้สื่อการสอนประเภท 4.1) เครื่องดนตรี ได้แก่ จะเข้ ฉิ่ง และโหม่งระนาดหรือกลองที่ใช้ประกอบจังหวะตามบทเพลงที่เหมาะสม และพบว่ามีการใช้เครื่องดนตรีอื่นๆ ร่วมเพื่อใช้ในการบรรเลงร่วมในการฝึกซ้อมและเรียนบทเพลง อาทิ การใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตาม ได้แก่ ซอด้วง โดยอาจารย์ผู้สอนมีการบรรเลงร่วมกับผู้เรียนเพื่อให้เห็นลักษณะของทำนองต่างๆ ที่เป็นเทคนิคการประพันธ์ในบทเพลง เช่น ลูกล่อ ลูกขัด และการเหลื่อม เป็นต้น 4.2) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ การใช้โน้ตดนตรี โดยการใช้โน้ตในลักษณะนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากโน้ต แต่การใช้โน้ตในลักษณะนี้ สำหรับอาจารย์ผู้สอนจะใช้เพื่อตรวจสอบข้อมูลความครบถ้วนถูกต้องในบทเพลงต่างๆ เพราะเนื่องจากการเรียนการสอนจะดำเนินการโดยอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนเป็นหลัก ส่วนสำหรับผู้เรียนนั้นเป็นการจดบันทึกโน้ตเมื่อเรียนจบในบทเพลงต่างๆ เพื่อจดบันทึกเก็บไว้และนำเสนออาจารย์ผู้สอนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในบทเรียน 4.3) สื่อผสม ได้แก่ สื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ อาทิ เครื่องบันทึกเสียง โทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์/โน้ตบุ๊ก โดยสื่อเหล่านี้ใช้ประกอบการเรียนการสอนคือ สำหรับผู้เรียนใช้เพื่อการบันทึกเสียงบทเพลงที่ได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ผู้สอน และใช้ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมประกอบบทเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สำหรับผู้สอนใช้คอมพิวเตอร์/โน้ตบุ๊กเพื่อเป็นสื่อประกอบการสอนในบางครั้งหรือในบางบทเรียนที่จำเป็น และ 4.4) ห้องเรียนดนตรี โดยพบว่าสื่อประเภทนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งนับว่าเป็นสื่อที่สำคัญมากสื่อหนึ่งรองจากสื่อประเภทเครื่องดนตรี เพราะเนื่องจากคุณภาพของห้องเรียนที่ดีและเหมาะสมสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะส่งผลให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

5) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่าการกำหนดประเด็นในการวัดและประเมินผลครอบคลุมและสอดคล้องตามการกำหนดวัตถุประสงค์ โดยการวัดและประเมินผลใช้การประเมินตามสภาพจริงโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และทดสอบ ในด้านช่วงเวลาในการวัดพบทั้ง 3 ช่วงเวลา ซึ่งได้แก่ การวัดและประเมินผลก่อนเรียน

ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยการวัดและประเมินผลในช่วงก่อนเรียนเป็นการวัดและประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาให้อาจารย์ผู้สอนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก่อนที่จะสอน ซึ่งเป็นไปในลักษณะการตรวจสอบความรู้ในด้านทักษะของผู้เรียน ส่วนในด้านการวัดและประเมินผลระหว่างเรียนนั้น เนื่องด้วยเป็นการเรียนการสอนด้านทักษะปฏิบัติเมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาจารย์ผู้สอนจะคอยบอก แนะนำ ปรับแก้ในส่วนที่ผู้เรียนปฏิบัติผิดพลาด และให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) อยู่เสมอๆ ส่วนในด้านการวัดและประเมินผลหลังเรียน เป็นการสอบปฏิบัติปลายภาคเรียน โดยพบว่ามีการสอบทั้งในชั้นเรียนและการแสดงนอกชั้นเรียน จากลักษณะของการวัดทั้ง 3 ช่วงเวลานั้น พบว่าอาจารย์ผู้สอนให้ความสำคัญกับการวัดและประเมินผลทั้งจากการเรียนการสอนภายในห้องเรียน และการสอบปลายภาคที่เป็นการแสดง ดังนั้นจึงเป็นการวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติที่เน้นทั้งกระบวนการและผลงาน นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนใช้การประเมินผลในรูปแบบของการอิงพัฒนาการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยพิจารณาและประเมินจากความก้าวหน้าในด้านทักษะการบรรเลงของผู้เรียนแต่ละคน

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้าใจในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต แบ่งประเด็นการอภิปรายผลการวิจัยตามผลการวิจัยสภาพการจัดการเรียนการสอนทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ พบว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาทักษะการบรรเลงจะเข้าใจที่ครอบคลุมวิธีการบรรเลงขั้นพื้นฐาน ทำนอง และการจับเครื่องดนตรี สอดคล้องกับแนวคิดการสอนทักษะปฏิบัติดนตรีไทยของมนตรี ตราโมท (2540, น. 88-90) ที่ผู้สอนควรจะต้องคำนึงในเรื่องของทำนองและการจับเครื่องดนตรีของผู้เรียนเพื่อสร้างพื้นฐานการบรรเลงที่ดีและถูกต้องตามจารีตประเพณี และนอกจากจะสอดคล้องกับหลักการดังกล่าวแล้ว ยังพบว่าในด้านของเอกลักษณ์และ

อัตลักษณ์ของผู้สอนที่จะถ่ายทอดหรือสอนวิธีการบรรเลง ทำนอง และการจับเครื่องดนตรี ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย เนื่องด้วยการเรียนการสอนดนตรีไทยนับตั้งแต่สมัยอดีตเป็นการเรียนการสอนในลักษณะสายสำนัก (เหมราษ เหมหงษา, 2541, น. 195-196) ซึ่งในแต่ละสายสำนักครูก็จะมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างกันออกไป แม้ว่าจะมีลักษณะร่วมที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันอยู่นั้น แต่โดยในเชิงรายละเอียดก็ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ส่วนการกำหนดวัตถุประสงค์ในด้านทักษะการแสดงดนตรี และด้านกระบวนการถ่ายทอดทักษะและความรู้ในการบรรเลงจะเชื่อกันว่าเป็นลักษณะเด่นที่ทำให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของครูดนตรีที่ดี เพราะสอดคล้องกับผลการเรียนรู้สำคัญของวิชาเอกดนตรีศึกษา มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 21) ครอบคลุมในด้านความรู้และด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ และแม้ว่าในปัจจุบันได้มีการประกาศใช้มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษา (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562, น. 26-27) แต่ยังคงพบว่ามีลักษณะของการกำหนดวัตถุประสงค์นี้ ยังคงครอบคลุมและสอดคล้องกับข้อเสนอสาระความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ และทักษะดนตรีอีกด้วย โดยแสดงให้เห็นถึงหลักการในการกำหนดวัตถุประสงค์ตลอดจนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนทางด้านดนตรีศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการรายวิชาทักษะปฏิบัติเข้ากับกลวิธีหรือศาสตร์ในการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างชัดเจน

2) ด้านการกำหนดเนื้อหาสาระ พบว่าการกำหนดเนื้อหาสาระในรายวิชามีลักษณะเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย แต่ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เนื้อหาสาระของรายวิชามีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสถาบันคือ ลักษณะของทางเพลง โดยแบ่งออกได้หลายลักษณะ อาทิ ทางเสียงในแต่ละเพลงที่ใช้แตกต่างกันออกไป และทางเพลงหรือทางครูที่อาจารย์ผู้สอนได้รับการสืบทอดมา สิ่งเหล่านี้มีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปทั้งในทางด้านกระสวนทำนอง กลอนเพลง แนวเพลง จังหวะ รวมถึงวิธีในการผลิตเสียงจะเข้าเพื่อทำเทคนิคและวิธีการบรรเลงต่างๆ ที่มีความยากง่ายแตกต่างกันออกไป โดยธิดี ทศนกุลวงศ์ (2559, น. 52-55) ได้ศึกษา

เกี่ยวกับการสร้างกลวิธีการพัฒนาคุณภาพเสียงจะเข้า ซึ่งพบว่านอกเหนือจากกลวิธีการบรรเลงหรือวิธีการบรรเลงจะมีผลต่อบทเพลงแล้ว ยังมีปัจจัยในด้านการควบคุมเสียง การแบ่งช่องไฟ และคุณภาพของเสียงที่มีผลต่อบทเพลงอีกด้วย ดังนั้น สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดจะถูกสอดแทรกอยู่ในบทเพลงที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะเป็นบทเพลงเดียวกันก็ตาม ส่วนเนื้อหาสาระในด้านบริบทที่เกี่ยวข้องกับทักษะปฏิบัติจะเข้า ที่ครูผู้สอนได้สอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติจะเข้ามีลักษณะที่เป็นการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ เชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเข้าหากัน ตลอดจนการทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระในการเรียนการสอนที่เป็นลักษณะรูปธรรมมากขึ้นอีกด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดเนื้อหาสาระที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ผนวกกับการกำหนดเนื้อหาสาระด้านบทเพลงที่อิงตามตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยชั้นที่ 7 ไปถึงชั้นที่ 9 ตามลำดับความง่าย-ยาก และการสอนเนื้อหาสาระในด้านบริบทที่เกี่ยวข้องเพื่อเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ เข้ากับทักษะปฏิบัติจะเข้าดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1971, p. 83-88) ที่คำนึงถึงความต่อเนื่อง (continuity) การจัดลำดับก่อน-หลัง (sequence) และการบูรณาการ (integration)

3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าเป็นไปในลักษณะไทยโบราณที่ใช้การสอนแบบมุขปาฐะซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเหมราช เหมหงษา (2541, น. 195-202) และสุวรรณา วังโสภณ (2547, น. 176) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเรียนการสอนจะเข้าได้ถูกถ่ายโอนเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเต็มตัวแล้ว แต่วิธีการเรียนการสอนหรือกระบวนการถ่ายทอดต่าง ๆ ยังคงมีลักษณะและเอกลักษณ์ในลักษณะแบบดั้งเดิม ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับว่ายังสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทยอยู่ และในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้มีการปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของผู้เรียน สะท้อนให้เห็นว่าอาจารย์ผู้สอนได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เป็นในลักษณะการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Saskatchewan Education, 1991 p. 31-37; ทิศนา ขัมมณี, 2560, น. 124)

4) ด้านการใช้สื่อการสอน พบว่าการใช้สื่อการสอนสอดคล้องกับผลการศึกษา

ของเหมราช เหมหงษา (2541, น. 202) โดยผลการศึกษาดังกล่าวระบุว่าควรจะต้องมีการนำสื่อทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ซึ่งเป็นการปรับปรุงรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติจะเข้าที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การเรียนการสอนในปัจจุบันก็ได้ดำเนินการโดยใช้สื่อการสอนที่เป็นสื่อประเภทเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์เข้ามารวมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความง่ายและสะดวกต่อการจัดการเรียนการสอนมากขึ้นอีกด้วย

5) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่าการวัดและประเมินการเรียนการสอนจากผลการศึกษาสอดคล้องกับลักษณะของการวัดประเมินในลักษณะของทักษะปฏิบัติที่เป็นคำว่า Practice Skill และ Performance ซึ่งเป็นการทดสอบแบบความสามารถทางร่างกายประกอบกับความสามารถทางสมอง โดยมีลักษณะที่แตกต่างจากนัยของทักษะปฏิบัติที่เป็นคำว่า Psychomotor Skill ซึ่งมุ่งทดสอบเฉพาะความสามารถทางด้านร่างกายในลักษณะของการวัดประเมินผล (สุวิมล ว่องวานิช, 2547, น. 1-2; กมลวรรณ ตั้งชนกานนท์, 2557, น. 1-2) ดังนั้นนัยของคำว่าทักษะปฏิบัติที่เป็นคำว่า Practice Skill และ Performance จึงมีลักษณะที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับการวัดและประเมินผลสำหรับทักษะปฏิบัติจะเข้า

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสะท้อนสภาพการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้าในปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนสำหรับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ได้ และสามารถนำไปพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนในลักษณะของการถอดบทเรียนจากการศึกษาจากพหุกรณีศึกษา 3 สถาบันดังกล่าวนี้ได้

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนในระดับรายวิชาภายในชั้นเรียน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าลักษณะของผลการวิจัยจะเป็นในเชิงรายละเอียด เพื่อให้เป็นการขยายผลและต่อยอดผลการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะช่วยให้เห็นเป็นวงกว้างยิ่งขึ้น จึงควรมีการศึกษาศาภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะเข้าในบริบททางการเรียนการสอนในระดับต่างๆ ที่กว้างขึ้นต่อไป

รายการอ้างอิง

- กมลวรรณ ดังธนกานนท์. (2557). การวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรรณิการ์ สัจกุล. (2532). ดนตรีศึกษา: จากบ้าน วัดและวัง สู่สถาบันอุดมศึกษา. วารสารครุศาสตร์, 18(1-2), 37-52.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). เอกสารแนบท้ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรห้าปี). สืบค้นจาก http://www.mua.go.th/users/tqfhed/news/FilesNews/FilesNews6/education5year_m1.pdf.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). เอกสารแนบท้ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/056/T_0012.PDF.
- ไกรสิทธิ์ อัจฉริยะประสิทธิ์. (2560). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ของครูระดับพิเศษสุรการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ณรุทธ์ สุนทรจิตต์. (2561). ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ (พิมพ์ครั้งที่ 10

- ฉบับปรับปรุงแก้ไข). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ณรุทธิ์ สุทธจิตต์. (2562). ประวัติดนตรีไทยศึกษา: มุมมองทางทฤษฎีการศึกษา.
 วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 20(2),
 35-51.
- ณวัฒน์ หลาวทอง. (2555). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “การศึกษากระบวนการ
 ถ่ายทอดความรู้และอัตลักษณ์การบรรเลงจะเข้ของครูสุธารณ์ บัวทั้ง”.
 กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้
 ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- ชนิต อยู่โพธิ์. (2551). เครื่องดนตรีไทยของกรมศิลปากร ; ตำนานการผสมวงมโหรี
 ปี่พาทย์ และเครื่องสาย (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและ
 ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ธิตี ศันตกุลวงศ์. (2559). การสร้างกลวิธีการพัฒนาคุณภาพเสียงจะเข้ในการบรรเลง
 เดี่ยวจากครูจะเข้ที่สืบทอดกลวิธีการบรรเลงจากโบราณจารย์. วารสาร
 สารสนเทศ, 15(2), 49-57.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2539). เอกสารสรุปการบรรยาย ประกอบวิชาประวัติและ
 พัฒนาการดนตรีของไทย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 สาขาวัฒนธรรม
 ศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. นครปฐม:
 มหาวิทยาลัยมหิดล. (อัดสำเนา).
- มนตรี ตราโมท. (2540). ดุริยางคศาสตร์ไทย: ภาควิชาการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
 มติชน.
- มาศสุภา สีสุกอง. (2531). พัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพดนตรีไทยในสมัย
 รัตนโกสินทร์. (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา).
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และกรมศิลปากร. (2553). เกณฑ์มาตรฐาน
 ดนตรีไทย พุทธศักราช 2553 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด
 ภาพพิมพ์.

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). ข้อมูลรายชื่อหลักสูตรระดับ
อุดมศึกษาที่ สกอ. รับทราบการให้ความเห็นชอบ/อนุมัติหลักสูตรของสภา
สถาบันอุดมศึกษา (ระหว่างปี 2555 - 2561). สืบค้นจาก [http://www.mua.
go.th/users/bhes/MUA_CURR/CurrCer.html2](http://www.mua.go.th/users/bhes/MUA_CURR/CurrCer.html2)
- สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). *เกณฑ์
มาตรฐานดนตรีไทยและการประเมิน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่
12)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ วังโสภณ. (2547). *การศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทย
และญี่ปุ่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2547). *การวัดทักษะปฏิบัติ (Performance testing)*. (พิมพ์ครั้งที่
ที่ 4). จุลสารการทดสอบอันดับที่ 4. ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เหมราช เหมหงษา. (2541). *วิวัฒนาการการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้: การศึกษา
เชิงประวัติศาสตร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพื้นฐานการ
ศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อนุรักษ์ บุญจะ และอนรรฆ จรรย์ยานนท์. (2558). กระบวนการเปลี่ยนแปลงและ
แนวโน้มของการสอนดนตรีในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัย
ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ*, 19(2), 32-40.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:
โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human
development. *American Psychologist*, 32, 513-531.
- Nantida Chandransu. (2010). *The development of music education in Thailand's*

higher education. (Published doctoral dissertation). Mahidol University, Nakhon Pathom.

Saskatchewan Education. (1991). *Instructional approaches: a framework for professional practice*. n.p.

Tyler, R. W. (1971). *Basic principles of curriculum and instruction* (31st ed). Chicago, IL: The university of Chicago press.

Received: June 27, 2019

Revised: May 15, 2020

Accepted: December 14, 2020

ปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย

ชลลดา มงคลวนิช*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความเชื่อมั่นด้านคุณภาพการให้บริการ ภาพลักษณ์ของสินค้า ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย ที่เคยซื้อสินค้าทางออนไลน์ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 458 คน ตามความสมัครใจ ผ่านทางแบบสอบถามออนไลน์ และนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ผล โดยใช้การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการบริการเป็นปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์มากที่สุด และปัจจัยทางประชากรศาสตร์ในเรื่องของ เพศ รายได้ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังพบว่า เยาวชนไทยมีความสนใจเรื่องคุณภาพการบริการ และความแตกต่างของสินค้ามากกว่าปัจจัยอื่นๆ

คำสำคัญ: ปัจจัยความเชื่อมั่น; เยาวชน; การซื้อสินค้าออนไลน์

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาอุตสาหกรรมจัดการท่องเที่ยวและการบริการ
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม ติดต่อได้ที่: chollada412@hotmail.com

The Confidence Factors Affecting the Online Purchasing Decision among Thai Youth

Chollada Mongkhonvanit*

Abstract

The objective of this study was to examine reliability factors in the quality of service, the image of goods, the security and reliability of the website. The data were collected by online questionnaires from 458 youth volunteers which included differences in demographic factors, namely gender, education level, occupation, marital status and income. The results were analyzed using independent sample t-test, one-way ANOVA and Pearson's correlation coefficient analysis.

Regarding the result of demographic factors it formal that quality of service was the most influential confidence factor in online shopping. Gender, income and educational level differences affected decisions in purchasing goods online while marital status differences did not affect decisions on making purchases at the 0.05 level of significance. Furthermore the findings showed that youth paid more attention to quality of service and differences in goods than other factors.

Keywords: Reliability Factor; Youth; Online Shopping

* Assistant Professor, Department of Tourism and Hospitality, Faculty of Liberal Arts, Siam University, e-mail: chollada412@hotmail.com

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารข้อมูลของมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก มีความรวดเร็ว ทันสมัย และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา การดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมก็มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อาทิ พฤติกรรมการทำงาน การใช้ชีวิต การเดินทางท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงการหาซื้อสินค้า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็คือเทคโนโลยีนั่นเอง ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีด้านการสื่อสารเข้ามามีบทบาทอย่างมาก ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้การเข้าใช้งานอินเทอร์เน็ต หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ง่ายดายแค่เพียงปลายนิ้วสัมผัส และสามารถใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา สิ่งหนึ่งที่ผู้คนสนใจและกำลังได้รับความนิยมนับเป็นอย่างมากคือ E-Commerce หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการประกอบธุรกิจการค้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตมาใช้ในการดำเนินการธุรกิจการค้า โดยการรวบรวมสินค้าและผู้ซื้อผู้ขายไว้ในเว็บไซต์เดียวเพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อซื้อขายทำให้การค้นหาข้อมูลเป็นเรื่องที่ง่ายและสามารถจำกัดขอบเขตข้อมูลให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นตามการจัดกลุ่มสินค้าของผู้ให้บริการแหล่งข้อมูลออนไลน์นั้น E-Commerce จึงเป็นเสมือนสื่อกลางในการโฆษณาและเชื่อมข้อมูลหรือความต้องการของผู้ใช้งาน ไปยังกลุ่มลูกค้าที่เป็นเป้าหมายโดยตรง พร้อมทั้งสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ลดค่าใช้จ่าย ลดเวลาที่สูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ และเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ เมื่อ E-Commerce แพร่หลายมากขึ้น ทำให้ผู้ที่ไม่มีเวลาเดินทางไปเลือกซื้อสินค้า สามารถมีช่องทางในการเข้าถึงสินค้าและบริการต่างๆ โดยเฉพาะ บนอินเทอร์เน็ตมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

จากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) หรือ ETDA ในปี 2560 ด้านพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต พบว่า Gen Y เป็นกลุ่มที่ใช้

อินเทอร์เน็ตต่อวันสูงกว่ากลุ่มเจนเนอเรชันอื่นๆ โดยการใช้โซเชียลมีเดียเป็นกิจกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุด แต่มีอีกหนึ่งกิจกรรมที่อยู่ 1 ใน 5 ของกิจกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่น่าสนใจในปีนี้คือ การซื้อสินค้าหรือบริการทางออนไลน์ เนื่องจากอันดับพฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตสูงขึ้นมากจากปีที่ผ่านมา โดยทำการขยายผลสำรวจได้ว่า ส่วนใหญ่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์และแอปพลิเคชันที่ขายสินค้าหรือบริการทางออนไลน์ จากการเห็นโฆษณาและสื่อออนไลน์ต่างๆ ถึงร้อยละ 55.9 แต่กลับพบว่าไม่ได้ซื้อสินค้าหรือบริการทางออนไลน์ร้อยละ 40.7 ซึ่งสาเหตุที่ไม่ได้ซื้อสินค้าหรือบริการทางออนไลน์เพราะว่ากลัวโดนหลอก ส่วนผู้ที่เคยซื้อสินค้าหรือบริการทางออนไลน์ได้ให้เหตุผลว่า การซื้อของออนไลน์เป็นเรื่องง่าย ประหยัดเวลาและการเดินทาง และสั่งซื้อสินค้าได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยสินค้าประเภทแฟชั่นและเครื่องแต่งกายจะได้รับความนิยมสูง รวมถึงจะซื้อสินค้าหรือบริการไม่เกิน 1,000 บาท เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มผู้ที่เคยซื้อสินค้าหรือบริการทางออนไลน์ พบปัญหาจากการซื้อสินค้าในเรื่องสินค้าที่ได้รับมีคุณภาพด้อยกว่าหรือไม่ตรงตามที่โฆษณาไว้ถึงร้อยละ 52.0 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2560) ทั้งนี้ ช่วงอายุ Gen Y เป็นกลุ่มที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากกว่ากลุ่มช่วงอายุอื่น และผลการสำรวจของ ETDA ไม่สามารถบอกได้ว่า ปัจจัยต่างๆ นั้นมีความเชื่อมั่นมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า ความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ ภาพลักษณ์ของสินค้า คุณภาพการบริการ อาจจะเป็นปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้ใช้บริการมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะเยาวชนในกลุ่ม Gen Y ที่มีอายุระหว่าง 17-36 ปี และ Piper Jaffray ได้รายงานผลสำรวจพบว่า 70% ของวัยรุ่นในสหรัฐอเมริกาชื่นชอบการซื้อของออนไลน์มากกว่าการไปซื้อที่ร้านค้าและมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (Bursztynsky, 2019) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดและมีแนวโน้มมากขึ้นทุกปีเช่นกัน โดยต้องการทราบว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อหรือไม่ซื้อสินค้าต่างๆ เพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของผู้บริโภค เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการได้นำผลการ

วิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาและปรับปรุงเพื่อจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคได้มากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความเชื่อมั่นด้านคุณภาพการให้บริการ ภาพลักษณ์ของสินค้า ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ตามคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของเยาวชนไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์และอายุของเยาวชนไทย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทยที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสรุปผล โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ที่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ จำนวน 458 คน และเลือกใช้วิธีสำรวจโดยใช้แบบสอบถามตามความสมัครใจ ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2561 ถึงมีนาคม 2562

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการธุรกิจที่จำหน่ายสินค้าออนไลน์ในการวางแผนกลยุทธ์เพิ่มยอดขาย
2. เพื่อให้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อของออนไลน์ของเยาวชนไทย

3. เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนธุรกิจสำหรับผู้ที่จะดำเนินธุรกิจจำหน่ายสินค้าออนไลน์

1.5 สมมติฐานทางการวิจัย

1. ผู้บริโภคที่มีปัจจัยทางประชากรศาสตร์ต่างกัน มีปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์แตกต่างกัน

H_0 : ผู้บริโภคที่มีปัจจัยทางประชากรศาสตร์ต่างกัน มีปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

H_1 : ผู้บริโภคที่มีปัจจัยทางประชากรศาสตร์ต่างกัน มีปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์แตกต่างกัน

2. ปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์มีความสัมพันธ์กับอายุ

H_0 : ปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ไม่มีความสัมพันธ์กับอายุ

H_1 : ปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์มีความสัมพันธ์กับอายุ

2. วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

กิตติ ภัคตีวัฒนกุล และทวีศักดิ์ กาญจนสุวรรณ (2547, น. 5-6) ได้ให้ความหมายของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไว้ว่า เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยข้อมูลข่าวสารที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้น สามารถที่จะช่วยสนับสนุนการนำเสนอสินค้าและบริการ ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล องค์กร หรือระหว่างตัวบุคคลกับองค์กรเอง อีกทั้งพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การดำเนินธุรกิจที่เป็นการซื้อขายสินค้าหรือบริการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ โทรสาร มีลักษณะที่สำคัญคือ ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถติดต่อกันได้ตลอด 24 ชั่วโมง ผู้ขายสามารถโฆษณาขายสินค้าและบริการของตนเองไปได้ทั่วโลก (อัจฉรา จันทรแสงอรุณ และศรีรัตน์ จงเจริญมณีกุล, 2543, น. 10) นอกจากนี้ สหภาพยุโรป ได้ให้ความหมายไว้ว่า การทำธุรกิจทางอิเล็กทรอนิกส์จะขึ้นอยู่กับ การประมวล โดยระหว่างนั้นจะเกิดการส่งข้อมูลที่มีข้อความ เสียง และภาพ ประเภทของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการขายสินค้า และบริการด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (European Union, 1997 อ้างใน ณีรัฐธิสา อัฐศักดิ์, 2558, น. 7) ส่วนองค์การอนามัยโลก ได้ให้ความหมายไว้ว่า พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การผลิต การกระจาย การตลาด การขาย หรือการขนส่งผลิตภัณฑ์ และบริการโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (WTO, 1998 อ้างใน อนุญญา นาสินหลาก, 2548, น. 5)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์

อดุลย์ จาตุรงค์กุล (2543, น. 38-39) กล่าวว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ รวมถึงอายุ เพศ วงจรชีวิตของครอบครัว การศึกษา รายได้ เป็นต้น โดยลักษณะที่กล่าวมามีความสำคัญต่อนักการตลาดเพราะมีความเกี่ยวข้องกับอุปสงค์ (Demand) ในตัวสินค้าต่างๆ ทั้งหลาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางประชากรศาสตร์จะชี้ให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของตลาดใหม่ และตลาดอื่นก็จะหมดไปหรือลดความสำคัญลงซึ่งปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่สำคัญมีดังนี้

- (1) อายุ นักการตลาดต้องให้ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอายุ
- (2) เพศ เนื่องจากจำนวนผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้นในปัจจุบัน นักการตลาดต้องคำนึงว่าผู้หญิงเป็นผู้มีกำลังซื้อรายใหญ่ ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนที่ผู้ชายเป็นผู้ตัดสินใจซื้อ นอกจากนั้นบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายบางส่วนซ้ำกัน
- (3) วงจรชีวิตครอบครัว ขั้นตอนของการใช้ชีวิตแต่ละขั้นเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่แสดงถึงพฤติกรรม ซึ่งขั้นตอนของวงจรชีวิตครอบครัวแบ่งออกเป็น 9 ขั้นตอน ส่งผลให้แต่ละขั้นตอนมีพฤติกรรมการซื้อที่ไม่เหมือนกัน
- (4) การศึกษาและรายได้ การศึกษามีอิทธิพลต่อรายได้เป็นอย่างมาก นักการตลาดต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา เพราะเมื่อผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ อีกทั้งควรให้ความสนใจในแนวโน้มของรายได้ เนื่องจากรายได้จะมีอิทธิพลต่ออำนาจในการซื้ออีกที

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของผู้บริโภค

Parasuraman, Zeithaml & Berry (1985, p. 41-50) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นเป็นความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างน่าเชื่อถือและสามารถปฏิบัติงานได้ตรงกับที่ได้สัญญาไว้ในบริการ และผู้ให้บริการจะต้องมีศักยภาพที่บ่งบอกถึงการบริการที่ดี บริการที่ซื่อสัตย์ รวมถึงต้องมีความน่าเชื่อถือควรค่าแก่การไว้วางใจ ซึ่งจะช่วยให้ลูกค้าใช้บริการนั้นใจเพิ่มขึ้นไปอีกขั้น อีกทั้งความเชื่อมั่น คือความเต็มใจต่อหุ้นส่วนในการแลกเปลี่ยนคนคนหนึ่งด้วยความเชื่อมั่น โดยผู้บริโภคต้องมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรธุรกิจด้วยความสนใจอย่างที่สุด ซึ่งจะพิจารณาจากทางเลือก 2 ประการ คือ ความน่าเชื่อถือ และความซื่อสัตย์ (Moorman, Deshpande & Zaltman 1992, p. 314 อ้างใน ชีรพงษ์ เทียงสมพงษ์, 2551, น. 29) ทั้งนี้ การบริการเป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจน และอาจนำมาเปรียบกับข้อตกลงก่อนใช้บริการที่ผู้ให้บริการกำหนดไว้ก่อนหน้านี้ (Morgan & Hunt, 1994, p. 23) นอกจากนี้ สเตียร์น นำทฤษฎี 5C สร้างความสัมพันธ์เพื่อครองใจลูกค้า ได้แก่ การสื่อสาร (Communication) ความดูแลและการให้ (Caring and Giving) การให้ข้อผูกมัด (Commitment) การให้ความสะดวกสบาย

(Comfort) หรือความสอดคล้อง (Compatibility) การแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้ง (Conflict Resolution) และการให้ความไว้วางใจ (Trust) (Stern, 1997, น. 7 อ้างใน วรรัตน์ สันติวงษ์, 2549, น. 18)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ

Crosby (1979, p. 15) กล่าวว่า คุณภาพการให้บริการ คือแนวคิดที่ถือหลักการการดำเนินงานบริการที่ปราศจากข้อบกพร่อง และตอบสนองความต้องการของผู้บริการ รวมถึงสมรรถนะที่ทราบหรือรู้ใจผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี อีกทั้งคุณภาพการบริการเป็นการรับรู้ของผู้บริโภคที่มาใช้บริการ ซึ่งผู้บริโภคจะประเมินคุณภาพการบริการโดยการวัดจากระดับความประทับใจ หรือความพึงพอใจในการใช้บริการนั้นๆ รวมถึงนำมาเปรียบเทียบกับทัศนคติและการรับรู้ของการบริการ เพื่อพิจารณาว่าการบริการที่ได้รับจริงตรงกับที่ผู้บริโภคได้คาดหวังไว้หรือไม่ ส่วนทางผู้ให้บริการต้องมีการบริการที่มาตรฐานคงที่ อยู่ในระดับการรับรู้ของผู้บริโภค หรือมากกว่าสิ่งที่ผู้บริโภคได้คาดหวังไว้ (Parasuraman, Zeithaml & Berry, 1985, p. 41-50)

2.5 ทบทวนวรรณกรรม

จุฑารัตน์ เกียรติธรี (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า 5 อันดับแรกของระดับความคิดเห็นต่อบริษัทที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ จากปัจจัยย่อยทั้งหมด 33 ปัจจัย ได้แก่ แอปพลิเคชันสามารถช่วยผู้บริโภคได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สามารถสั่งซื้อสินค้าได้ทุกที่ทุกเวลา มีราคากระป๋องสินค้าชัดเจน สินค้าที่ซื้อมีความหลากหลาย และมีช่องทางการชำระเงินที่หลากหลาย ตามลำดับ และเมื่อทำการวิเคราะห์ปัจจัย โดยใช้วิธีสกัดปัจจัยแบบ Principal Component Analysis (PCA) จะทำการหมุนแกนปัจจัยแบบ Varimax เพื่อจัดกลุ่มหาความเหมาะสมของตัวแปรใหม่ และทำการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบ

ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์มีจำนวน 4 ปัจจัย โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย และเทคโนโลยี รองลงมาคือ ปัจจัยด้านความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือ ปัจจัยด้านราคา คุณภาพและความหลากหลาย และการจัดส่งสินค้า และปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร และความมีชื่อเสียงของแอปพลิเคชัน ตามลำดับ ส่วนการทดสอบสมมติฐาน พบว่ามีเพียงอาชีพเท่านั้นที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ โดยกลุ่มนักเรียน นักศึกษา มีค่าเฉลี่ยตัดสินใจซื้อ มากกว่ากลุ่มอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน

ปิยมาภรณ์ ช่วยชูหนู (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสังคมออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26-33 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-20,000 บาท ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้ Facebook ในการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์มากที่สุด โดยประเภทสินค้าที่ซื้อบ่อยที่สุด คือ สินค้าแฟชั่น ซึ่งจะซื้อเดือนละ 2-3 ครั้ง และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งต่ำกว่า 1,000 บาท ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสังคมออนไลน์ไม่แตกต่างกัน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสังคมออนไลน์ มีจำนวน 5 ปัจจัย โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านบุคลากรและคุณภาพของสินค้า 2) ปัจจัยด้านราคา 3) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด 4) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของสินค้าและร้านค้า 5) ปัจจัยด้านข้อมูลร้านค้า-สินค้าและการให้บริการ

เพ็ญนฤมล จะระ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นของผู้บริโภคกลุ่มวัยรุ่น ผ่านทางระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-23 ปี เป็นนักเรียน/นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 6,000 บาท ด้านพฤติกรรม ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตทุกวัน ระยะเวลาในการใช้งานมากกว่า 4 ชั่วโมงต่อครั้ง มีการซื้อสินค้าออนไลน์ไม่เกิน 2 ครั้งต่อเดือน โดยเลือกซื้อสินค้า

ประเภทเครื่องประดับมากที่สุด ในส่วนของการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปได้ว่า 1) ปัจจัยด้านสินค้าและราคา พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแตกต่างกัน 2) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีของเว็บไซต์ พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแตกต่างกัน 3) ปัจจัยด้านความปลอดภัยของข้อมูล พบว่า เพศ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแตกต่างกัน 4) ปัจจัยการส่งมอบสินค้าและบริการ พบว่า เพศ อายุ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแตกต่างกัน 5) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแตกต่างกัน

มนัสวี ลิ้มปเสถียรกุล (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการตัดสินใจของผู้บริโภคสินค้าออนไลน์: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,000-20,000 บาท เลือกซื้อสินค้าประเภทแฟชั่นมากที่สุด โดยจะซื้อ 1 ครั้งต่อเดือน และมีค่าใช้จ่าย 501-1,000 บาทต่อครั้ง การทดสอบสมมติฐานโดยการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน สรุปได้ว่า มี 3 ปัจจัยจากทั้งหมด 11 ปัจจัยที่ผู้บริโภคระหว่างนักศึกษาและกลุ่มผู้เริ่มต้นทำงาน ตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์แตกต่างกัน คือ 1) เปรียบเทียบราคาสินค้า 2) ความใหม่และนวัตกรรมของสินค้า 3) การรักษาคำมั่นสัญญาของผู้ให้บริการ การติดตามคำสั่งซื้อ และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมติดต่อ โดยทั้ง 3 ปัจจัยนี้ กลุ่มผู้เริ่มต้นทำงานให้ความสำคัญทั้งในเรื่องราคา แฟชั่นสินค้าแบบใหม่ๆ และการทำธุรกรรมทางออนไลน์มากกว่ากลุ่มนักศึกษา

Lakshmi, Niharika & Lahari, (2017) ศึกษาเรื่อง Impact of Gender on Consumer Purchasing Behaviour พบว่า จากปัจจัยในหลายๆ ด้านที่สามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่สุดคือเพศ ผู้ชายและผู้หญิงเข้าถึงแหล่งช้อปปิ้งด้วยแรงจูงใจ มุมมอง เหตุผล และการพิจารณาที่แตกต่างกัน เพศชายและหญิงต้องการผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันเนื่องจากการศึกษาและการ

ขัดเกลาทางสังคมที่แตกต่างกัน รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ เช่น สังคมจิตวิทยา ฯลฯ ผู้วิจัยมีแนวโน้มที่จะคิดวิธีต่าง ๆ เกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดตามมา ซึ่งสามารถเห็นได้ในชีวิตประจำวันของเราว่าทั้งสองเพศแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในการตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นชีวิตส่วนตัว ชีวิตการทำงาน และการรับประทานอาหารหรือการตัดสินใจซื้อของ ทั้งคู่ก็ต่างกันอย่างสิ้นเชิงในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ในบทความนี้มีความพยายามทำความเข้าใจความแตกต่างเหล่านี้ในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจซื้อ รวมถึงแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเพศในการซื้อสินค้า

Rao, Hymavathi & Rao, (2018) ศึกษาเรื่อง Factors Affecting Female Consumer's Online Buying Behavior พบว่า ในประเทศอินเดียอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในการพฤติกรรมการค้าแบบทั่วไปให้เกิดเป็นตลาดการค้าปลีกออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างมาก เมื่อตระหนักถึงสิ่งนี้ผู้ค้าปลีกที่มีรูปแบบร้านค้าแบบซื้อขายธรรมดาทั่วไปจึงหันมาสนใจเข้าสู่การค้าปลีกทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ทำให้อุตสาหกรรมค้าปลีกออนไลน์ของอินเดียมีมูลค่าประมาณ 38.5 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี 2560 และเติบโตในอัตราร้อยละ 45 ถึง 48 ต่อปี ซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเทียบกับตลาดค้าปลีกของอินเดียที่ 672 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี 2559 โดยมีอัตราเติบโตเฉลี่ยมากกว่า 15% ต่อปี แต่การค้าปลีกออนไลน์ในอินเดียมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้เกิดความท้าทายของบริษัทและผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดที่จะต้องศึกษาว่าอะไรเป็นแรงผลักดันให้เกิดการช้อปปิ้งออนไลน์ รวมถึงปัจจัยใดบ้างที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ เมื่อพิจารณาอัตราการเติบโตของการช้อปปิ้งออนไลน์พบว่า มีการใช้จ่ายอาหาร (80%), การออกตัว (26%), อัญมณี (25%) และน้ำหอม (18%) โดยส่วนใหญ่ผู้หญิงจะมีบทบาทและพฤติกรรมกรรมการซื้อที่มากกว่าผู้ชาย การศึกษารังนี้มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้หญิง จึงศึกษาสาเหตุและทัศนคติของผู้ซื้อเพศหญิงต่อการช้อปปิ้งออนไลน์ รวมทั้งยังมีการให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ซื้อเพศหญิงต่อการช้อปปิ้งออนไลน์ ซึ่งการค้นพบของบทความนี้จะประโยชน์ต่อผู้ค้าปลีกออนไลน์ ผู้จัดการการตลาด ผู้กำหนดนโยบาย และนักวิชาการ

Zhao (2015) ได้ศึกษาเรื่อง Consumer Online Purchasing Decision and Its Influencing Factors in China พบว่า การชอปปิงออนไลน์ที่มีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ตลาดอีคอมเมิร์ซเติบโตขึ้น แต่การที่จะทำให้ตลาดอีคอมเมิร์ซมีศักยภาพที่ดีด้วยนั้นต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อกิจกรรมของผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าออนไลน์ จึงจะทำให้การชอปปิงออนไลน์พัฒนาก้าวหน้ามากขึ้น โดยวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือ เพื่อตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของการบริโภคออนไลน์และประเมินว่าปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของลูกค้าโดยเฉพาะในตลาดอีคอมเมิร์ซจีนหรือไม่ การวิจัยได้รับการออกแบบในมุมมองของลักษณะผู้บริโภคออนไลน์และส่งเสริมสิ่งแวดล้อม โดยเก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์การชอปปิงออนไลน์ในตลาดอีคอมเมิร์ซ Taobao ในประเทศจีน มีกลุ่มตัวอย่าง 152 คนที่ทำแบบสอบถาม แต่มีผู้ตอบแบบสอบถามสมบูรณ์เพียง 30 คนที่ผ่านการคัดเลือก โดยใช้ระยะเวลา 17 วันนับจากวันที่เริ่มเผยแพร่แบบสอบถาม คำถามการวิจัยถูกออกแบบขึ้นบนพื้นฐานของปัจจัยสี่ประการในขณะที่ยาการของคำถามแต่ละข้อได้รับการออกแบบในแง่ของปัจจัยย่อยจากประเด็นหลัก ผลการตรวจสอบองค์ประกอบที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์คือ คุณภาพที่ดี (90%) รองลงมาคือ ราคาถูก (80%) และความมีชื่อเสียง (60%) รวมถึงมีสองอุปสรรคที่มีผลกระทบในเชิงลบทั้งการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของลูกค้าและผู้ค้าปลีกออนไลน์คือ ข้อมูลส่วนบุคคลถูกเปิดเผย และกลัวการซื้อสินค้าปลอม

Jadhav and Khanna (2016) ได้ศึกษาเรื่อง Factors Influencing Online Buying Behavior of College Students: A Qualitative Analysis พบว่า การค้าปลีกออนไลน์ในอินเดียมีการเติบโตอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่เป็นผู้นำในการค้าปลีกออนไลน์ อินเดียยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกในการเลือกตัวอย่างของนักเรียน 25 คนและใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิง

คุณภาพสำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นข้อความของข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการชอปปิงออนไลน์ ได้แก่ ความพร้อมใช้งาน ราคาถูก โปรโมชั่น ความสะดวกสบาย การบริการลูกค้า การรับรู้การใช้งานง่าย ทักษะคติ ความใส่ใจเวลา ความไว้วางใจ และการแสวงหาความหลากหลาย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เยาวชนไทยที่เคยซื้อสินค้าออนไลน์และมีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยได้อีเมลจากผู้เข้าร่วมชมงานตลาดนัดหลักสูตรในงานสยามนิทัศน์ แต่เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลสถิติจำนวนประชากรเยาวชนทั่วประเทศพบว่าในปี 2558 มีจำนวน 7,685,105 คน (กรมการปกครอง, 2660) มากำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane) ซึ่งจากผลการคำนวณ จะได้ขนาดตัวอย่าง 400 คน แต่ทั้งนี้เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บตัวอย่างเพิ่มขึ้นอีก 15% รวมเป็น 458 คน เพื่อให้ได้ผลที่มีความแม่นยำ

แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ส่วนที่ 2 ระดับความเชื่อมั่นของเยาวชนไทยในการซื้อสินค้าออนไลน์ เป็นแบบมาตรวัดให้คะแนน (Rating scale) เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ ด้านภาพลักษณ์ของสินค้า และด้านคุณภาพการบริการ เพื่อประเมินความเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการที่มีต่อคำถาม ส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดที่สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ จะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ในการคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รวมถึงใช้ค่าสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการวิเคราะห์ Independent Sample T-Test ในกรณีที่มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในกรณีที่มีตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวแปรขึ้นไป และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation coefficient)

4. ผลการวิจัย

ตารางที่ 1

จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน		จำนวน (458)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	122	26.64
	หญิง	336	73.36
อายุ	15-20 ปี	257	56.1
	21-24 ปี	201	43.9
สถานภาพ	โสด	450	98.25
	สมรส	8	1.75
ระดับการศึกษา	ปวช	114	24.89
	ปวส	17	3.71
	ปริญญาตรี	327	71.40
อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	449	98.03
	พนักงานบริษัทเอกชน	7	1.53
	นักธุรกิจ/ค้าขาย	2	0.44
รายได้	ต่ำกว่า 3,000 บาท	243	53.06
	3,000-9,000 บาท	159	34.72
	9,001-15,000 บาท	37	8.08
	สูงกว่า 15,000 บาท	19	4.15

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 458 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุเฉลี่ย คือ 19.6 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนและนักศึกษา และมีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท

ตารางที่ 2

ปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
1. ความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์	4.18	0.60	มาก
1.1 ชื่อเสียงของเว็บไซต์	4.22*	0.69	มากที่สุด
1.2 มีรายละเอียดของสินค้าชัดเจน	4.21	0.74	มากที่สุด
1.3 มีความปลอดภัยด้านการชำระเงิน	4.14	0.75	มาก
1.4 สินค้ามาตรงเวลาและสามารถตรวจสอบสถานะการส่งสินค้าได้ตลอด	4.17	0.77	มาก
1.5 มีช่องทางให้ลูกค้าติดต่อพูดคุยปรึกษาเป็นรายบุคคล	4.13	0.80	มาก
1.6 ขั้นตอนการจองสะดวกไม่ซับซ้อนยุ่งยาก	4.19	0.77	มาก
2. ภาพลักษณ์ของสินค้า	4.18	0.58	มาก
2.1 สินค้ามีความหลากหลาย	4.26*	0.70	มากที่สุด
2.2 สินค้าตรงตามความต้องการ	4.24	0.74	มากที่สุด
2.3 สินค้ามีคุณภาพดี	4.17	0.78	มาก
2.4 สินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่นๆ	4.03	0.76	มาก
2.5 ยี่ห้อสินค้าเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง	4.11	0.70	มาก
2.6 มีสินค้าพร้อมส่งทันที	4.16	0.77	มาก
2.7 มีราคาสินค้าระบุชัดเจน	4.22	0.76	มากที่สุด
2.8 มีคำจัดสิ่งที่เหมาะสม	4.22	0.76	มากที่สุด
3. คุณภาพการบริการ	4.21	0.58	มากที่สุด
3.1 มีการให้บริการหลังการขาย	4.13	0.77	มาก
3.2 มีการรับประกันสินค้า	4.17	0.76	มาก
3.3 สามารถส่งสินค้าได้ทุกที่ทุกเวลา	4.27	0.71	มากที่สุด
3.4 มีช่องทางชำระเงินที่หลากหลาย	4.31*	0.71	มากที่สุด
3.5 มีกิจกรรมส่งเสริมการขายสม่ำเสมอ	4.27	0.75	มากที่สุด
3.6 มีการคืนกำไรให้ผู้ซื้อที่มียอดสั่งซื้อขั้นต้นที่กำหนด	4.22	0.77	มากที่สุด
3.7 มีการให้แสดงระดับความพึงพอใจหลังการใช้บริการ	4.12	0.77	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความเชื่อมั่นที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านคุณภาพการบริการ ส่วนด้านความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ และด้านภาพลักษณ์ของสินค้า อยู่ในระดับความเชื่อมั่นมาก

ตารางที่ 3

เปรียบเทียบปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย โดยจำแนกตามประชากรศาสตร์

ปัจจัย	เพศ	อายุ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้
	Sig.	Sig.	Sig.	Sig.	Sig.	Sig.
1. ความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์	0.024*	0.223	0.345	0.001*	0.160	0.046*
1.1 ชื่อเสียงของเว็บไซต์	0.006*	0.142	0.357	0.000*	0.201	0.003*
1.2 มีรายละเอียดของสินค้าชัดเจน	0.002*	0.370	0.730	0.025*	0.633	0.208
1.3 มีความปลอดภัยด้านการชำระเงิน	0.195	0.406	0.602	0.003*	0.463	0.634
1.4 สินค้ามาตรงเวลาและสามารถตรวจสอบสถานะการส่งสินค้าได้ตลอด	0.092	0.521	0.272	0.138	0.204	0.134
1.5 มีช่องทางให้ลูกค้าติดต่อพูดคุยปรึกษาเป็นรายบุคคล	0.106	0.356	0.368	0.010*	0.267	0.203
1.6 ขั้นตอนการจองสะดวกไม่ซับซ้อนยุ่งยาก	0.650	0.266	0.469	0.025*	0.136	0.059
2. ภาพลักษณ์ของสินค้า	0.008*	0.249	0.900	0.013*	0.659	0.002*
2.1 สินค้ามีความหลากหลาย	0.150	0.767	0.634	0.080	0.809	0.037*
2.2 สินค้าตรงตามความต้องการ	0.085	0.193	0.310	0.311	0.161	0.098
2.3 สินค้ามีคุณภาพดี	0.023*	0.136	0.759	0.010*	0.290	0.025*
2.4 สินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่น ๆ	0.009*	0.036*	0.737	0.002*	0.991	0.000*
2.5 ยี่ห้อสินค้าเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง	0.005*	0.054	0.651	0.154	0.474	0.025*
2.6 มีสินค้าพร้อมส่งทันที	0.121	0.428	0.892	0.316	0.625	0.027*

ปัจจัย	เพศ	อายุ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้
	Sig.	Sig.	Sig.	Sig.	Sig.	Sig.
2.7 มีราคาสินค้าระบุชัดเจน	0.082	0.167	0.705	0.050	0.858	0.015*
2.8 มีค่าจัดส่งที่เหมาะสม	0.010*	0.310	0.708	0.001*	0.678	0.030*
3. คุณภาพการบริการ	0.033*	0.009*	0.544	0.000*	0.498	0.012*
3.1 มีการให้บริการหลังการขาย	0.075	0.000*	0.633	0.000*	0.250	0.006*
3.2 มีการรับประกันสินค้า	0.008*	0.167	0.866	0.014*	0.202	0.119
3.3 สามารถส่งสินค้าได้ทุกที่ทุกเวลา	0.302	0.637	0.677	0.060	0.756	0.365
3.4 มีช่องทางชำระเงินที่หลากหลาย	0.893	0.920	0.452	0.035*	0.580	0.605
3.5 มีกิจกรรมส่งเสริมการขายสม่ำเสมอ	0.115	0.009*	0.137	0.001*	0.774	0.020*
3.6 มีการคืนกำไรให้ผู้ซื้อที่มียอดสั่งซื้อขั้นต่ำตามกำหนด	0.044*	0.003*	0.423	0.000*	0.846	0.005*
3.7 มีการให้แสดงระดับความพึงพอใจหลังการใช้บริการ	0.035*	0.001*	0.986	0.000*	0.781	0.001*

* ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า เพศ ระดับการศึกษา และรายได้ต่างกันมีปัจจัยความเชื่อมั่นทั้ง 3 ด้านแตกต่างกัน และอายุต่างกันมีเพียงปัจจัยความเชื่อมั่นด้านคุณภาพการบริการที่แตกต่างกัน ส่วนสถานภาพและอาชีพต่างกัน มีปัจจัยความเชื่อมั่นทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าอายุมีความสัมพันธ์ในสถานะตรงกันข้ามกับปัจจัยความเชื่อมั่น ดังนี้

ตารางที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุและปัจจัยความเชื่อมั่น

ปัจจัย	อายุ		ระดับความสัมพันธ์
	Pearson Correlation	Sig.	
1. ความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์	-0.057	0.223	ไม่มีความสัมพันธ์
1.1 ชื่อเสียงของเว็บไซต์	-0.069	0.142	ไม่มีความสัมพันธ์
1.2 มีรายละเอียดของสินค้าชัดเจน	-0.042	0.370	ไม่มีความสัมพันธ์
1.3 มีความปลอดภัยด้านการชำระเงิน	-0.039	0.406	ไม่มีความสัมพันธ์
1.4 สินค้ามาตรงเวลาและสามารถตรวจสอบสถานะการส่งสินค้าได้ตลอด	-0.030	0.521	ไม่มีความสัมพันธ์
1.5 มีช่องทางให้ลูกค้าติดต่อพูดคุยปรึกษาเป็นรายบุคคล	-0.043	0.356	ไม่มีความสัมพันธ์
1.6 ขั้นตอนการจองสะดวกไม่ซับซ้อนยุ่งยาก	-0.052	0.266	ไม่มีความสัมพันธ์
2. ภาพลักษณ์ของสินค้า	-0.054	0.249	ไม่มีความสัมพันธ์
2.1 สินค้ามีความหลากหลาย	0.014	0.767	ไม่มีความสัมพันธ์
2.2 สินค้าตรงตามความต้องการ	0.061	0.193	ไม่มีความสัมพันธ์
2.3 สินค้ามีคุณภาพดี	-0.070	0.136	ไม่มีความสัมพันธ์
2.4 สินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่นๆ	-0.098	0.036*	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
2.5 ยี่ห้อสินค้าเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง	-0.090	0.054	ไม่มีความสัมพันธ์
2.6 มีสินค้าพร้อมส่งทันที	-0.037	0.428	ไม่มีความสัมพันธ์
2.7 มีราคาสินค้าระบุชัดเจน	-0.065	0.167	ไม่มีความสัมพันธ์
2.8 มีค่าจัดส่งที่เหมาะสม	-0.048	0.310	ไม่มีความสัมพันธ์
3. คุณภาพการบริการ	-0.122	0.009*	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
3.1 มีการให้บริการหลังการขาย	-0.177	0.000*	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
3.2 มีการรับประกันสินค้า	-0.065	0.167	ไม่มีความสัมพันธ์
3.3 สามารถส่งสินค้าได้ทุกที่ทุกเวลา	0.022	0.637	ไม่มีความสัมพันธ์
3.4 มีช่องทางชำระเงินที่หลากหลาย	-0.005	0.920	ไม่มีความสัมพันธ์

ปัจจัย	อายุ		
	Pearson Correlation	Sig.	ระดับความสัมพันธ์
3.5 มีกิจกรรมส่งเสริมการขายสม่ำเสมอ	-0.123	0.009*	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
3.6 มีการคืนกำไรให้ผู้ซื้อที่มียอดสั่งซื้อขั้นต่ำตามกำหนด	-0.140	0.003*	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
3.7 มีการให้แสดงระดับความพึงพอใจหลังการให้บริการ	-0.155	0.001*	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

* ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของสินค้าในเรื่องที่สินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่นๆ โดยมีความสัมพันธ์ระดับต่ำในทิศทางตรงกันข้ามคือ คนอายุมากกว่า 21 ปี จะให้ความสำคัญกับปัจจัยเรื่องสินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่นๆ น้อย ขณะที่คนมีอายุน้อยกว่า 21 ปี จะให้ความสำคัญกับปัจจัยเรื่องสินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่นๆ มาก นอกจากนี้พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ระดับต่ำกับคุณภาพการบริการโดยรวมในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือคนอายุมากกว่า 21 ปี จะให้ความสำคัญกับคุณภาพการบริการโดยรวมน้อย ขณะที่คนมีอายุน้อยกว่า 21 ปี จะให้ความสำคัญกับคุณภาพการบริการโดยรวมมาก

5. การอภิปรายผล

5.1 ปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย

ความเชื่อมั่นผู้บริโภคมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นสิ่งที่ให้ความไว้วางใจแก่ผู้ใช้บริการ ผลจากการศึกษา พบว่าระดับความเชื่อมั่นด้านคุณภาพการบริการมีผลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด และรองลงมามีสองด้านที่เท่ากันคือ ด้านภาพลักษณ์ของสินค้า และด้านความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ ซึ่งสอดคล้องกับ Zhao (2015) ที่พบว่า คุณภาพการบริการมีความสำคัญมากที่สุด อาจ

เป็นผลเนื่องจากคำถามปลายเปิดในส่วนที่ 3 ที่เยาวชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปัจจัยความเชื่อมั่นในเรื่องความสะดวกสบาย ราคาของสินค้า ความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของสินค้าตามลำดับ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ เกียรติศิริศรี (2558) ที่พบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจำหน่าย และการยอมรับเทคโนโลยีมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง อาจมองได้ว่า เยาวชนไม่ได้สนใจคุณภาพสินค้ามากนัก เพียงแต่ต้องการมีสินค้าไว้ครอบครองหรือมีสินค้าตามกระแสนิยมเท่านั้น จึงไม่ได้มองถึงคุณภาพสินค้าว่าสามารถใช้งานได้ระยะยาวหรือไม่ สิ่งที่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jadhav & Khanna (2016) คือเรื่องความพร้อมใช้งานซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญมาเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนราคาถูก โปรโมชัน และความสะดวกสบาย เป็นปัจจัยรองลงมา ขณะที่ผู้วิจัยพบว่า คุณภาพการบริการในเรื่องการมีช่องทางชำระเงินที่หลากหลาย เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด

5.2 เปรียบเทียบปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทย โดยจำแนกตามประชากรศาสตร์

จากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเพศ ระดับการศึกษา และรายได้ต่างกัน มีปัจจัยความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ ภาพลักษณะของสินค้า และคุณภาพการบริการแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญนฤมล จະระ (2554) ที่พบว่า โดยลักษณะทางประชากรศาสตร์ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเนื่องต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านทางระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ใน 5 ด้านแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lakshmi V.V., Niharika D.A. & Lahari G. (2017) พบว่า เพศต่างกัน เข้าถึงแหล่งช้อปปิ้งด้วยแรงจูงใจ มุมมอง เหตุผล และการพิจารณาที่แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยภรณ์ ช่วยชูหนู (2559) ที่พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสังคมออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ จากผลการศึกษาของงานวิจัยนี้พบว่า ด้านภาพลักษณะของสินค้า

ในเรื่องสินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่นๆ และด้านคุณภาพการบริการโดยรวม มีความสัมพันธ์กับอายุ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มเยาวชนไทยต้องการความชัดเจนของตัวสินค้านั้นๆ ที่สามารถบ่งบอกความแตกต่างได้ เช่น ต้องการสินค้าที่เป็นแบรนด์ดัง มีลิขสิทธิ์แท้ ที่ไม่ใช่สินค้าเลียนแบบ หรือสินค้าที่เป็นของปลอม อีกทั้งกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มวัยรุ่นเริ่มทำงาน ต่างมีการตัดสินใจที่มุ่งเน้นราคาของสินค้าในระดับสูง เนื่องจากทั้ง 2 กลุ่ม ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ตัวแปรด้านการเลือกซื้อสินค้าที่มีความคุ้มค่าสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับเงินที่จ่าย จึงไม่ยอมเสียเงินไปกับสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานและคุณภาพ (มนัสวี ลิ้มปเสถียรกุล, 2554)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะต่อผู้ประกอบการ

ผลจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า (1) ผู้ประกอบการธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ควรเข้าไปร่วมอยู่กับ Platform หรือเว็บไซต์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เชื่อถือได้ โดยเมื่อขายสินค้าต้องให้ข้อมูลสินค้าที่ระบุรายละเอียดชัดเจนในเรื่องราคาและวิธีการจัดส่งสินค้าควรมีความหลากหลาย และตรงกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย นอกจากนี้ควรให้สามารถส่งสินค้าได้ตลอดเวลา มีช่องทางชำระเงินหลากหลายประเภท รวมทั้งควรมีบริการหลังการขายอย่างสม่ำเสมอ และควรคืนกำไรให้ผู้ซื้อที่มีการสั่งซื้อตามจำนวนที่เกินกำหนด (2) จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางด้านประชากรศาสตร์ พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ในสถานะตรงกันข้ามกับปัจจัยความเชื่อมั่น กล่าวคือ เยาวชนที่มีอายุน้อยกว่า 21 ปี ให้ความสำคัญกับสินค้าที่มีความแตกต่างจากร้านอื่นๆ ขณะที่ผู้ที่มีอายุมากกว่า 21 ปี ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้น้อยกว่า เช่นเดียวกัน ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 21 ปี จะให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพการบริการ โดยเฉพาะการให้บริการหลังการขายมากกว่าผู้ที่มีอายุเกิน 21 ปี อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 21 ปี ยังไม่ได้ประกอบอาชีพและมีรายได้น้อย ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องนี้มากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่าและมี

รายได้แล้ว ดังนั้น ผู้ประกอบการที่ต้องการทำธุรกิจออนไลน์กับกลุ่มเยาวชนจึงจำเป็นต้องมีการบริการหลังการขายและการรับประกันสินค้ารวมถึงการส่งเสริมการขาย รวมทั้งการคืนกำไรให้ผู้ใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อดึงดูดกลุ่มลูกค้าที่มีอายุน้อย และอาจยังไม่ประกอบอาชีพ แต่มีรายได้จากผู้ปกครอง ซึ่งคนกลุ่มนี้ต้องการความเชื่อมั่นในการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ หากผู้ประกอบการธุรกิจขายสินค้าออนไลน์สามารถหาสินค้าที่มีความแตกต่างจากร้านอื่นๆ และมีการให้บริการที่ดี เชื่อว่าจะสามารถดึงดูดลูกค้าที่เป็นเยาวชนกลุ่มใหม่ๆ เข้ามาใช้บริการได้อย่างต่อเนื่องและเพิ่มโอกาสในการซื้อซ้ำได้

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพฤติกรรมการซื้อขายสินค้าออนไลน์เพิ่มเติม เนื่องจากพฤติกรรมผู้บริโภคอาจเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของเยาวชนไทยได้ เช่น พฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ต ความถี่ในการสั่งซื้อ ช่วงระยะเวลาในการสั่งซื้อ ประเภทสินค้าที่เยาวชนให้ความสนใจ เป็นต้น
2. ควรศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาด (4Ps) หรือ ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) เพิ่มเติม เนื่องจากเป็นทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้บริการ ใช้กำหนดกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค
3. ควรศึกษาทำการวิจัยเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง เช่น ศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้บริโภค Gen X หรือศึกษาเฉพาะกลุ่มเพศทางเลือก (LGBT) ซึ่งงานวิจัยพบว่า เป็นกลุ่มที่นิยมซื้อของออนไลน์มากเช่นกัน

รายการอ้างอิง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2560, 2 กุมภาพันธ์). ข้อมูลสถิติประชากรแยกอายุ (Population Statistics Since 1998 - 15 June 2019). สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2561 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/download/Populationstatistics1998_2019.xlsx.

- กิตติ ภัคดิวัฒนกุล และทวีศักดิ์ กาญจนสุวรรณ. (2547). *คัมภีร์การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์*. ทρονิกส์. กรุงเทพฯ: เคทีพี คอมพ์แอนด์คอนซัลท์.
- จุฑารัตน์ เกียรติรัชต์มี. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภค*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- ณัฐรัชिता อัฐศักดิ์. (2558). *ปัจจัยในการเลือกซื้อสินค้าแบรนด์เนมทางออนไลน์ประเภทกระเป๋าและรองเท้าสตรี*. (การค้นคว้าอิสระ). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปทุมธานี.
- ธีรพงษ์ เทียงสมพงษ์. (2551). *โมเดลเชิงสาเหตุของความจงรักภักดีต่อการใช้บริการบริการสถานีบริการน้ำมัน ของลูกค้าในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.
- ปิยมาภรณ์ ช่วยชูหนู. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสังคมออนไลน์*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- เพ็ญนฤมล จระะ. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นของผู้บริโภคกลุ่มวัยรุ่น ผ่านทางระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจระหว่างประเทศ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี.
- มนัสวี ลิ้มปเสถียรกุล. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการตัดสินใจของผู้บริโภคสินค้าออนไลน์: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- วรารัตน์ สันติวงษ์. (2549). *ปัจจัยที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าธนาคารต่อการใช้บริการ E-Banking*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2560, 27 กันยายน). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2560. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2561 จาก <https://www.etda.or.th/publishing-detail/thailand-internet-user-profile-2017.html>.
- อดุลย์ จาตุรงคกุล. (2543). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนัญญา นาสินหลาก. (2548, 14 พฤศจิกายน). การพัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย. สืบค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม 2562 จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/78241/78241.pdf
- อัจฉรา จันทรแสงอรุณ และศรีรัตน์ จงเจริญมณีกุล. (2543). เคล็ดลับการหาเงินทุนทำธุรกิจ E-commerce. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- Bursztynsky, J. (2019, 8 April). *Instagram is The Best Way to Market to Teens, Says Piper Jaffray Survey*. Retrieved 2019, 11 June, from <https://www.cnbc.com/2019/04/08/instagram-best-for-marketing-to-teens-snapchat-second-piper-jaffray.html>.
- Crosby, P. B. (1979). *Quality is Free*. New York: McGraw-Hill.
- Jadhav V. & Khanna M. (2016) Factors Influencing Online Buying Behavior of College Students: A Qualitative Analysis. *The Qualitative Report*, 21(1), 1-15.
- Lakshmi V.V., Niharika D.A. & Lahari G. (2017). Impact of Gender on Consumer Purchasing Behaviour. *IOSR Journal of Business and Management*, 19(8), 33-36.
- Morgan. & Hunt. (1994). The Commitment - Trust Theory of Relationship Marketing. *Journal of Marketing*, 58 (July), 20-30.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A Conceptual Model of services Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49(4), 41-50.

- Rao M. B., Hymavathi Ch. L. & Rao M. M. (2018). Factors Affecting Female Consumer's Online Buying Behavior. *Academy of Marketing Studies Journal*, 22(2), 1-20.
- Zhao K. (2015). *Consumer Online Purchasing Decision and Its Influencing Factors in China*. Bachelor thesis, Turku University of Applied Sciences.

Received: June 28, 2019

Revised: December 3, 2020

Accepted: December 14, 2020

อุปลักษณณ์โนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาจีน*

เหยา ซื่อฉี**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณณ์โนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาจีนตามแนวคิดทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริฐาน ผลการวิจัยพบว่า อุปลักษณณ์โนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” ในภาษาไทยและภาษาจีนล้วนสะท้อนให้เห็นถึงระบบโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาทั้งสองที่มีต่อเรื่อง “ใจ” ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวคือ ทั้งในภาษาไทยและภาษาจีนล้วนมีการทำความเข้าใจโนทัศน์ “ใจ” ในแง่มุมมโนทัศน์พื้นที่โดยพิจารณากิจกรรมทางความคิด และอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงด้วยคำว่า “ใจ” ในทั้งสองภาษานั้นเป็นเหมือนจุดหมายหรือตำแหน่งของพื้นที่ อาจเนื่องมาจากมโนทัศน์พื้นที่ และความสัมพันธ์ทางพื้นที่มีนัยสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีต่อโลก ผู้คนมักจะอาศัยมโนทัศน์พื้นที่ และความสัมพันธ์ทางพื้นที่เป็นรากฐาน โดยใช้ประโยชน์แห่งมโนทัศน์พื้นที่มารับรู้และทำความเข้าใจโนทัศน์ “ใจ” หรือมโนทัศน์ทางความคิดความรู้สึก ทำให้มโนทัศน์เชิงนามธรรมทางความคิดความรู้สึกสามารถถูกเข้าใจได้ อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ขณะเดียวกัน ถึงแม้มโนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” แสดงให้เห็น

* บทความนี้ได้นำเสนอในประชุมวิชาการระดับนานาชาติ หัวข้อ 19th China International Forum on Cognitive Linguistics (CIFCL) ณ มหาวิทยาลัยเป่ย์ฮวง เมืองปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 4-8 พฤศจิกายน 2562

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะภาษาและวัฒนธรรมตะวันออก มหาวิทยาลัยภาษาและการค้าต่างประเทศกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ติดต่อได้ที่: krisevaysq@hotmail.com

ถึงการรับรู้ว่าเป็นความเหมือนกันของผู้ใช้ภาษาไทยและภาษาจีนที่มีต่อเรื่อง “ใจ” ว่าเป็นเหมือนพื้นที่ หรือตำแหน่งในพื้นที่ แต่กลับมีความแตกต่างอยู่ในความหมายเปรียบเทียบของ “ใจ” ที่เป็นอุปลักษณะในการอ้างถึงความคิดและความรู้สึกออกมาได้แตกต่างกันอย่างมากระหว่างทั้งสองภาษา

คำสำคัญ: อุปลักษณมโนทัศน์; มโนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่”; ระบบมโนทัศน์; ภาษาศาสตร์ปริชาน

Comparing the Conceptual Metaphor of “THE HEART IS SPACE” in Thai and Mandarin Chinese*

Yao Siqi**

Abstract

The objective of this research article is to study the conceptual metaphor “THE HEART IS SPACE / A LOCATION” in Thai and Mandarin Chinese in accordance to theories on cognitive linguistics. The result of this research illustrates that the conceptual metaphor “THE HEART IS SPACE” in Thai and Chinese reflects both similarities and differences in the conceptual systems of the users of the two languages with regard to “heart.” In both Thai and Chinese, the concept of “heart” is understood from a perspective of space. Construing thoughts and emotions contained in the word “heart” revealed that in both languages, it is viewed as a destination or spatial location. As space and spatial relationships interact between humans and the external world, these concepts become fundamental. Space is used conceptually to understand the concept of “heart” or concepts relating to thoughts and feelings. Thus, an

* This paper has been presented at 19th China International Forum on Cognitive Linguistics (CIFCL) held in Beihang University (Beijing), November 4-8, 2019.

** Lecturer, Department of Thai Studies, Faculty of Asian Languages and Cultures, Guangdong University of Foreign Studies, P. R. China, e-mail: krisevaysq@hotmail.com

abstract concept relating to thoughts and feelings thereby may be understood in a more concrete form. The conceptual metaphor “THE HEART IS SPACE” demonstrates Thai and Chinese speakers’ similar cognition of “heart” as metaphorized into space or spatial location, but the figurative meaning of “heart” as a metaphor for thoughts and feelings differs considerably between speakers of the two languages.

Keywords: Conceptual Metaphor; “THE HEART IS SPACE”; Conceptual System; Cognitive Linguistics

1. บทนำ

อุปลักษณัมโนทัศน์ (conceptual metaphor) ตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานแตกต่างจากภาษาศาสตร์แบบดั้งเดิมที่ไม่เพียงแต่ถือว่าอุปลักษณัมเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาเชิงเปรียบเทียบหรือเป็นกลวิธีการตกแต่งทางภาษาเพื่อเกิดความสละสลวย แต่เป็นวิธีสำคัญในระบบความคิดของมนุษย์ เนื่องจากอุปลักษณัมมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการทางปริชานของมนุษย์ จึงเป็นวิธีหนึ่งอันสำคัญที่ทำให้มนุษย์รับรู้และเข้าใจโลกได้ (Lakoff, 1993: 251) สาระสำคัญของอุปลักษณัมโนทัศน์นั้นคือการทำความเข้าใจและรับรู้สิ่งหนึ่งโดยผ่านอีกสิ่งหนึ่ง (Lakoff and Johnson, 1980; 2003) เมื่อเทียบกับอุปลักษณัมประเภทอื่นๆ อุปลักษณัมพื้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการสร้างมโนทัศน์ของมนุษย์ เนื่องจากมโนทัศน์เชิงนามธรรมจำนวนมากส่วนใหญ่จะถูกทำความเข้าใจผ่านมโนทัศน์พื้นที่ (Vanparys, 1984; Yu, 1998)

มโนทัศน์พื้นที่เป็นหนึ่งในมโนทัศน์พื้นฐานของมนุษย์นั้นมีลักษณะความเป็นรากฐานสำคัญ และเกิดก่อนมโนทัศน์อื่นๆ (Lyons, 1977) ความสามารถในการรับรู้พื้นที่เป็นหนึ่งในทักษะการรับรู้เบื้องต้นของมนุษย์ แทบจะในทุกๆ ภาษาที่มีการใช้คำเกี่ยวกับพื้นที่ที่แสดงระดับความสูง ความกว้าง ระยะทาง และความหนา เป็นต้น (Clark and Clark, 1977: 533) เพราะพื้นที่เป็นความสามารถทางการรับรู้ และการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ที่มีมาแต่แรก เป็นสถานที่ที่ทุกสิ่งมีชีวิตอิงอาศัย และเป็นสถานที่ที่ทุกเรื่องราวเกิดขึ้น การที่สามารถเข้าใจรับรู้มโนทัศน์พื้นที่ซึ่งเป็นรูปธรรมมากกว่า จึงเป็นตัวช่วยที่จะทำให้เข้าใจมโนทัศน์อื่นๆ ที่เป็นนามธรรมมากกว่า (Kellman, 1995: 328) ดังนั้น มโนทัศน์พื้นที่จึงถือเป็นมโนทัศน์สากลในความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ มโนทัศน์นี้สำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่และการพัฒนาของมนุษย์ แต่ยังมีบทบาทหน้าที่หลักในกระบวนการทางปริชานของมนุษย์อีกด้วย

นอกจากนี้ เลคอฟฟ์และเทอร์เนอร์ (Lakoff and Turner, 1989: 99-100) ยังเสนอว่า อุปลักษณัมพื้นที่เป็นลักษณะหนึ่งทางการอุปลักษณัมแห่งผังภาพ (image

schema metaphor) โดยมีโน้ตทัศน์ทางพื้นที่ (อาทิ ขึ้น-ลง หน้า-หลัง ศูนย์กลาง-ชายขอบ ฯลฯ) เป็นขอบเขตมโนทัศน์ต้นทาง และนำคุณสมบัติของขอบเขตมโนทัศน์พื้นที่ดังกล่าวมาถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายไปสู่ขอบเขตมโนทัศน์ปลายทางที่มีลักษณะเชิงนามธรรม ดังเช่น ลำดับชั้นสูงต่ำทางสังคม ระยะความสัมพันธ์ทางสังคม เวลาในอนาคต และอดีตที่ผ่านมา เป็นต้น ซึ่งมีโน้ตทัศน์พื้นที่จึงกลายเป็น “จินตภาพ” (Imagery) ประเภทหนึ่ง (Langacker, 1987) ที่สามารถนำมโนทัศน์ทางรูปธรรมถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายไปสู่ในมโนทัศน์ทางนามธรรมได้ จนก่อรูปเป็นมโนทัศน์เชิงเปรียบเทียบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นความคิดเชิงอุปลักษณ์ และแสดงออกไปโดยปรากฏการณ์ทางภาษาเชิงอุปลักษณ์ (Lakoff and Johnson, 1980; 2003)

งานวิจัยนี้ศึกษามโนทัศน์เชิงเปรียบเทียบของผู้ใช้ภาษาไทยและผู้ใช้ภาษาจีนที่มีต่อเรื่อง “ใจ” ตามแนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์มโนทัศน์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980; 2003) โดยมุ่งที่จะศึกษาอุปลักษณ์ “ใจ” ในภาษาไทยและอุปลักษณ์ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีน รวมทั้งวิเคราะห์กระบวนการทำความเข้าใจเรื่อง “ใจ” ในภาษาทั้งสองมีลักษณะความเป็นนามธรรมด้วยมโนทัศน์รูปธรรมอย่างมโนทัศน์พื้นที่ เพื่อพิจารณาและอธิบายว่าผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคมดังกล่าวคิดเห็นต่อเรื่อง “ใจ” ด้วยพื้นที่นั้นมีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยดังขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 ศึกษาและทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปลักษณ์มโนทัศน์ (Conceptual metaphor) และระบบมโนทัศน์ (Conceptual system) ตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive linguistics) โดยเฉพาะในหัวข้อมโนทัศน์พื้นที่ และประสบการณ์เชิงพื้นที่

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาษาจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ได้แก่ คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Thai

National Corpus in Chulalongkorn University, TNC) และคลังข้อมูลภาษาจีนสมัยใหม่ของมหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมแห่งกรุงปักกิ่ง (BLCU Chinese Corpus, BCC) โดยจำกัดขอบเขตข้อมูลการศึกษาเฉพาะคำว่า “ใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนใช้เป็นอุปลักษณ์เท่านั้น

2.3 ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลภาษาที่มีการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนเป็นคำอุปลักษณ์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเกิดขึ้น และความหมายเปรียบเทียบเหล่านี้สะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาทั้งสองที่มีต่อเรื่อง “ใจ” ว่า [ใจเป็นพื้นที่]

2.4 วิเคราะห์ความหมายเปรียบเทียบของอุปลักษณ์ “ใจ” ในภาษาไทยและอุปลักษณ์ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนจากข้อมูลที่คัดเลือกมาตามเกณฑ์ในข้อ 2.3 หลังจากนั้นเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างอุปลักษณ์มโนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” ในภาษาไทยและภาษาจีน

2.5 สรุป และอภิปรายผล

3. ผลการวิจัย

อุปลักษณ์มโนทัศน์ [ใจเป็นพื้นที่] แสดงให้เห็นถึงการรับรู้อันเป็นความเหมือนกันของผู้ใช้ภาษาไทยและภาษาจีนที่มีต่อเรื่อง “ใจ” ว่าเป็นเหมือนพื้นที่ หรือตำแหน่งในพื้นที่ กล่าวคือ ทั้งในภาษาไทยและภาษาจีนมีการทำความเข้าใจมโนทัศน์ “ใจ” ในแง่มุมมโนทัศน์พื้นที่ โดยพิจารณากิจกรรมทางความคิด และความรู้สึกที่แสดงด้วยคำว่า “ใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนนั้นเป็นเหมือนจุดหมายหรือตำแหน่งของพื้นที่ ตัวอย่างเช่นคำว่า “ใจกว้างขวาง” “ใจคับแคบ” “โล่งใจ” “ใจแนบใจ” “กลับใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心宽 /ein⁵⁵ k^huæn⁵⁵/ (ใจกว้างขวาง), 心窄 /ein⁵⁵ tɕai²¹⁴/ (ใจคับแคบ), 宽心 /k^huæn⁵⁵ ein⁵⁵/ (โล่งใจ), 心贴心 /ein⁵⁵ thie⁵⁵ ein⁵⁵/ (ใจแนบใจ) และ 回心 /xuei³⁵ ein⁵⁵/ (กลับใจ) ในภาษาจีน ตัวอย่างดังกล่าวที่พบในทั้งสองภาษาเป็นอุปลักษณ์มโนทัศน์เดียวกัน มีทั้งส่วนประกอบทางภาษาและความหมายเหมือนกัน

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า อุปลักษณณ์โน้ตศัพท์ [ใจเป็นพื้นที่] ในภาษาไทยและภาษาจีนยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาค้นคว้า กล่าวคือ แม้ว่าผู้ใช้ภาษาทั้งสองประเทศล้วนมีอุปลักษณณ์โน้ตศัพท์ [ใจเป็นพื้นที่] ในระบบความคิด และแสดงออกมาด้วยปรากฏการณ์ทางภาษาที่เหมือนกัน แต่มีความแตกต่างอยู่ในความหมายเชิงเปรียบเทียบซึ่งจะอธิบายรายละเอียดเพื่อให้เห็นความแตกต่างดังต่อไปนี้

3.1 ใจสูง และ 心高 /cin⁵⁵ kau⁵⁵/ (ใจ-สูง)

อุปลักษณณ์โน้ตศัพท์ [ใจเป็นพื้นที่] ในภาษาไทยและภาษาจีนแสดงได้จากลักษณะการใช้อุปลักษณณ์ “ใจ” กรณีที่คำว่า “ใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนรับรู้ได้ว่าเป็นที่หมายหรือจุดหมายในพื้นที่ซึ่งอยู่ตำแหน่งสูง โดยปรากฏร่วมกับคำบอกตำแหน่งคำว่า “สูง” และ “高 /kau⁵⁵/ (สูง)” เป็น “ใจสูง” และ “心高 /cin⁵⁵ kau⁵⁵/ (ใจ-สูง)” แต่ความหมายมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-
- (1) นี่แหละที่เรียกว่ามนุษย์ ซึ่งแปลว่า ผู้มีใจสูง ส่วนปฤชชนแปลว่า ผู้ที่ยังมีกิเลสหนาอยู่ (TNC, NACMD095)
-

จากตัวอย่างที่ (1) คำว่า “สูง” มีความหมายประจำรูปคำ หมายถึง ว. มีระยะที่วัดตรงขึ้นไปตามแนวตั้งฉากกับพื้น เช่น ต้นไม้สูง ภูเขาสูง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1249) เป็นคำวิเศษณ์แสดงสภาพตำแหน่งที่อยู่เหนือจากจุดอ้างอิง และโดยปกติใช้ร่วมกับพื้นที่ หรือตำแหน่งของพื้นที่ เมื่อ “ใจ” ใช้คู่กับคำว่า “สูง” เป็น “ใจสูง” หมายถึง ว. มีใจที่อบรมมาดี, มีใจใฝ่ในทางดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 342) ทำให้ “ใจ” เป็นอุปลักษณณ์ที่มีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงความคิด ในที่นี้คือความคิดที่ได้รับการอบรมมาเป็นอย่างดี โดยคิดเผื่อแผ่ผู้อื่นอยู่เสมอและไม่หวังผลตอบแทน พร้อมให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรม และเข้าใจในสัจธรรมของโลกอีกด้วย จากการใช้คำเช่นนี้แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบว่า “ใจ” เสมือนเป็นที่หมายหรือจุดหมายซึ่งอยู่ตำแหน่งสูงในพื้นที่ ดังนั้น การที่ทำให้ผู้ที่มี “ใจ” หรือ “ความคิด” ได้พัฒนาขึ้น

ไปในทางที่ดี รู้จักผิดชอบชั่วดี หรือไปอยู่ฐานะสูงกว่าบุคคลทั่วไป จำเป็นต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนหรืออบรมมาเป็นอย่างดี อาจเนื่องจากความเชื่อศาสนาของคนไทยที่เปรียบจิตใจของมนุษย์ว่าหากอยู่บนแผ่นดินที่สูงหรือที่ดอน จะไม่ถูกน้ำซึ่งเปรียบกับกิเลสหรือความคิดในทางชั่วร้ายท่วมหรือเข้าถึงได้ง่าย โดยมีกระบวนการถ่ายทอดความสัมพันธ์ทางความหมายจากคุณสมบัติของ “ใจ” และ “สูง” ในวงความหมายต้นทางไปยังคุณสมบัติของ “มีความคิดที่อบรมมาดี” หรือ “มีความคิดผ่องแผ้ว” ในวงความหมายปลายทางแสดงดังนี้

วงความหมายต้นทาง (Source Domain)		วงความหมายปลายทาง (Target Domain)
• อวัยวะ “ใจ”	→	• ความคิด
[ใจ] + [สูง]	→	[มีความคิดที่อบรมมาดี หรือมีความคิดผ่องแผ้ว]
(อวัยวะหัวใจ) + (ตำแหน่งในพื้นที่)	→	(สภาพของความคิด)

สำหรับภาษาจีนก็มีการนามโนทัศน์ “พื้นที่” มาใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ “ใจ” เช่นเดียวกับภาษาไทยอย่างคำว่า 心高 /ein⁵⁵ kau⁵⁵/ (ใจ-สูง) ซึ่งเกิดจากการที่คำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ปรากฏร่วมกับคำว่า 高 /kau⁵⁵/ (สูง) อันเป็นคำคุณศัพท์แสดงสภาพที่อยู่ตำแหน่งสูง ผู้วิจัยจะเสนอตัวอย่างประโยคพร้อมอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

(2) 这家伙真是 ‘心高于天，命薄如纸’。(BCC, 《故事新编》)

这家伙	真是	心高
zhè jiā huò	zhēn shì	<u>xīn</u> gāo
tɕy ⁵¹ teiA ⁵⁵ xuo	tɕən ⁵⁵ ʅ ⁵¹	<u>cin</u> ⁵⁵ kau ⁵⁵
This guy	certainly	<u>heart-high</u>

于天	命薄	如纸
yú tiān	mìng báo	rú zhǐ
ju ³⁵ tʰiæn ⁵⁵	miŋ ⁵¹ po ³⁵	ʔu ³⁵ tɕɿ ²¹⁴
like-sky	destiny-thin	like-paper

แปล: จิตใจสูงส่ง ประดุจผืนฟ้า วาสนาบางเบาดุจกระดาษ

ส่วนคำว่า 高 /kau⁵⁵/ ในตัวอย่างประโยค (2) มีความหมายประจำรูปคำ หมายถึง สูง (CASS Institute of Linguistics Dictionary, 2016: 430) เป็นคำวิเศษณ์แสดงสภาพที่อยู่ตำแหน่งสูง และโดยปกติใช้ร่วมกับพื้นที่ หรือตำแหน่งของพื้นที่เช่นเดียวกับคำว่า “สูง” ในภาษาไทย แต่เมื่อคำว่า 高 /kau⁵⁵/ (สูง) ปรากฏตามหลังคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เป็น 心高 /ein⁵⁵ kau⁵⁵/ (ใจ-สูง) หมายถึง ความมุ่งมั่นปรารถนาแรงกล้า ความคิดที่อวดดี กลับทำให้ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เป็นอุปสรรคณ์ที่มีความหมายเปรียบเทียบกับอ้างถึงความคิด ในที่นี้คือ ปณิธาน จากการใช้คำเช่นนี้แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เสมือนเป็นที่หมายซึ่งอยู่ตำแหน่งสูงในพื้นที่ เมื่อ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) วางอยู่สูง แต่อันที่จริงตัวร่างกายยังอยู่ต่ำ เป็นการอธิบายคุณค่าความคาดหวังในจิตใจของคนที่ยกเกินไป มีความคิดที่ไม่สมจริง หรือเบี่ยงเบนห่างไกลจากความจริงอย่างมาก ปรารถนามากจนไม่สามารถพึงพอใจได้ และเมื่อ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ของคนสูงมากเกินไป จะคิดเอาเองว่าตนเหนือระดับกว่าผู้อื่น ในใจเย่อหยิ่งทะนงตน และมีท่าทีจองหงอน จะง่ายต่อการที่คิดว่าตัวเองสูงส่ง และมักใหญ่ใฝ่สูง ดูแคลนทุกสิ่งจนไม่ยอมมออยู่ใต้อาณัติคนอื่น จึงส่งผลต่อ 心高 /ein⁵⁵ kau⁵⁵/ (ใจ-สูง) มีความหมายหมายถึง ความมุ่งมั่นปรารถนาสูง หรือความคิดที่อวดดี โดยมีกระบวนการถ่ายทอดความสัมพันธ์ทางความหมายจากคุณสมบัติของ “心 /ein⁵⁵/ (ใจ)” และ “高 /kau⁵⁵/ (สูง)” ในวงความหมายต้นทางไปยังคุณสมบัติของ “ความมุ่งมั่นปรารถนาแรงกล้า” ในวงความหมายปลายทางแสดงดังนี้

วงความหมายต้นทาง (Source Domain)		วงความหมายปลายทาง (Target Domain)
• อวัยวะ “ใจ”	→	• ความคิด
[心 /ein ⁵⁵ / (ใจ) + 高 /kau ⁵⁵ / (สูง)]	→	[ความมุ่งมาดปรารถนาสูง หรือความคิดที่อวดดี]
(อวัยวะหัวใจ) + (ตำแหน่งในพื้นที่)	→	(สภาพของความคิด)

การถ่ายโยงความหมายข้างต้นนอกจากจะแสดงให้เห็นว่า คำว่า “ใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนเป็นอุปลักษณ์ที่มีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงความคิดของมนุษย์แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาทั้งสองอีกด้วย โดยเปรียบเทียบ “ใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนกับตำแหน่งในพื้นที่ สิ่งที่น่าสนใจคือ ถึงแม้คำว่า “ใจสูง” ในภาษาไทยสามารถแปลความหมายตามประจํารูปคำแบบคำต่อคำเป็นภาษาจีนว่า 心高 /ein⁵⁵ kau⁵⁵/ (ใจ-สูง) แต่คำว่า “ใจสูง” ในภาษาไทยแสดงความหมายว่าเป็นการมีความคิดหรือความปรารถนาที่ใฝ่ในทางดี ไม่มีใจคิดร้ายหรือเบียดเบียนคนอื่น ซึ่งมีความแตกต่างจากคำว่า 心高 /ein⁵⁵ kau⁵⁵/ (ใจ-สูง) ในภาษาจีนที่หมายความว่า ความคิดที่อวดดี หรือหยิ่งยโส

นอกเหนือจากข้อมูลตัวอย่างที่พบในการศึกษาครั้งนี้ ในภาษาไทยยังปรากฏคำว่า “ใจต่ำ” หมายถึง มีใจที่หมกมุ่นอยู่กับสิ่งที่ไม่ดี คิดในแง่ร้าย คิดไม่ซื่อตรงหรือทุจริตในการกระทำการใดๆ ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “ใจสูง” ในภาษาไทย สำหรับภาษาจีน โดยปกติแล้วไม่ปรากฏการใช้คำว่า 心低 /ein⁵⁵ ti⁵⁵/ (ใจ-ต่ำ) แต่เมื่อคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ปรากฏร่วมกับคำว่า 低 /ti⁵⁵/ (ต่ำ) มักจะใช้สำนวนว่า 心低意沮 /ein⁵⁵ ti⁵⁵ ji⁵¹ teu²¹⁴/ (ใจ-ต่ำเชิงซึม) ในการแสดงอารมณ์หงอยเหงาเศร้าซึม

3.2 ขึ้นใจ และ 上心 /saŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ขึ้น-ใจ)

ความแตกต่างระหว่างมโนทัศน์ “ใจ” เป็นเหมือนพื้นที่ทั้งไทยและจีนยังมีอีกประการหนึ่งที่ที่น่าสนใจคือ คำว่า “ใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษา

จีนปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงทิศทางการเคลื่อนที่ “ขึ้น” และ 上 /ɕɑŋ⁵¹/ (ขึ้น) เป็น “ขึ้นใจ” และ 上心 /ɕɑŋ⁵¹ ɕin⁵⁵/ (ขึ้น-ใจ) ตามลำดับ โดยผู้ใช้ภาษาทั้งสองล้วนเปรียบเทียบ “ใจ” เสมือนเป็นตำแหน่งหรือจุดหมายในพื้นที่ แม้คำว่า “ขึ้นใจ” ในภาษาไทยสามารถแปลตัวต่อตัวเป็นคำว่า 上心 /ɕɑŋ⁵¹ ɕin⁵⁵/ (ขึ้น-ใจ) ในภาษาจีน แต่แสดงความหมายที่ต่างกัน ดังตัวอย่างภาษาไทยต่อไปนี้

-
- (3) สามัคคีเภทคำฉันท์ ฉบับที่ใช้เป็นแบบเรียนและเป็นสำนวนที่ใช้ในวรรณคดี ศึกษาตลอดมาจนท่องจำกันได้ ขึ้นใจ จึงเป็นฉบับที่ตรงตามสมบูรณ์เป็นเอกแห่งฉันท (TNC, ACHM048)
-

ตัวอย่าง (3) คำว่า “ขึ้น” มีความหมายประจำรูปคำ หมายถึง ก. ไปสู่เบื้องบน เบื้องสูง หรือเบื้องหน้า, ไปสู่เบื้องที่ถือว่าตรงข้ามกับลง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 200) เป็นคำกริยาแสดงทิศทางการเคลื่อนที่จากเบื้องล่างไปสู่เบื้องบน เมื่อ “ใจ” ปรากฏตามหลังคำว่า “ขึ้น” เป็น “ขึ้นใจ” หมายถึง ก. เจนใจ, จำได้แม่นยำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 201) ทำให้ “ใจ” เป็นอุปลักษณะที่มีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงความคิดหรือปัญญา จากการใช้คำเช่นนี้แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบว่า “ใจ” เสมือนเป็นจุดหมายที่อยู่เบื้องสูง ซึ่งจำเป็นต้องมีพฤติกรรมการเคลื่อนที่จากเบื้องล่างไปสู่เบื้องบนตามแนวดิ่งเพื่อเคลื่อนย้ายไปอยู่ในตำแหน่งสูง โดยสิ่งเคลื่อนที่ในที่นี้อาจเป็นสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และความคิดความเข้าใจที่ได้รับมาจากการประสบการณ์ต่าง ๆ ดังนั้น ผลที่ได้จากการที่สรรพสิ่งดังกล่าวเคลื่อนที่ “ขึ้นไปสู่ใจ” หรือ “ขึ้นไปสู่ความคิด” จึงหมายความว่า “การจดจำได้อย่างแม่นยำ” จนกระทั่งอาจเก็บอยู่ในความทรงจำไปตลอด โดยมีกระบวนการถ่ายทอดความสัมพันธ์ทางความหมายจากคุณสมบัติของ “ขึ้น” และ “ใจ” ในวงความหมายต้นทางไปยังคุณสมบัติของ “จำได้แม่นยำ” ในวงความหมายปลายทางแสดงดังนี้

วงความหมายต้นทาง (Source Domain)		วงความหมายปลายทาง (Target Domain)
• อวัยวะ “ใจ”	→	• ความคิด
[ขึ้น] + [ใจ]	→	[จำได้แม่นยำ]
(การเคลื่อนที่จากเบื้องล่าง	→	(สภาพความคิดหรือปัญญา)
ไปสู่เบื้องบน) + (อวัยวะหัวใจ)		

ในทำนองเดียวกัน เมื่อเทียบกับภาษาไทย คำว่า 上心 /sɑŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ขึ้น-ใจ) ในภาษาจีนสามารถแปลคำต่อคำจากคำว่า “ขึ้นใจ” ในภาษาไทย แต่ความหมายเปรียบเทียบที่เป็นอุปลักษณ์ของทั้งสองคำดังกล่าวกลับมีความแตกต่างกัน ดังตัวอย่างประโยคภาษาจีนพร้อมการอธิบายรายละเอียดต่อไปนี้

(4) 他对品种和技术更加上心了。(BCC, «人民日报2017年02月10日»)

他	对品种和技术	更加	上心了
tā	duì pín zhǒng hé jì shù	gèng jiā	shàng <u>xīn</u> le
thA ⁵⁵	phín ³⁵ t̚suŋ ²¹⁴ xy ³⁵ tei ⁵¹ su ⁵¹	kəŋ ⁵¹ teiA ⁵⁵	s̚ɑŋ ⁵¹ <u>ein</u> ⁵⁵ lɿ
He	varieties and techniques	more	go up to- <u>heart</u>

แปล: เขาเพิ่มความขึ้นใจ (ความเอาใจใส่) ต่อประเภทและเทคนิคของผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

คำว่า 上 /sɑŋ⁵¹/ ในตัวอย่างประโยค (4) มีความหมายประจำรูปคำ หมายถึงเกี่ยวกับตำแหน่งที่อยู่สูงหรือบน; จากต่ำไปสู่สูง (CASS Institute of Linguistics Dictionary, 2016: 1143) เป็นคำกริยาแสดงทิศทางการเคลื่อนที่จากต่ำไปสู่สูง เมื่อคำว่า 上 /sɑŋ⁵¹/ (ขึ้น) ไปปรากฏร่วมกับคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เป็น 上心 /sɑŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ขึ้น-ใจ) หมายถึง เอาใจใส่ (CASS Institute of Linguistics Dictionary, 2016: 1147)

ทำให้ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เป็นอุปลักษณ์ที่มีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงความคิดจากการใช้คำเช่นนี้แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เสมือนเป็นจุดหมายที่อยู่เบื้องสูง ซึ่งจำเป็นต้องมีพฤติกรรมเคลื่อนที่จากเบื้องล่างไปสู่เบื้องบนตามแนวตั้งเพื่อเคลื่อนย้ายไปอยู่ในตำแหน่งสูงเช่นเดียวกับคำว่า “ขึ้นใจ” ในภาษาไทย แต่พฤติกรรมที่ 上 /ɕaŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ขึ้น-ใจ) ส่งผลต่อความหมายเชิงอุปลักษณ์ของ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนแสดงถึงความคิดที่จดจ่อและฝึกฝนผูกพันอยู่ แทนที่จะเป็นความหมายเปรียบเทียบที่แสดงถึงความจำได้แม่นยำของคำว่า “ใจ” ใน “ขึ้นใจ” ดังตัวอย่าง (3) โดยมีกระบวนการถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายจากคุณสมบัติของ 上 /ɕaŋ⁵¹/ (ขึ้น) และ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในวงความหมายต้นทางไปยังคุณสมบัติของ “มีความคิดที่จดจ่อและฝึกฝนผูกพันอยู่” ในวงความหมายปลายทางแสดงดังนี้

วงความหมายต้นทาง

(Source Domain)

- อวัยวะ “ใจ”

[上 /ɕaŋ⁵¹/ (ขึ้น) + 心 /ein⁵⁵/ (ใจ)]

(การเคลื่อนที่จากต่ำไปสู่สูง) +

(อวัยวะหัวใจ)

→

→

→

วงความหมายปลายทาง

(Target Domain)

- ความคิด

[ความคิดที่จดจ่อและฝึกฝนผูกพันอยู่]

(สภาพความคิด)

3.3 ลงแรง “ลงใจ” และ 降心 /teiaŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ลง-ใจ)

นอกเหนือจากข้อมูลตัวอย่างข้างต้นแล้ว คำว่า “ใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนยังเกิดคู่กับคำกริยาแสดงทิศทางการเคลื่อนที่แนวตั้งคำอื่นด้วยซึ่งทำให้กลายเป็นคำใหม่อย่างคำว่า “ลงแรงลงใจ” ในภาษาไทยและคำว่า 降心 /teiaŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ลง-ใจ) ภาษาจีน คำสองคำดังกล่าวก็แสดงความหมายที่ต่างกัันดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (5) ใครฉลาดคิดได้ก็ลงมือทำพร้อมๆ กันไปก่อน เพราะความพร้อมๆ กัน คือ การขยายผลอันงามถึงกัน เมื่อ**ลงแรงลงใจ**พร้อมเพรียง แรงอย่างเดียวยาวาดใจ ก็ไปไม่รอด (TNC, NWCOL106)

ตัวอย่าง (5) คำว่า “ลง” มีความหมายประจำรูปคำ หมายถึง ก. ไปสู่เบื้องต่ำ หรือไปสู่เบื้องที่ถือว่าตรงข้ามกับขึ้น เช่น น้ำลง เครื่องบินลง, ไปสู่พื้นดินและพื้นอื่นๆ เช่น ลงดิน ลงบันได ลงเรือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1031) เป็นคำกริยา แสดงทิศทางการเคลื่อนที่จากเบื้องสูงไปสู่เบื้องต่ำ คำว่า “ลงแรงลงใจ” หมายถึง การออกแรงลงมือทำงานอย่างทุ่มเทในทุกขั้นตอนตั้งแต่กำลังกาย กำลังความคิด และลงมือทำอย่างจริงจัง ทำให้ “ใจ” เป็นอุปลักษณะที่มีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงความคิดหรือปัญญา โดยคำว่า “ลง” มีความหมายตามประจำรูปคำ หมายถึง การเคลื่อนที่ที่มีทิศทางลงไป ในที่นี้มีความหมายเปรียบเทียบแสดงการตกลงปลงใจแล้วปักใจมั่นคง เป็นการเอาสิ่งที่มืออย่างพละกำลัง เรี่ยวแรง เวลา ความทุ่มเท ความคิด และจิตใจทั้งหมดลงไปอยู่และคลุกคลีกับสิ่งที่กำลังทำอยู่อย่างเต็มที่ เหมือนการเอากำลังกายและใจ (ความคิด) ที่มีลงปลูกในดินให้เติบโตและงอกงามได้เป็นอย่างดี เป็นการลงทุนกับงานที่ต้องใช้ทุกอย่างที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคาดหวังอย่างสูง โดยมีกระบวนการถ่ายทอดความสัมพันธ์ทางความหมายจากคุณสมบัติของ “ลง” และ “ใจ” ในวงความหมายต้นทางไปยังคุณสมบัติของ “ออกความคิดทำงาน” ในวงความหมายปลายทางแสดงดังนี้

วงความหมายต้นทาง

(Source Domain)

• อวัยวะ “ใจ”

[ลง] + [ใจ]

(การเคลื่อนที่จากเบื้องสูง

ไปสู่เบื้องต่ำ) + (อวัยวะหัวใจ)

→

→

→

วงความหมายปลายทาง

(Target Domain)

• ความคิด

[การทุ่มเทความคิด]

(สภาพความคิด)

ในทำนองเดียวกัน เมื่อเทียบกับภาษาไทย คำว่า 降心 /teiaŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ลง-ใจ) ในภาษาจีนมีส่วนประกอบเดียวกันกับ “ลงใจ” จากคำว่า “ลงแรงลงใจ” ในภาษาไทย แต่ความหมายเปรียบเทียบของทั้งสองคำดังกล่าวกลับไม่เหมือนกัน ดังตัวอย่างภาษาจีนต่อไปนี้

(6) 众议员们降心相从求他接受王国总兵的职务。(BCC, 《墓畔回忆录》)

众议员们	降心相从	求他
zhòng yì yuán men	jiàng xīn xiāng cóng	qiú tā
tʂuŋ ⁵¹ ji ⁵¹ juan ³⁵ mən	teiaŋ ⁵¹ ein ⁵⁵ eiaŋ ⁵⁵ tsʰuŋ ³⁵	te ^h ioʊ ³⁵ tʰA ⁵⁵
Representatives	lower-heart follow-others	begged him
接受	王国总兵的	职务
jiē shòu	wáng guó zǒng bīng de	zhí wù
teie ⁵⁵ ʂou ⁵¹	uaŋ ³⁵ kuo ³⁵ tsuŋ ²¹⁴ piŋ ⁵⁵ tɿ	tɕ ³⁵ u ⁵¹
accept	Kingdom General soldier's	position

แปล: บรรดาผู้แทนราษฎรต่างลงใจ (ยอมละทิว) เชื้อฟิง เพื่อขอให้เขารับตำแหน่ง
ผู้บัญชาการแห่งราชอาณาจักร

คำว่า 降 /teiaŋ⁵¹/ ในตัวอย่างประโยค (6) มีความหมายประจำรูปคำ หมายถึง ตกลง; ลดลง (CASS Institute of Linguistics Dictionary, 2016: 647) เป็นคำกริยาแสดงทิศทางการเคลื่อนที่จากสูงไปสู่น้อย เมื่อคำว่า 降 /teiaŋ⁵¹/ (ลง) ไปปรากฏร่วมกับคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เป็น 降心 /teiaŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ลง-ใจ) หมายถึง บีบบังคับความประสงค์ไม่ทำสิ่งที่มุ่งที่จะทำ ทำให้ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เป็นอุปลักษณะที่มีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงความคิด ในที่นี้คือ ความประสงค์ หรือเจตจำนง จากการใช้คำเช่นนี้แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เสมือนเป็นจุดหมายที่อยู่

เบื้องต่ำ โดยสภาพปกติ ความไผ่ผืน และความต้องการของคนจะมุ่งขึ้นสูง ต้องพัฒนาตนเองให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเจริญต่อยอดไปสู่ระดับที่สูง แต่หากอยู่ในสภาพบังคับที่ต้องจำยอม ผู้คนต้องยอมเชื่อฟังผู้อื่นโดยลด 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) หรือความปรารถนาของตนเอง “ลง” เพราะจำเป็นต้องประนีประนอม และปล่อยวางความเห็น และความคิดของตน “ลง” เพื่อให้ความปรารถนาดำรงไว้ได้ ทั้งนี้มีกระบวนการถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายจากคุณสมบัติของ 降 /teian⁵¹/ (ลง) และ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในวงความหมายต้นทางไปยังคุณสมบัติของ “ยอมบีบบังคับความประสงค์” ในวงความหมายปลายทางแสดงดังนี้

วงความหมายต้นทาง (Source Domain)		วงความหมายปลายทาง (Target Domain)
• อวัยวะ “ใจ”	➔	• ความคิด
[降 /teian ⁵¹ / (ลง) + [心 /cin ⁵⁵ / (ใจ)]	➔	[ยอมบีบบังคับความประสงค์]
(ทิศทางการเคลื่อนที่จากสูงไปสู่ต่ำ) + (อวัยวะหัวใจ)	➔	(สภาพความคิด)

การถ่ายโยงความหมายข้างต้นนอกจากจะแสดงให้เห็นว่า “ใจ” ในภาษาไทย และภาษาจีนเป็นอุปลักษณ์ที่มีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงความคิดของมนุษย์ แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาทั้งสองว่า ดีคือขึ้น (GOOD IS UP) และไม่ดีคือลง (BAD IS DOWN) ซึ่งน่าจะเป็นมโนทัศน์ที่ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ทางกายภาพในการรับรู้เชิงพื้นที่ของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์เราดำรงอาศัยอยู่บนโลก ซึ่งเป็นระบบอ้างอิงที่เป็นรากฐานสำคัญสำหรับการตระหนักรู้ตำแหน่งเชิงพื้นที่ โดยลูกโลกเป็นวงกลม ทิศทางที่เบนออกจากแรงดึงดูดของโลกเป็น “ขึ้น” ขณะที่เขตกว้างที่ต่ำได้รับแรงดึงดูดของโลกในทิศที่ล่งจึงเป็น “ลง” ในทางกลับกัน ตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริฐาน ประสบการณ์เชิงพื้นที่ เป็นหนึ่งในประสบการณ์พื้นฐานที่มนุษย์ได้รับมาอยู่ก่อนในช่วงแรกของการเจริญเติบโต ต้นกำเนิดมโนทัศน์มาจากประสบการณ์ทางร่างกาย และประสบการณ์ทางพื้นที่อันแพร่

หลายของมนุษย์ ซึ่งการตระหนักรู้และทำความเข้าใจต่อร่างกาย และพื้นที่ของมนุษย์ จึงถือเป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการสร้างมโนทัศน์ (Gibbs, 2006; Lakoff and Johnson, 1980; 1999) ดังนั้น มโนทัศน์เกี่ยวกับทิศทางในพื้นที่มาจากการปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างร่างกายมนุษย์และโลกภายนอก เนื่องจากมนุษย์เราได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านต่าง ๆ อย่างแรงดึงดูดของโลก โครงสร้างร่างกาย และอวัยวะประสาทสัมผัส เป็นต้น ทำให้ทิศทางแนวดิ่งเป็นลักษณะทิศทางที่โดดเด่นและสำคัญอย่างมากทั้งด้านร่างกาย และด้านจิตใจมนุษย์ (Lyons, 1977) ผู้คนมักจะมีประสบการณ์ที่เรียนรู้ได้ว่า การที่ร่างกายเคลื่อนขึ้นหรือวัตถุที่เคลื่อนจากพื้นล่างสู่ทิศทาง “ขึ้น” และเพิ่มความสูงอย่างต่อเนื่อง ย่อมกินแรงมากกว่าการเคลื่อนที่ลง เนื่องจากได้รับอิทธิพลของแรงความถ่วง (แรงโน้มถ่วง) การเคลื่อนไหวขึ้นไปสู่บนมากขึ้นยังต้องออกแรงกำลังเพิ่มยิ่งขึ้น เพื่อทำการพิชิตแรงความถ่วง จึงจะสามารถเคลื่อนย้ายตำแหน่งที่ไปสู่ข้างบนได้ เมื่อคนยืนอยู่ หรือสตัสมัปัญญะดี สามารถยืนขึ้น เดินกระโดด และเดินตัวตั้งตรงไปเบื้องหน้าได้ แต่เมื่อไม่สบาย หรือเหน็ดเหนื่อยก็ต้องการนั่งลง หรือนอนลง ดังนั้น คำว่า “ขึ้น” จึงถูกมอบความหมายเปรียบเทียบในเชิงบวก ขณะที่คำว่า “ลง” มักเป็นความหมายเปรียบเทียบเชิงลบที่ตรงข้ามกันกับคำว่า “ขึ้น”

จากการอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประสบการณ์เชิงพื้นที่เกี่ยวกับการเคลื่อนขึ้นหรือการเคลื่อนลงนั้นมาจากประสบการณ์ทางชีวิตประจำวันของผู้คน ผู้ใช้ภาษาทั้งไทยและจีนล้วนอิงฐานมโนทัศน์พื้นที่เกี่ยวกับ “ขึ้น” และ “ลง” อันเป็นประสบการณ์ทางร่างกายร่วมกัน ผลิตสร้างเป็นการตระหนักรู้ร่วมกันขึ้นในระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาทั้งสองชนชาติ กล่าวอีกนัยได้ว่า ยามเมื่อผู้คนนำโครงสร้างผังภาพเชิงพื้นที่ “ขึ้น-ลง” ถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายไปยังขอบเขตมโนทัศน์ที่นอกเหนือจากมโนทัศน์พื้นที่ เป็นการนำประสบการณ์ทางพื้นที่มาประยุกต์ใช้ในการสร้าง และทำความเข้าใจต่อมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เชิงพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ ทั้งในภาษาไทยและภาษาจีนต่างก็มีปรากฏการณ์การใช้คำแสดงทิศทางแนวดิ่ง “ขึ้น” และ “ลง” เพื่อแสดงมโนทัศน์นามธรรมอย่างความคิด อารมณ์ความรู้สึก และมโนทัศน์นามธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบอุปลักษณณ์พื้นที่แสดงมโนทัศน์ “ใจ” ทั้งในภาษาไทยและภาษาจีนในบทวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า อุปลักษณณ์มโนทัศน์ “ใจ” เป็นพื้นที่ๆ ในภาษาไทยและภาษาจีนมีลักษณะที่เหมือนกัน กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาทั้งสองภาษาล้วนมีมโนทัศน์เกี่ยวกับ “ใจ” ว่าเสมือนเป็นพื้นที่ โดยอาศัยมโนทัศน์พื้นที่และความสัมพันธ์ทางพื้นที่ในลักษณะเชิงรูปธรรมมากกว่ามาทำความเข้าใจมโนทัศน์ในลักษณะเชิงนามธรรมมากกว่า อาทิ กิจกรรมทางความคิด และอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงด้วยคำว่า “ใจ” ในทั้งสองภาษา ลักษณะการทำความเข้าใจดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทางภาษาศาสตร์ปริฐานที่เชื่อกันอย่างแพร่หลายว่า ความรู้ความเข้าใจของผู้คนต่อร่างกายตัวเองกับพื้นที่นั้นมีบทบาทสำคัญในการสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรมขึ้นมา (Barsalou, 1999, 2008; Lakoff & Johnson, 1999; Gibbs, 2006) ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องและมีลักษณะในทำนองเดียวกันกับอุปลักษณณ์มโนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” ของผู้ใช้ภาษาอื่นๆ ด้วย (Pérez, 2008; Zhang, 2008; คุยง อิ่น ปาร์ค, 2558) ทั้งนี้จึงถือเป็นสากลลักษณณ์แห่งมนุษย์ที่สะท้อนให้เห็นระบบความคิดหรือระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคม

นอกจากความเหมือนกันแล้ว อุปลักษณณ์มโนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” ในภาษาไทยและภาษาจีนยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ มโนทัศน์พื้นที่ในทั้งภาษาไทยและภาษาจีน ล้วนสามารถถ้อยความสัมพันธ์ทางความหมายไปยังขอบเขตแห่งมโนทัศน์ทางความคิดความรู้สึกได้ในกรณีที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “ใจ” ในภาษาไทย กับ 心 /cǐn⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีน แต่กระนั้น ยามเมื่อถ้อยความมโนทัศน์พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับ “ขึ้นลง” และ “สูงต่ำ” ไปยังขอบเขตแห่งมโนทัศน์ทางความคิดความรู้สึก แม้ว่าบางครั้งจะเป็นคำที่มีส่วนประกอบเดียวกัน และเป็นการใช้อุปลักษณณ์พื้นที่เพื่อนำไปสู่การแสดงมโนทัศน์ “ใจ” ที่เหมือนกัน แต่กลับแสดงความหมายเปรียบเทียบของ “ใจ” ที่เกี่ยวกับความคิดความรู้สึกออกมาได้แตกต่างกันอย่างมากระหว่างทั้งสองภาษา

ผู้วิจัยยังพบว่า มโนทัศน์ [ใจเป็นพื้นที่] หรือการนำมโนทัศน์พื้นที่มาทำความเข้าใจเรื่องมโนทัศน์ของ “ใจ” นั้นมักจะเป็นมโนทัศน์พื้นที่แนวตั้งมากกว่าแนวนอน

กล่าวคือ ทั้งในภาษาไทยและภาษาจีนต่างมีปรากฏการณ์ทางการอุปลักษณ์ “ใจ” เช่น คำว่า “ใจสูง” “ใจต่ำ” และ “ขึ้นใจ” ในภาษาไทย และคำว่า 心高 /ein⁵⁵ kau⁵⁵/ (ใจ-สูง) 心低 /ein⁵⁵ ti⁵⁵/ (ใจ-ต่ำ) 上心 /saŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ขึ้น-ใจ) และ 降心 /teiaŋ⁵¹ ein⁵⁵/ (ลง-ใจ) ในภาษาจีน แต่ไม่พบการใช้คำว่า “*ใจหน้า” “*ใจหลัง” “*ใจขวา” และ “*ใจซ้าย” ในทั้งสองภาษาแต่อย่างใด ปรากฏการณ์ความไม่สมมาตรของคำแสดงทิศทางในพื้นที่¹ ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักภาษาศาสตร์ปริชานหลายท่านที่เชื่อว่า ในการใช้อุปลักษณ์พื้นที่ต่าง ๆ (เช่น บนล่าง หน้าหลัง ศูนย์กลาง-ชายขอบ) ซึ่งอุปลักษณ์พื้นที่ในแนวดิ่งนั้นสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด (Lakoff and Turner, 1989) โดยคำแสดงทิศทางในพื้นที่ “ขึ้น” (up) และ “ลง”

¹ ปรากฏการณ์ความไม่สมมาตรของคำแสดงทิศทางในพื้นที่ หมายถึง คำแสดงทิศทางที่มีความหมายของคำสัมพันธ์กัน หรือตรงข้ามกัน (บนล่าง ซ้ายขวา หน้าหลัง ฯลฯ) เมื่อใช้คู่กับคำอื่นๆ กลับไม่มีรูปแบบของความสมมาตร ซึ่งสิ่งที่มีอยู่คือความสัมพันธ์ที่ไม่สมมาตร เมื่อกล่าวถึงในด้านของมิติพื้นที่ การประกอบกันและการใช้คำแสดงทิศทางนั้นโดยทั่วไปแล้วควรจะสมมาตรและเป็นระเบียบ อย่างคำว่า 上 /saŋ⁵¹/ (ขึ้น; บน) สัมพัทธ์กับ 下 /ciA⁵¹/ (ลง; ล่าง) คำว่า 前 /te'ien³⁵/ (หน้า) สัมพัทธ์กับ 后 /xou⁵¹/ (หลัง) มีขึ้นก็ควรมีลง มีบนก็ควรมีล่าง มีหน้าก็ควรมีหลัง แต่ทว่าการใช้ภาษาในความเป็นจริงแล้ว ลักษณะความสมมาตรแบบนี้กลับไม่แน่นอนเด็ดขาด (Fu, 2009: 34) เมื่อพิจารณาจากมุมมองทางภาษาศาสตร์ปริชาน การใช้ภาษาที่เรียกว่า “สมมาตร” หมายความว่า มโนทัศน์แสดงพื้นที่อย่าง 上 /saŋ⁵¹/ (ขึ้น; บน) กับ 下 /ciA⁵¹/ (ลง; ล่าง) สามารถนำมาใช้ในการอ้างถึงความหมายเชิงอุปลักษณ์ที่ตรงกันข้าม หรือสัมพันธ์กันได้ จนกลายเป็นคำตรงข้ามที่มี 上 /saŋ⁵¹/ (ขึ้น; บน) สัมพัทธ์กับ 下 /ciA⁵¹/ (ลง; ล่าง) เป็นส่วนประกอบ เช่น 上级 /saŋ⁵¹ tei³⁵/ (เบื้องบน) สัมพัทธ์กับ 下级 /ciA⁵¹ tei³⁵/ (เบื้องล่าง) เป็นต้น ส่วนที่เรียกว่า “ไม่สมมาตร” นั้น หมายถึง ความหมายเปรียบเทียบที่ขยายจากคำแสดงทิศทางนั้นกลับไม่มีความหมายที่ตรงกันข้าม หรือสัมพันธ์กัน หรือกล่าวอีกอย่างคือ สามารถใช้ได้เพียง 上 /saŋ⁵¹/ (ขึ้น; บน) หรือใช้เพียง 下 /ciA⁵¹/ (ลง; ล่าง) มาอุปลักษณ์เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งเท่านั้น เช่น ในภาษาจีนพูดได้เพียง 上大学 /saŋ⁵¹ tA⁵¹ ey³⁵/ (ขึ้นมหาวิทยาลัย) และ 下命令 /ciA⁵¹ miŋ⁵¹ liŋ⁵¹/ (ลงคำสั่ง) ไม่สามารถพูดได้ว่า *下大学 /ciA⁵¹ tA⁵¹ ey³⁵/ (ลงมหาวิทยาลัย) หรือ *上命令 /saŋ⁵¹ miŋ⁵¹ liŋ⁵¹/ (ขึ้นคำสั่ง) ได้ เป็นต้น (Li, 2007: 75)

(down) เป็นทิศทางพื้นฐานที่สุดของมโนทัศน์ เพราะการรับรู้พื้นที่แนวดิ่งของมนุษย์ผูกพันอยู่กับแรงโน้มถ่วงของโลก ซึ่งในขั้นตอนการเรียนรู้โลกของมนุษย์ มโนทัศน์ที่มนุษย์เข้าใจได้โดยตรงและลึกซึ้งมากที่สุด ก็คือมโนทัศน์พื้นที่แนวดิ่ง (Gibson, 1969: 376; Lyons, 1977: 690) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ทางพื้นที่เป็นความสัมพันธ์ที่มนุษย์รับรู้ได้โดยตรงที่สุดจากการสัมผัสกับโลกภายนอกด้วยตัวเอง มนุษย์จึงเรียนรู้และเข้าใจในความสัมพันธ์ของพื้นที่แนวดิ่งได้อย่างลึกซึ้งดีเยี่ยม เพราะฉะนั้น ผังภาพขึ้นลง (Up-down schema) ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ลักษณะพื้นที่แนวดิ่งนั้นมีความสำคัญที่สุดต่อการเกิดมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม (Schubert, 2005) ด้วยเหตุนี้คำเรียกอวัยวะอย่างคำว่า “ใจ” มักจะใช้คู่กับคำที่แสดงถึงมโนทัศน์ในลักษณะแนวดิ่ง เพื่อแสดงความคิดและอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นนามธรรมแทนที่จะใช้คู่กับคำที่แสดงมโนทัศน์พื้นที่ในลักษณะแนวนอน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาที่ได้ยังแสดงให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจเกิดอีกสองประการ ประการแรกคือ คำแสดงทิศทางที่ไม่สมมาตรในภาษาจีนยังคงมีให้เห็นในการใช้คำว่า 上 / ɕaŋ^{51} / (ขึ้น; บน) กับ 下 / ciA^{51} / (ลง; ล่าง) คู่กับคำเรียกอวัยวะ 心 / cin^{55} / (ใจ) กล่าวคือ คำว่า 上 / ɕaŋ^{51} / (ขึ้น; บน) และ 下 / ciA^{51} / (ลง; ล่าง) เป็นคู่คำแสดงทิศทางที่สมมาตรกัน ซึ่งในความหมายตามประจักษ์รูปคำนั้นจะเป็นความหมายที่ตรงกันข้าม คำว่า 上 / ɕaŋ^{51} / (ขึ้น; บน) สามารถใช้คู่กับคำว่า 心 / cin^{55} / (ใจ) แต่คำว่า 下 / ciA^{51} / (ลง; ล่าง) นั้นน้อยมากที่จะใช้ได้ หรือกล่าวได้ว่า เมื่อขอบเขตมโนทัศน์ 上 / ɕaŋ^{51} / (ขึ้น; บน) และ 下 / ciA^{51} / (ลง; ล่าง) ถ้ายอยความสัมพันธ์ทางความหมายไปยังขอบเขตมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมของความคิดความรู้สึก (ไม่ใช่ขอบเขตมโนทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่) จะเกิดความไม่สมมาตรขึ้น ทำให้ในภาษาจีนมีคำว่า 上心 / $\text{ɕaŋ}^{51} \text{cin}^{55}$ / (ขึ้น-ใจ; ตั้งใจ) แต่น้อยมากที่จะมีคำว่า 下心 / $\text{ciA}^{51} \text{cin}^{55}$ / (ลง-ใจ; ลดใจ)² เป็นเหตุผลว่าเพราะเหตุใดถึงมีปรากฏการณ์ทางภาษาความไม่สมมาตรเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับโครงสร้างร่างกายมนุษย์เอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า มนุษย์เรียนรู้และเข้าใจโลกผ่านร่างกายตนเองเป็นอันดับแรก ร่างกายมนุษย์มีลักษณะเฉพาะคือความไม่สมมาตรอยู่แต่เดิมแล้ว เมื่อยืนตรงตามธรรมชาติ อวัยวะรับความรู้สึกที่สำคัญล้วนอยู่ที่ส่วนบนของร่างกาย ดังนั้น พื้นที่ด้านบนจึงง่ายต่อการรับรู้ความรู้สึก

จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 มากกว่า (Zhou, 2006) ประการที่สองคือ ถึงแม้ว่า คำว่า 上 /ɕaŋ⁵¹/ (ขึ้น; บน) และ 下 /eiA⁵¹/ (ลง; ล่าง) จะแสดงถึงทิศทางที่ตรงกันข้ามในคำแสดงทิศทาง ซึ่งตรงข้ามกันเชิงพื้นที่ในผังภาพแนวตั้ง (verticality schema) แต่กลับมีแนวโน้มแสดงความหมายไปในทิศทางเดียวกัน ในคำว่า 心上 /ein⁵⁵ ɕaŋ⁵¹/ (ใจ-บน; บนหัวใจ) และ 心下 /ein⁵⁵ eiA⁵¹/ (ใจ-ล่าง; ภายใต้อัจฉริยะ) ซึ่งทั้งสองคำต่างมีความหมายว่า “ภายในจิตใจ” หรือ “ภายในความคิดความรู้สึก” ยิ่งกว่านั้นหากขยายความจากผังภาพภาษณะคำว่า 心中 /ein⁵⁵ tɕuŋ⁵⁵/ (ใจ-กลาง; กลางใจ), 心内 /ein⁵⁵ nei⁵¹/ (ใจ-ใน; ในใจ), 心里 /ein⁵⁵ li²¹⁴/ (ใจ-ใน; ภายในใจ) และ 心头 /ein⁵⁵ tʰou³⁵/ (ใจ-หัว; ในจิตใจ) ล้วนมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า 心上 /ein⁵⁵ ɕaŋ⁵¹/ (ใจ-บน; บนหัวใจ) และ 心下 /ein⁵⁵ eiA⁵¹/ (ใจ-ล่าง; ภายใต้อัจฉริยะ)³ สำหรับเหตุผลที่ทำให้คำดังกล่าวซึ่งเป็นคำแสดงทิศทางที่มีผังภาพต่างกัน (ขึ้นลง และภาษณะ) แต่เมื่อปรากฏร่วมกับคำเรียกอวัยวะ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) กลับสามารถเกิดความหมายเชิงอุปลักษณ์ที่เหมือนกันได้ จึงนับเป็นประเด็นที่น่าสนใจติดตามและทำการวิจัยต่อไปเป็นอย่างมาก

² คำว่า 下心 /eiA⁵¹ ein⁵⁵/ (ลง-ใจ; ลดใจ) ในภาษาจีนปรากฏมีเพียงคำว่า 俯首下心 /fu²¹⁴ sou²¹⁴ eiA⁵¹ ein⁵⁵/ (ก้มหัวลง-ลงใจ; ลดใจน้อมรับความพ่ายแพ้) คำเดียวเท่านั้นจากบทกวีเรื่อง “บันทึกของแม่ชีตั้งหลิน” (《定林庵记》) ของนักกวีหลี่จื้อ (李贽) ในราชวงศ์หมิง ความหมายของคำว่า 下心 /eiA⁵¹ ein⁵⁵/ (ลง-ใจ; ลดใจ) หมายถึง การยอมแพ้ความต้องการของตัวเองเพื่อทำตามคำสั่งของคนอื่น แต่ในภาษาจีนปัจจุบันพบเจอบ้างได้น้อยมาก

³ ถึงแม้คำว่า 心下 /ein⁵⁵ eiA⁵¹/ (ใจ-ล่าง; ภายใต้อัจฉริยะ) กับคำว่า 心上 /ein⁵⁵ ɕaŋ⁵¹/ (ใจ-บน; บนหัวใจ) มีความหมายทางอุปลักษณ์ที่ใกล้เคียงกัน แต่คำว่า 心下 /ein⁵⁵ eiA⁵¹/ (ใจ-ล่าง; ภายใต้อัจฉริยะ) กลับไม่เหมือนเช่น 心上 /ein⁵⁵ ɕaŋ⁵¹/ (ใจ-บน; บนหัวใจ) ที่ถูกผู้ใช้ภาษาจีนนั้น ใช้กันอย่างแพร่หลาย ดังที่ผลการวิจัยของกัว (Guo, 2006: 12) ได้กล่าวว่า คำว่า 心上 /ein⁵⁵ ɕaŋ⁵¹/ (ใจ-บน; บนหัวใจ) ในภาษาจีนนอกจากจะปรากฏอัตราที่สูงกว่า 心下 /ein⁵⁵ eiA⁵¹/ (ใจ-ล่าง; ภายใต้อัจฉริยะ) แล้วนั้น อัตราความถี่การประสมรวมของคำว่า 心上 /ein⁵⁵ ɕaŋ⁵¹/ (ใจ-บน; บนหัวใจ) กับคำกริยาอื่นๆ ก็ยังสูงกว่า 心下 /ein⁵⁵ eiA⁵¹/ (ใจ-ล่าง; ภายใต้อัจฉริยะ) อย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่า 心上 /ein⁵⁵ ɕaŋ⁵¹/ (ใจ-บน; บนหัวใจ) กับ 心下 /ein⁵⁵ eiA⁵¹/ (ใจ-ล่าง; ภายใต้อัจฉริยะ) มีปรากฏการณ์ความไม่สมมาตรอยู่ในลักษณะการใช้ภาษา

รายการอ้างอิง

- คยอง อิน ปาร์ค. (2558). มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาเกาหลี. *วารสารศิลปศาสตร์*, 15 (กรกฎาคม-ธันวาคม), 199-212.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- Barsalou, L. W. (1999). Perceptual symbol systems. *Behavioral and Brain Sciences*, 22, 577-609.
- Barsalou, L. W. (2008). Grounded cognition. *Annual Review of Psychology*, 59, 617-645.
- CASS Institute of Linguistics Dictionary (中国社会科学院语言研究所词典编辑室). (2016). *The Contemporary of Chinese Dictionary* (现代汉语词典 (第 7 版)). Beijing: The commercial press.
- Clark, H. H., & Clark, E. V. (1977). Psychology and Language. *An Introduction to psycholinguistics*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Fu, Ning. (2009). *A Study on Monosyllabic Localizers in Modern Chinese from the Perspective of Grammaticalization* (语法化视角下的现代汉语单音方位词研究). Doctoral dissertation (Linguistics and Applied Linguistics), Shandong University.
- Gibbs Jr, R. W. (2006). *Embodiment and cognitive science*. New York: Cambridge University Press.
- Gibson, E. J. (1969). *Principles of Perceptual Learning and Development*. New York: Appleton-Century Crofts.
- Guo, Yu. (2006). *A Study of the Combination "Xin+ Location Words" with Verbs* ("心+ 方位词" 与动词组合的研究). Master of Arts (Linguistics and Applied Linguistics), East China Normal University.
- Kellman, P. J. (1995). Ontogenesis of Space and Motion Perception. *In*

- Perception of Space and Motion*. In W. Epstein & S. J. Rogers (eds.), *Perception of Space and Motion (2nd edition)*. London: Academic Press, pp. 327-364.
- Lakoff G. (1993). *The Contemporary Theory of Metaphor. Metaphor and Thought*. ed. by. Andrew Ortony, Cambridge: Cambridge University Press, 202-251.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1999). *Philosophy in the Flesh*. New York: Basic Books.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press.
- Langacker, R. W. (1987). *Foundations of cognitive grammar: Theoretical prerequisites (Vol. 1)*. Stanford university press.
- Li, Wenli. (2007). *System Research on the Metaphor of Human Body (人体隐喻系统研究)*. Master of Arts (Linguistics and Applied Linguistics), East China Normal University.
- Lyons, J. S. (1977). *Semantics (Vol. 2)*. London: Cambridge University Press.
- Pérez, R. G. (2008). A Cross-Cultural Analysis of Heart Metaphors. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 21, 25-56.
- Schubert T W. (2005). Your highness: Vertical positions as perceptual symbols of power. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2005, 89: 1-21.
- Vanparys, J. (1984). Source metaphors in English. *Journal of Pragmatics*, 8(3), 395-410.
- Yu, N. (1998). *The contemporary theory of metaphor: A perspective from*

Chinese (Vol. 1). John Benjamins Publishing.

- Zhang, Ruihua. (2008). A Contraste Study of the Metaphor Xin & Heart-Discussing with Wu Enfeng (英汉“心”隐喻对比研究-与吴恩锋先生商榷). *Journal of Beijing International Studies University*, (8), 25-31.
- Zhou, Bijie. (2006). *Multi-angled Study on Noun of Human Organs in Modern Chinese* (现代汉语人体名词的多角度研究). Master of Arts (Chinese Linguistics), Central China Normal University.

Received: January 9, 2019

Revised: August 15, 2019

Accepted: December 14, 2020

Move Analysis of Abstracts of Agricultural Science Articles

Sompon Chanrit*

Bussba Tonthong**

Abstract

Writing an English research article for writers whose first language is not English seems to be a very difficult task. To overcome this problem, the objective of this study was to investigate the occurrence of rhetorical move structures in abstracts in agricultural science (food science, plant science, and animal science) in order to identify moves and move sequences in abstracts in agricultural science. Two workshops were performed to see the extent to which the proposed move model can be applied. Ninety abstracts from three agricultural research journals were analyzed using the proposed model to identify rhetorical move structures. The analysis revealed the rhetorical move structures in the agricultural research articles consisted of 13 moves. The moves and move sequences are proposed to be used for analyzing abstracts in agricultural science journals. The findings can be applied in analyzing moves and move patterns for training novice writers in writing abstracts for journal articles in agricultural science and other related fields.

Keywords: Genre Analysis; Move Sequence; Move Pattern; Abstracts

* Master's Student, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University email: i.sompon@gmail.com

** Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University email: esp_session@yahoo.com

การวิเคราะห์อัตถภาคของบทคัดย่อ ในบทความวิชาการเกษตร

สมพล จันทรฤทธิ์*

บุษบา ต้นทอง**

บทคัดย่อ

การเขียนบทความวิจัยในภาษาอังกฤษสำหรับผู้เขียนที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแรกนับว่าเป็นงานที่ค่อนข้างยากอย่างมากเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการเกิดขึ้นของโครงสร้างอัตถภาคในบทคัดย่อของบทความวิชาการเกษตร (เทคโนโลยีทางการอาหาร, พฤษศาสตร์, และสัตวศาสตร์) เพื่อให้ทราบว่ามีอัตถภาคอะไรบ้างและการเรียงตัวของอัตถภาคเป็นอย่างไร ทั้งนี้ได้มีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการจำนวน 2 ครั้งเพื่อศึกษาว่ารูปแบบอัตถภาคที่พบนั้นสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่ การศึกษานี้ได้ทำการวิเคราะห์บทคัดย่อจำนวน 90 บทคัดย่อในวารสารทางวิชาการสาขาวิชาการเกษตรจำนวน 3 วารสาร โดยใช้รูปแบบอัตถภาคที่ค้นพบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่ามีการสร้างอัตถภาคในบทคัดยอบทความวิชาการเกษตรจำนวน 13 อัตถภาค ซึ่งอัตถภาคและรูปแบบของการเรียงตัวของอัตถภาคที่พบนี้สามารถนำไปใช้ในการเขียนบทคัดยอบทความทางวิชาการเกษตรและสาขาที่เกี่ยวข้องได้ต่อไป

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ประเภทเนื้อหา; การเรียงตัวของอัตถภาค, รูปแบบอัตถภาค; บทคัดย่อ

* นิติระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาต่างประเทศ, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: i.sompon@gmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: esp_session@yahoo.com

Introduction

The number of research articles being published each year increased swiftly, and this consumes a large amount of time for researchers to read their interested articles. In addition, English is used widely in writing, presenting, and publishing research articles, and this burdens teachers, readers, and students whose the first language is not English, or anyone who does not master in English. Therefore, several studies in the past and the present dedicate in finding the ways to help teachers, readers, and students in overcoming the language barriers. Swales (1990) proposed CARs Model which provided a guideline for writing an introduction section in research articles. The model happened to be the very first one that studied how the writers constructed the paper, and this model functions as a guideline for readers to follow the messages which writers intended to convey. Several studies after followed CARs Model including Nwoku (1997) who did extend to 11 moves, instead 3 moves and several steps under each move, to study a whole study (Introduction, Method, Result, and Discussion Sections). Kanoksilapatham (2005, 2012, and 2015) did extend to 15 moves and several steps under each move to study a move patterns in Civil Engineer, Software Engineer, Biomedical. Shi studied moves and lexical bundles in Agricultural Science. Shi (2010) extended to 16 moves to study lexical bundles and moves in agricultural science research articles. Tessuto (2015) studied generic structure and rhetorical moves in English-language empirical law research articles.

Apart from IMRD, several previous studies focused on specific section: an introduction section, Bhatia (1997), Gledhill (2000), Samraj (2002, 2005, 2008), Tucker (2003), Ozturk (2007), Rubio (2011), a method section, Lim (2006) and Bruce (2008), a result section, Brett (1994), Basturkmen (2009),

and Lim (2010), and a discussion section, Homes (1997), Peacock (2002), and Parkinson (2011). Also, many studies focused on an abstract section, among them are Stotesbury (2003), for example, studied research articles abstracts in the narrative and hard sciences and found that abstracts in the humanities and social sciences as a group used more evaluative attributes than in the natural sciences, and Lorés (2004) studied rhetorical structure to thematic organization in linguistic journals and found that a significant percentage, about one third of the samples, display a different structure from CARs model (Swales, 1990). Golebiowski (2009) studied in education and applied linguistics abstracts and found that abstracts in those fields showed different textual organization principles from the disciplines of applied linguistics and education.

In Thailand several studies on abstracts are in scientific fields. Among them are Oneplee (2008); Prabripoo (2009); Aryubken (2011); Pasavoravate (2011); Nakmaetee (2012); Rungnaphawet (2016); Wongwiwat (2016); Saeng-sai and Pramoolsook (2017).

For example, Oneplee (2008) conducted a comparative study of moves in science and nature journals. Prabripoo (2009) studied the abstracts of science students' theses. Aryubken (2011) studied the abstract section in Kasetsart Journal of Kasetsart University. Pasavoravate (2011) studied the structural organization of thesis and dissertation abstracts in linguistics written by students in Thailand and students in England. Rungnaphawet (2016) studied moves, move sequences, and move cycling in computer engineering and electrical engineering and found that moves in these two closely-related engineering sub-disciplines did not conform to the prescribed organizational pattern with none of the moves being obligatory in computer engineering articles. Wongwiwat (2016) conducted a move analysis and lexical bundle

analysis of conference abstracts submitted to Thailand TESOL International Conference. Saengsai and Pramoolsook (2017) studied moves structures of science and engineering PhD abstracts. They found that the two disciplines had different move structures indicating the disciplinary discourse variations.

The closest study to this study is Shi's study. Following Kanoksil-pathum's framework, Shi (2010) studied 30 research articles of agricultural science including Introduction, Method, Result, and Discussion sections. Her study focused on analyzing moves and functions of lexical bundles. This study, although similar to her study in terms of field of study, focuses on identifying moves and move sequences in the abstract section of agricultural science articles, which Shi has left. Therefore, this study was the important piece that fulfilled the whole picture of agricultural science research papers.

This study applied Shi (2010)'s framework in analyzed moves and steps in an abstract section since the abstract is a brief version of the longer research paper (Lorés, 2004 p.281). Moves and steps in an abstract should reflect the whole research paper; however, the moves and move patterns should be existed according to the purposes of researchers who constructed those abstracts and agreed to the moves and patterned preferred by published journals.

Research Questions

This study aims to answer two specific research questions as follows:

1. What are the moves that can be found in the abstract sections of research articles of agricultural science?
2. From question no. 1, what are the obligatory moves and optional moves occurring in the abstract section of research abstracts in agricultural science?

Methodology

Compilation of the corpus

In order to achieve the objectives of the study, the study was proceeded as follows:

1. Related literature and research about genre analysis, move analysis, and lexical bundles were reviewed to gain more understanding.

2. Journals in agricultural science published in 2012, were also selected based on the impact factor (Shi, 2010). They were further categorized into three sub-fields, 3 journals from each subfield: animal science, food science, and plant science.

3. 30 abstracts were drawn, 10 from each journal.

4. The criteria for move analysis based on Shi (2010) were developed. From Shi's findings, 16 moves with steps were firstly established. Lexical bundles were also applied in identifying move boundary. Finally, 13 moves were established as the model for analyzing the abstracts in agricultural science.

5. Then, two workshops were prepared in order to validate the move model. The model was then adjusted for the analysis of 90 abstracts in agricultural science published from 2014-2016. 30 abstracts from each journal in agricultural science published from 2014 - 2016 according to No 2.

6. Moves and move sequences were identified as obligatory moves and optional moves.

After examining through all 90 abstracts, this study found that the rhetorical move in abstract section of agricultural science journals: Food Science, Plant Science, and Animal Science happened to emerge different from what Shi's (2010) purposed in her model. As a result, this study established

the unique moves to meet the moves that existed according to the data which were used in this study (See Table 1).

Table 1
Moves of Abstracts of 90 Agricultural Science Research Articles

Moves	
Move 1	Background of study (BG)
Move 2	Reviewing previous research (RP)
Move 3	Research Gap (RG)
Move 4	Aims, Objectives, or Purposes (AOP)
Move 5	Listing materials (LM)
Move 6	Details the sources of the materials (DM)
Move 7	Describing experimental procedures (DX)
Move 8	Detailing equipment (DE)
Move 9	Stating results (SR)
Move 10	Commenting on the results (RD)
Move 11	Stating selected findings (SF)
Move 12	Making overt claims or generalizations (CG)
Move 13	Suggestions for further studies (FS)

Move Identifications

The analysis of moves was proceeded in several steps. First, 90 abstracts were analyzed using Shi's findings. The move was then coded using two capital letters as the code for each move. The moves identifications are illustrated in the following:

Move 1 Background of the study (BG)

This move provides brief background information including the importance of topics, well-known information, or research article structures.

(1) Vranec is one of the most important red grape varieties in Republic of Macedonia, grown in all vineyards, mostly in the Tikveš wine region. (FS_2014_04)

Move 2 Reviewing Previous research (PS)

This move reviews previous studies related to the study.

(2) The HCA2 receptor has not been identified or characterized in cats. (AS_2015_07)

Move 3 Research Gap (RG)

This move indicates that previous studies lack and/or problem/weakness from the previous studies.

(3) ..., and that few data are currently available on the occurrence of *Arcobacter* spp. in such foods,... (FS_2016_05)

Move 4 Aims, Objectives, or Purposes (AOP)

This move establishes the objective or aim of the study.

(4) The aim of this study was to evaluate the effects of probiotics on the feed intake,... (AS_2014_04)

Move 5 Listing materials (LM)

This move provided the lists of materials that were used in the study.

(5) Eight Blackbelly rams (40.1 ± 1.4 kg on average) were used in a 2×2 crossover design. (AS_2014_02)

Move 6 Details the sources of the materials (DM)

This move details the source of the materials where they were gathered or received.

(6) (1) Tissues (n ¼ 6) and primary adipocytes (n ¼ 4) were collected from lean, healthy,... (AS_2015_07)

Move 7 Describing experimental procedures (DX)

This move explains how the experiment was conducted step by step.

(7) In the present study, cheese pies containing increasing amounts of KGM were prepared in such a way that the gum was not fully hydrated. (FS_2015_08)

Move 8 Detailing equipment (DE)

This move provides the details of equipment used in the study.

(8) Peptides were detected by SDS–PAGE and GC–MS was used to determine carbohydrate content of the fractions. (FS_2014_05)

Move 9 Stating results (SR)

This move presented the results which were found in the study.

(9) The laccase-gum Arabic conjugate showed lower activity but higher stability than free laccase in methanol. (FS_2014_01)

Move 10 Research discussion (RD)

This move discusses in details on the result of the study. Also, this move allowed the researcher added their owned opinions into their study.

(10) This suggests lower ANS reactivity (HR response) in social goats. (AS_2015_01)

Move 11 Stating selected findings (SF)

This move summarizes major findings of the study.

(11) Chickpea allergy is associated with lentil and/or pea allergy, but evidently may not present independently. (FS_2014_02)

Move 12 Making overt claims or generalizations (CG)

This move claims the benefit derived from the study and/or a new knowledge gained from the study which was not found in other previous studies.

(12) The results demonstrate the huge potential of the methodology for a wide range of oil authenticity work. (FS_2015_10)

Move 13 Suggestions for further studies (FS)

This move proposes suggestions for further studies.

(13) Results indicate that *T. suecica*, *D. salina*, *P. salina* and *I. galbana* could be further developed for commercial carotenoid production. (FS_2014_08)

Validity and Reliability of the Analysis

Workshops

Two one-day sessions were prepared to train the participants, who were lecturers and researchers in Kasetsart University. Those participants read and published their papers in national and international agricultural science journals. They were taught about the concept of move and move identification. After all of them understood the concept of moves and move identification, they were assigned to identify moves in 5 abstracts of agricultural science

articles, using the move model developed. After that, the discussion between the participants and the researcher, also with the advisor was performed. Any disagreement of the analysis was discussed until all agreed. After that, all participants were assigned to identify 10 more abstracts and similar session of discussion was followed. At the end of the session, all participants discussed and also provided more feedback. The move identification was adjusted accordingly.

Result

The result answered the 1st research question “1. What are the moves that can be found in the abstract sections of research articles of agricultural science?”, and showed that some moves were applied in most abstracts, and some moves were applied in a few abstracts. Table 2 reported the number of moves in 90 abstracts in all three sub-fields. Also, the percentages were reported to show the frequency of the moves.

Table 2

Frequency and Percentage of Moves of Abstracts of each Subfield of Agricultural Science.

Move	Animal Science (N=30)	Food Science (N=30)	Plant Science (N=30)
M1	22 (73.33%)	26 (86.66%)	29 (96.66%)
M2	2 (6.66%)	1 (3.33%)	7 (23.33%)
M3	6 (20.00%)	1 (6.66%)	10 (33.33%)
M4	21 (70.00%)	17 (56.66%)	x14 (46.66%)

Move	Animal Science (N=30)	Food Science (N=30)	Plant Science (N=30)
M5	6 (6.66%)	14 (46.66%)	14(46.66%)
M6	1 (3.33%)	2 (6.66%)	1 (3.33%)
M7	18 (60.00%)	4 (13.33%)	11(36.66%)
M8	3 (10.00%)	0 (0%)	2 (6.66%)
M9	29 (96.66%)	30 (100%)	27 (90.00%)
M10	7 (23.33%)	7 (23.33%)	10 (33.33%)
M11	21 (70.00%)	10 (33.33%)	10 (33.33%)
M12	4 (13.33%)	9 (30.00%)	10 (33.33%)
M13	3 (10.00%)	4 (13.33%)	4 (13.33%)

According to Table 2, it can be seen that only M1 Background of the study and M9 Stating results were conventional moves in all sub-fields of agricultural science abstracts. Of 90 abstracts of animal science research articles, Move 9 occurred in all food science abstracts, and almost 100% in animal science abstracts. The third most frequent move was also M9 which occurred 90 % in plant science abstracts. Interestingly also were Move 4 Aims, Objectives, or Purposes and Move 11 Stating selected findings which occurred 70% in only animal science abstracts. Similarly, M7 Describing experimental procedures occurred 60% in only animal science abstracts.

To answer the 2nd research question “2. What are the obligatory moves and optional moves occurring in the abstract section of research abstracts in agricultural science?”, the obligatory moves were M1, M4, M9 and M11. M1 was an obligatory move in all sub-fields of agricultural science abstracts. Both M9 and M11 were an obligatory move in Animal Science abstracts. Move 7, however, was the obligatory move in only Animal Science abstracts. Table 3 illustrates this finding.

Table 3

Obligatory moves and optional moves in Abstracts Section in Animal Science Abstracts

Obligatory moves in Animal Science	Optional moves
M1, M4, M 7, M9, M11	M2, M3, M5, M6, M8, M10, M12, M13

In Food Science abstracts, Table 4, shows that M1 Background of the study and Move 9 Stating results occurred in all 30 abstracts for 100% and 86.66 % respectively. Therefore, both moves are considered as an obligatory move in Food Science abstracts. Thus, the other 11 moves are considered an optional move. However, M4, although cannot be considered as an obligatory move, it is an interesting move as it occurred with quite considerable frequency (56.66%)

Table 4

Obligatory moves and optional moves of Food Science Abstracts

Obligatory moves in Food Science	Optional moves
M1, M9	M2, M3, M4, M5, M6, M7 M8, M10, M11, M12, M13

In Plant Science, according to Table 5, Move 1 Background of the study 96.66% and Move 9 Stating the results occurred as an obligatory move. M1 occurred 96.66% whereas M9 occurred 90.00%. Table 5 illustrates this finding.

Table 5

Obligatory Moves and Optional Moves of Plant Science Abstracts

Obligatory moves in Plant Science	Optional moves
M1, M9	M2, M3, M4, M5, M6, M7 M8, M10, M11, M12, M13

In summary, two moves, M1 and M9, are conventional moves of research abstracts of agricultural science. Interestingly, compared to other subfields of agricultural science, M4, M7, M11 are conventional moves in Animal Science only.

Discussion

The analysis of moves and move patterns demonstrates the differences in moves among the three sub-fields of agricultural science articles: food science, animal science, and plant science. The findings of the current study can be beneficial to ESP's community as follows:

Firstly, this study can help teachers, researchers, and ESP practitioners alike understand how the academic writers present their work in their discourse community.

Secondly, the move sequence patterns revealed in this study benefits both advisors and lecturers of research writing. In teaching academic writing, the moves and move sequence patterns found in this study can be used as a guideline to gather information in preparing for writing an abstract.

Thirdly, move sequence patterns derived from this study can present a clear picture for writers on the number of moves should be employed in an

abstract of agricultural science articles.

Lastly, a writing workshop with explicit teaching and learning of moves could help students understand how an abstract is written.

Recommendation

From the findings of this study, further studies should be carried out to gain more understanding and application. Therefore, studies of the abstracts in other related fields of agricultural science are encouraged in order to see more conventional moves and optional moves.

References

- Aryubkhen, W. (2011). *Evaluation in research article abstracts in the narrative and hard sciences*. Bangkok: Kasetsart University.
- Basturkmen, H. (2012) A genre-based investigation of discussion sections of research articles in Dentistry and disciplinary variation. *Journal of English for Academic Purposes*. 11: 13-144.
- Bhatia, V. K. (1993). *Analysing Genre—Language Use in Professional Settings*/ Vijay K. Bhatia. – London: Applied Linguistics and Language Study Series. In: Longman.
- Bhatia, V. K. (1997). Genre-Mixing in Academic Introductions. *English for Specific Purposes* 16: 181-196.
- Brett, P. (1994). A Genre Analysis of the Results Section of Sociology Articles. *English for Specific Purposes* 13: 45-57.
- Bruce, I. (2008). Cognitive genre structures in Methods sections of research articles: A corpus study. *Journal of English for Academic Purposes*. 7: 38-54.

- Gledhill, C. (2000). The discourse function of collocation in research article introductions. *English for Specific Purposes* 19: 115-135.
- Golebiowski, Z. (2009). Prominent messages in Education and Applied Linguistic abstracts: How do authors appeal to their prospective readers? *Journal of Pragmatics* 41: 753-769.
- Homes, R. (1997). Genre Analysis, and the Social Science: An Investigation of the Structure of Research Article discussion Sections in Three Disciplines. *English for Specific Purposes* 16: 321-337.
- Kanoksilapatham, B. (2005). Rhetorical structure of biochemistry research articles. *English for Specific Purposes* 24: 269-292.
- Kanoksilapatham, B. (2012). Structure of research article introductions in three engineering subdisciplines. *The IEEE Transactions on Professional Communication* 5(4): 294-309.
- Kanoksilapatham, B. (2015). Distinguishing textual features characterizing structural variation in research articles across three engineering sub-discipline corpora. *English for Specific Purposes* 37: 74-86.
- Lorés, R. (2004). On RA abstracts: from rhetorical structure to thematic organisation. *English for Specific Purposes* 23: 280-302.
- Lim, J. (2006). Method sections of management research articles: A pedagogically motivated qualitative study. *English for Specific Purposes* 25: 282-309.
- Lim, J. (2010). Commenting on research results in applied linguistics and education: A comparative genre-based investigation. *Journal of English for Academic Purposes* 9: 280-294.
- Nakmaetee, N. (2012). *An English Academic Writing Support System by Using Natural Language Processing Technique*. Bangkok: King Mongkut's University of Technology North Bangkok.

- Nwogu, K. N. (1997). The Medical Research paper: Structure and Functions. *Pergamon* 16: 119-138.
- Oneplee, J. (2008). Evaluation in research article abstracts in the narrative and hard sciences. Nakhon Pathom: Mahidol University.
- Ozturk, I. (2007). The textual organization of research article introductions in applied linguistics: Variability within a single discipline. *English for Specific Purposes*, 26: 25-35.
- Parkinson, J. (2011). The Discussion section as argument: The language used to prove knowledge claims. *English for Specific Purposes*. 30: 164-175.
- Pasavoravate, Y. (2011). *Genre Analysis of Thesis and Dissertation Abstracts in Linguistics Written by Students in Thailand and Students in England*. Chulalongkorn University.
- Prabripoo, S. (2009). *Evaluation in research article abstracts in the narrative and hard sciences*. Nakhon Pathom: Mahidol University.
- Peacock, M. (2002). Communicative moves in the discussion section of research articles. *Pergamon* 30: 479-497.
- Rubio, M. (2011). A pragmatic approach to the macro-structure and metadiscoursal features of research article introductions in the field of Agricultural Sciences. *English for Specific Purposes*. 30: 258-271.
- Rungnaphawet, R. (2016). *Moves, Move sequences, and Move Cycling in Computer Engineering and Electrical Engineering Research Article Abstracts*. Chulalongkorn University Language Institute.
- Saengsai and Pramoolsook. (2017). *Move Analysis of Science and Engineering Phd Abstracts: Variations between the Two Disciplines in a Thai University*. Burapha University.
- Samraj, B. (2002) Introductions in research articles variations across disciplines. *English for Specific Purposes* 21: 1-17.

- Samraj, B. (2005). An exploration of a genre set: Research article abstracts and introductions in two disciplines. *English for Specific Purposes* 24: 141-156. 7: 55-67.
- Samraj, B. (2008). A discourse analysis of master's theses across disciplines with a focus on introductions. *Journal of English for Academic Purposes*
- Shi, H. (2010). *Lexical bundles and moves in agricultural science research articles*.
- Stotesbury, H. (2003). Evaluation in research article abstracts in the narrative and hard sciences. *Journal of English for Academic Purposes* 2: 327-341.
- Swales, J. (1990). *Genre Analysis, English in academic and research settings*. London: Cambridge University Press, UK.
- Tessuto, G. (2015). Generic structure and rhetorical moves in English-language empirical law research articles: Sites of interdisciplinary and interdiscursive cross-over. *English for Specific Purposes* 37: 13-26.
- Tucker, P. (2003). Evaluation in the art-historical research article. *Journal of English for Academic Purposes* 2: 291-312.
- Wongwiwant, T. (2016). *Move Analysis and Lexical Bundle Analysis of Conference Abstracts: A Case Study of Thailand TESOL International Conferences*. Bangkok: Thammasat University.

Received: October 15, 2019

Revised: December 14, 2019

Accepted: December 14, 2020

การยอมรับและพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ศวันย์ธร ศศิธนากรแก้ว^{*}

สุปรียา พัฒนพงศ์ธร^{**}

ชวิศา อุ่นยนต์^{***}

นาวพร ชัยทรัพย์^{****}

สุทธธัญญ์ บุญเต็ม^{*****}

ศุภดา แสนฉลาด^{*****}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลินที่มีต่อทัศนคติในการใช้เน็ตฟลิกซ์ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ของ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์

^{*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: saranthorn41@gmail.com

^{**} นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: supriya.pat@hotmail.com

^{***} นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: chavisa_ounyon@yahoo.com

^{****} นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: i.nava.zm@gmail.com

^{*****} นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: ferinsutthayaa@gmail.com

^{*****} นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: bom4869@gmail.com

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้บริการเน็ตฟลิกซ์ จำนวน 400 คน โดยการเก็บข้อมูลแบบออนไลน์และใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนา (Description Statistic) และ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ในการวิเคราะห์ โดยสถิติเชิงอนุมานที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation)

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นพนักงานบริษัทเอกชน กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลินในการใช้เน็ตฟลิกซ์ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และจากผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

คำสำคัญ: การยอมรับเทคโนโลยี; เน็ตฟลิกซ์; การรับรู้ประโยชน์; การรับรู้ความง่าย; การรับรู้ความเพลิดเพลิน; ทัศนคติที่มีต่อการใช้; พฤติกรรมการใช้

Acceptance of Netflix and Netflix Consumer Behavior in Bangkok

Saranthorn Sasithanakornkaew^{*}

Supriya Pattanapongtorn^{**}

Chavisa Ounyon^{***}

Navapohn Chaisap^{****}

Sutthaya Boontem^{*****}

Supada Sanchalard^{*****}

Abstract

The purposes of this article were to study the effect of perceived usefulness, perceived ease of use, perceived enjoyment on attitude toward Netflix and the effect of attitude toward Netflix on Netflix consumer behavior.

^{*} Assistant Professor, Department of Communication and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: saranthorn41@gmail.com

^{**} Master's student, Department of Communication and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: supriya.pat@hotmail.com

^{***} Master's student, Department of Communication and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: chavisa_ounyon@yahoo.com

^{****} Master's student, Department of Communication and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: i.nava.zm@gmail.com

^{*****} Master's student, Department of Communication and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: ferinsutthayaa@gmail.com

^{*****} Master's student, Department of Communication and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: bom4869@gmail.com

An online questionnaire was used as an instrument for collecting data from 400 Netflix customers in Bangkok. Convenience sampling was used in data collection, and both descriptive statistics and inferential statistics were used in data analysis. The inferential statistics used to test hypotheses was Pearson's correlation analysis.

The study found that most of the respondents were female aged between 21 and 30 years who worked in private companies, were bachelor's degree graduates and earned an average monthly income less than or equal to 15,000 baht. Overall, the study results indicated perceived usefulness, perceived ease of use, and perceived enjoyment in using Netflix were at high levels. The results of the hypothesis test showed that perceived usefulness, perceived ease of use and perceived enjoyment were positively correlated with attitudes towards Netflix at the 0.05 level of significance, and the attitude toward Netflix was positively correlated with Netflix consumer behavior at the 0.05 level of significance.

Keywords: Technology Acceptance; Netflix; Perceived usefulness; Perceived ease of use; Perceived enjoyment; Attitude toward use; Behavior in use

1. บทนำ

การเข้ามาของวิดีโอสตรีมมิงได้เปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ชมภาพยนตร์ในวันนี้ ทำให้มีพฤติกรรมรับชมความบันเทิงผ่านโลกออนไลน์กันมากขึ้น ด้วยความง่าย สะดวก และมีให้เลือกหลากหลายในราคาเริ่มต้นเดือนละ 100 บาท ถือเป็นการสร้างแรงสั่นสะเทือนลูกใหญ่ให้กับ “ตลาดภาพยนตร์” ขณะเดียวกันภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ความถี่ของผู้บริโภคในการรับชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ลดลง จากเดือนละ 3 เรื่อง เหลือเพียง 2 หรือ 1 เรื่องเท่านั้น โดยจะดูก็ต่อเมื่อตรงกับความสนใจของตัวเองเท่านั้น

แม้ว่า เน็ตฟลิกซ์ (Netflix) ผู้ให้บริการภาพยนตร์ และซีรีส์ผ่านอินเทอร์เน็ต จะเข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยไม่นาน แต่ได้รับความสนใจจากคนไทยจำนวนมาก เนื่องจากมีเนื้อหา (Content) ที่แตกต่างจากผู้ให้บริการเจ้าอื่นๆ เช่น การผลิตซีรีส์เอง หรือการร่วมทุนผลิต เช่น เดธโน้ต (Death Note) สเตรนเจอร์ ธิงส์ (Stranger Things) หรือ อยากให้เรื่องนี้ไม่มีโชคร้าย (A Series of Unfortunate Events) นอกจากนี้ เน็ตฟลิกซ์ยังให้บริการบนแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น เครื่องเกมเพลย์ 4 (PlayStation 4) สมาร์ททีวี (Smart TV) Xbox Chromecast และคุณภาพความคมชัดทั้งภาพและเสียงของภาพยนตร์และซีรีส์ ซึ่งให้ความคมชัดสูงสุดถึง 4K Ultra HD บนระบบเสียงดอลบี้ ดิจิตอล (Dolby Digital 5.1CH) เทียบแล้วคุณภาพเสียงและความคมชัดนั้น สูงกว่าผู้ให้บริการรายอื่นในตลาด และเหมาะกับการรับชมผ่านทีวีขนาดใหญ่มากที่สุด โดยผู้ชมสามารถดาวน์โหลดภาพยนตร์ หรือซีรีส์เก็บไว้ดูที่หลังได้ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การรับชมแบบออฟไลน์ (ไทยรัฐออนไลน์, 2560) ซึ่งนับได้ว่าเป็นรูปแบบการถ่ายทอดสดใหม่ๆ บนโลกออนไลน์ที่กำลังสร้างกระแสได้ อย่างน่าสนใจ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันทำให้บริการวิดีโอสตรีมมิงได้รับความนิยมขึ้นเรื่อยๆ ด้วยแนวคิดที่ตอบสนองกับรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้คนสมัยใหม่ที่ต้องการความสะดวก รวดเร็ว และไม่อดทนต่อการรอคอย ประกอบกับความเร็วของอินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้ช่องทางการดูภาพยนตร์ออนไลน์ หรือ วิดีโอสตรีมมิงเป็นช่องทางที่เข้ากับรูปแบบ

การใช้ชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบัน (LIVE-STREAMING, 2561) โดยในปีที่ผ่านมาเน็ตฟลิกซ์มีจำนวนผู้ให้บริการมากถึง 139 ล้านคนทั่วโลก (Jarvey, 2562) และสำหรับประเทศไทยได้มีการคาดการณ์ว่าภายในปี 2020 จะมีจำนวนผู้ใช้บริการมากกว่า 546,000 คน (Leesa-nguansuk , 2561)

นางเจสสิกา ลี รองประธานฝ่ายสื่อสาร (เอเชีย แปซิฟิก) เน็ตฟลิกซ์ คอร์ปอเรชั่น กล่าวว่า ได้เปิดตัวอินเตอร์เฟซในเวอร์ชันภาษาไทยอย่างเต็มรูปแบบทั้งเมนูไทย พร้อมคำบรรยาย (ซับไตเติล) พากย์เสียงไทย โดยมองว่าไทยเป็นตลาดสำคัญมากในภูมิภาคนี้ ปัจจุบันได้ลงทุนโลคอลคอนเทนต์ในเอเชียบ้างแล้ว เช่นในเกาหลี อินเดีย กัมพูชา และอินโดนีเซีย (มติชนออนไลน์, 2560)

จากการเติบโตอย่างรวดเร็วของเน็ตฟลิกซ์ กลุ่มผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าปัจจัยใดที่นำมาสู่การยอมรับและใช้เน็ตฟลิกซ์ของคนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวง ศูนย์กลางความเจริญ ผู้คนมีวิถีชีวิตแบบคนเมืองซึ่งสะท้อนการใช้ชีวิตของคนในยุคใหม่ จึงเป็นที่มาของงานวิจัยเรื่อง การยอมรับและพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) หรือ TAM ที่พัฒนาโดย Davis (1989) ซึ่งอธิบายถึงปัจจัยต่างๆ ที่นำมาสู่การยอมรับเทคโนโลยีของบุคคล มาเป็นกรอบในการศึกษา เพื่อศึกษาพฤติกรรมการยอมรับการใช้เทคโนโลยี และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยไปวางแผนกลยุทธ์การตลาดเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่สามารถนำผลการศึกษามาอธิบายถึงการยอมรับนวัตกรรมนั้น

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ประโยชน์ ความง่าย และความเพลิดเพลินในการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์กับทัศนคติต่อการใช้

เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ความง่ายกับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ความเพลิดเพลินกับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

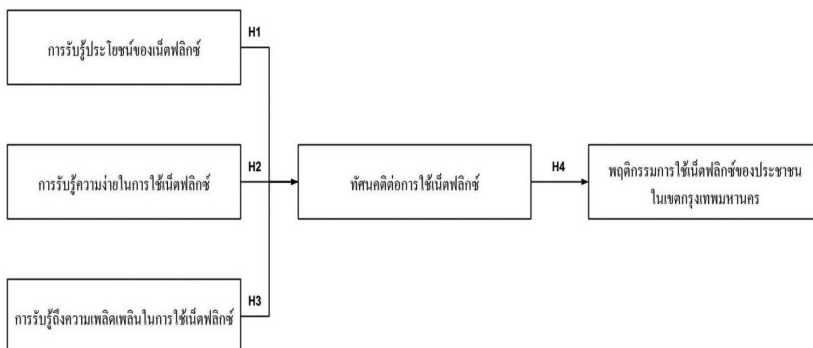
5. เพื่อศึกษาความเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยเรื่องการเรียนรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลินในการใช้เน็ตฟลิกซ์ที่มีผลต่อทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ และพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์

2. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ให้บริการแอปพลิเคชันชมภาพยนตร์ออนไลน์ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน และการบริการในช่องทางออนไลน์ต่างๆ

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. สมมติฐาน

1. การรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้นิตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. การรับรู้ความง่ายมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้นิตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
3. การรับรู้ความเพลิดเพลินมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้นิตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
4. ทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้นิตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

6. แนวคิด ทฤษฎีในการวิจัย

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model)

แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model : TAM) เป็นทฤษฎีที่มีการยอมรับและมีชื่อเสียงในการเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยี Fred Davis, Richard Bagozzi และ Warshaw พัฒนาแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ในงานวิจัยชื่อ “User Acceptance of Computer technology : A; Comparison of Two Theoretical Models” ในปี 1989 โดยมีตัวแปรประกอบด้วย

1. ตัวแปรภายนอก (External Variables) Davis (1989) ได้ให้คำนิยามของตัวแปรภายนอก (External Variables) คือ อิทธิพลที่เข้ามาสร้างความรับรู้ให้แต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ได้แก่ ประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมทางสังคม เป็น โดยสรุปตัวแปรภายนอก คือ ปัจจัยภายนอกที่เกิดจากการคาดการณ์ที่อยู่โดยรอบของผู้วิจัยในบริบทนั้นๆ ซึ่งมีอิทธิพลในการสร้างความรับรู้เกี่ยวกับระบบหรือเทคโนโลยีสารสนเทศของบุคคลให้แตกต่างกันออกไป

2. การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) จากทฤษฎีของ Davis (1989) ระบุว่า ระดับความเชื่อของบุคคลที่มีโอกาสเป็นผู้ใช้งานระบบเทคโนโลยีว่าเทคโนโลยีว่าเทคโนโลยีดังกล่าวมีประโยชน์แก่ตน และมีแนวโน้มช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของคนได้

3. การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) จากทฤษฎีของ Davis (1989) ระบุว่า ระดับความเชื่อ ความคาดหวังของผู้ที่จะใช้ระบบสารสนเทศว่า ระบบดังกล่าวเป็นระบบที่สามารถเรียนรู้ได้ง่าย ไม่ต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการเรียนรู้ที่จะใช้ระบบ หรือการเข้าใจในระบบ

4. ทศนคติของผู้ใช้งานที่มีต่อเทคโนโลยี (Attitude toward Using) Ajzen and Fishbein (1975) ได้กล่าวถึง ทศนคติของผู้ใช้งานที่มีต่อเทคโนโลยี ว่าเป็นความโน้มเอียงภายในจิตใจของบุคคลที่แสดงออกมาทางความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เป็นตัวแปรทางจิตวิทยาที่ยากแก่การสังเกต เป็นการแสดงออกมาทางพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึก และความเชื่อมั่นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

5. ความตั้งใจในการใช้เทคโนโลยี (Behavioral Intention to Use) Davis (1989) ได้ให้ความหมายของความตั้งใจในการใช้เทคโนโลยีว่าเป็นพฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้งานเทคโนโลยีนั้นๆ โดยเกิดจากการรับรู้ประโยชน์ในการใช้งาน และทศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีหนึ่ง

6. การใช้งานจริง (Actual System Use) Davis (1989) ได้กล่าวถึงการใช้งานจริงว่าคือการยอมรับเทคโนโลยีโดยการนำมาใช้จริง ซึ่งมีทศนคติต่อการใช้งาน (Attitude toward Using) เป็นตัวแปรสำคัญต่อการใช้งานจริงของผู้ใช้ระบบ

งานวิจัยนี้ใช้แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) มาเป็นแนวทางในการศึกษา โดยเพิ่มตัวแปรการรับรู้ความเพลิดเพลินเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา เนื่องจากเน็ตฟลิกซ์เป็นบริการสตรีมมิ่งที่น่าเสนอความบันเทิงเป็นหลัก

7. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การยอมรับและพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Data) แบบครั้งเดียว (One-shot Descriptive Study) โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลโดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5,586,320 คน (สถิติประชากรกรุงเทพมหานคร, 2560) โดยเลือกเฉพาะผู้ที่เป็สมาชิกเน็ตฟลิกซ์ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ทราบจำนวนประชากรอาศัยสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 5 ได้ จำนวน 400 คน โดยการเก็บข้อมูลแบบออนไลน์และใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling)

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยนำแนวคิด ทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมกับสิ่งที่ศึกษา โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลในลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลินในการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อการใช้น็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดเป็นแบบสอบถามแบบมาตราวัด 5 ระดับ (Likert scale) ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้น็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดเป็นแบบสอบถามที่มีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple choice questions) นำแบบสอบถามมาทดสอบค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยคำถามวัดตัวแปรการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลินในการใช้น็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีค่าความเชื่อมั่น 0.75 0.83 และ 0.82 ตามลำดับ และคำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อการใช้น็ตฟลิกซ์

เน็ตฟลิกซ์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.78 เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistic) และ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistic) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อมาอธิบายเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ระดับการรับรู้ประโยชน์ในการใช้เน็ตฟลิกซ์ การรับรู้ความง่ายในการใช้เน็ตฟลิกซ์ การรับรู้ความเพลิดเพลินในการใช้เน็ตฟลิกซ์ ทศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ และพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ของกลุ่มตัวอย่าง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) นำข้อมูลที่ได้มาทำการทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

8. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 68.25 มีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 69 มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 77 และเป็นพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 42

สำหรับการรับรู้ประโยชน์ในการใช้เน็ตฟลิกซ์ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้งานเน็ตฟลิกซ์ในภาพรวมอยู่ในระดับสูงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณาแยกรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ว่าเน็ตฟลิกซ์ทำให้สามารถรับชมภาพยนตร์ ซีรีส์ และรายการบันเทิงอื่นๆ ที่หลากหลายมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 รองลงมาคือ มีการรับรู้ประโยชน์ว่าเน็ตฟลิกซ์สามารถ

รับชมได้ทุกที่ ทุกเวลา ที่สะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 และมีการรับรู้ประโยชน์ว่าเน็ตฟลิกซ์มีภาพยนตร์ ซีรีส์ และรายการบันเทิงอื่นๆ ที่ผลิตเอง ซึ่งสามารถรับชมได้เฉพาะในเน็ตฟลิกซ์ไม่สามารถรับชมได้จากช่องทางอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ตามลำดับ

สำหรับการรับรู้ความง่ายในการใช้เน็ตฟลิกซ์ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้งานเน็ตฟลิกซ์ในภาพรวม อยู่ในระดับสูงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 เมื่อพิจารณาแยกรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความง่ายว่าเน็ตฟลิกซ์มีอุปกรณ์รองรับที่หลากหลายในการเข้าถึง มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 รองลงมาคือ มีการรับรู้ความง่ายว่าสามารถดาวน์โหลดเน็ตฟลิกซ์มาใช้ได้โดยง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และมีการรับรู้ความง่ายว่าการใช้งานเน็ตฟลิกซ์สามารถเรียนรู้วิธีการใช้งานได้ง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ตามลำดับ

การรับรู้ความเพลิดเพลินในการใช้เน็ตฟลิกซ์ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้งานเน็ตฟลิกซ์ในภาพรวม อยู่ในระดับสูงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 เมื่อพิจารณาแยกรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความเพลิดเพลินว่าเน็ตฟลิกซ์สามารถรับชมภาพยนตร์ ซีรีส์ และรายการบันเทิงอื่นๆ ได้อย่างเพลิดเพลินโดยไม่มีโฆษณาฉั่น มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 รองลงมาคือ มีการรับรู้ความเพลิดเพลินว่าเน็ตฟลิกซ์ทำให้ได้รับความสุข ความสนุก และความเพลิดเพลินในการรับชมภาพยนตร์ ซีรีส์ และรายการบันเทิงอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และมีการรับรู้ความเพลิดเพลินว่าเน็ตฟลิกซ์ช่วยให้คลายเครียด/ผ่อนคลาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ตามลำดับ

สำหรับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้งานเน็ตฟลิกซ์ในภาพรวม อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 เมื่อพิจารณาแยกรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติว่าเน็ตฟลิกซ์เป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้สามารถรับชมภาพยนตร์ ซีรีส์ และรายการบันเทิงอื่นๆ ที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมายมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 รองลงมาคือ มีทัศนคติว่าคุณภาพในการรับชมภาพยนตร์ ซีรีส์ และรายการบันเทิงอื่นๆ มีความละเอียดและคมชัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และมีทัศนคติว่าช่องทางในการเข้าถึงเน็ตฟลิกซ์มี

ความครอบคลุมในหลายอุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 และพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิกซ์ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้งานเน็ตฟลิกซ์พบว่า ส่วนใหญ่รับชมภาพยนตร์ประเภทแอคชั่นและผจญภัย ใช้บริการเน็ตฟลิกซ์ในช่วงเวลา 21.00 - 00.00 น. อุปกรณ์ที่ใช้ในการรับชมเน็ตฟลิกซ์คือ โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ Android รูปแบบบริการที่ใช้ในการรับชมเน็ต ฟลิกซ์คือ บริการแบบพรีเมียม (HD/UHD) 420 บาท/เดือน และระยะเวลาโดยเฉลี่ยในการใช้งานเน็ตฟลิกซ์แต่ละครั้งคือ 1-3 ชั่วโมง

9. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 1

แสดงผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลิน กับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
การรับรู้ประโยชน์	0.655*
การรับรู้ความง่าย	0.684*
การรับรู้ความเพลิดเพลิน	0.667*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.655 0.684 และ 0.667 ตามลำดับ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง

ตารางที่ 2

แสดงผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิคซ์กับความถี่ในการใช้เน็ตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
ทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิคซ์	0.257*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิคซ์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความถี่ในการใช้เน็ตฟลิคซ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.257 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

10. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการทดสอบสมมติฐานการศึกษาวิจัยเรื่อง “การยอมรับและพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า

สมมติฐานที่ 1 : การรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model : TAM) (Davis, 1989) ที่กล่าวว่า การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้ (Attitude Toward Using) และเป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากเน็ตฟลิคซ์มีภาพยนตร์ ซีรีส์และรายการบันเทิงอื่นๆ ที่หลากหลายให้ผู้ใช้บริการได้เลือกชมตามต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับฉันทยาพร เสมอใจ (2550) ที่กล่าวว่า การรับรู้

จะขึ้นอยู่กับพื้นฐานความคิด ความรู้สึก และสภาพแวดล้อมของผู้บริโภค ผู้บริโภค จะไม่สามารถเปิดรับข้อมูลทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้หรือเปิดรับข้อมูลเท่าที่ศักยภาพ ในการรับรู้ของแต่ละคนจะทำได้เท่านั้น นอกจากนี้ยังสามารถรับชมได้ทุกที่ ทุกเวลา ที่สะดวก รวมถึงเน็ตฟลิกซ์ยังมีภาพยนตร์ ซีรีส์ และรายการบันเทิงอื่นๆ ที่ผลิตเอง ซึ่งสามารถรับชมได้เฉพาะในเน็ตฟลิกซ์ ไม่สามารถรับชมได้จากช่องทางอื่นๆ โดย ผู้ให้บริการเน็ตฟลิกซ์หลายราย เห็นว่า การชมสื่อบันเทิงประเภทต่างๆ ผ่านเน็ตฟลิกซ์ สามารถทดแทนความรู้สึกของการชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ได้มากที่สุด กล่าวคือ การชมภาพยนตร์ผ่านอินเทอร์เน็ตอยู่ที่บ้านสามารถทำให้ผู้ชมได้รับความรู้สึกเหมือนการชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ ทำให้จำนวนคนในการเดินทาง ไปชมภาพยนตร์ลดน้อยลง และหันมาชมภาพยนตร์ผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น

สมมติฐานที่ 2 : การรับรู้ความง่ายมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้นิตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความง่ายมีความสัมพันธ์กับ ทัศนคติต่อการใช้นิตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ ความง่ายมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับทัศนคติต่อการใช้นิตฟลิกซ์ของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากรูปแบบในการชมภาพยนตร์ของคนยุคปัจจุบันมี การเปลี่ยนแปลง คนนิยมชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์น้อยลง และหันมาชม ภาพยนตร์ผ่านอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ทำให้ผู้ให้บริการสื่อบันเทิงต่างๆ รวมถึง เน็ตฟลิกซ์จำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเพื่อตอบสนองความต้องการของ ผู้ใช้บริการมากขึ้น ดังนั้น เน็ตฟลิกซ์มีการพัฒนาระบบให้มีความง่ายต่อผู้ใช้บริการ กล่าวคือ เน็ตฟลิกซ์มีอุปกรณ์รองรับที่หลากหลายในการเข้าถึง เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต พีซี โทรศัพท์ ทำให้เกิดความง่ายในการใช้งานและสามารถดาวน์โหลด แอปพลิเคชันมาใช้ได้โดยง่าย นอกจากนี้ ผู้ให้บริการยังให้ความสำคัญกับการชม ภาพยนตร์ ซีรีส์ และรายการบันเทิงอื่นๆ ของเน็ตฟลิกซ์ที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นการชมภาพยนตร์ผ่านเน็ตฟลิกซ์จึงมีผู้ชมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล ยี่มะลี (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ความง่าย

ต่อการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-word of Mouth) ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการแอปพลิเคชันชมภาพยนตร์และซีรีส์ของผู้บริโภคกลุ่ม Gen Y ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และพบว่า การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้แอปพลิเคชันชมภาพยนตร์ และซีรีส์ กล่าวคือการรับรู้ความง่ายต่อการใช้งานส่งผลต่อความตั้งใจใช้แอปพลิเคชันที่ตรงกับรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่ต้องการวิธีการเข้าถึงที่ง่าย และการทำงานที่ไม่ต้องมีความสลับซับซ้อน และขั้นตอนที่ยุ่งยาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัณย์ธร ศศิธรนากรแก้ว (2561) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยพยากรณ์ความตั้งใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ ปัจจัยด้านการรับรู้ความง่ายและปัจจัยด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความตั้งใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้ร้อยละ 44.0

สมมติฐานที่ 3 : การรับรู้ความเพลิดเพลินมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเพลิดเพลินมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ความเพลิดเพลินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิกซ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความเพลิดเพลินในการใช้บริการเน็ตฟลิกซ์ เพราะทำให้ได้รับความสนุกสนานและความเพลิดเพลินในการรับชมภาพยนตร์ ซีรีส์ และสามารถรับชมได้โดยไม่มีโฆษณาฉั่น นอกจากนี้ เน็ตฟลิกซ์ยังช่วยให้ผู้ใช้บริการรู้สึกผ่อนคลายอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนายจิรวัฒน์ วงศ์ธงชัย (2555) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยการรับรู้ที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีบาร์โค้ดสองมิติของผู้ใช้งานกลุ่มเจนเรชั่นวาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการรับรู้เทคโนโลยีบาร์โค้ดสองมิติด้านความสนุกในการใช้งานอยู่ในระดับมาก โดยเห็นด้วยมาก 3 ลำดับแรก คือการ

ใช้งานบาร์โค้ดสองมิติมีความน่าสนใจ รู้สึกดีในการใช้งานบาร์โค้ดสองมิติ และพึงพอใจกับการใช้งานบาร์โค้ดสองมิติ

สมมติฐานที่ 4 : ทศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิคซ์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิคซ์ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทัศนคติต่อการใช้เน็ตฟลิคซ์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้เน็ตฟลิคซ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สามารถอธิบายว่าหากผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อเน็ตฟลิคซ์เพิ่มขึ้นก็มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรับชมเน็ตฟลิคซ์เพิ่มขึ้น นั่นคือเมื่อผู้บริโภคมีทัศนคติทางบวกต่อเน็ตฟลิคซ์ เช่นด้วยการใช้งานที่ง่าย สะดวก มีภาพยนตร์ ซีรีส์จำนวนมาก และหลากหลายให้เลือกชมตามความต้องการ จึงนำมาสู่พฤติกรรมการเลือกใช้บริการหรือรับชมรายการต่างๆ จากเน็ตฟลิคซ์ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) หรือ TAM โดย Davis (1989) ที่อธิบายว่าทัศนคติต่อการใช้ (Attitude Toward Using) มีผลต่อความตั้งใจที่จะใช้ (Behavior Intention และนำไปสู่พฤติกรรมการใช้จริง (Actual Use) ในท้ายที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพงษ์ สือประเสริฐสิทธิ์ (2554) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยี กรณีศึกษาการใช้บริการการสื่อสารระหว่างกันผ่านข้อความและรูปภาพแบบทันทีผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยด้านทัศนคติเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี (Attitude toward using technology) มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการใช้งานบริการ MIM (Behavioral Intention) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยด้านทัศนคติเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการใช้งานบริการ MIM อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้บริการมีทัศนคติที่ดีต่อบริการ MIM มากยิ่งขึ้นจะส่งผลต่อความตั้งใจในการใช้งานบริการ MIM สูงขึ้นไปด้วย

11. ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ให้บริการวิดีโอสตรีมมิงควรพัฒนาเนื้อหา (Content) ให้มีความหลากหลายมากขึ้นทั้งภาพยนตร์ ซีรีส์และรายการบันเทิงอื่นๆ เพราะจากผลการวิจัยพบว่าผู้ชมสนใจเปิดรับชมเน็ตฟลิกซ์เพราะความหลากหลายของเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รวมทั้งเนื้อหาที่รับชมได้เฉพาะทางเน็ตฟลิกซ์
2. ผู้ให้บริการควรมีการพัฒนาแอปพลิเคชัน หรือช่องทางในการรับชมต่างๆ ให้มีการใช้งานง่าย และสะดวก (User-friendly) รวมทั้งการมีอุปกรณ์รองรับที่หลากหลายในการเข้าถึง เพราะผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความง่าย ความสะดวกสบายด้านต่างๆ ในการใช้งานเป็นปัจจัยหนึ่งในการเลือกรับชมเน็ตฟลิกซ์
3. จากผลการวิจัยพบว่าในการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น วิดีโอสตรีมมิงของผู้ให้บริการเน็ตฟลิกซ์ ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติและนำไปสู่พฤติกรรมการรับชมก็คือ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายและการรับรู้ความเพลิดเพลิน ผู้ให้บริการรายอื่นๆ รวมทั้งเน็ตฟลิกซ์เองควรให้ความสำคัญและมุ่งเน้นพัฒนาเนื้อหาและการให้บริการต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชมในปัจจุบัน ทั้ง 3 ด้านดังกล่าว

รายการอ้างอิง

- จักรพงษ์ สื่อประเสริฐสิทธิ์. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยี กรณีศึกษาการใช้บริการการสื่อสารระหว่างกันผ่านข้อความและรูปภาพแบบทันทีผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยนวัตกรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิรวัฒน์ วงศ์รัชชัย. (2555). ปัจจัยการรับรู้ที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีบาร์โค้ดสองมิติของ ผู้ใช้งานกลุ่มเจเนอเรชั่นวาย. ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- นิตยาพร เสมอใจ. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).

- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). คีทซิง 'วิดีโอสตรีมมิง' คอหนัง-คนรักซีรีส์ ห้ามพลาด เจ้าไหนเด็ดสุด, สืบค้น เมื่อ 4 กันยายน 2561 จาก <https://www.thairath.co.th/content/1057770>, 4กันยายน2560.
- นฤมล ยิมะลี. (2561). การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-word of Mouth) ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการแอปพลิเคชันชมภาพยนตร์และซีรีส์ของผู้บริโภคกลุ่ม Gen Y ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- มติชนออนไลน์. (2560). เน็ตฟลิกซ์ เปิดตัวเคเบิลใหม่เปรยเตรียมสร้างคอนเทนต์ไทย. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2561 จาก https://www.matichon.co.th/economy/news_543069.
- ศรัณย์ธร ศรีชนากกรแก้ว. (2561). ปัจจัยพยากรณ์ความตั้งใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ เขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561): 177-190.
- Davis, F.D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*. 13(3), 319-339.
- Jarvey N. (2562). *Netflix Grows Subscriber Base to 139 Million Worldwide*. Retrieved February 12, 2019, from <https://www.hollywoodreporter.com/news/netflix-grows-subscriber-base-139-million-worldwide-1176934>.
- Leesa-nguansuk S. (2561). *Netflix casts service far and wide*. Retrieved February 12, 2019, from <https://www.bangkokpost.com/business/telecom/1430867/netflix-casts-service-far-and-wide>.
- LIVE-STREAMING. (2561). ท่านู้หรือใหม่ Streaming คืออะไร. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2561 <https://www.obsmoscou.net/รู้ใหม่-streaming-คืออะไร/>.

Received: February 14, 2019

Revised: May 15, 2020

Accepted: December 14, 2020

ตัวอักษรและอักษรวิธีที่ใช้บันทึกภาษาเขมร ในเอกสารตัวเขียน ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25*

ชัชพิสิฐ ปาชนะนี**

บทคัดย่อ

เอกสารตัวเขียนที่ใช้ในการติดต่อราชการระหว่างไทยและกัมพูชาในช่วง พ.ศ. 2325-2427 ได้รับการเก็บรักษาและให้บริการที่กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ ส่วนหนึ่งเป็นเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรจำนวนกว่า 40 ฉบับ เขียนขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2386-2411 ด้วยตัวอักษรเขมรที่มีรูปแบบและอักษรวิธีเฉพาะในสมัยนั้น บทความนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบตัวอักษรและอักษรวิธีที่ใช้บันทึกภาษาเขมรในเอกสารดังกล่าว โดยใช้วิธีการทางอักษรวิทยา (Palaeography) เปรียบเทียบกับภาษาเขมรปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้รูปอักษรเขมรทั้งสิ้น 4 ประเภท ได้แก่ 1) รูปพยัญชนะ แบ่งเป็นรูปพยัญชนะตัวเต็ม 32 รูป พยัญชนะตัวเชิง 25 รูป 2) รูปสระ แบ่งเป็นสระลอย 9 รูป สระจม 26 รูป 3) รูปเครื่องหมาย แบ่งเป็นเครื่องหมายประกอบ 10 รูป เครื่องหมายวรรคตอน 8 รูป และ 4) รูปตัวเลข 10 รูป มีลักษณะเป็นอักษรเขมรครั้งแรกที่พัฒนาจากอักษรเขมรสมัยหลังพระนครและส่งต่อมายังอักษรเขมรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน อักษรวิธีและข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและสารัตถะของเอกสารตัวเขียนที่ใช้ในการติดต่อราชการระหว่างไทยและกัมพูชา ในช่วง พ.ศ. 2325-2427 โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ บุญฤทธิ์ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

** นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจารึกศึกษา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ติดต่อได้ที่: chatpisit_p@hotmail.com

ออกเสียง สัมพันธ์กับภาษาเขมรปัจจุบันทั้งในแง่ของความเหมือนและความแตกต่าง สะท้อนให้เห็นการจำแนกพยัญชนะออกเป็น 2 ชุดและการใช้เครื่องหมายกำกับให้ออกเสียงต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า อักษรวิธีเขมรบางประการสัมพันธ์กับอักษรวิธีไทยที่ใช้ในช่วงเวลาเดียวกันด้วย

คำสำคัญ: ตัวอักษร; อักษรวิธี; ภาษาเขมร; เอกสารตัวเขียน

Scripts and Orthography Used to Record Khmer Language in the Manuscripts in the Mid to Late 19th Century*

Chatpisit Pachanee**

Abstract

Manuscripts used in official communication between Thailand and Cambodia during the 1782-1884 period have been preserved and are available in the manuscript and inscription section of the National Library of Thailand. Some of these were written in the Khmer language, and a portion of these, numbering some 40 manuscripts, were written in the 1843-1868 period in orthographic symbols and an orthography peculiar to that time. This article presents the results of a paleographic study of the forms of the orthographic symbols and orthography for recording the Khmer language in such manuscripts compared with the modern Khmer language. The findings revealed that there were four types of Khmer orthographic symbols: 1) consonants comprise 32 regular consonant symbols and 25 subscript consonant symbols, 2) vowels

* This paper is a part of the author's dissertation titled "An Analytical Study of the Form and Content of the Manuscripts Used in Official Communication between Thailand and Cambodia in 1782-1884," Dissertation Advisor: Assistant Professor Orawan Bunyarith, Ph.D., Department of Oriental Languages, Faculty of Archeology, Silpakorn University

** Ph.D.'s student, Graduate Program in Epigraphic Studies, Faculty of Archeology, Silpakorn University, e-mail: chatpisit_p@hotmail.com

comprise nine independent vowel symbols and 26 dependent vowel symbols, 3) other marks comprise 10 diacritics and eight punctuation marks, and 4) 10 numerals. These orthographic symbols are written in the early Crieng style, which which developed in the post-Angkorian period and continues in the current Crieng scripts. The orthography and ascription of pronunciation in relation to the modern Khmer language in terms of both similarities and differences indicated that the consonants were classified into two series and the diacritics were applied to indicate differences in pronunciation. In addition, some elements of this Khmer orthography appear to be related to the Thai orthography used at the same time.

Keywords: Scripts; Orthography; Khmer Language; Manuscripts

1. บทนำ

ประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างไทยและกัมพูชา ตั้งแต่มีการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ของไทยเมื่อปี พ.ศ. 2325 ไปจนถึงปี พ.ศ. 2427 ที่กัมพูชาตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสโดยสมบูรณ์ ในช่วงเวลาดังกล่าว ไทยปกครองหัวเมืองเขมรโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ “หัวเมืองเขมรส่วนนอก” เป็นส่วนที่ปกครองโดยกษัตริย์ของกัมพูชาเองในฐานะเจ้าประเทศราช และ “หัวเมืองเขมรส่วนใน” เป็นส่วนที่ขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร ภายใต้การกำกับของสมุหนายก กรมมหาดไทย ประกอบด้วยเมืองพระตะบอง เมืองเสียมราฐ เป็นต้น (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 12, 2542, น. 200; ประกาศการพระราชพิธี เล่ม 2, 2549, น. 36; ศานติ ภักดีคำ, 2557, น. 239-251)

การติดต่อราชการระหว่างกรุงเทพมหานครกับหัวเมืองเขมรจะกระทำด้วยการ “บอกหนังสือ” ไปมาเช่นเดียวกับส่วนการปกครองอื่นๆ ของไทย โดยใช้ “เอกสารตัวเขียน” ที่บันทึกด้วยลายมือเขียนเส้นดินสอหรือเส้นหมึก ลงบนกระดาษเพลหรือกระดาษฝรั่ง แล้วมีการประทับตราประจำตำแหน่งของผู้ออกเอกสารกำกับวันเดือนปีไว้ในรูปแบบของ “หนังสือประทับตรา” มีชื่อเรียกต่างกันไปตามหน้าที่และศักดิ์ของผู้ออกเอกสาร เช่น “ศุภอักษร” ที่มีไปมาระหว่างเจ้าประเทศราชกับเสนาบดีของไทย ในพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินสยาม หรือ “ใบบอก” ที่ส่งจากหัวเมืองเข้ามายังราชธานีเพื่อรายงานราชการ เป็นต้น (ก่องแก้ว วีระประจักษ์, 2537, น. 149-153)

เอกสารตัวเขียนที่ส่งจากกัมพูชารวมถึงหัวเมืองขึ้นมายังส่วนราชการของไทยส่วนใหญ่บันทึกด้วยภาษาเขมร ก่อนที่เจ้าพนักงานของไทยจะแปลเป็นภาษาไทยเพื่อใช้ในทางราชการ เอกสารตัวเขียนที่เป็นต้นฉบับภาษาเขมรบางส่วนได้รับการเก็บรักษาอยู่จนถึงปัจจุบัน และให้บริการอยู่ที่กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึกสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร จากการสำรวจบัญชีเอกสารตัวเขียน หมวดจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 1-5 พบว่าเอกสารตัวเขียนที่บันทึกด้วยตัวอักษรเขมร ภาษาเขมร หลงเหลืออยู่จำนวน 40 ฉบับ โดยเขียนขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2386-2411

เอกสารชุดนี้แม้จะอนุญาตให้ประชาชนทั่วไปไปเข้าใช้บริการ แต่ก็มิอุปสรรคในการเข้าถึงเอกสาร เนื่องจากเป็นเอกสารโบราณที่มีรูปอักษร อักษรวิธี ภาษา และลักษณะของเอกสารแตกต่างจากปัจจุบัน โดยเฉพาะเอกสารตัวเขียนที่บันทึกด้วยอักษรเขมร ภาษาเขมร เมื่อราว 150-170 ปีที่แล้ว ทำให้บุคคลทั่วไปที่ไม่รู้ภาษาเขมรและอักษรวิธีโบราณไม่สามารถที่จะอ่านข้อความในเอกสารเหล่านี้ได้ นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาเอกสารชุดนี้ในเชิงประวัติศาสตร์ ในขณะที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับรูปอักษรเขมรและอักษรวิธีไม่มากนัก เช่นงานของ Khin Sok (1985) เป็นเพียงการปริวรรตถ่ายถอดอักษรและแปลเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร จ.ศ. 1205 (พ.ศ. 2386) จำนวน 3 ฉบับเป็นภาษาฝรั่งเศสลงในบทความเรื่อง *Quelques Documents Khmers Relatifs aux Relations entre le Cambodge et l'Annam en 1843* เท่านั้น การวิเคราะห์รูปอักษรและอักษรวิธีเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการปริวรรตอักษรโบราณให้เป็นอักษรปัจจุบันแล้วสามารถสอบทานกลับไปได้ หากปริวรรตไม่ตรงตามรูปศัพท์ ข้อมูลที่แปลจากภาษาโบราณเป็นภาษาปัจจุบันก็อาจผิดเพี้ยนไป ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการนำข้อมูลไปใช้อ้างอิงในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการใช้ศาสตร์ทางอักษรวิทยา (Palaeography) และความรู้ด้านภาษาศาสตร์ภาษาเขมร มาใช้ในการศึกษารูปแบบตัวอักษรเขมรและอักษรวิธีจากเอกสารตัวเขียนชุดดังกล่าว โดยเปรียบเทียบกับรูปอักษรและภาษาเขมรปัจจุบัน เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ประกอบเป็นหลักเกณฑ์ในการปริวรรตและแปลเอกสารชุดนี้ รวมถึงเอกสารตัวเขียนอื่นๆ ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ที่บันทึกด้วยอักษรเขมรในลักษณะเดียวกันนี้ ให้เป็นอักษรและภาษาปัจจุบัน โดยเฉพาะอักษรไทย ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง ทั้งยังสะท้อนให้เห็นพัฒนาการในการบันทึกภาษาเขมรก่อนที่จะพัฒนามาเป็นระบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งลักษณะทางภาษาบางประการอาจนำไปวิจัยต่อยอดในเชิงภาษาศาสตร์ต่อไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบตัวอักษรเขมรและอักษรวิจิตรจากเอกสารตัวเขียนที่ใช้ในการติดต่อราชการระหว่างไทยและกัมพูชาในกลุ่มที่บันทึกด้วยอักษรเขมร ภาษาเขมร

3. สมมติฐานของการวิจัย

รูปแบบตัวอักษรเขมรและอักษรวิจิตรจากเอกสารตัวเขียนที่ใช้ในการติดต่อราชการระหว่างไทยและกัมพูชาในกลุ่มที่บันทึกด้วยอักษรเขมร ภาษาเขมร ลงบนกระดาษเพลและกระดาษฝรั่ง มีพัฒนาการต่อเนื่องจากอักษรเขมรสมัยหลังพระนคร โดยจัดว่าเป็น อักษรเขมรรุ่นแรก ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ก่อนที่จะพัฒนาเป็นอักษรเขมรที่ใช้บันทึกภาษาเขมรในปัจจุบัน เครื่องหมายประกอบบางรูปใช้ในการกำกับเสียงที่สัมพันธ์กับการจำแนกพยัญชนะออกเป็น 2 ชุด และบางรูปยังคงใช้กำกับเสียงจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบตัวอักษรและอักษรวิจิตรดังกล่าวสามารถใช้ในการกำหนดอายุของเอกสารอื่นที่ใช้ตัวอักษรเขมรรูปแบบเดียวกันนี้ในการบันทึกได้

4. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการตัวอักษรเขมรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเปรียบเทียบด้านอักษรวิทยาของตัวอักษรโบราณในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 แสดงให้เห็นพัฒนาการของรูปอักษรที่ได้รับต้นแบบจากอักษรอินเดียใต้ ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบและนำมาใช้โดยกลุ่มชนต่างๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป อาจแบ่งได้ 3 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) ช่วงที่มีการใช้อักษรแบบอินเดียใต้ (อักษรปัลลวะ) 2) ช่วงคลี่คลายจากอักษรแบบอินเดียใต้ (อักษรหลังปัลลวะ) และ 3) ช่วงที่ใช้อักษรของแต่ละอาณาจักร ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยาณาจักรพระนครของกัมพูชาได้พัฒนารูปแบบ อักษรเขมร หรือ อักษรขอม ขึ้นใช้ในอาณาจักรของตน (กรณิการ์ วิมลเกษม, 2552 น. 3-4)

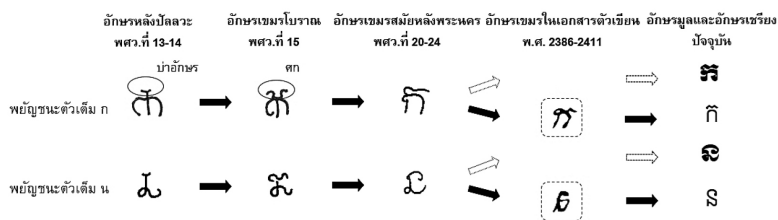
วิทยานิพนธ์เรื่อง อักษรขอมสมัยพระนคร ของสุนทรี พิฐณสาร (2524, น. 1) ระบุถึงลักษณะเด่นประการหนึ่งของอักษรเขมร คือการที่รูปพยัญชนะส่วนใหญ่ปรากฏเส้นหยักคล้ายเส้นผมที่เรียกว่า ศก อยู่บนตัวอักษร โดยลักษณะดังกล่าว คลี่คลายจากปากของอักษรหลังปัลลวะมาสู่อักษรเขมรโบราณตั้งแต่สมัยพระนครราว พุทธศตวรรษที่ 15-19 โดยสามารถกำหนดอายุได้จากลักษณะของศกที่แตกต่างกัน ถึง 5 รูปแบบ

อักษรเขมรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงสมัยหลังพระนคร ราวพุทธศตวรรษที่ 20-24 เรียกว่า อักษรเขมรสมัยหลังพระนคร โดยในงานของ อุไรศรี วรตะวิน (2542 น. 19) ได้แสดงรูปเครื่องหมายกำกับคำจำนวน 5 รูป ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการออกเสียงคำที่มีพยัญชนะแตกต่างกัน และหลังจากยุคนี้จึงพัฒนากลายเป็นรูปแบบอักษรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

สำหรับอักษรเขมรปัจจุบันแยกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่อักษรที่มีสัทฐานกลมใกล้เคียงกับอักษรเขมรสมัยหลังพระนคร เรียกว่า อักษรมูล ใช้เขียนภาษาบาลี จารบนคัมภีร์ใบลาน หรือใช้เขียนข้อความสำคัญในเอกสารต่าง ๆ และอักษรอีกลักษณะหนึ่งมีสัทฐานเอียงเรียกว่า อักษรเซรียง บางท่านเชื่อว่าเป็นอักษรที่สมเด็จพระสุคนธาธิปดี (ปาน ปัญญาสีโล) สมเด็จพระสังฆราชฝ่ายธรรมยุติกนิกาย วัดปทุมวดี กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ราว พ.ศ. 2430 ในรัชกาลสมเด็จพระนโรดมบรมรามเทวาวตาร เพื่อใช้เขียนข้อความทั่วไปหรือใช้เป็นตัวพิมพ์ภาษาเขมร (ทองสีบ สุภะมาร์ค, 2526, น. 30) ในขณะที่บางท่านเสนอว่า อักษรเซรียงนี้จะได้รับรูปแบบจากอักษรขอมหวัดหรือตัวเขียนที่ใช้เขียนภาษาบาลีหรือภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยตัวเขียนนั้นนี้มีสัทฐานเล็กและเขียนเอียงไปทางขวา นิยมใช้ในการเขียนข้อความสั้น ๆ แทรกอยู่ระหว่างบรรทัด แต่มีรูปพยัญชนะแตกต่างจากอักษรเซรียงอยู่ 4 รูป คือ ง ท น และ พ (ศานติ ภัคดีคำ, 2549, น. 237)

เมื่อพิจารณาด้านอายุสมัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า อักษรเขมรที่ใช้ในการบันทึกเอกสารตัวเขียน พ.ศ. 2386-2411 มีพัฒนาการอยู่ระหว่างอักษรเขมรสมัยหลังพระนครกับอักษรเขมรปัจจุบัน และเมื่อเปรียบเทียบรูปแบบตัวอักษร สัทฐานของตัวอักษรเขมรที่ใช้ในการบันทึกเอกสารตัวเขียนมีลักษณะใกล้เคียง

เคียงกับอักษรเขรียังปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะลักษณะของศกและการคลี่คลายจากอักษรที่ต้องยกมือเขียนหลายจังหวะในสมัยหลังพระนคร มาเป็นการเขียนต่อเนื่องแบบไม่ยกมือ โดยสังเกตได้จากรูปพยัญชนะบางตัว เช่น ง ท น พ ฯลฯ ทั้งนี้ ความแตกต่างดังกล่าวอาจสัมพันธ์กับวัสดุรองรับที่เปลี่ยนจากวัสดุเนื้อแข็งไปเป็นการเขียนลงบนกระดาษก็เป็นได้ อาจถือได้ว่า เป็นอักษรเขรียกรุ่นแรก ที่มีการใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2386 ซึ่งเป็นหลักฐานการใช้เก่าที่สุดที่ค้นพบในปัจจุบัน ดังตัวอย่างพัฒนาการและสัณฐานของรูปพยัญชนะตัวเต็ม ก และ น สมัยต่างๆ

ภาพที่ 1. แผนผังพัฒนาการและสัณฐานของรูปพยัญชนะตัวเต็ม ก และ น

การศึกษาด้านที่มาของตัวอักษรแสดงให้เห็นว่าอักษรเขมรมีวิวัฒนาการจากอักษรอินเดียได้แล้วมีการพัฒนารูปแบบจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดังนั้น งานวิจัยที่ศึกษารูปแบบตัวอักษรเขมรและอักษรวรรณ (Orthography) ในสมัยต่างๆ จึงใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกส่วนประกอบสำคัญตามหน้าที่และตำแหน่งในการประกอบรูปคำเช่นเดียวกับอักษรที่พัฒนาจากอินเดีย ซึ่งผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดนี้ในการจำแนกส่วนประกอบสำคัญของอักษรเขมรที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรกลุ่มนี้ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) รูปพยัญชนะ (Consonants) แบ่งเป็น รูปพยัญชนะตัวเต็ม (Regular Scripts) และพยัญชนะตัวเชิง (Subscripts) 2) รูปสระ (Vowels) แบ่งเป็น สระลอย (Independent Vowels) และสระจม (Dependent Vowels) 3) รูปเครื่องหมาย (Marks) แบ่งเป็น เครื่องหมายประกอบ (Diacritics) และเครื่องหมายวรรคตอน (Punctuations) และ 4) รูปตัวเลข (Numerals)

ตัวอักษรเขมรส่วนใหญ่จะประกอบด้วย ศก และส่วนที่ถัดลงมาเรียกว่า ตัว

เมื่อเขียนเข้าด้วยกัน วางอยู่ใต้แนวเส้นบรรทัดบนจะได้รูปอักษรที่เรียกว่า พยัญชนะตัวเต็ม พยัญชนะส่วนใหญ่สามารถเขียนเป็นตัวยาววางอยู่ใต้พยัญชนะตัวเต็มได้ เรียกว่า พยัญชนะตัวเชิง สำหรับส่วนที่เป็นขมวดกลมซึ่งเป็นเส้นเริ่มในการเขียนตัวอักษรหนึ่งๆ จะเรียกว่า หัวอักษร รูปอักษรเขมรแต่ละตัวจะประกอบด้วยลายเส้นในแนวตั้งและแนวนอน โครงสร้างอักษรที่น้อยที่สุดจะประกอบด้วยเส้นตั้งเพียงเส้นเดียว เช่น รูปพยัญชนะตัวเต็ม រ ไล่ลำดับไปจนถึงโครงสร้างที่มีเส้นอักษรมากที่สุด ประกอบด้วยเส้นทั้งในแนวตั้งและแนวนอนรวมกัน 6 เส้น เช่น รูปพยัญชนะตัวเต็ม ធុ (ดูในหัวข้อรูปพยัญชนะ) เขียนจากซ้ายไปขวา (Horizontal) จากบนลงล่าง (Vertical) ซึ่งส่วนมากเริ่มเขียนจากหัวอักษรไปถึงหางอักษร แล้วจึงเขียนศกอักษร รวม 1-3 จังหวะ โดยทิศทางการเขียนข้อความจะเขียนจากซ้ายไปขวา จนสุดบรรทัดหรือสุดแนววิสูตรรองรับการเขียน แล้วจึงขึ้นบรรทัดใหม่จากด้ายซ้ายสุดไปขวาสุดเช่นเดิม

5. ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบตัวอักษรเขมรและอักขรวิธี เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ลักษณะภายนอกของเอกสารตัวเขียนที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทางการระหว่างไทยและกัมพูชา ในกลุ่มที่บันทึกด้วยอักษรเขมร ภาษาเขมร ลงบนกระดาษเพลและกระดาษฝรั่ง จำนวน 40 ฉบับ เขียนขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2386-2411 ได้แก่ เอกสารตัวเขียนหมวดจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1205 เลขที่ 1-3 รัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1217 เลขที่ 238 จ.ศ. 1222 เลขที่ 24-26 193-198 จ.ศ. 1223 เลขที่ 211 276-277/1-2 จ.ศ. 1225 เลขที่ 28-33 253 จ.ศ. 1226 เลขที่ 248 280 287-292 จ.ศ. 1227 เลขที่ 54 225-229 231 จ.ศ. 1230 เลขที่ 196 ซึ่งเก็บรักษาและให้บริการอยู่ที่กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ในบทความนี้ผู้วิจัยจะเรียกอย่างย่อว่า เอกสารตัวเขียนภาษาเขมร

การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ด้วยการปริวรรตหรือถ่ายถอดรูป (Transliteration) อักษรเขมรเป็นอักษรไทย แปลภาษาเขมรเป็นภาษาไทย เป็นราย

ฉบับ เรียงตามวันเดือนปีที่เขียน แล้วบันทึกข้อมูลลงในเครื่องมือวิจัยด้วยการเก็บตัวอย่างอักษรหรือคัดลอกลายเส้นเป็นไฟล์ภาพลงบน แบบบันทึกข้อมูลด้านอักษรวิทยาของเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร ที่ผ่านการตรวจโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยทำเป็นตารางประกอบด้วยส่วนบันทึกข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ตารางสำหรับบันทึกรูปอักษร จำแนกตามองค์ประกอบของรูปอักษร ได้แก่ รูปพยัญชนะตัวเต็ม รูปพยัญชนะตัวเชิง รูปสระลอย รูปสระจม รูปเครื่องหมายประกอบ รูปเครื่องหมายวรรคตอน และรูปตัวเลข จำนวน 120 รูป รูปละ 1 ข้อมูล และ ส่วนที่ 2 ตารางสำหรับบันทึกอักขรวิธี ได้แก่ การประสมรูปแบบพิเศษ และลงรหัสโครงสร้างในการนำรูปอักษรมาประกอบเป็นรูปคำพยางค์เดียว รูปคำสองพยางค์ และรูปคำหลายพยางค์ โครงสร้างละ 10 ข้อมูล การเทียบรูปอักษร ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ระบบของ อูโรศรี วรศรินทร์ (2545 น. 242-253) ที่เผยแพร่ในบทความเรื่อง การถ่ายถอดอักษรเป็นอักษรโรมัน-การถ่ายถอดเสียง โดยเพิ่มสัญลักษณ์ในกรณีที่ไม่มีพบในระบบถ่ายถอด และสอบทานกับงานของ Khin Sok (1985, pp. 403-421)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลด้านอักษรวิทยาของเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร ผู้วิจัยนำรูปอักษรแต่ละรูปที่บันทึกมาเปรียบเทียบโดยเรียงลำดับตามอายุทั้ง 40 ฉบับ เพื่อศึกษาพัฒนาการและจำแนกกลุ่มอักษร แล้วคัดเลือกรูปแบบอักษรตัวอย่าง ส่วนโครงสร้างในการประกอบรูปคำ ผู้วิจัยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ของรูปแบบโครงสร้างที่พบแล้วเรียบเรียง นำเสนอผลงานวิจัย สรุปผลการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis)

6. ผลการวิจัยรูปแบบตัวอักษรเขมรที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร

ผลการวิจัยรูปแบบตัวอักษรเขมรที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร ในช่วง พ.ศ. 2386-2411 จำนวน 40 ฉบับ ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับรูปอักษรสำคัญ 4 ประเภท ได้แก่ 1) รูปพยัญชนะ 2) รูปสระ 3) รูปเครื่องหมาย และ 4) รูปตัวเลข สามารถอธิบายรูปอักษรเขมรแต่ละกลุ่มอย่างละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 รูปพยัญชนะ (Consonants)

รูปแบบพยัญชนะเขมรที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปพยัญชนะตัวเต็ม (Regular Scripts) พบจำนวน 32 รูป

2. รูปพยัญชนะตัวเชิง (Subscripts) พบจำนวน 25 รูป

รูปพยัญชนะตัวเต็มและตัวเชิงสามารถแสดงตามลำดับพยัญชนะวรรคเช่นเดียวกับรูปแบบอักษรที่พัฒนามาจากอินเดีย ซึ่งแบ่งเป็น วรรค ก วรรค จ วรรค ฎ วรรค ต วรรค ป และเศษวรรค แม้เราจะไม่ทราบว่ารูปพยัญชนะที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรแต่ละตัวออกเสียงอย่างไร แต่เมื่อพิจารณาถึงรูปพยัญชนะกับเสียงพยัญชนะในภาษาเขมรสมัยต่าง ๆ¹ จะพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ หากสังเกตรูปพยัญชนะของแต่ละวรรค จะแบ่งออกเป็น 5 ตัว เดิมพยัญชนะตัวที่หนึ่งของวรรคจะสัมพันธ์กับเสียงพยัญชนะกัก ไม่ก้อง ไม่พ่นลม ตัวที่สองของวรรคจะสัมพันธ์กับเสียงพยัญชนะกัก ไม่ก้อง พ่นลม ตัวที่สามของวรรคจะสัมพันธ์กับเสียงพยัญชนะกัก ก้อง ไม่พ่นลม ตัวที่สี่ของวรรคจะสัมพันธ์กับเสียงพยัญชนะกัก ก้อง พ่นลม และตัวที่ห้าของวรรคจะสัมพันธ์กับเสียงพยัญชนะนาสิก ต่อมาเมื่อเสียงพยัญชนะกัก ก้องเดิมกลายเป็นเสียงกัก ไม่ก้อง ภาษาเขมรปัจจุบันจึงแยกความแตกต่าง ของเสียงพยัญชนะกัก ก้องเดิมจากเสียงพยัญชนะกัก ไม่ก้องด้วยเสียงสระแฝง

¹ การกำหนดอายุสมัยของภาษาเขมรมีหลายแนวคิด เช่นงานของ Jacob (1960, p. 351) จำแนกภาษาเขมรออกเป็น 3 สมัย ได้แก่ 1) ภาษาเขมรโบราณ (Old Khmer) แบ่งเป็นสมัยก่อนพระนคร ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 ถึง พ.ศ. 1345 และสมัยพระนคร ตั้งแต่ พ.ศ. 1345 ถึงราวพุทธศตวรรษที่ 18 2) ภาษาเขมรสมัยกลาง (Middle Khmer) ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงราวพุทธศตวรรษที่ 22 และ 3) ภาษาเขมรปัจจุบัน (Modern Khmer) ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นต้นมา ส่วนแนวคิดของ Cœdès และ Saveros Lewitz ในงานของ อุไรศรี วรตะริน (2542, น. 8) พิจารณาช่วงเวลาของภาษาเขมรสมัยกลางกว้างออกไปถึงพุทธศตวรรษที่ 24 จึงเริ่มสมัยของภาษาเขมรปัจจุบัน จากแนวคิดทั้งสอง อาจพิจารณาว่าภาษาเขมรที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนในช่วง พ.ศ. 2386-2411 มีความสัมพันธ์กับภาษาเขมรปัจจุบันในช่วงเริ่มแรก

รูปพยัญชนะเขมรปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ชุดตามเสียงสระแผลง ได้แก่ ชุดที่ 1 ประกอบด้วยรูปพยัญชนะที่เป็นเสียงกัก ไม่ก้องมาแต่เดิม ได้แก่ รูปพยัญชนะตัวที่หนึ่งและสองของแต่ละวรรค รวมถึงเศวารรค ส ห พ อ มีสระแผลงเป็นเสียง /a/ เรียกว่า พยัญชนะอโฆชะ (ญฺญฺ:หฺพฺ:หฺ) และ ชุดที่ 2 ประกอบด้วยรูปพยัญชนะที่เดิมเป็นเสียงกัก ก้อง ได้แก่ รูปพยัญชนะตัวที่สามและสี่ของแต่ละวรรค รวมถึงพยัญชนะนาสิก และเศวารรค ย ร ล ว มีสระแผลงเป็นเสียง /o/ เรียกว่า พยัญชนะโฆชะ (ญฺญฺ:พฺ:หฺ) (Huffman, 1970, p. 15) ทำให้รูปสระ 1 รูป ออกเสียงได้ 1-2 แบบ ตามการประสมกับรูปพยัญชนะแต่ละชุด เพื่อสะดวกในการเปรียบเทียบรูปอักษรและรูปคำที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรกับภาษาเขมรปัจจุบัน รวมถึงการอธิบายข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการใช้เครื่องหมายประกอบ ผู้วิจัยจะนำเสนอรูปอักษรเขมรที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนโดยเรียงลำดับตามพยัญชนะวรรคเช่นเดียวกับรูปอักษรเขมรปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะรูปแบบและอักษรวิธีที่ใช้ในการประกอบรูปคำ การอธิบายต่อไปจะยึดตามรูปที่ปรากฏเป็นหลัก

รูปพยัญชนะที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรแต่ละตัวอาจพบได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบตัวบรรจง มีลักษณะการเขียนเป็นจังหวะจากตัวตามด้วยศกโดยมีเส้นที่สม่ำเสมอ มักพบในเอกสารตัวเขียนที่เป็นทางการมาก ๆ เช่น ศกอักษร และ 2) รูปแบบตัวบรรจงแกมหวัด ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากตัวบรรจงเพียงบางตัว มีลักษณะการเขียนแบบไม่ยกมือ พบในเอกสารตัวเขียนที่เป็นทางการรองลงมา เช่น หนังสือ โบบอก บัญชี ฯลฯ หรืออาจเขียนปะปนกับรูปพยัญชนะแบบบรรจง จากการวิเคราะห์รูปพยัญชนะที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรพบข้อสังเกตดังนี้

1. สันฐานของรูปพยัญชนะที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรมีสันฐานเหลี่ยมและเอียงไปทางขวามากขึ้นกว่ารูปพยัญชนะสมัยหลังพระนคร ก่อนที่จะพัฒนาให้เป็นระเบียบมากขึ้นในรูปแบบของอักษรเขมรสมัยปัจจุบัน

2. สันฐานของรูปพยัญชนะตัวเต็มบางตัวยืดอกต่างจากสมัยอื่นๆ ได้แก่ รูปพยัญชนะ จ

3. ศกของรูปพยัญชนะตัวเต็มมี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ศกแบบหยัก (~) 2) ศกแบบหาง (~) 3) ศกแบบครึ่งรูป (~) และ 4) ศกแบบขมวด (~)

4. รูปพยัญชนะตัวเต็มรูปแบบบรรจงแกมหวัดมีลักษณะการเขียน 2 รูปแบบได้แก่

4.1 รูปพยัญชนะตัวเต็ม ก จ ฉ ฎ ฌ ม ส เขียนแบบไม่ยกมือ จำนวน 1 จังหวะ

4.2 รูปพยัญชนะตัวเต็ม ช ฬ ห เขียนต่อเนื่องแบบ 2 จังหวะ

5. รูปพยัญชนะตัวเชิง ส แบบพิเศษ สันนิษฐานว่ามาจากรูปพยัญชนะตัวเชิง ษ

สมัยหลังพระนคร สามารถแสดงรูปพยัญชนะตัวเต็มและตัวเชิงทั้งรูปแบบบรรจงและรูปแบบบรรจงแกมหวัดที่มีรูปต่างออกไปในเครื่องหมาย ได้ดังนี้

วรรณ ก	ก	ข	ค	ฌ	ง
รูปพยัญชนะตัวเต็ม	ก	ข	ค	ฌ	ง
รูปพยัญชนะตัวเชิง	ก	ข	ค	ฌ	ง
วรรณ จ	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
รูปพยัญชนะตัวเต็ม	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
รูปพยัญชนะตัวเชิง	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
วรรณ ฎ	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
รูปพยัญชนะตัวเต็ม	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
รูปพยัญชนะตัวเชิง	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรณ ต	ต	ถ	ท	ธ	น
รูปพยัญชนะตัวเต็ม	ต	ถ	ท	ธ	น
รูปพยัญชนะตัวเชิง	ต	ถ	ท	ธ	น
วรรณ ป	ป	ผ	พ	ภ	ม
รูปพยัญชนะตัวเต็ม	ป	ผ	พ	ภ	ม
รูปพยัญชนะตัวเชิง	ป	ผ	พ	ภ	ม
พิเศษวรรณ	ย	ร	ล	ว	
รูปพยัญชนะตัวเต็ม	ย	ร	ล	ว	
รูปพยัญชนะตัวเชิง	ย	ร	ล	ว	
พิเศษวรรณ	ส	ห	ฬ	อ	
รูปพยัญชนะตัวเต็ม	ส	ห	ฬ	อ	
รูปพยัญชนะตัวเชิง	ส	ห	ฬ	อ	

6.2 รูปสระ (Vowels)

รูปสระอักษรเขมรที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปสระลอย (Independent Vowels) คือ รูปสระที่เขียนโดดๆ แล้วสามารถแทนพยางค์ที่เกิดจากการประกอบระหว่างพยัญชนะกับสระได้ พบจำนวน 9 รูป

2. รูปสระจม (Dependent Vowels) คือ รูปสระที่ต้องผสมกับรูปพยัญชนะจึงสามารถออกเสียงเป็นพยางค์ได้ พบจำนวน 26 รูป

จากการวิเคราะห์รูปสระที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรพบข้อสังเกตดังนี้

1. สันฐานของรูปสระที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรโดยทั่วไปมีสันฐานเหลี่ยมและเอียงไปทางขวามากขึ้นกว่ารูปสระสมัยหลังพระนคร แล้วถูกพัฒนาให้เป็นระเบียบมากขึ้นในรูปแบบของอักษรเขมรสมัยปัจจุบัน เช่นเดียวกับสันฐานของรูปพยัญชนะ

2. รูปสระลอย อู ที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรมีลักษณะใกล้เคียงกับสมัยหลังพระนคร มากกว่าอักษรเขมรสมัยปัจจุบัน อ

3. รูปสระลอย โอ ที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรมีลักษณะใกล้เคียงกับอักษรเขมรสมัยปัจจุบันรูปแบบที่ 2 คือรูป ๑

4. เริ่มปรากฏรูปสระจม -ี -เ -ัว -เีย -เือ

5. รูปสระจม -แ- และ -ไ- เกิดจากการประกอบรูปสระจม -เ- กับ เส้นหยัก 2 จังหวะ มีได้ลากเส้นเดียวต่อกัน 1 จังหวะเหมือนสมัยหลังพระนคร

6. รูปสระจม -เา เส้นหลังเริ่มเปลี่ยนจากเส้นสระ -า ยาวในสมัยหลังพระนคร เป็นรูปสระ -า ต่อทางด้านบนคล้ายหางของรูปพยัญชนะตัวเต็ม ๖ คล้ายกับอักษรเขมรสมัยปัจจุบัน ๑๓

រូបសន្ទស្សន៍^២

รูปสระจม

Handwriting practice sheet for Thai vowels. The sheet contains five columns of Thai characters and their corresponding vowel sounds. Each character is written in a large, stylized font, and the vowel sound is written in a smaller font below it. The characters are: ออ, ออ, ออ, ออ, ออ. The vowel sounds are: ออ, ออ, ออ, ออ, ออ. The characters are: ออ, ออ, ออ, ออ, ออ. The vowel sounds are: ออ, ออ, ออ, ออ, ออ. The characters are: ออ, ออ, ออ, ออ, ออ. The vowel sounds are: ออ, ออ, ออ, ออ, ออ.

² งานวิจัยนี้ไม่พิจารณาว่ามีรูปสระลอย อ และ อา ในคำยืมบาลี-สันสกฤต เนื่องจากรูปคำในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรใช้วิธีการประสมคำโดยมิได้คำนึงถึงการถ่ายทอดตามรูปศัพท์เดิมที่มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต ดังนั้น คำที่ประสมสระลอย อ และ อา ในภาษาบาลี-สันสกฤต เมื่อเขียนด้วยอักษรวิธีที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรจะใช้วิธีการประสมจากรูปพยัญชนะ อ + รูปสระจม -า แทน เช่นคำว่า อนาคต ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร **สอ ใช ภา ก** อาอนาคต เป็นต้น

6.3 รูปเครื่องหมาย (Marks)

รูปเครื่องหมายที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปเครื่องหมายประกอบ (Diacritics) คือ รูปเครื่องหมายที่ใช้ประกอบหรือเกิดร่วมกับรูปพยัญชนะและรูปสระภายในรูปคำ หรือใช้ประกอบกับรูปคำทั้งรูป

รูปเครื่องหมายประกอบพบจำนวน 10 รูป ได้แก่ 1) เครื่องหมายมุสิกทนต์บน () 2) เครื่องหมายมุสิกทนต์ล่าง () 3) เครื่องหมายตรีศัพท์ () () 4) เครื่องหมายรัสสัญญา () () () () 5) เครื่องหมายสังโยคสัญญญา () () 6) เครื่องหมายไม้ไต่คู้ () () 7) เครื่องหมายกากบาท () () 8) เครื่องหมายทนต์ฆาต () () 9) เครื่องหมายโรบาท () () และ 10) เครื่องหมายไม้ยมก () ()

เมื่อเปรียบเทียบรูปเครื่องหมายประกอบที่พบกับรูปเครื่องหมายสมัยอื่นๆ พบว่าเครื่องหมายมุสิกทนต์บน มุสิกทนต์ล่าง รัสสัญญา สังโยคสัญญญา และกากบาท ปรากฏใช้ตั้งแต่สมัยหลังพระนคร แต่ยังมีทราบหน้าที่ชัดเจน (อุไรศรี วรตะริน, 2542 น. 32, 93) ในขณะที่มีหลายเครื่องหมายพบว่ามีการใช้ครั้งแรกในสมัยที่มีการบันทึกเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรชุดนี้ ได้แก่ เครื่องหมายตรีศัพท์ ไม้ไต่คู้ ทนต์ฆาต โรบาท (พัฒนาจากรูปพยัญชนะ ร เระะ) และไม้ยมก (พัฒนาจากรูปเลข ๒) ซึ่งทุกรูป ยกเว้นเครื่องหมายมุสิกทนต์ล่างและรัสสัญญารูปที่ 2 () ยังคงปรากฏอยู่ในอักขรวิธี ภาษาเขมรปัจจุบัน โดยใช้เป็นเครื่องหมายกำกับเสียงของรูปคำ

เนื่องจากไม่ทราบเสียงที่เกิดจากการกำกับของรูปเครื่องหมายประกอบในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรที่แน่นอน ผู้วิจัยจะแสดงบริบทที่รูปเครื่องหมายนั้นๆ ปรากฏ แล้วจะแสดงข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับหน้าที่โดยเทียบกับรูปเครื่องหมาย ประกอบตามอักขรวิธีภาษาเขมรปัจจุบันต่อไป

2. รูปเครื่องหมายวรรคตอน (Punctuations) คือ รูปเครื่องหมายสำหรับประกอบข้อความเพื่อความสะดวกในการอ่าน เครื่องหมายวรรคตอนนี้ไม่มีผลต่อการออกเสียงรูปคำแต่อย่างใด พบจำนวน 8 รูป ได้แก่ 1) เครื่องหมายฟองมัน () () 2) เครื่องหมายฟองมันพินหนู () () 3) เครื่องหมายไปยาลน้อยหรือ

อังกั้นเดี่ยว (๗) (๗) 4) เครื่องหมายอังกั้นคู่ (๗) (๗) 5) เครื่องหมายวิสรรชนีย์ (๘)
 (๘) 6) เครื่องหมายโคมูตร (๘) (๘) 7) เครื่องหมายปีกกา (๘)
 (๘) 8) เครื่องหมายตีนครุหรือตีนกา (+) (+)

6.4 รูปตัวเลข (Numerals)

รูปตัวเลข เป็นรูปอักษรที่ใช้เขียนบอกจำนวนทั้งลำดับที่และจำนวนนับต่าง ๆ เช่น

บอกศักราช บอกลำดับวันข้างขึ้นข้างแรม เป็นต้น รูปตัวเลขที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรมีจำนวน 10 รูป ได้แก่

7. ผลการวิจัยอักขรวิธีที่ใช้ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร

จากการวิจัยพบว่าอักขรวิธีหรือวิธีการประกอบรูปอักษรเขมรให้เป็นรูปคำหนึ่งๆ ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร มีส่วนประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ รูปพยัญชนะ รูปสระ และรูปเครื่องหมายประกอบ เมื่อประกอบรูปอักษรเหล่านี้เป็นรูปคำแล้ว ในทางภาษาศาสตร์รูปคำพยางค์เดียวอาจจัดเป็นหน่วยของภาษาในระดับพยางค์หรือคำก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่ารูปคำพยางค์เดียวนั้นมีความหมายและอยู่ได้อย่างอิสระหรือไม่ ในการอธิบายเกี่ยวกับอักขรวิธี ผู้วิจัยจำแนกหัวข้อออกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปพยัญชนะ ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปสระ ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปเครื่องหมาย และโครงสร้างในการประกอบรูปคำ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปพยัญชนะ

ตำแหน่งของรูปพยัญชนะมีความสัมพันธ์กับหน้าที่ สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้

7.1.1 ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปพยัญชนะตัวเต็ม สามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 1 เขียนไว้ใต้เส้นบรรทัดเป็นรูปอักษรตัวที่ 1 ของรูปคำที่มีหรือไม่มีการประกอบรูปสระจม หรือในรูปคำที่มีพยัญชนะต้นซ้อนกัน รูปพยัญชนะตัวเต็มจะเขียนอยู่บนรูปพยัญชนะตัวเชิงที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 2 เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล ³
 ឆ្នាំ (2403:26:5) (ตัวเต็ม ฎ เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 1)	ใผ่ ฎ /dael/	“ที่, ซึ่ง”
 ស្តាប់ (2403:26:5) (ตัวเต็ม ส เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 1)	สฎាប់ /sdap/	“ฟัง”

2. เป็นพยัญชนะสะกด เขียนถัดจากพยัญชนะต้นตัวที่ 1 หรือสระลอย หรือสระจมซึ่งอยู่ด้านล่างพยัญชนะต้น ในระดับเดียวกัน หรือเขียนอยู่บนรูปพยัญชนะตัวเชิงที่ทำหน้าที่เป็นตัวตามตัวสะกด เช่น

³ การปริวรรตหรือถ่ายถอดรูป (Transliteration) จะใช้วิธีการถ่ายถอดอักษรเขมรเป็นอักษรไทย เพื่อความสะดวกในการเทียบรูปอักษรและรูปคำ สำหรับคำศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้เปรียบเทียบ จะแสดงรูปอักษรเขมรปัจจุบันไว้ด้วย ส่วนการถ่ายถอดเสียง (Transcription) ภาษาเขมรปัจจุบันจะใช้ระบบของ Huffman (1970) ที่นำเสนอในหนังสือ Cambodian System of Writing and Beginning Reader และปรับเปลี่ยนสัทอักษรบางสัญลักษณ์ ได้แก่ ก ใช้เป็น ɲ และ q ใช้เป็น ʋ โดยระบุสัทอักษรไว้ในเครื่องหมาย // ระบุความหมายภาษาไทยในเครื่องหมาย “ ” และระบุรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาของตัวอย่างรูปคำในรูปแบบ (ปี พ.ศ.:เลขที่:บรรทัด)

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน			คำแปล
	เอ	เอก	/ʔaek/	"เอ"
	(2398:238:3) (ตัวเต็ม ก เป็นพยัญชนะสะกด)			
	เสี	เสีบ	/saep/	"สี"
	(2398:238:12) (ตัวเต็ม พ เป็นพยัญชนะสะกด)			

หรือในรูปคำสองพยางค์แบบซ้อนกลางคำ (Medial Clusters ไวยากรณ์เขมรเรียกว่า "เสีเส่ง" "ฝากเซิง") รูปพยัญชนะตัวเต็มที่เป็นตัวสะกดของพยางค์ที่ 1 จะเขียนอยู่บนรูปพยัญชนะ

ตัวเซิงที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2 เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน			คำแปล
	บงค	บงค์	/bɔŋkum/	"บั้งคม"
	(2398:238:3) (ตัวเต็ม ง เป็นพยัญชนะสะกด)			

3. เป็นพยัญชนะเคียงสระ เป็นพยัญชนะที่อยู่ในตำแหน่งเดียวกับตัวสะกด แต่สามารถละรูปเขียนได้โดยไม่ทำให้ความหมายเปลี่ยนไป โดยเกิดกับรูปสระบางตัว เมื่อเปรียบเทียบรูปคำกับภาษาเขมรปัจจุบัน รูปคำส่วนใหญ่ไม่มีการเขียนรูปสะกดหรือใช้รูปสระแทนเสียงพยัญชนะท้ายนั้นแล้ว เช่น

พยัญชนะตัวเต็ม ม สามารถเขียนเป็นพยัญชนะเคียงสระจม ះ ះ หรือ ะ ในตำแหน่งเดียวกับตัวสะกด ภาษาเขมรปัจจุบันแทนเสียงพยัญชนะท้าย /m/ ด้วยรูปสระ เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน			คำแปล
	ธม	ธ	/thom/	"ใหญ่"
	(2406:31:1) (ตัวเต็ม ม เป็นพยัญชนะเคียงสระ ะ)			

พยัญชนะตัวเต็ม ว นอกจากจะเป็นตัวสะกดแล้ว สามารถเขียนเป็นพยัญชนะเคียงสระจม ะ ะ หรือ ะ ได้ในตำแหน่งเดียวกับตัวสะกด สังเกตได้ว่ามักเกิดขึ้นกับคำที่ภาษาเขมรปัจจุบันมีเสียงสระหลัง ปากห่อ หรือแทนเสียงพยัญชนะท้าย /w/ ด้วยรูปสระ เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน

คู

(2406:31:6) (ตัวเต็ม ว เป็นพยัญชนะเคียงสระ ู)

ภาษาเขมรปัจจุบัน

คู

คู

/kuu/

คำแปล

"คู"

พยัญชนะตัวเต็ม ห สามารถเขียนเป็นพยัญชนะเคียงสระจม - และ หรือ -เอ ในตำแหน่งเดียวกับตัวสะกด สังเกตได้ว่ามักเกิดขึ้นกับคำที่ภาษาเขมรปัจจุบันเป็น พยางค์เปิด ที่มีเสียงสระหน้าหรือกลาง เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน

ไข

(2406:33:13) (ตัวเต็ม ห เป็นพยัญชนะเคียงสระ -)

ภาษาเขมรปัจจุบัน

ไข

ไข

/khae/

คำแปล

"เดือน"

พยัญชนะตัวเต็ม ร นอกจากจะเป็นตัวสะกดได้แล้ว สามารถเขียนเป็น พยัญชนะเคียงสระแฝงเมื่อไม่มีรูปสระ หรือเคียงสระจม -า - และ หรือ -เอ ได้ในตำแหน่ง เดียวกับตัวสะกด เมื่อตรวจสอบรูปคำที่มีรูปพยัญชนะ ร เคียงสระซึ่งพบในเอกสาร ตัวเขียนภาษาเขมรที่ศึกษากับภาษาเขมรสมัยหลังพระนครและสมัยปัจจุบัน จะไม่ สะกดด้วยรูปพยัญชนะ ร และส่วนใหญ่เป็นพยางค์เปิด ที่มีเสียงสระหน้าหรือกลาง เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน

ด

(2407:288:13) (ตัวเต็ม ว เป็นพยัญชนะเคียงสระแฝงเมื่อไม่มีรูปสระ)

ภาษาเขมรปัจจุบัน

ด

ด

/daa/

คำแปล

"ซึ่ง, อัน"

7.1.2 ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปพยัญชนะตัวเชิง สามารถจำแนกได้ 6 รูปแบบ ได้แก่

1. เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 2 เขียนรูปพยัญชนะตัวเชิงไว้ใต้พยัญชนะตัวเต็ม ที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 1 เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
	ลือ ญ ลือ /lʰaa/	"ดี"
(2403:194:46) (ตัวเชิง อ เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 2)		
	เล็ง ญ ฝิ่ง /laəŋ/	"ขึ้น"
(2386:1:6) (ตัวเชิง ล เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 2)		

2. เป็นพยัญชนะเคียงพยัญชนะต้น เขียนรูปพยัญชนะตัวเชิงซ้ำไว้ได้ พยัญชนะตัวเต็มเพื่อแสดงให้เห็นว่าพยัญชนะตัวเต็มที่อยู่ด้านบนเป็นพยัญชนะตัวใด โดยไม่ถือว่าเป็นพยัญชนะควบ เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
	เท เ เท /tiw/	"ไป"
(2386:1:6) (ตัวเชิง ท เป็นพยัญชนะเคียงพยัญชนะต้น ท)		

3. เป็นพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2 ในคำสองพยางค์แบบซ้อนกลางคำ เขียนรูปพยัญชนะตัวเชิงไว้ได้ พยัญชนะตัวเต็มที่ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดของพยางค์ที่ 1 เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
	ญ ญ ญ /dandap/	"หลักสิบ"
(2403:195:19) (ตัวเชิง ท เป็นพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2)		

4. เป็นพยัญชนะสะกด รูปพยัญชนะตัวเชิง ม ย และ ส สามารถใช้เป็นตัวสะกดได้ในรูปคำที่ขึ้นต้นด้วยรูปสระลอยหรือประสมด้วยรูปสระจม -า โดยจะเขียนรูปพยัญชนะตัวเชิงไว้ได้รูปสระลอยหรือรูปสระจม -า นั้น เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
	ตาม ญ ตาม /taam/	"ตาม"
(2386:2:6) (ตัวเชิง ม เป็นพยัญชนะสะกด)		

5. เป็นพยัญชนะตัวตามตัวสะกด เขียนรูปพยัญชนะตัวเชิงไว้ใต้พยัญชนะตัวเต็มที่ทำหน้าที่เป็นตัวสะกด พบว่ามีการซ้อนกันตั้งแต่ 1-2 ตัว เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 ทรพฺย	ทรพฺย /trōp/	"ทรัพย์"
(2398:238:12) (ตัวเต็ม ภ เป็นตัวตามตัวสะกดที่ 1 และตัวเต็ม ย เป็นตัวตามตัวสะกดที่ 2)		

6. เป็นพยัญชนะเคียงสระ พยัญชนะตัวเชิง ย นอกจากจะเป็นตัวสะกดได้แล้ว ยังสามารถเขียนเป็นพยัญชนะเคียงสระลอย อ สระจม ิ ี ึ เ- หรือ ใ- ในตำแหน่งใต้รูปสระลอย อ หรือใต้รูปพยัญชนะที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้น สังเกตได้ว่ามักเกิดขึ้นกับคำที่ภาษาเขมรปัจจุบันมีเสียงสระหน้าหรือกลาง ปากเหี้ยด หรือแทนเสียงพยัญชนะท้าย /y/ ด้วยรูปสระ เช่น

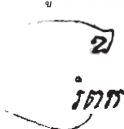
รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 อียลฺว	อียลฺว /ʔaylaw/	"ขณะ(นี้)"
(2386:2:32) (ตัวเชิง ย เป็นพยัญชนะเคียงสระลอย อ)		
 ลีย	ลีย /sii/	"กิน"
(2386:1:7) (ตัวเชิง ย เป็นพยัญชนะเคียงสระจม ิ)		

7.2 ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปสระ

ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปสระสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้

7.2.1 ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปสระลอย

รูปสระลอยมีหน้าที่เป็นรูปอักษรแทนพยางค์ที่เกิดจากการประกอบกันของเสียงพยัญชนะ อ กับเสียงสระจม ิ ี ึ เ- ใ- หรือ โ- หรือเสียงพยัญชนะ ร และ ล กับเสียงสระจม ิ ี (รูปสระ ฤ ฦ ฎ ฏ) โดยตำแหน่งของรูปสระลอยส่วนใหญ่จะอยู่ต้นพยางค์หรือต้นคำ ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับรูปพยัญชนะตัวเต็มที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 1 เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 เอ (2386:1:6) (สระลอย เอ แทนเสียงพยัญชนะ อ + สระจม -)	เอ /ʔae/	"ที่, ฝ่าย"
รึก (2386:2:3) (สระลอย ฤ แทนเสียงพยัญชนะ ฦ + สระจม -)	รึก รึก /rumlik/	"ระลึก"

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีบางรูปคำที่รูปสระลอยมิได้อยู่ในตำแหน่งเดียวกับรูปพยัญชนะตัวเต็มที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 1 แต่อยู่ในตำแหน่งเดียวกับรูปพยัญชนะตัวเชิงที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 2 ที่ประสมสระจม เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 อุ (2386:3:5) (สระลอย อุ แทนเสียงพยัญชนะ อ + สระจม -)	อุณ /pʔoun/	"น้อง"

7.2.2 ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปสระจม

รูปสระจมใช้ประกอบกับรูปพยัญชนะ ให้เป็นรูปคำที่สามารถออกเสียงเป็นพยางค์ได้ โดยวางอยู่ด้านหน้า ด้านบน ด้านล่าง และด้านหลังของรูปพยัญชนะต้น การประกอบรูปสระจมกับรูปพยัญชนะส่วนใหญ่เหมือนกับอักขรวิธีภาษาเขมรปัจจุบัน จากข้อมูลพบที่มีลักษณะเด่นและแตกต่างจากปัจจุบัน เช่น

1. รูปสระจม -า เมื่อประกอบกับพยัญชนะตัวเต็มรูปแบบที่ 2 (บรรจงแกมหวัด) ที่มีลักษณะการเขียนแบบไม่ยกมือจะเขียนเชื่อมต่อกับรูปสระจมเพียงจังหวะเดียว ดังตัวอย่าง

๗ จา ๗ นา ๗ มา ๗ ลา

รูปสระจม -า เมื่อประกอบกับรูปพยัญชนะตัวเต็มที่มีสกแบบหางหรือแบบขมวด จะเขียนรูปสระจม -า ต่อเนื่องจากส่วนที่เป็นตัวของรูปพยัญชนะ แล้วจึงเขียนหางบนรูปสระจม -า ในภายหลัง ดังตัวอย่าง

๗ ฦา ๗ ฦา ๗ ฦา ๗ ฦา ๗ ฦา ๗ ฦา
๗ ฦา ๗ ฦา ๗ ฦา ๗ ฦา ๗ ฦา ๗ ฦา

รูปสระจม -า เมื่อประกอบกับรูปพยัญชนะตัวเต็มบางรูปจะมีลักษณะพิเศษ ได้แก่ รูปพยัญชนะตัวเต็ม บ มีการลากเส้นสระจม -า ต่อจากเส้นหลังของรูปพยัญชนะตัวเต็ม บ ขึ้นไปด้านบน แล้วลากเส้นหยักย้อนกลับมาต่อกับรูปสระจม -า หรือเขียนสระจม -า ต่อจากเส้นหน้ารูปพยัญชนะ บ แล้วเพิ่มเส้นยาวดึงลงมาจากเส้นหลังของรูปพยัญชนะ บ เหตุที่ต้องใช้รูปพิเศษเนื่องจาก ถ้าเขียนสระจม -า ต่อกับเส้นหลังของรูปพยัญชนะตัวเต็ม บ ตามปกติ จะมีลักษณะเหมือนกับรูปพยัญชนะตัวเต็ม ห ส่วนรูปพยัญชนะตัวเต็ม ญ จะเขียนรูปสระจม -า ปกติ แต่มักจะเพิ่มเส้นโค้งเหนือรูปพยัญชนะตัวเต็ม ญ ลากมาทางซ้ายด้วย และรูปพยัญชนะตัวเต็ม จ หรือ ว เมื่อต่อสระจม -า แล้ว จะเพิ่มขมวดที่ปลายเส้นสระจม -า จำนวน 1 ขมวด ดังตัวอย่าง

บา ญา จา วา

2. รูปสระจมตำแหน่งบนพยัญชนะ ได้แก่ -ิ -ี และ -เ- รวมถึงรูปสระอื่นที่มีรูปสระเหล่านี้เป็นส่วนประกอบ เมื่อประกอบกับรูปพยัญชนะจะเขียนสระเหล่านี้ไว้ในตำแหน่งปกติ ยกเว้นเมื่อประกอบกับรูปพยัญชนะตัวเต็ม ก ค จ ต ฐ และ ว จะตัดส่วนที่เป็นศกแบบหยักออก แล้วเขียนรูปสระจม -ิ -ี หรือ -เ- ลงไปแทนในส่วนที่เป็นศกของพยัญชนะยกเว้นดังกล่าว ดังตัวอย่าง

กิ คิ จิ ติ ฐิ วิ

3. รูปสระจม -เ- โดยทั่วไปจะใช้รูป ประกอบกับรูปพยัญชนะตัวเต็ม ยกเว้นเมื่อประกอบกับรูปพยัญชนะตัวเต็ม ข ต น และ ห จะใช้รูป ในการประกอบรูปคำ ดังตัวอย่างเช่น

แก แตะ แ่น แห

7.3 ตำแหน่งและหน้าที่ของรูปเครื่องหมายประกอบ

รูปเครื่องหมายประกอบจำนวน 10 รูปเกิดร่วมกับรูปพยัญชนะและรูปสระในตำแหน่งต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ แต่ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมรที่ศึกษายังพบตัวอย่างค่อนข้างจำกัด ในส่วนของหน้าที่สามารถเปรียบเทียบกับอักษรวิธภาษาเขมรปัจจุบันซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตได้ดังนี้

1. เครื่องหมายมุสิกทนต์บน (") เขียนไว้บนรูปพยัญชนะตัวเต็ม เครื่องหมายนี้ในภาษาเขมรปัจจุบันใช้กับรูปพยัญชนะชุดที่ 2 ให้ออกเสียงสระแบบชุดที่ 1 แต่ในข้อมูลที่ศึกษาพบว่าใช้กับรูปพยัญชนะชุดที่ 1 เป็นส่วนใหญ่ สันนิษฐานว่าบังคับให้ออกเสียงสระชุดที่ 1 หรือหากไม่มีรูปสระจะบังคับให้ออกเป็นเสียงสระ /aa/ เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 (2403:195:23)	ส ส /saa/	"ขาว"

2. เครื่องหมายมุสิกทนต์ล่าง (.) เขียนไว้บนรูปพยัญชนะตัวเต็ม เป็นเครื่องหมายที่มีการใช้คล้ายเครื่องหมายมุสิกทนต์บน แต่จะใช้เครื่องหมายมุสิกทนต์ล่างในกรณีที่ไม่มีพื้นที่เขียนด้านบน ภาษาเขมรปัจจุบันไม่มีการใช้รูปเครื่องหมายนี้แล้ว เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 (2386:1:8)	ใต้ แต่ /tae/	"แต่"

3. เครื่องหมายตรีศัพท์ (~) เขียนไว้บนรูปพยัญชนะตัวเต็ม พบว่าใช้กับรูปพยัญชนะชุดที่ 1 เหมือนกับภาษาเขมรปัจจุบัน สันนิษฐานว่าบังคับให้ออกเสียงสระเป็นชุดที่ 2 เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
  (2406:29:1)	เตยัว เจาหฺวีว /cawwio/	"เจ้าฟ้า"

4. เครื่องหมายรัสัญญา (ˊ), (ˋ) ปรากฏใช้ 2 รูป สามารถเขียนไว้บนหรือเยื้องไปทางด้านหน้าของรูปพยัญชนะตัวเต็มที่ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดหรือบนรูปสระสันนิษฐานว่าบังคับให้เสียงสระเป็นเสียงสั้นเช่นเดียวกับภาษาเขมรปัจจุบัน หรือใช้เป็นเครื่องหมายแสดงตัวสะกด เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 จบ่าง (2403:195:24)	จู้บ่าง /cbanj/	"รอบ"
 รากัสา (2386:2:8)	เร็กกา /rəŋʔsaa/	"รักษา"

5. เครื่องหมายสังโยคัญญา (ˊ) เขียนไว้บนรูปพยัญชนะตัวเต็มที่เป็นพยัญชนะต้นหรือตัวสะกด สันนิษฐานว่าบังคับให้เสียงสระเป็นเสียงสั้น เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 สักส (2407:289:10)	สัก /saʔ/	"ตก"

6. เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (ˊ) เขียนไว้บนรูปพยัญชนะตัวเต็ม พบในคำว่า ก็ เพียงคำเดียว อุไรศรี วรเศริน (2542) มีได้ระบุว่ามีการใช้ในสมัยหลังพระนคร ในขณะที่ปรากฏในอักษรวิธิภาษาไทยแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา (อิงอร สุพันธุ์วิช, 2527, น. 447) สะท้อนว่าน่าจะเป็นการยืมรูปเครื่องหมายจากไทย สันนิษฐานว่าบังคับให้ออกเสียงสระเป็นเสียง /a/ เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 ก็ (2403:26:6)	กี้ /kaʔ~kaa/	"ก็"

7. เครื่องหมายกากบาท (ˊ) เขียนไว้บนรูปพยัญชนะตัวเต็มที่ตามด้วยรูปสระจม -า ในภาษาเขมรสมัยหลังพระนครมักพบในรูปคำที่ปัจจุบันออกเสียงเป็นสระ /aa/ (อุไรศรี วรเศริน, 2542 น. 93) จากข้อมูล queศึกษาพบในคำยืมภาษาบาลี

สันสกฤต สันนิษฐานว่าใช้บังคับให้ออกเสียงสระเป็นเสียง /aa/ เพื่อแยกความแตกต่างจากรูปคำภาษาเขมรที่อาจออกเสียงเป็น /io/ เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 บิตตุลา (2386:2:2)	บิตุลา บิตุลา	/pe?to?laa/ “บิตุลา”

8. เครื่องหมายทัณฑฆาต (̣) เขียนไว้บนรูปพยัญชนะตัวเชิงที่ทำหน้าที่เป็นตัวตามตัวสะกด ไม่พบในรูปคำที่มีตัวสะกดเพียงตัวเดียว สันนิษฐานว่าเขียนเพื่อใช้ฆ่าเสียง เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 แพทย์ (2403:193:5)	เถตุย เพทย	/pɛt/ “แพทย์”

9. เครื่องหมายโรบาท (̣) เป็นเครื่องหมายที่มาจาก ร เรมะ ในภาษาสันสกฤต เทียบได้กับ รร (ร ห้น) ในภาษาไทย หรือใช้แทนรูปพยัญชนะ ร เขียนไว้บนรูปพยัญชนะตัวเต็มที่เป็นตัวสะกด หรือบนรูปสระจม -า หรือเขียนต่อกับรูปพยัญชนะตัวเชิง ย เพื่อรักษารูปศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต ในภาษาเขมรปัจจุบันใช้บังคับรูปคำให้ออกเสียงสระเป็น /o/ เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 ฐัมม (2398:238:5)	ธัมย์ ฐัม	/tho/ “ธรรม”
 ราชกัย (2386:2:8)	ภฉกัร ราชการ	/riəccəkaa/ “ราชการ”

10. เครื่องหมายไม้ยมก (̣) เขียนไว้เขียนไว้ด้านหลังรูปคำเพื่อฆ่าเสียงพยงค์หรือคำ เช่น

รูปคำในเอกสารตัวเขียน	ภาษาเขมรปัจจุบัน	คำแปล
 เมตจ ๑ (2403:26:8)	เมือ๑๑ เมฏจ ๑	/mdɛc mdɛc/ “ใด ๑”

7.4 โครงสร้างในการประกอบรูปคำ

โครงสร้างในการประกอบรูปคำสามารถจำแนกออกเป็น 3 โครงสร้าง ดังนี้

7.4.1 โครงสร้างรูปคำพยางค์เดียว จำแนกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. โครงสร้างรูปคำพยางค์เดียวที่ขึ้นต้นด้วยรูปพยัญชนะ ประกอบด้วย 1) ส่วนพยัญชนะต้น ได้แก่ รูปพยัญชนะตัวเต็มที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นตัวที่ 1 และรูปพยัญชนะตัวเชิงที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นตัวที่ 2 (พยัญชนะต้นซ้อน) 2) ส่วนสระจม ได้แก่ รูปสระจมในตำแหน่งหน้า บน ล่าง หรือหลังพยัญชนะต้น (ส่วนนี้มีหรือไม่มีก็ได้) 3) ส่วนพยัญชนะสะกด ได้แก่ รูปพยัญชนะตัวเต็มหรือตัวเชิงที่ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตัวตามตัวสะกด (ส่วนนี้มีหรือไม่มีก็ได้) และ 4) ส่วนเครื่องหมายประกอบ ในตำแหน่งบนหรือล่างพยัญชนะต้น บนรูปสระจม หรือบนพยัญชนะสะกด (ส่วนนี้มีหรือไม่มีก็ได้) พบน้อยที่สุดประกอบด้วยส่วนที่ 1 ส่วนเดียว และมากที่สุดประกอบด้วย 4 ส่วน เช่น

 จุน "หนัก" ส่วนที่ 1 คือ จ (ตัวเต็ม+ตัวเชิง) ส่วนที่ 2 คือ ุ (สระจม) ส่วนที่ 3 คือ น (ตัวสะกด) และ ส่วนที่ 4 (') (เครื่องหมาย)

2. โครงสร้างรูปคำพยางค์เดียวที่ขึ้นต้นด้วยรูปสระลอย ประกอบด้วย 1) ส่วนสระลอย และ 2) ส่วนพยัญชนะสะกด เช่นเดียวกับรูปแบบที่ 1 (ส่วนนี้มีหรือไม่มีก็ได้) เช่น

 โอ "ให้" ส่วนที่ 1 คือ อ (สระลอย) ส่วนที่ 2 คือ ตัวเชิง ย (ตัวสะกด)

7.4.2 โครงสร้างรูปคำสองพยางค์ จำแนกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. โครงสร้างรูปคำสองพยางค์ทั่วไป เกิดจากการนำโครงสร้างรูปคำพยางค์เดียว 2 รูปคำมาประกอบกัน เช่น

สํวาช

สํวาช “สมเด็จ” พยางค์ที่ 1 ส่วนที่ 1 คือ ส (ตัวเต็ม) ส่วนที่ 2 ° (สระจม) พยางค์ที่ 2 ส่วนที่ 1 คือ ฏ (ตัวเต็ม) ส่วนที่ 2 คือ - (สระจม) ส่วนที่ 3 คือ จ (ตัวสะกด) และ ส่วนที่ 4 (°) (เครื่องหมาย)

2. โครงสร้างรูปคำสองพยางค์แบบซ้อนกลางคำ คล้ายโครงสร้างรูปคำพยางค์เดียว 2 รูปคำประกอบกัน แต่มีการนำเอาส่วนพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2 มาซ้อนเป็นตัวเชิงไว้ใต้ตัวสะกดของพยางค์ที่ 1 เช่น

บํทาย

บํทาย “ค่าย” พยางค์ที่ 1 ส่วนที่ 1 คือ บ (ตัวเต็ม) ส่วนที่ 2 ไม่มีรูปสระ ส่วนที่ 3 คือ น (ตัวสะกด) และ ส่วนที่ 4 (°) (เครื่องหมาย)
พยางค์ที่ 2 ส่วนที่ 1 คือ ท (ตัวเชิง) ส่วนที่ 2 คือ - (สระจม) ส่วนที่ 3 คือ ย (ตัวสะกด) และ ส่วนที่ 4 ไม่มีเครื่องหมาย

7.4.3 โครงสร้างรูปคำหลายพยางค์ เกิดจากการนำโครงสร้างรูปคำพยางค์เดียวหรือรูปคำสองพยางค์ทั้งสองรูปแบบมาประกอบกันตั้งแต่สามพยางค์ขึ้นไป เช่น

สํเตจจํพระไอยกโก

(2386:2:31)

สํเตจจํพระไอยกโก “สมเด็จพระอัยกา”

พยางค์ที่ 1-2 คือ สํเตจจํ พยางค์ที่ 3 คือ พระ พยางค์ที่ 4 คือ ไอ และ พยางค์ที่ 5-6 คือ ยุกโก

8. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบอักษรและอักษรวิธีจากเอกสารตัวเขียนที่ใช้ในการติดต่อราชการระหว่างไทยและกัมพูชาที่บันทึกด้วยอักษรเขมร ภาษาเขมร เขียนขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2386-2411 สะท้อนให้เห็นรูปแบบอักษรเขมรที่ใช้เขียนบนวัสดุรองรับประเภทกระดาษในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ว่ามีลักษณะเป็นอักษรเขมรเขียนครั้งแรกที่พัฒนาจากอักษรเขมรสมัยหลังพระนครก่อนพัฒนาเป็นอักษรเขมรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ลักษณะเด่นคือมีสันฐานเอียงและมีลักษณะการเขียนแบบต่อเนื่องไม่ยกมือ รูปอักษรเขมรพบทั้งสิ้น 4 ประเภท ได้แก่ 1) รูปพยัญชนะ แบ่งเป็น รูปพยัญชนะตัวเต็ม 32 รูป พยัญชนะตัวเชิง 25 รูป 2) รูปสระ แบ่งเป็น สระลอย 9 รูป สระจม 26 รูป 3) รูปเครื่องหมาย แบ่งเป็น เครื่องหมาย

ประกอบ 10 รูป เครื่องหมายวรรคตอน 8 รูป และ 4) รูปตัวเลข 10 รูป

อักษรวิธีหรือวิธีการประกอบรูปอักษรเขมรให้เป็นรูปคำหนึ่งๆ ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร มีส่วนประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ รูปพยัญชนะ รูปสระ และรูปเครื่องหมายประกอบ อักษรวิธีที่น่าสนใจคือ การมีพยัญชนะเคียงพยัญชนะและพยัญชนะเคียงสระ นอกจากจะทำให้สามารถแยกแยะรูปคำได้ชัดเจนแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นลักษณะทางภาษาในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น การนำรูปพยัญชนะ ม ว และ ย มาเคียงสระ สะท้อนให้เห็นความพยายามในการแสดงเสียงพยัญชนะท้ายที่ถูกบันทึกด้วยรูปสระ ส่วนการนำรูปพยัญชนะ ห และ ร มาเคียงสระ ขณะที่รูปคำเดียวกันในภาษาเขมรสมัยอื่นไม่ใช้รูปสะกดนี้ อาจพิจารณาได้ 2 กรณีคือ กรณีแรก รูปคำดังกล่าวอาจเป็นพยางค์เปิดเหมือนภาษาเขมรปัจจุบัน หรือกรณีที่ 2 อาจบันทึกเสียงพยัญชนะท้าย /h/ หรือ /r/ ตามภาษาย่อยของผู้บันทึกในสมัยนั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดต่อไป

สำหรับพัฒนาการของรูปเครื่องหมายรัสตัณญาพบว่ามีใช้ 2 รูป คือ (') และ (¨) มีลักษณะการใช้ที่แตกต่างจากภาษาเขมรปัจจุบัน กล่าวคือสามารถเขียนเครื่องหมายรัสตัณญาไว้บนตัวสะกดของพยางค์ที่ 1 ในคำสองพยางค์แบบซ้อนกลางคำ สันนิษฐานว่าเพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงว่าเสียงของพยางค์ที่ 1 เป็นเสียงสั้น เนื่องจากรูปคำที่ไม่ปรากฏเครื่องหมายนี้สามารถสื่อถึงเสียงยาวได้ เช่นคำว่า ราชุสา หากไม่ใส่เครื่องหมายรัสตัณญา พยางค์ที่ 1 ก็อาจออกเสียงจาก /rəʊ/ เสียงสั้น เป็น /rioʊ/ เสียงยาว ได้ ซึ่งในภาษาเขมรปัจจุบันพยางค์ที่ 1 ยังคงออกเสียงสั้นแต่ไม่มีการเขียนเครื่องหมายกำกับไว้แล้ว ส่วนรูปคำที่ประกอบด้วย -่าง ในเอกสารตัวเขียนภาษาเขมร ต่อมาพัฒนาเป็นรูป -าง ในภาษาเขมรปัจจุบัน นอกจากนี้ เครื่องหมายบางรูปอาจสัมพันธ์กับอักษรวิธีไทยด้วย เช่น การใช้เครื่องหมายมุสิกทันต์บน (¨) ในรูปคำที่สันนิษฐานว่าบังคับให้ออกเสียงเป็นสระชุดที่ 1 หรือบางรูปคำออกเสียงสระเป็น /aa/ ได้ อาจสัมพันธ์กับเครื่องหมายมุสิกทันต์ในอักษรวิธีไทยที่บังคับให้รูปคำบางคำเป็นเสียงสระออ รวมถึงการใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ในภาษาเขมรให้ออกเสียงเป็นสระเอาะ เนื่องจากในอักษรวิธีไทยพบหลักฐานการใช้รูปเครื่องหมายทั้งสองแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา

โครงสร้างในการประกอบรูปคำสามารถจำแนกตามจำนวนของพยางค์ได้ 3 โครงสร้าง ได้แก่ 1) โครงสร้างรูปคำพยางค์เดียว อาจประกอบด้วยส่วนพยัญชนะต้นหรือสระลอย ส่วนสระจม ส่วนสะกด และส่วนเครื่องหมาย 2) โครงสร้างรูปคำสองพยางค์ จำแนกเป็นรูปคำสองพยางค์ปกติที่เกิดจากรูปคำพยางค์เดียว 2 รูปคำ และรูปคำสองพยางค์แบบซ้อนกลางคำที่ส่วนพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2 ซ้อนเป็นตัวเชิงอยู่ใต้ตัวสะกดของพยางค์ที่ 1 และ 3) โครงสร้างรูปคำหลายพยางค์ เกิดจากการนำโครงสร้างรูปคำพยางค์เดียวหรือรูปคำสองพยางค์ทั้งสองรูปแบบมาประกอบกันตั้งแต่สามพยางค์ขึ้นไป

รายการอ้างอิง

- กรรณิการ์ วิมลเกษม. (2552). *ตำราเรียนอักษรไทยโบราณ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. (2537). *หนังสือประทับตรา. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), ความ yok ย้อนของอดีต: พิพิธนิพนธ์เชิดชูเกียรติ พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวพัฒน์ เกษมศรี (น. 149-168)*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ทองสืบ สุทะมารค. (2526). *ประวัติอักษรไทย*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- ประกาศการพระราชพิธี เล่ม 2. (2549). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 12. (2542). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2549). *พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2557). *ทำเนียบบรรดาศักดิ์หัวเมืองภาคตะวันออกและหัวเมืองเขมรสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์. ใน ยุทธมรรคา เส้นทางเดินทัพไทย-เขมร (น. 233-253)*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุนทรี พิรุณสาร. (2524). *อักษรขอมสมัยพระนคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

- อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2527). *วิวัฒนาการอักษรและอักษรวิธียุคใหม่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรศรี วรตะริน. (2542). *จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร ค.ศ. 1566 - ค.ศ. 1747*. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์.
- อุไรศรี วรตะริน. (2545). การถ่ายทอดอักษรเป็นอักษรโรมัน-การถ่ายทอดเสียง. ใน *ประชุมอรรถาภิธาน รวบรวมบทความวิชาการของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อุไรศรี วรตะริน*. (น. 242-253). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- Huffman, F. E. (1970). *Cambodian System of Writing and Beginning Reader*. New York: Cornell University.
- Jacob, J.M. (1960). The structure of the word in Old Khmer. *BSOAS*, XXIII, 351-368.
- Khin Sok. (1985). Quelques Documents Khmers Relatifs aux Relations entre le Cambodge et l'Annam en 1843. *BEFEO*, 74(1), 403-421.

Received: January 27, 2019

Revised: December 14, 2020

Accepted: December 22, 2020

การเลือกภาษาของป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยของไทย กรณีศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กิตตินาถ เรขาลิลิต^{*}

บทคัดย่อ

การสื่อสารในระดับโลกส่งผลให้บทบาทของภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติเพิ่มขึ้นแม้กระทั่งในสังคมที่ภาษาไทยมีบทบาทสำคัญ เช่น กรุงเทพฯ ฮิบเนอร์ (2006) วิเคราะห์การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะที่ออกโดยหน่วยงานเอกชนและพบบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในหลายพื้นที่ของกรุงเทพฯ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีชาวตะวันตกอาศัยอยู่มาก เช่นเดียวกับสิริเจริญ (2016) ที่ศึกษาภาวะหลายภาษาบนป้ายสาธารณะของคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและพบว่าภาวะสองภาษาไทยและอังกฤษมีบทบาทสำคัญในบริเวณคณะอักษรศาสตร์ การศึกษาทั้งสองชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของภาษาไทยโดยมักปรากฏคู่กับภาษาอื่นๆ ที่มีบทบาทน้อยกว่า เช่น ภาษาอังกฤษและภาษาจีน อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตพบว่าป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยไทยบางแห่งมีรูปแบบที่แตกต่างจากรูปแบบที่พบในการศึกษาอื่นๆ ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์รูปแบบของการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งตั้งอยู่ในเขตใจกลางเมืองและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชานเมือง ผลการวิเคราะห์พบว่ารูปแบบของป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยไทยมีรูปแบบเดียวกับป้ายสาธารณะในงานวิจัยอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบรูปแบบของการเลือกภาษาที่แตกต่างออกไปจากผลของงานวิจัยอื่น 4 รูปแบบได้แก่ รูปแบบที่ 1. ใช้รูปแบบการเขียน

^{*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: kittinata.r@ku.th

แบบหนึ่งภาษาแต่ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น รูปแบบที่ 2. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายแต่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก รูปแบบที่ 3. ใช้รูปแบบการเขียนแบบปนภาษาในระดับนามวลีโดยใช้ไทยปนกับภาษาอังกฤษ รูปแบบที่ 4. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพหุภาษาแบบอังกฤษ-ไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยของไทย ดังเช่นที่สปอลสกี (2009) กล่าวไว้ว่าการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะสะท้อนนโยบายภาษาของมหาวิทยาลัย

คำสำคัญ: ภูมิทัศน์ภาษา; การเลือกภาษา; นโยบายภาษา; ป้ายสาธารณะ

Language Choice of Public Signage in Thai Universities

A Case Study of Chulalongkorn University and Kasetsart University

Kittinata Rhekhalilit^{*}

Abstract

As a result of global communication, the role of English as an international language has obviously increased even in a Thai-dominant society like Bangkok. Huebner (2006) analyzed the language choice on non-government public signs and found the increasingly dominant role of English in several neighborhoods of Bangkok, especially in those in which many Westerners resided. Similarly, Siricharoen (2016) studied multilingualism on public signs at the Faculty of Arts, Chulalongkorn University and found that Thai-English bilingualism was prominent in the common areas of the faculty. These two studies confirmed the role of Thai as the dominant language and the subordinate role of foreign languages such as English and Chinese. However, I have noticed that many public signs in Thai universities are written with patterns different from those found in other studies. As a result, this study was conducted to analyze the pattern of language choice on public signs in two Thai state universities. The data were collected at Chulalongkorn University, located at the city center, and Kasetsart University, located on the outskirts.

^{*} Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: kittinata.r@ku.th

Similar to previous studies, the analysis reveals the major role of Thai on public signs. However, when analyzing the patterns, I found four additional patterns deviating from the norm of dominant Thai, namely 1) monolingual English signs, 2) signs carrying the same message in English and Thai with English as the main language, 3) signs on which appear a mixture of English and Thai noun phrases and 4) signs on which there is a wider variety in the mixture of English and Thai. The language patterns of these public signs reflect the increasing role of English in the two universities, indicating as Spolsky (2009) observed that the language choice on public signs can reflect the language policy of the university.

Keywords: Linguistic Landscape; Language Choice; Language Policy; Public Sign

1. บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงการศึกษ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีในการสื่อสารที่รวดเร็วส่งผลให้บทบาทของภาษาอังกฤษนั้นเพิ่มขึ้นในระดับนานาชาติ ดังที่ คริสตัล (Crystal, 2012) กล่าวว่า เมื่อใดที่เราเดินทาง เราสามารถพบเห็นภาษาอังกฤษได้ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นบนป้ายสาธารณะหรือในโฆษณา บทบาทของภาษาอังกฤษนั้นเพิ่มขึ้นแม้กระทั่งในสังคมที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นสำคัญดังเช่นในประเทศไทยที่มีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติอยู่แล้วแต่บทบาทของภาษาอังกฤษก็ยังเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียนร่วมกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีก 9 ประเทศ บทบาทของภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเมื่อกฎบัตรอาเซียนได้กำหนดให้ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการทำงาน (Working language) ระหว่างประเทศสมาชิก ในประเทศไทยเอง คนไทยจำนวนมากจึงเริ่มต้นตัวและหันมาให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษ มีโรงเรียนสอนภาษาเพิ่มมากขึ้น หลายโรงเรียนและมหาวิทยาลัยได้เพิ่มหลักสูตรหรือวิชาที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการเรียนการสอน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทในการศึกษาไทยมากขึ้นจากการเป็นภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาที่ใช้ในสื่อการเรียนการสอนทั้งในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่น่าสนใจว่าภาษาอังกฤษจะเข้ามามีบทบาทในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยไทยซึ่งเป็นสถาบันการเรียนรู้ของสังคมไทยอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบทบาทของภาษาอังกฤษที่ใช้บนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยของรัฐของไทย 2 มหาวิทยาลัยได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยรายละเอียดในเรื่องการเก็บข้อมูลจะกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อ 3. การเก็บข้อมูล โดยมุ่งเน้นศึกษารูปแบบการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยทั้งสอง เพื่ออภิปรายถึงบทบาทของภาษาอังกฤษและนโยบายภาษาของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งสองที่สะท้อนบนป้ายสาธารณะ ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการเลือกภาษาในแวดวงการศึกษไทยมากขึ้น

2. แนวคิดสำคัญและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดสำคัญและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ 2.1 แนวคิดเรื่องการเลือกภาษาและนโยบายภาษา และ 2.2 แนวคิดทางภูมิทัศน์ภาษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การเลือกภาษา (Language Choice) และนโยบายภาษา (Language Policy)

ในสังคมหลายภาษาซึ่งมีภาษาที่ใช้มากกว่าหนึ่งภาษา เป็นเรื่องปกติที่ผู้พูดในสังคมนั้นๆ มักจะต้องเลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งภาษาด้วยการสลับสองภาษาในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ในชุมชนของชาวโปรตุเกสในลอนดอน จากการศึกษาของโฮมส์ (Holmes, 2013) พบว่า ผู้พูดชาวโปรตุเกสจะเลือกใช้ระหว่างภาษาโปรตุเกสและภาษาอังกฤษในสถานการณ์ที่แตกต่างกันกล่าวคือ ผู้พูดในชุมชนนี้มักเลือกใช้ภาษาโปรตุเกสเมื่อพูดกับคนในครอบครัวหรือพูดในโบสถ์ ในขณะที่มักจะเลือกใช้ภาษาอังกฤษเมื่อพูดในสถานที่ทำงานหรือสถานศึกษา

การเลือกภาษานั้นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างกระตั้นหันแต่มีจะถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางสังคมบางประการ ฟิชแมน (Fishman, 1972) เสนอว่า การเลือกภาษานั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสามประการ ได้แก่

1. ผู้ร่วมสนทนา (Participant) หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการสนทนา ซึ่งไม่ได้กำหนดด้วยตัวบุคคล แต่เป็นการกำหนดด้วยบทบาทของผู้ร่วมสนทนา เช่น พ่อแม่-ลูก อาจารย์-นักเรียน หรือ นายจ้าง-ลูกจ้าง
2. หัวข้อเรื่อง (Topic) หมายถึง หัวข้อของการสนทนานั้นเช่นการสนทนาทางวิชาการ หรือการไปเที่ยวในวันหยุดของครอบครัว
3. สถานที่ (Location) หมายถึง สถานที่ในการสนทนา เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล หรือสถานที่ราชการ

ปัจจัยทั้งสามนี้ ฟิชแมนเรียกรวมกันว่า แวดวง (Domain) การเลือกภาษาตามแวดวงนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล แต่เป็นลักษณะร่วมกันทางสังคม

หรือภาพรวมการใช้ภาษาของสังคม (Sociolect) โดยพิชแมนเสนอว่าแฉวงในการเลือกภาษาสามารถแบ่งได้เป็น 5 แฉวง ได้แก่ แฉวงครอบครัว (Family) แฉวงเพื่อน (Friendship) แฉวงศาสนา (Religion) แฉวงการศึกษา (Education) และ แฉวงการทำงาน หรือการทำงาน (Employment)

บางครั้งการศึกษาการเลือกภาษาอาจจะเลือกศึกษาในแฉวงใดแฉวงหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของเมย์และคณะ (Mei et al., 2016) มุ่งศึกษาการเลือกภาษาในแฉวงการศึกษาของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นสังคมหลายภาษาโดยใช้ภาษามาเลย์ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนและภาษาทมิฬ โดยเมย์พบว่า ภาษาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยใช้ในเวลาดูสนทนาในเรื่องวิชาการมากที่สุดคือภาษาอังกฤษ ยกเว้นเวลาที่ดูสนทนาเป็นมีเชื้อสายเดียวกับตนจะเลือกใช้ภาษาชาติพันธุ์มากกว่า เช่น เมื่อคุยกับนักศึกษาเชื้อสายมาเลย์อาจารย์อาจจะเลือกใช้ภาษามาเลย์แทนภาษาอังกฤษ และจะเลือกใช้ภาษาตามชาติพันธุ์ของกลุ่มสนทนาที่แตกต่างจากตน เพียงแค่ 3% เท่านั้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแม้แต่ในแฉวงการศึกษาอย่างเดียวยังพบการเลือกภาษาที่แตกต่างกัน จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าการเลือกภาษาในแฉวงการศึกษานั้นมีความหลากหลายในตัวเอง

การเลือกภาษาอาจสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายภาษาของสังคมนั้นๆ ได้อีกด้วย สปอลสกีและแลมเบิร์ต (Spolsky & Lambert, 2006: 561) ได้อธิบายนโยบายภาษา (Language policy) ไว้ว่าหมายถึง การกระทำใดๆ โดยผู้มีอำนาจเหนือกว่าทั้งแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ภาษาของคนอื่นที่อยู่ในการปกครองของตน ("actions taken by formal authorities such as governments or other agencies or people who believe that they have authority, such as parents, teachers, or academies, to modify language choices made by those they claim to have under their control")

การกำหนดนโยบายภาษาในแฉวงการศึกษาอาจสามารถสะท้อนออกมาได้ในหลายรูปแบบ เช่น การกำหนดให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอนในชั้นเรียน การห้ามมิให้ใช้ภาษาถิ่นในโรงเรียนและอนุญาตให้ใช้เฉพาะภาษาไทยมาตรฐานเท่านั้น รวมถึงการเลือกภาษาที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะภายในสถาน

ศึกษาอีกด้วย ดังนั้นหากเราศึกษารูปแบบการเลือกภาษาของมหาวิทยาลัยเราน่าจะสามารถอนุมานถึงนโยบายภาษาที่กำหนดโดยผู้มีอำนาจในมหาวิทยาลัยนั้นๆ ได้ อีกด้วย ดังเช่นที่ผู้วิจัยจะอภิปรายในบทความฉบับนี้

2.2 ภูมิทัศน์ภาษา (Linguistic Landscape)

ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วว่าในสังคมหลายภาษาการเลือกภาษาในสถานการณ์หรือแวดวงต่างๆ เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่ปกติและเกิดขึ้นทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่านอกเหนือจากการพูดแล้ว การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะมีความหลากหลายอย่างไรในสังคมหลายภาษาจากมุมมองของนักภาษาศาสตร์สังคม เนื่องจากป้ายสาธารณะเป็นตัวแทนที่สังเกตทางสายตาได้ง่ายของชุมชนนั้นๆ จึงมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งมุ่งศึกษาการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในชุมชนหลายภาษา โดยเรียกว่าภูมิทัศน์ภาษา หรือ Linguistic Landscape ซึ่งมีมาตั้งแต่মনูญ์จักการ ใช้ภาพแทนความ (Coulmas, 2009) แต่อย่างไรก็ตาม ในฐานะของการวิจัยสมัยใหม่แขนงหนึ่งนั้น ภูมิทัศน์ภาษา คือ การศึกษาภาษาที่เขียนในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งรวมถึง “การมองเห็นและการปรากฏของภาษาบนป้ายสาธารณะและป้ายพาณิชย์ในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งหรือบริเวณใดบริเวณหนึ่ง” (Landry and Bourhis, 1997: 23)

ฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) ศึกษาการเลือกภาษาของภูมิทัศน์ภาษาในพื้นที่ที่แตกต่างกันของกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑลโดยจำแนกป้ายเป็นสองชนิด ได้แก่ป้ายที่ออกโดยรัฐ (Government signs) และป้ายที่ออกโดยหน่วยงานเอกชน (Non-government signs) ป้ายที่ออกโดยรัฐมักเลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลักโดยอาจปรากฏร่วมกับภาษาอังกฤษ ฮิบเนอร์จึงสรุปว่า ภาษาอังกฤษเป็นอีกหนึ่งภาษาราชการที่ใช้โดยหน่วยงานรัฐ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาป้ายที่ออกโดยหน่วยงานเอกชน พบว่ามีการแปรของการเลือกภาษาในแต่ละพื้นที่ของกรุงเทพมหานครตามผู้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ย่านที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลักเช่น เกาเทร็ด ปทุมธานี ย่านที่ใช้ป้ายสองภาษาไทย-อังกฤษเป็นหลัก เช่น สยามสแควร์ สะพานหัน และถนนสุขุมวิท และย่านที่พบภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาอื่น ๆ เช่น ถนน

ข่าวสาร ซอยนানা จึงอาจสรุปได้ว่าอิทธิพลของภาษาอังกฤษมีความเข้มข้นแตกต่างกันในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร

มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกภาษาทางภูมิทัศน์ภาษากับแวดวงทั้งเปรียบเทียบกับแวดวงหรือศึกษาในแวดวงใดแวดวงหนึ่ง โดยเฉพาะในแวดวงการศึกษา เช่น อรุณเรือง สิริเจริญ (Siricharoen, 2016) ศึกษาภูมิทัศน์ภาษาของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและพบว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทมากบนป้ายสาธารณะของคณะอักษรศาสตร์ แม้ว่าคณะอักษรศาสตร์จะมีหลักสูตรภาษาต่างประเทศมากมายแต่ภาษาอังกฤษก็ยังเป็นภาษาที่มีบทบาทเหนือภาษาอื่นๆ อยู่ดี ทั้งนี้การศึกษาของอรุณเรืองสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาภูมิทัศน์ภาษาในมหาวิทยาลัย เช่น การศึกษาของหวาง (Wang, 2015) ที่วิเคราะห์ภูมิทัศน์ภาษาในมหาวิทยาลัยคิ่วชิวในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งพบว่า ป้ายต่างๆ ในมหาวิทยาลัยคิ่วชิว วิทยาเขตโอโตะมักมีรูปแบบเป็นป้ายสองภาษาญี่ปุ่น-อังกฤษถึงแม้ว่าภาษาญี่ปุ่นจะมีบทบาทมากกว่าก็ตาม นอกจากนี้ หวางยังได้สอบถามทัศนคติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยคิ่วชิวเกี่ยวกับการใช้ภาษาบนป้ายสาธารณะในเขตมหาวิทยาลัย โดยนักศึกษาระบุว่ารู้สึกพึงพอใจกับป้ายหลายภาษาในเขตมหาวิทยาลัย

ข้อค้นพบของหวางสอดคล้องกับการศึกษาของเดรปเปอร์และนีไลเยกา (Draper & Nilaiyaka, 2015) ที่พบว่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีทัศนคติที่ดีต่อป้ายหลายภาษาในเขตมหาวิทยาลัยโดยนักศึกษาส่วนมากเชื่อว่า การใช้ภาษาอังกฤษควบคู่กับภาษาถิ่นอีสานของไทยจะทำให้เรียนรู้คำศัพท์ได้มากขึ้นเพราะพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่กล่าวมาเห็นตรงกันว่าแม้ว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาของแวดวงการศึกษาไทยแต่ภาษาไทยในฐานะภาษาประจำชาตินี้ยังมีบทบาทสำคัญมากกว่า โดยพบว่าป้ายหนึ่งภาษาที่เป็นภาษาไทยมักปรากฏมากกว่าภาษาอังกฤษและในป้ายสองภาษามักจะมีรูปแบบที่ภาษาไทยเด่นกว่าภาษาอังกฤษ ซึ่งจากแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์ภาษานั้นเมื่อศึกษาการเลือกภาษาในสังคมใดสังคมหนึ่งจะสามารถสะท้อนนโยบายภาษาของสังคมนั้นๆ ได้ เราจึงอาจสรุปได้ว่านโยบายภาษาของสังคมไทยยังให้ความสำคัญกับภาษาไทยอยู่นั่นเอง

3. การเก็บข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ว่าการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัยรัฐสองแห่งได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีสมมติฐานของการวิจัยคือป้ายสาธารณะส่วนมากใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ หากพบภาษาอังกฤษมักจะเป็นภาษาที่สองและปรากฏอยู่ได้ข้อความภาษาไทย โดยข้อความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะมีความหมายเหมือนกัน ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยของภูมิทัศน์ภาษาแวดล้อมการศึกษา ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล 2) การคัดเลือกข้อมูล 3) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 4) การสรุปผล

3.1 การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล (Site Selection)

สำหรับการคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากสถาบันการศึกษาสองแห่งได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพราะมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในระดับชาติ มีหลักสูตรหลายภาษาทั้งภาษาไทยและหลักสูตรนานาชาติ โดยจุฬาลงกรณ์เป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตใจกลางเมืองและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาที่อยู่ในเขตชานเมือง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครบถ้วน นอกจากนี้ภายในแต่ละมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยยังคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลตามพื้นที่ต่างๆ ดังแสดงในตาราง 3.1 ต่อไปนี้

ตาราง 3.1

จุดเก็บข้อมูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์	คณะมนุษยศาสตร์
คณะวิศวกรรมศาสตร์	คณะวิศวกรรมศาสตร์
คณะครุศาสตร์	คณะศึกษาศาสตร์
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัย	บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยมีความคล้ายคลึงกัน อันได้แก่คณะที่เป็นตัวแทนของการศึกษาสายศิลป์ได้แก่ 1. คณะอักษรศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์ที่มีหลักสูตรเน้นการเรียนการสอนด้านภาษาต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ 2. คณะวิศวกรรมศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของคณะที่เน้นการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ 3. คณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรเน้นด้านการเรียนการสอน 4. โรงเรียนสาธิตเป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาในระดับมัธยมและประถมศึกษา และสุดท้าย 5. บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัย หมายถึงพื้นที่ที่ไม่ได้เป็นของคณะใดๆ ที่กล่าวมาข้างต้น โดยอยู่ภายใต้การดูแลของส่วนกลางของมหาวิทยาลัย รวมทั้งป้ายต่างๆ ที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอกมหาวิทยาลัย

3.2 การคัดเลือกข้อมูล (Data Collection)

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วในขั้นแรกผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ทั้งหมด 2 เกณฑ์ โดยเกณฑ์แรก คือเกณฑ์ทางด้านความหมาย สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก คือป้ายที่นำมาวิเคราะห์จะคัดเลือกเฉพาะป้ายประกาศสาธารณะที่ปรากฏอยู่ในสถาบันการศึกษา โดยจำแนกออกเป็น 1.ป้ายสถานที่ หมายถึง ป้ายที่ติดเพื่อบอกสถานที่เช่น ชื่ออาคาร ชื่อภาควิชา หรือชื่อสถานที่ รวมถึงป้ายประกาศที่ปรากฏในอาคารโดยมีเป้าหมาย

สื่อสารคือ นิสิต นักศึกษาและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และ 2. ป้ายกฎ คือ ป้ายที่บอกกฎให้ปฏิบัติตามหรือห้ามปฏิบัติ ซึ่งออกโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในมหาวิทยาลัย เช่นออกโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลความเรียบร้อยในมหาวิทยาลัย หรือออกโดยคณะต่างๆ ที่กำกับดูแลพื้นที่นั้นๆ เกณฑ์ถัดมาคือ ป้ายที่นำมาวิเคราะห์ต้องไม่เป็นป้ายที่มีความหมายเหมือนกันจนมีลักษณะเป็นป้ายเดียวกัน กล่าวคือ หากพบป้ายที่ติดตั้งต่างสถานที่กัน แต่มีเนื้อความหรือลักษณะเดียวกันจะคัดทิ้งให้เหลือป้ายที่นำมาวิเคราะห์เพียงป้ายเดียวเท่านั้น ทั้งนี้การวิจัยนี้จะไม่เก็บข้อมูลป้ายประกาศอื่นๆ เช่น ป้ายประกาศกิจกรรมต่างๆ ของนิสิต ป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ไม่ได้ออกโดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะการวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาภูมิทัศน์ภาษาเพื่อสะท้อนนโยบายภาษาในระดับบนลงล่าง (Top-down policy) ที่เน้นนโยบายภาษาที่กำหนดจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่จึงเน้นเฉพาะป้ายที่ออกโดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัยเท่านั้น

เกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลยังมีอีกประการหนึ่ง คือเกณฑ์ลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้ง สามารถจำแนกของป้ายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ป้ายหลัก (Major signs) ป้ายเสริม (Extended signs) และป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง (Doors and windows) หากป้ายที่เก็บข้อมูลมา มีลักษณะไม่ตรงกับเกณฑ์ที่กำหนดก็จะคัดทิ้งไป

เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกป้ายตามลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้ง จำแนกออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ 1) ป้ายหลัก หมายถึง ป้ายที่ติดตั้งถาวร มีลักษณะทางกายภาพเคลื่อนย้ายได้ยากหรือเคลื่อนย้ายไม่ได้ (ดังแสดงในภาพที่ 3.1) 2) ป้ายเสริม หมายถึง ป้ายที่มีลักษณะทางกายภาพเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นป้ายที่มีที่ติดตั้งประจำ เช่น ติดตั้งประจำยูริมฟุตบาท (ดังแสดงในภาพที่ 3.2) และ 3) ป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง หมายถึง ป้ายที่ติดอยู่บนประตูหรือหน้าต่าง แต่เป็นป้ายที่มีระยะเวลาในการติดตั้งเป็นเวลานานหรือถาวร (ดังแสดงในภาพที่ 3.3)

ภาพที่ 3.1. ป้ายหลัก: ป้ายชื่ออาคารคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์

ภาพที่ 3.2. ป้ายเสริม: ป้ายประชาสัมพันธ์บริเวณริมรั้วจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3.3. ป้ายประตูหรือหน้าต่าง: ป้ายชื่อภาควิชาภาษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อเก็บข้อมูลจากสถาบันการศึกษาทั้งสองแห่งเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาใส่รหัสในโปรแกรม Microsoft Excel เพื่อจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบและนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละเพื่อเปรียบเทียบการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้คือการวิเคราะห์รูปแบบการเลือกภาษาและเปรียบเทียบรูปแบบการเขียนบนป้ายสาธารณะที่พบในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยรัฐทั้งสอง ผลการวิเคราะห์จึงแบ่งออกเป็นสองส่วนได้ดังนี้ 4.1 การเลือกภาษาและ 4.2 รูปแบบการใช้ภาษาบนป้ายสาธารณะ

4.1 การเลือกภาษา บนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์การเลือกภาษาโดยพิจารณาจากรูปแบบการเขียนของป้ายที่ปรากฏในแวดวงการศึกษาโดยประยุกต์จากแนวคิดของแบ็คเคาส์ (Backhaus, 2007: 70-71) โดยแบ่งรูปแบบของการเขียนบนป้ายสาธารณะออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้ 1. ป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย (Homophonic) คือ การเขียนภาษาในป้ายมากกว่า 1 ภาษา แต่ทุกข้อความมีความหมายเหมือนกัน ดังในภาพตัวอย่างที่ 4.1 2) การเขียนแบบปนภาษา (Mixed) คือ การเขียนภาษาในป้ายมากกว่า 1 ภาษาปนกันในระดับคำ หรือการเขียนภาษาในป้ายมากกว่า 1 ภาษา แต่มีความหมายคล้ายกันเพียงบางส่วน ในภาพตัวอย่างที่ 4.2 3) การเขียนแบบพหูภาษา (Polyphonic) คือ การเขียนภาษาในป้ายมากกว่า 1 ภาษา แต่ข้อความนั้นมีความหมายต่างกัน ในภาพตัวอย่างที่ 4.3 และ 4) การเขียนแบบหนึ่งภาษา (Monophonic) หมายถึง การเขียนภาษาในป้ายเพียงภาษาเดียว ดังเช่นในตัวอย่างที่ 4.4

ภาพที่ 4.1. ป้ายชื่ออาคารภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.1 เป็นตัวอย่างของป้ายที่มีการเขียนแบบพ้องความหมาย โดยพบว่าข้อความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษถูกเลือกใช้บนป้ายสาธารณะและทั้งสองข้อความมีความหมายเดียวกัน ในขณะที่ภาพ 4.2 แสดงตัวอย่างของป้ายที่มีรูปแบบการเขียนปนภาษา กล่าวคือใช้คำว่า ห้อง ที่เป็นภาษาไทย แต่ใช้ CHASSIS DYNAMO ด้วยภาษาอังกฤษ จึงตัดสินใจให้เป็นป้ายแบบมีการปนภาษา

ภาพที่ 4.2. ป้ายติดหน้าห้อง Chassis Dynamo คณะวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนตัวอย่างที่ 4.3 เป็นตัวอย่างของป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพหุภาษานั้นคือพบการใช้ภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ไม่พบข้อความที่มีความ

หมายร่วมกัน กล่าวคือใช้ข้อความภาษาอังกฤษ Welcome KU Freshy 76 เป็นการต้อนรับนิสิตใหม่ แต่ใช้ข้อความภาษาไทย จำหน่ายอุปกรณ์เครื่องแบบนิสิตหญิง ซึ่งมีความหมายไม่เหมือนกัน ส่วนตัวอย่าง 4.4 เป็นตัวอย่างของป้ายที่มีรูปแบบการเขียนภาษาเดียว คือปรากฏแค่การใช้แต่ภาษาอังกฤษเท่านั้น

ภาพที่ 4.3. ป้ายหน้าศูนย์หนังสือเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

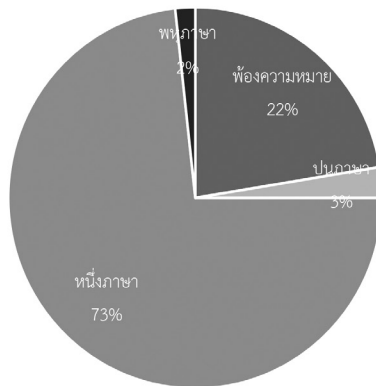
ภาพที่ 4.4. ป้ายกฎที่มีรูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาโดยใช้เฉพาะภาษาอังกฤษ

จากรูปแบบทั้งสี่ ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบการเขียนในป้ายสาธารณะของแวดวงการศึกษา มีทั้ง 4 รูปแบบได้มีการปรากฏในความถี่ที่แตกต่างกัน ดังที่สรุปในแผนภูมิ 4.1 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.1

ค่าเฉลี่ยรูปแบบการเขียนบนป้ายสาธารณะของแวดวงการศึกษา

รูปแบบการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากแผนภูมิข้างต้น พบว่ารูปแบบการเขียนบนป้ายสาธารณะของแวดวงการศึกษา โดยมากใช้รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษา คิดเป็นร้อยละ 73 ส่วนรูปแบบการเขียนที่พบเป็นลำดับสองคือรูปแบบการเขียนแบบพหุภาษา คิดเป็นร้อยละ 22 ในขณะที่รูปแบบปนภาษาและพหุภาษาพบรวมกันแค่ร้อยละ 5 อย่างไรก็ตามแม้ว่าการเขียนแบบหนึ่งภาษาจะปรากฏมากที่สุดแต่เมื่อพิจารณารูปแบบการเขียนที่มีมากกว่าหนึ่งทั้งแบบพหุภาษา พหุภาษา และแบบพหุภาษาพบรวมกันแล้ว พบว่าการเขียนแบบมากกว่าหนึ่งภาษาปรากฏมากกว่าร้อยละ 25 ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า แม้ว่ารูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาจะมีบทบาทมากในแวดวงการศึกษา แต่รูปแบบการเขียนแบบหลายภาษาสามารถพบได้เพียงหนึ่งในสี่ของป้ายในแวดวงการศึกษาทั้งหมด จึงอาจอนุมานได้ว่าป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนิยมการเขียนแบบหนึ่งภาษาโดยใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งมากกว่าการเขียนแบบหลายภาษาถึงสามเท่า

เมื่อพิจารณาเฉพาะป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย พบว่าภาษาที่ใช้ในป้ายสาธารณะที่มีรูปแบบนี้มักเป็นภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ โดยพบว่าภาษาไทยมักปรากฏอยู่ด้านบนหรือด้านซ้ายของป้ายจำนวน 72 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 92 ในขณะที่ป้ายที่มีภาษาอังกฤษอยู่ด้านบนหรือด้านซ้ายเพียง 4 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 5 และพบป้ายหลายภาษาที่มีรูปแบบหลายภาษาได้แก่ ภาษาไทย อังกฤษ จีน และญี่ปุ่นเพียง 2 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 3 โดยสรุปในตาราง 3.2 และแผนภูมิ 3.2 ด้านล่างนี้

ตารางที่ 3.2

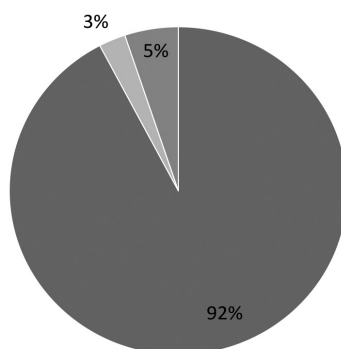
จำนวนป้ายจำแนกตามภาษาที่ปรากฏในรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย

	การเขียนแบบพ้องความหมาย
ไทยอังกฤษ-	72
อังกฤษไทย -	4
ไทยญี่ปุ่น-จีน-อังกฤษ-	2
รวม	78

แผนภูมิที่ 3.2

จำนวนป้าย (คิดเป็นร้อยละ) จำแนกตามภาษาที่ปรากฏในรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย

■ ไทย-อังกฤษ ■ ไทย-อังกฤษ-จีน-ญี่ปุ่น ■ อังกฤษ-ไทย

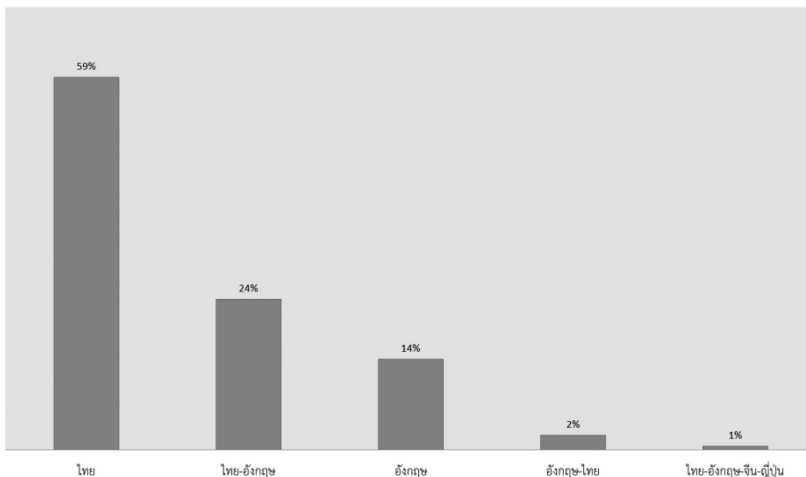
จากแนวคิดของเบนราฟาเอลและคณะ (Ben-Refael et al, 2006) ที่บอกว่าการเลือกภาษาที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะสามารถจำแนกบทบาทที่แตกต่างกันของภาษาในสังคมได้ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจของเจ้าของภาษานั้นๆ โดยสะท้อนจากตำแหน่งการวาง ขนาด สี แบบอักษรของภาษา ในกรณีศึกษานี้พบว่าป้ายสาธารณะส่วนมากเกือบร้อยละ 95 ใช้ภาษาไทยในตำแหน่งที่เด่นกว่าภาษาอังกฤษจึงอนุมานได้ว่า ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีบทบาทสำคัญในป้ายแบบสองภาษาในแวดวงการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในตอนต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมา พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะในสถาบันการศึกษาของไทย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า การปรากฏของภาษาอังกฤษในป้ายสาธารณะมีอัตราส่วนที่น่าสนใจ ดังสรุปในแผนภูมิ 3.3 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.3 :

ค่าเฉลี่ยการเลือกใช้ภาษาในป้ายสาธารณะของแวดวงการศึกษา

การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยไทย

แผนภูมิ 3.3 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ใช้บนป้ายสาธารณะ โดยปรากฏทั้งในป้ายหนึ่งภาษาคือภาษาไทยภาษาเดียว โดยเป็นร้อยละ 59 และ ปรากฏในป้ายสองภาษา คือปรากฏร่วมกับภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 26 แบ่งเป็น ไทย-อังกฤษ ร้อยละ 24 และ อังกฤษ-ไทย ร้อยละ 2 นอกจากนี้ยังปรากฏในป้าย หลายภาษาโดยปรากฏร่วมกับภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น คิดเป็นเพียง ร้อยละ 1 ในขณะที่ป้ายหนึ่งภาษา ภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 14

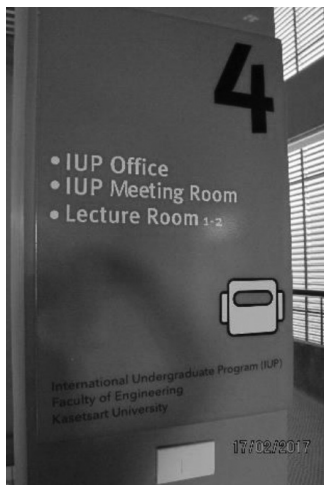
จากการวิเคราะห์ข้างต้นจึงสามารถตัดสินใจได้ว่า ภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ใช้บนป้ายสาธารณะในแวดวงการศึกษ ของสถาบันการศึกษาไทยโดยอาจปรากฏ ร่วมกับภาษาอื่น ๆ เช่น อังกฤษ จีน หรือญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏร่วมกับ ภาษาอื่น ภาษาไทยมักจะอยู่ในตำแหน่งที่เด่นกว่าเช่นด้านบนเหนือภาษาอื่น ๆ หรือ ด้านซ้ายของป้าย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่าภาษาไทยมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการ เลือกภาษาบนป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง

4.2 การวิเคราะห์รูปแบบการเขียนในป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัย

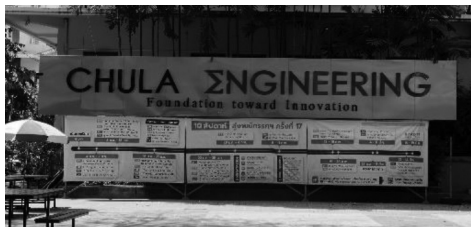
จากการวิเคราะห์ข้างต้น ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตถึงการเลือกภาษาบนป้าย สาธารณะว่าภาษาที่ใช้บนป้ายสาธารณะที่พบในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง คือภาษาไทยและมักมีรูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษามากที่สุด ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะเน้นการ วิเคราะห์ให้เห็นรูปแบบอื่นๆ ของป้ายสาธารณะที่พบในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง โดยจำแนกตามรูปแบบการเขียนเนื้อหาออกเป็นสองส่วนได้แก่ ป้ายภาษาอังกฤษ ที่มีรูปแบบหนึ่งภาษาและป้ายที่มีรูปแบบอื่น ๆ

4.2.1 ป้าย ภาษาอังกฤษที่มีรูปแบบหนึ่งภาษา (English Monolingual Signs)

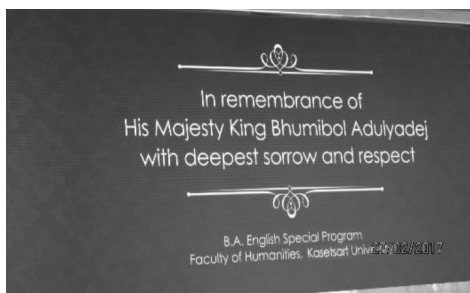
จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่พบในแวดวงการศึกษพบว่า มีป้ายจำนวนหนึ่งที่มี รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาโดยใช้เพียงภาษาอังกฤษเท่านั้น กล่าวคือมีเพียง ภาษาอังกฤษเท่านั้นบนป้าย ดังตัวอย่างที่ 4.5 - 4.7 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.5. ป้ายอาคารของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพที่ 4.6. ป้ายอาคารของคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.7. ป้ายอาคารในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพด้านบนเป็นตัวอย่างของการใช้ภาษาอังกฤษบนป้ายโดยใช้รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษา ซึ่งขัดแย้งกับป้ายส่วนใหญ่ในแวดวงการศึกษามักใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลัก ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการใช้ภาษาอังกฤษบนป้ายนั้นมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของเจ้าของป้าย กล่าวคือการใช้ป้ายภาษาอังกฤษนั้นเป็นการเลือกภาษาเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของคณะนั้นๆ เช่นในภาพ 4.7 เป็นป้ายที่ออกโดยหลักสูตรภาษาอังกฤษของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงเลือกใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเป็นตัวแทนอัตลักษณ์ของหลักสูตร ส่วนภาพ 4.5 และ 4.6 แสดงอัตลักษณ์ของคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่มีหลักสูตรนานาชาติซึ่งเน้นการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้การใช้ป้ายภาษาอังกฤษในรูปแบบการเขียนหนึ่งภาษายังสะท้อนให้เห็นการปรับภาษาเพื่อให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารตามทฤษฎี Communication Accommodation Theory เสนอโดย ไกลส์และคูแพลนด์ (Giles & Coupland: 1991) ซึ่งระบุว่าในการสนทนา ผู้ใช้ภาษาอาจจะปรับการใช้ภาษาของตนเพื่อให้เข้ากับผู้ที่สนทนาด้วยด้วยหลักการลู่เข้าของภาษา (Speech Convergence) ดังนั้นการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในแวดวงการศึกษามักเลือกใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิตต่างชาติ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการปรากฏป้ายภาษาอังกฤษแบบหนึ่งภาษาโดยพิจารณาจากภาษาที่ใช้จะพบว่าป้ายที่ใช้ภาษาไทยมีจำนวนมากคิดเป็นร้อยละ 80 ในขณะที่ป้ายภาษาอังกฤษภาษาเดียวคิดเป็นร้อยละ 20 ดังสรุปในตาราง 3.4 และแผนภูมิ 3.4 ต่อไปนี้

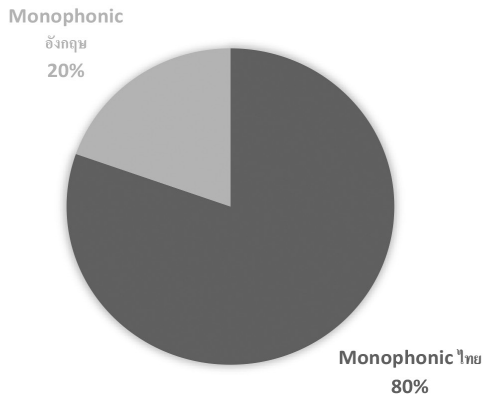
ตารางที่ 3.4

จำนวนป้ายที่รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาจำแนกตามภาษาที่ปรากฏ

	จำนวน
ป้ายแบบหนึ่งภาษา (ภาษาไทย)	205
ป้ายแบบหนึ่งภาษา (ภาษาอังกฤษ)	50

แผนภูมิที่ 3.4

ร้อยละของการเลือกภาษาบนป้ายที่มีรูปแบบหนึ่งภาษา

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าภาษาไทยจะใช้มากที่สุดในการป้ายที่มีรูปแบบหนึ่งภาษาของมหาวิทยาลัยทั้งสอง ภาษาอังกฤษเองยังมีบทบาทในการป้ายรูปแบบหนึ่งภาษามากถึงร้อยละ 20 จึงอาจสรุปได้ว่า นอกจากภาษาไทยแล้วภาษาอังกฤษเองเป็นอีกหนึ่งภาษาสำคัญที่มีบทบาทในภูมิทัศน์ภาษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่พบป้ายรูปแบบหนึ่งภาษาที่ใช้ภาษาอื่นเลย

4.2.2 ป้ายที่มีรูปแบบการเขียนอื่น ๆ (Other Signs)

นอกจากรูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาแล้ว จากการวิเคราะห์ข้อมูลยังพบรูปแบบการเขียนแบบอื่นๆ ได้แก่ รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย รูปแบบการเขียนแบบปนภาษา และรูปแบบการเขียนแบบพหุภาษา โดยได้อภิปรายเชิงปริมาณในหัวข้อข้างต้นแล้ว ดังนั้นในหัวข้อนี้จะวิเคราะห์เชิงคุณภาพถึงรูปแบบการเขียนทั้ง 3 แบบ

1. ป้ายรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย

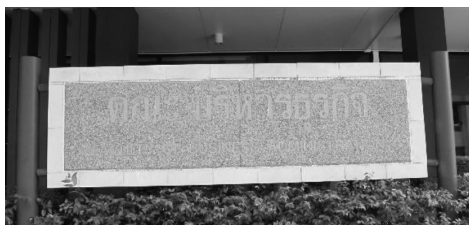
ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย หมายถึงป้ายที่

มีการเลือกใช้สองภาษาในระดับข้อความโดยที่ข้อความเหล่านั้นมีความหมายเหมือนกัน ดังเช่นยกตัวอย่างในภาพ 3.6 ข้างต้น โดยเมื่อพิจารณารูปแบบแล้วพบว่าป้ายที่พบจากมหาวิทยาลัยทั้งสองมีรูปแบบคล้ายกัน กล่าวคือป้ายส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยในตำแหน่งที่เด่นกว่าภาษาอังกฤษและมีขนาด สี หรือแบบตัวอักษรที่เด่นกว่า ดังตัวอย่าง 4.8 - 4.10 ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.8 ป้ายหน้าห้องหน่วยวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.8 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยในป้ายมีความสำคัญมากกว่าภาษาอังกฤษโดยตัดสินได้จากขนาดตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่กว่าและตำแหน่งที่วางอยู่เหนือภาษาอังกฤษด้านล่าง

ภาพที่ 4.9 ป้ายหน้าคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพ 4.8 และ 4.9 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยในป้ายมีความสำคัญมากกว่าภาษาอังกฤษโดยตัดสินได้จากขนาดตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่กว่าและตำแหน่งที่วาง

อยู่เหนือภาษาอังกฤษด้านล่าง เช่นเดียวกับภาพ 4.10 ด้านล่างซึ่งแสดงตัวอย่างของป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายโดยให้ภาษาไทยอยู่ทางด้านซ้ายของป้าย

ภาพที่ 4.10 ป้ายหน้าคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจก็คือ ผู้วิจัยพบว่า มีป้ายในแวดวงการศึกษางานป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายที่ไม่สอดคล้องกับรูปแบบข้างต้น กล่าวคือใช้รูปแบบการเขียนโดยเน้นภาษาอังกฤษเป็นหลักแทนที่ภาษาไทย ดังเช่นที่แสดงในตัวอย่าง 4.11 และ 4.12 ด้านล่าง

ภาพที่ 4.11 ป้ายห้องควบคุมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

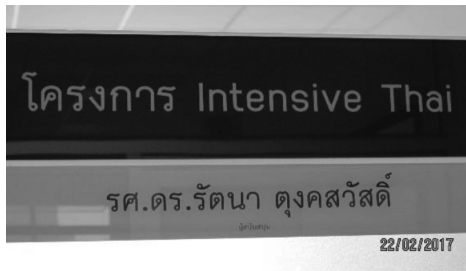
ภาพที่ 4.12 ป้ายหน้าห้องศูนย์ไทยศึกษา คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ป้ายทั้งสองมีการใช้รูปแบบการเขียนที่แตกต่างจากป้ายรูปแบบป้องกันความหมายอื่นๆ กล่าวคือใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักโดยการวางไว้ตำแหน่งเหนือภาษาไทยและมีขนาดใหญ่กว่าในภาพ 4.11 แสดงให้เห็นถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในแวดวงการศึกษา

นอกจากรูปแบบการเขียนแบบป้องกันความหมาย ผู้วิจัยยังรูปแบบการเขียนแบบปนภาษาและการเขียนแบบพหุภาษาอีกด้วย ทั้งสองรูปแบบมีลักษณะเดียวกันคือมีการใช้ภาษามากกว่าหนึ่งภาษาบนป้าย แต่แตกต่างกันตรงที่การเขียนแบบปนภาษาจะมีการใช้สองภาษาปนกันในระดับประโยคหรือระดับคำศัพท์ แต่ในขณะที่การเขียนแบบพหุภาษาจะใช้สองภาษาในข้อความที่แตกต่างกัน จากการวิเคราะห์พบว่าการเขียนแบบพหุภาษาและปนภาษานี้พบน้อยมากแค่ร้อยละ 5 จากป้ายในแวดวงการศึกษาทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์รูปแบบของการเขียนแบบปนภาษาและพหุภาษาจะเห็นลักษณะบางประการที่น่าสนใจ

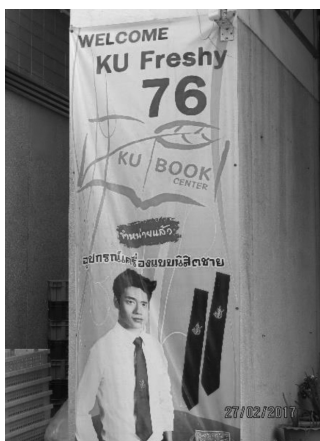

ภาพที่ 4.13 ป้ายหน้าห้องวารสาร Manusya คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.14 ป้ายหน้าห้องโครงการภาษาไทยเพื่อชาวต่างชาติ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.13 และภาพ 4.14 ด้านบนแสดงให้เห็นรูปแบบการปนภาษาโดยใช้คำ เช่น วารสาร และโครงการในภาษาไทยปนกับชื่อเฉพาะภาษาอังกฤษในภาษาอังกฤษในระดับนามวลี นอกจากนี้รูปแบบการปนภาษาอาจจะพบในระดับข้อความในรูปแบบการเขียนแบบพหุภาษาได้เช่นกัน ดังตัวอย่างภาพ 4.15 ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.15 ป้ายหน้าศูนย์หนังสือเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพ 4.15 แสดงตัวอย่างของป้ายที่มีข้อความสองภาษาแต่ความหมายแตกต่างกันกล่าวคือ ข้อความด้านบนเป็นภาษาอังกฤษ ในขณะที่ข้อความด้านล่างเป็นข้อความภาษาไทย

สรุป ในการวิเคราะห์ป้ายสาธารณะในแวดวงการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย ทั้งสองแห่งพบว่า รูปแบบหลักได้แก่รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาโดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก แต่พบว่ามีป้ายที่มีลักษณะแตกต่างออกไปจากรูปแบบดังกล่าว นั่นคือ รูปแบบที่ 1. ใช้รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาแต่ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น รูปแบบที่ 2. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายแต่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก รูปแบบที่ 3. ใช้รูปแบบการเขียนแบบปนภาษาในระดับนามวลีโดยใช้ไทยปนกับภาษาอังกฤษ รูปแบบที่ 4. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพหุภาษาแบบอังกฤษ-ไทย จากการวิเคราะห์รูปแบบการเขียนบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยทั้งสองสะท้อนให้เห็นบทบาทของภาษาอังกฤษที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยรัฐของไทย

5. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษานี้วิเคราะห์การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัยไทย สองแห่งได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จาก 5 จุด เก็บข้อมูล โดยผลการวิเคราะห์พบว่าสอดคล้องกับการศึกษาอื่นๆ ก่อนหน้าที่พบว่า ภาษาไทยยังคงมีบทบาทสำคัญบนป้ายสาธารณะโดยมักปรากฏเป็นป้ายหนึ่งภาษา โดยใช้ภาษาไทยมากที่สุดและเมื่อปรากฏร่วมกับภาษาต่างประเทศอื่นๆ ภาษาไทย มักจะอยู่ในตำแหน่งที่เด่นกว่าเช่น ด้านบนเหนือภาษาอื่นๆ หรือด้านซ้ายของป้าย อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ก็ยังพบว่ามีป้ายจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะรูปแบบการเลือก ภาษาที่แตกต่างออกไปจากรูปแบบที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก โดยแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะได้แก่ ดังกล่าว นั่นคือ รูปแบบที่ 1. การใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้นในการเขียน ป้ายแบบหนึ่งภาษา รูปแบบที่ 2. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายแต่ใช้ ภาษาอังกฤษเป็นหลัก รูปแบบที่ 3. ใช้รูปแบบการเขียนแบบปนภาษาในระดับนาม วลีโดยใช้ไทยปนกับภาษาอังกฤษ รูปแบบที่ 4. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพหุภาษา แบบอังกฤษ-ไทย จึงอาจอนุมานได้ถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในสถาน ศึกษาของไทยทั้งสองแห่ง ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้ได้สอดคล้องกับผลที่พบในสถาน ศึกษาในประเทศอื่นๆ ที่ไม่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ยกตัวอย่างเช่นใน มหาวิทยาลัยคิซิวในประเทศญี่ปุ่น (Wang, 2015) หรือในมหาวิทยาลัย De La Salle University-Dasmariñas ในประเทศฟิลิปปินส์ (Tabajunda, 2018)

ตามแนวคิดของสโพลสกี (Spolsky, 2009) ที่เสนอว่าการเลือกภาษาในที่ สาธารณะของชุมชนสามารถสะท้อนนโยบายภาษาของชุมชนนั้นได้ ดังนั้นการเลือก ภาษาบนป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัยไทยทั้งสองแห่งนั้นจึงแสดงให้เห็นถึง นโยบายที่เริ่มเน้นความสำคัญของภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยไทย

บทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในภูมิทัศน์ภาษาของสถานศึกษาไม่ได้ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังพบในประเทศอื่นที่มี ภาษาประจำชาติเป็นของตัวเองเช่นประเทศญี่ปุ่นด้วย พบว่าการเพิ่มขึ้นของ หลักสูตรภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยคิซิวน่าจะมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของภาษา

อังกฤษในมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับในมหาวิทยาลัยในประเทศไทยทั้งสองที่มีหลักสูตรที่สอนเป็นภาษาอังกฤษจำนวนมาก ซึ่งสามารถสรุปได้ในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 3.5

หลักสูตรของมหาวิทยาลัยทั้งสองที่เก็บข้อมูล

สถาบัน	หลักสูตรภาษาไทย	หลักสูตรภาษาอังกฤษ	รวม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	447	69	516
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	288	26	314

จากตารางด้านบนแสดงให้เห็นถึงหลักสูตรที่เป็นภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยไทยทั้งสองแห่งรวมถึงจำนวนนิสิตต่างประเทศที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้งสองส่งผลให้พบการเลือกภาษาอังกฤษบนป้ายสาธารณะมากขึ้นเพื่อการสื่อสารที่ประสบความสำเร็จนั่นเอง

รายการอ้างอิง

- Backhaus, P. (2007). *Linguistic Landscape: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. Multilingual Matters: New York.
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: *The Case of Israel*. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 7-30.
- Coulmas, F. (2009). Linguistic landscaping and the seed of the public sphere. In E. Shohamy & D. Gorter (Eds.), *Linguistic landscape: Expanding the scenery* (pp. 13-24). New York, NY: Routledge.
- Crystal, D., (2012). *English as a global language*. Cambridge University Press.

- Draper, J. & Nilaiyaka, A. (2015) Culture and language promotion in Thailand: implications for the Thai Lao minority of introducing multilingual signage. *Asian Ethnicity*, 16(2) pp.203-234.
- Fishman, J.A., (1972). Domains and the relationship between micro-and macro-sociolinguistics. Directions in sociolinguistics: *The ethnography of communication*, pp.435-453.
- Giles, H. and Coupland, N., (1991). *Language: Contexts and consequences*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Holmes, J., (2013). *An introduction to sociolinguistics*. Routledge.
- Huebner, T. (2006). Bangkok's linguistic landscape: Environmental print, code-mixing and language change. in D. Gorter (ed.) *Linguistic landscape: A new Approach to Multilingualism*, pp.31- 51.
- Jing-Jing, WANG., (2015). Linguistic Landscape on Campus in Japan-A Case Study of Signs in Kyushu University. *Intercultural Communication Studies*, 24(1).
- Landry, R. and R. Y. Bourhis. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology* 16.1: 23-49.
- Mei, T.L., Abdullah, A.N., Heng, C.S. and Kasim, Z.B.M., (2016). Language Choice and Use of Malaysian Public University Lecturers in the Education Domain. *Advances in Language and Literary Studies*, 7(1), pp. 21-32.
- Siricharoen, A. (2016). Multilingualism in the linguistic landscape of the faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand. *MAUSYA: Journal of Humanities* (22), pp.12-25.
- Spolsky, B. (2009). *Language Management*. Prague: Cambridge University Press.

- Spolsky, B. & Lambert, R. (2006). Language planning and policy: models. In Keith Brown (ed.), *Encyclopedia of language and linguistics* [2nd edition, Vol. 6], 561-575. Oxford: Elsevier.
- Tabajunda, D. (2018). Linguistic Schoolscape as Public Communication: A Study of Announcements and Signages in De La Salle University - Dasmariñas. *Proceedings of the 32nd Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation*. Association for Computational Linguistics: Hong Kong.

Received: June 25, 2019

Revised: May 15, 2020

Accepted: December 14, 2020

อนุพากย์แสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทย ตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษา

พิรุฬห์ ปิยมพวงศ์*

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบโครงสร้างทางมโนทัศน์และอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษาในประเด็นที่ว่า ผู้ใช้ภาษาไทยมีโครงสร้างทางมโนทัศน์รวมทั้งกลวิธีในการแสดงมโนทัศน์ดังกล่าวผ่านรูปภาษาในลักษณะที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างจากภาษาอื่นๆ หรือไม่ อย่างไร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลภาษาในเชิงแบบลักษณ์จากการปริทัศน์วรรณกรรม ส่วนข้อมูลตัวอย่างภาษาไทย ผู้ศึกษานำและปรับจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผลการศึกษาพบว่า อนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ในภาษาอื่นๆ ทั้งในด้านโครงสร้างทางมโนทัศน์และกลไกทางรูปนัย กล่าวคือ เมื่อพิจารณาโครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงค์ มโนทัศน์ดังกล่าวประกอบด้วย 3 มโนทัศน์ย่อย ได้แก่ เจตนาในการกระทำ เป้าหมาย และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง สำหรับกลไกทางรูปนัย อนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยแสดงผ่านรูปภาษาใน 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การใช้ตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์ซึ่งจำแนกเป็นคำเชื่อมอนุพากย์และคำบุพบท และ (2) การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง กลวิธีทางภาษาในการแสดงอนุพากย์วัตถุประสงค์ที่ไม่พบในภาษาไทย คือ การใช้ตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะเป็นหน่วยคำเติม

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษและภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: ppiroon9@staff.tu.ac.th

คำสำคัญ: อนุพากย์แสดงวัตถุประสงค์; หน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงค์; แบบลักษณ์
ภาษา; ความเชื่อมโยงทางมโนทัศน์

Purposive Clauses in Thai from Typological Perspective

Piroon Piyamahapong^{*}

Abstract

This academic article aims at investigating and comparing purposive clauses in Thai from a typological perspective in two main facets: conceptual structure and formal mechanism. Data from various languages were collected from previous research and studies while examples from Thai were collected and adjusted from the Thai National Corpus (TNC) under the Patronage of Her Royal Highness Princess Mahachakri Sirindhorn. It was found that the conceptual structure of purpose and the formal mechanisms of purposive clauses in Thai were similar to those found in other languages. Conceptual structure of purpose in Thai is comprised of three concepts: volitionality, target-directedness and future orientation. It can be posited that purpose is a universal concept due to the fact that when compared to various languages, this concept possesses comparable attributes as mentioned earlier. In Thai, the concept of purpose is encoded through linguistic representations called purposive clauses or purposive constructions by means of (1) the use of grammatical markers, which can be divided into two categories: subordinator and preposition, and (2) the use of serial verb construction. Affixation is not found as an encoding strategy for the aforementioned concept.

^{*} Lecturer, Department of English and Linguistics, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: ppiroon9@staff.tu.ac.th

Keywords: Purposive Clause; Purposive Construction; Linguistic Typology;
Conceptual Link

1. บทนำ

แบบลักษณ์ภาษา (Linguistic Typology) เป็นการศึกษาแขนงหนึ่งทางภาษาศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกภาษาตามลักษณะทางภาษา (Typological classification) กล่าวคือ ภาษาที่แสดงลักษณะทางภาษาแบบเดียวกันก็จะอยู่ภายใต้การจัดกลุ่มประเภททางภาษากลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้ การศึกษาแนวทางดังกล่าวยังมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อสรุปรวม (Generalization) จากการเปรียบเทียบลักษณะทางภาษา (Linguistic feature) ของภาษาต่างๆ ในประเด็นที่ว่า ภาษากลุ่มที่พิจารณา มีลักษณะทางภาษาประการใดร่วมกัน การค้นพบลักษณะร่วมดังกล่าวนำไปสู่ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับสากลลักษณะของภาษามนุษย์ (Language universal) (Croft, 2003; Daniel, 2010; Moravcsik, 2013) คำว่า “แบบลักษณ์ภาษา” ที่ใช้ในบทความฉบับนี้อิงตามวัตถุประสงค์ประการที่สองซึ่งก็คือการหาข้อสรุปรวมเกี่ยวกับลักษณะทางภาษาจากการเปรียบเทียบข้ามภาษา (Crosslinguistic Comparison)

วัตถุประสงค์ (Purpose) เป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคาดหวังดังกล่าวเป็นแรงจูงใจ (Motivation) ที่ส่งผลให้หน่วยร่วมเหตุการณ์¹ ((Event) participant) หน่วยหนึ่งกระทำหรือแสดงเหตุการณ์บางอย่าง

¹ หน่วยร่วมเหตุการณ์เป็นคำที่ใช้ในระนาบทางอรรถศาสตร์เพื่อบ่งบอกว่า หน่วยนาม (Nominal unit) หรืออาร์กิวเมนต์ (Argument) มีบทบาททางความหมาย (Semantic role) ในเหตุการณ์หนึ่งๆ ที่แสดงผ่านหน่วยกริยา (Verbal unit) อย่างไร เป็นต้นว่า เหตุการณ์การเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์ประกอบด้วยหน่วยนาม 3 หน่วย แต่ละหน่วยมีบทบาทของหน่วยร่วมเหตุการณ์ดังนี้ ผู้ให้สิ่งของ (Giver) สิ่งของที่ให้ (Thing given) และผู้รับสิ่งของ (Recipient) หากพิจารณาในมุมมองทางวากยสัมพันธ์ หน่วยนามที่แสดงบทบาทของหน่วยร่วมเหตุการณ์ทั้ง 3 แสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ (Grammatical relation) กับคำกริยาในฐานะประธานกรรมปฐมภูมิ (Primary object) และกรรมทุติยภูมิ (Secondary object) ตามลำดับ ผู้ศึกษาใช้คำว่า กรรมปฐมภูมิ แทน กรรมตรง และ กรรมทุติยภูมิ แทน กรรมรอง เนื่องจากการจำแนกประเภทกรรมเป็นกรรมตรงและกรรมรองมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์เชิงความหมายเป็นหลัก ซึ่งพิจารณาจากการที่หน่วยนามที่แสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ในฐานะกรรมได้รับผลกระทบ “โดยตรง” หรือ “โดยอ้อม” จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่การจำแนกประเภทกรรมเป็นกรรมปฐมภูมิและกรรมทุติยภูมิมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์เป็นหลักซึ่งสอดคล้องกับข้อความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ข้างต้น

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือความคาดหวังนั้น วัตถุประสงค์นับว่าเป็นมโนทัศน์สากล (Universal concept) มโนทัศน์หนึ่งที่ใช้ภาษาต่างๆ รับรู้ร่วมกัน (Schmidtke-Bode, 2009) ประเด็นดังกล่าวนำมาสู่การศึกษาของ Schmidtke-Bode ที่พยายามระบุข้อสรุปรวมเกี่ยวกับมโนทัศน์วัตถุประสงค์รวมทั้งพิจารณาว่า หากเปรียบเทียบในหลายภาษาแล้ว ผู้ใช้ภาษาต่างๆ มีกลวิธีทางภาษา (Coding strategy) สำหรับการแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงค์ผ่านรูปภาษาดังที่เรียกว่า หน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงค์ (Purposive construction) หรืออนุพากยวัตถุประสงค์ (Purposive clause) อย่างไร ภาษากลุ่มใดแสดงคุณลักษณะของอนุพากยวัตถุประสงค์ที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างเหล่านั้นเกิดขึ้นจากแรงจูงใจทางภาษา (Linguistic motivation) อะไร อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาของ Schmidtke-Bode นำเสนอโครงสร้างทางมโนทัศน์ (Conceptual structure) ของวัตถุประสงค์รวมทั้งกลไกทางภาษาที่ใช้แสดงมโนทัศน์ดังกล่าวด้วยแนวทางการศึกษาตามแบบลักษณ์ภาษา ข้อมูลที่ผู้วิจัยนำมาเปรียบเทียบหรือที่เรียกว่า ภาษากลุ่มตัวอย่าง (Language sampling) มาจากภาษาที่ใช้ในพื้นที่บริเวณต่างๆ 7 แห่ง ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในทวีปแอฟริกา ยูเรเชีย (Eurasia) โอเชียเนียและนิวไกินี (Oceania and New Guinea) ออสเตรเลีย อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ และเมโสอเมริกา (Mesoamerica) รวมจำนวนภาษาทั้งสิ้น 80 ภาษา อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดประการหนึ่งของการศึกษาชิ้นนี้ คือ หากพิจารณาภาษากลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเปรียบเทียบจะพบว่า ภาษากลุ่มดังกล่าวเป็นภาษาในภูมิภาคตะวันตก ผู้ศึกษายังไม่ได้พิจารณาข้อมูลภาษาในอีกหลายบริเวณ หนึ่งในนั้น คือ กลุ่มภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อจำกัดดังกล่าวอาจทำให้ข้อสรุปรวมที่วิเคราะห์ได้ไม่แสดงถึงคุณลักษณะที่เป็นสากลของมโนทัศน์และหน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงค์

บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบโครงสร้างทางมโนทัศน์รวมทั้งอนุพากยที่แสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาษาหนึ่งในประเด็นที่ว่า โครงสร้างทางมโนทัศน์รวมทั้งอนุพากยวัตถุประสงค์ในภาษาไทยมีลักษณะที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างจากโครงสร้างทางมโนทัศน์และอนุพากยวัตถุประสงค์ในภาษาอื่นๆ ที่รวบรวมจากงานวิจัยและการศึกษาในอดีตหรือไม่ อย่างไร ข้อมูลในการศึกษาดังนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางแบบลักษณ์ภาษาในอนาคต

เนื้อหาในบทความฉบับนี้จำแนกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ หัวข้อที่ 2 นำเสนอภาพรวมของการศึกษาในอดีตที่วิเคราะห์และเปรียบเทียบโครงสร้างทางมโนทัศน์วัตถุประสงคฺ์และกลไกทางรูปนัยสำหรับการแสดงมโนทัศน์ดังกล่าวผ่านรูปภาพ หัวข้อที่ 3 พิจารณาโครงสร้างทางมโนทัศน์และอนุพากย์วัตถุประสงคฺ์นี้พบในภาษาไทยพร้อมทั้งนำเสนอข้อเปรียบเทียบในเบื้องต้นว่า คุณลักษณะทั้งสองประการเหมือนหรือแตกต่างจากโครงสร้างทางมโนทัศน์และอนุพากย์วัตถุประสงคฺ์ในภาษาอื่นๆ อย่างไร ปัจจัยทางภาษาอะไรที่ก่อให้เกิดข้อเปรียบเทียบเหมือนหรือเปรียบเทียบดังกล่าว หัวข้อที่ 4 เป็นข้ออภิปรายเกี่ยวกับโครงสร้างทางมโนทัศน์และอนุพากย์แสดงวัตถุประสงคฺ์ในภาษาไทยตามมุมมองทางแบบลักษณภาษา และหัวข้อที่ 5 เป็นบทสรุปจากการศึกษาคั้งนี้

2. โครงสร้างทางมโนทัศน์และอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงคฺ์ตามมุมมองทางแบบลักษณภาษา

2.1 โครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงคฺ์

2.1.1 โครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงคฺ์

การศึกษาภาษาในเชิงแบบลักษณสนใจที่จะเปรียบเทียบลักษณะทางภาษาที่ปรากฏร่วมกัน (Croft, 2003) อย่างไรก็ตาม การระบุสาลักษณะทางภาษาอาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากแต่ละภาษามีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน เป็นต้นว่า ภาษาหลายภาษามีหน่วยสร้างกรรมาจ (Passive construction) แต่ลักษณะของหน่วยสร้างดังกล่าวในภาษาเหล่านั้นไม่ได้มีลักษณะที่เหมือนกันทุกประการ อาทิ ภาษารูปคำโดด (Isolating language) จะใช้ตัวบ่งชี้หน่วยสร้างกรรมาจ (Passive marker) ในลักษณะตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ (Grammatical marker) ที่เป็นหน่วยคำเดี่ยว (Monomorphemic lexical item) เช่น คำว่า ถูก โดน หรือ ได้รับ ในภาษาไทย (อมราประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2553, น. 257-262) ส่วนภาษารูปคำติดต่อก (Agglutinating language) จะใช้กระบวนการทางหน่วยคำ (Morphological operation) เช่น การเติม

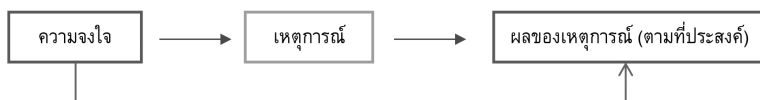
หน่วยคำ (Affixation) เพื่อแสดงหน่วยสร้างกรรมจาก ตัวบ่งชี้หน่วยสร้างกรรมจาก ในภาษากลุ่มดังกล่าวจึงมีสถานะเป็นหน่วยคำเติม (Affix) ที่ปรากฏตามลำดับไม่ได้ เช่น ตัวบ่งชี้หน่วยสร้างกรรมจาก *ı* ในภาษาตุรกี

(1) <i>çocuk-lar</i>	<i>çağr-ıl-dı</i>
child-PL	invite-PASS-PST
'The children were invited.'	

(Öztürk, 2006, p.390)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาในเชิงแบบลักษณ์ภาษาจึงไม่อาจพิจารณาเฉพาะเกณฑ์ทางโครงสร้างหรือทางรูปนัยได้เท่านั้น การศึกษาในเชิงแบบลักษณ์อาจต้องพิจารณา สากลลักษณ์ทางภาษาจากเกณฑ์ทางความหมายหรือมโนทัศน์ร่วมด้วยดังที่ Hasplemath (2008) เรียกว่า มโนทัศน์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative concept) การศึกษาอนุภาคยที่แสดงวัตถุประสงค์ตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษาที่ใช้กรอบความคิดดังกล่าวเป็นกรอบความคิดหลัก กล่าวคือ ศึกษาโครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงค์ซึ่งอยู่ในขอบเขตทางความหมายและการแสดงมโนทัศน์ดังกล่าวผ่านรูปภาษาซึ่งอยู่ในขอบเขตทางรูปนัยหรือโครงสร้าง การศึกษามุมมองทั้ง 2 ร่วมกันส่งผลให้เห็นลักษณะทางภาษาที่เป็นสากลจากการเปรียบเทียบภาษาต่างๆ ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์เป็นความคาดหวังของหน่วยร่วมเหตุการณ์หน่วยหนึ่ง ความคาดหวังดังกล่าวเป็นแรงจูงใจที่ส่งผลให้หน่วยร่วมเหตุการณ์ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้กระทำ (Agent) กระทำเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือความคาดหวังที่ตนประสงค์ (Schmidtke-Bode, 2009) โครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงค์แสดงในแผนภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1. แสดงโครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงค์
(ปรับจาก Schmidtke-Bode, 2009)

เหตุการณ์ที่พิจารณาว่าเป็นวัตถุประสงค์ของการกระทำเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่งประกอบด้วยมโนทัศน์ที่เป็นสากล 3 มโนทัศน์ดังต่อไปนี้ (1) ความตั้งใจหรือเจตนาของผู้แสดงกริยา (Volitionality) กล่าวคือ การที่ผู้กระทำจะแสดงกริยาหลักของเหตุการณ์ได้นั้น ผู้แสดงกริยาไม่ได้กระทำตามสัญญาติญาณหากแต่กระทำอย่างรู้สึกตัวและตั้งใจเพื่อให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตนคาดหวัง (2) เป้าหมาย (Goal or target-directedness) จากที่ระบุความหมายของวัตถุประสงค์ไว้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่ผู้กระทำแสดงกริยาหนึ่งๆ เพื่อให้เกิดผลตามที่ตนต้องการ การกระทำนั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยปราศจากหน่วยร่วมเหตุการณ์ที่รับผลจากเหตุการณ์ดังกล่าว แต่ผู้กระทำแสดงเหตุการณ์นั้นๆ เพื่อให้บุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมีบทบาทเป็น “เป้าหมาย” ของเหตุการณ์ได้รับผลที่เกิดขึ้น เป้าหมายในที่นี้อาจเป็นตัวผู้กระทำเอง บุคคลอื่น หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และ (3) การอิงช่วงเวลาในอนาคต (Future orientation) การบรรลุวัตถุประสงค์ไม่ได้เกิดขึ้นโดยทันทีแต่จะเกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ที่ผู้กระทำแสดง อาจกล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์เป็นผลจากความตั้งใจของผู้แสดงกริยาในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง วัตถุประสงค์จึงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตหรือภายหลังเหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาในอนุพจน์หลัก (Main clause) กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์สำคัญ 3 มโนทัศน์ ได้แก่ ความตั้งใจในการแสดงกริยา เป้าหมาย และการอิงช่วงเวลาในอนาคต ยกตัวอย่างเช่น ผมไปญี่ปุ่นเพื่อหาประสบการณ์ เหตุการณ์ หาประสบการณ์ เป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ ไปญี่ปุ่น ที่ผู้กระทำ ผม แสดง เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนาของผู้กระทำ เป้าหมายของเหตุการณ์นี้ คือ หน่วยร่วมผู้กระทำ ผม และวัตถุประสงค์ หาประสบการณ์ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ ไปญี่ปุ่น

2.1.2 วัตถุประสงค์ในฐานะความหมายทางไวยากรณ์

วัตถุประสงค์เป็นความหมายทางไวยากรณ์ (Grammatical meaning) ประเภทหนึ่ง ความหมายทางไวยากรณ์เป็นความหมายที่ปรากฏตามลำพังไม่ได้ ความหมายประเภทดังกล่าวต้องปรากฏร่วมกับความหมายเชิงเนื้อหาเพื่อแสดงข้อมูลทางไวยากรณ์ให้กับความหมายเชิงเนื้อหานั้น ความหมายทางไวยากรณ์แสดง

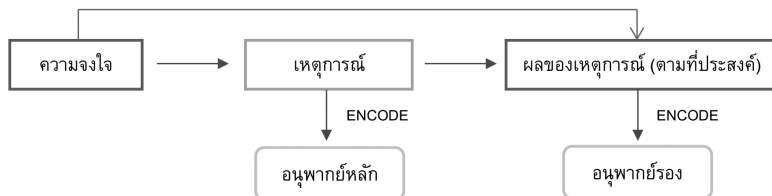
ผ่านรูปภาษาในลักษณะหน่วยคำทางไวยากรณ์ (Grammatical morpheme) หรือหน่วยสร้างทางวากยสัมพันธ์ (Syntactic construction) ความหมายทางไวยากรณ์จะอยู่ในแวดวงนามธรรม (Abstract domain) เช่น กาล การณ์ลักษณะ ทักษณาวะ การรับประโยชน์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างอนุพากย์ อาทิ ความเป็นเหตุเป็นผล เงื่อนไข ความขัดแย้ง วัตถุประสงค์นั้นว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างอนุพากย์ประเภทหนึ่งที่อนุพากย์หนึ่งแสดงเหตุการณ์หรือการกระทำที่ถูกขับเคลื่อนหรือได้รับแรงจูงใจจากอีกอนุพากย์หนึ่งซึ่งเป็นการคาดหวังของผู้แสดงกริยานั้น จากตัวอย่างข้างต้นในตอนท้ายของหัวข้อ 2.1.1 ที่ว่า ผมไปญี่ปุ่นเพื่อหาประสบการณ์ ประโยคนี้ประกอบด้วย 2 อนุพากย์ ได้แก่ ผมไปญี่ปุ่น และ (ผม) หาประสบการณ์ ทั้ง 2 อนุพากย์เชื่อมกันด้วยคำเชื่อมอนุพากย์ (Subordinator) เพื่อ อนุพากย์ (ผม) หาประสบการณ์ เป็นแรงจูงใจที่ขับเคลื่อนให้ผู้กระทำแสดงเหตุการณ์ในอนุพากย์หลักซึ่งก็คือ ไปญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงพิจารณาให้วัตถุประสงค์เป็นความหมายทางไวยากรณ์ ความหมายทางไวยากรณ์แตกต่างจากความหมายเชิงเนื้อหา (Lexical meaning) ในประเด็นที่ว่า ความหมายเชิงเนื้อหาปรากฏได้ตามลำดับ ความหมายประเภทดังกล่าวแสดงผ่านรูปภาษาในลักษณะหน่วยศัพท์ (Lexeme) และแวดวงทางความหมายที่ความหมายเชิงเนื้อหาบ่งชี้อาจเป็นแวดวงนามธรรม เช่น ความรัก ความดี วัฒนธรรม หรือแวดวงรูปธรรม (Concrete domain) เช่น รถยนต์ คอมพิวเตอร์ เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

2.2 กลไกทางรูปนัยในการแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงค์ผ่านรูปภาษา

2.2.1 การแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงค์ผ่านรูปภาษา

การพิจารณาอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษาจะใช้เกณฑ์ทางรูปนัยหรือเกณฑ์ทางโครงสร้างซึ่งต่างจากการพิจารณาโครงสร้างทางมโนทัศน์ที่ใช้เกณฑ์ทางความหมายดังที่นำเสนอในหัวข้อ 2.1 ที่ผ่านมา หน่วยสร้างวัตถุประสงค์ประกอบด้วย 2 อนุพากย์ ได้แก่ อนุพากย์หลักที่แสดงเหตุการณ์หลักของหน่วยสร้างซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่ได้รับแรงจูงใจมาจากเหตุการณ์ใน

อนุพากย์รอง (Subordinate clause) ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการแสดงเหตุการณ์ในอนุพากย์หลัก หน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงค์แสดงได้ด้วยแผนภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2. แสดงหน่วยสร้างวัตถุประสงค์

จากการศึกษาตำแหน่งของอนุพากย์ที่ระบุวัตถุประสงค์ตามมุมมองทางแบบลักษณะภาษาพบว่า ในภาษาส่วนใหญ่ อนุพากย์ดังกล่าวจะมีตำแหน่งที่คงที่ คือ ปรากฏหลังอนุพากย์หลัก ลำดับของอนุพากย์ดังกล่าวไม่ได้ปรากฏขึ้นอย่างนิรนัย (Arbitrary) หรือปราศจากแรงจูงใจอื่นใด หากแต่เป็นผลมาจากความเป็นสัญรูป² (Iconicity) (Croft and Cruse, 2004; Evans and Green, 2006; Schmidtke-Bode, 2009) ที่ว่า เหตุการณ์ในอนุพากย์วัตถุประสงค์เป็นผลมาจากการแสดงเหตุการณ์ที่ระบุในอนุพากย์หลัก เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ส่วนเหตุการณ์ที่ปรากฏในอนุพากย์หลักเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน เพราะว่าถ้าไม่มีเหตุการณ์นี้ เหตุการณ์ในอนุพากย์วัตถุประสงค์ก็คงไม่เกิดขึ้น ผู้ใช้ภาษาจึงเชื่อมโยงประสบการณ์ทางเวลาดังกล่าวและแสดงผ่านทางตำแหน่งของอนุพากย์ทั้งสองในลักษณะที่ว่า อนุพากย์หลักซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนปรากฏหน้าอนุพากย์ที่ระบุวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง

² วิภาส โปธิแพทย์ (2561, น. 31) ใช้ “ความชัดใส” แทน Iconicity ตามเพียร์ศิริ วงษ์วิภาณนท์

2.2.2 กลไกทางรูปนัยของอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษา

กลไกทางรูปนัยของอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์จำแนกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การใช้ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์ (Purposive Marker) แบ่งเป็น (1.1) ตัวบ่งชี้ที่เป็นคำศัพท์หน่วยคำเดี่ยวและ (1.2) ตัวบ่งชี้ที่เป็นหน่วยคำเติม กลไกประการที่ (2) คือ การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง (Serial verb construction) รายละเอียดเกี่ยวกับกลไกทางรูปนัยทั้ง 2 กลไกมีดังต่อไปนี้

(1) การใช้ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์ ตัวบ่งชี้ดังกล่าวจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1.1) ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์ที่เป็นคำศัพท์หน่วยคำเดี่ยว

ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์ที่เป็นคำศัพท์หน่วยคำเดี่ยวเป็นรูปไวยากรณ์ (Grammatical form) ประเภทหนึ่งที่ปรากฏได้ตามลำดับซึ่งหมายถึงไม่ได้ปรากฏร่วมกับฐาน (Base) หรือรากศัพท์ (Root) ใดๆ ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์ประเภทดังกล่าวพบในหลายภาษา เช่น คำเชื่อมอนุพากย์ *ta* ในภาษาเปอร์เซีย

(2) Eynœk-cœm-o	zœd-cœm	<u>ta</u>	be-tun-cœm
glasses-1SG-OBJ	hit-1SG	PURP	SUBJ-be.able.-1SG
behtoer	be-bin-cœm		
better	SUBJ-see-1SG		

'I put my glasses on so I could see better.'

(Mahootian, 1997 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.74)

หากพิจารณาพร้อมกับลำดับของหน่วยประกอบ (Constituent order) คำเชื่อมอนุพากย์เป็นตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์ที่พบมากในภาษาที่เรียงลำดับหน่วยประกอบแบบกริยาปรากฏหน้าหน่วยกรรม (VO) โดยที่ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์จะปรากฏหน้าอนุพากย์ดังกล่าว คำศัพท์หน่วยคำเดี่ยวอีกประเภทหนึ่งที่บ่งชี้วัตถุประสงค์ คือ คำสังโยคบท³ (Adposition) คำสังโยคบทที่บ่งชี้วัตถุประสงค์จำแนกตามตำแหน่งการปรากฏได้ 2 ประเภท ดังนี้ คำสังโยคบทที่นำหน้าวัตถุประสงค์เรียกว่า Prepositional Purposive Marker คำสังโยคบทลักษณะดังกล่าวพบในภาษาที่ลำดับของหน่วย

ประกอบจัดเรียงแบบกริยาปรากฏหน้าหน่วยกรรม เช่น ภาษาลันโก (Lango)

- (3) Dákò òmàkò gwênò mé àcámá
 woman 3SG.catch.PRF chicken for eat.MSD.1SG
 'The woman caught a chicken for me to eat.'

(Noonan, 1992 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.74)

ส่วนคำสังโยคบทที่ปรากฏหลังวัตถุประสงค์เรียกว่า Postpositional Purposive Marker คำสังโยคบทประเภทนี้พบในภาษาที่เรียงลำดับหน่วยประกอบที่หน่วยกรรมปรากฏหน้ากริยา (OV) นอกจากคำศัพท์หน่วยคำเดียวทั้ง 2 ประเภทแล้ว กริยาช่วยที่ระบุวัตถุประสงค์ (Purposive Auxiliary) ก็เป็นคำศัพท์หน่วยคำเดียวอีกประเภทหนึ่งที่ใช้แสดงวัตถุประสงค์ที่พบในภาษาเฟฮัน เทตัน (Fehan Tetun)

- (4) At ó bá m-ó na'in sia futu manu?
 AUX 2SG go 2SG-with noble PL fight (cocks) bird
 'Would you go and cockfight with nobles?'

(Van Klinken, 1999 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.77)

³ คำสังโยคบทเป็นรูปภาษาที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามที่ปรากฏหน้าหรือหลังคำสังโยคบทดังกล่าวกับส่วนประกอบอื่นๆ ในโครงสร้าง รูปแบบความสัมพันธ์ทางความหมาย (Semantic Relation) ที่คำสังโยคบทแสดงมีหลายรูปแบบ เช่น ความสัมพันธ์เชิงปริภูมิ (Spatial Relation) หรือความสัมพันธ์เชิงเวลา (Temporal Relation) เป็นต้นว่า คำบุพบท un และ on ในตัวอย่าง A cat is sleeping under the table. John will visit his mother on Monday. นอกจากความสัมพันธ์ทางความหมายทั้ง 2 ประเภทแล้ว คำสังโยคบทยังใช้บ่งบอกบทบาททางความหมายของหน่วยนาม เช่น หน่วยนามหน่วยหนึ่งมีบทบาททางความหมายเป็นเครื่องมือ เป้าหมาย แหล่งที่มา เป็นต้น คำสังโยคบทจำแนกตามการปรากฏร่วมกับหน่วยนามที่มีบทบาทเป็นส่วนเติมเต็ม (Complement) ได้ 2 ประเภท ได้แก่ คำบุพบท (Preposition) คือ คำสังโยคบทที่ปรากฏหน้าหน่วยนาม และคำปรบท (Postposition) คือ คำสังโยคบทที่ปรากฏหลังหน่วยนาม วิชาส โพรแพทย์ (2561, น. 119) เรียกคำสังโยคบทว่า คำเชื่อมบ่งการก ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเรียก Adposition ว่า คำสังโยคบท ตามที่ปรากฏในหนังสือของกึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์ (2559)

ตัวบ่งชี้วัดรูปประสงคทั้ง 3 ประเภทดั่งนำเสนอข้างต้นเป็นคำศัพท์หน่วยคำเดียว หากพิจารณาจากความซับซ้อนทางหน่วยคำ (Morphological complexity) ของตัวบ่งชี้ จะพบว่า ตัวบ่งชี้ดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้วัดรูปประสงคที่ซับซ้อนน้อย กล่าวคือ ประกอบด้วยหน่วยคำเดียว (Monomorphemic complexity) อย่างไรก็ตาม ตัวบ่งชี้วัดรูปประสงคในบางภาษามีความซับซ้อนทางหน่วยคำมากกว่า กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ดังกล่าวประกอบด้วยหลายหน่วยคำ (Polymorphemic complexity) หน่วยคำที่ประกอบกันเป็นตัวบ่งชี้วัดรูปประสงคที่ซับซ้อนนั้นมาจากคำศัพท์หน่วยคำเดียว ไม่ใช่หน่วยคำเดิมที่ต้องปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่นๆ เช่น ตัวบ่งชี้วัดรูปประสงคในภาษาม้งฮมยดยัว (Hmong Njua)

(5)	John	dlha	<u>txhaj</u>	<u>le</u>	<u>tau</u>	noj	mov
	John	run	PURP			eat	rice

‘John is running in order to eat rice.’

(Harriehausen, 1990 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.83)

หรือตัวบ่งชี้วัดรูปประสงค so that, in order that หรือ so as to ในภาษาอังกฤษ ตัวบ่งชี้วัดรูปประสงคในบางภาษามีความซับซ้อนเพียงรูปแบบเดียว แต่ในบางภาษา ตัวบ่งชี้ดังกล่าวอาจมีความซับซ้อนได้ทั้งสองลักษณะขึ้นอยู่กับบริบทและสถานการณ์ในการใช้ว่า ผู้ใช้ภาษาจะเลือกใช้ตัวบ่งชี้วัดรูปประสงคที่มีความซับซ้อนมากน้อยเพียงใด

(1.2) ตัวบ่งชี้หน่วยพากยัตรูปประสงคที่เป็นหน่วยคำเดิม

หน่วยคำเดิมเป็นรูปภาษาที่ไม่สามารถปรากฏได้ตามลำพัง หน่วยคำดังกล่าวต้องปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่นเพื่อแสดงข้อมูลทางไวยากรณ์ กิ่งกาญจัน เทพกาญจนา (2559, น.18) เสนอว่า หน่วยคำเดิม (หรือที่กิ่งกาญจันเรียกว่า สัทธรรณเดิม) เป็นรูปภาษาที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์ (Degree of grammaticality) สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรูปไวยากรณ์ที่เป็นหน่วยศัพท์เดี่ยวและรูปติด (Clitic) หน่วยคำเดิมที่บ่งชี้หน่วยพากยัตรูปประสงคพบในภาษาที่มีระบบหน่วยคำ (Morphological system) ที่ซับซ้อน อาทิ เช่น หน่วยคำเดิมท้าย (Suffix) din ที่ใช้ในภาษายูกาเกียร์ทางตอนใต้ (Southern Yukaghir)

- (6) Terike-die tāt šej-re-din uke-s'

old.woman-DIM CONN enter-CAUS-PURP go.out-PRFV.INTR.3SG

'The old woman went out in order to bring it in.'

(Maslova, 2003 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.162)

หากพิจารณาร่วมกับลำดับของหน่วยประกอบ ตัวบ่งชี้ประเภทหน่วยคำเติมท้ายพบมากในภาษาที่เรียงลำดับหน่วยประกอบแบบหน่วยกรรมนำหน้ากริยาและตัวบ่งชี้ดังกล่าวปรากฏหลังอนุพากย์ที่ระบุประสงค์ หน่วยคำเติมอีกประเภทหนึ่งที่บ่งชี้วัตถุประสงค์ คือ หน่วยคำที่แสดงกาล-การณลักษณะ-มาลา (tense-aspect-mood marker or TAM marker) เช่น ภาษาคายาดีลด์ (Kayardild) ที่ใช้หน่วยเติมท้าย ju ซึ่งเป็นมาลาแสดงความเป็นไปได้ (Potential mood) เพื่อบ่งชี้แนวความหมายที่เกี่ยวข้องวัตถุประสงค์ดังตัวอย่าง

- (7) Ki-l-da karna-ja minal-i

They-PL-NOM burn-RL scrub-MDL.LOC

karn-marri-wu rajurri-ju

grass-PRVT-MDL.PROP walk-POT

'They are burning off the scrub, so (they) can walk about
unimpeded by grass.'

(Evans, 1995 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.64)

นอกจากนี้ ยังพบการใช้อนุภาค (Particle) สำหรับการแสดงอนุพากย์วัตถุประสงค์เช่นกัน อาทิ ภาษาอูเทอะ (Ute) ที่ใช้อนุภาค *sa* ซึ่งเป็นหน่วยเติมท้ายเพื่อแสดงวัตถุประสงค์ เป็นต้นว่า

- (8) Durángo-vwaa-cawí-kwa-i sivaq̣tu-ci wunáy-kwa-sa

Durango-at-to-go-IMM goat-OBJ sell-go-PTC

tyúká-naró'a-paa-ci

eat-buy-FUT-NOML

'He is going to Durango to sell a goat, in order to buy food.'

(Schmidtke-Bode, 2009, p.76)

(2) การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง

ผู้ใช้ภาษาในบางภาษาไม่ได้ใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์เพื่อระบุวัตถุประสงค์ แต่ผู้ใช้ภาษาเหล่านั้นเข้าใจเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านการอนุมาน (Inference) กลวิธีในการแสดงเหตุการณ์ที่ระบุวัตถุประสงค์โดยไม่ใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์กลวิธีหนึ่ง คือ การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียงดังที่พบในภาษาจีนแมนดาริน (Mandarin Chinese)

(9) Wǒ	mǎi	piào	<u>jìn-qu</u>
I	buy	ticket	enter-go

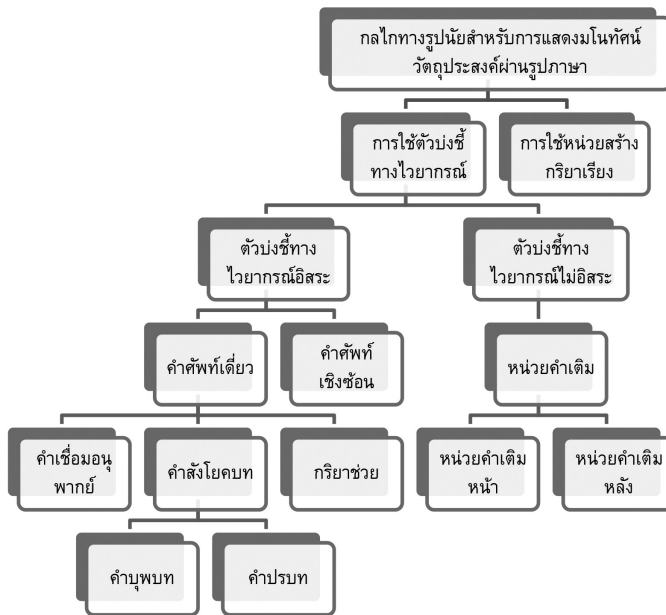
'I bought a ticket and went in.' (temporal sequence)

'I bought a ticket to go in.' (purposive)

(Thompson, 1981 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.103)

ตัวอย่างประโยคข้างต้นตีความได้ 2 แบบ ได้แก่ เหตุการณ์ที่แสดงความหมายต่อเนื่อง (ฉันซื้อตั๋วภาพยนตร์แล้วเข้าไปข้างใน) และเหตุการณ์ที่แสดงวัตถุประสงค์ (ฉันซื้อตั๋วภาพยนตร์เพื่อเข้าไปข้างใน) บริบทมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้เข้าใจว่า ประโยคดังกล่าวสื่อความหมายในทิศทางใด

เมื่อพิจารณาจากมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษาพบว่า กลไกทางรูปนัยสำหรับการแสดงวัตถุประสงค์ผ่านรูปภาษาจำแนกเป็น 2 กลไกหลัก ได้แก่ (1) กลไกที่ใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่เป็นคำศัพท์หน่วยคำเดี่ยวหรือคำศัพท์เชิงซ้อนและตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะเป็นหน่วยคำเติม และ (2) กลไกที่ใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง กลไกประเภทที่สองไม่ใช้ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์อย่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับกลไกแรกแต่เป็นการใช้หน่วยสร้างทางวากยสัมพันธ์เพื่อแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงค์ กลไกทางรูปนัยสำหรับการแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงค์ผ่านรูปภาษาแสดงโดยสรุปตามภาพที่ 3 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3. แสดงกลไกทางรูปนัยสำหรับการแสดง
มโนทัศน์วัตถุประสงคผ่านรูปภาษา

หากพิจารณาเฉพาะกลไกแรก ซึ่งก็คือ การใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ Schmidtke-Bode (2009) ระบุว่า สาเหตุที่แต่ละภาษามีกลวิธีการแสดงวัตถุประสงคผ่านการใช้ตัวบ่งชี้ที่แตกต่างมิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่การเลือกใช้ตัวบ่งชี้ดังกล่าวสอดคล้องกับลำดับของหน่วยประกอบที่ปรากฏในแต่ละภาษา กล่าวคือ ภาษาที่เรียงลำดับหน่วยประกอบโดยให้คำกริยาปรากฏหน้าหน่วยกรรม (ภาษา VO) จะเลือกใช้ตัวบ่งชี้วัตถุประสงคที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ ส่วนภาษาที่เรียงลำดับหน่วยประกอบที่ให้หน่วยกรรมปรากฏหน้าคำกริยา (ภาษา OV) จะเลือกใช้ตัวบ่งชี้วัตถุประสงคที่เป็นหน่วยที่เติมท้ายซึ่งเป็นหน่วยคำเต็มประเภทหนึ่ง ส่วนตัวบ่งชี้เป็นคำสัณยคบทสามารถปรากฏในภาษาที่เรียงลำดับหน่วยประกอบทั้ง 2 แบบ แต่ตำแหน่งการปรากฏของตัวบ่งชี้จะแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาษา OV จะเลือกใช้คำ

ปรบท (Postposition) ซึ่งเป็นคำสัณโยคบทที่ปรากฏหลังวัตถุประสงคฺ ส่วนภาษา VO จะเลือกใช้คำบุพบท (Preposition) ซึ่งเป็นคำสัณโยคบทที่ปรากฏหน้าวัตถุประสงคฺ นอกจากนี้ หากพิจารณาตำแหน่งของตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงคฺจากข้อมูลภาษา ในเชิงแบบลักษณะจะพบว่า ตัวบ่งชี้ที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์มักจะปรากฏหน้าอนุพากย์ ที่ระบุวัตถุประสงคฺ ในทางกลับกัน ตัวบ่งชี้ที่เป็นหน่วยเติมท้ายมักจะปรากฏหลัง อนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงคฺ ส่วนตัวบ่งชี้ที่เป็นคำสัณโยคบทสามารถปรากฏได้ ทั้งสองตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งหน้าหรือหลังอนุพากย์ที่ระบุวัตถุประสงคฺ

2.2.3 ตำแหน่งของอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงคฺ

จากที่ได้กล่าวในตอนต้นว่า หน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงคฺเป็นหน่วยสร้าง ซับซ้อนที่ประกอบด้วย 2 อนุพากย์ ได้แก่ อนุพากย์หลักที่ระบุเหตุการณ์หลักของ หน่วยสร้างและอนุพากย์รองที่ระบุวัตถุประสงคฺของการแสดงเหตุการณ์ในอนุพากย์ หลัก เมื่อพิจารณาหน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงคฺตามมุมมองทางแบบลักษณะภาษา จะพบว่า การจัดเรียงอนุพากย์ภายในหน่วยสร้างดังกล่าวจำแนกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

(1) อนุพากย์วัตถุประสงคฺที่มีตำแหน่งคงที่

อนุพากย์วัตถุประสงคฺในบางภาษามีตำแหน่งที่คงที่ กล่าวคือ ไม่สามารถ เปลี่ยนตำแหน่งได้ ตำแหน่งคงที่ดังกล่าวจำแนกเป็น 3 ตำแหน่งย่อย ดังนี้ (1) อนุพากย์ ระบุวัตถุประสงคฺที่ปรากฏหลังอนุพากย์หลัก ได้แก่ ภาษาที่เรียงลำดับของหน่วย ประกอบแบบ VO (2) อนุพากย์ระบุวัตถุประสงคฺที่มีแนวโน้ม⁴ ปรากฏหน้าอนุพากย์ หลัก ได้แก่ ภาษาที่เรียงลำดับของหน่วยประกอบแบบ OV และ (3) อนุพากย์ระบุ วัตถุประสงคฺที่ปรากฏระหว่างประธานกับกริยาของอนุพากย์หลักดังตัวอย่างที่พบ ในภาษาวอราว (Warao)

⁴ ผู้ศึกษาใช้คำว่า “มีแนวโน้ม” เนื่องจากเมื่อพิจารณาผลการสำรวจที่ Schmidtke-Bode (2009, p. 113) นำเสนอพบว่า ภาษาที่เรียงลำดับหน่วยประกอบแบบ OV และอนุพากย์แสดง วัตถุประสงคฺปรากฏหน้าอนุพากย์หลักมีจำนวน 18 ภาษา จำนวนดังกล่าวไม่ได้แตกต่างอย่าง เห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาที่เรียงลำดับหน่วยประกอบแบบ VO และอนุพากย์แสดง วัตถุประสงคฺปรากฏหลังอนุพากย์หลักซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 15 ภาษา

- (10) Ine ure buha-kitane nao-a-e
 1SG malanga dig.out-NOML come-PNCT-PST

'I came to dig out malanga.'

(Romero-Figueroa, 1997 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.111)

- (2) อนุพากย์วัตถุประสงคที่มีตำแหน่งไม่คงที่

อนุพากย์วัตถุประสงคอาจปรากฏในตำแหน่งหน้าหรือหลังอนุพากย์หลักก็ได้ เช่น ภาษาลาฟวูเกิลีฟ (Lavukaleve) ที่อนุพากย์ระบุวัตถุประสงคปรากฏหน้าอนุพากย์หลักดังตัวอย่างประโยคที่ (11) หรือปรากฏหลังอนุพากย์หลักดังตัวอย่างประโยคที่ (12)

- (11) Kiu-ham hide fi a-vo
 die-PURP thus 3SG.N.FOC 1SG-come

'I have come like this to die.'

- (12) Ma-kalem na hano ve-m Siria-ham
 3PL.POSS-father.M SG.M.ART then go-SG.M catch.fish-PURP

'Their father had gone. To catch fish.'

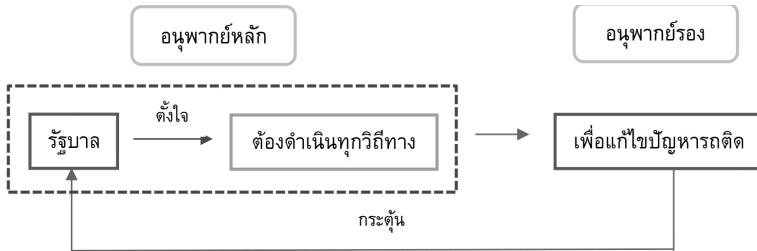
(Terrill, 2003 อ้างถึงใน Schmidtke-Bode, 2009, p.111)

3. โครงสร้างทางมโนทัศน์และอนุพากย์แสดงวัตถุประสงคในภาษาไทย

3.1 โครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงคในภาษาไทย

เมื่อพิจารณาโครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงคในภาษาไทยพบว่า โครงสร้างทางมโนทัศน์ดังกล่าวมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับโครงสร้างทางมโนทัศน์วัตถุประสงคที่พบในภาษาอื่น กล่าวคือ โครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงคในภาษาไทยประกอบด้วย 3 มโนทัศน์ย่อย ได้แก่ (1) ความจงใจในการแสดงกริยา (2) เป้าหมาย และ (3) การอิงช่วงเวลาในอนาคต ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากที่ได้กล่าวในตอนต้นว่า วัตถุประสงค์เป็นแรงจูงใจที่ขับเคลื่อนให้ผู้กระทำ ซึ่งเป็นประธานในอนุพากย์หลักแสดงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง การกระทำเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างตั้งใจ เนื่องจากหากผู้กระทำไม่ตั้งใจให้เกิดเหตุการณ์ที่แสดงผ่านกริยาวิเศษณ์ในอนุพากย์หลักแล้ว ตนจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการได้ ในขณะเดียวกัน อนุพากย์วัตถุประสงค์ยังบ่งชี้เป้าหมายจากการกระทำว่า ผู้แสดงกริยากระทำเหตุการณ์ในอนุพากย์หลักเพื่อจุดประสงค์ใด เพื่อใคร หรือเพื่อสิ่งใด พร้อมกันนี้ เหตุการณ์ที่เป็นผลของวัตถุประสงค์เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ที่แสดงผ่านอนุพากย์หลัก กล่าวอีกนัยหนึ่ง เหตุการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นหลังจากที่เหตุการณ์หลักดำเนินไปก่อนแล้ว คุณลักษณะข้อนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในภาษาไทยที่คำช่วยหน้ากริยา (preverbal auxiliary) จะ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้เหตุการณ์ในอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง (future/irrealis marker) ปรากฏหน้าอนุพากย์วัตถุประสงค์ เช่น แม่ทำงานอย่างหนักเพื่อที่จะให้ลูกได้เรียนหนังสือ เหตุการณ์ในอนุพากย์รอง ลูกได้เรียนหนังสือ เป็นเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ ทำงานอย่างหนัก โดยที่เหตุการณ์ ลูกได้เรียนหนังสือ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ แม่ ทำงานหนักจนมีเงินเพียงพอที่จะให้ลูกเรียนหนังสือ ดังนั้น เหตุการณ์ในอนุพากย์รองจึงเป็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ในบางหน่วยสร้าง แม้คำช่วยหน้ากริยา จะ ไม่ปรากฏหน้าอนุพากย์วัตถุประสงค์ แต่เหตุการณ์ที่ระบุในอนุพากย์ดังกล่าวยังคงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตเช่นเดียวกัน อาทิ รัฐบาลต้องดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อแก้ไขปัญหาโรคติดต่อ เหตุการณ์แก้ไขปัญหาระบาด เป็นเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น เหตุการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อหน่วยรวม รัฐบาล แสดงเหตุการณ์ ดำเนินการทุกวิถีทาง ก่อนแล้ว การตีความประโยคตัวอย่างแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4. แสดงการตีความความหมายวัตถุประสงค์จากประโยคตัวอย่าง
รัฐบาลต้องดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงค์ในภาษาไทยประกอบด้วยมโนทัศน์ย่อย 3 มโนทัศน์ย่อย ได้แก่ เจตนาหรือความตั้งใจของผู้แสดงกริยาเป้าหมาย และการอิงช่วงเวลาในอนาคต เช่นเดียวกับโครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงค์ที่พบในภาษาอื่นๆ

3.2 กลไกทางรูปนัยสำหรับการแสดงอนุพากย์วัตถุประสงค์ในภาษาไทย

กลไกทางรูปนัยสำหรับการแสดงอนุพากย์วัตถุประสงค์ในภาษาไทยประกอบด้วย 2 กลวิธีหลัก ดังนี้ (1) การใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ซึ่งจำแนกตามความซับซ้อนทางหน่วยคำของตัวบ่งชี้ดังกล่าวเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์ที่เป็นคำศัพท์หน่วยคำเดียวและตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์เชิงซ้อน อีกกลไกหนึ่ง คือ (2) การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง กลไกทางภาษาทั้ง 2 ประการมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 การใช้ตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์ที่เป็นคำศัพท์หน่วยคำเดียว

กลวิธีการแสดงเหตุการณ์ที่ระบุวัตถุประสงค์ในภาษาไทยด้วยการใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่เป็นคำศัพท์หน่วยคำเดียวจำแนกเป็น 2 กลวิธีย่อย ได้แก่ (1) การใช้คำเชื่อมอนุพากย์ และ (2) การใช้คำบุพบทที่บ่งชี้เป้าหมายของเหตุการณ์ รายละเอียดเกี่ยวกับกลวิธีย่อยทั้งสองประการมีดังนี้

(1) การใช้คำเชื่อมอนุพากย์

ผู้ใช้ภาษาไทยใช้คำเชื่อมอนุพากย์เพื่อเชื่อมอนุพากย์หลักและอนุพากย์วัตถุประสงคเข้าด้วยกันเป็นหน่วยสร้างเดียว คำเชื่อมอนุพากย์ที่บ่งชี้วัตถุประสงค์ในภาษาไทยและเป็นคำศัพท์หน่วยคำเดียวมี 2 คำ ได้แก่ คำว่า “เพื่อ” และคำว่า “ให้” คำเชื่อมอนุพากย์ทั้งสองจะปรากฏหน้าอนุพากย์วัตถุประสงค์ ยกตัวอย่างเช่น

(13) เขาทำงานอย่างหนักเพื่อเลื่อนตำแหน่งให้เร็วขึ้น

(14) ผมไปญี่ปุ่นเพื่อหาประสบการณ์

(15) เขาทำงานหนักเพื่อลูกจะได้สบาย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างที่ (13) เลื่อนตำแหน่งให้เร็วขึ้น เป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ทำงานอย่างหนัก ส่วนตัวอย่างที่ (14) หาประสบการณ์ เป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ ไปญี่ปุ่นและลูกจะได้สบาย เป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ เขาทำงานอย่างหนัก ในบางกรณี คำเชื่อมอนุพากย์อาจปรากฏหน้าผู้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่ผู้แสดงกริยากระทำดังตัวอย่างที่ (15) หน่วยร่วม ลูก เป็นผู้รับผลจากเหตุการณ์ ทำงานหนัก เมื่อพิจารณาหน่วยนามที่ทำหน้าที่เป็นประธานของอนุพากย์หลักและอนุพากย์รองที่แสดงวัตถุประสงค์พบว่า ประธานของอนุพากย์ที่ระบุวัตถุประสงค์อาจเป็นประธานเดียวกับอนุพากย์หลักดังตัวอย่างที่ (13) และ (14) ในกรณีนี้ ประธานในอนุพากย์แสดงวัตถุประสงค์สามารถละได้ อีกกรณีหนึ่ง คือ ประธานของทั้ง 2 อนุพากย์ต่างกันดังตัวอย่างที่ (15) ข้างต้น

ส่วนคำว่า “ให้” ในฐานะคำเชื่อมอนุพากย์ที่บ่งชี้วัตถุประสงค์ปรากฏใน 2 โครงสร้างตามรูปภาษาที่ปรากฏหลังคำเชื่อมดังกล่าว ได้แก่ การใช้คำว่า “ให้” นำหน้าคำกริยาบอกสภาพ (stative verb) เพื่อระบุว่า กริยาบอกสภาพดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์หรือความคาดหวังของผู้กระทำในการแสดงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เช่น

(16) เอ็มมาบอกมุกด้วยเสียงที่จริงจังให้ดังกว่าปกติเพื่อจะส่งสารถึงคนที่น่าจะรู้ตัว

(17) รอยยิ้มอาย ๆ ของเธอมีความหมายอะไรไม่รู้เมื่อเธอยกแขนขึ้น

กันลำตัวผมให้ห่าง

(18) พี่สาวแสนสวยของผมสั่งเสียงหวาน เราจะรักษาเขาให้หาย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างข้างต้น ดัง ห่าง หาย ซึ่งเป็นคำกริยาบอกสภาพเป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ บอกด้วยเสียงจูงใจ ยกแขนขึ้นกันลำตัว และ รักษา ตามลำดับ อีกโครงสร้างหนึ่ง คือ การใช้คำว่า “ให้” นำหน้าอนุพากย์วัตถุประสงค์ อาทิ

(19) ผมเป็นไกด์นำทางคุณ คุณก็อธิบายเกี่ยวกับศิลปะให้ผมฟัง

(20) เอ็ดมันประคองตัวให้ฉันนั่งฟังชากรถ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างข้างต้น อนุพากย์ ผมฟัง และ ฉันนั่งฟังชากรถ เป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ อธิบายเกี่ยวกับศิลปะ และ ประคองตัว ตามลำดับ ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ ประธานของอนุพากย์หลักและอนุพากย์รองที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (16) - (20) เป็นประธานที่แตกต่างกัน ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ คำว่า “ให้” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (19) - (20) มีหน้าที่ทางไวยากรณ์เช่นเดียวกับคำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” ดังที่กล่าวในหัวข้อที่ผ่านมาพิจารณาจากการปรากฏหน้าอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีหน้าที่ทางไวยากรณ์เหมือนกัน แต่คำทั้งสองไม่สามารถปรากฏทดแทนกันได้ (interchangeable) อย่างสมบูรณ์ ความแตกต่างประการหนึ่งระหว่างคำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” กับ “ให้” คือ คำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” จะนำหน้าอนุพากย์วัตถุประสงค์ที่ประธานในอนุพากย์ดังกล่าวเป็นประธานเดียวกับประธานในอนุพากย์หลักหรือไม่ก็ได้ ในขณะที่คำเชื่อมอนุพากย์ “ให้” จะนำหน้าอนุพากย์วัตถุประสงค์ที่ประธานในอนุพากย์ดังกล่าวแตกต่างจากประธานในอนุพากย์หลักเท่านั้นพิจารณาจากตัวอย่างต่อไปนี้

(21) เขาทำงานอย่างหนักเพื่อ (เขา) จะได้เลื่อนตำแหน่งโดยเร็ว

(22) เขาทำงานอย่างหนักเพื่อลูกจะได้เรียนสูงๆ

(23) เขาทำกับข้าวให้ลูกกิน

(24) เขาทำกับข้าวให้กิน

ตัวอย่างที่ (21) เป็นหน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงค์ที่ใช้คำเชื่อมอนุพากย์

“เพื่อ” ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ประธานของอนุพากย์ทั้งสองเป็นประธานเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ประธานในอนุพากย์รองหรืออนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์จึงจะได้ สำหรับ ตัวอย่างที่ (22) เป็นตัวอย่างที่ประธานของทั้ง 2 อนุพากย์เป็นประธานที่ต่างกัน ส่วน ตัวอย่างที่ (23) และ (24) เป็นตัวอย่างของการใช้คำเชื่อมอนุพากย์ “ให้” ภายใต้ เงื่อนไขที่ว่า ประธานของทั้งสองอนุพากย์เป็นต่างประธานกันเท่านั้น แม้ว่าใน ตัวอย่างที่ (24) ประธานในอนุพากย์รองจะถูกละไป แต่นั่นไม่ได้แสดงความหมาย ว่า ประธานที่ละไปสื่อถึงประธานของอนุพากย์หลักเช่นเดียวกับกรณีของการใช้คำ เชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” แต่หมายถึงบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่หน่วยร่วมผู้กระทำ เขา ถ้าเติม ประธานเดียวกันเป็น */?เขาทำกับข้าวให้เขา/ตัวเองกิน อาจเป็นประโยคที่ไม่เป็นที่ ยอมรับในภาษา หากจะสื่อความว่าประธานของอนุพากย์วัตถุประสงค์เป็นประธาน เดียวกันกับประธานในอนุพากย์หลัก หน่วยทางภาษาที่ปรากฏหลังคำว่า “ให้” จะ เป็นหน่วยนามไม่ใช่อนุพากย์ดังตัวอย่าง เขาทำกับข้าวให้ตนเอง คำว่า “ให้” จะ เปลี่ยนหน้าที่จากคำเชื่อมอนุพากย์เป็นคำที่ทำหน้าที่เสมือนคำบุพบท (Preposition-like function) อีกกรณีหนึ่ง คือ ไม่ใช่คำว่า “ให้” แต่จะใช้หน่วยสร้างกริยาเรียงเพื่อระบุ วัตถุประสงค์ดังตัวอย่าง เขาทำกับข้าวกินเอง รายละเอียดเกี่ยวกับกลวิธีดังกล่าวจะ อธิบายในหัวข้อ 3.2.3

หากพิจารณาลำดับของอนุพากย์ทั้งสองที่เชื่อมด้วยคำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” หรือ “ให้” จะพบว่า อนุพากย์ทั้งสองมีลำดับคงที่ กล่าวคือ อนุพากย์หลักปรากฏ หน้าอนุพากย์รอง ตำแหน่งดังกล่าวเป็นไปตามคำอธิบาย 3 ประการดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาลำดับของอนุพากย์ร่วมกับลำดับของหน่วยประกอบในภาษาไทย จะพบว่า ภาษาไทยเรียงลำดับของหน่วยประกอบแบบคำกริยาปรากฏหน้า หน่วยกรรม อนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์จึงปรากฏหลังอนุพากย์หลัก นอกจาก เหตุผลทางด้านลำดับของหน่วยประกอบในภาษาไทยแล้ว การเรียงลำดับของ อนุพากย์ดังกล่าวเป็นผลมาจากความเป็นสัญรูปที่สะท้อนให้เห็นถึงลำดับทางเวลาและ ตรรกะ (Temporal and logic sequence) ความเป็นสัญรูปในที่นี้มาจากประสบการณ์ ที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกแล้วแสดงผ่านรูปภาษา ยกตัวอย่างเช่น กรณี ของคำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” ที่บ่งชี้ความหมายวัตถุประสงค์ เหตุการณ์ในอนุพากย์

หลักจะต้องเกิดขึ้นก่อนเหตุการณ์ในอนุพากย์รองซึ่งพิจารณาว่าเป็นวัตถุประสงค์ของอนุพากย์หลัก ถ้าเหตุการณ์ในอนุพากย์หลักไม่เกิดขึ้นก่อน วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่แสดงผ่านอนุพากย์รองคงไม่ปรากฏขึ้นดังจะสังเกตได้จากการสลับตำแหน่งของอนุพากย์มีผลให้บริบทไม่สื่อความและไม่เป็นที่ยอมรับในภาษา (พิรุฬห์ ปิยมหพงศ์, 2559, น.144) อาทิ

(25) *เพื่อเขาจะได้ไม่เกรงใจ ครูณิลูกขึ้น [...] พยายามแต่งสีหน้าให้
ยิ้มน้อยๆ

(26) *เพื่อป้องกันชีวิตของเขาโดยแท้ นี่เขายัง

(27) *เพื่อรายงานขอความช่วยเหลือจากที่อื่นๆ พลวิทยุตามติดผู้
กองสมมาตร

(ปรับจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

เหตุผลประการดังกล่าวสอดคล้องกับองค์ประกอบของโครงสร้างทางโมโนทัศน์ของวัตถุประสงค์ที่วัตถุประสงค์เกี่ยวข้องกับการอิงช่วงเวลาในอนาคต

คำอธิบายประการสุดท้ายเกี่ยวข้องกับตำแหน่งของคำเชื่อมอนุพากย์ Diessel (2001) นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของอนุพากย์ (ทั้งอนุพากย์หลักและอนุพากย์รอง) กับตำแหน่งของคำเชื่อมอนุพากย์ไว้ว่า ในภาษาที่คำเชื่อมอนุพากย์ปรากฏท้ายอนุพากย์รองหรือที่เรียกว่า อนุพากย์วิเศษณ์ (Adverbial clause) อนุพากย์รองจะปรากฏหน้าอนุพากย์หลักเท่านั้น อย่างเช่น ภาษาเอเมียล (Amele) (ตัวอย่างที่ (28)) หรือจากตัวอย่างในภาษาจีนแมนดาริน (ตัวอย่างที่ (29))

อนุพากย์รอง		อนุพากย์หลัก
(28) ho qo-qag-an <u>nu</u>		dana age ho-ig-a
pig hit-3PL-FUT PURP		man 3PL come-3PL-PST
'To kill the pig, the men came.'		

(Roberts, 1988, p. 53-55 อ้างถึงใน Diessel, 2001, p. 439)

- อนุพากย์รอง
อนุพากย์หลัก
- (29) wǒ zài mǎngǔ de shíhòu wǒ jiàndào nǐ
 I be.at Bangkok while I meet you
 ‘When I was in Bangkok, I met you.’

(Thepkanjana and Uehara, 2015, p. 63)

จากตัวอย่างทั้งสองภาษาจะเห็นว่า คำเชื่อมอนุพากย์ของทั้งสองภาษาปรากฏท้ายอนุพากย์รองหรืออนุพากย์วิเศษณ์ อนุพากย์รองของภาษาที่แสดงลักษณะดังกล่าวจะปรากฏหน้าอนุพากย์หลักเท่านั้น ในทางกลับกัน ภาษาที่คำเชื่อมอนุพากย์ปรากฏหน้าอนุพากย์รอง อนุพากย์รองดังกล่าวจะปรากฏหน้าหรือหลังอนุพากย์หลักก็ได้ เช่น ในภาษาไทย คำเชื่อมอนุพากย์ปรากฏหน้าอนุพากย์รอง ดังนั้นอนุพากย์รองจึงปรากฏหน้าหรือหลังอนุพากย์หลักซึ่งเป็นไปตามข้อสังเกตประการที่สองของ Diessel ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- อนุพากย์รอง
อนุพากย์หลัก
- (30) ตอนเขามาทำงาน ฉันเห็นเขาเดินมากับผู้จัดการ
อนุพากย์หลัก
อนุพากย์รอง
- อนุพากย์หลัก
อนุพากย์รอง
- (31) ฉันเห็นเขาเดินมากับผู้จัดการ ตอนเขามาทำงาน

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า ตอน ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมระหว่างอนุพากย์หลัก ฉันเห็นเขาเดินมากับผู้จัดการ กับอนุพากย์รอง เขามาทำงาน คำเชื่อมดังกล่าวปรากฏหน้าอนุพากย์ เขามาทำงาน เมื่อพิจารณาการศึกษาของ Diessel แล้วจะพบว่า อนุพากย์รองที่มีคำเชื่อมอนุพากย์นำหน้าจะปรากฏหน้าอนุพากย์หลักดังตัวอย่างที่ (30) หรือปรากฏหลังอนุพากย์หลักดังตัวอย่างที่ (31) ก็ได้ ในกรณีของคำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” และ “ให้” ลำดับของอนุพากย์จะเป็นไปตามตัวอย่างที่ (31) เท่านั้น เนื่องด้วยเหตุผลประการที่ 2 ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสัญรูป ส่วนการเรียงลำดับอนุพากย์ดังตัวอย่างที่ (30) จะปรากฏก็ต่อเมื่อหน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงค์ประกอบ

ด้วยคำบุพบทที่บ่งชี้เป้าหมาย อาทิ “เพื่อ” หรือ “สำหรับ” โดยที่เป้าหมายนั้นได้รับการขบขันให้โดดเด่น (profiling) พิจารณาจากการย้ายมาปรากฏหน้าประโยค (preposing) (รายละเอียดเกี่ยวกับกลวิธีดังกล่าวจะนำเสนอในหัวข้อต่อไป) อาทิ

(32) เพื่ออ้อยที่ผมรัก ผมทำได้ทุกอย่าง

(33) สำหรับพวกคุณ เราจัดอาหารพิเศษไว้เรียบร้อยแล้ว

(Iwasaki and Ingkaphirom, 2009)

จากตัวอย่างข้างต้น หน่วยร่วมเป้าหมาย อ้อย และ พวกคุณ ได้รับการเน้นให้โดดเด่นเนื่องด้วยเหตุผลทางวาทศิลป์ที่ตั้งจะเห็นได้จากการย้ายมาหน้าประโยค ตัวอย่างประโยคที่ (32) และ (33) เป็นประโยคที่มีลักษณะแปลกเด่น (marked form) เมื่อเปรียบเทียบกับประโยคที่มีลักษณะพื้นฐานหรือไม่แปลกเด่น (basic or unmarked form) ผมทำได้ทุกอย่างเพื่ออ้อยที่ผมรัก และ เราจัดอาหารพิเศษไว้สำหรับพวกคุณเรียบร้อยแล้ว

(2) การใช้คำบุพบทที่บ่งชี้เป้าหมายของเหตุการณ์

คำบุพบทที่บ่งชี้เป้าหมายของเหตุการณ์มีหลายคำ อาทิ คำบุพบท “เพื่อ” หรือ “สำหรับ” เช่น

(34) แม่ของเธอทำเพื่อหญิงชราคนนั้นคนที่เคยทำร้ายและรุกราน
ท่านอย่างหยาบซ้ำ

(35) สรรพคุณวิจารณ์ออกมาตรงๆ เป็นใครก็ต้องคิดถึงความสุขของ
ตัวเองก่อน ทำเพื่อตัวเองทั้งนั้นแหละ

(36) คำว่า มิตร อาจไม่มีความหมายมากสำหรับคนอื่น แต่ลูกกังวล
ใจในเรื่องนี้มาก

(37) ร้านเรียวกะเป็นร้านสำหรับวัยรุ่นจริงๆ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

เมื่อพิจารณาตัวอย่างที่ (13) - (15) และตัวอย่างที่ (34) - (35) ข้างต้นจะพบว่า คำว่า “เพื่อ” แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์ในการบ่งชี้วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ คำว่า “เพื่อ” ในตัวอย่างที่ (13) - (15) ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุภาค ส่วน คำว่า “เพื่อ” ในตัวอย่างที่ (34) และ (35) ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท แม้ว่าหน้าที่ทาง

ไวยากรณ์ของคำว่า “เพื่อ” จะแตกต่างกัน แต่คำว่า “เพื่อ” ทั้งสองหน้าที่บ่งชี้ความหมายที่เหมือนกันความหมายหนึ่ง กล่าวคือ เป้าหมายซึ่งเป็นความหมายที่คำบุพบท “เพื่อ” บ่งชี้เป็นหน่วยร่วมเหตุการณ์ที่ผู้กระทำหรือประธานในอนุพากย์หลักคาดหวังให้ได้รับผลอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป้าหมายเป็นหน่วยร่วมเหตุการณ์ที่เป็นวัตถุประสงค์ของการกระทำเพียงแต่เป้าหมายแสดงผ่านรูปภาษาในลักษณะหน่วยนาม ในขณะที่วัตถุประสงค์แสดงผ่านรูปภาษาในลักษณะอนุพากย์ การขยายความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากประเด็นที่ว่า ในบางกรณีประธานของอนุพากย์หลักและประธานของอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์แตกต่างกัน ประธานของอนุพากย์ที่ระบุวัตถุประสงค์เป็น “เป้าหมาย” ที่ผู้แสดงกริยาในอนุพากย์หลักต้องการให้ได้รับผลบางอย่างจากเหตุการณ์ที่ตนกระทำ เช่น

(38) พ่อแม่ก็ไม่ควรอยู่ไกลกันมากเพื่อเด็กจะได้เดินทางไปมาสะดวก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างนี้ ทั้งสองอนุพากย์มีประธานที่ต่างกัน ได้แก่ พ่อแม่ ในอนุพากย์หลัก และ เด็ก ในอนุพากย์รองโดยที่ เด็กจะได้เดินทางไปมาสะดวก เป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ในอนุพากย์หลักซึ่งก็คือ พ่อแม่ก็ไม่ควรอยู่ไกลกันมาก หน่วยร่วมที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์หลัก คือ เด็ก ซึ่งเป็นประธานของอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ อาจกล่าวได้ว่า หน่วยร่วม เด็ก เป็นเป้าหมายของเหตุการณ์ พ่อแม่ก็ไม่ควรอยู่ไกลกันมาก ประเด็นดังกล่าวส่งผลให้คำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” ที่แสดงวัตถุประสงค์ขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายเป็นคำบุพบทที่บ่งชี้เป้าหมายดังจะเห็นได้จาก เมื่อละกริยาวลีของอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์เหลือเพียงแต่นามวลีที่เป็นประธานของอนุพากย์ดังกล่าว นามวลีนี้นับว่าเป็นเป้าหมายของการกระทำเหตุการณ์ในอนุพากย์หลักดังตัวอย่างต่อไปนี้

(39) ก. เราต่างคนต่างก็ต้องทำเพื่อคนที่เรารักจะได้มีความสุข

ข. เราต่างคนต่างก็ต้องทำเพื่อคนที่เรารัก

(40) ก. ดิฉันประทับใจคุณหมอท่านนี้มากและทำตามทันทีเพื่อลูกจะได้หายป่วย

ข. ดิฉันประทับใจคุณหมอท่านนี้มากและทำตามทันทีเพื่อลูก

(ปรับจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

คำว่า “เพื่อ” ในตัวอย่างแรกของปริบทแต่ละคู่ทำหน้าที่คำเชื่อมอนุพากย์ที่บ่งชี้วัตถุประสงค์ ส่วนคำว่า “เพื่อ” ในตัวอย่างที่สองของปริบทแต่ละคู่ทำหน้าที่คำบุพบทที่บ่งชี้เป้าหมาย ตัวอย่างที่ (39ข.) และ (40ข.) แสดงให้เห็นว่า ประธานของอนุพากย์รองเป็นเป้าหมายของการกระทำในอนุพากย์หลัก เมื่อภาคแสดงของอนุพากย์รองถูกละ เหลือเพียงแต่ประธานของอนุพากย์ดังกล่าว คำว่า “เพื่อ” จึงทำหน้าที่บ่งชี้เป้าหมายอย่างสมบูรณ์ (พิรุฬห์ ปิยมหพงศ์, 2559) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(41) ท่านอุทิศตัวเพื่อราชการไทย

(42) คุณครูและข้าราชการอำเภอสละเงินเดือนเพื่อการนี้

(43) ในขณะที่เขาทำงานเพื่อวงการ ผมกลับทำงานรับใช้นายทุน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างข้างต้น หน่วยนาม ราชการไทย การ และ วงการ มีบทบาทเป็นเป้าหมายของเหตุการณ์ อุทิศตัว สละเงินเดือน และ ทำงาน ตามลำดับ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้กระทำในปริบททั้งสาม ได้แก่ ท่าน คุณครูและข้าราชการอำเภอ และ เขา ต่างแสดงเหตุการณ์ข้างต้นเพื่อให้เกิดผลบางประการกับเป้าหมาย ราชการไทย การ และ วงการ

3.2.2 การใช้ตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์เชิงซ้อน

หากพิจารณาความซับซ้อนของคำเชื่อมอนุพากย์หรือตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์ในภาษาไทยพบว่า ตัวบ่งชี้ดังกล่าวมีทั้งลักษณะที่ซับซ้อนน้อย กล่าวคือ ประกอบด้วยหน่วยคำเดียวดังคำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” และ “ให้” หรือคำบุพบทดังที่แสดงในหัวข้อที่ผ่านมา และตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะซับซ้อนมาก กล่าวคือ ประกอบด้วยหน่วยคำมากกว่าหนึ่งหน่วย ตัวบ่งชี้ลักษณะดังกล่าวเกิดจากการประกอบกันของตัวบ่งชี้ “เพื่อ” กับหน่วยคำอื่นกลายเป็น เพื่อที่ เพื่อให้ เพื่อที่จะ เป็นต้น ตัวบ่งชี้เชิงซ้อนที่พบในความถี่ที่สูง คือ เพื่อให้ ยกตัวอย่างเช่น

(44) แม่ทำงานอย่างหนักเพื่อให้ลูกเรียนหนังสือสูงๆ

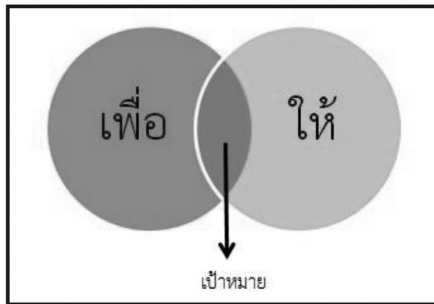
(45) ฌมพยายามใช้พายเป็นถ่อในบางครั้งเพื่อให้เรือไปได้เร็วมากขึ้น

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างข้างต้น ลูกเรียนหนังสือสูงๆ และ เร็วไปได้เร็วมากขึ้น เป็น วัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ ทำงานอย่างหนัก และ ใช้พายเป็นถ่อ ตามลำดับ

การปรากฏร่วมกันระหว่างคำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” กับ “ให้” ในฐานะคำเชื่อม อนุพากย์เชิงซ้อนที่บ่งชี้วัตถุประสงค์แสดงให้เห็นว่า คำทั้งสองมีมโนทัศน์บาง ประการร่วมกัน (Shared concept) มโนทัศน์ดังกล่าวคือ เป้าหมาย มโนทัศน์ เป้าหมายมีบทบาทต่อการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของคำว่า “เพื่อ” และ “ให้” ดังนั้น เมื่อ พิจารณาการขยายความหมายของคำทั้งสองจะพบว่า คำว่า “เพื่อ” ขยายความหมาย จากสาเหตุสู่วัตถุประสงค์ ส่วนคำว่า “ให้” ขยายความหมายจากการเปลี่ยนโอน กรรมสิทธิ์สู่การบ่งชี้ผู้รับสิ่งของ (Dative marking)⁵ ทั้งวัตถุประสงค์และผู้รับสิ่งของ ต่างก็เป็นเป้าหมายของเหตุการณ์ทั้งสิ้น กล่าวคือ วัตถุประสงค์เป็นเป้าหมายของการกระทำในอนุพากย์หลัก ส่วนผู้รับสิ่งของเป็นเป้าหมายของการถ่ายโอนหน่วย ร่วมแกนกลาง (Theme) จากผู้กระทำหรือผู้ให้ ผู้รับสิ่งของจึงเป็นจุดสุดท้าย (Endpoint) ของการเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์ ความเชื่อมโยงของมโนทัศน์ทั้งสองแสดง ด้วยภาพที่ 5 ดังนี้

⁵ ผู้ที่สนใจรายละเอียดเกี่ยวกับการขยายความหมายของคำว่า “เพื่อ” จากความหมาย ดั้งเดิมซึ่งก็คือการบ่งชี้สาเหตุของการกระทำสู่การบ่งชี้เป้าหมายและการขยายความหมาย ของคำว่า “ให้” จากความหมายดั้งเดิมซึ่งก็คือการเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์สู่การบ่งชี้ผู้รับสิ่งของ ตามแนวทางการศึกษาเฉพาะสมัยสามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่วิทยานิพนธ์ระดับ ปริญญาโทฉบับที่เรื่องคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของตัวบ่งชี้ผู้รับ ประโยชน์ “เพื่อ” และ “ให้” ในภาษาไทย (พิรุฬห์ ปิยมพงศ์, 2559)

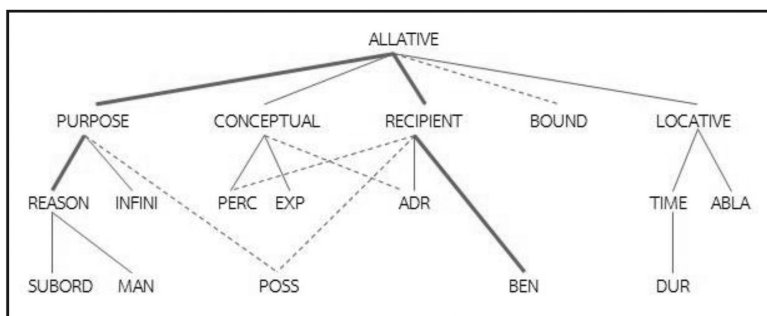
ภาพที่ 5. แสดงมโนทัศน์ร่วมของคำเชื่อมอนุพากย์
ที่บ่งชี้วัตถุประสงค์ “เพื่อ” และ “ให้”

แม้ว่าทั้งสองคำจะมีมโนทัศน์เป้าหมายร่วมกัน แต่เป้าหมายที่คำทั้งสองบ่งชี้พัฒนาจากต้นแหล่งที่แตกต่างกัน เป้าหมายของคำว่า “เพื่อ” ไม่ได้พัฒนาจากความสัมพันธ์เชิงปริภูมิ กล่าวคือ เป้าหมายของคำดังกล่าวไม่ใช่จุดสุดท้ายเชิงกายภาพ (Physical endpoint) ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังจะเห็นได้จากเป้าหมายที่ปรากฏหลังคำว่า “เพื่อ” แสดงผ่านรูปภาพในลักษณะกริยาวิเศษณ์ เช่น หนูก็พยายามอยู่นะ เพื่อที่จะอ่านลูกตาแสนซื่อแบบที่พ่อบอกให้ได้ หรือนามวลีแปลง (Nominalized) พวกที่หาบหามเสียบึงถูกจัดให้เดินกลางเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น ต่างกับเป้าหมายของคำว่า “ให้” ที่พัฒนาจากความสัมพันธ์ปริภูมิ เช่น นางคำพวนตักน้ำจากโอ่งมูมเรือนมาส่งให้หญิงสาว หน่วยร่วม หญิงสาว เป็นจุดสุดท้ายของเหตุการณ์การเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์ดังจะเห็นได้จากหน่วยร่วมแกนกลาง น้ำ ผ่านการเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์หรือส่งผ่านจากหน่วยร่วม นางคำพวน สู่หน่วยร่วม หญิงสาว Heine (1990) เสนอความแตกต่างของประเด็นดังกล่าวด้วยการอธิบายคุณสมบัติการมีชีวิต (Animacy) ของเป้าหมาย กล่าวคือ เป้าหมายของเหตุการณ์การถ่ายโอนกรรมสิทธิ์จะมีคุณสมบัติมีชีวิตดังตัวอย่าง (46) ที่หน่วยนาม Mary เป็นเป้าหมายของเหตุการณ์ bought a table ส่วนเป้าหมายของเหตุการณ์ในลักษณะอื่นจะไม่มีคุณสมบัติมีชีวิตดังตัวอย่าง (47) ที่หน่วยนาม the bedroom เป็นเป้าหมายของเหตุการณ์ bought a table

(46) I bought a table for Mary.

(47) I bought a table for the bedroom.

ความเชื่อมโยงทางมโนทัศน์ข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาในอดีต (Heine, 1990; Hasplemath, 2003; Rice and Kabata, 2007) ที่นำเสนอว่า ตัวบ่งชี้เป้าหมาย (Allative marker) ในภาษาต่างๆ ขยายความหมาย (รวมทั้งหน้าที่ทางไวยากรณ์) ไปเป็นตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับนัยทางความหมายที่คำว่า “เพื่อ” บ่งชี้ รวมทั้งขยายความหมายไปเป็นตัวบ่งชี้ผู้รับสิ่งของและ/หรือตัวบ่งชี้ผู้รับประโยชน์ซึ่งสอดคล้องกับนัยทางความหมายที่คำว่า “ให้” บ่งชี้ ผู้ศึกษาขอเสนอตัวแบบ (model) ที่ Rice และ Kabata เปรียบเทียบจาก 44 ภาษาดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6. แสดงการขยายความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์
ของตัวบ่งชี้เป้าหมายจาก 44 ภาษา
(ปรับจากการศึกษาของ Rice and Kabata (2007, p.490))

ตัวแบบข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มโนทัศน์เป้าหมายเป็นมโนทัศน์ที่เชื่อมระหว่างมโนทัศน์ของคำว่า “เพื่อ” ซึ่งก็คือการบ่งชี้วัตถุประสงค์ และมโนทัศน์ของคำว่า “ให้” ซึ่งก็คือการบ่งชี้ผู้รับสิ่งของและผู้รับประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ คำเชื่อมอนุพากย์ทั้งสองจึงปรากฏร่วมกันในฐานะคำเชื่อมอนุพากย์เชิงซ้อน “เพื่อให้”

3.2.3 การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง

นอกจากการใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์เพื่อแสดงวัตถุประสงค์ของการกระทำแล้ว ผู้ใช้ภาษาไทยยังแสดงเหตุการณ์ที่เป็นวัตถุประสงค์ของการกระทำผ่านกลวิธีทางภาษาอีกประการหนึ่งด้วยการใช้บริบททางวากยสัมพันธ์ (Syntactic environment) ที่เรียกว่า หน่วยสร้างกริยาเรียง⁶ อาทิ

- (48) สมศรีไปซื้อกับข้าวที่ตลาด
- (49) เขาไปทำบุญที่วัดกับครอบครัว
- (50) เขาทอดปลากิน
- (51) เขาจุดบู่หรีสุบ
- (52) เขายกมือไหว้
- (53) เขารีดเสื้อใส่
- (54) เขาแหงนมองท้องฟ้า
- (55) เขาหันหลังฟังพนักงานก้อ
- (56) ฉันเดินออกไปดูคอนเสิร์ตด้านหน้าเวที

(Thepkanjana, 2008; ชาภูณี มณีนาวชัย
และ กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา, 2559)

⁶ หน่วยสร้างกริยาเรียงมีคุณสมบัติที่สำคัญในเชิงโครงสร้างและความหมายดังต่อไปนี้ หากพิจารณาในเชิงโครงสร้าง หน่วยสร้างกริยาเรียงประกอบด้วยคำกริยาดั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาเรียงต่อกันโดยที่ไม่มีหน่วยทางภาษาอื่นใดมาคั่นระหว่างคำกริยาในชุดนั้น ยกเว้นแต่หน่วยนามหรืออาร์กิวเมนต์นาม (Nominal argument) ที่ทำหน้าที่เป็นกรรมของกรรมกริยา คำหนึ่งในหน่วยสร้างกริยาเรียง เช่น เขาปั่นปลากิน หน่วยนาม ปลา ทำหน้าที่เป็นกรรมของคำกริยา ปั่น ซึ่งเป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างกริยาเรียง หากพิจารณาจากมุมมองทางความหมาย หน่วยสร้างกริยาเรียงแสดงเหตุการณ์ซับซ้อน (Complex event) เพียงเหตุการณ์เดียวที่ประกอบด้วยเหตุการณ์ย่อยๆ หลายเหตุการณ์ เหตุการณ์ย่อยเหล่านั้นอาจปรากฏต่อเนื่องกัน เช่น เขาเดินไปหยิบหนังสือพิมพ์ที่ชั้น หน่วยสร้างกริยาเรียง เดินไปหยิบหนังสือพิมพ์ เป็นเหตุการณ์ซับซ้อนที่ประกอบด้วย 3 เหตุการณ์ย่อยที่แสดงผ่านคำกริยา 3 คำ ได้แก่ เดิน ไป และ หยิบ หรือเหตุการณ์ย่อยเหล่านั้นอาจปรากฏในเวลาเดียวกัน เช่น เขานั่งอ่านหนังสือพิมพ์ (กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา, 2553; Diller, 2006; Tallerman, 2011; Thepkanjana, 2008)

กริยาวลีในแต่ละตัวอย่างข้างต้นเป็นหน่วยสร้างกริยาเรียงที่ประกอบด้วยคำกริยาตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป คำกริยาเหล่านั้นสื่อความหมายของวิธีการและการกระทำเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งอย่างชัดเจน หากพิจารณาเฉพาะหน่วยสร้างกริยาเรียงที่ประกอบด้วยคำกริยา 2 คำ คำกริยาคำที่สองแสดงเหตุการณ์ที่เป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาคำแรก อาจกล่าวได้ว่า คำกริยาทั้งสองแสดงเหตุการณ์ซับซ้อนที่เรียงลำดับแบบการกระทำ-วัตถุประสงค์ กิ่งกามูจัน เทพกามูจนา (Thepkanjana, 2008) พิจารณาให้เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์วัตถุประสงค์เดียว (Single objective event) เนื่องจากเหตุการณ์ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในเชิงมโนทัศน์ (Conceptual relation) อย่างใกล้ชิด กล่าวคือ เมื่อเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น อีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งพิจารณาว่าเป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์แรกก็มักจะปรากฏตาม เช่น ตัวอย่างที่ (48) สมศรีไปซื้อกับข้าวที่ตลาด และตัวอย่างที่ (49) เขาไปทำบุญที่วัดกับครอบครัว หน่วยสร้างกริยาเรียงของทั้งสองตัวอย่างเกิดจากคำกริยา ไป และคำกริยาแสดงการกระทำ (Action verb) ซื้อ และ ทำบุญ ตามลำดับ ขาวิณี มณีนาเวชัยและกิ่งกามูจัน เทพกามูจนา (2559, น. 48) เรียกคำกริยา ไป ที่ปรากฏในตัวอย่างดังกล่าวว่า คำกริยานำ เมื่อคำกริยานำ ไป ปรากฏหน้าคำกริยาแสดงการกระทำคำอื่น คำกริยาที่ปรากฏหลังคำว่า ไป จะแสดงวัตถุประสงค์ของการเคลื่อนที่ออกจากสถานที่หรือจุดอ้างอิงของผู้พูด จากตัวอย่าง สมศรีไปซื้อกับข้าวที่ตลาด และ เขาไปทำบุญที่วัดกับครอบครัว ประธานของประโยคเคลื่อนที่ออกจากจุดอ้างอิงของผู้พูดเพื่อแสดงเหตุการณ์ซื้อกับข้าวและทำบุญที่วัดตามลำดับ ตัวอย่างอื่นก็แสดงการตีความในลักษณะเดียวกัน เป็นต้นว่า ตัวอย่างที่ (51) เขาจุดบู่หรือสูบ วัตถุประสงค์ของการแสดงเหตุการณ์จุดบู่หรือก็คือเพื่อสูบ หรือตัวอย่างที่ (53) เขาขีดเส้นใต้ วัตถุประสงค์ของการแสดงเหตุการณ์ขีดเส้นใต้คือเพื่อสวมใส่เส้นใต้ดังกล่าว ผู้ศึกษาพบว่า นอกจากคำกริยานำ ไป แล้ว หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยคำกริยานำ มา ก็แสดงนัยทางความหมายวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน เป็นต้นว่า เขามาออกกำลังกาย เขามาซื้อของที่ห้างสรรพสินค้า เขามาทำงานที่นี่ทุกเช้า ความแตกต่างระหว่างหน่วยสร้างกริยาเรียงที่ประกอบด้วยคำกริยานำ ไป กับ มา คือ มุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ คำกริยานำ ไป บ่งชี้เหตุการณ์ที่ประธานในเหตุการณ์

ดังกล่าวเคลื่อนที่ออกจากจุดอ้างอิงหรือตัวผู้พูด ในทางกลับกัน คำกริยานำ มา แสดง เหตุการณ์ที่ประธานของเหตุการณ์นั้นเคลื่อนที่เข้าหาจุดอ้างอิงหรือตัวผู้พูด

ความหมายวัตถุประสงคฺ์ที่แสดงผ่านการใช้หน่วยสร้างกริยาเรียงข้างต้นนี้ เป็นความหมายเชิงวัจนปฏิบัติ (Pragmatic meaning) ซึ่งเกิดจากการอนุมานภายใน บริบทที่ว่า เหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาคำที่สองเป็นวัตถุประสงคฺ์ของเหตุการณ์ ที่แสดงผ่านคำกริยาคำแรก Diller (2006, p. 169) ระบุว่า การเรียงกันของคำกริยา (Verb serialization or Verb concatenation) ที่แสดงเหตุการณ์ต่อเนื่องกันโดยที่ไม่มี ช่องว่างหรือระยะห่างของเหตุการณ์ที่สังเกตได้นั้นว่าเป็นระยะเปลี่ยนผ่าน (Transition) ไปสู่การซ้อนอนุพากย์ (Subordination) หลักฐานทางภาษาที่สนับสนุนประเด็น ดังกล่าว คือ การแทรกคำเชื่อมอนุพากย์ “เพื่อ” ระหว่างคำกริยาคำแรกและคำกริยา คำที่สองได้โดยไม่ทำให้ความหมายต่างไปจากเดิมมากนัก เช่น เขาทอดปลากิน เป็น เขาทอดปลาเพื่อกิน รูปประโยค เขาทอดปลาเพื่อกิน ประกอบด้วย 2 อนุพากย์ ได้แก่ เขาทอดปลา ซึ่งเป็นอนุพากย์หลักและ (เขา) กิน ซึ่งเป็นอนุพากย์รองที่แสดง วัตถุประสงคฺ์

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่หน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาไทยทุกหน่วยสร้างจะแสดง เหตุการณ์วัตถุวิสัยหนึ่งเดียวที่ประกอบด้วยกริยากระทำและวัตถุประสงคฺ์ดังตัวอย่าง ที่ได้นำเสนอข้างต้น หน่วยสร้างกริยาเรียงที่แสดงวัตถุประสงคฺ์จะต้องประกอบด้วย คำกริยาที่แสดงเหตุการณ์ที่ปรากฏต่อเนื่องกันโดยไม่มีช่วงห่างระหว่างการกระทำ ที่สังเกตเห็นได้ดังที่ผู้ศึกษาได้กล่าวก่อนหน้าว่า คำกริยาทั้งสองแสดงความสัมพันธ์ กันในเชิงโมโนทัศน์ที่แนบแน่น กิ่งกาญจน์ เทพกาญจน์ (Thepkanjana, 2008) เรียก คำกริยาดังกล่าวว่า คำกริยาแสดงการกระทำแบบปฐมภูมิ⁷ (Primary action verb) หน่วยสร้างกริยาเรียงที่แสดงวัตถุประสงคฺ์จะประกอบด้วยคำกริยาแสดงการกระทำ แบบปฐมภูมิตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปภายใต้เงื่อนไขที่ว่า เหตุการณ์เหล่านั้นเป็นเหตุการณ์ ที่ปรากฏต่อเนื่องกันภายในเหตุการณ์วัตถุวิสัยหนึ่งเดียว คำว่า เหตุการณ์ต่อเนื่อง ในที่นี้ หมายความว่า เหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาทั้งหมดที่ปรากฏในหน่วยสร้าง กริยาเรียงต้องปรากฏต่อเนื่องกันโดยที่ไม่มีช่องว่างระหว่างความต่อเนื่องของ เหตุการณ์เหล่านั้น หากเหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาไม่ได้เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏ ต่อเนื่องกัน รูปประโยคที่ได้จะเป็นรูปประโยคที่ไม่เป็นที่ยอมรับในภาษา เช่น

(57) *เขาซื้อของทิ้ง

(58) *เขารีดผ้าพับ

(59) *เขาเย็บเสื้อยื่น

ถึงแม้หน่วยสร้างกริยาเรียงในตัวอย่างทั้ง 3 จะเป็นคำกริยาปฐมภูมิและแสดงลำดับเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ แต่ลำดับดังกล่าวขัดแย้งกับความรู้ทางโลก (World knowledge) ของผู้ใช้ภาษา กล่าวคือ หากพิจารณาในตัวอย่างที่ (57) มี 2 เหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยา ซื้อ และ ทิ้ง แต่ 2 เหตุการณ์นี้ไม่ได้เกิดต่อเนื่องกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง มีอีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นระหว่างเหตุการณ์การซื้อและทิ้ง ด้วยเหตุที่ว่าคำกริยาในหน่วยสร้างกริยาเรียงจากตัวอย่างประโยคทั้ง 3 ไม่ได้แสดงเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน คำกริยาคำที่สองที่ปรากฏในหน่วยสร้างจึงไม่ได้เป็นวัตถุประสงค์ของการกระทำในเหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาที่ปรากฏก่อนหน้า เหตุผลดังกล่าวทำให้รูปประโยคทั้ง 3 ไม่เป็นที่ยอมรับในภาษา

⁷ คำกริยาแสดงการกระทำแบบปฐมภูมิ หมายถึง คำกริยาที่แสดงการกระทำที่ผู้ใช้ภาษารับรู้ทางประสาทสัมผัสได้ว่า การกระทำนั้นใช้อยู่ด้วยส่วนใดของร่างกาย อาจกล่าวได้ว่า คำกริยาแสดงการกระทำแบบปฐมภูมิแสดงอาการหรือวิธีการทางกายภาพอย่างชัดเจน ยายใจ ชูวิชา (2536 อ้างถึงใน Thepkanjana, 2008) จำแนกคำกริยาแสดงการกระทำแบบปฐมภูมิเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (1) คำกริยาที่แสดงการเคลื่อนที่เชิงกายภาพ เช่น บิน คลาน (2) คำกริยาที่แสดงการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น ผงก (หัว) พยัก (หน้า) (3) คำกริยาแสดงท่าทาง เช่น ยืน นั่ง นอน (4) คำกริยาที่แสดงการได้ยินและมองเห็น เช่น ฟัง มอง อ่าน เห็น ฟัง และ (5) คำกริยาที่แสดงการกระทำอื่น ๆ ที่กระทำโดยส่วนของร่างกายมากกว่า 1 ส่วน ได้แก่ ฉีก ล้าง ปิ้ง คำกริยาแสดงการกระทำแบบปฐมภูมิแตกต่างจากคำกริยาแสดงการกระทำแบบไม่ปฐมภูมิ (Non-primary action verb) ในประเด็นที่ว่า คำกริยาแสดงการกระทำแบบไม่ปฐมภูมิเป็นคำกริยาที่ไม่ได้แสดงวิธีการหรือการกระทำของเหตุการณ์อย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับคำกริยาแสดงการกระทำแบบปฐมภูมิ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้ใช้ภาษาไม่ทราบแน่ชัดว่า เหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาแสดงการกระทำแบบไม่ปฐมภูมิเกิดขึ้นจากการใช้อวัยวะส่วนใดหรือกระทำด้วยวิธีการใด เป็นต้นว่า กริยา ตอบ อาจกระทำด้วยการพูดตอบ เขียนตอบ โบกมือตอบ หรือพยักหน้าตอบ กริยา ไป ที่หมายถึงเคลื่อนที่ไปข้างหน้าอาจกระทำได้ด้วยการเดินไป วิ่งไป หรือคลานไป (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2553, น. 115-116)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า คำกริยาที่ปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียงเพื่อแสดงวัตถุประสงค์จะเป็นคำกริยาแสดงการกระทำ (Action verb) เท่านั้น ไม่ใช่คำกริยาบอกสภาพ หลักฐานทางภาษาที่สนับสนุนประเด็นดังกล่าว คือ ตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์ “เพื่อ” สามารถปรากฏหน้าคำกริยาคำสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียงได้ เช่น เขาทอดปลาเพื่อกิน เขาจุดบู่หรีเพื่อสูบ เขารีดเสื้อเพื่อใส่ เขาไปที่ตลาดเพื่อซื้อข้าว เขาไปที่วัดกับครอบครัวเพื่อทำบุญ ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุการณ์ทั้งหมดอ้างถึงประธานเดียวกันกับประธานในอนุพากย์หลัก คำกริยาบอกสภาพไม่สามารถปรากฏเป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างกริยาเรียงที่แสดงวัตถุประสงค์ได้ อาทิ

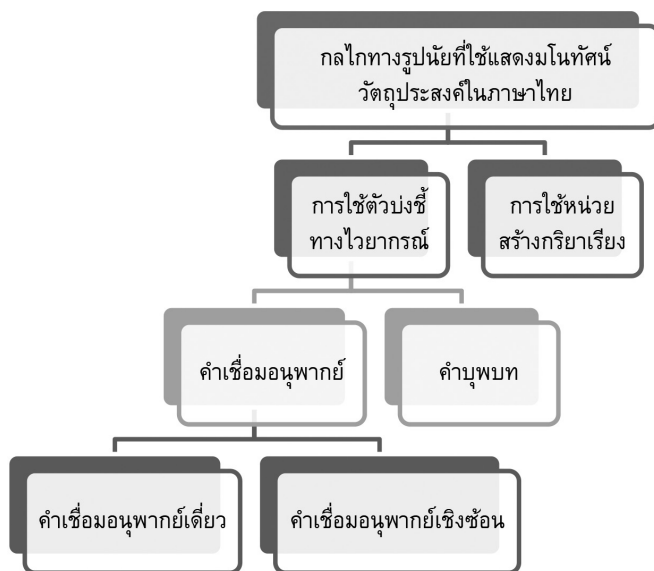
(60) *เราจะรักษาเขาหาย

(61) *เธอยกแขนขึ้นกันลำตัวผมห่าง

(ปรับจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า หาย และ ห่าง เป็นคำกริยาบอกสภาพ สภาพทั้งสองเป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาที่ปรากฏก่อนหน้าได้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า กลวิธีการแสดงเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นกลวิธีการใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์หรือคำเชื่อมอนุพากย์ “(เพื่อ)ให้” เป็น เราจะรักษาเขา(เพื่อ)ให้หาย เธอยกแขนขึ้นกันลำตัวผม(เพื่อ)ให้ห่าง จึงจะมีผลให้รูปประโยคทั้งสองเป็นที่ยอมรับในภาษา

กลไกทางรูปนัยสำหรับการแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงค์ในภาษาไทยแสดงโดยสรุปในภาพที่ 7 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 7. แสดงกลไกทางรูปนัยสำหรับการแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงต์ในภาษาไทย

4. โครงสร้างทางโน้ตทัศน์และอนุพากย์แสดงวัตถุประสงต์ในภาษาไทยตามมุมมองทางแบบลักษณ์ภาษา

หากพิจารณาจากมุมมองทางความหมาย โครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงต์ในภาษาไทยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับโครงสร้างทางมโนทัศน์ของวัตถุประสงต์ที่พบในภาษาอื่นๆ กล่าวคือ โครงสร้างมโนทัศน์ดังกล่าวประกอบด้วย 3 มโนทัศน์ย่อย ได้แก่ (1) ความสนใจในการแสดงกริยา (2) เป้าหมาย และ (3) การอิงช่วงเวลาในอนาคต อาจกล่าวได้ว่า วัตถุประสงต์เป็นมโนทัศน์ที่มีลักษณะเป็นสากลดังจะสังเกตได้จากมโนทัศน์ดังกล่าวพบในหลายภาษาและโครงสร้างทางมโนทัศน์ที่พบในภาษาต่างๆ ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

ถึงแม้วัตถุประสงต์จะเป็นมโนทัศน์ที่เป็นสากล แต่การแสดงมโนทัศน์ดังกล่าว

ผ่านรูปภาษาก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของแต่ละภาษา กลวิธีทางภาษาสำหรับการแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงค์ในภาษาไทยจำแนกเป็น 2 กลวิธี ได้แก่ (1) การใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ และ (2) การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง

ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่บ่งชี้วัตถุประสงค์ของเหตุการณ์อยู่ในรูปของคำเชื่อมอนุพากย์ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมระหว่างอนุพากย์หลักกับอนุพากย์วัตถุประสงค์ กล่าวคือ เหตุการณ์หลักและวัตถุประสงค์แสดงผ่านอนุพากย์ที่แตกต่างกัน อนุพากย์หลักซึ่งแสดงเหตุการณ์หรือการกระทำของเหตุการณ์เป็นอนุพากย์หนึ่ง ส่วนอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ในฐานะสิ่งที่สร้างแรงจูงใจให้เกิดเหตุการณ์หลักแสดงผ่านอีกอนุพากย์หนึ่ง แต่อนุพากย์ทั้งสองเรียงร้อยเป็นหน่วยสร้างเดียวกันผ่านตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ คำเชื่อมอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยจำแนกตามความซับซ้อนทางหน่วยคำได้ 2 รูปแบบ ดังนี้ (1) ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์ที่ประกอบด้วยหน่วยคำเดียว ได้แก่ เพื่อ ให้ และ (2) ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์เชิงซ้อน ได้แก่ เพื่อให้ ตัวบ่งชี้ดังกล่าวเป็นผลมาจากมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงกันของคำว่า “เพื่อ” และ “ให้” ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์อีกประเภทหนึ่งที่ใช้บ่งชี้วัตถุประสงค์ คือ คำบุพบทซึ่งเป็นคำสัณยคติประเภทหนึ่ง คำบุพบทที่บ่งชี้วัตถุประสงค์ในที่นี้ปรากฏหน้าหน่วยนามที่แสดงบทบาททางความหมาย (Semantic role) เป็นเป้าหมายของเหตุการณ์ที่แสดงผ่านอนุพากย์หลัก หากเปรียบเทียบระหว่างอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์กับหน่วยนามที่มีบทบาทเป็นเป้าหมายจะพบว่า ถึงแม้หน่วยทางภาษาทั้งสองจะแสดงผ่านรูปภาษาในลักษณะที่แตกต่างกัน แต่หน่วยทางภาษาทั้งสองก็มีจุดร่วมกันทางมโนทัศน์บางประการซึ่งก็คือมโนทัศน์เป้าหมาย หน่วยนามที่ปรากฏหลังคำบุพบทที่บ่งชี้วัตถุประสงค์อาจพัฒนามาจากรูปเต็มซึ่งก็คืออนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์ ด้วยเหตุนี้ คำเชื่อมอนุพากย์ที่แสดงวัตถุประสงค์บางคำ เช่น คำว่า เพื่อ จึงขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์จากคำเชื่อมอนุพากย์เป็นคำบุพบทที่บ่งชี้เป้าหมาย

กลวิธีทางภาษาอีกประการหนึ่งในการแสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทย คือ การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง Tallerman (2011) ระบุว่า กลวิธีทางภาษาที่ใช้พรรณนาเหตุการณ์ซับซ้อน (Complex event) มีหลายกลวิธี เช่น การเชื่อมอนุพากย์ (Clausal

coordination) การแปลงเป็นนาม (Nominalization) เป็นต้น การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียงเป็นกลวิธีหนึ่งในนั้น กลวิธีดังกล่าวที่ใช้บังคับวัตถุประสงค์ไม่ได้มีรูปภาษาที่ชัดเจนเพื่อป้องกันอนุพากย์วัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ดังที่กล่าวในหัวข้อที่ผ่านมา การตีความว่าคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างกริยาเรียงเป็นวัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ที่แสดงผ่านคำกริยาที่ปรากฏก่อนหน้าต้องอาศัยการตีความจากบริบทเช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (9) จากภาษาจีนแมนดาริน

หากพิจารณาจากมุมมองทางโครงสร้างหรือกลไกทางรูปนัยในการแสดงมโนทัศน์วัตถุประสงค์ผ่านรูปภาษาจะพบว่า กลวิธีทั้งสองดูเหมือนว่าจะเป็นกลวิธีที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลวิธีแรกใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ส่วนกลวิธีที่สองใช้หน่วยสร้างแต่แท้ที่จริงแล้ว กลวิธีทั้งสองมีจุดร่วมกันบางประการซึ่งสอดคล้องกับลักษณะทางภาษาของภาษาไทย กล่าวคือ ภาษาไทยเป็นภาษารูปคำโดด (Isolating language) การแสดงประเภทหรือข้อมูลทางไวยากรณ์ (Grammatical categories/information) จะไม่ได้ใช้กระบวนการทางหน่วยคำเช่นเดียวกับภาษาที่มีระบบหน่วยคำที่ซับซ้อน บริบททางวากยสัมพันธ์จะเป็นสิ่งที่แสดงประเภทหรือข้อมูลทางไวยากรณ์ดังกล่าว (Prasithrathsint, 2006, p.115) ผู้ศึกษาเห็นว่า คำว่า บริบททางวากยสัมพันธ์ ในที่นี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะหน่วยสร้างทางไวยากรณ์ (Grammatical construction) หรือหน่วยสร้างทางวากยสัมพันธ์เท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงการเรียงลำดับหน่วยประกอบภายในหน่วยสร้างรวมทั้งการใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่มีอิสระในการปรากฏ สาเหตุที่กล่าวเช่นนี้เป็นเพราะหากพิจารณากลวิธีการใช้ตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์เพื่อแสดงอนุพากย์วัตถุประสงค์ในภาษาไทยจะพบว่า ตัวบ่งชี้เหล่านี้มีอิสระในการปรากฏมากกว่าหน่วยคำเดิม อนุภาค หรือรูปติดซึ่งไม่มีอิสระในการปรากฏดังจะเห็นได้จากรูปภาษาเหล่านี้ต้องปรากฏร่วมกับรูปภาษาอื่นด้วยกระบวนการทางหน่วยคำบางประการเพื่อบังคับวัตถุประสงค์ อาจกล่าวได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาอื่นๆ แล้ว กลวิธีหรือกลไกทางรูปนัยในการแสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยจะใช้กลวิธีทางวากยสัมพันธ์ ไม่ใช่กลวิธีทางหน่วยคำ

5. สรุปผลการค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สรุปผลได้ว่า มโนทัศน์วัตถุประสงค์ในภาษาไทยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับมโนทัศน์วัตถุประสงค์ที่พบในภาษาอื่นๆ กล่าวคือ มโนทัศน์ดังกล่าวประกอบด้วยมโนทัศน์ที่เป็นสากล 3 มโนทัศน์ย่อย ได้แก่ ความตั้งใจหรือเจตนาของผู้แสดงกริยา เป้าหมาย และการอิงช่วงเวลาในอนาคต ส่วนกลไกทางรูปนัยในการแสดงมโนทัศน์ดังกล่าวผ่านรูปภาษาหรือที่เรียกว่า อนุพากย์วัตถุประสงค์ นั้น หน่วยสร้างแสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยประกอบด้วย 2 อนุพากย์โดยที่อนุพากย์หลักปรากฏหน้าอนุพากย์วัตถุประสงค์ ลำดับของอนุพากย์ดังกล่าวสอดคล้องกับการเปรียบเทียบในเชิงแบบลักษณ์ที่ว่า ภาษาที่เรียงลำดับของหน่วยประกอบเป็นแบบกริยา-กรรม (VO) และภาษาที่ใช้ตัวบ่งชี้อนุพากย์วัตถุประสงค์นำหน้าอนุพากย์ดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเรียงลำดับของอนุพากย์ลักษณะนี้ การแสดงวัตถุประสงค์ในภาษาไทยจะใช้ตัวบ่งชี้ทั้งในลักษณะคำศัพท์หน่วยคำเดียว ได้แก่ คำเชื่อมอนุพากย์และคำบุพบท และการใช้ตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์เชิงซ้อนที่เกิดจากการนำคำศัพท์หน่วยคำเดี่ยวมาประกอบกัน การปรากฏร่วมกันของคำศัพท์หน่วยคำเดียวดังกล่าวเป็นผลมาจากมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงทั้ง 2 คำเข้าด้วยกัน มโนทัศน์ดังกล่าว คือ เป้าหมาย นอกจากนี้ ผู้ศึกษาพบว่า การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียงเป็นกลวิธีทางภาษาอีกประการหนึ่งที่ผู้ใช้ภาษาไทยใช้แสดงนัยทางความหมายวัตถุประสงค์ การใช้หน่วยสร้างกริยาเรียงเพื่อแสดงนัยทางความหมายดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่ว่า คำกริยาที่เรียงต่อกันนั้นเป็นคำกริยาแสดงการกระทำแบบปฐมภูมิที่แสดงเหตุการณ์ต่อเนื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่ง เหตุการณ์ที่ชุดกริยาเรียงแสดงนั้นไม่มีระยะห่างของเหตุการณ์ที่สังเกตเห็นได้ ผู้ศึกษาไม่พบการใช้หน่วยคำเติมเนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาไม่เปลี่ยนรูปคำ (Analytic language) ที่หนึ่งคำมีแนวโน้มประกอบด้วยหน่วยคำ 1 หน่วย ด้วยเหตุนี้ การบ่งชี้วัตถุประสงค์ซึ่งเป็นความหมายทางไวยากรณ์ประเภทหนึ่งจึงแสดงผ่านรูปภาษา ในลักษณะหน่วยคำทางไวยากรณ์ที่เป็นอิสระหรือการใช้หน่วยสร้างกริยาเรียง ผู้ศึกษามุ่งหวังว่า การศึกษาค้นคว้านี้อาจเป็นประโยชน์ในฐานะตัวอย่างข้อมูลภาษาสำหรับการศึกษาในเชิงแบบลักษณ์ภาษาต่อไป

อักษรย่อที่ใช้ในบทความฉบับนี้

1 2 3	1 st , 2 nd , 3 rd pronoun	NOML	nominalizer
ART	article	OBJ	object
AUX	auxiliary	PASS	passive
CAUS	causative	PL	plural
CONN	connector, connective	PNCT	punctual
DIM	diminutive	POSS	possessive
DUR	durative	POT	potential
FOC	focus	PRF	perfect
FUT	future	PRFV	perfective
IMM	immediate (past, future)	PROP	propriative
INTR	intransitive	PRVT	privative ('without')
LOC	locative	PST	past
M	masculine	PTC	particle
MDL	modal	PURP	purpose, purposive
MSD	Masdar (gerund)	RL	realis
N	neuter	SG	singular
NOM	nominative	SUBJ	subject

รายการอ้างอิง

- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2553). หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบในภาษาไทย. ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บรรณาธิการ), หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย หน่วยสร้างคุณานุประโยค หน่วยสร้างประโยคเติมเต็ม หน่วยสร้างกริยาเรียง หน่วยสร้างกรรมวาจก (หน้า 66-173). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2559). *Grammaticalization กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาฎิณี มณีนาวาชัยและกึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2559). การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยา ไป เป็นคำบ่งชี้ทัศนภาวะ. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 23(1), 39-69.
- พิรุฬห์ ปิยมพวงศ์. (2559). คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของตัวบ่งชี้ผู้รับประโยชน์ “เพื่อ” และ “ให้” ในภาษาไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิภาส โปธิแพทย. (2561). *ภาษาไทยในมุมมองแบบลักษณะภาษา*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2553). หน่วยสร้างกรรมวาจก. ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บรรณาธิการ), หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย หน่วยสร้างคุณานุประโยค หน่วยสร้างประโยคเติมเต็ม หน่วยสร้างกริยาเรียง หน่วยสร้างกรรมวาจก (หน้า 174-273). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Croft, W. (2003). *Typology and universals*. (2nd Ed). Cambridge: Cambridge University Press.
- Croft, W. and Cruse, D.A. (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Daniel, M. (2010). Linguistic typology and the study of language. In J. J. Song (Ed.), *The Oxford Handbook of Linguistic Typology*. Oxford: Oxford University Press.
- Diessel, H. (2001). The ordering distribution of main and adverbial clauses: A typological study. *Language* 77(2): 433-55.
- Diller, A.V.N. (2006). Thai Serial Verbs: Cohesion and Culture. In A.Y. Aikhenvald and R.M.W. Dixon (Eds.), *Serial Verb Constructions A Cross-linguistic Typology* (pp. 160-177). Oxford: Oxford University Press.
- Evans, V. and Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Hasplemath, M. (2003). The geometry of grammatical meaning: semantic maps and cross-linguistic comparison. In M. Tomassello (Ed.), *The new psychology of language: cognitive and functional approaches to language structure Vol.2*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Haspelmath, M. (2008). Comparative concepts and descriptive categories in cross-linguistic studies. Ms., MPI Leipzig. Available online at <<http://email.eva.mpg.de/~haspelmt/papers.html>>.
- Heine, B. (1990). The dative in Ik and Kanuri. In W. A. Croft, S. Kemmer, & K. Denning (Eds.), *Studies in Typology and Diachrony: Papers presented to Joseph H. Greenberg on his 75th birthday* (pp. 129-149). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Iwasaki, S., & Ingkaphirom, P. (2009). *A Reference Grammar of Thai*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Moravcsik, E. A. (2013). *Introducing Language and Typology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Öztürk, B. (2006). Case-driven Agree, EPP and passive in Turkish. In W. Abraham and L. Leisiö (Eds.), *Passivization and Typology Form and Function* (pp. 383-402). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

- Prasithrathsint, A. (2006). Development of the thùuk passive marker in Thai. In W. Abraham and L. Leisiö (Eds.), *Passivization and Typology Form and Function* (pp. 115-131). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Rice, S., & Kabata, K. (2007). Crosslinguistic grammaticalization patterns of the allative. *Linguistic Typology*, 11(3), 451-514.
- Schmidtke-Bode, K. (2009). *A Typology of Purpose Clauses*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Tallerman, M. (2011). *Understanding Syntax*. (3rd ed.). London: Hodder Education.
- Thepkanjana, K. (2008). Verb serialization as a means of expressing complex events in Thai. In B. Lewandowska-Tomaszczyk (Ed.), *Asymmetric Events* (pp. 103-120). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Thepkanjana, K., & Uehara, S. (2015). Effects of Constituent Orders on Functional Extension Patterns of the Verbs for Give: A Contrastive Study of Thai and Mandarin Chinese. *Language and Linguistics*, 16(1), 43-68.

Received: April 24, 2018

Revised: December 14, 2020

Accepted: December 22, 2020

“บ้านกับความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต”: ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ ในวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ตามแนวคิด วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ศิริวัสน์ กาวิละนันท์
ภูมินันท์ แก้วจันทร์เกตุ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิตในวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการรื้อบ้านเฉพาะเขตกรุงเทพฯ และปริณทลในเว็บไซต์ Home.co.th ตลอดไตรมาสแรกของปี 2562 โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์เป็นกรอบการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ผลิตวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านใช้กลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ การกล่าวอ้าง การใช้มูลบท การปฏิเสธมูลบท และการใช้รูปภาษาแสดงการเบี่ยงบัง เพื่อประกอบสร้างชุดความคิดที่ว่า การได้อยู่บ้านที่ทันสมัยและสามารถรองรับการใช้งานในอนาคต การได้อยู่บ้านที่ต้นบนทำเลที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน การได้อยู่บ้านที่ตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพ การได้อยู่บ้านท่ามกลางสังคมคุณภาพ และมีความเป็นส่วนตัว การได้อยู่บ้านที่ถูกสร้างโดยบริษัทที่ชำนาญการและใช้วัสดุ

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ติดต่อได้ที่: sivast.kav@gmail.com

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: wuttinun1986@gmail.com

อย่างดี การมีบ้านที่แสดงฐานะทางการเงินของผู้อยู่อาศัย และการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวและพร้อมที่จะใช้ชีวิตครอบครัวในบ้านหลังใหม่ ชุมความคิดดังกล่าวนำไปสู่การสร้างอุดมการณ์ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิตเพื่อให้ผู้รับสารเชื่อและยอมรับว่า การมีชีวิตที่สมบูรณ์พร้อม คือการได้อาศัยอยู่ในบ้านตามที่วาทกรรมนำเสนอเท่านั้น วาทกรรมธุรกิจดังกล่าวจึงเอื้อประโยชน์ทางการค้าและเป็นวิธีการทางการตลาดที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแยบยล

คำสำคัญ: บ้าน; อุดมการณ์; กลวิธีทางภาษา; วาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์; วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

**“House and Self-actualization”:
The Relationship between Linguistic Strategies and
Ideologies in Real Estate Business Discourse
Based on Critical Discourse Analysis Approach**

Siravast Kavilanan^{*}

Wuttinun Kaewjungate^{**}

Abstract

This research article aimed to study the relationship between linguistic strategies and the ideologies of self-actualization in real estate business discourse. The data were collected only in Bangkok Metropolitan Region from Home.co.th throughout the first quarter of 2019. Linguistically oriented critical discourse analysis was used as an analysis framework.

The research found that the producers of real estate business discourse have used various linguistic strategies, including lexical choice, claiming, presupposition, negation and hedging to create sets of ideas including the following: being able to live in a modern home which can support future use, living in a house located at a location with full facilities, living in a house surrounded by nature and a healthy environment, living in a house in the

^{*} Lecturer, Programme in Thai, School of Liberal Arts, University of Payao,
e-mail: sivast.kav@gmail.com

^{**} Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart
University, e-mail: wuttinun1986@gmail.com

midst of quality society and offering privacy, living in a house that is built by a company with expertise and uses good materials, having a house that shows the financial status of the residents and starting a family and living family life in a new house. Such ideas lead to the creation of ideologies of self-actualization in order to make the audience believe and accept that having a complete life can be achieved only by living in the house presented by the discourse. This business discourse, therefore, facilitates trade and is a marketing method that reaches the target ingeniously.

Keywords: House; Ideology; Linguistic Strategies; Real Estate Business Discourse; Critical Discourse Analysis

1. บทนำ

“บ้าน” เมื่อพิจารณาตามความหมายของพจนานุกรมหมายถึงที่อยู่อาศัย สิ่งปลูกสร้างสำหรับอยู่อาศัย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 669) เช่นเดียวกับที่อภิชาติ พันธเสน (2549: 35) นิยามบ้านว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต บ้านจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ที่แต่ละคนต้องการครอบครองโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยในชุมชนเมืองที่มีพื้นที่จำกัด ผกผันกับความหนาแน่นของประชากร ทำให้เกิดธุรกิจบ้านจัดสรรขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง (พัสดราภรณ์ ทิพย์โสธร, 2553: 1)

ในปี พ.ศ. 2560-2561 ราคาที่ดินในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลมีราคาเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อจำแนกตามกลุ่มก็พบว่า เขตชั้นในมีอัตราเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 200 ส่วนเขตชั้นนอก แม้จะมีการปรับตัวน้อยกว่าเขตชั้นใน แต่ก็เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 90 (Ddproperty, 2562) บ้านจัดสรรในแต่ละเขตจึงมีราคาสูงและมีจำนวนมากกว่าพื้นที่อื่นในประเทศไทย การรีวิวโครงการบ้านผ่านเว็บไซต์ก็มีส่วนต่อเนื่องเช่นกัน โดยเฉพาะเว็บไซต์ Home.co.th ที่ได้รับความน่าเชื่อถือจากผู้บริโภคและเจ้าของโครงการต่างๆ เพราะเป็นเว็บไซต์ที่ก่อตั้งมานานกว่า 25 ปี จนได้รับการยอมรับว่าเป็นสื่ออันดับหนึ่งด้านการโฆษณาสังหาริมทรัพย์ (โฮมบายเออร์ไกด์, 2559) ทั้งนี้ การโฆษณาสังหาริมทรัพย์ในเว็บไซต์ Home.co.th มีทั้งรูปแบบภาพที่ผสมผสาน (hybrid) ไปกับข้อความตามลักษณะของสื่อโฆษณาแบบเดิม แต่ที่น่าสนใจคือการโฆษณาผ่านวิธีรีวิวโครงการให้เสมือนการเล่าผ่านประสบการณ์โดยตรง ทั้งที่ผู้รีวิวอาจไม่ใช่เจ้าของบ้านหรือผู้อยู่อาศัยจริง ดังตัวอย่างที่ (1) “ทาวน์โฮมของโครงการเป็นสไตล์โมเดิร์น ซึ่งจุดเด่น คือ จะให้ส่วนของหน้าต่างมาก่อนข้างเยอะ เพื่อทำหน้าที่เป็นช่องแสงธรรมชาติ ทำให้ภายในบ้านดูสว่าง มองออกมาก็ดูโปร่งโล่งมากขึ้น” (20 มี.ค. 62) ตัวบทดังกล่าวใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย เช่น “จะให้ส่วนของหน้าต่างมาก่อนข้างเยอะ” และ “ทำให้ภายในบ้านดูสว่าง” เป็นการใช้รูปภาษาแสดงการเบี่ยงบัง (hedging) เพื่อให้เข้าใจว่าเป็นเจตนาที่ดีของโครงการ หากแต่การมีหน้าต่างให้บ้านดูสว่างนั้น กลับเป็นการใช้เพื่อกลบเกลื่อนความจริงที่ว่าตัวบ้านอาจมีพื้นที่ใช้สอยจำกัด การใช้หน้าต่างจึงช่วยทำให้บ้านดูโล่ง

และกว้างขึ้น เช่นเดียวกับที่ว่า “มองออกมาก็ดูโปร่งโล่งมากขึ้น” ก็เป็นการใช้มูลบท (presupposition) เพื่อแนะความหมายให้เข้าใจว่าบ้านโครงการนี้มีความโปร่งโล่งมากกว่าบ้านของโครงการอื่น รวมไปถึงการเลือกใช้ศัพท์ (Lexical choice) ว่า “แสงธรรมชาติ” ที่สื่ออารมณ์ของธรรมชาติแทนคำว่า “แสงอาทิตย์” ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกอื่น

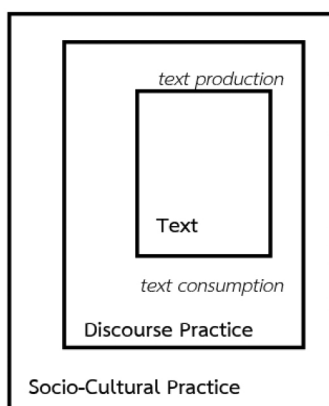
การศึกษาปรากฏการณ์ทางภาษาที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นนี้ นักภาษาศาสตร์จะใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาวิเคราะห์ เนื่องจากกรอบแนวคิดดังกล่าวจะช่วยเผยให้เห็นเบื้องหลังของการใช้ภาษาที่มีอำนาจครอบงำความคิดของคนในสังคมให้ตกอยู่ภายใต้ความคิดความเชื่อเหล่านั้นได้อย่างสนิทใจ ทั้งนี้ งานวิจัยที่ศึกษาวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในช่วงที่ผ่านมาพบว่า มีเพียงงานวิจัยของ Shaeen, Khan, Aziz (2017) ซึ่งเป็นงานจากต่างประเทศเท่านั้น แต่งานวิจัยในประเทศไทย กลับไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาวาทกรรมดังกล่าว พบเพียงเฉพาะงานที่ใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางภาษาศาสตร์ เช่นงานวิจัยของ ชนกพร อังศุวิริยะ (2551) สุนทรรัตน์ สร้อยทองดี (2552) นิติงค์ พิษฐพันธ์ (2553) เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต (2553) วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553) วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) อุมาวลัย ชีซ้าง (2555) คชาธิป พาณิชตระกูล (2556) ชนกพร พัวพัฒนกุล (2556) ชินณพงค์ อินทรเกษม (2557) สุนทรี โชติติลล (2560) ศิระวัสน์ กาวิละนันท์ (2561) งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านอกจากภาษาจะสื่อถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมแล้ว วาทกรรมยังเป็นประดิษฐกรรมทางภาษาซึ่งสร้างขึ้นมาอย่างมีนัยจากผู้ที่มีอำนาจ (Blommaert, 2005) แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่มุ่งนำไปสู่การปลดปล่อยความคิดความเชื่อดังกล่าวให้เกิดการรู้เท่าทัน (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 30) งานวิจัยนี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยสนใจศึกษาตัวบทวิวาทกรรมในฐานะที่เป็นวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทหนึ่ง โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่เบื้องหลังของการใช้ภาษาและมุ่งหวังว่าผลการวิจัยจะช่วยให้นักในสังคมรู้เท่าทันการโฆษณาบ้านผ่านวิธีการวิวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิตในวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

Fairclough (1995: 59) เสนอกรอบมิติทั้งสามที่ใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) ซึ่งจะช่วยให้เห็นความคิดความเชื่อที่แฝงอยู่เบื้องหลังวาทกรรมนั้นๆ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

(Fairclough, 1995: 59)

กรอบแนวคิดดังกล่าว Text หมายถึงตัวบท เป็นกรอบการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ตัวบทถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ Discourse Practice หมายถึงวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม เป็นกรอบการวิเคราะห์กระบวนการการผลิต การกระจาย และการบริโภคตัวบท Socio-Cultural Practice หมายถึงวิถีปฏิบัติทางสังคม

วัฒนธรรม เป็นกรอบการวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวบทที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ จนทำให้ผู้คนยอมรับและศรัทธาต่อค่านิยม ความคิด ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ที่วาทกรรมสร้างขึ้น ทั้งนี้ การวิเคราะห์วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามกรอบดังกล่าวจะต้องวิเคราะห์ทั้งสามกรอบให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ

ส่วนอุดมการณ์ในงานวิจัยนี้ใช้นิยามของ Van Dijk (1995, 1998) ที่กล่าวว่า อุดมการณ์ คือชุดความคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบและเป็นที่ยอมรับในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความรู้ (Knowledge) ความคิด (Public opinion) ความเชื่อ (Belief) ทศนคติ (Attitude) และค่านิยม (Values) ที่เอื้อประโยชน์กับคนกลุ่มนั้นๆ โดยที่ชุดความคิดดังกล่าวไม่ได้ปรากฏออกมาชัดเจนแต่แฝงอยู่เบื้องหลังของการใช้ภาษาในวาทกรรม ดังนั้นอุดมการณ์จึงเป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญในการศึกษาวาทกรรม เพราะวาทกรรมเป็นพื้นที่ของการประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 12)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในภาษาไทยที่ศึกษาอุดมการณ์ในวาทกรรมต่างๆ มีบ้างแล้วจำนวนหนึ่ง ดังที่กล่าวไว้ในบทนำข้างต้น แต่ผู้วิจัยไม่พบว่ามีการศึกษาอุดมการณ์ในตัวบทหรือวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทหนึ่งไว้ มีเพียงงานวิจัยของอภิวัฒน์ พงษ์มาลี (2559) ที่ศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนรูปแบบการใช้ชีวิตในโฆษณาอาคารชุดผ่านสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น

4. ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางภาษาที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ เก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะการรื้อบ้านเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลเท่านั้นในเว็บไซต์ Home.co.th ทั้งการรื้อจาก Home.co.th และนิตยสารโฮมบายเออร์ไกด์ ตลอดไตรมาสแรกของปี ตั้งแต่เดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2562 การวิเคราะห์ตัวบทจะประยุกต์ใช้กลวิธีทางอรรถศาสตร์ (Semantics) และวจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) ส่วนการวิเคราะห์กรอบวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม จะใช้แนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร หรือ the SPEAKING grid ของ Hymes (1972) และการวิเคราะห์

วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมจะใช้การพรรณนาวิเคราะห์จากปัจจัยหรือบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการผลิตและการบริโภคตัวบทวรรณกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้าน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์

5.1 กลวิธีทางภาษา เป็นการใช้ภาษาที่สร้างและสื่ออุดมการณ์ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิตเมื่อได้อาศัยอยู่ในบ้านตามที่วาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นำเสนอ กลวิธีทางภาษาที่พบในงานวิจัยนี้มีดังนี้

5.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์ (Lexical choices) หมายถึงการเลือกสรรคำหรือกลุ่มคำมาใช้เพื่อสื่อความคิดเรื่องความสมบูรณ์พร้อมเมื่อได้อาศัยอยู่ในบ้านตามที่วาทกรรมนำเสนอ ประกอบด้วยการเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงความปลอดภัยทั้งความเป็นอยู่และสุขภาพ ความสะดวกสบาย ความเป็นธรรมชาติ ความโอ่อ่าโอ่โถง และความทันสมัย เช่นตัวอย่างที่ (2) “บ้านเดี่ยว 2 ชั้น สไตล์โมเดิร์น พื้นที่ใช้สอย กว้างขวาง ฟังก์ชัน ครบ พร้อมห้องอเนกประสงค์ที่สามารถ ปรับเปลี่ยน การใช้สอยได้ ท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติ ใกล้ชิดเมือง และ การเดินทางที่สะดวก ทั้งถนน ทางด่วน และรถไฟฟ้า” (27 มี.ค. 62) ตัวอย่างที่ (3) “พื้นที่สนามเด็กเล่นมีอุปกรณ์เครื่องเล่นเตรียมไว้ให้ โดยที่พื้นจะเป็น พื้นยางกันกระแทก เพื่อลดการบาดเจ็บ” (12 ก.พ. 62) และตัวอย่างที่ (4) “ระบบรักษาความปลอดภัยของโครงการก็จัดเต็ม ด้วย ระบบเทคโนโลยี Integrated Security ที่รวม CCTV และ สัญญาณกันขโมยไว้ในระบบเดียวกันของตัวบ้าน พร้อม เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง” (5 ก.พ. 62) การเลือกใช้คำศัพท์ดังกล่าวของผู้ผลิตวาทกรรมจึงเป็นความต้องการที่จะสื่อให้ผู้รับสารเข้าใจว่าบ้านที่มีความทันสมัย สะดวกสบาย ปลอดภัย และทำให้ผู้อยู่อาศัยรับรู้ถึงความเหนือระดับนั้นคือบ้านที่สมบูรณ์พร้อม ขณะที่บ้านซึ่งปราศจากคุณสมบัติดังกล่าวจะเป็นบ้านที่ไม่มีความสมบูรณ์เทียบเท่า

5.1.2 การกล่าวอ้าง (Claiming) หมายถึงการกล่าวถ้อยคำที่ระบุข้อเท็จจริง เหตุผล ข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดหรือชี้แจงความคิดของผู้รับสาร กลวิธีดังกล่าวจะทำให้ตัวบทวาทกรรมที่นำเสนอมีน้ำหนักและมีความน่าเชื่อถือ จากการวิเคราะห์พบว่าผู้ผลิตวาทกรรมใช้การกล่าวอ้างในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) การกล่าวอ้างแบบเหมารวม คือการกล่าวถ้อยคำที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจว่าสิ่งที่วาทกรรมนำเสนอเป็นจริงดังที่กล่าวอ้างทั้งหมด เช่นตัวอย่างที่ (5) “ฟรีเมียทาวนโฮม โครงการพลีโน ราชพฤกษ์-รัตนาริเบศร์ พร้อมส่งมอบคุณภาพ” (5 มี.ค. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมได้เหมารวมว่าการได้อาศัยอยู่ในโครงการบ้านดังกล่าวจะทำให้ผู้อยู่อาศัยมีภาวะความเป็นอยู่ที่ดีและมีเพื่อนบ้านดี เพื่อให้ผู้รับสารเชื่อว่าหากได้อาศัยอยู่ในบ้านของโครงการนี้จริง ตนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย

2) การกล่าวอ้างเหตุผล คือการกล่าวถ้อยคำโดยใช้เหตุผล เหตุและผลสนับสนุนความคิดและทัศนะของตนเองว่าเกิดขึ้นอย่างมีที่มาที่ไป เช่นตัวอย่างที่ (6) “แบบบ้าน Urban จะเป็นแบบที่เด่นสุด เพราะสามารถจัดฟังก์ชันเป็นบ้านแบบ 4 ห้องนอน 3 ห้องน้ำ 2 ที่จอดรถได้ ทำให้องค์กรรับการใช้งานในอนาคตได้” (6 มี.ค. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมได้สร้างอนุพากย์เหตุให้ผู้สนับสนุนอนุพากย์ผล เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจและเชื่อมั่นว่าการออกแบบบ้านเกิดขึ้นจากการวางแผนอย่างเป็นระบบมาอย่างดี

3) การกล่าวอ้างทางเลือกอื่น คือการกล่าวถ้อยคำที่อ้างถึงความสะดวกสบายเพื่อปกปิดหรือลบจุดด้อยของโครงการบ้านแต่ละโครงการ เช่นตัวอย่างที่ (7) “ตัว ถ.รังสิต-นครนายก ไม่มีเส้นทางรถไฟฟ้าผ่าน แต่ก็สามารถไปใช้งานรถไฟฟ้าได้สะดวก 2 สาย ได้แก่ สายสีแดงที่สถานีรังสิต...รถไฟฟ้าอีกสายคือสายสีเขียวช่วงหมอชิต-สะพานใหม่-คูคต” (20 มี.ค. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมตระหนักอยู่แล้วว่าโครงการไม่มีรถไฟฟ้าผ่านซึ่งเป็นจุดด้อยของโครงการ แต่กลับเสนอทางเลือกที่คาดว่าจะช่วยปกปิดหรือลบจุดด้อยของโครงการได้ ทั้งที่เส้นทางรถไฟฟ้าทั้งสองสายมีระยะทางที่ไกลจากโครงการ

4) การกล่าวอ้างการใช้งานในอนาคต คือการกล่าวถ้อยคำที่อ้างถึงสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่เป็นเพียงการคาดคะเนของผู้ผลิตวาทกรรมเท่านั้นเพื่อให้ตัวบทวาทกรรมที่นำเสนอกลายเป็นจุดขายสำคัญของโครงการบ้าน เช่นตัวอย่างที่ (8) “ส่วนในอนาคต ทำเลเส้นเพชรเกษม จะมีรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน ... ดังนั้นในอนาคต ทำเลนี้จะกลายเป็นทำเลที่สามารถใช้รถไฟฟ้าควบคู่กับรถยนต์ส่วนตัวได้สะดวก” (14 มี.ค. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมได้กล่าวอ้างถึงเส้นทางรถไฟฟ้าสีน้ำเงินซึ่งเป็นสิ่งที่ยังมาไม่ถึง เพราะเชื่อว่าโครงการบ้านที่มีรถไฟฟ้าผ่านจะทำให้การใช้ชีวิตของผู้ที่อยู่อาศัยมีความสมบูรณ์มากกว่าบ้านที่ไม่มีรถไฟฟ้าผ่าน

5) การกล่าวอ้างความมีชื่อเสียงของบริษัทและวัสดุที่ใช้ คือการกล่าวถ้อยคำที่อ้างถึงความเป็นมาของโครงการตลอดจนวัสดุที่โครงการเลือกใช้เพื่อให้ผู้รับสารเชื่อมั่นต่อโครงการบ้านนั้นๆ เช่นตัวอย่างที่ (9) “โครงการคาซ่า ซิตี้ พระราม 5-ปีนเกล้า พัฒนาโครงการโดยบริษัท คอวลิตี้ เฮาส์ จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัทชั้นนำของวงการอสังหาริมทรัพย์เมืองไทยที่พัฒนาโครงการบ้านแนวราบทั้งทาวน์โฮม บ้านเดี่ยว บ้านแฝด มายาวนานครบ” (28 มี.ค. 62) และตัวอย่างที่ (10) “เลือกใช้วัสดุชั้นดีเพื่อความคุ้มค่าคุ้มค่า ราคา เช่น ผลิตภัณฑ์หลังคาของ SCG ที่ใช้ระบบ Drytech System ... ด้านประตูหน้าต่างเป็น UPVC มาตรฐานยุโรปที่มีความคงทนและแข็งแรงมาก รวมทั้งสุขภัณฑ์แบรนด์ Kohler, American Standard” (27 มี.ค. 62) จะเห็นว่าการกล่าวอ้างโดยยกที่มาของบริษัทและความมีชื่อเสียงของวัสดุก่อสร้างเป็นกลวิธีที่สร้างความน่าเชื่อถือต่อโครงการและทำให้ตัดสินใจซื้อบ้านกับโครงการดังกล่าวได้ไม่ยาก

5.1.3 การใช้มูลบท (Presupposition) หมายถึงความรู้เบื้องหลังที่ผู้พูดและผู้ฟังมีอยู่ร่วมกัน (Background knowledge) โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวออกมาเป็นถ้อยคำหรือสามารถละไว้ในฐานที่เข้าใจได้ ทั้งนี้ มูลบทมีหน้าที่ในการแนะนำความผ่านรูปภาษาที่เอื้อต่อการตีความมูลบท (Presupposition trigger) และมีบทบาทในการสื่ออุดมการณ์ เพราะมีการอ้างว่าข้อมูลนั้นๆ เป็นความเชื่อที่มีร่วมกันมาก่อน (Levinson, 1983: 181-185; กฤษดาวรรณ หงส์ลดาอมร และธีรนุช โชคสุวณิช, 2551: 36; สุจริตลักษณ์

ตีผดุง, 2552: 44; ฌัฏพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 83-89) ผลการวิเคราะห์พบว่า วาทกรรมได้ประกอบสร้างด้วยการใช้มูลบทเพื่อแนะความหมายในลักษณะต่างๆ ได้แก่ ความสะดวก ฐานะของผู้อยู่อาศัย ความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัว เช่น ตัวอย่างที่ (11) “การเข้าออกโครงการจะควบคุมด้วยระบบ *Easy Pass* และ *Double Gate Security* มีความปลอดภัยแน่นอนกว่าโครงการทาวน์โฮมทั่วไปครับ” (28 มี.ค. 62) และตัวอย่างที่ (12) “ตัวทาวน์โฮมของโครงการพลีโน ราชพฤกษ์-รัตนาริเบศร์ มีการปรับเลย์เอาต์ใหม่ ทำให้ภายในบ้านดูกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะชั้นล่าง ในส่วนห้องนั่งเล่น-รับแขก และห้องนอน Master จะดูกว้างขวางขึ้น และมีมุมสำหรับจัดพื้นที่ใช้สอยเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน” (5 มี.ค. 62) จะเห็นว่า ผู้ผลิตวาทกรรมใช้มูลบทเพื่อแนะความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจว่าบ้านที่นอกเหนือจากที่วาทกรรมนำเสนอคือบ้านที่ไม่มีความปลอดภัยเท่ากับบ้านดังกล่าว ทั้งยังไม่ได้ปรับการออกแบบโครงสร้างเพื่อให้ภายในบ้านมีความกว้างขวางและไม่มีพื้นที่ใช้สอยมากพอที่จะใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นการใช้มูลบทในวาทกรรมจึงเป็นเสมือนการสร้างคุณค่าให้แก่โครงการบ้านของตนเองที่เหนือกว่าโครงการบ้านอื่นๆ เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจว่าบ้านที่สมบูรณ์พร้อมต้องเป็นบ้านที่เหนือกว่าบ้านของผู้อาศัยในโครงการอื่น

5.1.4 การปฏิเสธมูลบท (negation) หมายถึงการใช้ถ้อยคำปฏิเสธเพื่อแย้งความคิด ความเชื่อหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้า (Fairclough, 1992: 121-122) เพื่อแนะความหมายบางประการ เช่น ตัวอย่างที่ (13) “อีกหนึ่งโครงการที่คนอยากมีที่อยู่อาศัยแบบใกล้ชิดธรรมชาติ บรรยากาศดี ยูนิตไม่มาก กำลังตามหา...” (5 ก.พ. 62) และตัวอย่างที่ (14) “พื้นที่ด้วยไวน์ลลายไม้ ซึ่งจะมีความหนากว่าลามิเนต จึงทนทาน เติบแล้วไม่มียุบยวบ” (3 ม.ค. 62) จะเห็นว่าตัวอย่างที่ (13) นั้นใช้การปฏิเสธมูลบทเพื่อแนะความหมายว่าโครงการที่มียูนิตมากอาจไม่เป็นที่ต้องการของผู้อยู่อาศัย ดังนั้นโครงการบ้านที่ดีจึงต้องมีจำนวนยูนิตที่ไม่มาก ส่วนตัวอย่างที่ (14) ผู้ผลิตวาทกรรมได้แนะความหมายเพื่อให้เข้าใจว่าพื้นที่ปูด้วยลามิเนตไม่ทนทานเท่ากับพื้นที่ปูด้วยไวน์ล ดังนั้นการปฏิเสธมูลบทจึงเป็นกลวิธีที่นอกจากจะแนะความหมายบางประการให้แก่ผู้รับสารแล้วยังขึ้นนำความคิดหรือกำหนดความคิดความเชื่อบางประการให้ผู้รับสารเชื่อแล้วคล้อยตามสิ่งที่วาทกรรมนำเสนอ

5.1.5 การเปรียบเทียบ (comparison) หมายถึงการกล่าวถ้อยคำในเชิงเปรียบเทียบ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้สิ่งที่เทียบเคียงหรือนามเปรียบเทียบนั้นมีความชัดเจนและสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ถ้อยคำที่กล่าว เช่นตัวอย่างที่ (15) “ทาวนิโฮมของโครงการ หน้าบ้านกว้าง 5.7 ม. จอดรถ 2 คันได้สบายๆ และ**มีความลึกพอให้จอดรถกระบะได้ครับ**” (20 มี.ค. 62) และตัวอย่างที่ (16) “ภายในห้องเก็บของเห็นแบบนี้ **คนสูง 150-160 กว่า ๆ ชม. เดินเข้าได้สบาย ไม่ต้องก้ม**” (22 มี.ค. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมได้นำขนาดของรถกระบะที่เชื่อว่าจะมีความยาวและขนาดใหญ่มากพอเปรียบเทียบกับขนาดที่จอดรถซึ่งเป็นพื้นที่หน้าบ้านของทาวนิโฮมโครงการนั้น และนำเอาความสูงของคนที่มีความสูง 150 -160 เซนติเมตรมาเปรียบเทียบกับความสูงของห้องเก็บของ การเปรียบเทียบดังกล่าวเป็นการกำหนดหรือชี้แนะความคิดผู้รับสารให้เชื่อว่าบ้านที่สมบูรณ์พร้อมต้องเป็นบ้านที่มีพื้นที่ใช้สอยมากพอที่ผู้อยู่อาศัยจะใช้ประโยชน์ต่างๆ ได้ รวมทั้งพื้นที่ดังกล่าวจะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อยู่อาศัยในทุกสัดส่วนไม่ว่าจะเป็นทั้งความกว้าง ความยาว ความสูง หรือความลึก

5.1.6 การใช้รูปภาษาแสดงการเบี่ยงบัง (hedging) หมายถึงการใช้รูปภาษาที่มีความหมายแสดงความไม่แน่ใจหรือรูปภาษาที่ไม่ได้ต้องการตัดสินใจว่าเป็นจริงเช่นนั้น แต่เพื่อลดความหนักแน่นของสิ่งที่กล่าว (Hyland, 1998 อ้างถึงใน วรวรรณ เพ็ชรกิจ และคณะ, 2559) เช่นตัวอย่างที่ (17) “ลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว 3 ชั้น สไตล์โมเดิร์นร่วมสมัย **หลังค่อนข้างใหญ่**” (14 มี.ค. 62) และตัวอย่างที่ (18) “การเดินทางของทำเลนี้ยังใช้รถยนต์เป็นหลักครับ เนื่องจาก**ขนส่งสาธารณะยังไม่ครอบคลุมมากนัก**” (8 ก.พ. 62) จะเห็นว่ารูปเบี่ยงบังถูกนำมาใช้เพื่อลดภาระต่อคำพูด กล่าวคือข้อความที่ว่า “**หลังค่อนข้างใหญ่**” สื่อความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจว่า บ้านดังกล่าวหลังใหญ่แต่เพื่อลดการผูกมัดต่อคำพูดจึงใช้คำว่า “ค่อนข้าง” เพราะจะได้เลี่ยงหรือเบี่ยงบังการพูดว่า “**หลังไม่ใหญ่**” เช่นเดียวกับข้อความที่ว่า “**ขนส่งสาธารณะยังไม่ครอบคลุมมากนัก**” ก็สื่อความหมายว่าโครงการบ้านที่กล่าวถึงยังไม่มีขนส่งสาธารณะ ทั้งที่ผู้ผลิตวาทกรรมทราบดีอยู่แล้ว แต่ก็ไม่สามารถกล่าวอย่างตรงไปตรง

มาเช่นนั้นได้ จึงต้องกล่าวถึงชนสงฆ์สาธารณะด้วยการใช้รูปเบี่ยงบังว่า “ยังไม่...มากนัก” เพื่อลดภาระต่อคำพูด ดังนั้นการใช้รูปภาษาแสดงการเบี่ยงบังจึงเป็นกลวิธีที่ทำให้วาทกรรมเกิดความคลุมเครือเพื่ออำพรางความจริงบางประการ

5.2 ชุดความคิดที่นำไปสู่การสร้างอุดมการณ์ “ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต” หมายถึงความคิดความเชื่อที่ถูกสร้างให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบผ่านกลวิธีทางภาษาที่นำไปสู่การสร้างและสื่ออุดมการณ์ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิตที่แฝงอยู่เบื้องหลังวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้าน ชุดความคิดดังกล่าวมีดังนี้

5.2.1 ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านที่ทันสมัยและสามารถรองรับการใช้งานในอนาคต เป็นชุดความคิดที่สร้างและสื่อให้เข้าใจว่าชีวิตจะสมบูรณ์ได้ต้องอาศัยอยู่ในบ้านที่มีความทันสมัยและมีพื้นที่ที่เอื้อต่อการปรับใช้งานในภายหน้า เช่นตัวอย่างที่ (19) “พื้นที่บ้านกว้างขวาง รองรับครอบครัวได้หลายรูปแบบ ฟังก์ชันบ้านละเอียด ใช้สอยได้หลากหลายมุม เดินทางเข้าออกได้หลายเส้นทาง ...ห้องนอนส่วนนี้จะอยู่แยกออกจากตัวบ้าน สามารถจัดเป็นห้องทำงาน ห้องเอนเตอร์เทน หรือเป็นห้องนอนผู้สูงอายุก็ได้” (30 ม.ค. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมเลือกใช้ศัพท์และกล่าวอ้างเพื่อให้เข้าใจว่าบ้านที่จะทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อมต้องทำหน้าที่ได้หลากหลาย โดยเฉพาะการเสนอให้มีพื้นที่ที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ ซึ่งแท้จริงแล้วก็คือพื้นที่อเนกประสงค์ชั้น 1 ที่ไม่ต่างไปจากโครงการบ้านจัดสรรโครงการอื่น

5.2.2 ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านที่ตั้งบนทำเลที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เป็นชุดความคิดที่สร้างและสื่อให้เข้าใจว่าบ้านที่จะนำมาซึ่งชีวิตที่สมบูรณ์จะต้องตั้งอยู่บนทำเลที่ใกล้กับแหล่งธุรกิจ ถนนสายสำคัญ และรถไฟฟ้า เช่นตัวอย่างที่ (20) “สันติบุรีเดอะ เรสซิเดนเซส ตั้งอยู่ติด ถ.ประดิษฐ์มนูธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในย่านที่อยู่อาศัยชั้นนำแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ ด้านการเดินทางมีความสะดวกสบาย ไม่ต้องฝ่ารถติดกว่าจะถึงกลางเมือง โครงการห่างจากทางด่วนเอกมัย-

รามอินทรา เพียง 1 กม. เท่านั้น สามารถเชื่อมย่านถนนสำคัญได้อีกมากมาย เช่น เกษตร-นวมินทร์ รามอินทรา ลาดพร้าว พระราม 9 ส่วนเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกก็ครบเครื่องไม่แพ้กัน เพราะถนนเส้นนี้มีห้างสรรพสินค้าและคอมมูนิตี้มอลล์มากมาย อาทิ เซ็นทรัล อีสต์วิลล์, CDC, เดอะวอล์ค เกษตร-นวมินทร์, นวมินทร์ซีดีโอเวนิว, เดอะคริสตัลเอกมัย-รามอินทรา, ตลาดหัวมุม, อินเด็กซ์ ลิฟวิ่ง มอลล์ ฯลฯ หรือจะขึ้นด่วนช้อปห้างใจกลางเมืองก็แค่แป๊บเดียวเท่านั้น อีกหนึ่งความโดดเด่นของย่านนี้ก็ได้อีกเรื่องอาหารการกิน เพราะเป็นถนนที่มีร้านอาหาร ร้านแองโหดเยอะมาก อาทิ *Chocolate Ville, Waterside Restaurant, Hungy Eatery, บ้านระเบียบไม้, Club 24, แซ่บอินดี้ ฯลฯ ตอนทุกไลฟ์สไตล์ มาก ๆ ค่ะ ใครชอบอาหารแบบไหนก็ปักหมุดกันได้เลย*" (17 ม.ค. 62) จะเห็นว่ามีการใช้การกล่าวอ้างเพื่อทำให้ผู้รับสารเข้าใจว่าพื้นที่ทางธุรกิจ เช่น ห้างสรรพสินค้า ตลาดหัวมุม ร้านอาหาร และถนนสายสำคัญอย่างเกษตร-นวมินทร์ ถนนรามอินทรา ถนนลาดพร้าว ต่างเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มีชีวิตสมบูรณ์แบบทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วถนนและพื้นที่ทางธุรกิจดังกล่าวติดอันดับถนนที่มีการจราจรหนาแน่น

5.2.3 ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านที่ตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพ เป็นชุดความคิดสร้างและสื่อให้เข้าใจว่าสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการออกกำลังกายท่ามกลางธรรมชาติ คือทรัพย์สินสมบัติที่มีค่าต่อการดำรงชีวิตในเมืองใหญ่ เช่นตัวอย่างที่ (21) "สวนสาธารณะข้างคลับเฮาส์ จะเป็นสนามหญ้าเปิดโล่ง สามารถให้เด็ก ๆ มาวิ่งเล่นได้ ทางเดินในสวนสาธารณะ จะลาดยางมะตอย ช่วยลดแรงกระแทกไปยังเข่าและข้อเท้า สามารถใช้เดินออกกำลังกาย หรือวิ่งเหยาะ ๆ ได้" (28 มี.ค. 62) จะเห็นว่าการเลือกใช้ศัพท์เพื่อสื่อให้ผู้รับสารเข้าใจว่าโครงการปรารถนาดีต่อผู้อยู่อาศัย คำว่า **"ธรรมชาติ"** ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการตลาด เพราะต้องการสร้างให้เห็นว่าโครงการบ้านที่สมบูรณ์พร้อมต้องแวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ ขณะเดียวกันการใช้มูลบทว่า ยางมะตอยจะ **"ช่วยลดแรงกระแทกไปยังเข่าและข้อเท้า"** และการ

กล่าวอ้างถึงความสำคัญของถนนลาดยาง ก็เป็นกลวิธีสำคัญที่ได้ทำให้ผู้รับสารเข้าใจได้ว่าโครงการให้ความสำคัญต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย

5.2.4 ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านท่ามกลางสังคมคุณภาพ และมีความเป็นส่วนตัว เป็นชุดความคิดที่สร้างและสื่อให้เข้าใจว่าความสมบูรณ์ของชีวิต คือการได้อยู่อาศัยในสถานที่ที่เชื่อว่าเป็นสังคมคุณภาพและผู้อยู่อาศัยมีความเป็นส่วนตัว เช่นตัวอย่างที่ (22) “บ้านเดี่ยวหรู เจียบสงบ เป็นส่วนตัวท่ามกลางสังคมที่มีคุณภาพในราคาที่คุ้มค่า เหมาะสำหรับครอบครัวเจ้าของธุรกิจ-เจ้าของโรงงานที่มองหามหาบ้านในฝั่งกรุงเทพฯ ตะวันตกที่ตอบโจทย์การพักผ่อนอยู่อาศัยของครอบครัวอย่างแท้จริง...” (5 ก.พ. 62) จะเห็นว่ามีทางเลือกใช้ ศัพท์และการกล่าวอ้างที่สื่อว่าบ้านที่หรูหราจะมีราคาจะนำมาซึ่งสังคมคุณภาพและความเจียบสงบของการอยู่อาศัย

5.2.5 ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านที่ถูกสร้างโดยบริษัทที่ชำนาญการและใช้วัสดุอย่างดี เป็นชุดความคิดที่สร้างและสื่อให้เข้าใจว่าบริษัทที่มีประวัติความเป็นมายาวนานย่อมเป็นบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญหรือชำนาญต่อการก่อสร้าง รวมถึงการใช้วัสดุที่มีชื่อเสียงก็นำมาซึ่งความน่าเชื่อถือต่อตัวบ้าน เช่นตัวอย่างที่ (23) “บริษัทน้องใหม่ของผู้บริหารรุ่นใหม่ที่ขี้นกลางพัฒนาบ้านเดี่ยวอย่างกรีนเวลล์เวสต์เกิดเป็นโครงการแรก แต่ทว่าฝีมือและความชำนาญด้านงานก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์นั้นไม่เป็นสองรองใคร เพราะมีพื้นฐานการพัฒนาโครงการทั้งตึกแถว อพาร์ทเมนต์ บ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ ทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ตั้งแต่ระดับล่างไปจนถึงไฮเอนด์มาก่อนหน้านี้แล้วนานกว่า 40 ปี จากรุ่นพ่อ... โครงการนี้เป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้น สไตล์โมเดิร์นคอนเท็มโพรารี จำนวน 38 ยูนิต บนเนื้อที่ 7-3-31.5 ไร่ เน้นเรื่องของงานโครงสร้างและการเลือกใช้วัสดุคุณภาพ โดยก่อสร้างบ้านด้วยอิฐมอญทั้งหลัง รวมถึงมาตรฐานวัสดุเกรดพรีเมียมจาก SCG เช่น หลังคา เเซียงชาย ฝักันความร้อน บันไดไฟเบอร์ซีเมนต์ ปูนซีเมนต์ซีแพคและสุขภัณฑ์ Cotto ในเครือ SCG เป็นต้น ทุกจุดในบ้านไม่มี

วัสดุตัวใดที่เป็นอาหารของปลวก” (5 ก.พ. 62) จะเห็นว่าการเลือกใช้ศัพท์ การกล่าวอ้าง การใช้มูลบท และการปฏิเสธมูลบท ต่างเป็นกลวิธีเพื่อสื่อให้เข้าใจว่าการมีประวัติความเป็นมาของบริษัทและการได้อยู่อาศัยในบ้านที่ใช้วัสดุที่มีชื่อเสียง คือ สิ่งสำคัญของการใช้ชีวิตในบ้านที่มีความสมบูรณ์พร้อม

5.2.6 ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการมีบ้านที่แสดงฐานะทางการเงินของผู้อยู่อาศัย เป็นชุดความคิดที่สร้างและสื่อว่าบ้านคือสิ่งที่บ่งบอกหรือเป็นเครื่องหมายแสดงฐานะทางการเงินของผู้อยู่อาศัยซึ่งตัวบ้านหรือราคามันจะสะท้อนถึงความสมบูรณ์พร้อมของผู้อยู่อาศัยเช่นกัน เช่นตัวอย่างที่ (24) “เหมาะสำหรับครอบครัวเริ่มต้นใหม่หรือครอบครัวขนาดใหญ่ ในราคาเพียง 2 ล้านบาท ๆ เท่านั้น โดยมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 35,000 บาท (ไม่มีภาระหนี้สินใด ๆ) ก็เป็นเจ้าของบ้านในโครงการนี้ได้แล้ว” (3 ม.ค. 62) จะเห็นว่าการกล่าวอ้างและใช้รูปภาพแสดงการเปี่ยมบ่งเพื่อสร้างและสื่อว่าบ้านที่มีราคาสูงย่อมเหมาะสมกับผู้มีฐานะทางการเงินสูง ขณะเดียวกันการที่ผู้ผลิตวาทกรรมประเมินราคามันโดยกล่าวว่า “ไม่มีภาระหนี้สินใด ๆ” ก็แสดงให้เห็นว่ารายได้พึงมีของผู้ซื้อบ้านย่อมสูงกว่ารายได้ต่อเดือนที่ประมาณ 35,000 บาท ด้วยเช่นกัน

5.2.7 ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวและพร้อมที่จะใช้ชีวิตครอบครัวในบ้านหลังใหม่ เป็นชุดความคิดที่สร้างและสื่อว่าบ้านคือสิ่งที่บ่งบอกหรือเป็นเครื่องหมายของการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวและพร้อมที่จะใช้ชีวิตครอบครัว เช่นตัวอย่างที่ (25) “เป็นทำเลที่เหมาะสมสำหรับบ้านทาวน์โฮม เพราะเป็นประเภทบ้านที่คนรุ่นใหม่ ครอบครัวรุ่นใหม่เลือกสำหรับเป็นบ้านที่ติดกับตัวเมือง หรือขยับขยายตัวเองจากบ้านเดิมของพ่อแม่ คอนโดในเมืองมาอยู่อาศัยเป็นครอบครัว” (28 มี.ค. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมใช้การกล่าวอ้างที่นอกจากจะกำหนดหรือชี้้นำความคิดผู้รับสารแล้วยังตอกย้ำให้ผู้รับสารเชื่อว่าการมีบ้านคือเครื่องหมายหรือสิ่งที่บ่งบอกว่าเจ้าของบ้านหรือผู้ซื้อพร้อมที่จะเริ่มต้นชีวิตครอบครัวและพร้อมที่จะใช้ชีวิตครอบครัวที่สะท้อนถึงความสมบูรณ์พร้อมของชีวิตเจ้าของบ้านหรือผู้ซื้อ

6. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice)

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างหรือผลิตตัวบท การเผยแพร่หรือการกระจายตัวบท รวมถึงการรับรู้และการบริโภคตัวบท งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์แนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของ Hymes (1972) มาใช้ในการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่สัมพันธ์กับตัวบทวาทกรรมดังนี้

6.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท เป็นกระบวนการที่ผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตวาทกรรมถ่ายทอดความคิดของตนโดยมีวัตถุประสงค์บางประการผ่าน *ฉาก/สถานที่ (S: setting)* ซึ่งมี 2 มิติ คือ 1) ฉากที่เป็นเว็บไซต์การรื้อฟื้นโครงการบ้าน และ 2) ฉากที่เป็นสถานที่ที่เกิดเรื่องราวของบ้านแต่ละโครงการ เช่นตัวอย่างที่ (26) “ตั้งอยู่บน ถ.รังสิต-นครนายก ช่วงคลอง 8 ที่ตั้งโครงการอยู่ห่างจาก ถ.รังสิต-นครนายก ประมาณ 220 ม.” (8 ก.พ. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมใช้ที่ตั้งของโครงการบ้านเพื่อบอกเล่าว่าผู้ผลิตวาทกรรมเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หรือสถานที่จริง โดยมี *ผู้ร่วมการสื่อสาร (P: participant)* ได้แก่ webmaster ผู้เขียนตัวบทรื้อฟื้น และผู้อ่านตัวบทรื้อฟื้นหรือผู้ที่เข้าชมเว็บไซต์ ทั้งนี้ ตัวบทรื้อฟื้นส่วนใหญ่จะไม่แสดงเพศของผู้เขียน แต่หากตัวบทรื้อฟื้นใดมีการแสดงเพศก็จะถูกนำเสนอผ่านผู้ชายเป็นหลัก จะเห็นได้จากการใช้คำสรรพนามบ่งบอกเพศชายว่า “ผม” และคำอนุภาคว่า “ครับ” เช่นตัวอย่างที่ (27) “ผมขอสรุปประเด็นต่างๆ ของโครงการพลีโน ราชพฤกษ์-รัตนวิเบศร์เป็นข้อๆ ดังนี้ครับ” (5 มี.ค. 62) จะเห็นว่าวาทกรรมสร้างและสื่อให้เห็นว่าผู้ชายเป็นเพศที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการรื้อฟื้นโครงสร้างทางกายภาพของบ้านได้ดีกว่าผู้หญิง ส่วน *จุดมุ่งหมาย (E: end)* ของการรื้อฟื้นในที่นี้ คือเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจว่าผู้ผลิตวาทกรรมเป็น ผู้ที่เข้าใจและทราบเรื่องราวของโครงการบ้านแต่ละโครงการอย่างถ่องแท้ ดังนั้น การรื้อฟื้นบ้านจึงเป็นการลำดับเรื่อง (A: act sequence) ผ่านมุมมองของผู้ผลิตวาทกรรมเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยการลำดับหัวข้อเป็นส่วนๆ ได้แก่ การเกริ่นนำโครงการ บริษัทเจ้าของโครงการ ที่ตั้งโครงการ โครงการและสิ่ง

อำนวยความสะดวก (Project) บ้านและการตกแต่งภายใน (Product) ราคาและส่วนลดพิเศษ (Price & Promotion) การสรุป (Conclusion) และข้อมูลทั้งหมดโดยสรุป (Fact Sheet) อย่างเป็นระบบทุกการรื้อผ่านการใช้น้ำเสียง (K: key) ที่ไม่ก้าวร้าว แต่สามารถโน้มน้าวหรือเชื่อเชิญด้วยความเป็นมิตรเพื่อหวังผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตวาทกรรมกับผู้รับสาร เช่นตัวอย่างที่ (28) “ถัดจากห้องนั่งเล่นมาเป็นโต๊ะทานอาหาร ในบ้านตัวอย่างใช้เป็นโต๊ะกลมแล้วจัดเก้าอี้ให้นั่งได้ 4 คน ส่วนในบ้านที่เราซื้อไปจะเปลี่ยนเป็นโต๊ะทรงสี่เหลี่ยมแทนก็ได้นะคะ” (5 มี.ค. 62) ซึ่งสื่อให้เห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมพยายามสร้างความเป็นมิตรโดยไม่ได้ยึดยึดสิ่งที่โครงการนำเสนอ แต่ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย ทั้งนี้การผลิตวาทกรรมถูกสร้างขึ้นได้ง่าย เนื่องจากผู้ผลิตวาทกรรมใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเชื่อมต่อผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือ (I: instrumentalities) เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวดเร็ว และไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่

6.2 กระบวนการรับรู้และบริโภคตัวบท เป็นกระบวนการของผู้รับสารที่ใช้อรรถาภิธานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความเพื่อรับรู้และบริโภคตัวบท จนก่อให้เกิดปฏิกิริยาบางประการต่อการรื้อโครงการบ้าน จากการวิเคราะห์ตัวบทที่รื้อบ้าน พบว่าตัวบทเหล่านั้นไม่ได้ถูกออกแบบมาให้ผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายมีการปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้ผลิตวาทกรรม โดยผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในที่นี้ประกอบด้วย 1) ผู้ที่ต้องการสร้างครอบครัว เช่นตัวอย่างที่ (29) “เป็นอีกโครงการสำหรับคนเมืองยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นคนที่เริ่มวางแผนแต่งงานมีครอบครัว เป็นครอบครัวที่มีบุตรแล้ว ต้องการขยายขยายออกจากบ้านเดิมของพ่อแม่ หรือจากคอนโดมิเนียมเพื่อมีบ้านของตัวเองสักหลัง” (5 มี.ค. 62) และ 2) ผู้ที่มีฐานะซึ่งเป็นพนักงานประจำหรือไม่ก็ได้ เช่นตัวอย่างที่ (30) “ทาวน์โฮม 3 ชั้น พื้นที่ใช้สอย 180 ตร.ม. 3 ห้องนอน 3 ห้องน้ำ 2 ที่จอดรถ ราคาเริ่มต้น 5.99 ล้านบาท” (3 มี.ค. 62) ซึ่งย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าราคาบ้านที่เริ่มต้น 5.99 ล้านบาท จะเป็นราคาของกลุ่มเป้าหมายอื่นที่ไม่ใช่ผู้ที่ร่ำรวย เพื่อจำกัดกลุ่มในการเข้าถึงโครงการ

การที่วาทกรรมถูกสร้างขึ้นจนเป็นที่ยอมรับและศรัทธาต่อคนในสังคม อาจ

เป็นเพราะบรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ (*N: norm of interaction*) ของผู้ผลิตวาทกรรมที่ต้องการแสดงความเป็นมิตรที่พร้อมอำนวยความสะดวก จริ่งใจ และเปิดเผยข้อมูลในแต่ละด้านของโครงการบ้านแต่ละโครงการ เช่นตัวอย่างที่ (31) “อย่างล้างมือที่โครงการให้ จะหน้าตาแบบในห้องตัวอย่างเลย ไม่เล็กจนเกินไปครับ ผักบัวอาบน้ำที่โครงการให้หน้าตาเป็นแบบนี้ครับ ที่ผมมีห้องสำหรับต่อเครื่องทำน้ำอุ่น ด้านล่างมีที่วางสบู่ติดมาให้” (20 มี.ค. 62) จะเห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมใช้คำว่า “ให้” เพื่อสื่อถึงว่าโครงการเป็นผู้มอบสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัย ทั้งที่จริงแล้ววัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นคือสิ่งที่อยู่ในราคากำหนดแล้ว คำว่า “ให้” ดังกล่าว จึงเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่ผู้ผลิตวาทกรรมสร้างให้โครงการบ้าน คือผู้อื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ขณะเดียวกัน บรรทัดฐานของการตีความ (*Interpretation*) ที่เกิดขึ้นก็อาจเป็นเพราะความเชื่อที่ว่าผู้อยู่อาศัยที่มีระดับจะนำมาซึ่งการสร้างสังคมคุณภาพ ดังที่ตัวอย่างที่ (32) ที่ผู้ผลิตวาทกรรมกล่าวว่า “ฟรีเมียมทาวน์โฮม โครงการพลีโน ราชพฤกษ์-รัตนธิเบศร์ พร้อมสังคมคุณภาพ บนทำเลศักยภาพ” (5 มี.ค. 62) ซึ่งสื่อให้เห็นว่าบุคคลที่อยู่ในชุมชนเดียวกันย่อมอยู่ในระดับเดียวกัน โดยมีฐานะทางการเงินเป็นเกณฑ์การจำแนกระดับของผู้อยู่อาศัย ดังนั้นกระบวนการรับรู้และการบริโภคด้วยวาทกรรมนี้จึงเกิดจากบรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร กล่าวคือผู้ผลิตวาทกรรมใช้ความต้องการของผู้รับสาร นั่นคือ “ความต้องการมีระดับ” มาสร้างจุดขายให้กับสินค้าซึ่งในที่นี้ก็คือ “บ้าน” ผ่านวิธีการวิพากษ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อการค้าขายบ้านของโครงการต่างๆ ทั้งนี้ ด้วยทฤษฎีวินัยว่าเป็นวาทกรรมหนึ่งที่สามารถกำหนดหรือชี้แนะความคิดความเชื่อต่างๆ ได้ ผู้รับจึงสามารถรับรู้ ประเภทของตัวบท (G: genre) ว่าเป็นปริจเฉทโน้มน้าว (Hortatory discourse) ที่ไม่ได้มุ่งบรรยาย อธิบาย หรือเล่าเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับบ้านเท่านั้น แต่มุ่งโน้มน้าวให้เชื่อและคล้อยตามที่วาทกรรมได้นำเสนอเช่นเดียวกับการโฆษณา

7. วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Socio - Cultural Practice)

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยหรือบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการผลิตและการบริโภคตัวบททางวรรณกรรม ซึ่งในงานวิจัยนี้คือตัวบททางวรรณกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้าน ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการผลิตและการบริโภคตัวบททางวรรณกรรมดังกล่าวมีดังนี้

7.1 ความต้องการที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบการสำรวจข้อมูลของบริษัทเทอร์รามีเดียแอนด์คอนซัลตัง จำกัด ที่ระบุว่าแนวโน้มตลาดบ้านทาวน์เฮ้าส์และบ้านแฝด ในปี พ.ศ. 2562 จะกลับมาได้รับความนิยม เนื่องจาก การออกแบบบ้านและการจัดสรรพื้นที่ต่างๆ ของบ้านสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งราคายังจะต้องสัมพันธ์กับรายได้ของประชากรในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลด้วย (บุษกร ภู่อส, 2562) เมื่อวิเคราะห์จากตัวบททางวรรณกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จึงพบว่าผู้ผลิตตัวบทได้สร้างตัวบทที่สัมพันธ์กับความต้องการดังกล่าวเช่นกัน ดังตัวอย่างที่ (33) ที่ผู้ผลิตตัวบทกล่าวว่า บ้านแฝดในโครงการเซนส์สายไหม 56 จึงเหมาะสำหรับการเริ่มต้นครอบครัวใหม่ ซึ่งต้องการที่อยู่อาศัยเป็นบ้านหลังแรกที่แวดล้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน และมีเส้นทางคมนาคมที่หลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้ในระดับราคาที่เป็นเจ้าของได้ไม่ยากนัก (12 ก.พ. 62)

7.2 กลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง พบการสำรวจของศูนย์วิจัยกสิกรไทยที่ระบุว่ากลุ่มที่เกิดในปี พ.ศ. 2524 - 2540 ซึ่งมีอายุระหว่าง 22-38 ปีและมีรายได้มากกว่า 40,000 บาทต่อเดือน จำนวนร้อยละ 72 เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของตลาดอสังหาริมทรัพย์ เพราะเป็นกลุ่มที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัย และเชื่อมั่นว่าในระยะเวลาอีก 1-2 ปี คนกลุ่มนี้จะมีเป้าหมายที่จะซื้อที่อยู่อาศัยเพื่อขยายครอบครัวหรือหาที่อยู่อาศัยใกล้ที่ทำงานและมีแนวโน้มที่ต้องการซื้อที่อยู่อาศัยเพื่อใช้อยู่อาศัยจริง (Real Demand) นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มคนดังกล่าวหรือที่เรียกว่า

Gen Y มีความต้องการที่อยู่อาศัยทั้งทาวน์เฮ้าส์หรือทาวน์โฮมที่มีราคาประมาณ สองล้านบาท หรืออาจจะเป็นบ้านเดี่ยวที่มีราคาสามล้านบาท แต่ต้องตั้งอยู่ใกล้สถานี ขนส่งสาธารณะประเภทต่างๆ (เจาะตลาดที่อยู่อาศัยกรุงเทพฯ ปี 62, 2562) ด้วย เหตุนี้เมื่อพิจารณาตัวบททางกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทำให้พบว่าตัวบทได้สร้าง ให้สัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ดังตัวอย่างที่ (34) ที่ผู้ผลิตวาทกรรมกล่าวว่า โครงการมีบ้านให้เลือก 2 แบบ ได้แก่ บ้านแฝด และบ้านเดี่ยว โดยบ้านทั้งสองแบบ จะมีพื้นที่ใช้สอยค่อนข้างกว้างขวาง สามารถรองรับครอบครัวยุคใหม่ได้สบายๆ หรือ จะเป็นครอบครัวขยายที่มีพ่อแม่ ผู้สูงอายุ มาอยู่ร่วมด้วย ตัวบ้านก็ออกแบบมารอง รับเจเนอเรชันนี้เช่นกัน (30 ม.ค. 62) และตัวอย่างที่ (35) ทาวน์โฮมทำเลใกล้ตัวเมือง เดินทางได้สะดวกสบาย ใกล้ทางด่วน เดินทางไปใช้งานรถไฟฟ้าได้ สิ่งอำนวยความสะดวก ในทำเลมีครบทั้งตลาด ซูเปอร์มาร์เก็ต จึงเหมาะสำหรับเป็นบ้านใกล้เมืองของ คนรุ่นใหม่ (28 มี.ค. 62)

7.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อบ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบ งานวิจัยของวิภา ธิระโสภณ (2558) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่าผู้เลือกซื้อบ้านจัดสรร จะคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ราคาที่เหมาะสมกับขนาดที่ดิน ทำเลของ โครงการ และคุณภาพของตัวบ้าน 2) การบริการที่สะดวก การมีบ้านตัวอย่าง การส่งเสริมการตลาดที่น่าสนใจ รวมถึงการบริการทั้งก่อนและหลังการขาย 3) สิ่งแวดล้อม ได้แก่ บรรยากาศ สภาพแวดล้อมในโครงการ และสาธารณูปโภคมีความเหมาะสมและเป็นระบบ 4) คุณภาพ ได้แก่ ขนาดบ้าน พื้นที่โดยรอบ สิ่งอำนวยความสะดวก และวัสดุที่ใช้มีความเหมาะสมและคุณภาพดี และ 5) ความปลอดภัย ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย กล้องวงจรปิดตามจุดต่างๆ และการเข้าออกภายในโครงการมีความเหมาะสมและเพียงพอ รวมทั้งโครงการต้องมี ประวัติที่ไม่ต่างพร้อย เช่น การขโมยหรือการโจรกรรม ปัจจัยเหล่านี้พบว่า สอดคล้อง กับการสร้างตัวบททางกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ด้วย ดังตัวอย่างที่ (36) ที่ผู้ผลิต วาทกรรมกล่าวว่า บ้านทั้งหมด 274 หลัง ออกแบบสไตล์โมเดิร์น วินเทจ ลอฟต์ บรรยากาศโครงการจะออกแบบในกลิ่นอายแบบนิวยอร์กเพื่อสร้างบรรยากาศ

การพักผ่อนที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร... ที่ชุ่มโครงการมีประตูทางเข้าออกสำหรับเจ้าของบ้าน และปลูกต้นไม้ทิวแถวให้ที่แนวกำแพงโครงการ เพิ่มความรู้สึกสดชื่น ระบบรักษาความปลอดภัยของโครงการเป็นแบบ 3 ชั้น (Triple Security)

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการผลิตและการบริโภคความทรงจำที่ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในการศึกษาค้างนี้ คือกลุ่มชนชั้นกลางที่มีกำลังทรัพย์มากพอที่จะซื้อความสมบูรณ์พร้อมให้กับการใช้ชีวิตของตนเองและครอบครัว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีรายได้ดีและมีศักยภาพทางการเงินมากพอที่จะซื้อบ้านที่อยู่ในเมืองหรือใกล้ๆ เมือง ขณะเดียวกันกลุ่มชนชั้นแรงงานที่มีรายได้น้อยและมีศักยภาพทางการเงินไม่มากพอก็เสมือนถูกผลักหรือจัดสรรพื้นที่ให้ออกไปอยู่ในชุมชนที่ไกลจากตัวเมือง

8. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิตในวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ผ่านตัวบทวิวบ้านทำให้พบว่า ผู้ผลิตวาทกรรมใช้กลวิธีทางภาษาเป็นเครื่องมือในการกำหนดหรือชี้นำความคิดผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายให้เชื่อและคล้อยตามสิ่งที่วาทกรรมนำเสนอ กลวิธีทางภาษาที่ผู้ผลิตวาทกรรมใช้เป็นเครื่องมือ ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ การกล่าวอ้าง การใช้มูลบท การปฏิเสธมูลบท และการใช้รูปภาษาแสดงการเบี่ยงบัง กลวิธีเหล่านี้ได้นำไปสู่การสร้างชุดความคิดและอุดมการณ์ที่ว่า 1) ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านที่ทันสมัยและสามารถรองรับการใช้งานในอนาคต 2) ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านที่ตึ๊งบนทำเลที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน 3) ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านที่ตึ๊งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพ 4) ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านท่ามกลางสังคมคุณภาพและมีความเป็นส่วนตัว 5) ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการได้อยู่บ้านที่ถูกสร้างโดยบริษัทที่ชำนาญการและใช้วัสดุอย่างดี 6) ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการมีบ้าน

ที่แสดงฐานะทางการเงินของผู้อยู่อาศัย และ 7) ความสมบูรณ์พร้อมของการใช้ชีวิต คือการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวและพร้อมที่จะใช้ชีวิตครอบครัวในบ้านหลังใหม่

ส่วนการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม พบว่าตัวบทวิวบ้านในวาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีคุณสมบัติไม่ต่างไปจากตัวบทของวาทกรรมโฆษณาที่ตอกย้ำและผลิตซ้ำความคิดความเชื่อต่าง ๆ ให้แก่ผู้รับสาร ซึ่งในงานวิจัยนี้ตัวบทวาทกรรมทำหน้าที่ตอกย้ำและผลิตซ้ำความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่ทันสมัย สะดวกสบาย ปลอดภัย มีความเป็นส่วนตัว และได้อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ เพื่อครอบงำให้ผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเชื่อและยอมรับว่าการอาศัยอยู่ในบ้านตามที่วาทกรรมนำเสนอเท่านั้น คือการมีชีวิตที่สมบูรณ์พร้อม โดยความสมบูรณ์พร้อมนั้นไม่ได้เกิดจากการครอบครัหรือสมาชิกในบ้าน แต่เกิดจากการมีเงินและมีบ้านที่ตั้งอยู่ในเมืองหรือใกล้ตัวเมืองพร้อมกับที่มีธรรมชาติเป็นเครื่องตกแต่งและตอบสนองต่อความสุขท่ามกลางความเป็นเมืองเสมือนเป็นนวัตกรรมประดิษฐ์ (Cultural invention) บนความย้อนแย้งในความต้องการของตนเอง ดังนั้น “บ้าน” ตามที่วาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นำเสนอจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าหมายถึงบ้านสำหรับชนชั้นกลางระดับบน (Upper middle class) ที่มีกำลังทรัพย์และพร้อมที่จะใช้เงินซื้อคุณภาพชีวิตที่ดีและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันให้แก่ตนเองและครอบครัว จนเกิดการแบ่งกลุ่มให้ผู้ที่มิอำนาจทางการเงินสูงกลายเป็นคนใน (In group) ที่มีพื้นที่ทางสังคม ส่วนคนที่ไม่สามารถครอบครองบ้านที่มีคุณสมบัติตามวาทกรรมเสนอก็จะกลายเป็นคนนอก (Out group) ที่ไม่ได้มีความสมบูรณ์พร้อมของชีวิตมากพอ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิวัฒน์ พงษ์มาลี (2559) ที่พบว่าโฆษณาอาคารชุดซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประเภทหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในปัจจุบันไม่ได้นำเสนอโดยเน้นที่ประโยชน์ใช้สอยของตัวอาคารเท่านั้น แต่เลือกใช้เหตุผลทางจิตวิทยา เช่น ความสะดวกสบาย ความทันสมัย มาเป็นเหตุผลในการสนับสนุนให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อ เช่นเดียวกับงานวิจัยนี้ที่ผู้ผลิตวาทกรรมไม่ได้นำเสนอตัวบทวิวบ้านโดยเน้นที่โครงสร้างหรือองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของตัวบ้านเท่านั้น แต่ยังนำเสนอบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ความปลอดภัย ความทันสมัย

ความสับสนวุ่นวาย ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ต่างๆ ที่เกิดจากการคาดการณ์โดยใช้เหตุผลเชิงจิตวิทยาของผู้ผลิตวาทกรรมเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น เพื่อกำหนดหรือชี้นำความคิดผู้รับสารในการตัดสินใจเลือกซื้อบ้าน ขณะเดียวกัน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Shaeen, Khan, Aziz (2017) ที่พบว่าโฆษณาส่งเสริมทรัพย์สินของประเทศปากีสถานเป็นวาทกรรมที่ใช้กลวิธีทางภาษาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างให้ผู้บริโภคเกิดจินตภาพ จนนำมาสู่การโน้มน้าวผู้บริโภคให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยตามที่วาทกรรมโฆษณานำเสนอ

การสร้างความหมายของบ้านตามวาทกรรมโฆษณาที่ชี้นำนั้น ผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายอาจไม่ทันได้พิจารณาให้ดีว่า ความสมบูรณ์พร้อมในการใช้ชีวิตดังที่วาทกรรมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นำเสนอมีความสมบูรณ์พร้อมจริงหรือไม่ เพราะจากการตรวจสอบข้อมูลปัญหาการอยู่อาศัยอยู่ในโครงการบ้านตามเว็บไซต์ ชาวและกระทู้แสดงความคิดเห็นต่างๆ พบว่ามีการกล่าวถึงปัญหามันร้าวและทรุดรวมทั้งการก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาความหละหลวมของระบบรักษาความปลอดภัย ปัญหาส่วนกลางไม่ครบและไม่เป็นไปตามข้อตกลง ปัญหาเรื่องพื้นที่การจอดรถ ปัญหาเพื่อนบ้านเสียงดังและสร้างความรำคาญ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้มักถูกร้องเรียนไปถึงสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) จนมีการเปิดเผยว่าธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เป็นธุรกิจที่มีการร้องเรียนมากเป็นอันดับ 1 และเมื่อพิจารณาสถิติข้อร้องเรียนพบว่ามีข้อร้องเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อยมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 - 2561 นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคยังพบว่า ในปี พ.ศ. 2561 บ้านจัดสรรเป็นอันดับ 2 ที่มีผู้เข้ามาร้องทุกข์จำนวนมากรองมาจากอาคารชุด (วาสนา กลั่นประเสริฐ, 2561)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าตัวบทวิวบ้านเป็นวาทกรรมสำคัญที่สามารถรอบงำให้ผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลงเชื่อและเป็นเครื่องมือทางการตลาดในการแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าจากผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ศึกษาตัวบทวิวบ้านในช่วงไตรมาสแรกเท่านั้น หากมีการขยายขอบเขตข้อมูลเพิ่มเติมก็อาจจะช่วยสนับสนุนให้ผลการวิจัยนี้มีความหนักแน่นและชัดเจนขึ้น หรืออาจช่วยเผยให้เห็นความคิดความเชื่อ รวมทั้งมุมมองต่างๆ มากขึ้น นอกจากนี้ยังมี

ประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจในการศึกษาตัวบทวิพากษ์และวาทกรรมโฆษณาบ้านอีก เช่น อัตลักษณ์ ภาพแทน การบริโภคเชิงสัญลักษณ์

รายการอ้างอิง

- กฤษดาวรรณ หงส์สดารมภ์ และธีรนุช โชคสุวนิช. (2551). *วัจนปฏิบัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คชาธิป พาณิชย์ตระกูล. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เจาะตลาดที่อยู่อาศัยกรุงเทพฯ ปี 62. (2562, 21 กุมภาพันธ์) สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2562 จาก <http://www.blitbangkok.com/CoverStory>.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์* (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2551). “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ. 2491-2539): *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์* (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชิษณุพงศ์ อินทรเกษม. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมโฆษณาสถาบันกวดวิชา* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์. (2553). วาทกรรมเหตุการณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2551 จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- บุษกร ภูแส. (2562, 9 เมษายน). รายได้วิ่งไม่ทันราคากัน!! ดัน“ทาว์นเฮ้าส์-บ้านแฝด” แร่ง. กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2562 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news>.
- พัสดราภรณ์ ทิพย์โสธร. (2553). แนวทางการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางหมู่บ้านจัดสรรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเขตลาดกระบัง. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต. (2553). อุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ไทย: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรวรรณา เพ็ชรกิจ และคณะ. (2559). รูปแบบปัจจัยระดับคำและหน้าที่ในบทความวิจัยภาษาไทยด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์. วารสารศิลปศาสตร์, 16(2), 173-198.
- วิสันต์ สุวิสิทธิ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วีณา ธีระโสภณ. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (การค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วาสนา กลั่นประเสริฐ. (2561, 16 พฤษภาคม). “สคบ.” เผยธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ร้องเรียน ชู 2 ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาเชิงป้องกัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2562 จาก <https://www.prop2morrow.com/2018/05/16/>.

- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2553). *อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศิริวัชร สุทธิ กาวีละนันท์. (2561). *อุดมการณ์ของนักลงทุนในวาทกรรมธุรกิจตลาดหลักทรัพย์: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี. (2552). *การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับครอบครัว* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุจิตลักษณ์ ดีผดุง. (2552). *วัจนปฏิบัติศาสตร์เบื้องต้น*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุนทร โชติดีลัก. (2560). *บุญ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกาย* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อภิชัย พันธเสน. (2549). *พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้าวิชาการ.
- อภิวัฒน์ พงษ์มาลี. (2559). *กลวิธีทางภาษาที่สะท้อนรูปแบบการใช้ชีวิตในโฆษณาอาคารชุดผ่านสื่อสิ่งพิมพ์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อุมาวัลย์ ชีช้าง. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- โฮมบายเออร์ไกด์. (2559). *เกี่ยวกับบริษัท โฮมบายเออร์ไกด์ จำกัด*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2562 จาก <https://www.home.co.th/contactus>
- Blommaert, J. (2005). *Discourse: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Ddproperty. (2562, 8 มีนาคม). ราคาที่ดินขึ้นสูงสุดรอบ 25 ปี สยามฯ-รามคำแหง ขึ้นแท่นทำเลดาวรุ่ง. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2562 จาก <https://www.ddproperty.com>.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London: Arnold.
- Hymes, D. (1972). Models of The Interaction of Language and Social Life. In Gumperz, J. and D. Hymes (Eds.), *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*. New York: Holt, Rinehart, and Winston, 35-71.
- Levinson, S. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shaeen, U., Khan, S.B., Aziz, S. (2017). Manipulative Power of Pakistani Real Estate Print Advertisements. *Journal of Social Science* 8 (2), 267-283.
- Van Dijk. T.A. (1995). Discourse Semantics and Ideology. *Discourse and Society*, 6 (2), 243-289.
- Van Dijk. T.A. (1998). *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London, Thousand Oales, New Delhi: SAGE Publications.

Received: December 19, 2019

Revised: December 26, 2019

Accepted: December 14, 2020

Chinese Cultural Diplomacy towards ASEAN Countries: Case Study of Confucius Institutes in Thailand

Siripetch Trisanawadee^{*}

This research was supported by the Japan Society for the Promotion of Science (JSPS) research grant No. [25301018] (FY 2013-2015) on China's Cultural Diplomacy toward ASEAN Countries.

Abstract

Having successfully developed itself under the concept of "Chinese Socialism." China has stepped forward to become a global superpowers in politics and economics. Also, China is eager to strengthen its power in the cultural sphere through cultural diplomacy. This can be seen from President Xi Jinping's strong will to promote China's cultural soft power by disseminating modern Chinese values and showing the charm of Chinese culture to the world. As such, China's cultural diplomacy has become stronger in many countries in recent years since Chinese leaders realize the significant role of culture as a strategic means to expand its influence in the global community. This cultural diplomacy strategy has been implemented since the 1990s and has shaped China's foreign policy towards Southeast Asian countries including Thailand. This paper aims to discuss how China uses this cultural diplomacy strategy towards Thailand, Thailand's responses to the diplomacy, and the

^{*} Assistant Professor, Department of Thai and Eastern Asia Language and Culture, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: siripetch@gmail.com

changing roles of Chinese communities in Thai society. Also, it will explore the contribution of Confucius Institutes as part of the strategy to propagate images of China, as well as the impacts and limitations of Confucius Institutes. Finally, this paper will examine the role of Confucius Institutes in the newly established “One Belt One Road” strategies, which are expected to have a strong impact on ASEAN countries including Thailand.

Keywords: Chinese Cultural Diplomacy; Confucius Institutes

การทูตวัฒนธรรมของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ต่อประเทศอาเซียน : กรณีศึกษาสถาบันขงจื๊อใน ประเทศไทย

ศิริเพชร ทฤษฎานาวดี*

บทคัดย่อ

หลังจากที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศภายใต้ระบอบ “สังคมนิยมจีน” และได้พัฒนาประเทศจนสามารถก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน นอกจากนี้ จีนยังพยายามที่จะเสริมสร้างอำนาจของตนโดยอาศัยวัฒนธรรมโดยผ่าน “การทูตวัฒนธรรม” สิ่งที่ได้เห็นได้จากเจตจำนงอันแน่วแน่ของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง (Xi Jinping) ที่พยายามส่งเสริมอำนาจอ่อนหรือซอฟท์เพาเวอร์ (Soft Power) ผ่านการเผยแพร่ค่านิยมของจีนสมัยใหม่ และแสดงเสน่ห์วัฒนธรรมจีนไปทั่วโลก รวมถึงการเปิดอบรมการเรียนการสอนภาษาจีน วัฒนธรรม ดนตรีจีนไปทั่วโลก ด้วยเหตุนี้ การทูตวัฒนธรรมจีนจึงแข็งแกร่งขึ้นในหลายประเทศในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ผู้นำจีนได้ตระหนักถึงบทบาทที่สำคัญของวัฒนธรรมในฐานะวิธีการเชิงกลยุทธ์ในการขยายอิทธิพลในประชาคมโลก อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์การทูตวัฒนธรรมถูกนำมาใช้ตั้งแต่ปี 1990 ยุทธศาสตร์ใหม่นี้ได้กำหนดนโยบายต่างประเทศจีนต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะประเทศไทย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการที่จีนใช้กลยุทธ์ทางการทูตเชิงวัฒนธรรมต่อประเทศไทย การตอบสนองของประเทศไทยต่อการทูต และบทบาทที่

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: siripetch@gmail.com

เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนจีนในสังคมไทย นอกจากนี้ ยังได้ทำการสำรวจการมีส่วนร่วมของสถาบันขงจื๊อซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ที่มีต่อภาพลักษณ์ของจีน ตลอดจนผลกระทบและข้อจำกัดของสถาบันขงจื๊อ ในที่สุดบทความนี้ยังได้ตรวจสอบบทบาทของสถาบันขงจื๊อต่อยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road) ที่กำหนดขึ้นใหม่ซึ่งคาดว่าจะมีผลกระทบอย่างมากต่ออาเซียนรวมถึงประเทศไทยอีกด้วย

คำสำคัญ: การทูตวัฒนธรรมจีน; สถาบันขงจื๊อ

Introduction

Thailand is the only country in Asia which has successfully assimilated Chinese migrants into the country peacefully. Some argue that this phenomenon was merely 'integration' and not assimilation since Chinese people in Thailand still maintain their 'Chinese-ness' or their Chinese identity. At the beginning of the migration flow, Thai people treated the Chinese with discrimination and contempt. However, later the "nationalism" policy helped Chinese and Thais blend together as one nation. An example of a good and conflict-free assimilation method is marriage.

As a result of the smooth assimilation in the past, it is no doubt that China and Thailand have always had a strong relationship, especially in cultural aspect via the cultural exchange between Thai and Chinese in the community. With this context of Thai society, Confucius Institute could be the effective tool for Chinese government to boost Thai-China ties.

Before talking more deeply about Confucius Institute and its influence, it is very important to look back to the historical background of Chinese language education in Thailand. It is one of the keys to make us more understand why and how Confucius Institute received the great welcome in Thailand.

Chinese Language Education in Thailand

Despite the great number of Chinese descents, the use of the Chinese language in Thailand barely existed after China established itself as a country in 1949. This could be attributed to the national policy of being wary of communist threats, or of nationalistic movements in the country. For whichever reason, the setback of Chinese language teaching and learning in Thailand

since then has resulted in a great number of challenges for Chinese language education.

However, after Thailand established diplomatic ties with China on July 1, 1975, the Thai government has become less restrictive in controlling Chinese language education, which has resulted in extensive cooperation in Chinese language education between the two countries (Chinese Studies Center, 2008). In 1978, Thailand and China signed the Agreement on Scientific and Technical Co-operation, and in 1999, the Joint Statement on a Plan of Action for the 21st Century. Nonetheless, the cooperation projects are only one part of the collaboration between the two countries. In addition to the government-to-government cooperation at the university levels, Sino-Thai bilateral cooperation is abundant in the private sector, both profit-making partnership and gratis support from various Chinese associations. Since then, Thailand has relied heavily on China when it comes to determine strategies for Chinese language education (Chinese Studies Center: 2008) which has led to the establishment of Confucius Institutes (CI) and Confucius Classrooms (CC) in Thailand to promote Chinese language and culture.

Review of Previous Research

The review of literature relevant to China's efforts to cultivate soft power by employing cultural diplomacy through the Confucius Institutes in Thailand falls into three broad categories of papers: those that discuss the Confucius Institutes in general, those that provide an overview of the Confucius Institutes in the Southeast Asian region, and those that give information specifically on the Confucius Institutes and Thailand. Aiming to analyze the Confucius Institutes as China's tool to expand its soft power in Thailand, this

paper will offer only a short literary review on the first category.

The Chinese National Office for Teaching Chinese as a Foreign Language (Hanban) claims: “Benefiting from the UK, France, Germany and Spain’s experience in promoting their national languages, China began its own exploration through establishing non-profit public institutions which aim to promote Chinese language and culture in foreign countries in 2004: these were given the name the Confucius Institute.” Today, there are more than 548 Confucius Institutes (CIs) and 1193 Confucius Classrooms (CCs) worldwide, with 16 Institutes and 20 classrooms¹ in Thailand, including a Maritime Silk Road Confucius Institute (Hanban, 2015), with King Mongkut’s University of Technology North Bangkok as the latest one to sign an agreement with Hanban in late May 2018.

However, according to XiaolinGuo (Guo, 2008), the Confucius Institute exists to support China’s ‘peaceful rise’ rhetoric and Chinese soft power. The founding of Confucius Institutes is an image management project to promote the greatness of Chinese culture while counterattacking public opinion of China as a threat in the international community. He says:

“The Confucius Institutes represent a coordinated effort by government, educational establishments, entrepreneurs, and individuals to revive and raise

¹ Names of 16 Institutes and 20 classrooms in Thailand Chulalongkorn University, Kasetsart University, Khon Kean University, Mae FahLuang University, Chiang Mai University, Prince of Songkla University (in Hat Yai and Phuket Campus), Mahasarakham University, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Suan Dusit University (also in SuphanBuri Campus), Burapha University, Dhurakit Pundit University, Assumption University (ABAC), Bangkok university, Confucius Institute of Betong Municipality, Huachiew Chalermprakiet University, and Maritime Silk Road King Mongkut’s University of Technology North Bangkok.

the awareness of Chinese culture commensurate with that of a great power... Hence, the trend of an increasing number of foreigners speaking Chinese becomes an indicator of China's rising soft power."

David Volodzko (Volodzko, 2015) also opined that Confucius Institute 'wields considerable political power', and commented that Chinese soft power differs from other countries' as others promote positive images of themselves for the sake of political profit, whilst China resorts to lying and censorship, which many countries can see through.

Harry Painter (Painter, 2014) cited that critics accuse the Confucius Institutes of "being a propaganda arm of the Chinese government. In addition to fostering a better image of China, Confucius Institutes have pressured universities into keeping mum about Tibetan and Taiwanese freedom, as well as human rights abuses like Tiananmen Square, according to reports from numerous mainstream news outlets."

In China's charm offensive in Southeast Asia (Kurlantzick, 2006), Kurlantzick raised an awareness that "Many Southeast Asians now regard China as a benign presence to be emulated-a sharp contrast with current regional views of the United States." He opined that China's growing influence in Southeast Asia may have adverse effects on American interests and influence: "China may want to shift influence away from the United States to create its own sphere of influence, a kind of Chinese Monroe Doctrine for Southeast Asia."

In the essay titled The Rise of China's Soft Power and its Implications for the United States, published as part of the book The Rise of China's Soft Power, Joseph S. Nye and Wang Jisi (Nye and Wang, 2009) state: "...the soft power of a country rests primarily on three resources: its culture (in place where it is attractive to others), its political values (when it lives up to them

at home and abroad), and its foreign policies (then they are seen as legitimate and having moral authority). It is obvious that he divides entirely between resources of soft power and hard power. If only in order to conveniently analyze a country's overall national strength, this division is reasonable and understandable. But when discussing influence hard power and soft power produced in practices of international politics, this division is not reasonable and scientific."

On the other hand, Brantly Womack (Womack, 2005) has said in 1975 that he did not believe that "soft power is really a separate phenomenon from hard power. Perhaps it is only the halo of hard power, the gleam on the sword." He posed an interesting question: "Have there been major powers without soft power, or minor powers with world-class attractiveness?"

Ruji Auethavornpipatin (Ruji Auethavornpipat, 2014) examined the operations of the Confucius Institutes in contemporary Thailand in *Revealing China's Hegemonic Project in Thailand: How the Confucius Institute Furthers the Chinese State's International Ambitions*. Her essay abstract reads: "Despite its putative neutral objective of promoting Chinese culture and language globally, this paper argues that the Institutes closely affiliated with the Chinese government, and is in fact part of the Chinese government's broader hegemonic project... It shows that the Confucius Institute attempts to create the norm of international harmony which has its roots in the Chinese government's domestic policy to construct a harmonious society by 2020. Detailed analysis of qualitative data through the case studies of Princess Sirindhorn and Confucius Institute employees demonstrates that the Confucius Institute is an extension of the Chinese government's foreign policies to shape the norm of harmony internationally."

Sheng Ding (Ding, 2008) analyzed the implementation of soft power in Asia that China has portrayed itself as a country to offer cooperation and support peaceful resolutions, as demonstrated in its participation in the ASEAN Regional Forum (ARF) and the ASEAN+3 summit as well as hosting the Six Party Talks to resolve the nuclear issue in the Korean Peninsula.

Patcharee Makrachan (Makrachan, 2013) conducted a research comparing attitudes towards China of students studying in a Confucius Institute and those who did not. Subjects were undergraduate students from universities hosting a Confucius Institute and those from universities which do not host one. The research result finds no statistical difference in the overall characteristics between students taking courses with a Confucius Institute and those who did not. However, analyses on each area show a significant statistical difference of 0.05 in terms of attitudinal, belief and cultural outlooks between the two groups.

Chiangmai University (Chiangmai, 2012) says that the International Chinese Teaching Volunteers project is a cooperation program between Hanban and Thailand to promote Chinese language education, in which Hanban is to train and pay Chinese national volunteers and Thailand has to be accountable for the conditions specified in Ministry of Education 0211.5/11008.

Kasetsart University (Kasetsart, 2013) states that the number of Chinese nationals on the project to provide Chinese teaching volunteers to teach in Thai universities from 2006 - 2012 is 1,058, with the highest number of 204 volunteers in 2011, 97 of whom worked at universities and 107 at the Confucius Institutes.

The office of the Prime Minister (Chinese Studies Center:2008) has a foreign language education development plan, especially for the Chinese

language to improve Chinese language education with the emphasis on producing learners with knowledge of the Chinese language. It is expected that new textbooks and curricula will better the teaching efficiency, resulting in learners' ability to communicate in Chinese and self-study to advance their own knowledge.

Chinese people in Thai society and Cooperation between the Thai and Chinese Governments

The Changing Role of Chinese Community in Thai Society

According to the Academy for Cultural Diplomacy (Academy for Cultural Diplomacy, 2015), Thailand is the country with the largest Chinese population outside of China, with Bangkok as the city with the biggest Chinatown. The Overseas Chinese population in Thailand makes up approximately 11% of the entire population.

In the early years of the Rattanakosin Period or before 1893, the majority of overseas Chinese were men. With a short supply of women of the same nationality, those immigrants were interested in marrying Thai women. Being married to a Thai woman also benefited an overseas Chinese man financially as he could be more readily granted a loan to invest in starting a business. On the other hand, despite their low economic status and the language barrier, overseas Chinese men were attractive to some Thai women as they were found to be competent in business, hardworking, and willing to adapt into the women's Theravada Buddhist heritage.

Likewise, Chinese migrants' religious and cultural beliefs were comfortably accepted by Thai people as they are by nature very easy-going with high tolerance of other belief systems. Since Mahayana Buddhism practiced in China, though different in some rites and rituals, is acceptable to Thais, who practice Theravada Buddhism, to incorporate the new tradition into their belief system, especially the beliefs that they deem good and meritorious. Also, as Buddhism does not refute life after death and existence of heavenly beings, plus a great number of Thai people are rather superstitious (paganism), it is an easy step for many Thai people to welcome Chinese gods and goddesses.

Furthermore, as the teachings of Taoism and Confucianism are not much different from ethical guidelines long practiced in the Thai society, when an educational institute which names itself 'Confucius' wants to set up a branch in Thailand, Thai people basically have no objection to its establishment.

The role and status of overseas Chinese have changed from day by day. Nowadays, they are all considered as Thai people or Thai Chinese. It is very difficult to differentiate whether who are Thai or Thai Chinese and there is no point to do that. Kukrij Pramroj, the aristocratic former prime minister and distant relative of the royal family, once said that most Thais had a Chinese "hanging somewhere on their family tree". What is left of the Chinese ancestry in Thailand is probably the custom and traditions. While none of them are declared national holiday, Chinese New Year, Mid-autumn festival and Qingming (locally called "Chengmeng") are still celebrated widely across Thailand. Other customs are usually held in Thai style or hybrid in some cases.

For the political role, mince the Siamese Revolution which made Thailand becomes a Constitutional Monarchy, a lot of Thai politicians are Thai Chinese with 17 being former prime minister (Supaporn, 2015). For the economic role,

more than 80 percent of the top 40 richest people in Thailand are Thai of full- or part-Chinese descent. Thai Chinese entrepreneurs are influential in the sectors of real estate, agriculture, banking, and finance, as well as wholesale trading. Ninety percent of all investments in the industry and commercial sector and at least 50 percent of all investments in the banking and finance sectors is controlled by ethnic Chinese. Just walk in some old commercial areas in Thailand and you will be able to notice Chinese name besides Thai and English names in some shops outside the Chinatown area.

The New Chinese Migrants

Nowadays. There are no Chinese migrants as the unskilled labor as in the past. However, there are new migration of Chinese people which are totally different from the previous generations. Their place of origin is more diverse, they have higher education levels and women make up a greater percentage of the migrant population. They migrate for various reasons including job opportunities, study and investment (Fernquest, 2016).

A survey by the Institute of Asian Studies' Asian Research Centre for Migration at Chulalongkorn University found many new Chinese migrants bring significant funds to invest in start-ups in Bangkok.

The survey of 119 Chinese migrants living in Huai Khwang for over a year found that 68.9% had a bachelor's degree. For 97.5% it was the first time they had migrated outside China.

About 74.8% came for employment such as white-collar jobs, Chinese-language teachers and tour guides, while 21% came for study and 4.2% to accompany their family. Some intend to return to China once they have made their fortune or succeeded in their endeavours. As far as the

growth of Chinese business in Huai Khwang is concerned, in shipping and logistics, there were 30 Chinese operators, while there were 14 restaurants and 18-20 beauty product shops. Some pass themselves off as a Chinese-Thai joint venture but local officials suspected some businesses are 100% Chinese owned and operated.

As China continues to expand economically, its cultural influence is also spreading throughout the world and one way this is being expressed is in the increasing interest in learning Chinese as a second or third language. Although there are many different dialects in China such as Cantonese, Teochiu, and Hokkian, the language of business is Mandarin and interest in learning it is skyrocketing.

Consequently, the Thai government wants more Thai people to learn Chinese and in support of this it has signed an agreement with the Chinese government to train 1000 Mandarin language teachers every year to teach in Thailand's schools. China has also agreed to provide 100 scholarships for Thai students and is sending 500 young volunteers each year to teach Chinese in Thailand. We cannot deny that Chinese language is now increase its significance in Thai society in term of economic opportunities.

That is why it is very important to explore the cooperation between Thai and Chinese government on the cooperation of Chinese language education and their strategy on this issue.

National-level Cooperation between Thailand and China, and the Policy on Chinese Education

Thailand and China signed the Agreement on Scientific and Technical Co-operation, and in 1999, the Joint Statement on a Plan of Action for the

21st Century. Thailand's ministry of education and China's counterpart have worked and have been working on the following:

1. Education cooperation

2. Memorandum of Understanding Between the Ministry of Education of the Kingdom of Thailand and the Ministry of Culture of the People's Republic of China in 1996, followed by two-year joint operational plans

3. Chinese language education cooperation: The Office of Chinese Language Council International or Hanban (formerly the National Office for Teaching Chinese as a Foreign Language) was instrumental in driving the cooperation between China and Thailand's Ministry of Education in 2003, when Chinese representatives came to hold discussions with and to negotiate with the Office of the Private Education Commission to augment Chinese language education in Thailand.

4. Training for Thai teachers of Chinese language. The Chinese Ministry of Education has organized teacher training for Thai teachers of Chinese language since 2003.

5. Teaching resources: The Chinese Ministry of Education has provided text books titled “ภาษาจีนหรรษา 快乐汉语 (Fun with Chinese)”, and Thailand and China have worked together to produce a book called “สัมผัสภาษาจีน 体验汉语” (In Touch with Chinese).

6. Chinese teaching volunteers: The Chinese government established a program to send Chinese teaching volunteers to help teach Chinese in Thailand. The number of volunteers sent annually from 2003 to 2005 was 100. The number was increased to 145 annually in 2006, and again in 2007 to 600 annually.

7. Establishment of the Confucius Institutes.

8. Youth camp project.
9. Youth exchange program.

The Establishment of Confucius Institutes in Thailand

The Confucius Institute, which has great influence on Chinese language education in Thailand, was first established on November 21, 2004 in Seoul, South Korea by the Chinese government to promote Chinese language education and culture in cooperation with universities in host countries (Thailand Business Information Center in China, 2012). At the moment, hundreds of branches are operational around the world.

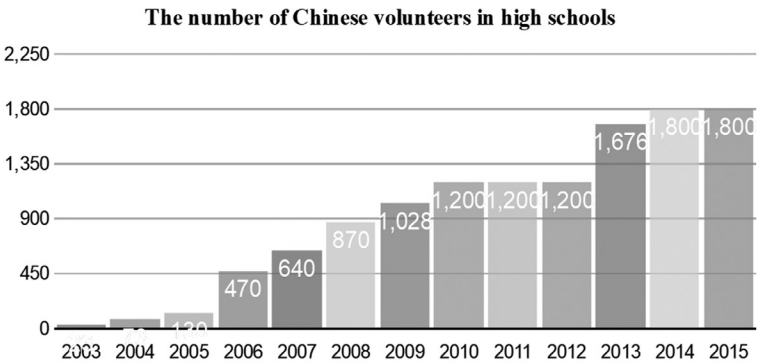
The difference between the Confucius Institute and other language institutes is that the Confucius Institute, though supported by the Chinese Ministry of Education's Office of Teaching Chinese International, or HANBAN, can work autonomously with host countries' local institutions.

The first Confucius Institute in Thailand was established on August 3, 2006 at Khon Kaen University under a collaboration between Thailand's Khon Kaen University, China's Office of Chinese Language Council International or HANBAN 汉办, and China's Southwest University 西南大学 (Confucius Institute at Assumption University, 2015). Over the years, China has successfully set up Confucius Institutes in all parts of Thailand, including in 14 major universities nationwide.

Chinese teaching in Thailand has been most popular next to English; however, one of the many obstacles that hinder successful learning is a lack of qualified teachers. At present, Thailand's Ministry of Education has had to request China to provide over a thousand teachers from China to help in all levels of education as shown here:

Numbers of teachers of Chinese language in elementary and high schools in Thailand			
Nationality of teachers	Types of schools (Number of schools)		
	Chinese (92)	State (240)	Private (70)
Thai nationals	367 (54.5%)	360 (50.9%)	152 (43.9%)
Chinese nationals	306 (45.5%)	347 (49.1%)	194 (56.1%)
Total number of teachers	673	707	346
Average number of teachers per school	7.31	2.94	4.94

The table shows that the ratios between the numbers of teachers of Thai and Chinese nationals in all types of schools are similar, but the number of teachers in the Chinese schools is higher than that in private and public schools respectively.

The graph above illustrates that the International Chinese Teaching Volunteers project has been well received, which indicates continuously increasing demands for Chinese learning. The total number of volunteers

during the past 13 years is 10,310, and the number of students learning Chinese in 2015 has exceeded 800,000 (Hanban, 2015). Apart from being based on a very conservative estimation, the number above does not include teachers in China directly contacted and hired by Thai schools.

However, it should be noted that though the number of volunteers teaching at universities has increased every year, only a few of them came to Thailand through Hanban's project. Most of them were directly hired by the universities.

Director-general of the Tourism Authority of Thailand Arnupap Gaesornsuwan on March 17, 2015, said that the number of Chinese tourists to Thailand in 2015, compared with that of last year, has seen a sharp increase at the rate of 16.30, 29.60 and 27.60 per cent in January, February and March respectively. The number indicates the market's need for more Chinese-speaking personnel to serve the business and tourism sectors. In response, educational institutes have placed more importance on promoting Chinese learning. However, the China Xinhua News reported that despite the efforts of schools and the increased number of Confucius Institutes and classrooms, educational institutes are still unable to meet the increasing demands of people interested in learning Chinese. Consequently, China has a legitimate reason to expand the operations and branches of the Confucius Institutes. At the opening ceremony of the latest Confucius Institute, Chinese ambassador to Thailand Ning Fukui said that the 'Confucius Institute of Maritime Silk Road' would be a forum for cultural exchange between Thailand and China as well as a training center to promote personnel development (Thairath Online, 2015)

Meanwhile, Hanban has planned to produce at least 10,000 graduates in Chinese language, plus several more tens of thousands of graduates from other fields with potential to teach Chinese. These people will become new resources to export to other countries to meet the demands of Chinese learning

and alleviate the teacher shortage in those countries.

Apart from alarmingly close collaboration between Thailand's Ministry of Education and Hanban, Thailand's Office of National Research, whose responsibility it is to conduct research in the national interest, has cooperated closely with the Chinese government through the Chinese Academy of Social Sciences (CASS), an institution directly under the State Council and the highest academic research organization in the fields of philosophy and social sciences. CASS is a national center for comprehensive studies in the People's Republic of China. Their research and seminar cooperation includes only language and cultural topics, but excludes political issues and sensitive topics, a practice with which the author disagrees; academic research should be inclusive and comprehensive under the philosophy of academic freedom.

Analysis of China's Cultural Diplomacy in Thailand

"Confucius Institutes are "an important channel to glorify Chinese culture, to help Chinese culture spread to the world", which is "part of China's foreign propaganda strategy."

Li Changchun (U.S. Committee on Foreign Relations, 2011)

Defensive realist theorists posit that China employs a search-for-allies strategy because China, though aiming to rise in the region and drive the U.S. out of East Asia, does not yet possess the required military capacity. The rise of China has been based on the power transition theory, in which China employs intention together with capability in the forms of policies toward and treatment of other countries. In short, China's goal is to employ diverse policies,

including the use of both soft and hard powers, to ensure its established influence in the global arena. The use of soft power has reflected China's contemporary hegemonic strategies in Asia, particularly in Thailand.

In addition, Yan Xuetong, the author of "Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power," (Yan, 2011) opined: "China's quest to enhance its world leadership status and America's effort to maintain its present position is a zero-sum game. It is the battle for people's hearts and minds that will determine who eventually prevails."

It appears that China's efforts have been reasonably successful when it comes to its use of CIs as a tool to expand its soft power in Thailand. An analytical study of China's cultural diplomacy in Thailand based on diplomatic relations, cultural exchange and educational cooperation between the two countries, finds that the cooperation in Chinese teaching has seen a very smooth and productive path with extensive official and unofficial in-depth relationships developing. The official channel initiated by both countries' public sector has been led by both countries' ministries of education, educational institutes as well as other governmental and non-governmental agencies. This is a result of the long-term close relationship between the two countries and China's motivation to promote Chinese-language teaching as well as Thailand's need to improve this under-developed field within the country. This seems to be in accord with President Hu Jintao's remarks at the 17th National Congress of the Communist Party of China on October 15, 2008, that China would use the soft power of social and cultural diplomacy to support her foreign policies.

"Culture has become a more and more important source of national cohesion and creativity and a factor of growing significance in the competition in overall national strength," Hu said on behalf of the 16th CPC Central Committee.

“We must enhance culture as part of the soft power of our country to better guarantee the people’s basic cultural rights and interests,” he said.

However, a study on the cooperation between the ‘Confucius Institute’ and ‘Chinese Language Teaching Volunteers Program’ shows both direct and indirect, and positive and negative impacts on Thailand in various aspects as follows:

Politics and International Relations

Though the Sino-Thai diplomatic relations have been positive for the past four decades and Thailand seems to benefit from China’s foreign policies, such as the program to send volunteers to teach Chinese in Thailand, China may have reaped some invisible and unexpected benefits to her national interests. In the past, Chinese was not an ‘ordinary foreign language’ like other languages. A research by Chulalongkorn University (Chinese Studies Center, 2008) indicates that the policy and strategy regarding the teaching of the Chinese language have reflected the identification of both negative and positive social impacts of the Chinese language on Thai society. For instance, the Chinese language’s role is to transmit Chinese characteristics, a language detrimental to national security, a language used to propagate communism, and a language for economic and social development. All those roles are related to the government’s policies. This highlights that education is a crucial mechanism to maintain a state’s power.

The teaching of Chinese in Thailand is also related to China’s politics. That Thailand recognized the One China Policy during the period when Thailand established diplomatic relations with China restricted educational cooperation between Thailand and Taiwan, even though Taiwan had a strong economic presence in Asia.

Another example of this practice is that both forms of the Chinese characters can be seen in Thailand. For instance, entrance examinations offer choices of working with Taiwan-oriented Chinese traditional characters and Mainland China-preferred simplified characters. The politics of ideographs to fight for space in Thai society has been employed in a similar fashion to that of the United States, which is not declaring which system will be used officially, in order to maintain relations with both camps.

Restriction of academic freedom is also found in Thailand. Managerial conflicts between the Thai and the Chinese sides occur in universities that have cooperation programs with the Confucius Institutes. The conflicts range from financial interests to encouragement to organize academic activities that promote the Chinese government such as inviting academics from the Chinese governmental sector to speak at different forums several times a year and to discourage the organization of activities on issues sensitive to the Chinese government as well as a strong discouragement to inviting leaders who oppose the Chinese government.

It might be surprising to learn that a Confucius Institute is not set up at Thammasat University, a famous social science university of Thailand widely known for its freedom of expression as well as the starting point of many political movements. When the Confucius Institute first came to Thailand, it targeted Chulalongkorn University and Thammasat University, both of which turned down the proposed cooperation program. Thammasat's Chinese Department in the Liberal Arts Faculty was in charge of considering the proposal and decided to turn down the proposal amid concerns over consequential restricted academic freedom as well as talks or seminars on sensitive issues. The possibility of having said problems in the future as well as of losing autonomy to the management of the institute was not worth the small amount

of financial support offered by China. Chulalongkorn University also turned down the proposal. However, due to the good relations between the Chinese government and Princess Sirindhorn, an alma mater of Chulalongkorn University's Faculty of Arts, a Confucius Institute was finally established in Chulalongkorn University.

Furthermore, some agencies commented that the role of the Confucius Institute has increased so that it overlaps the role of the faculty of arts / liberal arts/ humanities as some Confucius Institutes open new courses with no regard that the university's Chinese language department is already offering them, causing some discomfiture among teaching staff. Also, since both the Confucius Institute and the Chinese department belong in the same main educational institute, conflicts become possible as fights over potential students are inevitable, causing rifts between the two units both at the institutional level and at a personnel level.

The high number of Confucius Institutes in Thailand indicates that more Thai people are interested in learning Chinese. However, based on the number of high school students in the Chinese language program and university students majoring in English, it is obvious that the number of the Confucius Institutes in Thailand seems to be higher than necessary. Another crucial question is why a university should have a Confucius Institute when it already has a faculty or a department to manage Chinese language education.

Research on the attitudes of students taking courses at the Confucius Institute and students who don't (Makrachan, 2013) finds that there is no significant difference in terms of language knowledge, whilst in terms of attitudes, those who have studied at a Confucius Institute possess a more positive attitude toward China than those who haven't, which means that the Confucius Institute is instrumental in changing students' attitudes toward China.

Therefore, it can be concluded that the Confucius Institute's aim is to advance Chinese culture as a tool of fostering China's soft power and as a diplomatic tool. Using education as a strategic method, this tool is very powerful in the international arena as it connects people in the country with those in the international community. Apart from being a soft power tool in the said aspect, the Confucius Institute can be instrumental in placing the Chinese language at the same level of importance as English. Considering the wide use of Chinese all over the world, this scenario is highly likely. A side benefit of this will be that China could raise its standing in the international arena, as Guo (Guo, 2008) has effectively states: "The trend of an increasing number of foreigners speaking Chinese becomes an indicator of China's rising soft power."

Labor

It has been 16 years since the establishment of the first Confucius Institute and the popular Chinese Language Teaching Volunteers Program in 2003, or 27 years since the government allowed Chinese language teaching at all levels of education in 1992. This has posed a curious question as to whether it is possible that after 16 years Thailand is still unable to produce effective Chinese language institutes and teachers to meet the demands of the country.

An answer may be seen in the statistics with an annually increasing number of Chinese language teaching volunteers, especially at the secondary school levels. Those teaching volunteers, after residing in Thailand for a while, will seek opportunities to remain in the country by seeking employment in Thailand to continue living in the country indefinitely. The fact that those

volunteers can find opportunities might be a result of an internal inadequacy in Thailand.

A shortage of Chinese language teachers and lack of effectiveness in Chinese language teaching in Thailand, combined with an attitude that native speakers are better teachers, opens a door for a great number of Chinese language teaching volunteers to come to the country. Lower compensation for those volunteers also adds an extra incentive to hire them. It has been known that Chinese workers are not choosy; despite low compensation, they are content to have a job. Also, the remuneration package for teaching volunteers is not at all unfavourable as in addition to a salary, the schools will be responsible for their accommodation and food allowances.

Moreover, the path to become a teacher is obstructed with the regulation that requires all teachers to possess a teaching certificate. In 2013, it was reported that many foreign language graduates both from overseas, especially those graduates from China, South Korea and Japan, as well as those graduating from Thai universities, are not allowed to teach in the schools under the Office of the Basic Education Commission of Thailand as they do not have a teaching certificate. Education Minister Suchart Thada-thamrongvech has said that schools are facing a shortage of foreign language teachers, especially Chinese language teachers, so the ministry has held a discussion with the Teachers' Council of Thailand and both agreed that an amendment should be made to the Teachers and Educational Personnel Council Act B.E. 2546 so that qualified people can become teachers.

While the requirement has resulted in a shortage of Thai national teachers of Chinese, Chinese national teachers are allowed to teach freely, which has led to an increasing number of Chinese teaching volunteers. This phenomenon not only has a negative impact on Thailand's teaching labor

market but also worsens its situation in proportion to the increased number of volunteers.

In short, Chinese volunteers tend to seek residence in Thailand rather than going back to their home country. Also, more than half of the teaching volunteers are assigned to the Confucius Institutes, which indicates that the Chinese government places much importance on the operation of the Confucius Institutes. A question has been raised: why a small unit attached to a university like the Confucius Institute needs a great deal of manpower. Is it possible that it is a policy to provide employment to Chinese people as the unemployment rate in China has been on a worrisome increase?

The Confucius Institute, with an abundant number of Chinese volunteers, is a valuable resource in which the Chinese government has invested a large amount of money. According to a reliable source, interviewees have disclosed some corruption practices at Confucius Institutes. Some officials were reported to take bribes from scholarship applicants in exchange of their acceptance into the program to study in China. After receiving said reports, the CI headquarters summoned corrupt officials back to China, and sent replacement teams, as well as having made some change to each individual CI's organizational structure.

What is happening has greatly benefited China; not only can China promote Chinese-ness, or soft power, to the international community, but China can also alleviate the unemployment rate in China, especially among new graduates as the Chinese teaching volunteer program is open to graduates of all fields.

Consequently, a foundation on Chinese teaching has never been laid, resulting in the lack of a well-established syllabus and of university teaching personnel, and thus of qualified teachers. Despite the continuous flow of

Chinese teaching volunteers for over ten years, this policy has merely given a statistic of an increased numbers of students, not an assurance of their ability to master the language.

China's Agenda to Rise as Global Power

"The rise of China is not simply an expansion of hard power; it has also been accompanied by tremendous efforts to develop soft power. Soft power helps Beijing redraw geopolitical alliances in ways that will propel its rise as a global power."

Huang and Ding: 200

Chinese teaching in Thailand and the relations between Thailand and China are inseparable. As Chinese teaching is part of the national strategic agenda, it's only natural that Thailand has been given support in that area from China and is thus more receptive to this powerful form of cultural diplomacy. Thailand and China thus work together for mutual benefits under the theory of a zero-sum game. It is a win-win cooperation policy for both countries. Thailand gets support in Chinese studies, while China legitimately exports its cultural diplomacy with educational, political and cultural ideologies to Thailand at all levels, including government-to-government, business-to-business, and people-to-people. China regards Thailand as the center of ASEAN, an ally as well as a good employment market.

Thai people have never been wary about Chinese domination and soft power pouring into the country. On the contrary, Thailand considers that the close association between the two countries will get Thailand to tag along with China on the road to economic prosperity. Thailand seems to be the only

country which has never been aware of the threats from China even though almost all other countries are very concerned about the role and influence of China in every aspect and every dimension. Possible reasons for this include the Thai government's and the Thai people's deliberate ignorance and naiveté, as well as the fact that both countries do not share geographical borders with each other and have no direct conflict over the South China Sea dispute.

At this point, it appears that the aim of the establishment of CIs in Thailand is more for political affinity than for economic and cultural factors. Nonetheless, it does not stop China from enjoying the affinity that it has cultivated among Thai people for its own economic prosperity after seeing that the CIs and CCs have been well received in Thailand, except at Thammasat University, which prides itself for being academically independent with the highest academic freedoms. The number of CIs and CCs seems highest per capita, compared to other countries. After the 'Confucius Institute of Maritime Silk Road' at Dhurakij Pundit University was inaugurated, more than 26 agencies have shown interest in establishing partnerships with the Confucius Institute of Maritime Silk Road.

However, the establishment of the -Confucius Institute of Maritime Silk Road has indicated that China has been trying to build a network in Asia, in particular in Southeast Asia, to foster trust and friendships with its neighbors by employing an exceptionally shrewd strategy. In its apparent efforts to respond to the Master Plan on East Asian Connectivity, China has proposed the One Belt One Road (OBOR) initiative, or the Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road. A study on the OBOR initiative, an ambitious national strategy launched by President Xi Jinping in late 2013, indicates that China may want to use this initiative for the following purposes:

- Counterbalance of the United States' pivot to Asia
- Chinese version of globalization, from language and culture to trade and investment
- Change of the roles of ethnic Chinese in the region as well as Sino-Southeast Asia interactions

Lucio Blanco Pitlo III, an Assistant Professorial Lecturer for International Studies at De La Salle University and Contributing Editor (Reviews) for Asian Politics & Policy, says: "The ASEAN Master Plan for Connectivity and China's "One Belt, One Road" initiative share striking similarities and parallels... Seamless transportation infrastructure can better spur trade, plans to enhance connectivity between the two sides [China and ASEAN] is mutually beneficial. China also puts great emphasis on neighborhood diplomacy, and extending investments and official development assistance to finance infrastructure projects is one way of winning the support and goodwill of neighboring developing countries." (Pitlo III, 2015) An outstanding example of this effort is China's attempt to secure an agreement with Thailand to invest in building high-speed railways.

What is noteworthy is that CI has earned a great amount of support from a senior Buddhist monk, Phraprommangkalachan (Assistant Abbot of WatTraimit Temple in Bangkok), who penned the book *Confucius Institute of Maritime Silk Road: A Diplomatic Strategy for World Peace and Development*. He was instrumental in establishing a new project to set up the 'Confucius Institute of Maritime Silk Road' at Dhurakij Pundit University.

At the opening ceremony of the "Confucius Institute of Maritime Silk Road" in Thailand in June 2015, Phraprommangkalachan is quoted as saying that Chinese President Xi Jinping's initiation of 'One Belt and One Road' diplomatic strategy embodies a great contribution China makes to world peace and to the mutual development of neighboring countries (Hanban, 2015).

This apparent blind admiration toward China and lack of 'China as a threat' awareness on the Thai side is of grave concerns, not only in terms of international relations as explained above but also in terms of academic freedom.

Marshall Sahlins (Sahlins, 2014) compares Confucius Institutes to Academic Malware. Several institutes in the United States, Europe and Australia have severed ties with CIs or refused to form collaboration under the CI umbrella due to the concerns over academic freedom as CIs oppose studies or discussions on sensitive or unmentionable issues, such as Tibet, Taiwan and human rights.

Even Vietnam, which is a close ally of China, has shown reluctance in accepting a CI. After the first CI was established, six years later than planned, several Chinese studies experts opined that China was expanding its power through CIs and CCs, and the country should be wary and cautious. Education is as a symbol of national sovereignty, and as a CI is a foreign educational institution, it should not be placed into the national system as it could be a sort of interference in a country's education (VOAnews online, 2013).

An article on the Parliament of Australia website (Wade, 2014) states:

“Communist Party of China (CPC) speeches and texts openly describe CIs as being designed to influence perceptions of China and its policies abroad... Clearly, these bodies are not simply Chinese versions of British Councils, Goethe Institutes or Alliances Françaises. Under the agreements signed with foreign universities, the CPC has ultimate control over CI teaching

content, hiring and training of staff, budgetary investment, and organizational structure and activities, thereby essentially creating 'extra-territoriality' within the foreign universities."

Wade (ibid) continued to opine that based on the growing backlash against CIs from several institutes in western countries as well as by some Asian countries, "a closer examination of the objectives and administrators of these PRC bodies, and their increasing activities aimed at influencing policy both within Australia and elsewhere, is warranted."

This is why the Thai government should pay heed to what Wade has warned his government and apply said recommendation to ensure our national interests by conducting a thorough research on the roles and influence of CIs and CCs on the Thai society and Thai students, and proceeding to review and amend the framework for the rules and regulations to dictate how CIs and CCs should be operated in Thailand.

References

- Academy for Cultural Diplomacy. (2015). *Chinese Diaspora Across the World: A General Overview*. Retrieved April 15, 2020, from <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/index.php?chinese-diaspora>.
- Auethavornpipat, R. (2014, April). *Revealing China's Hegemonic Project in Thailand: How the Confucius Institute Furthers the Chinese State's International Ambitions*. Paper presented at the 12th International Conference on Thai Studies, University of Sydney. Retrieved November 29, 2015, from <http://sydney.edu.au/southeast-asia-centre/documents/pdf/auethavornpipat-ruji.pdf>.

- Chiangmai University. (2012). *The Chinese volunteer teacher*. Retrieved October 24, 2015, from http://archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2555/regio40755sb_ch1.pdf.
- Chinese Studies Center. (2008). *Karnrienkarn son pasajeannaiprathesthai* [Chinese Language Teaching in Thailand], Bangkok: Chinese Studies Center.
- Confucius Institute at Assumption University. (2015). *Opening ceremony schedule of Confucius constitution at Assumption university*. Retrieved April 6, 2020, from <http://www.ci.au.edu/th/index.php/2015-08-28-09-21-14/31-2015-08-28-09-16-16>.
- Ding, Sheng. (2008). To Build A “harmonious World”: China’s Soft Power Weilding in the Global South. *Journal of Chinese Political Science* 13(2), 193-213.
- Fernquest, J. (2016). *New wave of Chinese coming to live in Thailand*. Retrived April 2, 2020, from <https://www.bangkokpost.com/learning/advanced/1093148/new-wave-of-chinese-coming-to-live-in-thailand>.
- Guo, Xiaolin. (2008, January). *Repackaging Confucius PRC Public Diplomacy and the Rise of Soft Power*. Institute for Security & Development Policy, 33-34. Retrieved November 29, 2015, from http://www.isdp.eu/images/stories/isdp-main-pdf/2008_guo_repackaging-confucius.pdf.
- Hanban. (2015). *The first “Confucius Institute of Maritime Silk Road” established in Thailand*. Retrieved April 8, 2020, from http://english.hanban.org/article/2015-07/06/content_608534.htm.
- Hanban. (n.d.) *About Confucius Institute*. Retrieved April 8, 2020, from http://english.Hanban.org/node_10971.htm.
- Hanban. (n.d.) Retrieved April 8, 2020, from <http://www.hanban.edu.cn/article/2015-05/22/content596317.htm>.

- Joseph S. Nye and Wang Jisi. (2009). *The Rise of China's Soft Power and its Implications for the United States*. The Rise of China's Soft Power. Kasetsart University. (2013) *The Chinese volunteer teacher*. Retrieved October 24, 2015, from http://www.intaff.ku.ac.th/Admin/WBfund/data/pdffiles/mua/mua56_10.pdf.
- Kurlantzick, J. (2006, September). China's Charm Offensive in Southeast Asia. *Current History*, 270-276.
- Lucio Blanco Pitlo III. (2015). *ASEAN Connectivity and China's 'One Belt, One Road'*. The Diplomat. Retrieved April 24, 2020, from <http://thediplomat.com/2015/03/asean-connectivity-and-chinas-one-belt-one-road/>.
- Painter, H. (2014). *Doubts about the integrity of Confucius Institutes lead to mounting criticism*. The John William Pope Center for Higher Education Policy. Retrieved April 19, 2020, from <http://www.popecenter.org/commentaries/article.html?id=3115>.
- Patcharee, M. (2013). *A Comparative Study of Attitudes towards China of Non-Students and Students in the Confucius Institutes in Thailand*. Retrieved October 24, 2015, from http://grad.rsu.ac.th/Upload/Conference/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1_%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%8A%E0%B8%A3%E0%B8%B5.pdf.
- Sahlins, M. (2014). Confucius Institutes: Academic Malware. *The Asia-Pacific Journal*, 12(46). Retrieved January 4, 2016, from <https://apjff.org/2014/12/46/Marshall-Sahlins/4220.html>.
- Supaporn. (2015) .17 นายกรัฐมนตรีไทยเชื้อสายจีน. Retrived April 2, 2020, from <http://www.lib.hcu.ac.th/KM/17-thai-prime-ministers/>.

- Thailand Business Information Center in China. (2012). *SethapanKrajangwongs, "MueaBajangmeeroskaoniaoturianmuea show pienlianpienna pen hanuman เมื่อปะจางมีรสข้าวเหนียวทุเรียนเมื่อโซวเปี่ยนเหลี่ยนเปี่ยนเป็น หน้าหนุมาน*. Retrieved April 10, 2020, from http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/articles/detail.php?IBLOCK_ID=70&SECTION_ID=533&ELEMENT_ID=10747.
- Thairath Online. (2015). *Khon jean thalakthiawthaikruntheapsud hit danthongtiaw timasraek to*. Thairath. Retrieved April 19, 2020, from <http://www.thairath.co.th/content/487445>.
- U.S. Government. (2011, February). *Another U.S. Deficit-China and America- Public Diplomacy in the Age of the Internet. Committee on Foreign Relations report*. Retrieved April 7, 2020, from <http://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/S%20Prt%20Another%20US%20Deficit%20China%20and%20America%20Public%20Diplomacy%20in%20the%20Age%20of%20the%20Internet%2003042011.pdf>.
- VOAnews Online. (2013). Retrieved January 4, 2016, from <http://www.voanews.com/content/chinese-confucius-institute-project-raises-concern-in-vietnam/1780894.html>.
- Volodsko, D. (2015). *China's Confucius Institutes and the Soft War*. The Diplomat. Retrieved April 19, 2020, from <http://thediplomat.com/2015/07/chinas-confucius-institutes-and-the-soft-war>.
- Wade, Geoff. (2014). Retrieved December 20, 2015, "Confucius Institutes and Chinese soft power in Australia," The Parliament of Australia, http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/FlagPost/2014/November/Confucius_Institutes_and_Chinese_soft_power_in_Australia.

- Womack, B. (2005). Dancing Alone: A Hard Look at Soft Power. *The Asia-Pacific Journal*, 3(11). Retrieved April 24, 2020, from <http://www.japanfocus.org/-Brantly-Womack/1975>.
- Xuetong, Yan. (2011). *How China Can Defeat America*. The New York Times. Retrieved April 14, 2020, from http://www.nytimes.com/2011/11/21/opinion/how-china-can-defeat-america.html?_r=1.

Received: January 9, 2019

Revised: May 15, 2019

Accepted: December 14, 2020

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ (Publication Ethics)

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการตระหนักในการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมการตีพิมพ์บทความเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการจึงได้กำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับวารสารทั้งหมดต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัดและห้ามปฏิบัติในสิ่งที่ขัดต่อหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมการตีพิมพ์โดยเด็ดขาด ดังนี้

1. หน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ

1.1 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องพิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความเป็นลำดับแรก โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความหลังผ่านกระบวนการประเมินคุณภาพบทความเป็นลำดับสุดท้ายก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่

1.2 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องตัดสินใจเลือกบทความเพื่อตีพิมพ์โดยปราศจากอคติใดๆ ทั้งสิ้น หลังจากผ่านกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความแล้ว ต้องยึดหลักความถูกต้องของเนื้อหา เหตุผลทางวิชาการและประโยชน์ต่อวงวิชาการเป็นสำคัญ โดยให้สอดคล้องกับขอบเขตของวารสาร

1.3 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด รักษามาตรฐานวิชาการของวารสาร ตลอดทั้งบริหารจัดการและพัฒนาวารสารให้คงคุณภาพได้มาตรฐานอยู่เสมอ

1.4 ห้ามบรรณาธิการและกองบรรณาธิการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความซึ่งอยู่ในระหว่างกระบวนการประเมินคุณภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ หรือห้ามเปิดเผยข้อมูลบางส่วนหรือทั้งหมดของบทความที่อยู่ใน

ระหว่างกระบวนการประเมินคุณภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่ว่าในทีใด ๆ โดยเด็ดขาด

1.5 ห้ามบรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

2. หน้าที่ของผู้เขียนบทความ

2.1 ผู้เขียนบทความต้องให้การรับรองด้วยตนเองว่าบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์มาก่อน หรือไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในทีใด ๆ

2.2 ผู้เขียนบทความต้องเตรียมบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ให้ถูกต้อง ตามรูปแบบที่วารสารกำหนด ต้องอ้างอิงผลงานของตนหรือของผู้อื่นให้ถูกต้อง ทุกครั้ง หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในบทความของตนและต้องระบุไว้ในรายการ อ้างอิงท้ายบทความด้วย

2.3 ผู้เขียนบทความต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ไม่สร้างข้อมูลเท็จ ไม่บิดเบือนข้อมูลอันไม่เป็นจริง ตลอดทั้งไม่นำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จในรายงานผลการวิจัย ซึ่งผู้เขียนบทความได้นำมาเสนอเป็นบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร

2.4 ผู้เขียนบทความที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องไม่ปฏิเสธความเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทความที่ได้ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์และต้องไม่ปฏิเสธความรับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้นในบทความหลังจากได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารเรียบร้อยแล้ว

2.5 ผู้เขียนบทความต้องระบุหรือแสดงหลักฐานการดำเนินการตามหลักจริยธรรม การยินยอมให้เก็บข้อมูล หรือการแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือในสัตว์ทดลอง ประกอบด้วย ทุกครั้ง ในกรณีเป็นบทความที่ได้จากผลงานวิจัยซึ่งต้องผ่านกระบวนการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง

3. หน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์และสาขาที่รับประเมินและต้องประเมินบทความโดยคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นสำคัญ บนพื้นฐานแห่งหลักการ ความถูกต้องและเหตุผลทางวิชาการ แล้วจึงประเมินบทความโดยปราศจากอคติใดๆ ทั้งสิ้น

3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องระบุผลงานที่สอดคล้องกับบทความของ ผู้เขียนบทความที่ตนกำลังประเมินด้วย แม้ว่าผู้เขียนบทความมิได้อ้างไว้ในบทความ พร้อมกันนี้ หากตรวจสอบหรือสงสัยในข้อความของผู้เขียนบทความว่ามี การคัดลอก ผลงานจากผู้อื่น ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการทราบทันทีพร้อมด้วยหลักฐาน

3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาของการประเมินบทความ ตามกรอบระยะเวลาของการประเมินบทความที่วารสารได้กำหนดไว้

3.4 ห้ามผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความเปิดเผยข้อมูลความลับของบทความที่ผู้เขียนบทความส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในระหว่างที่บทความนั้นยังไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

3.5 ห้ามผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความมีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความทั้งในทางตรงและทางอ้อม ถ้าหากผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความเห็นว่าบทความดังกล่าวตนมีส่วนได้ส่วนเสียหรืออยู่ในขอบข่ายแห่งการมีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องรีบแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบ พร้อมทั้งปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ โดยทันที

ข้อแนะนำในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

1. การจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความที่จะเสนอตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการต้องเป็นบทความวิจัย (research article) บทความวิชาการที่ไม่ใช่งานวิจัย (non-research academic article) บทความปริทรรศน์ (review article) หรือบทวิจารณ์หนังสือ (book review) เนื้อหาของบทความต้องเกี่ยวกับมนุษยศาสตร์หรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ภาษา ภาษาศาสตร์ การเรียนการสอนภาษา การแปล วรรณคดี คติชนวิทยา ศิลปะการแสดง ปรัชญาและศาสนา สื่อสารมวลชน ดนตรี ศิลปะ และการท่องเที่ยว

บทความต้องเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ หากผู้เขียนบทความไม่ใช่เจ้าของภาษา บทความต้องได้รับการตรวจทานและแก้ไขภาษาจากผู้อ่านที่เป็นเจ้าของภาษาก่อนส่งมายังกองบรรณาธิการ ความยาวของต้นฉบับไม่ควรเกิน 15 หน้ากระดาษ A4

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องระบุข้อมูล ชื่อบทความ บทคัดย่อ คำสำคัญ อย่างน้อย 3 คำ ชื่อผู้เขียน และหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การอ้างอิงในบทความต้องทำตามระบบ APA อย่างเคร่งครัด (สามารถดูรายละเอียดได้ที่ American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: Author. ซึ่งเผยแพร่บนเว็บไซต์ <http://www.apastyle.org/learn/index.aspx> หรือดูรายละเอียดที่ นันทพร ฐานะกุลบริภณห์ (2558). การอ้างอิงและการเขียนรายการเอกสารอ้างอิง ตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ซึ่งเผยแพร่บนเว็บไซต์ <http://library.stou.ac.th/sites/default/files/editor/APA6th.pdf>

2. การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีที่ผู้เขียนต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเรื่องนี้ ให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนาม-ปี (author-date in-text citation) โดยระบุ ชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์ของเอกสารและเลขหน้าของเอกสารที่อ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น หากผู้เขียนผลงานที่อ้างอิงเป็นชาวไทย ให้ระบุชื่อและนามสกุล ส่วนผู้เขียนผลงานที่อ้างอิงเป็นชาวต่างประเทศให้ระบุเฉพาะนามสกุล เช่น

วิทยา ศักยภินันท์ (2548, น. 34) กล่าวไว้ว่า... หรือ

ลักษณะดังกล่าวพบได้ในการอนุมานแบบนิรนัย (วิทยา ศักยภินันท์, 2548, น. 34)

Said (1978, p. 15) มีข้อเสนอทางวิชาการในประเด็นนี้ว่า...

ทั้งนี้ให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference citation) ในรูปแบบของเอกสารอ้างอิง (References) โดยจัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษร และแสดงรายการอ้างอิงภาษาไทยก่อนรายการอ้างอิงภาษาอังกฤษ โดยมีตัวอย่างการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงดังนี้

2.1 หนังสือ

กฤษดาพรรณ หงส์ดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์ (บ.ก.). (2549).

มองสังคมผ่านวาทกรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นันทพร ฐะกุลบริภัณฑ์. (2558). การอ้างอิงและการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาอินดี.

กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

- Bressler, Charles E. (2011). *Literary criticism: An introduction theory and practice* (5th ed.). Boston: Pearson Education.
- Comrie, B. (Ed.). (1990). *Major languages of East and South-East Asia*. London: Routledge.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

2.2 หนังสือแปล

- คิโยซากิ, โรเบิร์ตที. (2545). *พอร์วายนลูก 5: โรงเรียนสอนธุรกิจ* (พิบูลย์ ดิษฐ์อุดม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- Laplace, P. S. (1951). *A philosophical essay on probabilities* (F. W. Truscott, & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover.

2.3 บทหรือบทความในหนังสือ

- จันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา วาทกรรม และอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์: การศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์วิเคราะห์. ใน กฤษดาวรรณ หงส์ดามรงค์ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์ (บ.ก.), *มองสังคมผ่านวาทกรรม* (น. 49-76). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Fairclough, N. (1997). Technologisation of discourse. In C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Eds.), *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis* (pp. 71-83). London: Routledge.

2.4 บทความในวารสาร

- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2546). กิเลส: การศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ในภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 19(2), 24-41.
- Robertson, S. (2005). What law got to do with it?. *Journal of the History of Sexuality*, 14(1), 161-185.

2.5 บทความในหนังสือพิมพ์

- โสภิต ทองปาน. (2544, 15 มกราคม). การพัฒนาชนบทในอดีต. *มติชน*, น. 6.
- Schwartz, J. (1993, September 30). Obesity affects economic, social status. *The Washington Post*, pp. A1, A4.

2.6 วิทยานิพนธ์

- จารุวรรณ พุ่มพฤษ. (2536). *การวิเคราะห์กลอนกลบทไทยด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางภาษาศาสตร์* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Nelsol, M. A. (2000). *Corpus-based study of business English and business English teaching materials* (Unpublished doctoral dissertation). University of Manchester, Manchester.

2.7 ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

- สถาบันไทใหญ่ศึกษา. (2559, 21 ธันวาคม). ประวัติความเป็นมาของชนชาติไตโดยสังเขป. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2559 จาก <http://www.taiyai.org/2011/index.php?page=4c2378500328311c7354592d47cc700d&r=3&id=284>
- Ahom. (2016). Retrieved April 29, 2016, from <http://omniglot.com/writing/ahom.htm>.

2.8 บทสัมภาษณ์

- แดง จันทร์สีบ. (2560, 7 มีนาคม). แม่เพลงบ้านวัดบางน้อย ตำบลเจ๊ะเห อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส. [บทสัมภาษณ์].
- Ross, R. (1980, 5 May) Associate Director, Cornell University Libraries. [Interview].

3. ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

3.1 ระยะขอบ

การตั้งระยะขอบกระดาษ ให้ตั้งดังนี้

ด้านบน	1	นิ้ว	ด้านล่าง	1	นิ้ว
ด้านซ้าย	1.5	นิ้ว	ด้านขวา	1	นิ้ว

3.2 รูปแบบและขนาดตัวอักษร

ส่วนของบทความ	การจัดชิดขอบ	ลักษณะตัวอักษร	แบบอักษร	ขนาดอักษร (พอยต์)
ชื่อบทความ	กลาง หน้ากระดาษ	ตัวหนา	Browallia New	18
หัวข้อ	ชิดซ้าย	ตัวหนา	Browallia New	16
เนื้อความ	จัดพอดีหน้า	ปกติ	Browallia New	14
การเน้นความ	-	ตัวเอียง	Browallia New	14

3.3 การนำเสนอข้อมูลด้วยตาราง (table)

ข้อความในตารางให้รูปแบบอักษร Browallia New ขนาด 14 พอยต์ หรือสามารถปรับขนาดตัวอักษรให้เหมาะสมกับข้อมูล ใส่เลขลำดับตารางและชื่อตารางไว้ด้านบนตาราง และจัดระยะชิดซ้าย โดยจัดรูปแบบอักษรดังนี้ เลขลำดับตารางใช้อักษรตัวปกติ และชื่อตารางใช้อักษรตัวเอียง (italic) เช่น

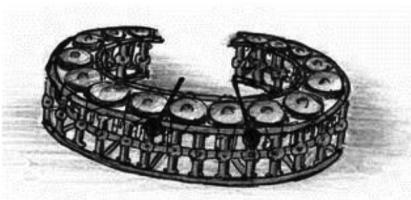
ตารางที่ 2

การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์การประกอบอาหารไทยถิ่นเหนือในกลุ่มศัพท์ที่ยังคงใช้ทั้ง 3 ช่วงอายุ

คำศัพท์การประกอบอาหารไทยถิ่นเหนือ	คำศัพท์อื่นที่พบจากการสัมภาษณ์		
	ช่วงอายุที่ 1	ช่วงอายุที่ 2	ช่วงอายุที่ 3
อ่อง	ข้าว	ข้าว	ข้าว
	-	ผัด	ผัด

3.4 การนำเสนอข้อมูลด้วยรูปภาพ (figure) ได้แก่ กราฟ (graph) แผนผัง/ผังภูมิ (chart) แผนที่ (map) ภาพวาด (drawing) ภาพถ่าย/รูปภาพ (photograph/picture)

ระบุนามเลขรูปภาพและชื่อรูปภาพไว้ได้รูปภาพ โดยใช้รูปแบบอักษร Browallia New ขนาด 14 และจัดระยะแบบกึ่งกลางหน้ารูปภาพหรือกลางรูปภาพ โดยจัดรูปแบบอักษรดังนี้ เลขลำดับภาพใช้อักษรตัวเอียง (italic) และชื่อภาพใช้อักษรตัวปกติ เช่น

ภาพที่ 2. ฆ้อง (ดัดแปลงจาก สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559)

4. การแบ่งหัวข้อในบทความ

ต้นฉบับบทความควรแบ่งหัวข้อหลักเป็นสัดส่วน และกำกับหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยด้วยระบบตัวเลข โดยจัดรูปแบบให้เป็นไปตามรูปแบบดังนี้

1. หัวข้อลำดับที่ 1

หัวข้อลำดับที่ 1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนา (bold) ขนาด 16 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนสองบรรทัดและเว้นบรรทัดด้านล่างหนึ่งบรรทัด

1.1 หัวข้อลำดับที่ 1.1

หัวข้อลำดับที่ 1.1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนา (bold) ขนาด 14 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนหนึ่งบรรทัดและเว้นบรรทัดด้านล่างหนึ่งบรรทัด

1.1.1 หัวข้อลำดับที่ 1.1.1

หัวข้อลำดับที่ 1.1.1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวปกติ ขนาด 14 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนหนึ่งบรรทัดและบรรทัดด้านล่างตามด้วยเนื้อความทันที

5. การส่งต้นฉบับ

ผู้สนใจสามารถส่งบทความออนไลน์ ผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online) ได้ที่

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/index>

ใบสมัครสมาชิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ มีกำหนดออกเป็นราย 6 เดือนคือ
ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และ ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)

ข้าพเจ้ามีความประสงค์สมัครเป็นสมาชิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ
โดยสมัครเป็นรายปี เป็นระยะเวลา ปี
เริ่มตั้งแต่ (ระบุปีที่และฉบับที่) ถึง
(ระบุปีที่และฉบับที่)

โปรดส่งวารสารไปยัง

(ชื่อ-สกุล ผู้รับ)

(ที่อยู่สำหรับจัดส่ง).....

.....

โทรศัพท์ โทรสาร อีเมล

โดยออกไปเสร็จในนาม.....

อัตราค่าสมาชิก ปีละ 240 บาท (2 ฉบับ รวมค่าจัดส่ง)

ราคาเล่มละ 100 บาท

ลงชื่อ

วันที่